

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

HİKÂYE-İ ŞAHMERAN ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine ÇAKIR

HAZİRAN 2011

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

HİKÂYE-İ ŞAHMERAN ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emine ÇAKIR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali ÇELİK

HAZİRAN 2011

TRABZON

ONAY

Emine ÇAKIR tarafından hazırlanan Hikâye-i Şahmeran Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme adlı bu çalışma 22/06/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali ÇELİK

Prof. Dr. Ahmet DOĞAN

Prof. Dr. Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.22/06/2011

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Yusuf ŞAHİN

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Emine ÇAKIR

22/06/2011

ÖN SÖZ

Kültür, toplumun tüm bireylerinin ortaklaşa oluşturduğu; dil, din, gelenek, töre, düşünce, semboller, yasalar, ahlâk, bilim ve sanat eserleri gibi her tür maddi ve manevi ürünler bütünlüğüdür. Her millet, sahip olduğu bu kültür mirasıyla dünyada yerini alır.

Bu çalışmanın konusu Fars mitolojisinde Camasb ile Belkıya'nın öyküsü, Anadolu coğrafyasında ise “Hikâye-i Şahmeran”, “Yemliha'nın Öyküsü” adlarıyla bilinen “Şahmeran” hikâyesidir. Çalışmada, Millî Kütüphane'den temin ettiğimiz arşiv numarası 06 Mil. Yz. A 8102 olan Hikâye-i Şahmeran adlı müellifi Ahmed İbn-i Maksûdi olan yazma eser ve arşiv numarası 06 Mil. Yz. A 8491 olan Câmesb-Nâme adlı müellifi bilinmeyen yazma eser ile T.B.M.M. Kütüphanesi'nden temin ettiğimiz, arşiv numarası 06 TBMM LD 1465 olan, Abdî'ye ait Câmesb-nâme olmak üzere toplam üç yazma eser, ele alındı. Bu yazmalar, Arap harflerinden Latin harflerine transkribe edilerek aktarıldıktan sonra yapı, şekil ve muhteva yönünden detaylı bir şekilde mukayese edildi.

Bu çalışmamın meydana gelmesinde değerli hocalarım, meslektaşlarım, dostlarım ve ailem yardımlarını benden esirgemediler. Onlara sonsuz müteşekkirim. Çalışma konumun tespitinde yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ'ye, yazma eserleri çevirirken okuyamadığım kelimeler noktasında yardımcı olan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet DOĞAN'a ve cefakâr ablam Meryem ÇAKIR'a; yüksek lisans dersleri esnasında ufkumu açan değerli hocam Prof. Dr. Osman Kemal KAYRA'ya, çalışmam hakkında bilgi edindiğim Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU ve Prof. Dr. Ziyad AKKOYUNLU'ya, çalışmamla ilgili farklı şehirlerde bulunan kaynaklara ulaşmamı sağlayan değerli arkadaşlarıma ve koşulsuz her zaman yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamın meydana gelmesinde maddi ve manevi desteğini hep yanında hissettiğim, hudutsuz hoşgörüsü ile çalışmamın meydana gelişini Hz. Eyüp sabrı ile bekleyen, kendi yolumu inşa etmemde bana öncülük eden aziz ve muhterem danışman hocam Prof. Dr. Ali ÇELİK'e sonsuz teşekkür ediyorum.

Haziran, 2011

Emine ÇAKIR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa Nr.</u>
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	XII
ABSTRACT	XIII
TABLOLAR LİSTESİ	XIV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XVI
GİRİŞ.....	1-9

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞAHMERAN ANLATISININ TÜRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	10-30
1.1. Efsane Hakkında Genel Bilgi	10
1.2. Halk Hikâyesi Hakkında Genel Bilgi.....	13
1.3. Masal Hakkında Hakkında Genel Bilgi	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞAHMERAN ÜZERİNE YAPILAN İLMÎ ÇALIŞMALAR	31-100
2.1. Şahmeran Kelimesinin Kökeni ve Anlamı.....	31
2.2. Câmasb-nâme Hakkında Genel Bilgi	34
2.3. Klâsik Türk Edebiyatında Şahmeran Mazmunu ve Halk Şiirinde Yılan İmgesi	42
2.4. Türk Edebiyatında Şahmeran	45
2.5. Farklı Kültürlerde Şahmeran ve Yılan İmgesi	52
2.6. Türk Sanatında Şahmeran Motifi	58
2.7. Sinemada Şahmeran	64
2.8. Yılan İmgesi ve Tıp.....	67
2.9. Şahmeran Duası.....	69
2.10. Binbir Gece Masalları ve Şahmeran.....	70
2.11. Lokman Hekim ve Danyâl Aleyhisselam Hakkında Bilgi	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞAHMERAN'IN YAPI BAKIMINDAN TAHLİLİ VE VARYANTLARININ MUKAYYESESİ	101-352
3.1. Hikâye-i Şahmeran Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz1).....	101
3.1.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar	101
3.1.2. Yz1'de Yer Alan Motifler	130
3.1.2.1. Ad Koyma Motifi.....	131
3.1.2.2. Ağaç Motifi	133
3.1.2.3. Akıllı-Aptal Motifi	135
3.1.2.4. Alâmet (Nişan) Motifi.....	136
3.1.2.5. Aldatma Motifi.....	137
3.1.2.6. Alet (Sihirli Obje) Motifi	139
3.1.2.7. Anormal Zulüm Motifi.....	142
3.1.2.8. Aşk Motifi	143
3.1.2.9. Ateş(Od) Motifi.....	145
3.1.2.10. Av Motifi.....	146
3.1.2.11. Bilge Kişi	147
3.1.2.12. Çocuksuzluk Motifi.....	148
3.1.2.13. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi	148
3.1.2.14. Din Motifi	149
3.1.2.14.1. Ayet, Hadis, Dua, Özlü Söz ve İfadeler	150
3.1.2.14.2. Dini Şahsiyetler	150
3.1.2.14.3. Dinî Varlıklar	152
3.1.2.14.4. Diğer Dinî İfadeler	153
3.1.2.15. Doğum Motifi	155
3.1.2.16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi	156
3.1.2.17. Evlenme Motifi	157
3.1.2.18. Geleceğin Tayini Motifi.....	158
3.1.2.19. Hayvan Motifi	159
3.1.2.20. Hızır Motifi	161
3.1.2.21. Işık Motifi	162
3.1.2.22. Kaderden Kaçılamayacağı Motifi	163
3.1.2.23. Kadın Motifi.....	164

3.1.2.24. Kafdağı Motifi.....	165
3.1.2.25. Kuyuya Atılma Motifi.....	165
3.1.2.26. Maden Motifi	166
3.1.2.27. Mağara Motifi	167
3.1.2.28. Mansıp Alma Motifi.....	168
3.1.2.29. Mitolojik Motifler	169
3.1.2.30. Mükâfat-Ceza Motifi.....	170
3.1.2.31. Olağanüstülükler Motifi.....	171
3.1.2.32. Ölüm Motifi	173
3.1.2.33. Renk Motifi	175
3.1.2.34. Sayı Motifi	177
3.1.2.35. Sınav-Denemeler.....	182
3.1.2.36. Sihir Motifi.....	183
3.1.2.37. Tabu-Yasak Motifi.....	183
3.1.2.38. Tutsak Olma Motifi.....	185
3.1.2.39. Uyuyakalma Motifi	186
3.1.2.40. Ziyafet Motifi.....	187
3.1.3. Diğer Unsurlar.....	188
3.1.3.1. Ayet, Hadis, Dua	188
3.1.3.2. Bitki.....	192
3.1.3.3. Esmayihüsna	193
3.1.3.4. Halk Hekimliği.....	195
3.1.3.5. Hamam	196
3.1.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler.....	197
3.1.3.7. Yiyecek-İçecek.....	200
3.1.3.8. Manzum Kısımlar	201
3.1.3.8.1. Cihan Şah, Şemsa'yı İlk Kez Görüp Âşık Olduğunda Söylediği Beyitler	201
3.1.3.8.2. Cihan Şah'ın, Şemsa Elinden Kaçtığında Söylediği Beyitler	202
3.1.3.8.3. Cihan Şah'ın Şemsa'yı Bulunca Söylediği Beyitler	203
3.2. Câmasbnâme Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz2).....	204
3.2.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar	204
3.2.2. Yz2'de Yer Alan Motifler	229

3.2.2.1. Ad Koyma Motifi	229
3.2.2.2. Ağaç Motifi	230
3.2.3. Akıllı-Aptal Motifi	231
3.2.4. Alâmet (Nişan) Motifi	231
3.2.5. Aldatmalar Motifi.....	232
3.2.6. Alet-Eşya Motifi (Sihirli Obje)	233
3.2.7. Anormal Zulüm Motifi.....	234
3.2.8. Aşk Motifi	234
3.2.9. Ateş (Od) Motifi.....	235
3.2.10. Av Motifi.....	235
3.2.11. Bilge Kişi Motifi	236
3.2.12. Çocuksuzluk Motifi.....	236
3.2.13. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi.....	237
3.2.14. Din Motifi.....	237
3.2.15. Doğum Motifi.....	238
3.2.16. Don(Kıyafet) Değiştirme Motifi	238
3.2.17. Evlenme Motifi	239
3.2.18. Geleceğin Tayini Motifi	240
3.2.19. Hayvan Motifi	241
3.2.20. Hızır ve Pir Motifi	242
3.2.21. Işık Motifi.....	243
3.2.22. Kaderden Kaçılmaması Motifi	243
3.2.23. Kadın Motifi.....	243
3.2.24. Kafdağı Motifi.....	244
3.2.25. Kuyu Motifi.....	244
3.2.26. Maden Motifi.....	245
3.2.27. Mağara Motifi	245
3.2.28. Mansıp Alma Motifi.....	246
3.2.29. Mitolojik Motifler	246
3.2.30. Mükâfat-Ceza Motifi.....	247
3.2.31. Olağanüstülükler Motifi	248
3.2.32. Ölüm Motifi.....	248
3.2.33. Renk Motifi	250
3.2.34. Sayı Motifi.....	250

3.2.35. Sınavlar-Denemeler.....	253
3.2.36. Sihir Motifi.....	254
3.2.37. Tabu-Yasak Motifi	254
3.2.38. Tutsak Olma Motifi.....	255
3.2.39. Uyuyakalma Motifi	255
3.2.40. Ziyafet Motifi	256
3.2.3. Diğer Unsurlar.....	257
3.2.3.1. Dinî Unsurlar.....	257
3.2.3.1.1. Ayet, Hadis, Dua, Özlü Söz ve İfadeler	257
3.2.3.1.2. Dini Şahsiyetler	260
3.2.3.1.3. Dinî Varlıklar	261
3.2.3.1.4. Diğer Dinî İfadeler	261
3.2.3.2. Bitki.....	263
3.2.3.3. Esmayihüsna	264
3.2.3.4. Halk Hekimliği.....	265
3.2.3.5. Hamam	265
3.2.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler.....	266
3.2.3.7. Yiyecek-İçecek.....	266
3.2.3.8. Manzum Kısımlar	266
3.3. Câmasbnâme Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz3).....	268
3.3.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar	268
3.3.2. YZ3’de Yer Alan Motifler	286
3.3.2.1. Ad Koyma Motifi.....	287
3.3.2.2. Ağaç Motifi	287
3.3.2.3. Aldatma Motifi.....	288
3.3.2.4. Alet (Sihirli Obje) Motifi	288
3.3.2.5. Aşk Motifi	290
3.3.2.6. Ateş (Od) Motifi.....	291
3.3.2.7. Bilge Kişi Motifi	291
3.3.2.8. Çocuksuzluk Motifi.....	292
3.3.2.9. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi	292
3.3.2.10. Din Motifi	293
3.3.2.11. Doğum Motifi	294
3.3.2.12. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi	295

3.3.2.13. Evlenme Motifi	295
3.3.2.14. Geleceğin Tayini Motifi.....	295
3.3.2.15. Hayvan Motifi	296
3.3.2.16. Işık Motifi	297
3.3.2.17. Kaderden Kaçılmayacağı Motifi	298
3.3.2.18. Kadın Motifi.....	299
3.3.2.19. Kafdağı Motifi.....	300
3.3.2.20. Maden Motifi	300
3.3.2.21. Mağara Motifi	301
3.3.2.22. Mansıp Alma Motifi.....	301
3.3.2.23. Mitolojik Motifler	302
3.3.2.24. Mükâfat-Ceza Motifi.....	303
3.3.2.25. Olağanüstülükler	303
3.3.2.26. Ölüm Motifi	304
3.3.2.27. Renk Motifi	304
3.3.2.28. Sayı Motifi	305
3.3.2.29. Sınav-Denemeler.....	306
3.3.2.30. Sihir Motifi.....	306
3.3.2.31. Tabu-Yasak Motifi.....	307
3.3.2.32. Tutsak Olma Motifi.....	308
3.3.2.33. Uyuyakalma Motifi	308
3.3.2.34. Ziyafet Motifi	309
3.3.3. Yz3'deki Diğer Unsurlar	309
3.3.3.1. Ayet, Hadis, Dua	309
3.3.3.2. Bitki.....	312
3.3.3.3. Esmayihüsna	313
3.3.3.4. Halk Hekimliği.....	313
3.3.3.5. Hamam	314
3.3.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler	315
3.3.3.7. Yiyecek ve İçecek	317
3.3.3.8. Manzum Kısımlar	318
3.4. Hikâye-i Şahmeran'ın Üç Nüshasının Mukayesesi.....	318

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YAZMA ESERLERİN TRANSKRİPSİYONLU OLARAK GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI	352-478
4.1. 06 Mil Yz A 8102 Arşiv Numaralı Yazma	352
4.2. 06 Mil Yz A 8491 Arşiv Numaralı Yazma	409
4.3. 06 TBMM LD 1465 Arşiv Numaralı Yazma	442
SONUÇ.....	478-488
YARARLANILAN KAYNAKLAR	488-493
EKLER	493-629
ÖZGEÇMİŞ.....	628

ÖZET

Her toplumun tarihi süreç içinde oluşturduğu ve kendi kimliğini harmanladığı anlatı türleri mevcuttur. Bunlar içinde en önemlileri destanlar, masallar ve halk hikâyeleridir. Halk hikâyeleri ve masallar gerek Türk ve gerekse yabancı araştırmacılarının daima dikkatini çekmiştir. Türk Halk Edebiyatı içinde anlatı esasına dayanan türler önemli yer tutar. Toplumların gerek ekonomik gerek siyasi etkileşiminin yanında sosyal etkileşimin olması onların kültürel açıdan da birbirlerini etkilemesini sağlamıştır.

Çalışma, kültürlerarası etkileşimin ve bunun sonucu olarak, ortak imgelerin kullanıldığını ortaya koymak, birçok toplumun edebiyatı ve sanatında yer eden Şahmeran anlatısının Osmanlıca üç mensur yazmasını günümüz Türkçesine kazandırıp yazmalar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymak adına hazırlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Doğu ve Batı kaynaklı birçok edebi eserde “yılan- kadın” imgesi, kültürel, dinî ve arketipsel bir anlam taşımaktadır. Binbir Gece Masalları'nda "Yılanların Kraliçesi Yemliha'nın Hikâyesi" olarak bilinen ve Anadolu'nun farklı bölgelerinde değişik anlatım biçimleri olan Şahmeran Hikâyesi, aslında Mezopotamya kültürlerinin ortak bir motifidir.

Çalışma dört bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde Şahmeran anlatısının türünün tespiti üzerinde duruldu, ikinci bölümde Şahmeran üzerine yapılan ilmî araştırmalarla çalışmamız desteklendi. Bu bölümde, farklı coğrafya ve milletlerin yaşantısında maddî ve manevî olarak varlığını sürdüren bu anlatıyı, toplumda yaşadığı biçimde ve farklı yönleriyle ele alındı. Üçüncü bölümde, varyantlar arasında mukayese yapıldı. Bu mukayese, ele aldığımız üç yazma eserin yapı bakımından tahlili, motiflerinin tespiti ve diğer unsurları olarak üç başlık altında yapıldı. Dördüncü bölümde ise, Hikâye-i Şahmeran ya da Camasbnâme adıyla geçen üç yazması eser, günümüz Türkçesine transkripsiyonlu olarak aktarıldı.

Çalışma, günümüz Türkçesine aktarılan bu üç yazma eserin müşterek ve farklı özelliklerinin tespitiyle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk anlatısı, Şahmeran, Camasbnâme, Yemliha'nın Hikâyesi.

ABSTRACT

A Comparatively Investigation About The Tale of Queen of The Snakes

Both foreign researchers and Turkish researchers pay great attention to the fables and the folk tales. The narrative types play great role for Turkish Folk Literature. The most important ones are legends, fables and folk tales

Each society has their own narratives based on their history and blending their identity. Political and social interactions among the societies are result of cultural interaction. This interaction play great role on forming the same and similar narratives in the different parts of the world.

This study aims at expressing the differences and similarities among the three Ottoman Turkish manuscripts of ‘Sahmeran’, common motive of many cultures’ literature and art, making the translation of them into Turkish, and illustrates the common images stemming from the cultural interaction. From this point of view, many legends and literary works, both the west-led and the east-led, the image of snake woman carries cultural, religious and archetypal meanings. Known as "The Tale of Yemlika, Queen of the Snakes," in *Thousand and One Nights Tales* and told in various narrating forms in Anatolia, the tale of Şahmeran is, in fact, a common motive of the Mesopotamia cultures.

The study consists of four parts. In the first part, kind of Şahmeran is mentioned. Secondly, the scientific investigations on ‘Sahmeran’ are emphasized. We deal with this narrative carrying on the life of different nations in the various areas materially and spiritually from its upheavals and different aspects. In the third part, known as the tale of Sahmeran and Camasname, these three manuscripts are translated into Turkish with their transcriptions.

As a conclusion, the findings about the differences and the similarities among Turkish translations of these three manuscripts are conveyed.

Key Words: Folk Tale, Sahmeran, Camasb- Name, The tale of Yemlika.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Yazmaların K�nyelerdeki Bilgiler Işığında İstinsah Tarihleri ve Müellifleri	8
2	Yazmaların K�nyedeki ve Yazmaların İçinden Elde Edilen Bilgiler Işığında İstinsah Tarihleri ve Müellifleri	8
3	C�mes�b (C�masb)'ın Hik�yesinin Kişileri	319
4.	Bulkıya (Belkıya) Hik�yesinin Kişileri.....	320
5.	Cih�n Ő�h Hik�yesinin Kişileri.....	320
6.	Telmih Yoluyla Bahsedilen Kişiler.....	321
7.	Meslek Adıyla Geçen Kişiler	321
8.	Nüshalarda Ő�hmeran'ın �zellikleri	322
9.	Nüshalardaki Olağandışı Ő�hıslar	322
10.	Nüshalardaki Olağan Mek�nlar.....	323
11.	Nüshalardaki Olağan Zaman.....	326
12.	� Nüshanın Olay �rg�s� /Camesab'ın Hik�yesi.....	330
13.	� Nüshanın Olay �rg�s� / Bulkıya'nın Hik�yesi.....	333
14.	� Nüshanın Olay �rg�s� / Cihan Ő�h'ın Hik�yesi.....	335
15.	Nüshalardaki Motifler ve Mukayesesi	338
16.	Nüshalardaki Sayı Motifleri.....	344
17.	Nüshalardaki Bitkiler	347
18.	Nüshalardaki Esmay�hsn�	348
19.	Nüshalarda Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri.....	351

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1.	Gaziantep'te Bir Evde Şahmeran Tablosu	62
2.	Kırşehir'de Bir Evde Şahmeran Tablosu	63
3.	Mardin'de Bir Köy Evinin Duvarındaki Şahmeran Tablosu	64
4.	Olağan Mekânların Haritada Gösterilmesi.....	324
5.	Şahmeran'ın Renk Dünyası.....	344
6.	Şahmeran Tablosu	520
7.	Şahmeran Yakışıklı Genç.....	521
8.	Şahmeran ve Lokman Hekim Efsanesini Simgeleyen Bir Resim.....	521
9.	Öykülerde Şahmeran, Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi.....	522
10.	Öykülerde Şahmeran, Şahmeran Öyküsü	523
11.	Öykülerde Şahmeran, Sihirli Nar	524
12.	Öykülerde Şahmeran, Savaş Çiçekleri	524
13.	Şahmeran Bilezikleri	525
14.	Şahmeran Eldiven	525
15.	Şahmeran Kolye	526
16.	Mardin'de Şahmeran Heykeli	527
17.	Tarsus'ta Şahmeran Hamamı	528
18.	Bakır İşleminde Şahmeran.....	529
19.	Örtüde Şahmeran Deseni.....	529
20.	Şahmeran Bebeği	530

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.g.e.** : Adı Geçen Eser
a.g.m. : Adı Geçen Makale
a.g.t. : Adı Geçen Tez
C. : Cilt
ktb : Kütüphane
Nu : Numara
TDK : Türk Dil Kurumu
TTK : Türk Tarih Kurumu
Yz1 : Yazma 1
Yz2 : Yazma 2
Yz3 : Yazma 3

GİRİŞ

Kültürlerarası etkileşimin en önemli unsurlarından olan “Şahmeran” anlatısı, Hitit, Mısır, İran, Arap, Yunan ve Türk dünyasında karşımıza çıkan bir anlatıdır. Türk halk kültüründe Hikâye-i Şahmeran, Câmasb-nâme ve Yemliha'nın Öyküsü gibi adlarıyla bilinen, manzum ve mensur olmak üzere birçok yazma nüshası bulunan bu anlatı, araştırmacılar tarafından masal, halk hikâyesi, efsane gibi türler kapsamında ele alınmıştır.

Şahmeran veya Câmasb-nâme olarak geçen bu anlatının, Türkçe'de manzum ve mensur birkaç Câmasbnâme tercümesi mevcuttur. Bilindiği kadarıyla bunların İlki, Ahmed-i Dâî'nin (ö 824 1421 'den sonra), Nasîrüd-dîn-i Tûsî'nin aynı adlı eserinden biraz genişleterek yaptığı çeviridir. Türkçe'deki en önemli Câmasbnâme çevirisi ise, XV. yüzyıl sairlerinden Mûsâ Abdi'ye aittir. Kaynaklarda hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Abdi, II. Murad devri şairlerinden olup eserinde adını Mûsâ, mahlasını Abdi olarak vermektedir.

Türkçe'ye çevrilen bu Şahmeran anlatısının kaynağı noktasında bilim adamlarının farklı görüşleri vardır; Gibb, bunun Bin Bir Gece Masalları'ndaki "Yılanlar Kraliçesi" hikâyesinin manzum tercümesi olduğunu, M. Melikoff ise Taberi tarihinden alındığını ileri sürmektedir. Ancak Abdi, Tevrat kaynaklı olan ve sonradan İslâmî şekle sokulan Câmasbnâme'nin konusunu daha geniş bir biçimde nazma çekerken eserine pek çok telif unsuru da katmıştır.

Câmasbnâme'nin mevzûu, Dânyâl peygamber'in oğlu Camasb'ın başından geçen bir maceradır: Arkadaşlarının ihanetine uğrayarak bir kuyuya kapatılan Câmasb, orada açtığı bir delikten Şahmaran'ın sarayına ulaşır. Şahmaran yılanların şahıdır ve sarayı cennet kadar güzeldir. Burada iyi kabul gören Câmasb, Şahmaran'dan türlü hikâyeler ve hikmetler öğrenir. Girdiği yılanlar âleminden onun izni ve yardımıyla kurtularak yine dünyaya döner. Onun tavsiye ettiği bir iksirden içerek üstün akıllı bir insan olur.

Memleketin padişahı onu, kendisine vezir yapar. Câmasb, bu akılla okuduğu kitaplar sayesinde büyük birçok ilme vakıf olur.

Çalışmada şu yöntemler izlendi. İlk olarak; Şahmeran” ya da Câmasbnâme” olarak bilinen bu eser üzerine yapılan ilmî çalışmalar belirlenip birinci elden kaynaklarına ulaşıldı. İkisi Millî Kütüphane, biri TBMM’nin kütüphanesinden olmak üzere üç nüsha temin edildi. Daha sonra toplam “312” sayfa teşkil eden bu metinler, günümüz Türkçesine transkripsiyonlu olarak çevrildi. Bir yandan da bu konuda yapılmış olan Türkçe ve İngilizce çalışmalar tespit edildi. İngilizce çalışmalar Türkçe’ye çevrildi. Literatür taramasında başta Milli Kütüphane olmak üzere, Hacettepe Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi Kütüphanelerinden istifade edildi. Son olarak, elde edilen bu bilgiler ışığında üç varyantın mukayesesi yapıldı. Mukayese yaparken “tumdengelim” yöntemi uygulandı.

Çalışma, dört başlık altında ele alındı. İlk bölümde anlatının türü üzerinde duruldu. Efsane, masal ve halk hikâyesi türlerinin özelliklerinden yola çıkılarak “Şahmeran” anlatısının türü hakkında farklı kişilerin görüşlerinden yararlanılarak bilgi verildi. İkinci bölümde, “Şahmeran’ın kelime anlamı ve kökeni, Şahmeran anlatısını ihtiva eden Câmasbnâme adlı eser hakkında bilgi, Şahmeran’ın klasik Türk şiirinde ve halk şiirinde bir mazmun olarak kullanılması, yılan imgesi ve tıp, halk sanatında Şahmeran, Türk edebiyatında Şahmeran, Türk sinemasında Şahmeran, Şahmeran duası, farklı kültürlerde Şahmeran ve yılan imgesi, Binbir Gece Masalları ve Şahmeran, Lokman a.s. ve Danyal peygamber hakkında bilgiler” gibi ilmî çalışmalara yer verildi. Üçüncü bölümde, günümüz Türkçesine aktarılan Yazma1’de “Hikâye-i Şahmeran”, Yazma2 ve Yazma3’te “Câmasbnâme” olarak geçen anlatıların varyantlarının yapı bakımından tahlili, motiflerinin ve diğer unsurlarının tespiti yapılarak müşterek ve farklı özellikleri tespit edilmiştir. Dördüncü bölümde, Osmanlıca üç yazma eserin günümüz Türkçesine aktarılmış transkripsiyonlu metinlerine yer verildi. Ekler bölümünde, esas aldığımız Yz1 nüshasının tam orijinal metni verilirken, Yz2 ve Yz3’ün baş, orta ve son kısımlarından örnek teşkil etmesi ve bu konuda ilginmek isyetenlerin dikkatini çekmek için ikişer sayfa orijinal metine yer verildi. Ayrıca ekler bölümde; sözlük, Şahmeran duası ve görsel unsurlara yer verildi.

Çalışmada, yazmalarda geçen bilinmeyen kelimeler için sözlük kısmı oluşturuldu. Ayrıca son kısımda “Şahmeran” anlatısının Türk toplumunda farklı sanat dallarının konusu olduğuna dair görsel örnekler verildi. Çalışmada, Türk Dil Kurumu’nun 2005 yılı “Yazım Kılavuzu” esas alındı. Çalışmada, iki türlü yazı şekli kullanılmıştır. Osmanlıca yazmaların günümüz Türkçesine aktarımında “Turkish New Transkripsiyon” kullanılırken, diğer kısımlarda “Times New Roman” yazı şekli kullanılmıştır. Çalışmada, Şahmeran anlatısının Osmanlıca’dan günümüz Türkçesine aktarımı sırasında, okunamayan kısımlar dört nokta ile gösterilmiştir. Çalışmada, Şahmeran anlatısının Osmanlıca’dan günümüz Türkçesine aktarımı sırasında, sayfa sayıları köşeli parantezle “[]”, sayfa satırları ise parantezle “()” ile gösterilmiştir.

“Şâhmerân”, “Şâhmarân”, “Şâh-ı mârân” gibi farklı yazımlarla karşımıza çıkan bu kelime, çalışmamızda “Şahmeran” olarak kullanılmıştır.

Şahmeran anlatısını ihtiva eden üç yazma eser, içlerinde çok az manzum kısımlar olmakla beraber genel olarak mensurdur.

Çalışmamızda ele aldığımız yazmaların bütün özelliklerine bu bölümde teker teker değinildi. Yazma eserlerin bu bilgileri aşağıda sırasıyla verilmiştir. Yazmalara; Yazma1(Yz1) , Yazma2(Yz2) , Yazma3 (Yz3) olarak atıfta bulunuldu.

Ele aldığımız üç yazma eserden ilki olan ve Hikâye-i Şahmeran künyesi, Ankara Millî Kütüphane’de yer alan, müellifi bilinmeyen yazma eserin arşiv numarası 06 Mil Yz A 8102 . Bu eser Karton bir cilt içindedir. Eser, taşbasma olup değerli bir kitaptır. Satın alma; Mehmet Burhan; 1995. Bu eserin yaprak sayısı 82, satır sayısı 21’dir. Harekeli ve nesihlidir. Boyutları ise 192x116 - 162x85 mm. Kâğıt türü ise cedit’tir. İstinsah tarihi belirtilmemiştir. Dvd 528’dir.

Arşiv numarası 06 Mil. Yz. A 8102 olan bu yazma esere, “Yz1” şeklinde atıfta bulunuldu.

Yz1 harekelidir. Yazmanın bazı yerlerinde harfler birden fazla hareke ile ya da yanlış bir hareke ile gösterilmiştir. Yazmanın günümüz Türkçesine çevirisinde yanlış yazılan bu ifadeler düzeltirerek transkribe edildi.

Örneğin; aşağıda italik olarak yazılan kelime metinde “Hallanın” şeklinde yazılmıştır, ki aslı “Hallakın” olmalıdır.

[2a] / (6) rabbül‘âlemîn olan *hallâkıñ* kuvvetini ve kudretini ve hikmetini hâzret-i fahr-ı ‘âlem muhammeden

Doğru yazılımı “mahlûkât” olan kelime, metinde “mahlûkat” şeklinde yanlış yazılmıştır.

[4a] / (4) beş on yaprak elinde kaldı dānyāl ayıtdı ey bürâder niçün kitâbımı şuya düşürüdüñ (5) cebrâil as ayıtdı yâ dānyāl ölümüne çâre yokdur zirâ murâdullah yokdur ki anı *mahlûkâta*

Yazmada harekelerin bazı yerlerde yanlış kullanılmasının yanında bazı kelimelerin yazımı da yazılıştır. Dogrusu “güzel he” dediğimiz “h” ile yazılan “ejderha” kelimesi metinde transkrip işareti “ḥ” ile yazılmıştır.

[5b]/ (14) başı âdem başı gibi gövdesi yılan ammâ beyâz qar gibi tahta irdi ol ṭabağı bir (15) *ejderhâ* ağzıyla kenârından ṭutub ol ‘ifrîtiñ başından alub tahta ḳodı ol

Bunun dışında bazı kelimeler iki farklı yazımla da verilmiştir. Örneğin; bazı yerlerde “hizmet” şeklinde yazılan kelime bazı yerlerde “hidmet” şeklinde yazılmıştır.

Eser, 85 varaktan oluşmaktadır. Eserin içinde manzum kısımlar da yer almaktadır. Manzum kısımlar ayrı olarak çalışmamızda değerlendirildi. Yazmal’de geçen bazı beyitler:

*çıkıktı elden gitdi nigārım hayf hayf

*irmedim vaşlına anıñ gitdi yārım hayf hayf

*ne kadar ‘ömrüm şarf idüb anı ki ben var itmedin

* çıkıdı elden nāgehānı ol şikārım hayf hayf

*bilmezem bu iş cihānda nola hālīm hayf hayf

*ey baba Şemsa kal‘ a-yı Gevhernigīne gitdi [30a] / (19)

Yz1’de geçen dinî şahsiyetlerden sonra yer alan kısaltma harfleri “ayın” ve “mim” harfleriyle verilmiştir. Biz bu kısaltmayı “ayın” ve “sin” harflerinin kısaltması olan “a.s” şeklinde transkribe ettik. Aşağıda örneklendirilmiştir:

[3a] / (6) ‘ademden götürüb izhâr eyledim deyü buyurduğda hemān hāzret-i Mūsā as ayıtdı yā rabbi (7) Muḥammed a.s baña göster Haḫ celle ve ‘alā hāzretleri arafından bir nidā geldi kim yā Mūsā anı sen

Eser Hikāye-i Şahmeran başlığı ile verilmiş olup, bu hikāyenin içerisinde geçen 12 hikāye giriş kısmında çerçeve içinde isim ve sayfa sayıları gösterilmiştir.

Yazma1’de üç yerde bazı sözcüklerin altı çizilmiştir. Bu ifadeler şunlardır:

“Levlāke levlāke lemā ḫalaktü’l eflāk”, “Uşe”, “Câmesāb” dır.

[2a] / (15) ḫaḫķında “Levlāke levlāke lemā ḫalaktü’l eflāk” ya‘ ni ḫabībim eğer sen (16) olmasın bu ‘ālemi ḫalḫ itmezdim buyurdı o cümle maḫlūkātı ketm-i ‘ademden (17)şaḫrā-yı vücūda getürmezdim getürdigime sebep oldur ki benim vahdaniyetim bileler sen beni

[6a] / (19) eline ne taqrīb ile düşdiñiz kerem edüb hikāye idiñ didi* hikāye-yi Şāh (20) merān * Şāh-ı merān şöyle naķil ider ki ey Cāmesāb zamān-ı selefde Mışır Uşe (21) řāh nāmında bir pādiřāh var idi benī ķavminden idi ve ziyāde ‘ālīm idi

[11a] / (15) bir delik bulub girdiniz ve yolunı bildiniz ĥāl-i insāna emniyyet olmaz ĥaber virirsin (16) hele şimdilik otur Cāmesāb ayıtdı luķfeyle řāhm bāri belķıyānıñ hikāye

Yz1'in dil olarak sade, anlaşılır bir dille yazılmıştır. Arapça, Farsça kelime, tamlama gruplarının yanında eski Türkçe kelimeler de yer almaktadır.

Ele aldığımız ikinci yazma eser, Ankara-Millî Kütüphane'de yazmalar kısmında yer alan Cāmesb-Nāme adlı müellifi bilinmeyen arşiv numarası 06 Mil. Yz. A 8491 olan eserdir. Boyutları, 197x147 - 135x85 mm, yaprak sayısı III, 82, I, satır sayısı 13, yazı türü Dîvânî kırması, kâğıt türü Taç filigranlı'dır. Dvd numarası 562'tir. Sırtı kahverengi meşin, kapakları düşük bir cilt içindedir. Eser; Fars mitolojisinden Camesb ile Belkıyanın öyküsünün Türkçeye çevirisidir. Eser Şahmeran adıyla da tanınmaktadır. Başta III, sonda I yaprakta nakiller vardır. Satın alma; S.E.Şimşek; 1997. S. N. 1997/3.243. İstinsah tarihi belirtilmemiştir.

Arşiv numarası 06 Mil. Yz. A 8491 olan bu yazma esere “Yz2” şeklinde atıfta bulunuldu. Yazma2 harekesizdir. Çok az yerde hareke kullanıldığı görülmektedir. Hareke kullanıldığı birkaç yer ([10a] / 2, [12a] / 5, [17a] / 11) dir. Bunun yanında yazma beşinci yaprakta başlamaktadır. Sayfa 17a ve 17b'de derkenar vardır. Burada nazım kısmı yer alır. Aşağıda iki beyit verilmiştir.

Ey diriga bildim kadrin senin
Dürr-i cevher kanıymış ol tenin

Kim emir kâhıma emir genci olur
Bencileyin genci korkuncu bulur

Yz2'nin satır sayısı 13'tür. Yz2'nin sonunda tarih düşürülmüştür. 21 Ramazan ayı, selase-i ve sittin ve elf (1063).

[57b] / (9) ol zamāndan berü yādigār aldı tari-i peygamber sekiz yüz otuz  c (10) oldu ehir aydınlıda düzeldi  n C masb n me tam m oldu (11) vir alav tı Mutafaya vessel m Mutafaya vessel m Ha te‘  l  ramet eyleye ol c ni n (12) f tiha is n ide yazan i n fir g fi 21 ehr-i ramazan el m b rek (13) sene-i elai ve sitt n ve elf.

Ele aldığımız  c nc  yazma eser ise, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi koleksiyonlarında yer alan C mesb-n me adlı, ariv numarası 06 TBMM LD 1465 olan Abd ’ye ait eserdir. İstinsah tarihi 1277/ 1861’dir. Boyutları 183x126-135x80 mm, yaprak sayısı 62, satır sayısı 13 ‘tür. Yazı türü harekeli nesih, kaıt türü aharlı esmer cedit’tir. Söz baları kırmızı m rekkepledir. Sırtı mavi bez, k ıt kaplı bir cilt iindedir. Fars mitolojisinden Camesb ile Belkıyanın  yk s n n T rkeye evirisidir. ahmeran  yk s  diye de tanınmaktadır.

Yz3’ n satır sayısı 13’tür. Sayfa sonunda bir sonraki sayfanın ilk kelimesi yer alır. Yz3’ n dili süslü ve aırdır. Arapa ve Farsa kelime ve tamlamalar oktur. Söz balıkları kırmızı m rekle yazıldıı iin daha siliktir, okunması g c t r. [46a] / (3-4). Yz3’ n birok yerinde bazı kelimelerin üzeri karalanmı, altına yahut üstüne dorusu yazılmıtır. [43b] / (13). “ h-ı m r n” eklinde yazılmı. Yazmanın  zerindeki sayfalar 1,2, 3,... diye devam eder. Yazmanın sonuna tarih d  r lm t r. “sene 1277” [62a] / (13). Yz3’de sadece bir yerde manzum bir para vardır. O da ahmeran’ın s yledii beyittir. Okunaklı deildir. [57a] / (12)

Her  c yazmanın müellifi ve istinsah tarihler hususunda iki türlü bilgiye sahibiz. Birincisi yazmaların künyelerinde bize verilen bilgiler, ikincisi bizim yazmaları okuyarak edindiiniz bilgilerdir. Bu bilgileri ihtiva eden tablo aaıda g sterilmitir.

Sözlü gelenekte dilden dile anlatılan bu anlatının hangi tarihlerde yazıya geirildiine dair her  c varyantta da farklı bilgiler ediniyoruz.

Tablo 1: Yazmaların Künyelerdeki Bilgiler Işığında İstinsah Tarihleri ve Müellifleri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
İstinsah tarihi belli değildir	İstinsah tarihi belirtilmemiş.	İstinsah tarihi belirtilmiştir. 1277/ (1860–1861)
Müellifi belli değildir.	Müellifi belli değildir.	Abdî

Tablo 2: Yazmaların Künyedeki ve Yazmaların İçinden Elde Edilen Bilgiler Işığında İstinsah Tarihleri ve Müellifleri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
İstinsah tarihi belli değildir	1063 / (1652–1653)*	İstinsah tarihi belirtilmiştir. 1277/ (1860–1861)
Müellifi Ahmed ibn-i Maksûdi	Müellifi belli değildir.	Müellifi Abdî

Burada dikkat edilmesi gereken iki husus vardır. Evvela, Yz1’deki müellifin aslında yazmanın içinde verilmesidir; burada geçen isim”Ahmed” dir. Bildiğimiz kadarıyla Türkçe’de manzum ve mensur birkaç Câmasbnâme tercümesi mevcuttur. Bunların İlki, Ahmed-i Dâî’nin (ö 824 1421 'den sonra), Nasîrüd-dîn-i Tûsî’nin aynı adlı eserinden biraz genişleterek yaptığı çeviridir. Elimizdeki nüsha mensurdur ve eserin girişinde “ Ey din karındaşı ve ahiret yoldaşı malum ola ki bu kitapta Ahmed ibn Maksudî budur ki ümmeti Muhammed olan ihvan okuyup yadigâr edinip teemmül birle fikir edeler...”[2a] / (3) Burada geçen Ahmed’in Ahmed-i Dâî olup olmadığını bilemiyoruz, zira istinsah tarihine dair elimizde bir bilgi yoktur. “Türk edebiyatında A.Dâî ve M.Abdi’nin Câmasbnâme’sinden başka, bu eserlerden yararlanılarak yazılmış mensur Câmasbnâmesinden başka, bu eselerden yararlanarak yazılmış mensur Câmasbnâmeler de vardır.”¹ Bu bilgidен hareketle Yz1’in Ahmed Dâî’ye ait bir Câmasbnâme olabileceğini

¹ Kazım Köktekin, “Ahmed-i Dâî’nin Câmasbnâme Tercümesi ve Dili”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 13, (1999), s. 28.

düşündürüyor; fakat kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Ahmed Dâi'nin babasının ismi İbrahim'dir.

Dikkat çeken diğer bir husus ise, Yazma²'nin künyesi verilirken istinsah tarihinin belirtilmemesidir. Bu yazmanın günümüz Türkçesine çevirisi sırasında bu bilginin yanlış olduğu, müellifin tarih düşürdüğü tespit edildi. “21 Ramazan ayı, selase-i ve sittin ve elf” olarak verilen zaman hicri 1063, miladi 1646/1647 yıllarına denk gelmektedir.

Değerli rahmetli hocamız, M. Fuad Köprülü'nün Edebiyat Araştırmaları kitabının birinci cildinin önsözünde ifade ettiği şu sözler, “Edebiyat tarihine hevesli her Türk genci, henüz inşâ malzemesinden hiçbiri hazır bulunmayan bu büyük müllî abide için, izah edilen usûller dâiresinde hiç olmazsa birer taş getirmeye çalışmalıdır; çünkü vücûda gelecek bu muhteşem âbide, büyük ve şerefli Türk milletinin asırlar boyunca muhtelif muhitlerde geçirmiş olduğu fikrî ve hissî safhaları ve o muhtelif safhalarda kendini gösteren Türk millî dehasının vahdetini göstererek, istikbâldeki nesilleri aynı vahdet gayesine sevk edecektir. Türk edebiyatı tarihçisi için bundan daha asîl ve mukaddes hedef nasıl tasavvur olunabilir!”² ifadesi, bize bu büyük abideye en azından birer taş getirme sorumluluğu yüklemiş, bu gaye ile çalışmamız ele alınmıştır.

² Fuad Köprülü, **Edebiyat Araştırmaları**, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 21.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞAHMERAN ANLATISININ TÜRÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Şahmeran anlatısının Türk edebiyatında mensur ve manzum nüshaları mevcuttur. Çalışmamızda üç mensur anlatı ele alındı. Bu anlatının türü hususunda çeşitli araştırmacıların farklı görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu anlatı, genel olarak halk hikâyesi, masal ve efsane türleri kapsamında değerlendirilmiştir. Mahmut Karademir, Câmasbnâme üzerine yaptığı doktora tezinin giriş kısmında halk hikâyesi türünün özelliklerini verip sonuç kısmında “masalımsı halk hikâyesi” ifadesini kullanmıştır. Prof. Doç. Dr. Nebi Özdemir’in “Medya Kültür ve Edebiyat” adlı çalışmasında ise, ilk fantastik film olan Şahmaran ile Binbir Gece Masalları’ndan Şahmaran arasında öykü ve imge bakımlarından benzerlikler olduğu ifade edilmiştir. Prof. Doç. Dr. Ziyad Akkoyunlu’nun yayınlanmış çalışması olan “ Binbir Gece Masallarının Türk Edebiyatına Tesiri” başlıklı doktora tezinde bu anlatı 363.gece ile 410. gece arasında anlatılan toplam 47 geceyi ihtiva eden bir masal türü olarak geçmektedir. Bazı araştırmacılar ise bu anlatıyı efsane türü içinde değerlendirmektedir. Nilgün Çıplak, “Tarsus Kültürünün Tanıtımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi” başlıklı makalesinde Şahmeran anlatısına efsane olarak yer vermiştir. Ayrıca Sevda Mant’ın “Halk Sanatında Şahmeran” adlı yüksek lisans tezinde bu anlatı efsane olarak değerlendirilmiştir. Kısacası Şahmeran anlatısının türü noktasında çeşitli görüşler mevcuttur. Bu yüzden çalışmamızda her üç türün özelliğini vermeyi uygun bulduk.

1.1. Efsane Hakkında Genel Bilgi

“Efsane kelimesi dilimize Farsçadan geçme bir kelime olup Arapçası usturedir.³ Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçmasapan lakırdı. 2. Dillere düşmüş, meşhur olmuş

³Abdurrahman Güzel ve Ali Torun, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 216.

hadise.”⁴ 1.” Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayali hikâye, söylence. 2. mec. Gerçeğe dayanmayan, asılsız söz, hikâye vb.”⁵ “Olağanüstü olayların da yer aldığı hikâye. 2. Söylenti.”⁶ “Masal, asılsız hikâye, hurafat. 2. Şöhret bulup dillere düşen vak’a ve hal, dâstan.”⁷

“Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve bu gerçekten haberdar olmayı isteyen, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla geçen ve karakteristik bir şekle sahip anlatım türünün adıdır.”⁸

“Türkiye Türkleri arasında “efsane”, “menkabe”, “esatir”, “mitoloji” ve “söylence” terimleriyle adlandırılan anlatı metinleri, diğer Türk bölgelerinde “efsane”, “rivayet”, “mit”, “legenda”, “anız”, “anız-engime”, “ekiyet”, “aytım”, “tavruh”, “kucuğun”, “kep-kucuğun”, “kip-çoo”, “çoo-çaah”, “toolçurgu çugaa”, “töögü çugaa”, “tolçurgu bolgaş töögü çugaalar”, “erkek”, “kepseen”, “sehen”, “kapsel”, “bılırgı sehen” gibi terimlerle isimlendirilmektedir. Bugün Farsça bir kelime olan “efsâne” yi kullanan Türklerin İslamiyet’ten önceki dönemlerde efsane türüne nasıl bir ad vermiş olabileceği sorusu üzerinde fazlaca durulmamıştır. Türk dünyası efsaneleri üzerinde yaptığı kapsamlı çalışmasında Metin Ergun, bu konuda son derece önemli görüşler ileri sürmüştür...”

“Masal, mit ve efsanenin yapısı ve işlevi bağlamında bu üç türün karşılaştırılması konusu da Batılı araştırmacıların meşgul olduğu alanlardan birisidir. Propp’un masalın yapısı üzerine ortaya koyduğu görüşler, mit ve efsaneler üzerinde yapı analizlerine imkân sağlamış, Propp yönteminin efsane ve mitlere uygulanamazlığı üzerinde görüşler ortaya konulmuştur. Efsanenin yapısı ve fonksiyonu konusundaki çalışmalarıyla tanınan Juha Petikainen efsanenin bey yapısal kalıbı üzerinde durur: Mesela, dalga gibi yayılan kurallar gerilime sebep olur. Mesela, olaylara maruz kalan kişiler, olağanüstülükler, olağanüstü olaylarla karşılaşan ve bunalım yaşayanlar diğer bir ifadeyle gerilime sebep olanlar,

⁴ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, 24. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2007, s. 206.

⁵ **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2005, s. 603.

⁶ Ahmet Doğan, **Türkçe Okul Sözlüğü**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007, s. 265

⁷ Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006, s. 136–137.

⁸ Max Luthi, “Masalın Efsane, Menkibe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 349.

“Arabulucular” (ElliXöngas, Marandas ve Pierre Marandas'ın terminolojisi), eski durumuna getirme uyumu (zihni dengenin eski haline gelmesi), olağanüstü durumlar, uygulamalar heyecan verici olayın görgü şahitleri tarafından gözlenmesi.”

“Batılı araştırmacıların bu yaklaşımlarının yanında Türk efsaneleri üzerinde Türk araştırmacılar da kimi tasnif ve tanımlama denemeleri yapmışlardır. Örneğin, Pertev Naili Boratav, Bilge Seyidoğlu ve Saim Sakaoğlu ve Metin Ergun'un çalışmaları bu cümleden olarak anılmalıdır. Dünya efsane çalışmalarında ağırlıklı bir yere sahip olan tanımlama diğer türlerden farklarını belirleme ve tasnif etme eğilimleri Türk araştırmacılarca da sürdürülmüş, efsaneler tanımlanırken daha çok masalın inandırma ihtiyacı duymamasına karşılık, efsanenin bunun tersine bir arzuya sahip olduğu konusuna vurgu yapılmıştır.”

“Boratav, efsane ve masal arasındaki farklılığı ortaya koyarken efsanelerin konu biçim ve dil özellikleri üzerinde durmaktadır: “Kısacası, efsane kendine özgü bir üslubu kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür. Halk edebiyatının herhangi bir türünden ürünlerce (masal, hikâye, destan, türkü) konu olarak benimsendiği zaman, ya da bir parça halinde yapı gereci olarak kullanılınca içine girdiği türün üslup ve biçim niteliğini kazanır. Kısası ve nesirle anlatılmış olması sonucu efsane en çok masalla karıştırılabilir. Ama yukarıda belirttiğimiz niteliğinden başka efsaneyi masaldan ayırd etmeye yarayan bir özellik de onun sonunun acıklı bitmesi-zorunlu değilse bile-olağandır; buna karşılık, biliyoruz, masal her zaman sonu tatlıya bağlayan bir anlatı türüdür.”

“Sakaoğlu ise, batılı araştırmacıların tariflerinden yola çıkarak efsane türünün özelliklerini şu şekilde tespit etmektedir:

- a) Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar.
- b)Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır.
- c)Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı görülür.
- d)Tariflerde yer almayan şu hususiyeti de dördüncü madde olarak ilave edebiliriz:
- e) Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatıdır.”

“Efsanelerin mitoloji, tarih, din ve hayal-fanteziden beslenen bir tür olduğunu savunan Metin Ergun'un efsanenin oluşumu, yapısı ve işlevi üzerine görüşleri şöyledir: Her efsane beslendiği, kaynaklandığı köke göre ayrı bir teşekkül sürecinden geçmektedir. Mitolojik köklü efsaneler, çok eski zamanlarda teşekkül etmişlerdir. Halk, varlığını ve oluş sebebini açıklayamadığı cisim ve olayları izah etme ihtiyacı hissetmiştir. Bu izahlar, zamanla halkın muhayyilesinden katılmış yeni hayalî unsurlarla birlikte bütünleşerek efsaneye dönüşmüştür. Bu tür efsaneler, günümüzde de anlatılmaktadır. Türk halk edebiyatı araştırmalarının önde gelen isimlerinden Pertev Naili Boratav, yukarıda zikredilen sınıflandırmayı, esas kabul etmekle birlikte, Türk efsanelerinin sınıflandırılması açısından eksik ya da yetersiz bularak yeni bir sınıflandırma girişiminde bulunmuştur. Boratav'ın sınıflandırması, dört ana başlıktan oluşmaktadır: Yaratılış efsaneleri, tarihlik efsaneler, olağanüstü kişiler, varlıklar ve güçler üzerine efsaneler, dinlik efsaneler. Boratav, sınıflandırmasında zikredilen ana başlıkları, yukarıda zikredilmeye göre daha da çeşitlendirmiş, Türk efsanelerini dikkate alarak daha geliştirilmiş bir sınıflandırma ortaya koymuştur...”⁹

“Efsaneler gizemli bir yapıya sahiptir; efsaneye birlikte insan, ruhlar, develer, cüceler, orman –su-rüzgâr, hayvanlar, dağlar cadılar, büyücüler gibi bilinen ve bilinmeyen şeylerle tanışır. Bu konular efsanedeki asıl ilgi odağını oluşturur.”¹⁰

1.2. Halk Hikâyesi Hakkında Genel Bilgi

“Nakletme, bir vak'a ve sergüzeşti sırasıyla anlatma. Hakiki veya uydurma ve ekseriye hisse kapmağa mahsus sergüzeşt ve vukuat, kıssa.”¹¹ “Anlatma, roman, masal, olmuş bir hadise.”¹² “Köy odalarında, kahvehanelerde bir anlatıcı tarafından anlatılan; birtakım tarihi şahsiyetlerin, âşıkların, halk arasında meşhur olmuş kahramanların maceralarını, aşk öykülerini dile getiren anonim hikâyeler.”¹³ “XVI. yüzyıldan itibaren anlatılan, efsane, menkabe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini

⁹ Oğuz ve diğerleri, **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 4. Baskı, Ankara: Grafiker Yayıncılık, 2006, s. 119–123.

¹⁰ Max Luthi, “Masalın Efsane, Menkibe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 350.

¹¹ Sami, a.g.e., s. 554.

¹² Devellioğlu, a.g.e., s. 369.

¹³ Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007, s. 189.

ihativa eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türü. Ozanların anlatma geleneğinin bir ürünü olan destan (epopee)'in yerini almıştır.”¹⁴

“Boratav'a göre halk hikâyesi, “destan”dan sonra ortaya çıkan bir türdür ve destanın bıraktığı boşluğu doldurmaktadır: “... yeni ve orijinal bir nev'i karakteri olarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hala taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev'e gidiş vakıası karşısında bulunuyoruz: Destanî anane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın asli karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor.”¹⁵

“Halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde “efsane, masal, destan, menkabe vb. “mahsullerle beslenerek dini, tarihi, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.”¹⁶

“Halk hikâyelerinde, kaynak şahıs adını verdiğimiz anlatıcılar mutlaka kendilerinden ilavelerde bulunurlar. Kısacası halk hikâyelerinin içerisinde zaman zaman fıkra, efsane, atasözü, deyim, masal vs. örneklerini bulabiliriz. Halk hikâyeleri nazım-nesir karışımı anlatmalardır. Halk hikâyelerinin dili anlatıcının özelliğine bağlı olarak ağıdalı veya sade olabilir.”¹⁷

“Hikâye terimi, zaman ve yerlere göre değişik adlar-söylenmektedir. Mesela; Dede Korkut'ta “Boy”, Azerbaycan yöresinde “Hekât”, Doğu Anadolu'da ve Azerbaycan'da “Nağıl” hikâye karşılığında kullanılır. Ayrıca kısa hikâyelere “Kıssa, Sergüzeşt” türküsüz anlatılan hikâyelere de “Kara Hikâye” denilmektedir. Türk Halk hikâyeleri yapı olarak, merkezi durum-olan bir kahraman ve etrafında teşekkül etmiş olay alarından meydana gelmektedir. Olayların anlatı-nesir şeklinde, karşılıklı konuşmalar ve duyguların belirtilmesi nazım şeklindedir. Şekil yönünden hikâyelerde üç bölüm bulunur:

¹⁴Doğan Kaya, **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007, s. 361.

¹⁵Oğuz ve diğerleri, a.g.e., s. 135.

¹⁶Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, 9. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005, s. 144.

¹⁷Ali Berat Alptekin, **Kirmenşah Hikâyesi**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 1999, s. 15–16.

- a. Döşeme (Azerbaycan'da Üstadname)
- b. Hikâyenin metni
- c. Dua.

Döşeme bir nevi giriştir. Burada hikâyeci Âşık, dinleyicileri hikâyeye hazırlar, önce yaşamış üstad hikâyecileri yâd ederler. Döşemede ve metinde şu esaslara riayet edilir:

Döşemede iyi niyet ve temennide bulunma esastır. Bu durum dinleyiciyi hikâyenin konusuna bağlamayı sağlar. Hikâyenin kahramanlarının doğuşunun bir mucizeye bağlanması, “kırklar” tanımının İslâmiyet’ten sonra her halk hikâyesinde yer alması, nesirle nazımın iç içe bulunması, elma motifi, hikâyelerin geçtiği yerin belirtilmesi, karşılıklı birbirini seven ve temiz Âşık hayatı yaşayan kişilerin arasına kötü kişilerin girerek bu sevgiyi” baltalamaları, kavuşmadan önce mutlaka bir ayrılığın çiftlerin hayatını sarması, keloğlan motifi, erkek kahramanın hapse girmesi ve güç şartlar içinde de olsa kurtulması, Erkek ve kadın kahramanın aşklarına sadık oluşları, aksakallı ihtiyar, Pir, Hızır motifi, öldü diye bir söylentinin yaratılması ve sonra birbirlerini görünce meydana gelen sonsuz mutluluğun yer alması, hep kız tarafının birleşmeye karşı çıkışı, sihirli elbise motifi hikayede işlenen konulardır. Bunlara bağlı olarak, güven, doğruluk, geleneklere bağlılık, dini vecibelere uyma hikâyelerde işlenir. Metin tamamlandıktan sonra hikâyeci Âşık, dua ile hikâyesini tamamlar. Anlatış geleneği bakımından Halk hikâyeleri eski destan geleneğini yaşatırlar. Âşıklar bunları, tıpkı ozanlar gibi, bir nevi “temsil” yaparak anlatırlar. Saz çalmak, taklit yapmak, mimik ve jestlerle konuyu canlı hale getirmeye çalışırlar. Bu hikâyelerde, hikâyeci Âşıklara göre değişmeyen kısımlar nazım bölümleridir. Nesir kısımları, her hikâyecinin üslûbuna göre değişir.”¹⁸

Türkiye'de: Halk hikâyesi. Azerbaycan'da: Dastan, hekâye.

Türkmenistan'da: Dessan, halk dessanı, epos, galınmançılık epos, galınmançılıkçı dessan, erteki epos, avtorlu dessanlar, halk eposı. Özbekistan'da: Dastan, halk dastanı.

Kazakistan'da: Epos, arhaik epos, köne epos, batırlık epos, kaharmandık epos, liro-epos, ğaşıktık epos, romandık epos, batırlık ertegi, cır, hatırlar cır, tarihi cır, ğaşıktık cır, epostık cır, liro-epostık cırlar, liro-epikalık cırlar, dastan, anız.

¹⁸ Hasan Köksal, **Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Toker Yayıncılık, 2002, s. 267.

Kırgızistan'da: Comok, epos, dastan, epik dastan, baatardık epos, baatardık comok, miftik köönö baatırdık epos, köönö epos, arhaik epos.

Tataristan'da: Dastan (kahramanlık ve sevgi konulu hikâyeler)

Dastan, kıssa (Fars edebiyatı kaynaklı destanlara verilen ad).

Irak Türkleri'nde: Destan.

Kırım Tatarları'nda: Destan.

Başkurtlar'da: Kobayır, yır, cır (hikâye manzum olduğu için). Uygur Türkleri'nde: Dastan, hikâye. Gagauzlar'da: Annatmak (halk hikâyeleri masallaştığı için). Balkan Türkleri'nde: Hikâye, masal (halk hikâyeleri masallaştığı için). Altay Türkleri'nde: Kay çörçök (kahramanlık destanları için kullanılır). Tuva Türkleri'nde: Tool, Toocu (destan, masal ve hikâye karşılığı olarak kullanılmıştır).

Hakas Türklerinde: Nımah (masal karşılığı olarak kullanılmıştır), alıptıg nımah (kahramanlık destanı karşılığı olarak kullanılmıştır.)

Edebiyatımızda sık sık kullandığımız bu terimi üç grupta değerlendirebiliriz.

Klasik Hikâyeler: Divan edebiyatı nazım şekillerinden mesnevi tarzı ile yazılmış ve bir olaya dayalı olan eserler.

Modern Hikâyeler: Kişileri, olayları, zaman ve mekânı belli olan tahkiyevî eserler. Bunlar genellikle kısa metinlerdir.

Halk Hikâyeleri: Üzerinde durduğumuz hikâyelerdir. Diğerlerinden ayrılan en önemli özelliği nazım, nesir karışık olması ve bazılarının ilk söyleyenlerinin (musannifinin) belli olmasıdır.

Şimdi de halk hikâyesi ve destan anlatanlara ne gibi adlar verildiğini yukarıdaki şekle uydurarak vermek istiyoruz:

Azerbaycan'da: Dastancı, hekâtcı.

Türkmenistan'da: Dessancçı, bahşı.

Özbekistan'da: Dastançı (aşulaçı), şair, cirav.

Kazakistan'da:

cırav: Kahramanlık destanlarını araştırırlar. Kazak hanları yanlarında bu tür destancıları buldurmıştır. Bunlar savaş sırasında askerin morallerini düzeltmektedirler.

akın: Güzelleme ve usta malı şiirler okuyan sanatçılara verilen addır.

cırışı: Cıravlara ilk dönemlerde verilen addır. Ünlü Kazak araştırmacı Rahmangul Berdibayev'e göre bunlar usta malı söyleyen şairlerdir.

Kırgızistan'da: Comokçu, Manasçı, Irçı, Akın. Burada comokçunun destan anlatanlara verilen genel bir ad olduğunu bilhassa belirtmek isteriz.

Tataristan'da: Dastançı (Kahramanlık ve sevgi konulu hikâyeler)

Irak Türklerinde: Destancı.

Kırım Tatarlarında: Destancı.

Başkurtlar'da: Kobayırcı, Sesen, Yırav.

Uygur Türklerinde: Medda, dastançı, vaiz.

Balkan Türkleri'nde: Hikâye, masal (halk hikâyeleri masallaştığı için)

Altay Türkleri'nde: Kayçı.

Tuva Türkleri'nde: Toolçu.

Hakas Türkleri'nde: Ulug hayçı (kahramanlık destanlarına kendi yorumlarını da katarak homus eşliğinde şiir söyleyen kimse)

Kıçığ hayçı (Ustamalı söyleyen hayçılara verilen ad)¹⁹

1.3. Masal Hakkında Hakkında Genel Bilgi

“İnançları, bazı örf-adetleri ve genel ahlâkı genellikle çocuklara aşılama, ders vermek; onları eğlendirmek amacıyla uydurulan ve olması hemen hemen dünya gerçekliğinde mümkün olmayan olayları konu edinen ilginç anlatılar.”²⁰

“Hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan ve kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği birtakım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü.

Masal, çeşitli araştırmacılar tarafından değişik şekilde tanımlanmıştır.

Hüsamettin Arslanöz: Mücerred bir fikri izah maksadıyla tertip edilen uydurma hikâye. Kenneth W. Clark- Mary W. Clark: Olağanüstü karakterlerin ve yaratıkların

¹⁹ Ali Berat Alptekin, **Türk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005, s.20–21.

²⁰ Karataş, , s. 305.

gerçeküstü dünyasında şöhret ve tarih kazanan mütevazı kahramanları ve harikaları ihtiva eden nesirlerdir. M. Halit Bayrı: Bilinmeyen bir zamanda yine bilinmeyen bir yerde veya sahada bilinmeyen şahıslara ait faaliyetlerin hikâyesidir. M. Şekip Tunç: Mythe denilen beşeri ilk kültürün en mütakâmil numuneleri olan eserlerin çocuk çapındaki ibdalarındır. P. Naili Boratav: Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törenlerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olamayan kısa bir anlatı. Saim Sakaolu: Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayâl mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türü. Türkçe Sözlük: Çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olaylarla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye. Türkçe Sözlük: Çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olaylarla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye. Warren Walker-Ahmet Edip Uyar: Gerçek olamayan bir dünyada, belirli olmayan bir yerde, belirli olmayan karakterler arasında geçen acaplıklarla dolu anlatım türü.

Masal kelimesi Türkçe değildir ve aslen Habeşçesi mesl kelimesi ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Aynı kelime İbranice maşal, Aramice masla, Arapça mesel şeklinde başka dillerde de karşımıza çıkar.

Türk yazı dilinde “masal” kelimesi kullanımına “mesel” şeklinde XIX. yüzyılın başlarında rastlanır. Bu kelimenin karşılığı olarak önceleri “destan, kıssa, hikâye” gibi kelimeler kullanılmıştır. Kelimeyi bugünkü anlamıyla “masal” olarak kullanan Mukaddime-i Celal adlı eserinde Namık Kemal’dir. Daha sonra Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları’nda, Halk Edebiyatının mahsüllerini sıralarken masala da yer vermiştir.

Masal kelimesi yurdumuzun değişik yörelerinde (masal, mesel, mesele, metel, hikâye, heka, hika, heket, sanak, snaka, oranlama, horonlama) şeklinde farklı sözcüklerle karşolanmaktadır. Naki Tezel bu kelimeyi öz Türkçe olarak “ötkünç” sözü ile karşılamıştır.

Diğer Türk coğrafyasında masal yerine şu terimler kullanılır. Altaylar çörçök, Azerbaycan Türkleri “nağıl”, Başkurtlar “akiyat”, Çavuşlar “Halep”, Hakaslar “nımah”, kazaklar “şabuv” veya “şabıs”, Kırgızlar “comok”, Özbekler “ertak”, Sagaylar “ımak”,

Şorlar “nıbak” veya “şörçök”, Teleütler “çorçök”, Türkmenler “erteki” Uygurlar ise “çöçek” adını vermektedir.”²¹

“Masallar, kurmaca olarak kabul edilen nesir anlatılardır. Dogma ya da tarih olarak kabul edilmezler, olmuş ya da olmamış olabilir ve ciddiye alınmayabilir. Yine de, sadece eğlence için anlatıldığı sık sık söylene de, örneğin ahlaki masallar grubunun iddia edilenlerden daha başka önemli işlevleri de vardır. Masallar herhangi bir zaman ve mekânda yaşanmış gibi kurgulanabilir ve bu anlamda, hemen hemen zamansız ve mekânsızdır. Masallar “çocuk anlatıları” şeklinde kabul edilmiştir, ama birçok toplumda sadece çocuklarla sınırlandırılmamıştır. Ayrıca, masallar “peri masalı” adıyla da bilinmektedir, ancak bu uygun bir adlandırma değildir, çünkü hem perilerle ilgili anlatılar gerçek olarak kabul edilmektedir, hem de birçok masalda perilere rastlanmamaktadır. Periler, doğaüstü yaratık ve hatta tanrı olarak görülebilir, ama masallar genellikle hayvan veya insan karakterlerin maceralarını anlatmaktadır.”²²

“Modern bir kavram olan masalın (Marchen) doğuşundan önce; Avrupa halk masalları, olağanüstülük, gerçek dışılık gibi benzerlikleri dolayısıyla efsane(Sage), menkabe (Legend), mit (Mythus), fabl (Fabl), fıkra (Schwank) gibi türlerle birlikte değerlendirilmiştir. Masal bu türlerle benzerlik gösterse de aralarında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bu anlatım türlerinin önemli noktalarının neler olduğu, efsane ile masalın hangi noktalarda benzerlik gösterdiği ve masalın diğer türlerle olan benzerliği üzerinde dikkatle doldurulması gereken bir araştırma konusudur.”²³

“Masallar, her türlü tasvir, benzetme usullerinden yararlanırlar. Ayrıca, kendine has söz kalıpları ile kalıplaşmış deyişlere de sahiptirler. Usta anlatıcılar masal başı, ortası ve sonlarında, çeşitli kalıp ifadeleri (“formel”) kullanmışlar. Kalıp ifadeleri (“formel”), sadece masalcılar değil, destancılar, hikâyeciler, meddahlar, hayalciler ve ortaoyunları da anlatımı süslemek ve güçlü kılmak için kullanmışlardır. Masallarda görülen kalıp ifadeler, yukarıda da zikredildiği üzere, “başlangıç/giriş formelleri” (masal başı kalıp ifadeleri, tekerlemeler), “bağlayış/geçiş formelleri”, “aynı olayın tekrar ortaya çıkışında kullanılan formeller “ ve

²¹ Kaya, a.g.e., s. 488-489.

²² William R. Bascom, “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s.175.

²³ Max Luthi, “Masalın Efsane, Menkıbe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 349.

“bitiş formelleri” başlıkları altında toplanmaktadır. “Başlangıç/giriş formelleri”, dinleyiciyi masala hazırlamaya yönelik kalıp ifadeleri; “bağlayış/geçiş formelleri”, bir olaydan başka bir olaya geçişi sağlamaya yönelik kalıp ifadeleri; “aynı olayın tekrar ortaya çıkışında kullanılan formeller”, aynı olayın bir masal içinde ya da ayrı ayrı masalarda benzer şekilde ortaya çıkışı sırasında başvurulmuş kalıp ifadeleri içermektedir. Zikredilen başlıklar altında toplanan formeller kendi içlerinde de çeşitli dallara ayrılmaktadır. Örneğin, “başlangıç/giriş formelleri”, “sade giriş formelleri” ve “tekerlemeli giriş formelleri” olarak iki şekilde ortaya çıkabilmektedirler(Masallardaki kalıp ifadeler ya da “formel”ler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Sakaoğlu 1974; Sakaoğlu 2002a: 250–264).

Masallarda rastlanan bu kalıp ifadelere (“formel”) şu örnekleri verebiliriz:

Başlangıç/Giriş Formeli:

Evvel zamanda iken, kabul zamanda iken

Az iken, uz iken

Anam evde kız iken

Kara tavuk kömürcü, saksığan berber iken

At ekmekçi, köpek dülger iken

Deve bezzaz, horoz tellâl iken

Tavuk saatçi, eşek tuzcu iken

Koyun kayyum, keçi müezzin iken

Tilki simsar, kedi çuhadar iken

Anam eşikte iken

Babam beşikte iken

Anam ağlar anamı sallardım, babam ağlar babamı sallardım.

Derken

Babam düştü beşikten

Ben hopladım eşikten

Anam kaptı maşayı

Babam kaptı meşeyi

Dolandırdılar bana dört köşeyi... (Boratav 1958:53-54)

Bağlayış/Geçiş Formelleri:

Uzun zamanı kısaca ifade etmek amacıyla kullanılanlara bir örnek:

Uzatmayalım kameti

Kopartırız kıyameti

Masaldaki olayın geçtiği yeri ve kahramanı değiştirmek için kullanılanlara bir örnek:

Biz sana haberi nereden verelim, kızıdan verelim...

Masal ortasında geçişi sağlayanlara bir örnek:

Az gelirler, çok gelirler, azını çoğunu Allah bilir, altı ay bir güz giderler; geri dönüp bakarlar ki çuvaldız boyu yol gelmişler.

Aynı olayın tekrar ortaya çıkışında kullanılan formeller:

Karşılıklı konuşmalarda görülenler:

İN misin, cin misin?

Ne inim, ne de cinim; insanoğlu insanım.

Bir varlığın tasviri sırasında görülenler:

Aynı on beşine “Sen doğma, ben doğacağım” diyor.

Bitiş formelleri:

Bu masal burada böylece bitti.

Yiyip içip muratlarına ererler.

Gökten düştü üç elma, biri ban, biri masalı söyleyene, birisi de anlatana.

Bunlar yiyip içip muratlarına ererler. Allah cümlemizi o kullarından eyleye.”²⁴

“Dünyanın en eski ve en meşhur masalları Doğu dünyasına ait “Binbir Gece Masalları”dır. Batı’nın ve modern dünyanın meşhur masalcısı Fransız La Fontain’dır. Masalımsı unsurlar veya bizzat masalın kendisi, başta Büyük Mutasavvıf Mevlana’nın Mesnevî’si olmak üzere, bizim edebiyatımızda ortaya konan birçok eserde kullanılmıştır. Masallar, her ne kadar çocuklar için uydurulmuş olsa da, büyüklerin de büyüünden kurtulamadığı bir anlatı türüdür. Şair Cahit Zarifoğlu’nun bu bağlamda “büyük çocuklar” için kaleme aldığı birkaç eseri (Ağaçkakanlar, Serçe Kuş, Yürek Dede ile Padişah, Katırrarlan), masalın modern edebiyatımızdaki ilginç ve kayda değer örnekleridir.”²⁵

“Masallar muhteva açısından çeşitlilik gösterir. İyilik, güzellik, doğruluk, sadakat, çalışkanlık, yardımseverlik, cesaret, kadirşinaslık gibi birçok etik ve estetik duygular; kin,

²⁴ M. Oğuz ve diğerleri, Türk Halk edebiyatı El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayıncılık, 2006, s. 127–128.

²⁵ Karataş, a.g.e., s. 306.

nefret, intikam, sinsilik, kıskançlık, düşmanlık gibi olumsuz tavırlar masalların konusunu oluşturmaktadır. Bu duygular seçilen kahraman ve objelerden faydalanılarak zamanı zemini belli olmayan muhayyel ortamlarda amacına ulaşmak için çeşitli maceralar ve mücadeleler içerisinde anlatılır. Aslında, masalda görülen gerçeküstü(sürrealist) yaklaşımlar masalın tanımında da işaret ettiğimiz gibi gerçeğin abartılarak ve birtakım remzler, semboller ve imgeler kullanılarak anlatılmasından başka bir şey değildir. Söz gelişi; masallarda sıkça karşımıza çıkan “bir varmış bir yokmuş” ve “bir arpa boyu yol gitmek” gibi formellerle, bir bakıma, canlıların ezel ve ebed içindeki –yılı ne olursa olsun- mikro birim ifade eden hayatı özetlemektedir. Pek çok masalda karşımıza çıkan “suyun başını tutan dev” motifi tarih boyu gerek kişi gerekse devlet bazında gerçek hayatta kendini göstermemiş midir? “İrinli ırmaktan su içmek” hayatta imkânsız gibi görünen zorluklara katlanmak değil midir? Masallarda “kırk katır kırk satır” formeliyle kötülerin yaptıklarının bir gün karşılığını göreceği “uç kılı birbirine sürme” formeliyle de fırsatların değerlendirilmesi gerçeği ifade edilmeye çalışılmıştır. Masallarda kahramanın amacına giden yolunda karşısına kötüler ve çeşitli engeller çıkar. Kahraman sonunda bütün kötülere ve zorluklara rağmen amacına ulaşır ve mutluluğa kavuşur.

Masallar esas olarak (Başlangıç, Asıl Masal, Sonuç) olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Başlangıç bölümü, genellikle bir tekerlemedir. Bilindiği gibi tekerlemeler, gerçeküstü olaylar ve durumları seçili sözlerle ifade eden söz gruplarıdır. Bunlarda olağanüstü atmosfer içinde birtakım gerçekleri yansıtmaya çalışır ve dinleyici masal iklimine sokulur.

Asıl masal bölümünde olay örgüsü yer alır. Kahramanın kim ve nasıl olduğu, başından geçenler, çektiği çileler, karşılaşılan problemler hep bu bölümde ele alınır.

Sonuç bölümünde ise, kahramanın mutluluğa kavuşması ve kötülerin cezalandırılmasına yer verilir ve genellikle anlatıcının güzel dilekleri ile sona erdirilir.

Aliterasyonlu, asonanslı ifadeler, tekrarlar, yeminler, dualar, beddualar ve bilhassa formeller masalların anlatımına zenginlik katar, masalı ahenkli ve akıcı hale getirir.²⁶

²⁶ Kaya, a.g.e., s. 489-490.

“Masalların ilk tasnif denemesini J. G. Von Hahn yapmıştır. Daha sonra Danimarkalı H. F. Feilber, Alman Grimm Kardeşler, İngiliz Joseph Jakobs, Karrle Krohn, Antti Aerne, Stith Thompson ve Gedeon Huet gibi çeşitli masalbilimcilerin de farklı masal tasnifi denemeleri olmuştur.

Tasnifler içerisinde dikkat çekenlerden birisi de Stith Thompson’a aittir. Thompson, masalları beşe ayırmıştır:

Hayvan Masalları,
Asıl Halk Masalları,
Güldürücü hikâyeler, nükteli fıkralar,
Zincirleme Masallar,
Sınıflamaya girmeyen masallar.
Sözü edilmeye değer bir masal tasnifini de Gedeon Huet yapmıştır.
Huet masalları;
Harikulade masallar(dev, cin, peri),
Realist masallar(karı koca, hırsız),
Tuhaf masallar,
Hayvan masalları şeklinde dört gruba ayırmıştır.

Türk masalları üzerine de tasnif çalışmaları yapılmıştır. Bunların önemlilerinden birisi Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav’a aittir. Bu iki araştırmacının müştereken yaptıkları tasnifi 372 Türk masalını inceledikten sonra ortaya koymuşlardır.

Türk masallarını tasnif ameliyesine tabi tutan bir diğer müşterek çalışmada Warren Walker ile Ahmet Edip Uysal’a aittir. Walker ile Uysal Türk masallarını şu şekilde tasnif etmişlerdir.

Tabiatüstü masallar,
Şaşırtıcı ve hünerli masallar,
Mizahi masallar,
Ahlaki masallar,
Koroğlu,

Dini küçük düşürücü masallar,
Fıkralar.

Masallarda en önemli öge ise motiflerdir Motifler, masallarda asli unsur olarak masallara çeşnilik, akıcılık, ahenk verir ve masalın kimliğini oluşturur. Stith Thompson, masallardaki motifleri 23 ana başlık altında toplamıştır.(Bkz. MOTİF.) Söz konusu motif indeksi, masal haricinde başka sözlü anlatım türlerine de uygulamak mümkündür. Ancak Motif indekse göre bir masal incelemesi yaparken şu başlıklara cevap aranmalıdır.

1-Masalın Adı, 2-Kaynak Kişi(Doğumu, memleketi, tahsili, masalı kimden öğrendiği, bildiği masalların adları, anlattığı tarih), 3-Masalın Temi, 4-Masalın Motif Sırası (Thompson'ın 23 ana başlığı), 5-Masal Kahramanları, 6-Masalın geçtiği yerler ve masaldaki eşyalar, 7-Masaldaki formeller, 8-Masalın epizot sırası, 9-Masalın metni.

Masal tahlilinde kullanılan bir diğer önemli metot ise Wladimir Propp'un Yapısal Anlatı Metodudur. Umay Günay hazırladığı doktora çalışmasında Elazığ masallarını bu metotla tahlil etmeye çalışmıştır.

Masalların ne zaman ortaya çıktığı ve ilk söyleyeni belli değildir. Masallar anonim olup sözlü gelenekte yaşayan mansur anlatılardır. Gerek kahramanlar bakımından olsun ve gerekse objeler ve olaylar bakımından olsun masallarda her türlü olağanüstünlüklere rastlamak mümkündür. Masallarda imkânsız diye bir şey yoktur. Büyü yardımıyla her şey mümkündür. Masallarda belirli bir coğrafya yoktur. Bazen Çin, Balgat gibi yer adları geçse de bunlar süs olarak sonradan eklenmiştir. Masalların mekânı çoğunlukla belirsizdir. “Ülkenin birinde”, “Kaf u Nun dağının ardında” gibi belirsiz ifadeler kullanılır.

Masallarda olaylar, “Zamanın birinde...” ifadesinin belirsizliğinde anlatılan bir zamanda cereyan eder. Masallarda anlatım yüzeyseldir, ayrıntıya ve sebep sonuç ilişkisine pek inilmez.

Cin, peri, dev, ejderha, cadı, zenci, padişah, köse gibi çoğu hayal mahsulü kahramanlar masallarda önemli roller üstlenmiştir. Masal kahramanları gerçek kimliği olmayan belirsiz kişilerdir: “Padişahın biri” veya “üç oğlu/kızı”, “kocakarı, cadı, köse,

tüccar” gibi. Masallarda kesif bir düalizm(karşıtlık, zıtlık, ikili sistem) vardır. İyi-kötü, güzel-çirkin, erdemli-erlemsiz çatışması masalların bütününe hâkimdir. Renk olarak sadece siyah ve beyaz vardır. Kahramanlar ya hepten iyi, güzel ya da kötü, çirkindir. Bunun ortası yoktur. Masalın mantığı sonunda muhakkak iyiyi ödüllendirir, kötüyü cezalandırır. Bu yönüyle masallar eğitici ve ders verici bir işlev görmektedir. Masallar geniş bir coğrafya da varyantlar halinde anlatılır. Masalda anlatım, kısa ve yoğun olup genellikle öğrenilen geçmiş zaman şimdiki veya geniş zaman kipleriyle yapılır. Hemen her şey masala konu olabilir. Masallar kendine has sade bir dille ve akıcı bir şekilde anlatılır. Sık sık kalıp sözlere başvurulur. Masallar genellikle bir tekerleme ile başlar olayın anlatımıyla devam eder ve dilek kısmıyla sona erer. Masallar genellikle boş vakti hoşça geçirmek amacıyla kadınlar tarafından anlatılır. Bu sebeple masal anlatıcılarına “masal anası” denilmektedir. Masallar inandırma iddiası taşımazlar.²⁷

“Masalın çeşitleri, daima bilimsel araştırmanın merkezindedir. Cazibeleri kaybolmaz. Tabiatlarının gizemi 150 yıldan fazla bir süre içinde çözülemedi. Aarne – Thompson tipolojisinin çeşitleri olağan dışı etkilerine göre sıralar: Olağanüstü düşmanlar-olağanüstü veya büyülenmiş kocalar (karılar) veya diğer akrabalar-olağanüstü görevler-olağanüstü yardımcıları-sihir unsurları-olağanüstü güçler ve bilgiler.”²⁸

“Grimm Kardeşlerden sonra, kısaca ifade etmek için, masal “tamamen fantastik”, efsane ise “yarı fantastik” olarak değerlendirilir. Fantastik burada, “gerçek dışı” gibi bir mana ifade etmektedir. Böylece ünlü folklorcu Lutz Röhrich, masalı, “kısa, gerçekliğin şartlarından bağımsız, fantastik bir hikâye” şeklinde tanımlamaktadır. Grimm Kardeşler, masalın gerçeklikten uzak bu “saflığı”nda onun her şeyi “yozlaştıran kültür” öncesinde (bkz. Rousseau) cennetten çıkma kutsal kaynağının bir ispatı görmektedirler. Efsane ise, onlara göre, kaba, acı ve günahla yüklü gerçekliğe yakındır, kültürle bir uzlaşma sağlamaktadır ve bundan ötürü masala göre dejenere olmuş ve dolayısıyla ondan daha geç dönemde ortaya çıkmıştır.”²⁹

²⁷ Kaya, a.g.e., s. 494-486.

²⁸ Linda Degh, “Halk Anlatısı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 214.

²⁹ Wilfried Buch, “Masal ve Efsane Üzerine”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 355.

“Masal ile efsane arasında, uzunluk bakımından bir fark vardır. Efsaneler, masallardan genellikle daha kısadır. Bundan dolayı, bir efsane metninde masala nazaran daha az yapısal birim vardır. Masalda kullanılan bazı yapısal silsileler, efsanelere de uygulanabilir görünmektedir.³⁰

“Formel: Masalın bünyesinde belirli vazifelere ve belirli bir şekilde sahip olan kalıplaşmış bu ifadeler verilen ad.

Masal anlatımında anlatıcının sık sık başvurduğu formeller, pek çok fonksiyonu icra eder. Anlatıcı formellerle ifadesine zenginlik katar, formellerle masalı akıcı hâle getirir ve zenginleştirir.

Türk masallarında karşımıza çıkan formelleri beş grupta toplayabiliriz. 1. Giriş Formelleri, 2. Bağlayış(Geçiş) Formelleri, 3. Aynı Olayın Tekrarı durumunda kullanılan Formeller, 4. Bitiş Formelleri, 5. Çeşitli Formel Unsurlar.”³¹

Hikâye-i Şahmeran ve Câmasbnâme adıyla incelediğimiz üç nüsha eser mensurdur. Bu mensur anlatının türü hususunda araştırmacılar tarafından bir ittifak sağlanamamıştır. Genel olarak bu anlatının türü; masal, halk hikâyesi ve efsane olarak ele alınmıştır. Üç nüshada anlatının türü noktasında tespit ettiğimiz ifadeler genel olarak şunlardır: Hikâye, kıssa, hikâyet, dasitan. İç içe geçmiş hikâyelerden oluşan Şahmeran anlatısında, hikâyeler arasındaki geçişler formeller ile sağlanmıştır. Ele aldığımız nüshalarda, başlangıç, geçiş ve bitiş formelleri olmak üzere üç türlü formel tespit ettik. Yz1, Yz2 ve Yz3’te tespit ettiğimiz formeller ve örnekleri aşağıda verilmiştir.

Yz1 Hikâye-i Şahmeran, iç içe geçmiş anlatılardan oluşur. Anlatıcı bir hikâyeden diğerine geçerken kalıp ifadeler kullanır. Anlatı türü için hikâye ve kıssa kelimeleri kullanılmıştır.” Bunlar yemeye içmeye kaldılar, biz gelelim Câmesâb’ın hâline, hikâye tamam oldu, Belkiya kıssası burada tamam oldu.”

³⁰ Juha Pentikainen, “Efsanenin Yapısı ve Fonksiyonu”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2006, s. 372.

³¹ Kaya, a.g.e., s. 334.

Yz2’de Şahmeran anlatısı; hikâye, serencam, sergüzeşt, dasitan, kıssa gibi türlerle nitelenerek verilmiştir. İçi içe geçmiş anlatılardan oluşan bu yazma, zaman zaman Şahmeran’ın ağzından anlatılmakla beraber üçüncü kişi ağzıyla da anlatılmaktadır; “başından geçenleri hikâye eyledi”, “serencamımı sana hikâye etsem”, “dinle imdi neye varır dasitan” vs... Geçişler bu ifadeler ile sağlanır. Şahmeran anlatısı Câmesâb ile Şahmeran’ın karşılıklı sohbetleri, birbirlerine sordukları sorularla diyalog biçiminde devam eder.

Yz3’de “Başından geçenleri evvelinden hikâyet eyledi.”, “Başıma gelen serencamı sana hikâyet etsem, Serencamızdan sana hikâye etsem ey Câmesâb dinlemekten usanırdın, Câmesâb can dinle neye varır dasitan, ahvalinden hikâyet eyle, başladı evvelden ahire sergüzeştin nakletmeye, Kıssayı buraya geldikte karar edip...”

Yazma1’deki Formeller

[5a] /(16) biz gelelim Câmesâbın kıyuda olan serencâmına vaqtâ ki Câmesâb bu işlerden (17) kaç^ç -i ümîd idüb maḥzûn oturdı bir de gördi ki kıyuniñ bir tarafında bir parça

[6a] / (19) eline ne taḫrîb ile düşdiñiz kerem edüb hikâye idiñ didi* hikâye-yi Şâh (20) merân * Şâh-ı merân şöyle naḫil ider ki ey Câmesâb zamân-ı selefde Mışır Uşe (21) şâh nâmında bir pâdişâh var idi benî ḫavminden idi ve ziyâde ‘âlîm idi

[10b] /(13) yüzi gülmez her dem iñler buña yazuğı gelüb ayıtdı bâri Belkıyânın hikâyesin (14) naḫil ideyim bunıñla bir zamân eglene andan ayıtdı ey Câmesâb Belkıyâ ve ‘İḫâb (15) ḫâlleri nice oldı hîc bizden suâl itmediniz Câmesâb ayıtdı şâhım anlar gâr-ı Süleymâna

[16a] / (18) görür ki Câmesâbıñ t̄aḫati t̄aḫ oldı ayıtdı yine buña Belkıyâniñ hikâyesin (19) naḫil ideyim anıñla eglene ayıtdı ey Câmesâb hîç suâl itmez misin ki Belkıyâ (20) niñ hikâyesi naşıl oldı ve ‘âmir ḫatından ne yire gitdi câmesâb ayıtdı (21) buyuruñ şâhım işidelim gönlümüz açılsun didi

[11a] / (16) hele şimdilik otur Cāmesāb ayıtdı Luṭfeyle Şāhım bāri Belkıyānıñ hikāye (17) sin naḫil eyle* hikāye-yi gār* şghmerğn ayıtdı Ey Cāmesāb vaḫtā ki ‘ İḫāb (18) ile Belkıyā bizden ayrılıb gār-ı Süleymāna varmak üzre bir deñize varırlar ol (19) şudan ayaklarına sürüb geçerler bir ḫara bir deñize daḫi varırlar anı daḫi geçüb (20) elḫāşılı yedi deñizi geçüb bir ‘ aẓīm yeşil ḫağa irdiler dürlü cevāhir (21) ḫaşından anda bulunur idi ve toprağı misk-i za‘ ferān gibi rāyiḫa

[20a]/ (20) çünki siz tazallüm idersiniz benden ricā idersiniz bari şabır eylesün belkıyānıñ (21) hikāyesin tamām ideyim andan şoñra seni yeriñe göndereyim deyüb va‘ d itdi

[21b]/ (15) baña göndere siz bunlar daḫi beni aramaḫda olsunla biz gelelim gine

[33a] / (7) ğalibā ol ḫal‘ a-yı Süleymān ‘ aleyhisselāmdan şoñra binā olmuşdur ki biz anı (8) bilmeziz ammā eṭrāfiyla hikāye iden olsa elbette birüni bilürem didi bu sözden (9) gönlüm teselli buldu ammā ḫayru‘l-mülük bir ‘ acāib şıfatda başı ḫuş gibi gövde insān (10) gözleri gözlerine beñzer diz çöküb oturub elinde cevāhir zıkr ider (11) ol diyāra reisü‘l-ḫayr dirler cümlesiniñ başları ḫuş başı gibi gözleri.

[35a] / (9) öte ḫarafında bir var andan aşağı inmege başladım ben bu dağı (10) olayım biz gelelim şemsa Bānūnıñ hikāyesine (11) hikāye-yi şemsā bānū (12) vaḫtğ ki şemsā Bānū yanumdan ḫaçub atasınıñ yanına vardı başından(13) geçen aḫvāli naḫl idüb dir ki şimdi Cihān Şāhıñ nigāḫlusıyam ammā yanumda yatmamış.

[37b] / (1) beni ve kızını ziyāret idüb gider yā Belkıyā işte sergüzeştimi saña hikāye itdim (2) ḫaçan Cihān Şāh hikāyesin Şāhmerān Cāmesāba söyledi Cāmesāb ayıtdı (3) Şāhım daha vaḫit olmadı mı ki ben ḫulını yerine gönderesin Şāhmerān ayıtdı (4) yā Cāmesāb biz seniñle ‘ ahid eyledik ki Belkıyānıñ hikāyesin tamām idelim ol (5) vaḫit seni yerine göndereyim va‘ demiz Belkıyānıñ hikāyesindedir belkıyā

[39b] / (19) gördüğü hemân dünyânıñ cezîre yeridir Şâhmerân Belkıyânıñ hikâyesin tamâm (20) eyledikde Câmesâb ayıtdı bârekallah şâhım siz bu kadar ‘aqlıñıza ve zihniñize ve (21) fikriñize şâd-ı hezârân âferîn Allah u te‘âlâ ‘aqlıñızla berâber size çok ‘ömür virsün

Yazma2’deki Formeller

[23a] / (5) götürüb içdiler soñra na‘t-ı Muştafâ okudılar Bulkıyâ işidüb (6) ağladı şâh perî ayder bilür mi sen peygamberi Bulkıyâ dañi hikâyeti (7) aydıvirdi ol kitâbı bulduğunu okuyub ol na‘tı (8) ‘âşık ol sebebden bunca serencâm çekdükün bunlara aydıyordu

[50a] / (8) kodı Bulkıyâ gözin açdı bağıdı anasın karşusunda gördi(9) varub görüşdi Hızır ‘aleyhisselâm gâyib oldı Bulkıyâ (10) kışşası burada tamâm oldı çünkü Câmasb Şâh-ı mârândan

[11b] / (7) götürdiler Şâh-ı mârân ayder ey Câmasb aḥvâlini aydıvirdi

Yazma3’deki Formeller

[4b] / (7) geldiñ câmesab âh idüb şâh-ı mârâna alķış eyleyüb kendi (8) başından gecenleri evvelinden başladı bir bir hikâyet eyledi (9) şâh mârân işidüb ‘acebledi ve ayıtdı ey câmesab haber ola (10) hele bir zamân bunda tırmağ gerek ḥağ te‘âlâ (11) başımıza ne yazdıysa görmek gerek eger benim başıma gelen (12) serencâmımı saña hikâye etsem ey câmesab diñlemekden (13) uşanırdıñ diyü teselli virdi câmesab ayıtdı ki ey

[5a] / (4) gelür câmesab ey şâh serencâmıñızdan nola (5) hikâyet buyursañız diñleyüb biz dañi tesniyyet idelim (6) diñle deyüb başladı şâh-ı mârân şâh-ı mârân ayder ey (7) câmesab cân diñle imdi neye varır dâsitân

[34b] / (11) olmazız ya bulkıyā işte bizim aḥvālimizi bildiñ yā (12) seniñ aḥvāliñden ḥikāyet eyle diñleyem dediler (13) bulkıyā daḥi āh idüb başladı evvelden āhire sergüzeştin

[46a] / (1) döndi bulkıyā daḥi ḥaḳ te‘ālāya tevekkül idüb revāne (2) oldu şāh-ı mārān daḥi kışşayı buraya geldikde ẓarār idüb sākin.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞAHMERAN ÜZERİNE YAPILAN İLMÎ ÇALIŞMALAR

2.1. Şahmeran Kelimesinin Kökeni ve Anlamı

“Şahmeran is. (-da: nı) Far.şâh+ mârân Başı insan, gövdesi yılan biçiminde olduğuna inanılan efsanevi yaratık.”³²

“Şâh: (f.i.c. : şâhân): 1. pâdişah. 2. İran veyâ Efgan hükümdârı, 3. Satranç taşlarının en mühimi. Mârân: (f.i. mâr’ın c.) yılanlar

Şâh-ı mârân: Yılanların şâhı, pâdişahı: ejderha

Câmâsb (f.h.i.) : Keyânîlerden Keykuştasb’ın vezîridir; hikmet ve heyette yüksek bilgisi vardı. [Eski Farsça ile ve “ Ferheng-i Mülûk” ve “Esrâr-ı Acem” adıyla yazdığı kitap, bugün “Camesbnâme” adıyla anılır.”³³

“Şâh-ı mârân: f.i.t. Şahmaran, yılanların şâhı. Efsaneye göre Yemliha adında, insan başlı bir yılan varmış. Yemliha bir mağara altındaki yeşillikler içinde bir ülkede yaşamış. Zebercetten tahtı üzerine oturur, insan gibi söz söylemiş. O devirde Danyal Peygamber hüküm sürmekteymiş. Bir gün oğlu Cemşasb arkadaşlarıyla dağda yağmura tutulup bu mağaraya sığınmışlar. Cemşasb can sıkıntısından elindeki değnek ile yeri kazmaya başlamış. Ağaç sert bir maddeye dokunmuş. Bunun yuvarlak bir mermer olduğunu görüp açmışlar. Bal ile dolu bir kuyu görmüşler. Satmak üzere balı çıkarmaya karar vermişler. Kuyunun dibindeki son balları toplanması için Cemşasb’ı bir ipe bağlayıp kuyunun dibine indirmişler. Kalan balı çıkardıktan sonra arkadaşları Cemşasb’ı kuyuda bırakıp gitmişler.

³²Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2005.

³³Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi, 2000.

Cemşasb'ı kuyuda yalnız başına düşünürken bir delikten ışık sızdığını görmüş. Bıçağı ile kazıyıp deliği genişletmiş. İçerisinin günlük gülistanlık bir yer olduğunu görmüş. Oraya girerek biraz gezinmiş. Sonra Yemliya ile karşılaşmış. Yemliya ona izzet ü ikramda bulunmuş, uzun uzun sohbet etmişler. Cemşasb yedi sene orada kalmış. Şah-ı Maran, yerini kimseye söylememek şartıyla onu yeryüzüne çıkarmış. Cemşasb da yıllarca bu sırrı saklamış. Ancak günün birinde devrin padişahı hastalanmış. Sihirbaz olan veziri tek çare olarak Şah-ı Maran'ın etini yemesini söylemiş. Oysa Şah-ı Maran'ın yerini bilen çıkmamış. Vezir büyü ile Cemşasb'ın bu yeri bildiğini öğrenmiş ve zorla yılanı ele geçirmişler. Şah-ı Maran, suçun Cemşasb'da olmadığını anlayınca ona “ Beni öldürüp etimi kaynatacaklar. İlk çıkan suyu vezire içir, ikincisini kendin iç. Etimi de padişaha yedir.” demiş. Cemşasb denileni yapmış. İlk suyu içen vezir karnı şişerek ölmüş. Padişahı tedavi eden Cemşasb ise vezir olmuş ve saadetle ömür sürmüştü.”³⁴

“Şâh-ı Mârân: Hurufata göre bazı insan başı, gövdesi yılan olup yılanların padişahıdır. Bir mağaranın zemini altında bağ ve bahçelik bir yerde sâkindir. Benî ademin şerrinden kaçıp buraya iltica etmiştir. Zebercedden bir taht üzerinde oturur, insan gibi konuşurmuş.

Danyal alayhisselamın oğlu Câmşâb bir gün yoldaşlarıyla dağda yağmura tutulmaları üzerine o mağaraya iltica etmişler. Toprağı kazmışlar, altından içi bal dolu bir kuyu çıkmış. Câmşâb'ı kuyuya indirip balı çıkarmışlar. Câmşâb kuyudaki ziyâdâr bir menfezden içeri girip şâh-ı mârâna misafir olmuş halk hikâyeleri arasında matbû Şâh-ı Mârân hikâyesi de vardır.”³⁵

“Mâr: “Yılan” Birçok dünya efsanelerinde ve çeşitli mitlerin mitolojik tarihlerinde farklı görünümünde tasvir edilir. Yunan mitolojisindeki efsanevi tanrılardan Hermes açılmış kanatlar biçiminde bir asa taşır ve bu asanın etrafında kıvrılarak birbirine sarılmış iki yılan bulunmaktadır. Yılan aynı zamanda bir ilaç ve hastalıklardan kurtarıcı bir simgedir. Sağlık tanrısı Asklepios'un yaratılışında ve yapısında gösterilmekte olan yılan aynı zamanda onun sembollerindedir. Yılan günümüzde de tıp ve doktorluk simgesi olarak kullanılır. Gerçek tıp okulunun geliştiği Epidauros'ta bulunan Asklepios tapınağının

³⁴İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 6. baskı içinde, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999, s. 364

³⁵Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, 4. Baskı içinde, Ankara: Akçay Yayınları, 2000, s. 412

bir bölümünde yılan için törenler düzenlenir. İnanişâ göre bu yaratık Asklepios'a özgü bir varlık olarak hayat gücünün simgesidir. Arkeolojik bulguların da tanıklarıyla yılanın tümü inanişâ, Rig Veda öncesi dönemlerden başlayarak eski dünyada yaygınlığını sürdürmüştür. Afrika'da yılan akıl ve bilgelik simgesi olarak görülür; Tevrat'a göreyse çöl hayvanlarının en akıllısıdır. Mitra ayinlerinde yılan kötü bir yaratık ve Ehrimen'e bağlı bir güç olarak tanıtılmaz. Mitra göklere yükselişinde bir arabaya binmiştir. Hermes ve Merkür bu arabanın kılavuzları ve sürücüleridir. Başının üzerinde bulunan kanatları ve etrafını iki yılanın sarmaladığı ğâr ağacından yapılmış asasıyla görüntülenir; bu yüzden yılan Mitra ayinlerinde temel unsurlardan biri sayılır. Araplar servi ağacına şeceretü'l-hayye: yılan ağacı adını verirler. Servinin bulunduğu her yerde yılanların da bulunduğu söylenir. Ateşin bulunuşu efsanesinde Ehrimen, ölümle aynı soydan gelen yılanı yaratmış, Ahura Mazda'da karşılığında ateşi yaratarak onu yok etmeyi amaçlamış, dolayısıyla ateş kutsanmış bir nesne olarak yerleşmiştir.

Dahhâk'ın omuzlarının üzerinde iki yılan çıkmış, kafatasının üzerine girerek beynini emirmiş ve hayatını karartmışlardır. Klasik rivayetlerde Dahhâk üç başlı ejderha olarak anılır. Fars edebiyatında sık sık geçen Mâr-ı Bîveresb ve Mâr-ı Dahhâkî bu olaylardan gelir.

Halk arasında büyük ve çok kalın ya da yaşlı yılanlara ejderha denilir. Belli ölçülerde Yahudi kültürü ve Yahudi kaynaklarının etkisinde kalmış İslam sonrası döneme ait rivayet ve kaynaklarda yılan güzel, dört ayaklı deveye benzer şekillerde canlandırılmış ve cennet bekçilerinden biri olarak nitelenmiştir. Ancak İblis'le birlikte Âdem'i kötülüğe ve günaha düşürme suçuna ortaklık etmesi, sonrada onu cennete sokarak Âdem'i günaha sürüklemesi nedeniyle Allah tarafından cennetten çıkarılıp İsfahân'a sürülür. Orada toprak yeme ve yerde sürünme cezasına çarptırılır. İnsanların atasına karşı işlediği suçtan dolayı insanların her gördükleri yerde başını ezerek onu öldürmesi kararı alınır. Yılan ve tavuskuşu, Âdem'in dolayısıyla da insanoğlunun kaderini etkileyen kötülükler yaptıkları için Fars edebiyatında çoğu zaman şeytanın yordakçıları olarak nitelendirilir. Fars edebiyatında yılanla ilişkilendirilerek çok sayıda atasözü, deyim ve mezmun kurulmuştur.

Yılanın düzenli ve sürekli şekil değiştirerek kıvrılıp sürünmesinin, ruhun olgunlaşma evrelerini gösterdiği, hayatın düzenini simgelediği için hayatı yenileme modeli

olarak kabul edilir. Bu yüzden ayla aralarında ilgi kurulur, ay gibi hayatın değişik aşamalarını simgelediği kabul edilir. Bununla bağlantılı olarak birbirine sarılmış iki yılanın, tıp simgesi olarak kabul edilmesi de dikkat çekicidir. Fars edebiyatında yaygın olarak gözlenen yılan-toprak, yılan- kartal ilişkisi, yerler ile feleklerin, gece ile gündüzün aralarındaki bağ gösterilir.”³⁶

2.2. Câmasb-nâme Hakkında Genel Bilgi

“Câmasb, kelimesinin ayrıntılı anlamına Farsça yazılmış, Lügatnâme’de rastladık. Buna göre “Câmasb” sözü iki ayrı kelimedden oluşmaktadır. İkinci kelime bildiğimiz “esb”(ad) kelimesidir. Fakat bu terkinin birinci kelimesinin ne olduğu bilinmemektedir. Bunun Moğolca “câm” kelimesi ile de bir ilgisi yoktur.

Zerdüştilere göre Câmashb, Avesta’da Hvogva Hanedanı’ndan olup, Frashashtra’nın kardeşidir. Bunların ikisi de Key Guştashb’ın veziri idi. Câmashb Zerdüş kızı Pourucista ile evlendi.

Câmashb, Arap ve Fars edebiyatında filozof ve hâkim olarak anılır. Onun bazı kehânetlerde bulunduğuna dair Pehlevice olan Yâdîgâr-ı Zerîrân’da Dakîkî’nin Guştâsb-nâme’inde ve Câmashb-nâme’de değişik rivayetler bulunmaktadır.

Şah Gustashb’ın veziri olan bir filozofun adıdır.

Astronomi ile uğraşan bir filozofun adıdır.

Câmashb’ın adının Arapça’daki/Arap Edebiyatı’ndaki karşılığının Nasrullah olduğu söylenir. O(Câmashb) İsfendiyâr’ın babası olan Şah Guştashb’ın kardeşidir. Guştashb, zerdüşlüğe geçince Câmashb, Piştuten ve İsfendiyâr da Zerdüştiliğe inanarak onun dinine girdiler. İsfendiyâr bu dini çevreye yaymakla, hem İran’da hem İran dışında ateşgedeler inşa etmekle görevlendirildi. Azerbaycan yoluyla Anadolu ve Avrupa’ya gitti ve büyük ninesi ile İtalya’da görüştü.

³⁶Nimet Yıldırım, **Fars Mitoloji Sözlüğü**, 1.Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 502

Câmasb ise Astronomi ve felsefe ilimlerini yaymakla meşgul oldu ve yıldızların tesiri konusunda birçok bilgi elde etti. Firdevsi'nin Şehnâmesi'ne göre o bir astronomdur. Kimya alanında araştırmaları olan ve rivayete göre tam iksiri bulan İranlı bir filozoftur. Kitab-u Câmasb Fi's San'a adlı eser ile Câmasb-nâme onundur.

Farsça yazılmış bir başka Câmasb-nâme ise Nasirüddin Tûsî'nin (ö.h.672/1274)derûnî ilimlerden söz eden “yıldız-nâme” türünden otuz üç beyitlik bir mesnevidir. Bilindiği kadarıyla Türkçe ilk tercüme budur.”³⁷

“Câmâsb (Câmâsp) .Câmâs, Câmâsf diye de bilinip, Avesta'da defalarca söz edilen ve yaşadığı dönemin ileri gelenlerinden olan Câmâsb, Zerdüş'tün damadıdır ve kardeşiyle birlikte Goştâsp'ın vezirliği görevinde bulunmuştur. Yâdgâr-ı Zerîrân'da Câmâsb'tan bîduhş: ülkenin ikinci yetkili kişisi nitelmesiyle söz edilir. Mezniyesnâ kaynaklarında akıllılığı, bilgeliği ve sanatkârlılığın ile bilinen Câmâsb bazen de hekim olarak tanıtılır. Câmâsb isminin ikinci esb “ad” anlamındadır, ama ilk parçasının anlamı tam belli değildir. Câmâsb bazılarınca Arapçadaki Nasrullah: Allah'ın yardımı sözcüğüyle eşanlamlıdır.

Arap ve Fars edebiyatında ferzâne: bilge ve hekim nitelmeleleriyle anılan Câmasb, Câmasbnâme adlı önemli bir eser kaleme almış, gelecekle ilgili haberler vermiş ve bunların çoğu söylediği gibi çıkmıştır.

Zerdüş'tün Pourucista adındaki kızıyla evlenen Câmâsb, Goştâsp'ın bilge veziridir. Dev ordusunun savaşa hazırlandığını gördüğünde, çeşitli adaklar adayıp Nâhîd'den zafer dileğinde bulunmuştur. Goştâsp'ın Turanlı Ercâsp ile olan savaşlarına işaret eden bu olayın ayrıntılarını Yâdgâr-i Zerîrân'da anlatılır.

Câmâsb ile ilgili ayrıntılar Yâdgâr-i Zerîrân, Goştâspnâme ve Câmâsbnâme adlı eserlerde bulunur. Örneğin Goştâsp Zerdüş'tin inandığında Câmâsb, Peşûten ve Spendârmûz da bu inancı benimsemişlerdir. Şahnâme'de aynı zamanda Goştâsp'ın kılavuzu, Zerdüş'tlerin önemli din adamları ve ruhâni önderleri anlamına gelen mübed ve

³⁷ Mahmut Karademir, **Abdi Camasb-name**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2001), s. XIV-XXX.

râdların (Pehlevince rât) önde gelenlerinden olduğu, astronomiyi iyi bilip birçok bilim dalında söz sahibi olduğu anlatılır.

“Câmâsb gibi dahi” sözü zeki, bilge ve akıllı olanlar için söylenir. Zerdüştinine inananların çok değer verdiği Câmâsb’a atfeden özlü sözler arasında şunlar yer alır: “En kötü özellik cömertliği terk etmektir. En büyük üzüntü ve acı, değerli ve cömert birisinin alçak ve cimri birisinden istekte bulunmasıdır.”³⁸

“Abdî: bu asrın mesnevî edebiyatından bahsederken Câmâsbnâme şairi Abdî’yi unutmamak gerekir. Hayatı hakkında ciddi bilgimiz bulunmayan Abdî, Sultan İkinci Murad devri şairlerindedir. Beş bin beyte yakın bir büyüklükte yazdığı Câmâsbnâme Türkçe’ye Farisî’den çevrilmiş ve sanat bakımından ziyâde, Türkçe söyleyiş bakımından dikkate değer bir mesnevidir. Kendi eserinden öğrendiğimize göre Abdî, Câmâsbnâme’yi 1429’da Aydıncık’da yazmıştır. Eserde kullandığı dil ve ifade İkinci Murad devri eserlerinin umûmî sâdeliğine ve belki de hükümdârın bu yoldaki tavsiyesine uygundur.”³⁹

“Câmâsbnâme’nin mevzûu, Dânyâl peygamber’in oğlu Camasb’ın başından geçen ferik bir maceradır: Arkadaşlarının hıyanetine uğrayarak bir kuyuya kapatılan Câmâsb, orada açtığı bir delikten Şahmaran’ın sarayına ulaşır. Şahmaran yılanların şahıdır ve sarayı cennet kadar güzeldir. Burada iyi kabul gören Câmâsb, Şahmaran’dan türlü hikâyeler ve hikmetler öğrenir. Girdiği yılanlar âleminden onun izni ve yardımıyla kurtularak yine dünyaya döner. Onun tavsiye ettiği bir iksirden içerek üstün akıllı bir insan olur. Memleketin padişahı onu, kendisine vezir yapar. Câmâsb, bu akılla okuduğu kitaplar sayesinde büyük defineler büyük defineler keşfeder.

Câmâsbnâme’nin mevzûu, umumi çizgileriyle Tevrat’tan alınarak masallaştırılmıştır. Câmâsbnâme’nin bir nüshası Fatih’te Millet Kütüphanesi yazmaları arasındadır. Bu eserin daha sonraları mensur bir hikâye haline getirildiği bilinir. Mensur Câmâsbnâme’nin kısaltılmış bir şekli snradan basılmıştır.”⁴⁰

³⁸Nimet Yıldırım, **Fars Mitoloji Sözlüğü**, 1.Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 194

³⁹Nihat Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001, s. 478.

⁴⁰Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 2001, s.479.

“Divan edebiyatında klasik mesnevi konularından biri, XV. yüzyıl şairi Mûsâ Abdi'nin bu konudaki manzum eseri. İlk örneklerine Farsça'da rastlanan Câmâsbnâme'lenn aslı, Keyânîler'den Şah Güştasb'ın kâinat ve yaratılışla ilgili sorularına, İran mitolojisinde ileri görüşlü ve hakîm diye nitelendirilen Vezir Câmâsb'ın verdiği cevaplardan oluşan. Pehlevîce yazılmış yaklaşık 500 beyitlik bir risaledir. Bu soru ve cevaplarda çeşitli dinî ve ahlâkî konular ele alınmış, Keyûmert'ten Lohrasb'a kadar olan dönemin tarihi ve İran hükümdarlarının efsaneleri anlatılmıştır. Risalenin son kısımlarında İran ülkesinin geleceğinden ve Zerdüş't dinindeki vaadlerden söz edilmiştir. Eser Yeni Farsça'ya da çevrilmiştir.

Farsça kaleme alınan bir başka Câmâsbnâme ise Nasîrüddîn-İ Tûsî'nin (ö 672 1274) gizli ilimlerden bahseden "yıldıznâme" türünde otuz üç beyitlik mesnevisidir.

Türkçe'de manzum ve mensur birkaç Câmâsbnâme tercümesi mevcuttur. Bilindiği kadarıyla bunların İlki, Ahmed-i Dâî'nin (ö 824 1421 'den sonra), Nasîrüd-dîn-i Tûsî'nin aynı adlı eserinden biraz genişleterek yaptığı çeviridir. Yetmiş üç beyit olan mesnevi Farsça'sında olduğu gibi "feûlün / feûlün / feûlün / feûl" kalıbıyla kaleme alınmıştır. İsmail Hikmet Ertaylan iki nüshadan faydalanarak eseri eski harflerle yayımlamıştır.

Türkçe'deki en önemli Câmâsbnâme çevirisi, XV. yüzyıl sairlerinden Mûsâ Abdi'ye aittir. Kaynaklarda hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Abdi, II. Murad devri şairlerinden olup eserinde adını Mûsâ, mahlasını Abdi olarak vermektedir (vr. 41 -51). Câmâsbnâme'yi 11. Murad'ın isteği üzerine kaleme aldığını söyleyen Abdi [vr. 5", 118). onu aynı adı taşıyan bir kitaptan nazmen tercüme ettiğini bildirmekte (vr 161), fakat eserin aslı ve dili hakkında bilgi vermemektedir. Muhtemelen Farsça mensur bir Câmâsbnâme'öen tercüme edildiği belirtilen (Kocatürk, s. 2191 Abdi'nin eseriyle Farsça Câmâsbnâme'ler konuları bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Bu husus. Abdi'nin eserini başka bir kaynaktan faydalanarak kaleme almış olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Gibb, bunun Bin Bir Gece Masalları'ndaki "Yılanlar Kraliçesi" hikâyesinin manzum tercümesi olduğunu M. Melikoff ise Taberi tarihinden alındığını ileri sürmektedir. Ancak Abdi, Tevrat kaynaklı olan ve sonradan İslâmî sekle sokulan Câmâsbnâme'nin konusunu daha geniş bir biçimde nazma çekerken eserine pek çok telif unsuru da katmıştır.

Abdi Câmasbnâme'yi Bandırma'nın Aydıncık kasabasında bir yılda kaleme almış ve 833'te (1429–30) tamamlamıştır. 5122 beyitten meydana gelen mesnevi "fâilâtün / fâilâtün / fâilün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde ayrıca aruzun değişik kalıplarıyla yazılmış seksen sekiz beyit tutarında on dört gazel vardır. Câ-masbnâme'de bundan başka mesnevi tarzında bir tevhid, bir na't, biri Sultan II. Murad, diğeri Sadrazam Hoca Meh-med Paşa için söylenmiş iki methiye ile gazel şeklinde bir de mersiye yer alır.

Dânyâl peygamberin oğlu Câmasb'ın başından geçenleri ve Şahmaran'ın (Şâh-ı Mârân) yanında geçirdiği günleri anlatan Câmasbnâme, iç içe girmiş birkaç hikâyeden meydana gelmektedir. Bunlar Bul-kıya. Sah Sahre. Kafdağı. Cihan Şah, Mürğ Şah, Şah Peri, Gevhernigîn Kalesi. Şems Bânü, Kigal Hindî ve Giriftar-ı Şehrişah hikâyeleridir. Masal unsurlarının hâkim olduğu eserdeki ana hikâyenin konusu şöyledir: Dânyâl peygamber kâinatın bütün sırlarını bilen, her derde çare bulan hikmet sahibi bir kimsedir. Öleceğine yakın hikmet dolu kitabını, doğacak çocuğuna büyüdükten sonra vermesi için hanımına teslim eder. Dânyâl'ın ölümünden sonra doğan oğluna Câmasb adı verilir. Câmasb yedi yaşına girince annesi onu mektebe gönderir; fakat Câmasb bir harf bile öğrenemez ve herhangi bir sanatta da başarı sağlayamaz. Bunun üzerine dağdan odun getirip satmaya başlar. Bir gün arkadaşlarıyla çıktıkları dağda yağmur dolayısıyla bir mağaraya sığınır ve burada bal dolu bir kuyu bulurlar. Kuyuya inen Câmasb'a arkadaşları ihanet ederek balı alırlar ve onu kuyu dibinde bırakıp giderler. Kuyuda açtığı bir delikten yerin altına giren Câmasb bir sarayla karşılaşır. Burası yılanlar ülkesidir. Ancak yılanların şahı Şahmaran kendisine iyi muamele eder ve ikramda bulunur. Câmasb başından geçenleri anlatır. Şahmaran da ona Bul-kıya hikâyesini nakleder. Daha sonra Câmasb Şahmaran'dan kendisini yurduna göndermesini rica eder. Şahmaran, gördüklerinden hiç kimseye bahsetmemesi şartıyla onu bal kuyusundan dışarı çıkarır. Bu sırada ülkenin hükümdarı olan Keyhusrev çok hastadır. Hastalığına Şahmaran'ın etinden başka hiçbir şeyin çare olamayacağını öğrenen hükümdar Câ-masb'dan Şahmaran'ın yerini söylemesini ister. O da öldürüleceği korkusu ile sırrını açıklar. Şahmaran tılsımla yakalanıp öldürülür ve etinden yapılan ilâçla hükümdar kurtulur. Bu arada Câmasb Şahmaran'dan öğrendiği ve babasının kendisine bıraktığı kitaptan edindiği bilgilerle bütün dünyanın sırlarına vâkıf büyük bir hakim olur.

Câmasbnâme'nin yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır. Sade ve akıcı bir üslûpla kaleme alınan, Arapça. Farsça kelimelere az yer verilen Câmasbnâme'de halk söyleyişine ve deyimlere oldukça sık rastlanır. Kelime hazinesi ve dil bilgisi bakımından Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini taşıyan eser üzerinde Şerif Ali Bozkaplan bir doktora çalışması yapmıştır.

Türkçe'de Dâî ve Abdi'nin Câmasbnâme'lerinden başka bir kısmı Abdi'nin eserinden faydalanılarak yazılmış, yer yer ondan alınmış bazı manzumeler ihtiva eden mensur Câmasbnâme"ler de vardır (İÜ Ktp., TY. nr. 9542 11 1 59 1746 tarihli; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr 161). Bunlardan 1196'da (1780) Yazıcı Öksüz'ün kopya ettiği ve yalnız Cihan Şalyın maceralarını ihtiva eden nüshada hikâye Abdi'ninkinden daha geniş biçimde anlatılmaktadır 1911 yılında Ah-med adlı bir halk şairi tarafından derlenen Müntâzetül-emâsîl /Şahmaran Hikâyesi ise Abdi'nin mesnevisinden kısaltılmıştır (a.g.e., s. 219). Ayrıca halk arasında dolaşan ve "Şahmaran" adıyla bilinen hikâyeler de IS. Abdullah Himmet-zâde. Şahmaran Hikâyesi, İstanbul 1333; Süleyman Tevfik. Şahmaran [Hikâyesi], İstanbul 1341} Câmasbnâme'den özetlenmiştir.⁴¹

“Hz. Yusuf kuyuda beklediği süre içerisinde vahiy getirmekle görevli melek Cebrail ile görüşür, melek onu teselli eder ve kuyudan tacirlerin sarkıttığı kova yardımı ile inancı tam olarak çıkar. Benzer bir şekilde eski bir Mezopotamya efsanesi olan Şahmeran'da ise bir kuyuya düşen Camsab'ın bilgelik yolundaki macerası anlatılır. Bu haliyle birey, yaşadığı yer altı deneyimini takiben kendilik ile buluşur, kişilik hüviyetine kavuşur ve tam anlamıyla dönüşüme uğramış birey haline gelir.”⁴²

Câmasb-nâme'nin Kaynakları “Türkçeye çevrilen Câmasb-nâme tercümelerinden en önemlisi, II. Murad devri şairlerinden Abdî'nin Câmasb-nâme'sidir. Adının Musa, mahlasının Abdî olduğundan hayatı hakkında başka kaynaklarda fazla bilgi bulamadığımız bu şair, tercümenin asıl kaynağı hakkında fazla bilgi vermemektedir. Aynı adı taşıyan Farsça bir eserden tercüme ettiğini belirtiyorsa da bunun kime, hangi devra ait olduğunu ve hacmini, konusunu bildirmemektedir. Çünkü Farsça Câmasbnâmelerle, Abdî'nin Câmasb-

⁴¹Erkan M., “Camasbname”, **İslâm Ansiklopedisi** içinde, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 7, (1993), s. 43-47.

⁴²Serkan Güneş, “Yeraltı Mekânı Ve Kavramının Toplum Ve İmgelime Üzerine Etkisi”, **Metujfa**, (2010), s. 125-139.

nâme'si konuları bakımından çokça farklılıklar göstermektedir. Haklı olarak, değişik kaynaklardan tercüme edildiği fikri ağırlık kazanmaktadır. “Mensur bir Câmasb-nâme'den tercüme dildiğini” iddia edenler olduğu gibi, “Binbir Gece Hikâyelerinden”, “Taberi tarihinden tercüme edildiğini ileri sürenlerin iddialarını doğrular nitelikte kanıtlar bulunmaktadır.

Abdî Binbir Gece Masalları'ndan doğrudan tercüme yapmamış olsa bile İslam kültürünün ortak konulardan istifade etmiştir. Özellikle Kur'an kaynaklı hikâyelerin tesirleri Câmasb-nâme hikâyelerinde görülmektedir.

Câmasb-nâme'nin kaynağı, ortak İslâm kültürü ve İslam edebiyatlarında geçen ortak motiflerdir. Tevrat, İncil ve Kur'an'da geçen Hz.Âdem'in yeryüzüne gelişi motifinin tesiri ve Hz.Yusuf kıssasının netkisini Câmasb-nâme'de görmekteyiz.

Nüshalar Hakkında Bilgi: Yurtiçindeki Kütüphânelerde Bulunanlar

1. Abdî Câmasb-nâme, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nu:587
2. Abî, Câmasb-nâme, İstanbul Millet Kütüphanesi(Ali Emiri) nu:1202
3. Abdî, Câmasb-nâme, Atatürk Ün. Seyfeddin Özege ktb. Agah Sırrı Levend, nu:427
4. Sa'di, Câmasb-nâme, (Kıssa-i Şâh-mâran)(Hicri 830)Ankara Millî kütüphane nu: YzA 1598/2
5. Abdî-i Edincikî, Câmasb-nâme, Ankara Millî Kütüphane ktb nu: YzA 3825/1
6. Abdî-i Edincikî, Câmasb-nâme, Ankara Millî Kütüphane ktb nu: YzA FB 511
7. Abdî, Tercüme-i Câmasb-nâme, Ankara Millî Kütüphane ktb nu: YzA 2044
8. Abdî, Câmasb-nâme, İstanbul Arkeoloji, ktb. nu:237
9. Abdî, Câmasb-nâme, TTK, ktb:nu:429
10. Abdî, Câmasb-nâme, Konya İzzet Koyunoğlu, ktb. nu: 11398
11. Abdî, Câmasb-nâme, TBMM ktb.nu:1465
12. Abdî, Câmasb-nâme, İstanbul Süleymaniye ktb. Ali Nihad Tarlan nu:66
13. Abdî, Câmasb-nâme, Konya Yusuf Ağa ktb. nu: 7582
14. Abdî, Câmasb-nâme, Ankara Adnan Ötüken ktb. nu: 239
15. Abdî, Câmasb-nâme, İstanbul Üniversitesi ktb. nu:9542
16. Nasüriddin Tûsî, Câmasb-nâme, Süleymaniye ktb. Ayasofya nu:4795

17.Ahmed-î Daî, Câmasb-nâme, İstanbul Ün. Edebiyat Fakültesi TDE Böl. Seminer ktb. nu: 4028

Yurtdışındaki Kütüphanelerde Bulunanlar

1.İngiltere British Museum nu: Add. 24.962

2.Almanya nu: ms.or.oct.2017

3.Almanya nu: ms.or.oct.3706

4. İtalya Bari Orientale nu:103

5.İtalya Vatican Turco nu: 52

6. Abdî, Câmasb-nâme, Fransa Biblioteque Nationale nu: 1363

7. Abdî, Câmasb-nâme, Biblioteaca Apostolica Barb Orientale nu: 103 Mevlana Mahmud tarafından tarafından xv. Yüzyılda istinsah edildiği anlaşılan bu nüshanın mevcut yazma en eskisi olduğu belirtilmektedir.

M.Fuad Köprülü'nün, Vasfi Mahir Kocatürk'ün, Kemal Yavuz'un Hususi kütüphanelerinde de bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir.⁴³

Hikâye-i Şahmeran ya da Câmasbnâme olarak Türk edebiyatında bilinen bu eserin nüshaları üzerinde yapılan ilmî çalışmalardan bazıları şunlardır;

Kadir ATLANOY'un, Câmešnâme (22a-41b) Varakları Metin- İndeks(Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, bitirme tezi, Erzurum, 1979)

Kemal SÖZLÜER, Câmešnâme (42a-61b) Varakları Metin- İndeks (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, bitirme tezi, Erzurum, 1979)

Zehra BİLGEGİL'in, Câmešnâme (62a-82b) Varakları Metin- İndeks(Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, bitirme tezi, Erzurum, 1979)

İ.Hilmi Kızıltoprak, Câmešnâme (84a-103b) Varakları Metin- İndeks(Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, bitirme tezi, Erzurum, 1979)

Şerif Ali BOZKAPLAN'ın, Abdî Musa Câmasbnâme Dil Özellikleri, Kısmî Transkripsiyon(Basılmamış doktora tezi I-II.C.Malatya, 1989)

⁴³ Mahmut Karademir, **Abdi Camasb-name**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2001), s. XIV-XXX.

Müjgân ÇAKIR; Abdî'nin Câmasb-nâmesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1994)

Hanife KONCU; Abdî'nin Câmasb-nâmesi (Marmara Üniversitesi Türkiyât Araştırmaları Ens.Yüksek Lisans tezi, İstanbul, 1994)

Hanife KOZACI, Câmasb-nâme (Yüksek lisans tezi, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Ens. İzmir, 1994)

Muhsine HELİMOĞLU YAVUZ'un Şâhmerân Masalları(Ankara,1994)

Kenan ULU, "Hikâye-i Şahmeran". (Mezuniyet Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1995)

2.3. Klâsik Türk Edebiyatında Şahmeran Mazmunu ve Halk Şiirinde Yılan İmgesi

"Mehmet Ali Paşa, Mısır'da iken sıcak bir günde nedimleriyle çevresindeki şairleri sofrada toplar. Yemekten önce onlara, "Birer beyit söyleyiniz" diye talimat verir. Paşa Nihat Bey'e faniladan gayet dar bir kisve giydirmiş olduğundan biçare şair, sıcaklığın şiddetinden ve gömleğin darlığından fena bir hale gelmiştir. Paşa, onu da "Sen de bir beyit söyle" diye zorlayınca Nihat Bey şu mısraları terennüm eder:

"Giydirse de elbet giyeriz cildi yılanî

Tek düşmeyelim şahmeranın nazarından.

Kanlıcalı Nihat Bey (1799–1886) ⁴⁴ Türk şiiri incelendiğinde Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Yusuf ile Züleyha, Vamık ile Azra gibi birçok halk anlatısının gerek iktibas gerek de telmih olarak yer aldığını görebiliriz. Halk anlatılarından biri olan Şahmeran'ın da bir mazmun olarak Klasik Türk edebiyatında kullanıldığını aşağıdaki beyitlerde görmekteyiz.

"Gûyi zevk ü safâ dahmesine kıldı tılısm

Şâh-ı mârânı aceb ol cisir-i nûrânî

Nedîm

⁴⁴ Mehmed Nuri Yardım, **Edebiyatımızın Güler Yüzü**, 2. Baskı, İstanbul: Çatı Kitapları Yayını, 2003, s. 62.

Mânâ: Kâğıthâne deresi üzerinde yapılan o nûrânî köprü güyâ zevk ü safâ dahmesini (Sa'dâbâd kasrını) muhafaza için yılanların pâdişâhını tılsım yapmıştır; (hayret!)

Döndü ahlâk-ı zemîme mâra
Şâh-ı mârânı anın emmâre

Nev'îzâde Atâî

Mânâ: fena huylar yılanı benzerler. Bu yılanların başı, pâdişâh-ı nefsi emmâredir
(¹). Nefs-i emmâre, insanı kötülük yapmaya zorlayan irâdedir.

Çün şâh-ı mâr-ı zülfünü görüp dil-i harâb
Etdi hayâl ânı k'ola pâsbân-ı genc

Tebrizli Lutfî

Mânâ: Harap gönül zülfünü yılanlar şâhı gibi gördü. Onu hazine bekçisi olarak tahayyül etti. Şâirin tahayyül ettiği hazine yanaklar ve dolayısıyla hüsündür.”⁴⁵

“Halk kültüründe Şahmeran anlatısı manzum eserlerden ziyade mensur anlatılarda kullanılmaktadır. “Yılan” imgesi çeşitli toplumlarda farklı manalar yüklenerek ele alınır. Genel olarak bu imgenin kullanılmasında iki yaklaşım vardır. İyi yani ödüllendirici, kötü yani cezalandırıcı. Çift başlı şahmeran motifi de bu iki zıt düşüncenin tezahürüdür. Yılan imgesinin kullanıldığı halk anlatılarından birkaç mani ile bu durum aşağıda örneklendirilmiştir. Karadeniz yöresine ait aşağıdaki manide yılan motifine rastlıyoruz.

“Yaşmağunun üstünde
Yılan alacaları
Güzel güzel kızların
Ağlasun gocaları”⁴⁶

⁴⁵Ahmet Talât Onay, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Ve İzahı**, 4. Baskı içinde, Ankara: Akçay Yayınları, 2000, s. 412.

⁴⁶Tankut Sözeri, **Kültürlerde Şahmeran**, İstanbul: İm Yayıncılık, s. 96.

“Boğazında liralalar
Yılan olur yer seni
İnanma görümcene
Gider eve der seni”⁴⁷

“Öldü

Baştan başa hükmederdi bir zaman
Davut oğlu Sultan Süleyman d’öldü
Omuz verip Kaf Dağı’nı kaldıran
Hazret-i Hamza pehlivan d’öldü.

Firavn köşküne atlı giderdi
Doğudan Batı’ya hüküm ederdi
Bin deveyi bir akçaya güderdi
Veysel Karan gibi çoban da öldü.

Kalsa dünya Muhammed’e kalırdı
Can satın alınsa Nemrut alırdı
Çıkmayan canlara derman olurdu
Hekimler hekimi Lokman da öldü.

Hani n’oldu “Dünya benem” diyenler
Geldi geçti milyon altın sayanlar
Görünmüyor adam eti yiyenler
Koca devler ile Şahmeran d’öldü.
Felek bir değirmen kurmuş öğütür
Şahları aldatır bizi aldatır
Güzellerin efendisi beyidir
Mısırlı Yusuf-ı Kenan da öldü.

⁴⁷Ali Çelik, **Manilerimiz ve Trabzon Manileri**, Ankara: Akçağ, 2005 s. 98.

Türk ulusuna Latin harfi okutan
Düşmanları uzaklardan bakıtan
Saltanat köşkünü yıkıp dağıtan
Atatürk gibi kahraman da öldü.

Şu görünen dünya canlarda birgün
Hep ölüp giderler onlar da birgün
Ya bu gün ya yarın günlerden birgün
Derler ki Hüseyin Görsoy da öldü.”

Hüseyin Görsoy

Şahmeran

Derlerki kuyuya düşmüş bir garip
Felek isteyince çıkan Şahmeran
Kuyunun dibinde dünyaya sahip
Başı insan, beden yılan Şahmeran.

Konuğumsun demiş, tanrı konuğu,
Orda görmüş garip, sonsuz bolluğu
Gün gelir hazırdır dışa yolluğu
Gönderemem demiş, yılan Şahmeran.

İnsan bu isterse dağları yıkar
Yalvarır yakararır, yılanda bıkar
Yeminler vererek o garip çıkar
Kaderine razı yılan Şahmeran.

Nebi Ünler⁴⁸

2.4. Türk Edebiyatında Şahmeran

“Halk dilinde Şahmeran ya da Şahmaran diye adlandırılan başı insan(kadın), gövdesi yılan olarak betimlenmiş olan yılanların şahı Türk halk kültürünün muhtelif alanlarında karşılaştığımız bir konudur. Onu halk masallarında, halk efsanelerinde, halk

⁴⁸ <http://www.edebiyatogretmeni.net> (05.05.2011).

kütüphanelerinde, halk inançlarında, halk resim sanatında, kilim ve halı dokumalarında, el işlemlerinde(elbise, sandık örtülerinde, yastık yüzlerinde, yatak çarşafalarında, görebiliriz. Diğer taraftan günümüz aydın bireylerinin üretmiş oldukları sanat eserlerinde de Şahmeran'ın konu edildiğini görmekteyiz: Zülfü Livaneli'nin Şahmeran adlı filmi, Murathan Mungan'ın Şahmeran öyküsü, gazeteci ve ressam Fikret Otyam'ın Şahmeran tablosu. Bunlara Tarsus'taki Şahmeran heykelini de ekleyebiliriz.

Yukarıda da belirtildiği gibi halk arasında Şahmeran ya da Şahmaran diye adlandırılan başı insa(kadın), gövdesi yılan ve konuşan bu mitolojik varlığın adı Farsça olup Şah-ı mârân deformadır. Şah-ı mârân bilindiği gibi yılanların şahı demektir. Şahmeran'ın bu genel adından başka özel bir adı a vardır: “Yamliha” adı “Ashâbu'l-Kahf” (yedi uyurlar) efsanesindeki yarânlardan birisinin de adıdır.

Şahmeran eski edebiyatımızda bir hikâyenin kahramanıdır. Elimizdeki bilgilere göre Türk Edebiyatı'nda bu konu ilk defa II. Murad devri şairlerinden Abdi Musa'nın yazmış olduğu “Camasb-name” adlı mesnevîde işlenmiştir. Şairi hakkında fazla bilgimiz olmayan bu eser, 1429–1430 da Aydıncık'ta(bugünkü Edincik) tamamlanmıştır. Rahmetli Prof.Dr. Amil Çelebioğlu henüz yayımlanmamış doçentlik tezinde Camasb-name'nin dokuz yazma nüshasını tespit etmiştir. Vasfi Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi adlı kitabında Camasb-name'nin şu hikâyelerden meydana geldiğini yazmaktadır. Sırasıyla Bulukıya, Şah Sahra, Kaf Dağı, Cihan Şah, Mürg Şah, Peri Şah, Gevhernigin Kalesi, Şems Banu, Kigal-i Hindi, Bulukıya'nın Mısır'a gelmesi ve Giriftâr-ı Şah.(a.g.e. Ankara 1964,s.216)Amil Çelebioğlu ise metindeki başlıklara bağlı kalmayarak Camasb-name'nin şu beş bölümden oluştuğunu yazıyor.1. Bölüm: Danyal peygamberin ölümüne kadar, 2.Bölüm: Camasb'ın dünyaya gelişi, Şahmeran ile karşılaşması ve Şahmeran'ın kendi başından geçen maceraları anlatmasına kadar ki kısım, 3.Bölüm: Bulukıya hikâyesi, 4.Bölüm: Cihân Şah hikâyesi, 5. Bölüm: Cihan Şah'tan ayrılan Bulukıya'nın Mısır'a gelişi ve bunu izleyen Camasbname'nin sonuna kadarki kısım.

“Camasb-nâme aslında birbiri içine yerleştirilmiş üç ayrı hikâyeden oluşur:1.Camasb ve Şahmeran'ın Hikâyesi, 2.Bulukıya hikâyesi 3.Cihan Şah Hikâyesi.

Mesnevideki biçimiyle hikâye'nin bütünü Kelile ve Dimne'den, Binbir Gece Masalları'ndan, Tuti-name'den v.b. eserlerden de tanıdığımız "Çerçeveli Hikâye'dir."⁴⁹

"Doğu ve batı kaynaklı birçok efsane ve edebi eserde yılan kadın imgesi, kültürel, dini ve arketipsel bir anlamla yüklüdür. *Binbir Gece* Masalları'nda "Yılanların Kraliçesi Yemliha'nın Hikâyesi" olarak bilinen ve Anadolu'nun farklı bölgelerinde değişik anlatım biçimleri olan Şahmeran hikâyesi, aslında Mezopotamya kültürlerinin ortak bir motifidir. Bu masal, modern Türk sanatçılarınca, defalarca ele alınmıştır. Bir halk masalının modern sanat eserlerinde bu kadar yoğun ilgiyle yeniden üretilmesi, halk kültürünün, çağdaş edebiyata kaynaklık edişini ömeklendirir. Şahmeran; Tomris Uyar'ın " Şahmeran Hikâyesi" (1973), Murathan Mungan'ın "Şahmeran'ın Bacakları" (1993), Hilmi Yavuz'un *Kuyu* (1994), Erhan Bener'in Şahmeran *Öyküsü* (1998), Şahmeran'ın (2000) ve Sennur Sezer' in Şahmeran (2006) adlı eserlerinde yeniden yorumlanmıştır.(1691) Çocuklar ve Gençler İçin Şahmeran Masalı, yaklaşık on beş yirmi yıldan beri çocuk edebiyatı alanında telif eserler konusunda yaşanan canlanma, bazı yazarları halk masallarına yöneltmiştir. Şahmeran'ın çocuklar ve gençler hedef alınarak yeniden yazınılarında, bu okur kitlesinin profili de dikkate alınarak çizimler de kullanılmaktadı. Çocuklara Şahmeran hikâyelerinde şiddet içeren öğelerin çocuklar düşünülerek özellikle geçirildiği ya da dönüştürüldüğü gözlenmektedir. Halkbilimi araştırmacısı Muhsine Helimoğlu Yavuz'un (1994) masal ile aynı başlığı taşıyan kısa metninde, çocuğu olmayan bir padişahın ve vezirinin hikâyesi anlatılır. Padişahın ülkesine gelen gezgin bilge, karşıdaki dağda yaşayan Şahmeran'ın bir yavrusunun kuyruğunu koparıp yastığının altına koyarsa çocuğunun olacağını söyler. Padişahın adamları söylenen yere giderek Şahmeran'ın o sırada dışarıda olmasından yararlanarak iki 1703 yavrusunu öldürüp kuyrukları keser getirirler. Padişah ve vezir bu kuyrukları yastıklarının altına koyarlar, bir süre sonra çocukları olur. Vezir, oğluna Mehmet; padişah, kızına Nazlı adını verir. Çocuklar büyüyünce birbirine âşık olur. Padişah, kızını vezirin oğluna vermediği gibi onu ülkesinin dışına atar. Mehmet, ailesiyle birlikte gitmez, kısa süre sonra Nazlı 'yı kaçıır. Şahmeran, Mehmet ile Nazlı'yı bulunca yutar. Padişah ve adamları yetişip Şahmeran 'ı öldürürler ama Şahmeran büyük bir kayaya dolandığı için Mehmet'in de Nazlı 'nın da bütün kemiklerini kırar, çok geçmeden ikisi ölür. Böylece Şahmeran öcünü almış olur (Yavuz, 1994: 9–13). Yavuz 'un adaptasyonu,

⁴⁹Hasan Özdemir, "Geleneksel Kültürümüzde Şahmeran", **V. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Sektörü Bil dirileri II**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, (1997), s. 221–222.

"Kötünün ettiği yanına kar kalmaz. Başkasının mutsuzluğu üzerine mutluluk kurulmaz" (Yavuz, 1994: 13) bildirisiyle sona erse de uzun süreli kin, intikam, kalıcı kötülük türü pedagojik açıdan uygun olmayan öğeler içermektedir. Yavuz, bu masalında, Şahneran'ın kimi öğelerini silikleştirerek ele almıştır. Şahneran'ı birbirine bağlı üç masalolarak yazan Yücel Feyzioğlu (2004), Cırttan adlı çocuğun maceralarını anlatır. İlk masada ("Oduncunun Masalı") Cırttan adında tembel ve işsiz bir delikanlı, babasının ölümü üzerine elinde kalanları annesiyle birlikte tüketmiş. Bir zaman sorıra da geçimini sağlamak için odunculuk yapmış. Oduna gittiği sırada, çocuklar tarafından değişik günlerde taşlanan bir kediyi, bir köpeği ve bir yılanı kurtarır, evine getirir. Cırttan'ın geçinemeyecek kadar yoksullaştığını gören yılan yavrusu; Cırttan'a, Şahneran'ın kızı olduğunu, ne isterse kendisine verebileceğini söyler. Cırttan, yılan yavrusunu babasına götürür. Şahmeran onları çok iyi ağırlar. Dönüşte sihirli yüzüğünü verir. Yüzük, "Alaaddin'in Sihirli Lambası" masalındaki lambanın işlevsel özelliklerini taşır. Bunun sayesinde Cırttan ile annesi, sıkıntılardan kurtulur, gönüllerince yaşarlar. İkinci masada ("Hakan'ın Üstün, Cırttan mı?"), Cırttan annesini padişaha göndererek kızını ister. Padişah, olayı ciddiye almaz ama sarayının karşı tarafında, bahçeler içinde aynısını ister. Cırttan denilen yüzük sayesinde yapar ve padişahın kızıyla evlenir. Şehrin padişah kadar saygın bir insanı haline gelir. Üçüncü masada ("Hakanın Karısının Masalı") padişahın karısı bu durum üzerine kızını Cırttan'a karşı kıskırtır, aralarını bozar. Cırttan'ın kansı, önce bunca işi kısa sürede nasıl başardığını öğrenir. Ardından yüzüğü elinden alır ve annesine kaptırır. Padişahın kansı yüzüğün gücünü kullanarak, Cırttan'ın sarayını uzak bir adaya götürür, arnesini ise denize atar. Cırttan bu kez de Şahneran'ın verdiği fikirle yüzüğü geri alır. Sarayını yerine yerleştirir, kaynanasını ise adada tek başına bırakır. Feyzioğlu, masalın aslına sadık kalmaya gerek duymıyorsa, ancak masalın ana kodlarını kullanmayı ihmal etmemiştir. Yazarın eserinde kimi kaba, argo ve yanlış örnek olarak görülebilecek davranışlar ve çocuk gelişimi konusunda duyarlılık göstermediği gözlenmektedir. Feyzioğlu'nun masalında Şahmeran erkektir, sihirli güç olarak yüzük vardır. Ahmet Özdemir' in ilköğretim 1.ve 2. sınıflara yönelik olarak hazırladığı Şahmeran'ın *Kaderi* (2006), yayınevinin Anadolu Efsaneleri dizisi arasında yayımlanmıştır. Metnin ikinci cümlesinde, Şahmeran adı ile ilgili yaygın yanlış tekrarlanmış; "maran" diye bir kelimenin "yılan" anlamına geldiği söylenmiştir. Özdemir, Mersin'deki efsaneden yola çıkmıştır. Burada Camsab'ın serüveni, masalın aslına sadık kalınarak verilir, ancak Şahmeran'ın öldürülmesi yerine yaralandığı söylenir. Şahmeran "kadın başlı, süt beyaz vücutlu bir yılan" (6) olarak tasvir edilir.

Özdemir'in masalında hamama götürülen Camsab ' ın bedeninin, pullarla örtülü olduğu görülür. Şahmeran'ın ölümlerinden bedeninden çıkacak sular, sırasıyla öldürücü, dertlerden kurtarıcı ve zekâ keskinleştirici özelliktedir. Bunları sırasıyla vezir, Tarsus hükümdarı ve Camsab içer. İlki ölür, ikincisi şifa bulur, üçüncüsü vezir olur. Masal, Tarsus halkının mutlu ve huzurlu yaşama kavuşmasıyla son bulur. Adana yöresindeki varyantı takip eden Sennur Sezer (2007), okurdan da kıssadan hisse çıkarmasını isteyerek, masal formelleriyle Şahmeran anlatısına başlar. Sezer ana hikâyeye sadık kalır, ancak masada öze ilişkin olmayan, hikâyeyi uzatmaya yarayan, ama yazarın yaratıcılığını ya da düş gücünü yansıtmayan eklemeler yapar. Sezer'in anlatıcısında şu örneklerde görüldüğü üzere, zaman zaman halk hikâyecisi tavrı gözlenir: "Camasb kuyuda ağlayadursun, biz bakalım arkadaşları ne yaptı." "Kara yazılı Camasb kuyunun dibinde ne yapıyor bir bakalım?"

Çağdaş Sanatta Şahmeran Yansımaları, Türk edebiyatı, Tanzimat döneminde Fransa üzerinden batı ile kurulan kültürel ilişkilerle yeni bir evreye girer. Tanzimat edebiyatçıları, Batıdan aldıkları yeni türlerde eser verirken, içerik olarak halk kültürünün hazır malzemesinden yoğun bir biçimde yararlandılar. Geleneğin imkânlarını kullanma anlamına gelen bu duruma, Türk edebiyatının sonraki dönemlerinde yazılan roman, hikâye, tiyatro, şür vs. türündeki eserlerde geniş bir şekilde rastlanmaktadır. Nazım Hikmet, Yaşar Kemal, Aziz Nesin, Erhan Bener, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Behçet Necaligil, Murathan Mungan, 1702 Latife Tekin, Hasan Ali Toptaş, vs., halk kültürünün farklı olanaklarını modern bir duyarlılıkla günümüzde yeniden yorumlayan isimler arasında yer alır. Bir edebiyat sitesinde yaptığımız taramada, çoğunluğu genç ve tanınmamış birçok şairin Şahmeran'dan bir imge olarak yararlandığı görülmüştür (<http://www.antoloji.com; 29.08.2007>). Şahmeran hikâyesi, son dönem Türkiye'sinde farklı alanlarda eser veren birçok sanatçının ilgi odağı olmuştur. Resimden heykele, sinemadan hildiyeye, şiirden, tiyatroya çocuk edebiyatına kadar genişleyen bir yelpazede, farklı türlerden eserler, bu masalodağa alınarak ortaya konmuştur.

Tomris Uyar'ın "Şahmeran Hikâyesi" (1973) ve Murathan Mungan'ın "Şahmeran'ın Bacakları" (1993) adlı öykülerinde, Hilmi Yavuz'un *Kuyu* (1994) adlı anlatısında, Erhan Bener'in Şahmeran (2000) adlı oyununda ve Sennur Sezer'in Şahmeran (2006) adlı eserinde, bu masal, her sanatçının farklı duyarlıklarını yansıtmak için yeniden yazılmıştır. Muhsine Helimoğlu Yavuz (1994), Erhan Bener (1998), Yücel Feyzioğlu

(2004) ve Ahmet Özdemir (2006) söz konusu masalı çocuklar için yeniden yazmışlardır. Türk sineması da Şahmeran hikâyesine ilgisiz kalmamıştır. Rahmi Kafadar (1972), Zülfü Livaneli (1993) ve Yavuz Figenli (2004) Şahmeran' i konu alan birer film yönetmiştir (Scognamillo ve Demirhan, 2005: 33–34; Cıblak, 2007: 193). Berika İpekbayrak (1986), Mersin'de bir Şahmeran heykeli yapmıştır. Fikret Otyam, Yavuz Kılıçer, Şaziye Erel, Serpil Akyıl ve Ayhan Tomak şahmeran tabloları çizmişlerdir. Anadolu'nun birçok yerinde Şahmeran camaltı sanatının ana figürüdür. Bununla birlikte yurtiçinde ve yurt dışında hizmet sektöründe şahmeran adım taşıyan birçok işletmenin adı bulunmaktadır.

Büyükler İçin Şahmeran Masalı, Şahmeran, sınırları ve çerçevesi belli, tamamlanmış bir metindir. Son dönem Türk yazarlarının yeniden yorumladığı bu metnin ana çatısı değişmeyeceğine göre, yazarların duyarlık ve yaratıcılıklarının nerede, ne şekilde ortaya çıktığı önem kazanmaktadır. Yazarın, ana öyküye yerleştirebildiği farklı duyarlılık biçimlerinin özgünlüğü, metni değerli kılan temel etmen olarak görülebilir. Hilmi Yavuz'un postmodern üçlemesinin son halkasında yer alan *Kuyu* (1994), doğası gereği Şahmeran hikâyesine başından sonuna kadar sadık kalabilecek bir metin değildir. Metnin temel sorunsallarından biri olarak beliren kuyu, doğu ve batı kültürlerinde yüklendiği metaforik açılımlarla odağa alınır. Gerçek ve kurgusal kişi ve eserlere, tarihsel, felsefi sosyolojik, kültürel birçok olguya sık göndermeli *Kuyu'da* ironik, alaycı ton varlığını baskın bir biçimde hissettirir. Aslında "an latının anlatısı" (184) olarak ilerleyen eser, anlatıcının ve Hilmi Yavuz adlı yazarın, "kuyularla ve samıçlarla dolu" (165) büyük kentte yazmaya elverişli bir kuyunun iz sürümü sırasında, yaptığı spekülasyonlarla açılır. Kuyuda anlatı yazma serüveni, Bizans ve Osmanlı kültür ve tarihi, İstanbul'u İstanbul yapan bütün kültürel mozaik içinde bir gezintiye dönüştürülür. Yazar, ironik tavrına sahte bilimsel bir ciddiyet kazandırmak için bilimsel metinlerdeki gibi sahici dipnotlar kullanır, ama bunun gerçeklik etkisi uyandırmasının önüne geçen kimi yazar ve eser adlarını yanlış imlayla yazar. Ana anlatı, sıklıkla araya sokulan birçok kısa alıntı ile sürekli bölünür. Bu bölünmelerle, odaklanma kuyu olmak üzere, okur bir tür düşünce serüveni içine çeki lir; felsefe, tarih, psikanaliz, kent okumaları, efsaneler, kadim kültür ve gelenekler zengin göndergesel bir malzemeye dönüştürülür. Hikâyenin çocuklara yönelik yeniden yazımlarında iyilerle kötüler arasındaki mücadelenin birinciler lehinde sonuçlandırılarak eğitsel bir sonuca ulaşılmak istenir. Büyükler için yazılan metinlerde ise kimi farklı duyarlıklar, eklemeler gözlenir. Hilmi Yavuz, kuyuyu dolambaçlı metninin anlam

katmanlarını şekillendirmede işlevsel bir metafor olarak kullanır. Aşk, sadakat, ihanet temalarıyla kurduğu bağlantı üzerinden doğudan ve batıdan türlü kültürel okumalar gerçekleştirir. Ana hikâyeye sadık kalmış olan Tomris Uyar'ın Şahmeran'ında, yakın dönemde yaşamış kimi politik olaylara göndenneler dikkati çeker. Daha çok gençlere yönelik bir hikâyeye yazmış gibi görünen Sennur Sezer, Şahmeran'ın ana çerçevesinin dışına çıkmamıştır. Muratban Mungan, bir Şahmerancı çırağının ustalığına yükseliş sürecini çerçeve anlattığı hikâyesinde, ihanet, bilgi, hırs, engellenme ve engelleri aşarak kendilik saygısını kazanma türü olguları deşmeyi tercih etmiştir. Şahmeran, son dönem Türk yazarlarının gelenekle kurduğu bağla yeni bireşimlere ulaşmasını ömeklendirir.”⁵⁰

“Hz. Yusuf kuyuda beklediği süre içerisinde vahiy getirmekle görevli melek Cebrail ile görüşür, melek onu teselli eder ve kuyudan tacirlerin sarkıttığı kova yardımı ile inancı tam olarak çıkar. Benzer bir şekilde eski bir Mezopotamya efsanesi olan Şahmeran'da ise bir kuyuya düşen Camsab'ın bilgelik yolundaki macerası anlatılır. Bu haliyle birey, yaşadığı yeraltı deneyimini takiben kendilik ile buluşur, kişilik hüviyetine kavuşur ve tam anlamıyla dönüşüme uğramış birey haline gelir.”⁵¹

“Yılan başta olmak üzere birçok sürüngen, dış ruhun barındığı hayvan olarak tasavvur edilmiştir (Frazer 1992: 269–295). Yılanla ilgisi olduğu için bir ejderha olarak da karşımıza çıkabilir. Yılanlar yeraltı dünyasında yaşar, Türk yaratılış destanlarında Erlik tarafından yaratılmış hayvanlardandır (Sakaoğlu vd. 2002: 171). Şekilsizliği temsil eder. İnsanı kötülüğe sürükleyen nefisle özdeşleştirilmiştir. Şamana, yeraltındaki yolculuklarında kılavuzluk eder, hayat ağacının köklerinde yılan vardır. Yılanlar şahı şahmeran da yeraltında yaşar, başı insan şeklindedir, hazineleri bekler (Bkz. Seyidoğlu 1998: 86–92). Abdal Musa vilayet-namesinde Teke Beyinin ruhu bir canavardadır (Ocak 1984: 109). Melanezya Trobriand adalarında yerliler, ruhların yeraltında yaşadıklarına inanmaktadırlar. Yeraltındaki hayvanlar gibi (yılan vs.) genç kaldığını, hatta tuzlu suda yıkanıp denizin akıntısıyla çocuklaşıp kadınların karnına girerek yeniden dünyaya geldiklerine inanmaktadırlar. İnsanlar da ruhlarla birlikte eskiden yeraltında yaşarlarmış ve

50 Seyit Battal Uğurlu, "Çağdaş Türk Edebiyatında Şahmeran İmgesi: Arketipsel Bir Yaklaşım", **38**.

ICANAS (Uluslar arası Asya \ 'C Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, (2008), s. 1716.

51 Serkan Güneş, "Yeraltı Mekânı ve Kavramının Toplum ve İmgelem Üzerine Etkisi", **Metu Jfa**, 27 (2), (2010), 134.

gençleşme özellikleri varmış. Sonra bunu kaybetmişler, ruhlar ise genç kalmaya devam etmişlerdir.”⁵²

“Fahri’nin Hüsrev ü Şirin’i Ahmedî’nin Cemşid ü Hurşîd’i Hoca Mesud’un Süheyl ü Nevbahar’ı, Abdi’nin Camasbnâme’si, Şeyhî’nin Hüsrev ü Şirin’i, Rûmî’nin Şîrin ü Perviz’i Mehmed’in İşkname’si, Diyarbarbakırlı Şerifi’nin Şehname çevirisi, Ali el-Bursevî“ nin Nizami“ den yaptığı Heft Peyker tercümesi gibi pek çok mesnevi de tercüme eserler arasında yer almaktadır.”⁵³

Fikret Türkmen, Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma adlı kitabında, üzerinde çalışma yapılması gereken eserleri sıralar. “... Bu esasa göre ilk olarak şu kitaplar hazırlanacaktır: Âşık Garip, Köroğlu, Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun, Yedi Âlimler, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Şah Maran, Kerem ile Aslı, Nasrettin Hoca”⁵⁴

2.5. Farklı Kültürlerde Şahmeran ve Yılan İmgesi

“Türklerde Şamanlık: ve Türkler tarihlerindeki Orta Asya’dan başlayan yürüyüşlerinde Çin ile ilk temaslarında Budist diniyle tanışmışlarken, Afganistan ve Hint birliğini tarihte ilk kez meydana getirirken bir arının sporlanma işlevi gibi bir görevde, Brahmanla da tanışmış ve hiç yabancı olmadığı Yılan’ı da Anadolu’da karşılaştıkları yeni biçimlerle de yoğurarak Şahmeran’a ulaştırmışlardır.

Hindu mitolojisinde uzayın bengiliğini ve büyüklüğünü betimleyen bir yilandır Ananta. Bu yılan başlangıçtaki kaosun ilk suları üzerinde durur.”⁵⁵

“Hitit kadınları, kraliçeler de dâhil olmak üzere giyim konusunda oldukça süssüz hatta üniforma giymişçesine ciddi bir tavır içinde betimlenmiştir. Meşhur Bitik Vazosu’nun büyük parçası üzerinde bulunan, Hieros Gamos (Kutsal Evlenme) sahnesinin gelini ve Fraktin Taşçı Kabartması’ndaki Kraliçe Puduhepa da, iç açıcı kıyafetlerden

⁵² Ali Duyamaz, “Türk Folklorunda Dış Ruh Tasarımı”, **Bilig**, 45, (2008), s. 8.

⁵³ Mustafa Özkan, “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Ortaya Konan Tercümelerin Türk Diline Etkisi”, **Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 3, (2011), s. 50.

⁵⁴ Fikret Türkmen, **Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara: Baylan Matbaası, 1974, s. XVIII.

⁵⁵ Tankut Sözeri, **Kültürlerde Şahmaran**, İstanbul: İm Yayıncılık, 2000, s. 48.

yoksun olarak gösterilmiştir. Alacahöyük orthostatlarının isimsiz kraliçesi ve Aynalı Tanrıça ise biraz daha süslü kıyafetlerle karşımıza çıkmaktadır (Darga 1984: 63). Anadolu efsanelerine güzel bir örnek olan Şahmeran, Mezopotamya topraklarında yaşadığı sanılan yılan vücutlu, insan başlı çok güzel bir kadındır (Res. 4). Colloquium Anatolicum VII 2008.

Sevda Çalışkan bu makalede hem Doğu hem Batı kaynaklı söylenceler ile yazın yapıtlarında sıkça karşılaşılan “Yılan Kadın” imgesinin dinsel, kültürel ve arketipsel kaynaklarını araştırmakta ve bir yazınsal imge olarak farklı adlar ile yer aldığı dört yazın metnini karşılaştırmaktadır. Bu farklı adlar Yemlika, Şahmaran ve Lamia, karşılaştırılan metinler ise Binbir Gece Masallarından Yılanların kraliçesi Yemlika’nın öyküsü, Murathan Mungan’ın “Şahmaran’ın Bacakları” ile Alifa Rifat’ın “My World of the Unknown” adlı kısa öyküleri ile John Keats’ın “Lamia” adlı uzun şiiridir.

Bir sembolik imaj olan yılan kadının Doğu’da ve Batı’da mit ve hikâyelerinde çeşitli formları vardır. Yunan mitolojisinde yılan kadının birçok çeşidi vardır ama en çok bilineni Lamia’dır. Benzer olarak Orta Doğu mitolojisinde Yemlika ya da Şahmaran gibi çeşitli hikâyeleri formüle edilmiştir.

Hindistan’daki kozmik yılan Ananta mitolojisi kadındır. Her şeyi içine alır. Tıpkı Yunan mitolojisinde olduğu gibi her şeyin başlangıcı veya sonudur.

Yemlika Arap gecelerindeki yılanların kraliçesidir. Bu diğer hikâyeler için ana kaynak oluşturur. Murathan Mungan’ın “Şahmaran’ın Bacakları” adlı eseri Klasik Türk hikâyesi olan Şahmaran’ın modernize edilmiş şeklidir. Diğer bir yazın ise Keats’ın öyküsel şiiri olan “Lamia” başlıklı şiiridir. Bir diğeri ise Mısırlı bir kadın yazar olan Alifa Rifat tarafından yazılan ve kısa bir hikâye olan “Benim Bilinmeyen Dünyam” adlı hikâyesidir.

Yemlika’nın Türk ismi Şahmeran’dır. Farsça’da Yemlika’nın anlamı yılanların şahı anlamına gelmesine karşın bu figür günümüzde bir kadın olarak algılanır. En tercih edilen görüş ise yılanlarının şahının cinsiyetinin belirsizliğidir.

Şahmaran ile erkek kahramanlar arasındaki ilişkinin esasını aşk, güven ve ihanet oluşturur. Şahmaran, Bulkiya ve Hasip'in kendi dünyalarına dönmelerine izin verir. Birçok tehlike ile yüz yüze gelmelerine rağmen onları sevmekte ve onlara güvenmektedir.

Arap varyantında Yemlika, Hasip tarafından ikinci kez aldatıldığını fark edince hiçbir zaman krallığına geri dönmüyor. Arap varyantında kalbi kırık da olsa hayatını sürdürürken, Türk versiyonunda hikâyenin sonunda kırk parçaya bölünüyor. Burada Şahmaran'ın vahşice katledilmesine rağmen ruhu sevenlerine hikmet ve bilgi dağıtarak yaşamaya devam etmektedir. Şahmaran'ın Hasip'e “ Bilgi hava, su, güneş gibidir ve bütün insanlığa aittir. Yasaklamalar gerçeği yok edemez.

Alifa Rifat “Bilinmeyen Dünya” adlı kısa hikâyesinde bir kadın ile yılan kadın arasındaki aşk anlatılır. Bu hikâyenin kahramanı olan kadının kocası önemli bir devlet memurluğu için farklı bir şehre taşınınca kadın ailesi için bir ev arar. Kiralık ev ararken deli bir kadın ve çocuklarının bulunduğu ev dikkatini çeker. Evi kiralamak ister. Ucube kadın evi terk etmeyi reddeder. Kahraman kadın bahçede çok güzel bir yılan görüp ona aşık olur ve deli kadının neden evi terk etmek istemediğini anlar. Kadın iki duygu arasında gidip gelir. O güzelliğin tadını çıkarmak ile yılanın öldürmek fikri arasında kalır. Murathan Mungan'ın “Şahmaran'ın Bacakları” adlı eserinde Genç İlyas şunu öğreniyor ki, insan ile yılan arasında hiçbir zaman bir ilişki olamaz. Çünkü insanoğlu ihanet eder.”⁵⁶

“Tarsus, Çukurova'nın batı bölgesinde kurulmuş ve bugüne kadar konumunu muhafaza etmiş en eski yerleşim merkezlerinden biridir. İlk çağlardan bu yana gelişmiş bir kent olduğu tarihî kaynaklardan ve arkeolojik kazılardan ortaya çıkartılan Tarsus, sahip olduğu coğrafi konum itibariyle, tarihî süreç içerisinde yerli Anadolu kültürünün yanı sıra hem doğu hem de batı kültürüne ev sahipliği yapmıştır. Kent içerisinde, söz konusu kültürlerin izlerini taşıyan birçok tarihi eser ve yapı bulunmaktadır. Tarsus'ta bulunan eserlerden biri de kaynaklarda “Eski Hamam” olarak geçen Roma Dönemi'nden kalma tarihî bir hamamdır. Ramazanoğulları tarafından yeniden inşa edilen ve birçok kez tamir edilen hamam, halk arasında “Şahmeran Hamamı” adıyla bilinmekte ve çevresinde dönemin Tarsus hükümdarı ile üst tarafı insan alt tarafı yılan görünümündeki yılanların

⁵⁶Sevda Çalışkan, “Literary Representations of the Snake Woman Motif: A Comparative Analysis”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 15(2), (1998), s. 91.

şahını konu alan efsaneler anlatılmaktadır. Çalışmamızda, söz konusu hamamla ilgili olarak yörede anlatılan üç efsaneye ve bu efsanelerdeki mitolojik varlığın kökenine, ayrıca inanış boyutunda söz konusu efsanelerin halk üzerindeki etkilerine yer verilmiştir.”⁵⁷

“Yılan, en ilkelinden en gelişmişine kadar hemen her toplumda kutsal, kimi toplumlarda da tanrı sayılmıştır. Sümerlerden Hititlere, Anadolu’dan Kafkasya’ya kadar uzanan geniş bir zaman ve alanda İlluyanka adlı dev bir yılanın öyküleri anlatılmıştır. Bu yılan kimi yerde tanrılarla, kimi yerde de kartallarla da savaşmıştır. Çeşitli mitolojiler çeşitli yılan öyküleriyle doludur. İlkeller yılanları deri değiştirdiklerinden ötürü ölümsüz sayarlar ve ölümsüzlüğü elde edemeyişlerini ona bağlarlar. Yunan tanrılarında çoğu yılan görünüşündedir; hastaları iyileştiren Asklepios, evlerle kentleri koruyan Agathodaemon birer yilandır. Yılan, Yahudi-hristiyan geleneğinde şeytan’la bir tutulur ve insanı baştan çıkardığına inanılır. Toprak altında yaşayan yılanın ölü atalarla ilişkili bulunduğu, onların ruhlarını taşıdığı kabul edilmiştir. Yunan mitolojisinde toprakta yaratılanların tümü yılan biçimlidir. Amerika yerlileri için bütün yeraltı güçleri yilandır.”⁵⁸

“Diyarbakır’da bağ ve bahçeleri koruduğuna inanılan bir yılan nevi vardır. Her ailenin bağını koruyan yılan ise, farklıdır. Bu yılan kimseye dokunmaz. Halk onu rahatsız etmeyi doğru bulmaz, ona iyi davranır. Bu yılanı iyi davranmanın bağdaki mahsulün ve bağ sahibinin hayırına olacağına inanılır.(ev iyesi)”⁵⁹

“Bir bakıma okuma alışkanlığı edinemeyen bir toplum oluşumuz, geçmişte çocuğa yönelik metinlerin nispeten azlığıyla anlaşılıyor. Kütüphanelerdeki yazma ve basma eserlerin arasında çocuklar için kaleme alınanların azlığı, hatta enderliği biliniyor. Kuşkusuz çocuklara sözlü bir eğitim ve kültür aktarılmıştır. Masal, efsane, dini bilgiler, peygamberlere ait olaylar (kısas-ı enbiya) sözel olarak nakledilmiştir. Buna batıl inançlara ait bir kültür de eklenmelidir. Refik Halid’in hicivli bir üslubla çizdiği gibi, eski toplumun çocuğu her merdiven başında bir şamama, bahçedeki ağacın tepesinde bir gulyabani, mutfaktaki ocağın içinde veya bahçe duvarının yıkıntıları etrafında cinler, periler arardı. Geçen yüzyılımızda çocuklar ve çocukların düzeyindeki okuyucular tarafından en çok

⁵⁷ Nilgün Çıplak, “Tarsus Kültürünün Tanıtımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi” **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16 (1), (2007), s.185–196.

⁵⁸Orhan Hallaçoğlu, **İslam İnançları Sözlüğü**, Ankara: Remzi Kitabevi, 1.Basım, 1984, s. 725.

⁵⁹Yaşar Kalafat, **Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**, 5. Baskı Ankara: Babil Yayıncılık, s.81

alınan ve okunan risaleler, taşbasma olarak bulunan Ahmediye Muhammediye ve Şahmeran hikâyesi ve Seyyid Battal Gazi destanı gibi metinlerdi. Masallarımız da geçen yüzyılda bilimsel edebi bir derleme konusu olmamıştı. Sözlü kültürde yaşayan bu masalları derleyen tek istisnai araştırmacı belki de Macar Türkolog Ignacz Kunosz'du.”⁶⁰

“ 1. Işıklı ve gümüş tüylü kuş:”... Bir yiğid, Yılan-kız ile bir hafta evli kalıyor, sonra evine dönüp, ava gidiyor. Avda, yünleri gümüş şekilli (şikilli) bir kuş vuruyor. Eve getiriyor. Karanlık evi (karangı üy), ap aydınlık (yap yarık) oluyor... Bundan, çok para kazanıyor...

2. Devlet kuşu: “... Bir kuş, uçup, halktan (bayagı) bir kadının başına konuyor. Böylece kadın, Han oluyor...” Bunda, Onaysa tesirleri olsa gerektir.

“Yılan-Baba” (Cılan-Baba) destanı: “Bir yiğit, Yılan-Baba'yı kovalayan bir ejderhayı öldürerek onu kurtarıyor... Destanın bir başka varyantında ise, “Yılan-Baba insan donuna girmiş bir yilandı. Yiğit, onu kovalayan ejderhayı öldürdüğü için, yılan ona, Erme Taş adlı uğurlu bir taş veriyor”. Don değiştirmede, Türk mitolojisinin yaygın bir motifidir. Yabancı paralelleri de olabilir.

“Yılan Devler:”... Bir kız avlanmağa gidiyor. Yılan-Han adlı bir devle karşılaşır. Dev, bir dudağı yerde; bir dudağı gökte, çenesi de dünya üzerinde imiş. Kız, savaşarak, Yılan Han'ı öldürüyor...”⁶¹

“Başları iki güzel kız olarak betimlenen ve betimleri yine üstü taçlı iki yılanbaşı motif ise; yarısı yılan, diğer yarısı genç kız olan yılanların ecesi çifte Şahmeran'ı simgeler. Biri cezalandırıcı, diğeri ise sevgi dolu, bağışlayıcı.”

“Şahmeran aynı zamanda uzun ömrün, sonsuz yaşamın, değişimin bir dönüşüm olduğunu anlatır ki bütün sırlar ondadır. Sonsuzluk ile gizli bilgiler ancak ondan sorulur.

⁶⁰ Ortaylı, İlber, **Osmanlı Toplumunda Aile**, 1. Baskı içinde, İstanbul: Timaş Yayınları, 2009, s. 143

⁶¹ Bahaeddin, Ögel, **Türk Mitolojisi II**, 2. Baskı İçinde, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2002, s. 548

“...Maddi ve manevi âlemi yılanlı olmuyor. İlgi çekici olan, uğursuz bir karşılaşma olarak kabul edilse de yılanların ecesi olarak bilinen Şahmeran’ın insanları koruduğuna inanılıyor olması...”⁶²

“Şahmeran da masalın yapısı oluşturan ve motif adını verdiğimiz unsurlara rastlamaktayız. Stith Thompsen’in 23 başlık altında sınıflandırdığı motiflerden; mitolojik motifler, yasak, sihir, ölüm, olağanüstülükler, devler, imtihan, denemeler, aldatmalar, geleceğin tayini, şans ve talih, mükâfat ve cezalar, akıllı ve aptal, esirler ve kaçaklar, anormal zulümler, cinsiyet, din ve karakter özelliklerine rastlamaktayız.

Masallar daima mensur ürünler olarak ortaya konulmuşlar ve günümüze kadar öylece gelmişlerdir. Anlatıcımız bir meddah, yani hikâye anlatıcısı ise bu özelliğinin sonucu olarak masala şiir diliyle söyleyişi de sokabilir.

Masalların belirli yerlerinde birtakım sözler yer alır. Bu sözleri hemen her usta anlatıcı kullanmak ister. Unutma ve yanlışlık gibi sebeplerle biraz bozulmuş olarak görülseler bile aslında bir kalıptan gibi görünen bu sözlere “formel” yani “kalıp sözler” adını veriyoruz.

Arap masalları içerisinde yer alan dünya klasikleri arsına giren ve iki yüzyıldan beri Batı dillerine de çevrilen 1001 Gece Masalları (Elf Leyle ve'l-Leyle) bu alanın en önemli külliyyatıdır. Kadınların sadakatsizliği üzerine kurulan bu külliyyat, adından da anlaşılacağı üzere 1001 gece boyunca, sabahın ilk ışıkları doğuncaya kadar anlatılmaktadır. Yazarı bilinmemekle birlikte bilinmeyen, tanınmayan pek çok yazarı vardır. Dilimize yapılan en eski çevirisi 1429 tarihini taşır. Abdi adlı biri, Sultan II. Murat’a (1421–1451) Camasbnâme diye adlandırılan bölümün çevirisini sunar.”⁶³

“Anadolu mitolojisinde sır bekçisinin Şahmeran olduğunu biliyoruz. Binbir gece masalları içinde de yer alan Şahmeran öyküsünü değişik kurgularla Orta Doğu’dan Hindistan’a uzanan bir coğrafya’da izlemek mümkündür.

⁶² Tankut Sözeri, **Kültürlerde Şahmaran**, İstanbul: İm Yayıncılık, 2000 s. 9,12, 17.

⁶³ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Baskı, 2007, s.17

Ölümsüzlük sırrının koruyucuları Akrep-adam ve Şahmeran, yoğun etkileşim içindeki Mezopotamya ve Anadolu'nun kendi özgül koşulları içinde farklı izlekler sunarlar. Bölgede semavi dinlerin gelişmesinden sonra etkinliğini kaybeden Gılgamış ile birlikte Akrep-adam da tarihe karışmıştır.

Bu anlamda ister güneyden ister kuzeyden gelmiş olsun, yaklaşık üçbin yıllık geçmişe sahip olan Şahmeran, Anadolu coğrafyası üzerinde Tarsus'tan Urfa'ya, Erzincan'dan Artvin'e yayılmış yegâne Simge durumundadır. Bu denli uzun bir süredir etkinliğini koruyor oluşu hiç kuşkusuz özellikle Anadolu'daki ana tanrıçaya kültü ile daha sonra Anadolu'ya gelen Türklerin kendi mitolojileriyle ve nihâyet Anadolu'nun islâm anlayışı ile eklemlenebilmiş olmasındandır. Acıyı ve ölümü getilebilmekle simge olarak koruyuculuğu ön plana çıkan yılan, aynı zamanda kendini yenileyebilmesi nedeniyle sonsuzluk ve yeniden doğuş kavramlarıyla birlikte anılmaktadır. Bu nedenle Oğuz mitolojisinde “yer evreniyılan”dır. (Ögel, 1971, s.336)

Anadolu mitolojisinde yılanın farklı kaynaklara dayanan bir çeşitlilik içinde yer aldığını biliyoruz. Hititlerde Illuyanka adını taşıyan ve göklerden süzülerek gelen ejderhamsı dev yılanla ilişkin pek çok masal bulunmaktadır.

Benzer kavramları çağrıştırmalarıyla bir simge olarak yılan, dünyanın hemen her yerinde oldukça yoğun ve çeşitli bir sembolizmin öznesi olarak karşımıza çıkar. Genel olarak yılanla ilişkin sembolik yaklaşımları üç grupta toplayabiliriz: ana tanrıça kültü, üreme ilgili olanlar, bilgelik ve bilginin bekçiliğini ön plana çıkartanlar, karanlık güçler ve şeytanla bağlantılı olarak görenler. Bu çerçevede Yakın Doğu'da Mısır, Ege adaları, Mezopotamya ve Anadolu'da önceleri ilk iki grup anlayış baskındır.”⁶⁴

2.6. Türk Sanatında Şahmeran Motifi

“Halk arasında “Şahmaran” ya da “Şahmeran” diye adlandırılan başı insan(kadın) gövdesi yılan ve konuşan bu mitolojik varlığın adı Farsçadır ve “Şah-ı mâran”dan doğmadır. “Şah-ı mâran” yılanların şahı demektir. Şahmaran'ın bu genel adından başka

⁶⁴Neşe Yıldırım, Yakın Doğu Sembolizminde Akrep, Yılan; Akrep Adam ve Şahmerân, **Folklor/Edebiyat**, 7(27), (2001), 8–16.

özel bir adı da vardır. “Yemliha”. Bu ad Sami dili kökenli olup “hükmetmek”, “hükümdar olmak” anlamındadır. Yamliha adı, Ashab-ı Kahf (Yedi Uyurlar) efsanesindeki yaranlardan birisinin de adıdır. Yamliha Yedi Uyurların en güzeli ve en dindarıdır. Bu adın aynı zamanda büyülerde de kullanıldığı bilinmektedir.

Kökeni Yahudilere kadar uzanan bir efsaneye göre yarı insan, yarı yılan görünümlü ‘Şahmaran’ hastaları iyileştiren ve can veren, bilgelik sembolü bir yaratıktır. Dünyanın çeşitli ülkelerindeki inançlara göre kadını; dolayısıyla doğurganlığı ve bereketi de simgeleyen yılanın evrenselliği, Eliade, Alexandre Krappe ve birçok etnolog tarafından da açıklanmıştır. Anadolu’da Şahmaran resimleri, özellikle uğur getirsin diye daha çok, genç kız ve kadınlar tarafından nesillerin türemesi için, alınıp yatak odasına asılmaktadır, genç kızların çeyizlerinde de Şahmaran işlemleri bulunmaktadır.

Halk resimlerinde yaygın olarak kullanılan teknikler; camaltı, taşbaskısı, boyama, işleme ve örmedir. Halk resminin hemen her türünde Şahmaran motiflerine rastlamamız mümkündür. Özellikle Türkmen kültüründe ağırlığı olan Şahmaran motiflerinin, kötülüklerden, yangın ve afetlerden koruyacağına, bereket, uğur ve bolluk getireceğine inanılmaktadır. Bu sebepten gücü temsil ettiği kabul edilmektedir. Şahmaran resimleri evlerde girişte göze çarpan bir yere ya da özellikle misafir odalarında, kapı ya da pencere üstlerine yerleştirilerek sergilenir. Evleri kötülükten koruyacağına, gözcü ve koruyucu olduğuna inanılır.

Halk resimlerinde ‘Şahmaran’, başında boynuzu, süslü tacı, taçlı yılanbaşı kuyruğu ve yılanbaşlarından oluşmuş birçok ayaklarıyla mitolojik bir yaratık olarak gösterilmiştir. Sanatçılar kompozisyona çeşitli renkler ve motifler ilave etmişlerdir. Kompozisyona eklenen motifler yörelere göre farklılık taşımaktadır. Şahmaran resimlerinde ve motiflerinde kullanılan renkler de yörelere göre farklılık göstermektedir. Camaltı resimleri, el işlemleri, kilim ve halı dokumaları, pul ve boncuklarla işlemler, patch-work işlemler ve camın arkasına konan yaldızlı kâğıtlarla daha ilgi çekici bir görünüm kazanan farklı tekniklerde Şahmaran motifleri üretilmektedir.

Sanatın sürekli üslup değiştirmesine karşın halk sanatında bu değişim çok yavaş gelişmektedir. Halk sanatında özellikle şahmaran motiflerinde, değişimden çok yöresel farklılıklar görölmektedir”.⁶⁵

“Halı ve kilimlerde kullanılan değişik yılan motifleri: İnsan belleğindeki ilk evrendoğum bilgi ve simgesi olarak dokumalarımızda, mutluluk ve bereket simgesi olarak yer alır. Yılanla eş anlamlı olarak da ejder; aslanayağı, yılan kuyruğu, havanın ve suyun ruhu olduğuna inanılır.”⁶⁶

“şahmeran’ın da içinde bulunduğu çeşitli konularda halk resimlerinin sergilendiği mekânlar konumundadır. Bu resimler genelde resim eğitimi görmemiş, halk ressamı tarafından yapılır ve çklukla önceki örnekler kopya edilir. Kompozisyonların çok renkli olması, camın renkleri daha parlak görmesi, resimlerin ucuz oluşu ve koruyucu güçlerin bulunduğuna olan inanç, evlerde de yaygın biçimde asılmalarını getirmiştir. şahmeran resimleri çeyiz veya düğün hediyesi olarak satın alınmaktadır. Bunlardan en belirgin olanı resime Hazret-i Muhammed’i simgeleyen kırmızı bir gül eklenerek, kompozisyonun islamileştirilmesine katkıda bulunulmuştur. Kimi örneklerde “de şahmeran ikiz kompozisyon içinde sunulur. Denizkızı ile özdeşleştirildiği de olur.

Sırların koruyucusu şahmeran Anadolu’nun doğusunda ana Tanrıça işlevini üstlenmiştir. Gelin yatağını yani yuvayı koruması sırları paylaşma potansiyelini de içinde barındırmaktadır. Simgenin, yılanın gizeminin farkında olan Orta Asya inanışıylaçelişmemesi, dahası herhangi bir kadın kişiliğinin sivrilmediği İslamî anlayışa sessiz sedasız eklenerek bu konuda hissedilenboşluğu doldurması, günümüze değin ulaşmasını mümkün kılmıştır.”⁶⁷

“Yılan en eski tanrılandandır. Hayatın güçlerinin efendisidir. Hayatı yaratmış ve devam ettirmiştir. İnsanın ruhunu temsil eder. Deri değiştirmesinden dolayı “ölmezlik”1 fikrini sembolleyen yılan birçok efsanenin ve büyüünün temel ögesi olmuştur. Yılan toprak altında, mağaralarda yaşadığından ve ölenlerin ruhlarının da buralarda yaşadığı kabul

⁶⁵ Sevd Mant, **Halk Sanatında şahmaran**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998, s. 16.

⁶⁶ Tankut Sözeri, **Kültürlerde şahmaran**, İstanbul: İm Yayıncılık, 2000, s.18

⁶⁷ Neşe Yıldırım, “Yakın Doğu Sembolizminde Akrep, Yılan; Akrep Adam ve şahmerân”, **Folklor/Edebiyat**, 7 (27), (2001), s. 20.

edildiğinden dolayı yılanın atalarla Yılan çeşitli sanat eserlerinde kuvveti, ölümsüzlüğü ve dünyanın yaratılışını sembolize eden önemli bir motif olarak görülür. Anadolu dokumalarında yılan motifi zigzag (meander), bulut ve ejder şeklinde yorumlanmıştır.

Yılan ilk çağlardan beri Anadolu'da kutsal bir varlık sayılır; ona karşı korku ile karışık bir saygı beslenir. Hekimliğin sembolü olan çift başlı yılan zehir/panzehir birliğini tanımlar. Alevi toplumlarda kutsal sayılan sopa, yılanla özdeştir.”⁶⁸

“Şahmeran Efsanesi(Merkez/Gaziantep)

Derleyen: Ebru Sultan KAÇAR

Derleme Yeri: Gaziantep

Kaynak Kişi 1: Hüseyin DELİGÖZ, 70 yaşında, okuma yazması var, çalışmıyor.

Kaynak Kişi 2: Fatma YEŞİLDAĞ, 40 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı.

Şahmeran efsanesini ana hatlarıyla anlatmak gerekirse şöyledir; “ Bir rastlantı sonucunda meranların ülkesine giren Cansap adlı delikanlının, yılanların dünya güzeli kraliçeleri Şahmeran'a aşık olması, hak dinin peygamberi Hz. Muhammed'in dünyaya gelip gelmediğini öğrenmek için izini bulmak amacıyla bir serüvene atılması, daha sonra işkence altında çok sevdiği Şahmeran'ı zalim Şah'a teslim etmesi ve Şahmeran'ın öldürülüşü etrafında efsane şekillenir.

68 http://dipnotkitap.net/DENEME/Anadolu_Motifleri.htm (19.01.2011)

Şekil 1: Gaziantep'te Bir Evde Şahmeran Tablosu⁶⁹

Kaynak: Oğuz-Oral, 2005: 32.

5- Şahmarân Mitolojisi(Merkez/Kırşehir)

Derleyen: Birkan TEZCAN

Derleme Yeri Tarihi: Kırşehir 2004

Kaynak Kişi: Ayfer YULAF

Kırşehir'in güneyindeki Kesikköprü Han'ın dış yüzeyinde boğa başlarına saldıran ejder figürleri görülür. Burada boğa kötülüğü yılansa kötülüğü emmeyi temsil eder. Orta Anadolu'da Şahmarân etrafında oluşmuş bu koruyuculuk inancı halen yaşamaktadır. Bizzat benim çocukluğumu geçirdiğim Kırşehir'in Akpınar İlçesi'ndeki evin salonunda büyük bir Şahmarân tablosu bulunmaktaydı. Babaannem bunun evin uğuru ve koruyucusu olduğunu söylerdi. Bir gün halam İslamî inançta resmin bulunduğu eve melek gelmeyeceği düşüncesiyle bu tabloyu yakmıştı. Bu olaydan iki hafta sonra dedem vefat etmişti. Babaannem bu ölümden evin uğurunun yakılmasının büyük rol oynadığını söylemişti. Araştırma ödevimize gerekli olan Şahmarân imgesine ait nesneyi o gün tabloyu yakan halam hazırlamıştır.(Ayfer Yulaf).

⁶⁹ M. Öcal Oğuz – Zeliha Oral, **Türkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Halk İnanışları: Nesnelere ve Uygulamalar**, Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER, 2005, s. 32.

Öncelikle genel kabul görmüş Şahmarân betimlemesi bir taslak olarak etamin cinsi kumaşın üzerine çizilmiştir. Daha sonra taslağın içerisindeki belirlenmiş yerler iğne iplikle uygun renklerle işlenmiştir. İşleme işlevi bittikten sonra kumaş çerçevelenmiştir. Kırşehir’de şahmaranın uğur getirdiğine inanılmaktadır.

Şekil 2: Kırşehir’de Bir Evde Şahmeran Tablosu⁷⁰

Kaynak: Oğuz-Oral, 2005: 33.

“Hitit kadınları, kraliçeler de dâhil olmak üzere giyim konusunda oldukça süsüz hatta üniforma giymişçesine ciddi bir tavır içinde betimlenmiştir. Meşhur Bitik Vazosu’nun büyük parçası üzerinde bulunan, Hieros Gamos (Kutsal Evlenme) sahnesinin gelini ve Fraktin Taşçı Kabartması’ndaki Kraliçe Puduhepa da, iç açıcı kıyafetlerden yoksun olarak gösterilmiştir. Alacahöyük orthostatlarının isimsiz kraliçesi ve Aynalı Tanrıça ise biraz daha süslü kıyafetlerle karşımıza çıkmaktadır (Darga 1984: 63). Anadolu efsanelerine güzel bir örnek olan Şahmeran, Mezopotamya topraklarında yaşadığı sanılan yılan vücutlu, insan başlı çok güzel bir kadındır (Res. 4). Özelliği, kuyruğundan bir parça yiyen kişinin ölmesi, kafasından bir parça yiyen kişininse hastalıklarının geçmesidir. İnsanlar sadece etinden bir parça yenmesinin yeterli olacağını zannetmişlerdir. Yaşadığı mağarada karşılaşarak âşık olduğu insanın, Şahmeran’ın yerini söylemesi üzerine zamanın veziri tarafından yakalanmıştır. Amaç, etinden bir parça alıp hasta krala yedirtmektir.

⁷⁰ Oğuz – Oral, a.g.e., s. 33.

Ancak Şahmeran vezire, kendisinin sırrını zekice bir oyunla yanlış aktarmıştır. Böylece vezir kuyruğundan yiyip ölmüş, aslında Şahmeran'ın yerini söylediği için ölmek isteyen aşğınınınsa kendi özelliklerine sahip olmasını sağlamıştır. Burada da kadının kurnaz zekâsı ve aşkı uğruna fedakârlığı ön plana çıkarmasını görmekteyiz. Daha sonra bu efsanenin lokman hekim efsanesine dönüştüğü söylenmektedir.

Şekil 3: Mardin'de Bir Köy Evinin Duvarındaki Şahmeran Tablosu⁷¹

Kaynak: Çaylı, 2008: 154.

2.7. Sinemada Şahmeran

“Filmdeki anlatılar arası ortak imgeler ile fantastik söylem, yapı ve izlekler saptanarak gerçekleştirilen yapısal inceleme, Halk edebiyatında bir tür olan masalın sinema diliyle bağlamın nasıl değiştirildiğini göstermektedir. Filmdeki karakterlerin serüvenleri ile onların anlattığı şahmeran masalı filmin “masal boyutu”nu yansıtmaktadır. Bu masal, olağanüstü ile fantastik arasında kalarak kuşku duyan seyirci açısından değerlendirildiğinde anlatılar arasında kurulan etkileşimin düzeyi görülmüştür.

⁷¹ Pınar Çaylı, “Prehistoryadan Günümüze Kadın Sembolünün Sanata Yansıması”, *Colloquium Anatolicum*, 7, (2008), s. 154.

Karakterlerin, olayların dönüşmesiyle fantastik bir filmin kurgusunun oluşturulması ve bunun için masalın başat öge olarak kullanılması kitle iletişim aracı olan sinemanın olanakları sayesinde anlatımı da zenginleştirmiştir. Bu şekilde seyirciye farklı bir başlangıçından bu yüzyıla özgü bir atmosferde, yeni bir Şahmaran masalı seyrettirilmiştir.

Zülfü Livaneli'nin Şahmaran: Bir İstanbul Masalı (1993) adlı filmi, günümüz insanının serüvenlerini anlatan bir "masal"dır. Film, Binbir Gece Masalları'ndaki Şahmaran'ın hikâyesi ile ortak imgeler ve fantastik bir yapıt olmasını sağlayan öğeler barındırmaktadır. Halk edebiyatı ürünlerinin kitle iletişim araçları yoluyla bağlamı değişebilmekte veya bunlara farklı bir bakış açısından yaklaşılabilir. Bu bakımdan Şahmaran, hakkında bir inceleme yapmak için uygun bir çalışma konusudur. Ayrıca, Fantastik Türk Sineması adlı kitapta da belirtildiği gibi, masallardan yola çıkarak çekilen Yeşilçam filmlerine on yedi yıl ara verildikten sonra 1993'te Şahmaran ile masal anlatımının tekrar ortaya çıkması (28) nedeniyle de bu film ilgi çekicidir. Bu yazıda, filmde anlatılan Şahmaran masalı ve Yusuf (Mehmet Balkız) ile Sultan'ın (Türkan Şoray) yaşadığı serüven ile Binbir Gece Masalları'nda anlatılan "Hasip Keramüddin ile Şahmaran'ın Hikâyesi" arasında bağ kurularak bu anlatılardaki imgeler, fantastik söylem, anlatıcı ve izlekler, Tzvetan Todorov'un Fantastik adlı yapıtındaki kuramsal yaklaşım temel alınarak tartışılacaktır." ⁷²

"Sinemanın bir eğlence aracı olmadığı gerçeğinden yola çıkıldığında ve sinemanın bir iletişim dizgesi olduğu kabul edildiğinde sinema dilinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz bu dilin okunması için dilin izleyici tarafından bilinmesi gerekmektedir. Sinema dilinin okunmasında ve anlaşılmasında yardımcı olan yöntemlerden biri de göstergebilimdir. Gösterge iletişimin gerçekleşebilmesi için gerekli olan öğelerden bir tanesidir. Göstergebilimin ilk kuramcılarında biri olan Pierce göstergeleri sınıflamıştır. Göstergeleri ikon, belirti ve simge olarak üçe ayıran kuramcı bu ayrımlara dayanarak gösterge dizgesini oluşturmuştur. Bu çalışmada da Ömer Kavur'un Karşılaşma adlı filmi Pierce'ün gösterge tanımı içinde yer alan "simge" kavramı açısından çözümlenmeye

⁷² Tuğba Yıldırım, "Masal Masal İçinde, Masal Fantastik İçinde", *Millî Folklor*, 67, (2005), s. 32.

çalışılmıştır. Filmin içinde yer alan ve filmin anlamının oluşmasında önemli bir yer tutan simgeler ele alınmış ve filmin içeriği ile bağlantısı kurularak çözümlenmiştir.⁷³

“Türkiye’deki kültür ve edebiyat ile sinema arasındaki ilişki öncelikle yazılı/ sözlü metin temelinde değerlendirilmektedir. Türk sözlü edebiyatı kapsamında incelenen pek çok “destan, halk hikâyesi, efsane, türkü öyküsü, masal vb.” ürün, filmlere konu olmuştur. Bu tür filmler, “fantastik sinema” türünden yapımlardır.

Türk masal hazinesinin bir diğer masalı Şahmaran da, sinema filmlerine uyarlanmıştır. Rahmi Kafadar’ın yönettiği Şahmaran adlı film, bu tür filmlerin ilkidir. 1993’de gösterime giren Zülfü Livaneli’nin Şahmaran filmi ise modern İstanbul kentinde geçen büyülü bir masal dünyası yansıtır. Tuğba Yıldırım “ Masal Masal İçinde, Masal Fantastik İçinde” adlı makalesinde bu filmi, bugünün insanının serüvenlerini anlatan bir masal olarak nitelendirmektedir. Yeşilçam sineması kapsamında yaklaşık 17 yıl aradan sonra çekilen ilk fantastik film olan Şahmaran ile Binbir Gece Masalları’ndan Şahmaran arasında öykü ve imge bakımlarından benzerlikler bulunmaktadır. Olağanüstülükler ile fantastiklik arasındaki bu sinema-sal nitelikli filmde, masalın geleneksel yapısı ve bağlamı sinemanın sunduğu olanaklarla ve dille dönüştürülerek daha etkileyici ve 1990’ların insanına hitap eder hale getirilmiştir. Yıldırım’ın ifadesiyle bu yüzyıla özgü bir atmosferde yeni bir Şahmaran masalı seyrettirilmiştir. Burada dramatik anlatılan elektronik ortam seyrine geçiş söz konusudur. Sonuç olarak sözlü edebiyat geleneğinin temel türlerinden biri olan masal, sinema gibi ikinci sözlü kültür ortamında, araçlarında ve ürünlerinde dönüştürülerek yaşatılmaktadır. Sözlü kültürde yaşayan halkın büyük bir bölümünün kente göçmesiyle birlikte, büyük şehirler kısa süre içinde masal dünyasına dönüştürülmesi(Bir İstanbul Masalı gibi) de doğaldır. Bugünkü sinema filmleri ve televizyon dizileri, bir bakıma bu masalları anlatmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak çizgi romanlar, bir dönem Türk sinemacıları tarafında temel kaynak olarak kullanılmıştır. Ayrıca bu tür filmler aracılığıyla, Türk çizgi romancılığına yeni okurlar kazandırılmıştır. Bu arada tarihsel fantastik filmler göz önünde tutulduğunda

⁷³ Canan Uluyağcı, “Simge Kavramı ve Bir Film Çözümlemesi: Karşılaşma”, **Selçuk İletişim**, (2007), s. 217.

Yeşilçam sinemasının yerli kaynaklardan yararlandığı ve özgün ürünler ortaya koyduğu söylenebilir.”⁷⁴

2.8. Yılan İmgesi ve Tıp

Yılan, hekimliğin yanı sıra hemşirelik, eczacılık, veteriner ve diş hekimliğinin mesleki sembolü olan bir yaratıktır. Bunun neden sembol olarak seçildiği yanıtı ise genellikle birkaç cümleyi geçmemektedir.

Tıp kelimesinin orijinini aldığı Teb (Thebai) şehrinin totemi yılanıdır. Teb şehri ise Eski Mısır'ın en önemli sağlık merkezidir. Ayrıca Milattan üçbin yıl evvel Mısır'da yaşamış İm-Hotep in, tarihte bilinen ilk hekim olduğu iddia edilmektedir. Adı “Sulh ve Sukundan Gelen” anlamında olan bu hekim, engin tıbbi bilgisinin yanı sıra mimari ve astroloji'de de söz sahibi, yazarlık ve rahiplik yapan, çok yönlü bir âlimdir.

San'at tarihiyle ilgili eserler, yılanın tıp sembolü olarak ilk defa kullanılmasının Sümer'lerde görüldüğünü belirtmektedir. Sümer tanrılarında birinin adı "Hayat Ağacının Hâkimi" manasına gelen Ningișzida'dır. Bu tanrının sembolü olan ağaca sarılmış haldeki biri erkek biri dişi iki yılanıdır.

Eski Türkler arasında da yılan sağlık ve mutluluk sembolü olmuştur. Sağlık kuruluşlarının kapılarında çifte yılan sembolü vardır. Anadolu'da Selçuklu Hastaneleri buna örnektir.

Hastalık kötülük ve ceza demektir. Kötülükler yeraltından gelir; yılan da yeraltında yaşamaktadır. Yılan aynı zamanda gücü, kudreti ve koruyuculuğu simgelemektedir. Öldürücü olması ona karşı korkuyla karışık bir saygı duyulmasına neden olmuştur.

Yılanlar ve sürüngenler birçok kültürde rastladığımız ortak sembollerdir. Kızılderililer'e göre yılan; deri değiştirerek doğum, yaşam ve ölüm arasındaki metamorfozu simgeler. Böylece tarih boyunca yılanla atfedilen özellikler doğurganlık,

74 Nebi Özdemir, **Medya Kültür ve Edebiyat**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2008, s. 187,189, 194.

ölümsüzlük, sağlık, hekimlik, sağduyu sahibi olmak, bilgelik, kehanet, iyi talih, fiziksel güç ve hız, olarak sıralanabilir.

Uzak Doğu Yin-yang felsefesi nde çift başlı yılan motifinde bir yılan başı hayatı, öbür yılan başı ise ölümü temsil etmektedir. Dolayısıyla çift başlı yılan, zehir ile panzehiri hatırlatan bir örnektir.

Babililerin ulusal destanında Gılgamış, ölümsüzlüğü elde etmek için yeraltından ölümsüzlük otunu çıkarır. Ancak bir fırsatını bulan yılan bunu yer. Yılanın çok yaşayan hayvan olması bundandır.

Aztekler, çingiraklı yılanı özel bir önem verirlerdi. Hatta çingiraklı Yılan tarafından ısırılan Aztekler, toplumda itibarlı bir mevkie yükseltilirdi. Yılan tarafından ısırıldığı halde ölmeyen kimseleri, ilahlarla temasa geçmiş seçkin kimseler olarak kabul ederlerdi.

Hem Maya, hem de Aztek kültürünün efsanevi kahramanı olarak kabul edilen beyaz renkli ve iri burunlu Quetzalcoatl'ın sembolü, tüylü yılanıdır. Tüylü Yılan motifi birçok mefhumun yanı sıra bilgi, şiir ve şifanın sembolü olarak kullanılmıştır.

Grek mitolojisinde Medusa, baktığı insanları taşa çeviren bir kadındır. Phorkos'un kızları olan üç Gorgon'dan biri olan Medusa'nın başı, saç yerine yılanlarla kaplıdır! Gorgonlar, saçları yılan olan dişi canavarlardır. Onları gören erkekler taşa dönüşür.

Orta Asya Türk boyları arasında olumlu vasıflar taşıyan bir yaratık olarak kabul edilen yılan veya ejderha motifi, daha sonra korkunç ve zararlı, bir hayvan hüviyetine bürünür.

Selçuklu Mimarisinde Darüşşifalarda yılan motifleri bulunmaktadır. Mar kelimesi farsça "Yılan" manasına gelmekte olup, Maristan (Yılan Yurdu) kelimesiyle duvarlarında yılan sureti bulunan bina, yani hastane kastedilmektedir. Dolayısıyla yılanlara atfedilen sağlık, şifa ve afiyet manaları da böylece hatırlatılmakta, tedavi ettirilmektedir.

Anadolu Selçukluları devrinin en mühim sosyal, kültürel, sınai, iktisadi ve siyasi teşekkülü olan Ahi Teşkilatı'nın kurucusu Şeyh Nasiruddin Mahmud'un efsanevi adı "Ahi Evren(Evran)"dır. Evren kelimesi kâinat, âlem ve yılan, ejder manalarını taşımaktadır.

Debbağların "Pir"leri olarak kabul ettikleri Ahi Evren, kitapları ve hakkında anlatılan efsanelerden anlaşıldığına göre yilandan kırbaç ve panzehir imal eden bir hekimdir.

Anadolu halkı yilandaki şifa verici gücün Eyyub Peygamberle ilgili olduğuna inanır. Halk inancına göre Eyyub Peygamber'in yarasına düşen kurtlar, vücudunu yiyerek delik deşik etmişler. Eyyub Peygamber bu ızdıraba sabretmiş. Sonunda çilesini tamamlayınca, topuğunu yere vurması vahyedilmiş. Vurduğu yerden çıkan su ile yıkanmış. Eyyub Peygamber yıkanırken, vücudunu kemiren kurtlar yere düşerek bir kısmı sülük, bir kısmı ise yılanı dönüşmüş. Anadolu halkı bundan dolayı sülüğün de şifalı olduğuna inanır.

Onaltıncı asırda bazı Avrupa şehirlerini sık vuku bulan veba Salgınlarından korumak için hususi sikke (madeni para) basıldığı bilinmektedir. Bu paraların bir yüzünde yılan resmi altında "Yılanı bakan yaşayacaktır" yazılıdır.

Yılan motifi, tüm medeniyetlerde kendisine büyük önem ve kutsallık batfedilen esrarengiz bir semboldür. Antik Maya, Aztek, Çin ve Mısır medeniyeti gibi maddi olduğu kadar Bâtını ilimlerde de ileri olan bütün büyük medeniyetlerde hep bir yılan motifiyle karşılaşmak, son derece enteresan ve ortak bir vakıadır.”⁷⁵

2.9. Şahmeran Duası

“Anneler evde beyaz atlı prensi bekleyen kızları için yukarıda anlattığımız üzere istihareye yatarlar. Sabah rüyalarında gördüklerini de “ rüya tabirlerine” anlatırlar. Hemen çevrede bulunan “ tengriken!” yaşlı kadınlardır bunlar. Eğer sadece yılan görmüş ise ana kadın, işler kötü; derhal kurşun dökmek gerekir. Kızın yolunu iblisler bağlamıştır çünkü. Yok, eğer Şahmeran görülmüş ise, artık bir vakit beklemek gerekir. Bundan büyük kısmet olur mu?

75 İ.Hamit Hancı, “Yılan Hikâyesi”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, 14 (8), (2005), s. VI-IX.

Hemen hep beraber Şahmeran duası okunur... (dua bir bilici tarafından genelde ezbere okunur. Ezber şaşmasın diye de kitap eldedir.) Kitapta başka gizler de var. Haza şerhi şahmeran, her kim bu şahmeran duasın okusa veya görürse bin türlü derde dermandır. Her kim götürse, yetmiş iki millet düşman olsa, kâr kılmaya. Cümle âlemin gözüne şirin görüne ve dahi bir kişiyi âşık kılmak dilese, bir açık yerde üç kere okusa; birin koynuna üfürse ve birin yeryüzüne üfürse ve birin sevdiği kişinin üzerine üfürse, vallahi de billahi eğer yerler altında yüz zincir ile bağlı olsa karar etmeyip elbette gele ve altı aylık yolda ise kuş gibi uçup gele. Her kim üç kere okusa şol mertebe olur ki, Şahmeran gibi kuvvetli ve heybetli ola. Her kim ne muradı varsa, üç kere okusa muradı hâsıl olur. Tecrübe olunmuştur. Kadrini bilmeyenlere vermeyeler. Mücerrettir.⁷⁶

Şahmeran duası ekler gölümünde verilmiştir.

2.10. Binbir Gece Masalları ve Şahmeran

“Kültür alış-verişinin milliyeti ve sınırı yoktur. Her millet münasebette bulunduğu diğer milletlerle kültür alış-verişinde bulunur. Kültür alış-verişinin bariz bir şekilde yaşandığı zeminlerden biri olan edebiyat mahsullerinde aynı konuların ayrı milletlerde kendilerine mahsus motiflerle fakat benzer şekillerde ele alınmaları mümkündür.

Binbir Gece Masalları adını taşıyan bu külliyyat yüzlerce hikâyeyi bir çerçeve hikâyeye bağlı olarak bir araya getirmiştir. Bu teknik, esas çerçeve hikâyeye içine girmiş hikâyelerin uygun yerlerinde ikinci, üçüncü derecede çerçeveler meydana getirmeye elverişlidir. Bu külliyyatta Şehrezâd'ın anlattığı hikâyelerden herhangi birinin kahramanlarından biri de bir vesile ile karşısındakine bir hikâyeye anlatır. Bu hikâyenin içine de aynı şekilde başka bir hikâyeye girebilir.

Bu hikâyelerden bazılarının İran'a da Hindistan'dan gelmiş olması muhtemeldir. Çünkü çerçeve hikâyeye tekniğine Hint edebiyatının en eski örneklerinde bile rastlanır. Gene bir hadiseyi geciktirmek için zaman kazanmak maksadıyla hikâyeye anlatma usulü de daha çok Hindistan'da görülür. Ayrıca Binbir Gece Masalları'nın çerçeve hikâyesinin esas

⁷⁶Tankut Sözeri, **Kültürlerde Şahmaran**, İstanbul: İm Yayıncılık, 2000, s. 9

teması olan kadınların sadakatsizliği fikri iki kral kardeşin seyahate çıkması motifi Hindistan'ın orijinal masal külliyatlarında bulunmaktadır.”⁷⁷

“Arapların “Elf Leyle ve Leyle” diye adlandırdıkları Binbir Gece Masalları pek çok yabancı dile tercüme edilmiş en meşhur Arapça masal külliyatıdır.

Diğer doğu milletleri gibi, Araplar da eskiden beri masallardan pek çok hoşlanırlardı. Yapılan araştırmalara göre Araplara masal konuları umumiyetle İran'dan, Hindistan'dan ve başka memleketlerden geçmiştir.

Nitekim Binbir Gece Masalları da eski Hint edebiyatında benzerlerine rastladığımız “çerçeve hikâye” tipinde ve tekniğinde bir külliyattır. Bu külliyatın çerçevesini teşkil eden ana hikâyenin içine çeşitli vesilelerle ve yeri geldikçe pek çok hikâye sokulur.

Binbir Gece Masalları'nın tek kişi tarafından telif edilmediği ve büyük ihtimalle tek bir millete ait olmadığı için içerdiği masalların bilinen bir yazarı yoktur. Buna karşılık adları tarihe gömülen ve değişik milletlere mensup olan pek çok müellif vardır. Zira Binbir Gece Masalları'nda geçen hikâyeleri külliyat halinde bir araya getiren kişi veya kişiler kimlerden faydalandıklarını zikretmemişlerdir.

Binbir Gece Masalları, Avrupalılar tarafından daha sonraki yüzyıllarda büyük bir ilgi görmesine rağmen İbn El-Nedîm ve Mesûdî gibi ünlü Arap bilginleri bu külliyatı “saçma sapan hikâyelerden ibaret değersiz bir kitap ” diye tarif ederler. Ne var ki Fransız hikâyeci Antonie Galland'ın yaptığı tercüme ile Avrupa'da tanınan Binbir Gece Masalları, bu kıtada doğudan gelen hiçbir hikâyenin görmediği ilgiyi görerek yayılıp meşhur olmuştur.

Binbir Gece Masalları'nın çerçeve masalı özetle şudur:

Semerkant Kralı Şehzâmân görüşmek maksadıyla Hint ve Çin adalarının Kralı Şehriyâr'ın ülkesine gitmek üzere sarayından ayrılır, fakat unuttuğu bir şeyi almak için geri

⁷⁷ Ziyad Akkoyunlu, **Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1982, s. 7.

döndüğünde eşini bir zenci köle ile yakalar, her ikisini de öldürdükten sonra yola çıkıp Şehriyâr'ın sarayına varır. Bir gün, Şehriyâr'ın avda bulunduğu sırada onun eşinin de kocasını hem de 20 köle ile aldattığını görür. Dönüşünde gördüklerini Şehriyâr'a anlatınca iki kardeş kendilerinden daha kötü bir durumda başkalarının bulunup bulunmadığını öğrenmek için tahtlarını bırakıp seyahate çıkarlar.

Bir kıyıda dinlenirken denizden bir ifrit çıkar. İki kardeş korlularından bir ağaca tırmanıp gizlenirler. İfrit, başında taşıdığı bir sandıkla ağacın altına gelir. Sandığı açar ve sandıktan göz kamaştırarak kadar güzel bir kız çıkar. İfrit daha sonra bu kızın dibinde uykuya dalar. Ağaçta bulunan iki kardeşi fark eden kız, ifritin başını dizinden alıp bir taşla yatırdıktan sonra onları aşağıya çağırır. İfritle tehdit ederek onları kendisiyle sevişmeye zorlar. Onlarla seviştikten sonra onların yüzüklerini alır, koynundan çıkardığı bir ipe dizer. Bu ipte 570 tane yüzük dizilidir, hepsi de ifritin kendisini denizin dibinde bir sandığa kilitlemesine rağmen seviştiği erkeklerden alınmıştır.

Bu hadiseden sonra iki kardeş bütün kadınların iffetsizliğine kanaat getirerek ülkelerine dönerler. Şehriyâr saraya dönünce eşi ile köleleri öldürtür. O günden sonra da her gün bir genç kızla evlenir, sabah olunca boynunu vurdurur. Bu durum bir süre böyle devam edince halk kızlarını başka ülkelere kaçıtır. Ülkede kız kalmaz. Şehriyâr'a kız bulmakla görevli vezir ne yapacağını şaşırır.

Vezirin çok akıllı ve güzel olan kızı Şehrezâd babasının sıkıntısını anlayınca Şehriyâr ile evlenmeye karar verir. Şehrezâd, Kralı bu huyundan caydırıp kızları bu sıkıntıdan kurtarma kararındadır. Vezir, kızını bu tehlikeli evlilikten vazgeçirmek için hayvanların dilinden anlayan “Çiftçi ile Meraklı Eşi” hikâyesini anlatır ama Şehrezâd'ı kararından vazgeçiremez.

Şehrezâd'ı düğüne hazırlarlar. Şehrezâd gerdeğe girmeden kız kardeşi Dünyâzâd ile görüşme arzusunun yerine getirilmesini Şehriyâr'dan rica eder. Dünyâzâd oraya gelince daha önceden anlaştıkları gibi ablası Şehrezâd'dan bir hikâye anlatmasını ister. Şehrezâd, Kral'ın iznini aldıktan sonra hikâyesine başlar. Gün ağarınca kadar devam eden hikâyeyi öyle heyecanlı bir yerinde keser ki Kral hikâyenin sonunu öğrenmek için Şehrezâd'ın öldürülmesini bir gün erteler.

Şehrezâd her gece Şehriyâr'ı anlattığı hikâyelerin sonunu öğrenme merakı içinde bırakarak Binbir gece oylar. Hikâyelerin öğretici ve ibret verici olmalarının tesiri kadar eşinin zekâsı, becerikliliği ve güzelliği karşısında duyduğu hayranlığın da etkisi ile Şehriyâr, bu müddet zarfında kendisine üç erkek çocuk doğuran Şehrezâd'ı öldürmekten vazgeçer.”⁷⁸

Câmasbnâme, Hikâye-i Şâh-ı Mârân, Yemliha'nın öyküsü olarak bilinen bu halk anlatısı Prof. Doç. Dr. Ziyad AKKOYUNLU'nun basılmamış doktora tezinde “Danyal El-Hakîm'in Oğlu Hâsib'in Hikâyesi” olarak geçmektedir. İncelediğimiz üç yazma eserde Câmasb(Câmesâb) karakteri Binbir Gece Masallarındaki Hâsib karakteridir. Bunun dışında bazı kaynaklarda bu karakter “Tahmasb” olarak da karşımıza çıkar.

Prof. Doç. Dr. Ziyad AKKOYUNLU'nun Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri” adlı basılmamış doktora tezinde “Danyal El-Hakîm'in Oğlu Hâsib'in Hikâyesi” 363. gece başlayıp 410.geceye kadar devam eden toplam 47 geceyi kapsar. Olay üç ana olay üzerine kurulur:

- 1.Hâsib'in Şahmeran'ı tanımadan önceki hayatı
2. Hâsib'in Şahmeran'ın yanında geçirdiği hayatı
 - a. Şahmeran'ın Hâsib'e Blukıya'nın hikâyesini anlatması
 - b. Şahmeran'ın Hâsib'e Canşâh'ın hikâyesini anlatması
- 3.Hâsib'in Şahmeran'ın yanından çıktıktan sonraki hayatı

“Danyal El- Hakîm'in Oğlu Hâsib'in Hikâyesi

Yunan hakîmlerinden Danyal El-hakîm'in hiç çocuğu yokmuş. Bir gün bir çocuğu olması için Allah'a dua eder. Allah o gün duasını kabul eder ve karısı hamile kalır. Danyal El-hakîm bir süre sonra seyahate çıkar. Yolda gemisi parçalanır. Yanında taşıdığı değerli kitaplardan ancak beş yaprak kurtarabilir.

⁷⁸ Ziyad Akkoyunlu, a.g. t., s. 1-2.

363. Gece

Beş yaprağı karısına teslim ederek çocuğu büyüdüğünde onları ona vermesini ister. Danyal El-hakîm öldükten sonra Kadın'ın bir oğlu olur ve adını Hâsib koyar. Hâsib girdiği okulda başarılı olamaz. Hangi işe girdiyse de o işi kavrayamaz. Kadın komşularının tavsiyeleri üzerine Hâsib belki çalışır diye onu evlendirir. Hâsib yine çalışmayınca, oduncular Kadın'a gelip oğluna bir eşekle balta almasını ve oğlunu kendileriyle birlikte oduna göndermesini isterler. Hâsib birkaç gün odun kesip sattıktan sonra bir gün odundayken yağmura tutulup diğer oduncularla birlikte büyük bir mağaraya sığınır.

364. Gece

Hâsib mağaranın bir köşesinde baltayla yeri eşelerken bir kapı bulur. Arkadaşlarını çağırarak birlikte kapıyı açarlar. Oranın balla dolu bir kuyu olduğunu görünce, oduncular Hâsib'i orada bırakarak balı taşımak için kapıyı kacak getirmeye giderler. Balları alırken kuyunun seviyesi azalınca, Hâsib'i kuyuya indirirler. Kuyudaki bal bitince, oduncular ballara Hâsib'in sahip çıkacağını düşünerek onu kuyuda bırakıp giderler. Hâsib'in annesine de oğlunu ormanda bir kurdun parçaladığını söylerler. Hâsib kuyuda beklerken bir delikten büyük bir akrebin düştüğünü görür. Onu öldürdükten sonra delikten bakınca ışık görür.

365. Gece

Deliği büyütürken oradan girince, uzun bir koridorda yürür. Sonunda büyük bir kapıya ulaşır.

Hâsib kapıyı açınca içinde zebercedden bir ada bulunan bir göl görür. Adada altın ve mücevherlerden yapılmış büyük bir taht, onun etrafında da yüzlerce sandalye görür. Hâsib tahtta oturup dinlenirken uyuyakalır. Uyandığında etrafının yılanlarla sarıldığını görür. Daha sonra başındaki altın tabakta insan yüzü bir yılan bulunan yüz kol uzunluğunda bir yılan gelir. Tabaktaki yılan kendisini yılanların kraliçesi olarak tanıttıktan sonra Hâsib'e korkmamasını söyler. Hâsib'e yiyecek ve içecek verdikten sonra oraya nasıl geldiğini sorar.

366. Gece

Hâsib başından geçenleri anlatınca, Kraliçe ona iyilikte bulunacağını söyleyerek anlatacağı ilginç hikâyesini dinlemesini ister. Blukıya'nın Hikâyesi. Mısır'da Beni İsrail krallarından birini Blukıya adlı bir oğlu varmış. Çok bilgili olan bu kral ölünce, yerine geçen Blukıya babasının kitapları arasında Hz. Muhammed'i metheden bir kitap bulur. Kitaptan Hz. Muhammed'in tekrar dünyaya geleceğini öğrenen Blukıya ona âşık olarak tahtını terk edip onu aramaya çıkar.

367. Gece

Önce Şam'a varan Blukıya oradan bir gemi ile yoluna devam eder. Bir adada mola verdikleri sırada Blukıya uyuyunca gemiyi kaçıır. Blukıya uyanınca, etrafının başları dev kadar yılanlar tarafından çevrildiğini görür. Onların Hz. Muhammed'i zikrettiğini duyan Blukıya, altın tabak içinde kendisine gelen insan yüzlü bir yılanla konuşmaya başlar. Blukıya kendi hikâyesini anlattıktan sonra insan yüzlü yılan, kendisinin yılanların kraliçesi olduğunu belirterek, Hz. Muhammed'le karşılaşırsa selamını söylemesini ister.

368. Gece

Oradan geçen bir gemiyle Kudüs'e ulaşan Blukıya, orada çok bilgili, okuduğu kitaplardan Hz. Süleyman'ın yedi deniz ötesinde gömülü olduğunu, Hz. Süleyman'ın parmağında bulunan yüzük kimin eline geçerse onunla her şeyi yapabileceğini, Kaf Dağı'nda da insanı denizde yürütebilecek, ona ölümsüzlük verebilecek otların bulunduğunu öğrenen Affân adlı bir adamla tanışır. Affân Blukıya'nın hikâyesini duyunca, kendisini o yılanla götürmesini isteyerek, Kaf Dağı'ndaki otların ancak yılanların kraliçesiyle bulunabileceğini söyler. Affân eline demirden bir kafes alarak birlikte yılanların bulunduğu adaya giderler. Affân kafesin içine bir bardak sütle bir bardak şarap bırakır. Sütün kokusuna gelen Kraliçe Yılan süt yerine şarabı içince orada uyur.

369. Gece

Affân kafesi kapatıp onu Kaf Dağı'na götürür. Kraliçe'nin göstermesi üzerine insanı denizde yürütebilecek ottan toplayıp, suyunu iki şişeye koyduktan sonra Kraliçe Yılan'ı yerine götürmek için dönerler. Hâsib Kraliçe Yılan'ın hikâyesini yarıda keserek kendisini yeryüzüne çıkarmasını ister. Kraliçe Hâsib'e kendisini Kaf Dağı'na götürüp otları gösterdikten sonra çıkaracağını söyleyince, Hâsib hikâyesinin devamını anlatmasını ister.

370. Gece

Blukıya ile Affân ayaklarına otun suyundan sürerek denizde yürümeye başlarlar. Yedi denizi aştıktan sonra toprakları miskten zümrüt bir dağa varırlar. Dağın üstünde bulunan büyük kubbeli büyük bir mağaraya girdiklerinde Hz. Süleyman'ın altın ve mücevherlerle kaplı bir tahtın üstünde yatıyormuş intibamı veren cesedini görür. Affân Hz. Süleyman'ın parmağındaki yüzüğü almak için yaklaştığında, büyük bir yılan tahtın altından çıkar ve Affân'a yaklaştığı takdirde onu öldüreceğini söyler.

371. Gece

Blukıya'nın korkarak dışarı çıktığı bir sırada Affân kitaplardan öğrendiği duaları okuyarak yüzüğe yaklaşmaya devam edince, yılan ağzından çıkarttığı alevle onu kül eder. Bunu gören Blukıya düşüp bayılır. Allahu Taala Cibril (a.s.)'i göndererek Blukıya'yı kurtarır. Cibril (a.s.) Blukıya'ya oraya niçin geldiğini sorar. Blukıya da Hz. Muhammed'i aradığını söyler. Bunun üzerine Cibril, Hz. Muhammed'in tekrar yeryüzüne gelmesine daha çok zaman olduğunu söyleyerek, Blukıya'dan geri dönmesini ister ve uçarak oradan ayrılır. Hz. Muhammed'le buluşamayacağına çok üzülen Blukıya dağdan iner, deniz kenarına ulaştınca ayağına ot suyundan sürerek denizde yürümeye başlar.

372. Gece

Bir müddet yürüdükten sonra cennet gibi bir adaya ulaşır. Blukıya ada topraklarının za'ferândan, taşlarının yakuttan, ormanlarının şeker kamışından olduğunu görünce, yanlış

yoldan geldiğini anlar. Geceyi geçirmek için yüksek bir ağaca çıktığında, denizden çıkan canavarlarla adada bulunan hayvanların birbirleriyle sohbet ettiklerini, sabah olunca da birbirlerinden ayrıldıklarını görür. Blukıya ağaçtan iner, ayağına ilaç sürerek ikinci denize ayak basar. Birkaç gün gittikten sonra büyük bir dağa ulaşır.

373. Gece

Taşları mıknatıs olan adada geceyi geçirdikten sonra kendisine doğru gelen bir kaplandan kaçarak üçüncü denize ayak basar. Bir süre denizde yürüdükten sonra bol meyveli bir adaya varır. Orada on gün kaldıktan sonra ayaklarına ilaç sürüp dördüncü denize ayak basar. Gece gündüz yürüdükten sonra ulaştığı bir adada kartal yuvalarından başka bir şey bulamayınca, yoluna devam ederek beşinci denize ayak basar. Uzun bir süre yürüdükten sonra dağların kristalden, ağaçların çiçekleri arlından olan küçük bir adaya varır. Bu adada bir gece kaldıktan sonra altıncı denize ayak basar.

374. Gece

Altıncı denizde de birkaç gün yürüdükten sonra meyveleri insan başı ve kuşlar olan çok ağaçlı bir adaya ulaşır. Geceyi geçirmek için bir ağaca çıkınca, denizden ellerinde ışık saçan mücevherlerle deniz kızları çıkar. Deniz kızlarının oynaşmalarını sabaha kadar seyrettikten sonra Blukıya yedinci denize ayak basar. İki ay denizde hiçbir adaya rastlamadan yürüyen Blukıya, açlıktan denizdeki balıkları tutarak çiğ çiğ yer. Biraz daha yürüdükten sonra çok büyük bir adaya varır. Orada bulunan bir elma ağacından elma koparacağı sırada kırk kol uzunluğunda bir adam gelip ona elmayı kopardığı takdirde bedenini ikiye ayıracağını söyler.

375. Gece

Daha sonra Blukıya durumu anlatınca, Adam kendisinin Kral Sahr'ın adamlarından olduğunu belirterek onu yedirip içirir ve o ülkede kendisine hiçbir zararın gelmeyeceğini söyler. Blukıya adada on gün dolaştıktan sonra bir vadide iki grubun çarpıştığını görür. Onlara biraz yaklaşıncı, onlar savaşmayı bırakıp ona kim olduğunu sorarlar. Blukıya

kendisini tanıttıktan sonra, onlar kendilerinin cin olduklarını, orada bulunan kafir cinlerle savaştıklarını söylerler.

Daha sonra cinler kendilerinin Beyaz Ülke Kralı Sahr'ın adamlarından olduklarını söyleyerek Blukıya'yı oradan yetmiş beş yıllık uzaklıkta olan ülkelerine götürürler.

376. Gece

Blukıya'nın Hz. Muhammed'i bulmaya çalıştığını öğrendikten sonra Kral Sahr ona izzet ü ikramda bulunur. Sahr'ın kendisine çok iyi davrandığını gören Blukıya, ondan kendisini ülkesine göndermesini ister. Bunun üzerine Kral Sahr ancak kendi ülkesinin sınırlarına kadar götürebileceğini söyleyerek onu uçan bir atla gönderir. Attan indiği yerde bulunan adamlar Blukıya'nın Kral Sahr'ın atıyla geldiğini görünce, onu kralları Brahya'ya götürürler. Karl Brahya da Blukıya'nın kim olduğunu öğrenince, onu yanında iki ay ağırlar.

377. Gece

Hâsib Kraliçe'nin hikâyesini keserek kendisini yeryüzüne çıkarmasını ister. Kraliçe Hâsib'in hamama gideceğinden korktuğu için onu yeryüzüne çıkarmak istemez. Hâsib bunun sebebini sorunca, Kraliçe "Senin hamama gitmen benim ölümüm demektir." der. Bunun üzerine Hâsib Blukıya'nın hikâyesine devam etmesini ister. Blukıya Kral Brahya'nın yanında iki ay kaldıktan sonra ondan ayrılır. Gece gündüz yürüdüktan sonra yüksek bir dağın tepesinde bir elinde siyah diğir elinde beyaz büyük levhalar bulunan ve sürekli Allah ile Hz. Muhammed'i zikreden bir melek ile karşılaşır.

378. Gece

Kanatları doğudan batıya kadar uzanan Melek Blukıya'yı görünce, ona kim olduğunu sorar. Blukıya hikâyesini anlattıktan sonra Melek kendisinin Mikâil olduğunu ve görevinin de ellerindeki levhaları kaldırıp indirerek geceyi ve gündüzü ayarlamak olduğunu söyler. Mikâil'den ayrılıp gece gündüz gittikten sonra büyük bir ağacın altında insan, kuş, canavar ve öküz kılıklarında dört meleğin ibadet ettiğini görür. Yoluna devam

ederek Kaf Dağı'nın tepesinde yine büyük bir meleklerle karşılaşır. Melek kendisinin oradan dünyayı Kaf Dağı vasıtası ile kontrol ettiğini, onunla Allah'ın istediği yerde deprem, savaş, kıtlık gibi felaketler meydana getirebileceğini anlattıktan sonra Blukıya ondan ayrılıp yoluna devam eder.

379. Gece

Blukıya bir süre yoluna devam ettikten sonra kilitli bir kapının önünde biri aslan diğeri öküz suretinde iki meleklerle karşılaşır. Onlardan kilitli kapının ancak Cebrail tarafından açılacağını öğrenen Blukıya, Allah'a dua ederek Cebrâil'i göndermesini diler. Allah duasını kabul eder, Cebrâil gelip Blukıya'yı kapıdan içeri sokar. Orada iki dağın arasında bir deniz bulan Blukıya, kırmızı yakuttan oluşan dağlarda Allah'ı tespih eden meleklerle karşılaşınca, onlardan o denizin yarısının tatlı yatisının tuzlu olduğunu, dünyadaki bütün denizlerle nehirlerin tuzluluk ve tatlılık oranlarının o denizle ayarlandığını öğrenir.

380. Gece

Blukıya ot suyundan ayağına sürerek denizde yürümeye başlar. Gece gündüz yürüdüktan sonra bir adaya ulaşan Blukıya orada iki mezar arasında duran çok yakışıklı bir delikanlının ağladığını görür. Blukıya Delikanlı ile tanışıp ona hikâyesini anlatınca, Delikanlı "Senin başından geçenler benim hikâyemin yanında hiç kalır." diyerek hikâyesini anlatmaya başlar.

Canşâh'ın Peri Kızıyla Hikâyesi. Tigmûs adlı çok güçlü bir kralın çocuğu olmuyormuş. Bir falcıları toplayarak onlara nasıl çocuk sahibi olabileceğini sorar.

381. Gece

Falcılar Horasan Kralı Behrevân'ın kızıyla evlendiği takdirde bir erkek çocuğunun olabileceğini söylerler. Tigmûs çok akıllı olan veziri Aynzâr'ı kızı istemek için Horasan'a gönderir. Behrevân uygun görünce evlenirler. Canşâh büyüyünce, babası ve köleleri ile birlikte ava çıktıkları sırada bir ceylan görür. Kaçan ceylanı yedi köleyle takip ederken bir

deniz kenarına vardıkları esnada, ceylan oradan geçen bir gemiye atlar. Onlar da gemiye binerler.

382. Gece

Ceylanı orada yakaladıktan sonra Caşâh ileride bir ada görür ve orayı görmek ister. Gidip adayı gördükten sonra tekrar gemiye binerler. Rüzgâr onları bilmedikleri bir denize götürür.

O denizde bir süre gittikten sonra çok güzel bir adaya ulaşırlar. Caşâh ve köleler adaya çıktıklarında orada büyük bir saray görürler. İçeri girince, altın ve mücevherlerle süslü tahtlar, kürsüler ve büyük bir bahçe görürler. Caşâh bir tahtın üzerinde geceyi geçirir. Sabah olunca her tarafın maymunlarla dolu olduğunu görür.

383. Gece

Maymunlara oranın kime ait olduğunu soran Caşâh, onların hareketlerinden oranın Hz. Süleyman'a ait olduğunu ve onun yılda bir defa oraya geldiğini öğrenir. Maymunlar Caşâh'ın gemisini parçalayıp onu kral yaparlar. Bir gün maymunlar at büyüklüğünde köpekler getirip Caşâh ve köleleriyle birlikte onlara binerek adayı gezmeye çıkarlar. Bir dağa vardıklarında orada devlerle karşılaşır. Maymunlarla devler arasında çıkan çarpışmada, maymunların yenik düşeceğini anlayan Caşâh, kölelerine emir verip devlerin bir kısmını oklarıyla öldürtür. Diğer devlerde kaçarlar. Bunu gören maymunlar Caşâh'la adamlarına daha iyi davranırlar. Geri dönerlerken Caşâh bir dağın eteğinde Hz. Süleyman'a ait bir yazı görür. Hz. Süleyman yazısında "Ey buraya gelen insanoğlu, seni burada maymunlar kral yapacak ve buradan bir yere kaçamayacaksın. Ancak doğruya doğru devler, vahşi hayvanlar ve ifritler arasından üç aylık bir mesafe gidersen, dünyayı çevreleyen denize ulaşırsın. Doğu tarafına gidersen önce karınca vadisine varırsın. Orayı geçmeyi başarırsan on gün daha gittikten sonra ateş gibi parlayan bir dağ görürsün. Dağın eteğinde çok hızlı akan bir nehir vardır. Bu nehir cumartesi günleri kurur. Onu aşarsan bir şehre ulaşırsın. Oradan da dilediğin yere gidebilirsin. Bu yolculukta dört ay sürer." der.

384. Gece

Canşâh bunu öğrendikten sonra maymunlarla bir buçuk sene kalır. Bir gün maymunlarla ve kölelerle ava çıkar. Av sırasında Karınca Vadisi'ni bulunca, geceleyin kölelerini yanına alıp oradan vadiye doğru kaçır. Canşâh'ın kaçtığı hissedenden maymunlar onları takip ederken köpek büyüklüğünde olan karıncalar bunları görür. Maymunlarla karıncalar akşama kadar dövüştükten sonra Canşâh ve köleleri gecedeki yararlanarak kaçarlar. Sabah olunca maymunlar Canşâh'a ulaşırlar. Kölelerinin biri karşı koymak isterken onu öldürürler. Bunu gören Canşâh, geriye kalan iki kölesiyle birlikte bir nehre vardığında, orada bulunan karıncalar bunlara saldırarak kölelerin birini parçalarlar. Bu arada maymunlar gelir.

385. Gece

Maymunlarla karıncaların çarpışmasından yararlanan Canşâh kölesiyle birlikte nehre atlarlar. Canşâh nehirden karşıya geçmeyi başarır. Köle suya kapılıp boğulur. Yalnız kalan Canşâh gece gündüz yürüdüktan sonra parlayan dağa ulaşır. Orada cumartesi gününü bekler. Nehir kuruyunca karşıya geçer. Yahudi şehrine ulaştığında bir Yahudi onu alıp evine götürür. Oradan Yemen'e senede bir defa kabile gittiğini Canşâh'a söyleyen Yahudi, o zamana kadar yanında kalmasını ister.

386. Gece

Canşâh orada iki ay kaldıktan sonra bir gün birisinin "Yarım günlük bir iş karşılığında bin Dinar ve güzel bir cariye almayı kim ister?" diye bağırdığını duyar. Canşâh bu işe talip olunca, Adam onu evine götürür. Yedirip içirdikten sonra bin Dinar verir ve oba güzel bir cariye getirir. Canşâh sabaha kadar cariye ile kaldıktan sonra Adam'la birlikte iki katır alıp yola çıkar. Öğleye kadar yürüdüktan sonra çok yüksek bir dağın eteğine gelirler. Adam Canşâh'tan katırı kesmesini ister. O da kesince, Yahudi Adam "Sen katırın karnına gireceksin. Ben de katırın karnını diyeceğim. Sizi bir kuş alıp dağın tepesine çıkartacak. Yere indiğini hissettiğin an katırın karnını yar ve çık. Kuş seni görünce kaçacak. Gerisin de sen dağa çıkınca anlatırım." der.

387. Gece

Canşâh söylenenleri yapıp katırın karnından çıkınca, etrafında kurumuş insan cesetleriyle çok miktarda değerli taşlar görür. Yahudi Adam o taşları kendisine attıktan sonra ona iniş yolunu göstereceğini söyler. Canşâh iki yüz kadar taşı attıktan sonra iniş yolunu sorar. Yahudi Adam taşları katıra yükleyip cevap vermeden çeker gider. Canşâh orada üç gün kalır. Ot yiyerek iki aylık yol yürür. Dağın öbür tarafına varınca, kuşlarla ve meyveli ağaçlarla dolu bir vadi görür. Buna çok sevinen Canşâh, biraz yürüyünce büyük bir saraya ulaşır.

388. Gece

Sarayın kapısında elinde bir asayla bekleyen beyaz sakallı bir adam görür. Canşâh İhtiyar'la konuşup hikâyesini anlattıktan sonra, İhtiyar sarayın Hz. Süleyman'a ait olduğunu, onun kendisine kuşdilini öğrettiğini belirterek kendisinin de yılda bir defa kuşları toplayıp onlarla görüştüğünü söyler. Canşâh İhtiyar'dan ülkesine nasıl gidebileceğini sorar. İhtiyar ona kendisini Kaf Dağı'nın yakınlarında bulunduğunu belirterek ülkesine ancak ve ancak kuşlar vasıtasıyla gidebileceğini, kuşlar toplandığında onların birisiyle kendisini gönderebileceğini söyler. Bunun üzerine Canşâh ihtiyar'la kuşların toplanacağı günü beklemeye başlar. Bir süre sonra İhtiyar kuşları geldiğini, onları karşılayacağı söyler. İhtiyar gitmeden önce sarayın bütün anahtarlarını Canşâh'a verir. İhtiyar Canşâh'a anahtarlarla dilediği kapıyı açabileceğini, ancak tek bir kapıyı açmamasını, o kapıyı açtığı takdirde de bunun kendisi için iyi olmayacağını söyler.

389. Gece

Canşâh bütün kapıları açtıktan sonra o kapıyı da merak edip açar. İçeri girince, ortasında bir göl, etrafında altın ve mücevherlerle süslü tahtlar bulunan büyük bir bahçe görür. Orada dolaşırken kartal büyüklüğünde üç güvercin göle iner. Canşâh bir yere gizlenerek onları seyretmeye koyulur. Güvercinlerin güvercin donlarını çıkardıklarında üç güzel peri kızı olduklarını görür. Peri kızları gölde yüzüp eğlendikten sonra tekrar donlarını giyerek uçup giderler.

390. Gece

Canşâh peri kızlarının uçtuklarını görünce, üzüntüden düşüp bayılır. İhtiyar saraya döndüğünde o kapının açıldığını görünce içeri girer ve Canşâh'ı baygın hâlde bulur. İhtiyar Canşâh'ı ayıltınca, Canşâh ona kızları anlatır ve onların birisiyle mutlaka evlenmek istediğini söyler. İhtiyar onların senede bir defa oraya geldiklerini söyleyerek Canşâh'a bu işten vazgeçmesini ve görevlendireceği bir kuşla ülkesine dönmesini tavsiye eder. Canşâh ısrar edince, İhtiyar bir sene beklemesini, kuşlar donlarını çıkardıklarında beğendiği kızın donunu almasını, kendisi dönünceye kadar da donu kıza vermemesini söyler. Aradan bir sene geçip İhtiyar kuşları karşılamaya gittiğinde Canşâh, İhtiyar'ın dediği gibi beğendiği kızın donunu alarak İhtiyar'ın geri dönmesini bekler.

391. Gece

Bu arada kız Canşâh'ın niyetini öğrenince ondan babasına haber vermek üzere gidebilmesi için donu geri vermesini ister. Canşâh donu İhtiyar gelinceye kadar vermez. İhtiyar gelince Kız'a Canşâh'ın kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Kız da kabul eder. Üç ay geçtikten sonra Şemse adındaki peri kızı Canşâh'a anne ve babasıyla tanışmak ve kendisiyle orada evlenmek istediğini söyler. İhtiyar'ın da uygun görmesi üzerine Canşâh, şemse'ye donunu geri verir ve birlikte ülkesine uçarlar.

392. Gece

Canşâh'ın döndüğüne çok sevinen Kral Tigmûs onu Şemse ile evlendirir ve Şemse'ye düğün hediyesi olarak ne istediğini sorar. Şemse yüksek bir saray yaptırmasını isteyince, Kral adamlarına emir vererek sarayın yapımını başlatır. Canşâh Şemse'nin bir daha alamaması için donu inşa esnasında binanın duvarına koyar. Bina bittikten sonra Şemse içeri girdiğinde donunun kokusunu alır, onu çıkarıp giyer ve uçarak sarayın tepesine konar. Oradan Canşâh'ı çağırır ve ona "Beni gerçekten seviyorsan benim gideceğim Cevhertekni Kalesi'ne gelirsin." der ve havalanıp uçar.

393. Gece

Bunun üzerine Canşâh, üzüntüsünden hastalanıp yataklara düşer. Tigmûs adamlarını toplayıp Cevhertekni Kalesi'ni bilip bilmediklerini sorar. Adamları bilmediklerini söyleyince, Kral Tigmûs kaleyi bilen kişiye elli bin Dinar vereceğini ilan eder. Ama kimse bilemez. Tigmûs iki ay boyunca gelip geçen tüccarlardan da öyle bir kalenin nerede olduğunu öğrenemeyince Canşâh'a giderek merak etmemesini, kendisini daha güzel bir kızla evlendireceğini söyler. Canşâh bunun üzerine daha da bitkin düşer. Kral Tigmûs'un oğlunun derdiyle meşgul olduğunu öğrenen eski düşmanlarından Hint Kralı Kefid bunu fırsat bilerek Tigmûs'un ülkesine saldırır.

394. Gece

Kral Tigmûs da ordu hazırlayıp karşı koymaya çıkar. İki ordu bir vadide karşılaşır. Birkaç hafta süren şiddetli çarpışmalarda yenik düşeceğini anlayan Kral Kefid, arkadaşı Kral Fakon'a haber göndererek ondan yardım ister. Kazandıkları takdirde Tigmûs'un ülkesini bölüşeceklerini bildirir. Bunun üzerine Kral Fakon bir ordu hazırlayıp Kefid'le birlikte Tigmûs'a karşı savaşmaya başlar. Savaş süresince sarayda yalnız başına kalan Canşâh, bir gün adamlarını çağırıp babasını sorar. Babasının iki aydır savaşta olduğunu öğrenen Canşâh, babasının yanına gideceğini söyleyerek atını hazırlamalarını ister.

395. Gece

Canşâh hazırlanmış atına binerek adamlarıyla birlikte babasının yanına gitmek üzere yola çıkar. Geceyi geçirmek için konakladıkları bir yerde adamlarının uyumasından yararlanan Canşâh, oradan kaçır ve Şemse'yi aramaya koyulur. Önce Bağdat'a giden Canşâh orada herkesten Cevhertekni Kalesi'nin nerede olduğunu sorar. Ama herkes bilmediğini söyler. Canşâh daha sonra Yahudi şehrini sorunca, tüccarlardan biri kendisinin bir kabileyle o taraflara gittiğini belirterek "Bizimle birlikte gel. Bir önce Hindistan'da bulunan Merzukan şehrine, oradan Horasan'a, oradan Şemûn şehrine, oradan da Harezm'e gideceğiz. Harezm Yahudi şehrine yakındır. Ancak aralarında bir yıl üç aylık mesafe vardır." der.

396. Gece

Canşâh kafiyle beraber yola çıkar. Girdiği her şehirde Cevhertekni Kalesi'ni sorar. Ama kimse bilemez. Gece gündüz süren yolculuktan sonra Yahudi şehrinin yakınlarındaki nehre varır. Cumartesi gününü bekler. Nehir kuruyunca karşıya geçer. Yahudi'nin evine gider. Yahudi Canşâh'ı görünce içeri alır ve ona izzet ü ikramda bulunur. Canşâh ertesi gün pazara çıktığında aynı adamın bin Dinar ve bir cariye karşılığında yarım gün çalışacak birini aradığını görünce, ilk seferinde olduğu gibi kuş vasıtası ile dağa çıkar. Oradan kuşdilini bilen İhtiyar'a gider. İhtiyar'a durumu anlatır ve o kaleyi bilip bilmediğini sorar.

397. Gece

İhtiyar kendisinin böyle bir kale bilmediğini söyleyerek kuşlara sorar. Onlar da bilmezler. Canşâh ümitsizliğe düşerek bayılınca, İhtiyar bir kuşu onu ülkesine götürmekle görevlendirir. Kuş İhtiyar'ın tarif ettiği yolu şaşırarak Canşâh'ı vahşi hayvanların kralı Şâhbedrî'nin ülkesine götürür ve ona yolu şaşırıldığını bildirir. Canşâh kuşa geri dönmesini ve kendisinin oradan Şemse'yi aramaya devam edeceğini söyler. Kral Şâhbedrî ile görüşen Canşâh ona durumu anlatınca, Kral kalenin adını hiç duymadığını söyleyerek hayvanlara sorar. Onlarda bilmeyince, Canşâh'ı cinlerin kralı olan kardeşi Şammâh'a gönderir.

398. Gece

Şammâh da bilmez. Canşâh'a "Seni Yagmus adındaki sihirbaz papaza göndereyim. Çünkü o cinleri, yırtıcı hayvanları ve kuşları büyüyle itaati altına almıştır. Bunların vasıtası ile senin istediğin kaleyi bulabilir." der ve onu dört kanatlı bir kuşla ona gönderir. Canşâh Papaz'a durumu anlatır. Papaz bütün cinleri, ifritleri ve kuşları toplayarak kaleyi sorar. Bunlarda bilmediklerini söyledikleri sırada toplantıya geç kalan siyah renkli koca bir kuş o kalenin adını küçüklüğünde annesinden ve babasından duyduğunu söyler. Canşâh Papaz'dan kuşun kendisini anne ve babasının yuvalarına götürmesini ister. Bunun üzerine Canşâh'la kuş, yedi gün yedi gece gittikten sonra yuvaya varırlar. Kuş oradan ötesini bilmediğini belirterek Canşâh'ı orada bırakır. Canşâh da çok yorgun olduğundan o dağ başında uyuyup kalır.

399. Gece

Şemse Canşâh'tan ayrılıp ülkesine döndüğünde, periler kralı olan babası Şehlân'a olup bitenleri anlatınca, Kral Şehlân kızına öyle hareket ettiğinden dolayı kızar ve perilere ülkeye yaklaşan her insanoğlunu kendisine getirmelerini emreder. Canşâh uyanıp yola çıktığı sırada onu bir peri görür ve Kral Şehlân'a götürür. Şehlân gelenin Canşâh olduğunu öğrenince, kızını çağırıp nikâhlarını tazeletir. Şemse Canşâh'a kendisinden sonra neler olduğunu sorunca, Canşâh babasının savaşta olduğunu anlatır. Bunun üzerine Şemse merak etmemesini belirterek yanlarına bir peri alıp oraya gidebileceklerini söyler. Daha sonra babaları Şehlân'a çıkararak durumu anlatınca, Kral Şehlân onlara mücevherlerle süslü kırmızı altından bir taht yaptırıp Canşâh'la Şemse'yi ona oturtur, dört periyi tahtı taşımakla görevlendirir. Yanlarına da bin peri katarak onları uğurlar.

400. Gece

Periler günde otuz aylık yol kat ederek on gün gittikten sonra Canşâh'ın ülkesine ulaşırlar. Bir yandan iki kralın ordularıyla savaşmaktan, diğer yandan Canşâh'ın ülkesinden ayrıldığını öğrenmekten dolayı çöküntüye uğrayan Kral Tigmûs, savaşmaktan vazgeçip şehre çekilir ve şehri surlardan savunmaya başlar. Kral Kefid ile Kral Fakon'un orduları tam surları aşmak ve şehri ele geçirmek üzereyken Canşâh'la periler saraya iner. Şemse perilere düşman ordularını yok etmelerini emrederken Canşâh da Karataş adlı komutandan Kral Kefid'in zincire vurulmuş hâlde kendisine getirilmesini ister. Düşman askerlerinin hepsi öldürülür ve Kral Kefid sağ olarak Canşâh'a getirilir. Kefid zincire vurularak zindana atılır. Hepsi mutlu olur.

401. Gece

Blukıya Canşâh'ın hikâyesini dinledikten sonra ona iki mezar arasında ne aradığını sorar. Canşâh da Şemse ile her yıl bir babalarının ülkesinde kaldıklarını belirterek, bir yolculuk sırasında Şemse'nin yüzmek için indiği denizde bir köpek balığı tarafından parçalandığını, onu alıp mezarın birine gömdüğünü, diğer mezarı da kendisi için hazırladığını ve ölüm gününü beklediğini söyler. Blukıya Canşâh'dan ayrılıp ayağına otsuyu sürer. Denizde gece gündüz gittikten sonra çok güzel bir adaya ulaşır.

402. Gece

Orada yaprakları yelken kadar olan bir ağacın altında kurulu duran ve üstünde her çeşit yiyeceğin bulunduğu bir sofraya gider. Ağacın üstünde de altın ve mücevherlerden yapılmış bir kuşun Allah'ı ve Hz. Muhammed'i zikrettiğini duyar. Blukıya kuşa yaklaşır kim olduğunu ve orada ne yaptığını sorar. Kuş da kendisinin cennet kuşlarından olduğunu, o sofranın Cuma günleri Allah tarafından oraya gönderildiğini, orada velilere ziyafet verildiğini söyler. Blukıya o sofradan yemek yediği sırada bir adam gelir. Kuş gizlice Blukıya'ya gelenin Hızır(a.s.) olduğunu söyler. Bunu duyan Blukıya Hızır(a.s.)'dan kendisini ülkesine götürmesini ister.

403. Gece

Hızır(a.s.) Allah izin vermedikçe bir şey yapamayacağını belirterek Allah'a dua etmesini ister. Blukıya da Allah'a dua edince, Allah duasını kabul eder. Hızır(a.s.) Blukıya'dan bir elini tutup gözlerini yummasını ister. Blukıya gözünü yumup Hızır(a.s.)'ın elini tutunca, Hızır(a.s.) bir adım atar ve ondan gözünü açmasını ister. Gözünü açınca kendisini Mısır'daki evinin kapısında bulur. Teşekkür etmek için Hızır(a.s.)'a döndüğünde, onu göremez. Blukıya evine girince herkes sevincinden ağlar.

404. Gece

Yılanların Kraliçesi Blukıya'nın hikâyesini bitirince, Hâsib ömrü boyunca hamama gitmeyeceğine dair yeminler ederek kendisini yeryüzüne çıkarmasını ister. Bunun üzerine Kraliçe, yılanlardan birisine emir vererek onu yeryüzüne çıkartır. Hâsib evine gidince, annesi ile karısı onu şaşkınlıkla karşılarlar. Hikâyesini duyunca da çok sevinirler. Hâsib oduncuları sorunca, annesi onların birer büyük tüccar olduklarını söyler.

405. Gece

Hâsib annesinden onlara selamını götürmesini ve kendisinin onları davet ettiğini söylemesini ister. Tüccarlar Hâsib'in geri geldiğini duyunca, aralarında mallarının yarısını Hâsib'e vermeyi kararlaştırırlar. Eski bir arkadaşı olan Hamamcı, Hâsib'i görünce, onu

hamama davet eder. Hâsib ömrü boyunca hamama girmeyeceğine dair yeminli olduğunu söyleyerek hamama girmek istemeyince, Hamamcı “Eğer girmezsen karım benden üç defa boş olsun.” der. Zor durumda kalan Hâsib hamama girmek mecburiyetinde kalır.

406. Gece

Hamamda Hâsib soyunduktan sonra etrafını yirmi kişi sararak kendisinin Kral’ın düşmanı olduğunu ileri sürüp Kral’a götürürler. Hâsib’i Şemhûr adlı vezir karşılayarak ona izzet ü ikramda bulunduktan sonra cüzam hastalığına yakalanan Gürezdân adlı kralın iyileşmesinin Hâsib’in elinde olduğunu söyler. İyileştiği takdirde de ülkenin yarısını vaat eder. Hayretler içinde kalan Hâsib durumu sorunca, Vezir Kral’ın düzelmesini sağlayacak ilacın Yılanların Kraliçesi olduğunu ve onun yerini de Hâsib’den başka kimsenin bilmediğini söyler. Hâsib onu tanımadığını iddia edince, Vezir “İnkâr etmeye lüzum yok. Çünkü o kraliçe ile bir süre kalan insanın göbeği siyah olur. Ben de kaç aydan beri hamamlara adamlar yerleştirerek böyle birini gördükleri takdirde bana getirmeleri için görevlendirdim. Siyah leke işte senin göbeğinde.” der.

407. Gece

Hâsib inkâr etmeye devam edince, Vezir onu ölümlle tehdit eder. Çaresiz kalan Hâsib onları bal kuyusunun olduğu yere götürür. Vezir Şemhûr oraya vardıklarında buhurlar yakıp sihirler yaparak Kraliçe Yılan’ın bir altın tabak içinde ve bir yılanın başında gelmesini sağlar. Kraliçe Hâsib’i görünce “Sana söylememiş miydim? Ama üzülme çünkü Allah kaderimi senin eline bırakmıştı, bunu biliyordum.” der. Vezir yaklaşmak isteyince, Kraliçe yaklaşırsa öldüreceğini söyleyerek kendisini Hâsib’in taşımasını ister. Hâsib tabağı eliyle alıp kafasına götürürken Kraliçe ona gizlice “Vezir beni üç parçaya böldükten sonra bir tencereye koyup kaynatacak. O sırada Vezir’i Kral çağırarak. Vezir giderken eti sana bırakacak ve sana etin ilk köpüğünü soğutup içmeni, ikinci köpüğü de bir şişeye koyup kendisine ayırmanı söyleyecek. Sen bunların tersini yap. Birinci köpükten Vezir içince ölecek. İkinci köpüğü sen içince, çok bilgili bir kişi olacaksın. Daha sonra benim etimden bir parça götürüp Kral’a yedir. Sonra yüzünü bir mendille ört ve öğleye kadar bekle. Kral o zaman eskisinden daha iyi olacak.” der.

408. Gece

Kraliçe'nin söylediklerini yapıp Vezir ölünce, Hâsib Kral'a bir parça et götürür. Ona yedirdikten sonra yüzünü bir mendille örter ve öğleye kadar bekler. Kral iyileşip Vezir Şemhûr'un yapmak istediklerini Hâsib'den öğrenince, Hâsib'i vezir yapar ve Vezir Şemhûr'un bütün mallarını ona verir. Hâsib vezir olarak orda bir süre kaldıktan sonra bir gün annesinden, babasının kendisine ne bıraktığını sorar. Annesi bir sandık getirir. Hâsib sandığı açıp beş yaprak görünce, "Ben bunları içtiğim köpük sayesinde biliyorum. Bunlar önemli bir kitaptan birkaç sayfadır." der.

409. Gece

Hâsib bundan sonraki yıllarda ölünceye kadar zamanın en bilgili veziri olarak yaşar."⁷⁹ "Bütün bu hususlar dikkate alınırca bu hacimli eseri dört ana gruba ayırmak mümkündür: 1- Hint kaynaklı masallar; 2- /ran'dan gelen masallar; 3- Hârûnürresîd devrine (786–809) ait Bağdat menseli masallar. Hârûnürresîd'in zamanında, onun şahsiyeti etrafında¹⁶ geçen bu maceraların konuları realisttir; bu tabakadaki hikâyelerde üslûp ve tertip daha ustacadır. 4- Fâtımîler ve Memlûkler devrinde Mısır'da külliyyata eklenmiş masallar. Bunlar akıl ve tabiat dışı unsurlar bakımından zengin konulardır. /fritler, tılsımlar, olaganüstü maceralarla dolu olan bu hikâyelerin tertip ve üslûbu daha acemicedir.

Külliyyatta 264 masal bulunmaktadır. Külliyyatın anlatım tekniği, çerçeve masalın içine giren diğer masalların uygun yerlerinde ikinci, üçüncü derecede çerçeveler meydana getirmeye de elverişlidir. Nitekim Sehzâd'ın anlattığı masaldan herhangi birinin kahramanı bazen bir vesile bulup karsısındakine birbiri içinde devam edip giden masallar anlatır. Dilimizde de meshur olmuş Tacir ve /fritler, Hamal ve Üç Hanım, Kambur, Alâeddin'in Sihirli Lambası, Ali Baba ile Kırk⁷⁹ Haramiler, Gemici Sindbâd ve maceraları bunlardandır.

Masalların çeşitliliği ve geçtiği yerlerin farklılığı (Hindistan, İran, Irak, Mısır, Türkiye vb.) bunların tek bir yazarın elinden çıkmadığını gösterir. Masalların dogal ve

⁷⁹ Ziyad Akkoyunlu, a.g. t., s. 177–192.

özentsiz bir üslûpla kaleme alınmış olması, konuşma dilinde kullanılan deyimler ihtiva etmesi ve profesyonel Arap yazarlarında görülmesi imkânsız dil yanlışları tasması da bu görüşü destekler.”⁸⁰

2.11. Lokman Hekim ve Danyâl Aleyhisselam Hakkında Bilgi

“Lokman Hekim, İslam dünyasının dinî ve edebî kaynaklarında yer aldığı gibi, Türk kültüründe de önemli bir yer tutmaktadır. Türklerin sözlü edebiyat ürünlerinden, klâsik edebiyat eserlerine kadar değişik anlatı türlerinde ve şiirlerinde yer alan Lokman Hekim, Azerbaycan Türkleri arasında Loğman; Kazak Türklerinde Lukpan Ākim, Uygur Türklerinde de Lokman/Lokman Hekim olarak yer almaktadır. Hakkında masal, efsane, fıkra gibi türler oluşan ve birçok özlü sözün söyleyeni olarak bilinen Lokman Hekim’in kim olduğu ile ilgili değişik fikirler ileri sürülmüştür. Bunlardan bazıları şöyledir:

Birincisi, ilk kez Şemseddin Sâmî’nin Kâmâsu’l- Alâm isimli eserinde zikrettiği ve günümüzkitablarının bazılarının da referans olarak aldığı Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver’in savunduğu bu görüş, Lokman Hekim’in Yunan Tıp tanrılarında Asipuyus olduğu fikridir.³ Ünver, Lokman Hekim’i bir tıp tanrısı olarak açıklamaya çalışmışsa da bu fikir, bilim dünyasında pek kabul görmemiştir. İkincisi, Lokman Hekim’in Promete, Alkmaeon, Lukianos, Hipokrat’ın İslâmîleşmiş kişiliği olduğu, öğrencileri arasında da Empedokles, Fisagor, Camasb ve Kısra’nın bulunduğu fikridir.”

Üçüncüsü, Lokman’ın diğer adının Lubat olduğu, bunun Aramî edebiyatında Ahikar, Bizans’ta Planudes olarak ortaya çıktığı ve bunların hepsinin kaynağının ise Sumer’deki Ziusudra (Hz. Nuh)ya dayandığı fikridir. Dördüncüsü ve en yaygın kabul gören görüş ise Lokman Hekim’in Kur’an-ı Kerim’de adı geçen ve adına sûre inen Lokman peygamber olduğu şeklindedir. Prof. Dr. Ali Haydar Bayat’a göre, İslâm’dan önce, başından çeşitli maceralar geçmiş bir şahsiyet, Kur’an’da (Sûre XXXI/12–19) sözleri vecize haline gelmiş bir hakîm, daha sonraki devirlerde Ezop (Aesopos) gibi birkaç cümlelik küçük hikâyelerin kahramanı olarak tanınmıştır. Lokman, İslamiyet’ten sonra halkın hayal gücüyle işlenip zenginleşerek, özellikle hikmetli şiirler ve sözler söyleyen bir

⁸⁰ Süleyman Tülücü, “Binbir Gece Masalları Üzerine (Seçilmiş Bir Bibliyografya İle)”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 22, (2004), s. 5.

şahsiyet haline gelmiş, bazı hikmetli söz kitaplarının yazarı olarak düşünülmüştür. Dini eserlerimizde bilge bir kişi olarak anılan Lokman Hekim, edebiyatımızda ve folklorumuzda bu bilgeliği yanında her derdin çaresini bulmuş büyük bir hekim olarak yer almaktadır. “Türk dünyasında doktor anlamına gelen hekim kelimesi ise, aslında filozof demek olan hakîm kelimesinin söyleniş bakımından inceltilmiş, hafifletilmiş şekli ibarettir. Dolayısıyla hakîm olan Lokman, halkın hayal gücüyle işlenip zenginleşerek İslami Türk kültür kaynaklarının folklorunda hakîm ve hekim olarak yer almıştır.” Lokman Hekim’in kadılık, marangozluk, terzilik, tüccarlık, yorgancılık, çobanlık gibi pek çok mesleği olduğu belirtilir. Klasik İslam kaynaklarında birbirinden küçük farklarla verilen bilgilere göre Lokman Hekim’in kısa boylu, yassı burunlu, siyah tenli, kalın dudaklı, taraklı ayaklı, akıllı ve zeki biri olduğu, aynı zamanda onun Hz. Eyüb’ün yeğeni olduğu, Nuh Tufan’ından kurtulduğu ve Hz. Süleyman’ın da arkadaşı olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca Lokman Hekim’in Antakya, Ceyhan, Tarsus gibi güneyde buluna şehirlerimizde hekimlik yaptığı, Danyal ve Şit peygamberlerle Tarsus’ta Ulu Cami bitişiğindeki türbede yattığı yaygın inançlar arasındadır. Hızır peygamberden sonra en uzun yaşayanın Lokman olduğu, üç bin beş yüz yıl ömür sürdüğü, bir başka inanmaya göre de yedi kartal ömrü yaşadığı söylenir.”⁸¹

“Lokman Hekim

Çıldırılı Âşık Şenlik’in tasnif ettiği hikâyelerde de halk hekimliğinin örnekleri görülmemesine rağmen hekimlerin piri olarak kabul edebileceğimiz Lokman Hekim’den bir telmih unsuru olarak söz edilmektedir. Eflatun sağ değil Loğman gan ağlar. Loğman Hekim sarmaz yaranı gartal. Ensar Aslan tarafından hazırlanan *Yaralı Mahmut Hikâyesi*’nde Lokman hekim’ in fonksiyonu belirtilmemesine rağmen dörtlüklerde adı yine telmih unsuru olarak geçmektedir.”⁸²

İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay, tarihî kişiliklerdir. Bu kişiler, Türkistan coğrafyasının dışında yaşamışlardır. Tarihî, dinî ve edebî metinlerde bu kişilerle ilgili birçok farklı bilgi yer almaktadır. Gerçek yaşam öykülerine yüzyıllar boyunca

⁸¹ Adem Öger, “Uygur Efsanelerinde Lokman Hekim”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7(1), (2007), s. 79–81.

⁸² Ali Berat Alptekin, “Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği”, *Milli Folklor*, 86, (2010), s. 12.

olağanüstülükler atfedilerek efsaneleştirilmişlerdir. Bu kişilerle ilgili hem yazılı hem de sözlü edebiyatta oldukça fazla malzeme vardır. Onlar hakkında oluşturulan anlatılar, asırlar boyunca hem yazılı kaynaklar hem de sözlü edebiyat yoluyla geniş bir alana yayılmıştır. Özbek halk anlatılarında da sıkça rastladığımız bu tarihî kişiliklerle ilgili gerçek ve asılsız bilgiler bir arada bulunmaktadır. Bu çalışmada, Özbekistan'dan derlenmiş İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay'la ilgili halk anlatılarının içeriği verilmiş; yazılı kaynaklarda yer alan bilgilerle mukayese edilmiş ve bu isimlerin yer aldığı halk anlatılarının kaynağı üzerinde durulmuştur.⁸³

İslamî kaynaklarda, Hz. Lukman'ın mesleği bir rivayete göre terzi, başka bir rivayete göre de marangoz olarak gösterilir. Bir adamın kölesiyken azat edildiği, kendisine mal ve ihsanda bulunduğu da rivayet edilmektedir.²⁶ Birinci masalda da Lokman Hekim dokumacı, terzi olarak gösterilir. Aldığı ücretle geçinemediği için dilencilik de yapmaktadır. Hem yazılı kaynaklarda hem de halk anlatılarında Lokman Hekim halktan birisidir. Bilgeliği sayesinde padişahın lütfuna mazhar olur veya kölelikten kurtulur. Fakat yine halktan birisi olarak yaşamaya devam eder. Aslında yazılı kaynaklarda Lokman Hekim'le ilgili olarak verilen bilgilerin çoğu rivayetten öteye geçmemektedir. Yüzyıllar boyunca farklı kaynaklardan gelen birçok efsanevî bilgi, ondan bahseden kaynaklarda toplanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de hikmet sahibi bir kişi olarak gösterilir. Oğluna nasihatlerinden bahsedilir. Daha sonraki dönemlerde, İslamî çevrelerde, hikmet dolu sözler ve kıssaların birçoğu Lokman Hekim'e isnat edilir. Mesela “*Vahb b. Munabbih'in Lukman'ın nasihatlerini ihtiva eden 10.000 bahis okumuş olduğu iddia olunur.*” Bu durum, onun hakkındaki bilgilerden hangilerinin gerçek veya tevatür olduğu konusunu, zamanla içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmüştür.

“Türk edebiyatında Lokman, Arap edebiyatında öne çıkan özellikleri yanında hakîm/filozof kimliğinden çok hekim/tabip hüviyetinde görülmektedir.” O, Türk coğrafyasında neredeyse hekimlik tarafıyla özdeşleşmiştir. “... Bütün bitkilerin özünü bildiği söylenmiş ve kendisinden dertlere şifa olacak reçeteler ve formüller nakledilmiştir. Yukarıda üzerinde durduğumuz her iki masalda da Lokman'ın hekimlik yanı ağır basmaktadır.

⁸³ Hüseyin Baydemir, “Özbekistan'da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41, (2009), s. 109.

İskender’le ilgili rivayetlerden en yaygın olanı, onun hayat suyunu aramaya çıkışıdır. Bu konu hem sözlü edebiyatta hem de yazılı edebiyatta çok işlenmiştir. Mesnevilerde, İskender’in Aristo ve Hızır ile hayat suyunu arayışı fakat bulamadan geri dönüşü anlatılır. Yazılı edebiyatta rivayet olarak karşımıza çıkan konu, sözlü edebiyatta efsane ve masal olarak işlenmiştir. *Çınar Niçin Çok Yaşar?* adlı bir Özbek masalında da aynı konu ele alınır. Bu masalın konusuna göre İskender hayat suyunu bulur fakat içmekten vazgeçip geri döner. Çünkü halkın tasavvuruna göre İskender ne kadar kudretli olursa olsun sonuçta bir insandır. Onun da her insan gibi kendisine verilen ömrü bitirip ölmesi gerekir. Buna uygun olarak masalda da her insanın bir defa yaşadığı ve bu kısa ömür içinde güzel şeyler yapması gerektiği vurgulanır. Hartlieb’in eserinde de, İskender’in karanlıklar ülkesine seyahat ettiği, bol miktarda altın ve inci bulduğu, aşçısının tesadüfen ölümsüzlük suyunu keşfettiği fakat İskender’in bu sudan içemediği konusu yer alır. Aynı konu, Hartlieb’in anlattığına çok benzer bir biçimde İskendernamelerde de ayrıntılı bir şekilde işlenir.”⁸⁴

“Eski çağlardaki tanrıların birçoğu varlıklarını tek tanrılı dinler ortaya çıktıktan sonra da süedürmüşlerdir. Bunlardan birisi de tıp tanrılarında birinin, özellikle eski Yunan tıp tanrısı Asklepios’un İslami kimliğe bürünmüş şekli olan Lokman Hekim’dir.

Lokman’ın bilgeliği yanında hekim olarak da kabul eden eserler, başta Anadolu olmak üzere Müslüman Türk dünyasındaki edebî ve folklorik yayınlardır. Bunun önemli bir nedeni halkın hafızasında hakîm ve hekim sözcüklerinin karıştırılmasıdır.”⁸⁵

“Lokman: Kur'an'da kendisine hikmet verildiği bildirilen, peygamberliği tartışmalı bir din büyüğü.

Lukmân kelimesinin İbrânîce veya Sür-yânîce olduğu belirtilmektedir. Kur'an'da Lok-man'la ilgili bilgiler, aynı adı taşıyan sûrede onun iki defa ismen zikredilmesinden ve oğluna verdiği bazı öğütlerin naklinden ibarettir. Buna karşılık Câhiliye şiirinde ve kısas-i enbiyâ başta olmak üzere bazı İslâmî kaynaklarda Lokman'a dair çeşitli rivayetler yer

⁸⁴ Hüseyin Baydemir, “Özbekistan’da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41, (2009), s. 117–119.

⁸⁵ Murat Yurdakök, “Lokman Hekim Öykülerinde Çocuk Hekimliği Bilgileri”, *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, (2003), s. 153–154.

almakta ve bu rivayetlerdeki bilgilerin aynı adı taşıyan veya benzer niteliklere sahip farklı kişilere ait olduğu ve bunların birbirine karıştırıldığı ifade edilmektedir. Gerçekte biri Kur'an'da zikredilen ve kendisine hikmet verilmesi sebebiyle Lokmânü'l-hakîm (Lokman Hekim) diye mâruf olan, diğeri ise Arap şiirinde Lokman b. Âd olarak geçen iki kişinin mevcudiyeti yanında zaman içinde muhtelif kişilere ait çeşitli özellikler de bu isim etrafında toplanmıştır. Künyesiyle ilgili olarak Lokman b. Âd Lokman b. Âdi-yâ b. Lüceyn b. Âd veya Lokman b. Âd b. Avs b. İrem Lokman b. Anka Lokman b. Bâûr b. Nâhûr b. Târeh gibi bilgiler vardır.

İslâm'dan önce Araplar arasında uzun ömrü, bilgeliği ve darbimeselieriyle temayüz eden Lokman, Câhiliye dönemi şiirlerinde Hz. Hûd'un kavmine adını veren Âd'a nisbetle Lokman b. Âd olarak geçmekte, ancak İslâmî kaynaklarda bu zatın Kur'an'da zikredilen Lokman olmadığı belirtilmektedir. Hz. Lokman'ın Kur'an'da örnek bir şahsiyet olarak takdim edilmesi onun Arap toplumunca bilindiğini göstermektedir. Rivayete göre Âd kavmi günahkârlıkları ve peygamberlerini dinlememeleri yüzünden kuraklıkla cezalandırılınca bu felâketten sadece Hûd ve ona inananlarla yağmur duası için Mekke'ye giden, aralarında Lokman'ın da bulunduğu bir heyet kurtulmuştur. İkinci Âd kavminin çekirdeğini oluşturan bu topluluk, yeni bir kuraklıktan korktuğu için başlarına geçen Lokman'la birlikte Sebe bölgesine göç etmiş, Me'rib Şeddi de Lokman tarafından inşa edilmiştir.

Lokman'ın ne kadar yaşadığı konusunda farklı rivayetler vardır. Bu rivayetlere göre Lokman Allah'tan uzun ömür dilemiş, tercih kendisine bırakılınca Araplarda uzun ömrün simgesi olan kartaldan hareketle yedi kartal ömrü kadar yaşamayı istemiştir. Lokman'ın beş yüz altmış, bin, üç bin. üç bin beş yüz veya dört bin yıl yaşadığı nakledilmektedir. Bu sebeple kendisine "Lok-mânü'n-nüsûr" (kartallar kadar uzun yaşayan Lokman) denildiği gibi "el-Muam-mer" (uzun ömürlü) lakabıyla da anılmıştır. Ebû Hatimes-Sicis-tânî uzun ömürlüler arasında Lokman'ı Hızır'dan sonra ikinci sırada zikreder. Vefat ettiğinde Ah-kâf'ta Hûd peygamberin kabrinin yakınına defnedildiği söylenir. Yâkût, onun mezarının Taberiye gölünün doğu tarafında veya Rem-le'de, bir rivayete göre de Yemen'de olduğunu nakletmektedir.

Lokman b. Âd hikmetli sözler söylemesiyle meşhur olduğundan Lokmânü'l-hakîm diye de mâruftur. Hz. Peygamber'in Yemen'den gelen bir heyeti karşılarken onlara, "İman Yemenli'dir, hikmet Yemenli'dir. Şeklindeki iltifatıyla Lokman'ın Yemen'deki Âd kavmine mensubiyetine atıfta bulunduğu öne sürülmüştür. Lokman'a pek çok darbimesel atfedilmektedir. İmrüülkays b. Hucr, Nâbiga ez-Züb-yânî, A'şâ, Lebîd b. Rebîa ve Tarafe b. Abd gibi şairler onun bu özelliğinden bahseder. Câhiliye Arapları Lokman'la ilgili birçok kıssa biliyor ve kendisini hakîm diye niteliyordu. Bu özelliği Kur'an'da da vurgulanmaktadır.

Eski Arap kıssalarında Lokman, Âd kavmine mensup bir kişi olarak takdim edildiği gibi İslâmî kaynaklarda İsrâiloğullarından biri olarak da gösterilmektedir. Buna göre Lokman. Hz. Eyyûb'un kız kardeşinin veya teyzesinin oğludur. Hz. Dâvûd zamanına yetişip ondan ilim öğrenmiş, Dâvûd peygamber oluncaya kadar fetva vermiş, sonra da onun yardımcısı olmuştur. Yunan filozofu Empedokles'in Lok-man'dan hikmet okuduğu rivayet edilmektedir. Lokman'ın İsrâiloğullarının kadılarından biri olduğu, Hz. Dâvûd veya Hz. İsâ ile Hz. Muhammed arasında yaşadığı da öne sürülmektedir. Diğer taraftan Benî İsrail'den birine ait Habeşli veya Nübyeli siyahî bir köle olduğu gibi başka rivayetler de vardır.

Rivayete göre Lokman'dan nübüvvetle hikmetten birini seçmesi istenince hikmeti tercih etmiş, hilâfet Davud'a verilmiş. Lokman da ona vezir olmuştur. İkrimeel-Berberîve Şa'bî onun nebî olduğunu söylemekteyse de Katâde b. Diâme, Mücâhid b. Cebr gibi âlimlere göre nebî değil hakîmdir.

Kur'ân-ı Kerîm'in Mekke'de nazil olan 31. sûresi Lokman adını taşımaktadır. Fakat bu sûrede Lokman'ın kimliğine dair bilgi bulunmadığı gibi Âd kavminden ve onlara gönderilen Hûd peygamberden bahseden diğer sûrelerde de onun adından söz edilmemektedir. Lokman sûresinde (31/12-19) Lokman'a hikmet verildiği bildirilmekte ve oğluna hitaben iman, ibadet, ahlâk ve görgü kurallarına dair öğütleri aktarılmaktadır. Lokman'a verilen hikmetin ilim, üstün kavrama yeteneği, isabetli söz ve davranış, ilim-amei uygunluğu, din konusunda derin bilgi olduğu belirtilmektedir. Hikmetlerinden bir kısmı hadislerde de nakledilir (Müs-ned, II, 87}. İbn Hişâm'ın rivayetine göre Süveyd b. Sâmit adlı müşrik Lokman'a nisbet edilen ve onun hikmetini, ilmini ve mesellerini ihtiva

eden Mecelletü Luk-mân'ın Kur'an'dan üstün olduğunu ileri sürmüş, Resûlullah onu dinledikten sonra Lokman'a atfen söylenenleri güzel bulmuş, fakat Kur'an'ın bunlardan daha üstün olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Câhiliye Arapları'nca "Mecelletü Lukmân" denilen bir sahife-nin bilindiğini doğrulamaktadır. Vehb b. Münebbih'in, Lokman'a nisbet edilen hikmet külliyyatından on bin babı aşkın bir kısmı okuduğunu, daha güzelini kimsenin işitmediği bu sözleri insanların hem konuşmalarında hem yazılarında kullandıklarını belirtmesi de bunu teyit eder.

Lokman'ın Câhiliye şiiirinde efsaneleştirilmiş kişiliği başkalarına ait pek çok sözün ona nisbet edilmesine, özellikle onunkilerle Ezop'un (Aesop) sözleri arasında alâka kurulmasına sebep olmuş, Batı'da neşredilen bazı eserlerde Ezop'a atfedilenler gibi Lokman'a da çeşitli kıssa ve rivayetler mal edilmiştir.

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olduğu için Lokman Bel'am, Ahikar ve Ezop gibi tarihî şahsiyetlerle karalaştırılmıştır. Sa'lebî ve Beyzâvî onun şeceresini Lokman b. Bâûr b. Nâhûr olarak verirler; benzer bir şecere, Bel'am b. Bâûrâ şeklinde Tevrat'ta Bel'am'ın künyesi olarak geçmektedir. Lokman'ın Bel'am ile aynı kişi sayılması Taberî'de de rastlanmayan, geç dönemlere ait asılsız bir iddiadır.

Lokman'ın Öğütleriyle Asur kralının veziri, kâhin ve hakîm Ahikar'ın vecizeleri arasında benzerlikler bulunduğu yolundaki eski bir iddia XX. yüzyılın başında R. Harris tarafından yeniden ileri sürülmüş-se de bu iddia tatminkâr delillere dayanmaz. Bununla birlikte Ahikar efsanesi Arap dünyasında biliniyor, ona ve Lokman'a nisbet edilen hikmetli sözler Yakındoğu hikmet edebiyatının ortak birikiminin bir parçasını oluşturuyordu. Muhtemelen Yakındoğu'nun hikmet literatürüne ait pek çok mesel Câhiliye döneminden itibaren Arap yarımadasına girmeye başlamıştır. Nitekim Hîreli hıristiyan Arap şairi Adî b. Zeyd, Ahikar'dan el-Haykar diye bahsetmektedir. Bütün bunlar Lokman'a nisbet edilen hikmetli sözler külliyyatını arttırmış olabilir.

Ortaçağ'lar boyunca çeşitli kıssaların kahramanı olarak dillerde dolaşan Lokman bir bakıma Araplar'ın Ezop'u haline gelmiş, Avrupa'da Ezop'la ilgili söylenenlerin büyük bir kısmı Lokman'a uyarlanmıştır. İslâmî kaynaklarda onun kalın dudaklı, geniş ayaktı, Habeşistanlı veya Nübyeli bir köle olarak takdim edilmesi de Ezop'u hatırlatmaktadır.

Efendisinin kendisinden bir koyun kesip önce en iyi, sonra da en kötü iki yerini getirmesini istemesi kıssası diğer kölelerin efendilerinin incirinden yiyip Lokman'ı itham etmeleri gibi olaylar Ezop'un kıssasında da mevcuttur. Lokman'ia ilgili olan ve Câhiliye Arapları'n-ca bilinmeyen bu tür kıssalar Ortaçağ'ın sonundan itibaren ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Lokman'a dair muahhar hikâyelerin birçok unsuru Ezop'un hikâyelerinden alınmadır.

Lokman diğer özellikleri yanında hekimliğin atası olarak da tanınmış, onun bütün bitkilerin özünü bildiği söylenmiş ve kendisinden dertlere şifa olacak reçeteler ve formüller nakledilmiştir. Lokman'a nisbet edilen meseller çeşitli adlarla bir araya getirilmiştir. Bunlardan biri Emşâlü Lukmân al-Hakîm ve ba'zu akvâli'l-Arab'dır ki Thomas Erpenius bir diğeri olan Emşâü Lukmân el-Hakîm ise Georg Wilhelm Freytag (Bonn 1823) tarafından Latince'ye çevrilmiştir.

Türk edebiyatında Lokman, Arap edebiyatında öne çıkan özellikleri yanında hakîm / filozof kimliğinden çok hekim tabip hüviyetinde görülmektedir. Bu sebeple Türk divan, tasavvuf ve halk edebiyatlarıyla Türk folklorunda "Lokman Hekim, Lokmân-ı hazık, tabip Lokman, dert Lokman'ı, şifâ Lokman'ı" gibi ad ve sıfatlarla anılmış, bu özelliğini vurgulayacak kelimelerle tavsif edilmiştir. "Şifâ-yı Lokman, devâ-yı Lokman, yed-i Lokman, Lokman eli, ilâc-ı Lokman, merhem-i Lokman, bâb-ı Lokman, muhtâc-ı Lokman, yara saran Lokman" bunlardan en yaygın olanlardır. Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediyye'nin "Tertîbü'l-Enbiyâ" adlı bölümünde onu, "Gitti ol da geldi Lokmân-ı hekîm Mahir etmiş hikmete onu hakîm" beytiyle Süleyman peygamberden sonra gelen hikmet sahibi bir hekim nebî olarak anar. Müştak Baba'mn, "Âvâz-ı bülend ile demiş Hazret-i Lokman / Hikmetle tegannî maraz-ı aşka devadır" beytinde olduğu gibi onun hikmet sahibi oluşu tabip olmasının gereği gibi görülmüş, birçok şiirde bu iki özelliği bir arada zikredilmiştir.

Türk-İslâm edebiyat ve kültüründe Lokman'ın tabip özelliğinin öne çıkması, hakîm kelimesinin halk ağzında hekime dönüşmesi ve eski dönemde felsefenin tıp dahi! olmak üzere devrin belli başlı ilimlerini de içine almasıyla olmuştur. Osman Şems'in, "Bu Şems gibi var ise her kanda Hudâyâ Bîmâr-i gam-ı aşk ona Lokman bağışla" ve Süleyman Zâtî'nin "Hikmet olur sözleri haste-dil olanlara İlet emrazına mâni-i Lokman olur" beyitlerinden onun aşk derdinin devasını bilen tabip olarak benimsendiği görülmektedir.

Karacaoğlan'ın, "Şu dertli gönlümün Lokman'ı sensin"; "Derdimin Lokman'i gel yavaş yavaş" mısraları ile Feyrnâni'nin, "Her doktora Lokman diye sarıldım" mısraı bu anlayışı halk şiiri içinde ortaya koyan örneklerdir. Ancak âşık bu dert yüzünden açıkça veya ŞemT-nin ifadesiyle "gizli gizli bâb-ı Lokman'a düşmüş" olsa da Lokman'ın gücü sınırlıdır ve gerçek şifa Allah'tandır. Nihânî bunu, "Lokmanlar yaraya sarar dermanı Velâkin sağaldır keremler kâni" beytiyle ifade eder. Âşık, Lokman'a benzettiği sevgilisi için. "İnayet et şol Lokman'ı yetiştir Hızr elinden şol peymânı yetiştir" diye feryat ederken Lokman-Hızır münasebetini ortaya koyar. Ancak derdin devasını bulmakta bazan o da âciz kalır: "Lokman çare bilmez dil yâresine" (Müdâmî). Bazan da aşk derdinin devası sevgilinin Lokman gibi şifa dağıtan elleri yahut gözleri olur: "Bana Lokman yeter şimdi yâr eli" (Gevherî); "O şâh-ı Lokman'a benzer gözlerin" (Noksânî). Ölüm derdine ise Lokman da şifa bulamaz: "Cihan tasında ma'cûn-ı hayâta sa'y edip Lokman Çürüttü mâye-i ömrün memâta bulmadı derman" (Ağazâde Nakşî). Lokman'ın sevgiliye benzetilmesi onun diğer özelliklerinin de ortaya konulmasına yol açar. Nitekim şairler burada hakîm oluşuna, hikmetli söz ve nasihatlerine yönelirler. Yârin sözü Lokman'ın hikmeti gibidir: "Maraz-ı aşk devasın leb-i canandan sor Yürü ey hasta gönül hikmeti Lokman'dan sor" (Ulvî).

Divan şairleri bazı bakımlardan kendi sözlerini Lokman'm hikmetlerine benzetirler. Özellikle sevgilinin güzelliği vasfe-dilirken, memduh Övülürken bu alâka iyice öne çıkarılır. Ahmed Paşa, II. Bayezid için yazdığı "geçmiş olsun" kasidesinde padişahı överken, "Sû-i mîzâcın âlemin hikmetle ıslâh etmeye / Sen Hızr-dem îsâ-nefes Lokman'a sıhhat yaraşır" beytiyle onun tabip ve hakîm oluşunun yanında Hızır-İsâ-Lokman ilişkisine de işaret etmiştir. Hakânî ise, "Ma'rifet kadrini İrfan anlar/ Hikmet-i nazmımı Lokman anlar" diyerek övünür.

Lokman'm hakîm ve tabip özelliği Eflâtun, Câlînûs (Galenos), Bukrat (Hîpokrat) gibi aynı yolda şöhret yapmış diğer isimleri de çağrıştırarak birlikte kullanılmasına vesile olmuştur: "Gözlerin Eflâtun ellerin Lokman "Bir dem cehaletle kalır hîç nesneyi bilmez olur. Bir dem dalar hikmetlere Câlînûs u Lokman olur"; "Nice bir Câlînûs u Bukrât olam Lokman olam. Felsefî ve ilmî bilgiyle düşüncüyü ifade eden hikmet, Türk tasavvuf edebiyatında "ilm-i İedün", yani Allah tarafından ve yalnız Allah'ın dilediği kullara verdiği özel bilgi olarak anlaşıldığından hikmet sahibi Lokman da bir insân-ı kâmil telakki edilmiştir. Bu sebeple Hak âşığı. Yûnus gibi, "Okuyup hikmet ilmini Lokman olayım bir

zaman" diyerek onun mertebesine ulaşmak ister. İlâhî hikmetler gerçek manasıyla gönül sahipleri tarafından anlaşılabileninden hikmetin kaynağı ve yolu "gönül" mânasına da gelen "edip"dir. Bu durumda Lokman, tasavvuf ve tekke şiirinde âşığın gönlünü ifade eden bir tasavvufî remiz haline gelmiş olur.

Lokman hekimin oğluna vasiyetleri, öğütleri, hikmetli sözleri, adı etrafında şekillenmiş efsaneler, onunla ilgili olarak nakledilen fıkralar Arap, Fars ve Türk edebiyatında, tasavvuf ve ahlâk kitaplarında ele alınmış, her üç edebiyatın nasihatnâme türü eserlerinde müstakil kitaplara konu olmuştur. Bunları doğrudan doğruya Pendnâme-i Lokman adını taşıyanlarla Atebetü'i-hakayık'tan başlayarak Attâr'ın tanınmış eseri de dahil Türkçe -Farsça çeşitli pendnâmelerde mevcut nasihatlere kadar genişletmek mümkündür. Türk edebiyatında müellifi bilinmeyen Hikâyot'i Hazret-i Lokman Nidâîmahlas-ı Kaysûnîzâde Mehmed'İN Tercüme-i Nazm-ı Lokman Hekim ve Çağatayca Sad Pend-i Sûdmend Berâ-yı Ferzend-i Hidmend adlı eserler bilinmektedir, Pendnâme-i Lokman Hekim adını taşıyan bir diğer manzum eser, Medîne Kadısı Ahmed Râşid Efendi'nin Şeyhülislâm Arif Hikmet Kütüphanesi'nde rastladığı. Mîr İmâd hattıyla yazılmış Pendnâme-i Lokman Hekim Cihet-i Ferzend adlı Farsça bir eserdeki otuz dört nasihatın her birini beşer beyit halinde tercüme edip çeşitli konulardaki bazı şiirlerini de ekleyerek neşrettiği risaledir.

Tefsirler, hadis kitapları ve şerhleri, kı-sas-ı enbiyâ, İslâm tarihleri, tasavvuf ve ahlâk kitapları ve nasihatnâmelere kadar çeşitli eserlerde de Lokman'la ilgili konulara yer verilmiştir.

Lokman'ın öğütleri XVII. yüzyıldan itibaren Batı dünyasında da dikkatleri çekmiştir. Bu konuda yazılmış eserlerin en eski tarihli, Lokman'dan nakledilen fıkralarla Lokman'a atfedilen Arapça kelâmıkıbarları içine alan Fabules Locmai Sapientis Et Quddam Dicta Arabum adlı kitaptır.

Lokman Hekim'in tabip kimliği onun şifalı bitkiler hususunda uzman kabul edilmesini gerektirdiğinden bu alanda kaleme alınan kitaplarda, kitap adından başlayarak çeşitli hastalıklar için sunduğu reçetelere kadar pek çok konuda ismi kullanılmıştır. Ayrıca ünlü kişiler adına falname tertip etme geleneğinden Lokman Hekim de nasibini almış görünmektedir. Süheyl Ünver, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan ve I.

Ahmed adına hazırlanmış olan bir falnamede minyatürünün de bulunduğu bir Lokman Hekim falı tesbit etmiştir. Bu konuda Emin Cenkmen'in Eski Bir Aşkın Hikâyesi ve Ahmet Cemil Akıncı'nın Lokman Hekim adıyla kaleme aldığı romanları vardır. Lokman Hekim Halk Sağlığı Dergisi ile Lokman Hekim Yayın-ları'nı da Türk yayın hayatında onun adını taşıyan eserler olarak zikretmek gerekir.”⁸⁶

Danyal Aleyhisselam

“Danyal aleyhisselamın soyu: Danyal b. Hızkı'l ül asgar, peygamber oğullarından Süleyman b. Davud Aleyhisselamların soyundandı. Hz.Ali Danyal .a.s hakkında “ O, Resul olmayan bir Nebi idi.” demiştir.” “Danyal aleyhisselam, bir müddet Babil’de oturdu. Babil’den ayrıldıktan sonra, Huzistan’ın “Sus” nahiyesinde kaldı. Orada vefat etti. Kendisinin cesedi, kabri Sus’tadır.”⁸⁷

⁸⁶ Mustafa Uzun, “Lokman”, **İslam Ansiklopedisi** içinde, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 27, (2003), s. 206–207.

⁸⁷ M. Asım Köksal, “Danyal Aleyhisselam”, **Peygamberler Tarihi**, 8. Baskı içinde, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2, (2004), s. 269–275.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞAHMERAN'IN YAPI BAKIMINDAN TAHLİLİ VE VARYANTLARININ MUKAYESESİ

3.1. Hikâye-i Şahmeran Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz1)

“Hikâye-i Şahmeran” adıyla esas aldığımız nüsha; metnin yapısı (kişiler, yer, zaman ve olaylar), motifleri ve diğer unsurları olmak üzere üç ana başlık altında incelendi. İlk olarak metnin yapısını oluşturan kişiler, yer, zaman ve olaylar tespit edilip örneklendirildi. Daha sonra bu nüshada tespit ettiğimiz 40 masal motifi örneklendirildi. Son olarak, “diğer unsurlar” başlığı altında “Ayet, Hadis ve Dua, Bitki, Esmayihüsna, Halk Hekimliği, Hamam, Özlü Söz ve Deyimler, Yiyecek-İçecek ve Manzum Kısımlar” olmak üzere sekiz başlık altında incelenip örneklendirilmiştir. Bu nüshaya Yz1 şeklinde atıfta bulunuldu.

3.1.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar

Metnin yapısını oluşturan unsurlar; kişiler, yer, zaman ve olaylardır.

A. Kişiler

“Cin, peri, dev, ejderha, cadı, zenci, padişah, köse gibi çoğu hayal mahsulü kahramanlar masallarda önemli roller üstlenmiştir. Masal kahramanları gerçek kimliği olmayan belirsiz kişilerdir: “Padişah’ın biri veya üç oğlu/kızı, kocakarı, cadı, köse, tüccar” gibi. Masallarda kesif bir dualizm(karşılık, zıtlık, ikili sistem) vardır. İyi-kötü, güzel-çirkin, erdemli-erdemsiz çatışması masalların bütününe hâkimdir.” Gerek kahramanlar

bakımından olsun gerekse objeler ve olaylar bakımından olsun masallarda her türlü olağanüstülüklerle rastlamak mümkündür.”⁸⁸

Yz1’de kişi kadrosu olağandışı ve olağan kişiler olmak üzere ele alındı.

1. Olağandışı Kişiler: Şahmeran (Yemliha), div, perî, iblis, cîn, şeytan, ejderha, konuşan kuş, ağaç, bitki ve yılanlar, Halis, Melis, Peri kızları, melek, Murg-ı Şah, Şehbaz, Şah-ı Zularak, Ya’mus, Reisü’l Hayye, Demşad, Kamer Banu, Şemsa Banu, Rıdvan, Burak. . .

[3b] / (7) olan çiçeği buldı murād-ı ‘aliyyem añı halka bildirmekdir hemân Cebrâil âdem şüretinde (8) gelüb köpriniñ öte başında Dānyâl ‘aleyhisselâma erişdi ve ayıtdı dur yâ âdem

[5b] / (16) yılan gibi Cāmesāb selām virdi çub şadrında oturdı ol (17) ejderhâlara hâl diliyle selām virüb oturuñ didi cümlesi âdâb ile oturdılar (18) cāmesāba ayıtdı şafâ geldin ey ‘azîz müsâfirim şaşın korqma bu tahtı Haq te’âlâ (19) baña ihsân eyledi bu gördigin ejderhâlar benim kullarımdır ben anlarıñ pâdişâhım benim adıma (20) Yemliyâ dirler ve ba’zı Şâhmerân dirler bunlarıñ cümlesi benim hükimdedir saña bunlardan (21) bir ziyân gelmez hâtırıñ hoş deyüb cevâhir tabâqlara dürlü yemişler Şâhmerâniñ önine

[14b] /(1) şekilli dişi haşletli ammâ kıyruğı ‘aqrab kıyruqlı ammâ anlara meliş deyü ad (2) virir anlara emir ider ki kıyruqlarıñızı birbirine şarub cimâ’ idiñ dañi idince (3) kendüleri dañi bilâ- emir zinâ iderler bu iki cimâ’ dan Meliş şafâlanur hâmile olunur (4)kendüden bir çift toğar biri erkek biri dişi ammâ kıyruğından ol kadar ‘aqrab (5) toğar ki hisâba gelmez bu Halîş ile Melişin uzunlığı biñ arşun idi

⁸⁸ Doğan Kaya, *Ansiklopedik Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2007, s. 495.

[28a]/ (2) ol timür kapuyı açma şoñra çekersin anlar perī pādişāhınıñ kızlarıdır yılda (3) bir vaqit ben kuşlara giderim bağ halvet qalur anlar gelür yıkanurlar dañi görünmez (4) ben anlarıñ yerin kimse bilmez ücü dañi qarındaşlardır büyüğine Demşād dirler ortanca (5) sına Kamerbānū dirler küçüğine Şemsabānū dirler ben ayıtdım ey baba

2. Olağan Kişiler: Gerçek kahramanları da kendi içinde üçe ayırabiliriz. Din uluları, sıradan insanlar ve meslek adıyla geçen kahramanlar.

2.1 Telmih Yoluyla Geçen Olağan Kişiler: Hazret-i Muhammed, Hazret-i Musa, Hazret-i İbrahim, Âdem, Havva, Nemrud, Hazret-i Nuh, Hazret-i Süleyman.

[2b] / (5)Mūsā şalavātullahi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhīm ecma‘in hazretleri bir gün Tūr Tağında (6) tekellüm idüb ayıtdı yā Rabbi baña cemāliñi göster nidā geldi ki “ len terānī yā Mūsā

[2b] / (1) Kulum ve resūlüm olduđını bileler ve seni bilmeyen kulum biñ kerre * Lāilāhe illallahu (2)Muhammed Resūlullah* dimeyince kabūl itmey ey Muhammed ümmeti ol vaqit qadir kıymet bilmeyen ihvān-ı (3) sālīgada geçen enbiyālar ki Hazret-i İbrāhīm a. s. ve Mūsā a. s. gibi ūlū’l ‘izam u peygamberler

[8a]/ (14) idi hazret-i Süleymān a. s ise beytülmuqaddesde vefāt itdi dīvle cesedi altūn (15) tahtaya koyub yedi deryāyı geçürdiler andan öte bir ‘azīm mağāra derūnında qodılar

[19a] / (1) cenk iderler ol zamānki Nemrūd ‘aleyhisselām qartallara binüb hevāya çıqdı ki gök (2) tañrısıyla cenk iderim deyü tā ki anı öldürmeyince ben bu yerde tañrılıq idemem

[33b]/(15) ya‘mūsdir hazret-i Nūh ‘aleyhisselām devrinden qalmışdır ol iqlīme anı hazret-i (16) Nūh halīfe qomuşdur anıñ iqliminiñ kuşları pek büyükdür vesāir

2.2. Doğrudan Bahsi Geçen Olağan Kişiler: Danyâl hazretleri, Camesab, Camesab'ın annesi, Camesab'ın eşi, Camesab'ın oduncu refikleri, Mısır Şahı Uşe, Şah Uşe'nin oğulları Belkıya ve Kahir, Kabilistan padişahı Tamhur Şah, Tamhur şahın oğlu Cihan Şah, Horasan şahı Behruz Şah, Tamhur'un veziri Haccac, Hindistan padişahının oğlu Keygal-i Hindî, Serhenk Ayyan namında hünerbaz, Camesab'ın ülkesinin padişahı Key Hüsrev, Key Hüsrev'in veziri Şemhûr ve padişahın adamları.

[4a] / (16) üzerine bir zamân geçtikden şoñra eceli gelüb ' avretine ayıtdı yâ helâlim saña bir vaşiyetim (17) var Haq te' âlâ bana bildirmişdir ki benden şoñra bir oğlum olacak ziyâde ' ilm-i (18) hikmete âşinâ olub ' âleme ta' rîf itse gerekdir evrâkları bir şanduğa

[6a] / (19) eline ne taqrîb ile düşdiñiz kerem edüb hikâye idiñ didi* Hikâye-yi Şâh (20) merân * Şâh-ı merân şöyle naşil ider ki ey Câmesâb zamân-ı selefde Mısır Uşe (21) şâh nâmında bir pâdişâh var idi benî kavminden idi ve ziyâde ' âlîm idi

[20b] / (11) getirüb Belkıyâ ile yedikden şoñra ol dañi sergüzeşdin Belkıyâya naşil birle (12) dir ki yâ Belkıyâ ben kâbil şâhıñ oğluyam adım Cihân Şâhdır babama Tamhûr şâh

[21a] / (1) evlâdiñ olsa gerekdir deyü derhâl babama müjde ider atam dañi haccâc vezîre hil ' at(2) girer ol şâ' at tedârik görüb bir nice kadar hediye hil' atlar geydirüb dört (3) vezîri berâber oldu ol dañi oşalar döşeyüb ve yer öpüb Behrûz şâha taqdîm (4) ider ol dañi bunlar böyle revân (5) olub bir gün ħorosâna dâñil oldılar bir vezîri ilerü gönderüb Behrûz Şâha (6) ħaber virdiler şâh bunlara on vezîr qarşu gönderüb bunları i' zâz-ı ikrâm ile

[40b] / (1) sizi ister didi hemân anı işitecek dünyâ başına dar oldu ayıtdı ey vâlîde siz (2) gidiñ ben gelürem didi kalğub diger arkadaşlarına gidüb ħâli bildirdi câmesâb (3) gelmiş bizi ister dedikde ħâlîmiz nice olur buna bir çâre idelim didi (4) ler buna bir çâre yoğsa Şâh-ı ħüsreve söylerse bizi kaşlıder cümle malımızı zaşt

[41a] / (5) daħi girmez idi Şāhmerān ile ‘ahid eylemişdi Şemhūr gördü ki böyle olmadı (6) ğayr-i tarīkle bulalım didi yine hikmet kitābın açdı yaħdı şāhmerānı gören kimse

2.3. Meslek Adıyla Geçen Olağan Kişiler: Tabib, havace, eşekçi, oduncu, sarraf, bezzaz, bezirgan, bekçi, seyyah, sahir, vezir, dülger, şah, padişah, aşçı.

[4a] / (12) ol şu ile arpa tarlasına gitmiş arpanıñ şuyundan içtigiçün ba‘zı tabîbler (13) arpa şuyunu ħastaya içürürler ve ba‘zı kimseler anıñla ‘amel iderler divāra yürü dirler

[4b]/(1) adını Cāmesāb kōdılar vaħtā ki yedi yaşına girdi ħavāceye virdiler altı yıl mektebe (2) gidüb geldi bir ħarf öğrenmedi velĥāşıl ğayrı şan‘ata virdiler bir şey öğrenmedi

[4b] / (6) anası ħayf idüb ayıtdı ey oğul bunca işe yapışdın olmadı dilersen (7) saña iki merkeb alalım var tağdan odun getür şat aqçesiyle kifāf idelim (8) didi Cāmesāb siz bilürsünüz didi şoñra iki merkeb aldılar ve eşekçilere kōşulub (9) tağa gidüb birkaç gün varub odun getürdiler nef ilendiler birgün yine tağa

[5a] / (12) Dānyāl a. s sözü çıkmadı. Bāz bu bu oğlan ‘ömür sürececek deyü vaşiyet eyledi (13) hoş imdi “ Elĥüknullahi “ didiler vararaq her bir yoldaşı bir mün‘im bāzırgān olub (14) kimi şarrāf ve kimi bezzāz oldılar kaçan Cāmesāb’ıñ vālidesin görseler ħātırın

[24b] / (10) yā Belkıyā ol gice ol ādemiñ ħānesinde müsafir oldum meger ev sāħibi (11) aşçı imiş şabāħ olunca beni dükkāna götürdi ta‘ām yedirdi ħalk benim başıma

[29b] / (15) izniñiz olur ise zifāf eylemege geldim deyince atam düğün tedāriki görülsün (16) deyü emir eyledi düğün tedāriki olana kadar ben daħi emir itdim şehirde ne kadar dül (17) ger var ise götürüb şu bağçeniñ ortasına bir köşk bina idiñ ki

[41b] / (1) öyle zan idersiniz ki bende bilürem beni yedi sene havāceye gönderdiler bir (2) şey öğrenemedim ve her kanğı şan‘ata virdiler ise taḥşil idemedim nihāyet (3) odunculuk eyledim oduncu olan kimse ḥekimlikden ne bilür ki pādişā (4) hıñ derdine ‘ilāc ide Şemhūr ayder öyle degil pādişāh

B. Yer (Mekân)

“ Masallarda belirli bir coğrafya yoktur. Bazen Çin, Bağdat gibi yer adları geçse de bunlar süs olarak sonradan eklenmiştir. Masalların mekânı çoğunlukla belirsizdir.” ülkenin birinde “ , Kâf u Nun dağının ardında “ gibi belirsiz ifadeler kullanılır.”⁸⁹

Tıpkı kişilerde olduğu gibi Yz1’deki yer ifadelerini de olağandışı ve olağan mekânlar olmak üzere iki açıdan ele alabiliriz. Geçen yer isimleri olayın geçtiği coğrafya hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

1. Olağandışı Mekânlar: Kafdağı, Kulzem İklimi, Karınca diyarı, Gul diyarı, Genc Cevahir Dağı, Kal’a-i Gevhernigin, Kûh-ı Semender, Tayru’l-müluk, cennet, cehennem, Şahmeran’ın kaldığı kuyu.

[10b] / (7) murād-ı dünyāda bir geçinmek ise seninle bunda kışlarız yaz olduğda kûh-ı kâf (8) etegine gideriz Çemenzâr murğızâr yaylaları seyr ü temāşā eyle ve hem ol iklîmlerin ‘acāib

[13a] / (6) ağaclarıñ altında oturub temāşā iderler Belkıyā ol deñizi daḥi geçüb Kulzem(7) İklîminiñ sınırından geçüb ḥaṭ-ı üstüvāba/ üstüvāna çıkar anda perîleri gözedirler (8) Hikāye-i Şahsahrâ (9) Şāhmerān Cāmesāb’a ayıtdı ey Cāmesāb kaçan Belkıyā yedi deñizi geçüb ḥaṭ-ı

⁸⁹ Kaya, a.g.e., s. 495.

[23a] /(14)  arafi daği altı aylık yoldur G l diy rındır ve  n  arafi d vler diy rındır ve bir  ağ (15) vardır gice ateş gibi şu'le virir gündüz yanına varılmaz ve ard tarafi üç aylık yoldur (16)  arınca diy rındır ellerine  dem girse yirler  açan bu yazıyı o ıdım mel l mağz n

[24b] / (12) cem' oldu nereden gelürsin deyü su l eylediler cümle ağv li nağil eyledim ve K bil (13) şehrinden oluram didim ayıtdılar ne K bil şehri ne maymun diy rı görmüşüz (14) ve ne işitmiş z vel kin  arınca diy rını bilürüz şandal ve bađđ m ağacı çoğdur

[25a] / (16) indik bir  ađ ki bir  arafi hemv ra yapılmıř duvar gibi iki  arafi üç min re boyu (17)  adar var idi indim buňa ne  ađı dirler ayıtdı buňa Genc-i Cev hir  ađı dirler

[31b] (16)Hik ye-yi Kal'a-yı Gevherniğin (17) Cih n ş h Belđıy ya ayder  unki ol gice ata suv r oldum bir  arafi  tub gitdim.

2. Olağan Mek nlar: Kendi içinde şehir ve ülke adları, bina adları ve coğrafı yer adları olmak üzere üç başlık atında oağan mek nlar ele alındı.

2.1.  lke, şehir adları: Adana şehri, Mısır, şam, Beytü'l Mukaddes, Kabil, Horasan, Bağdad, Hicaz, Hindisyan, Yemen, Tahran, Serendib Dağı, Cidde, Isfahan, belde, şehir, köy, mahalle, . . .

[3a] /(20) iken  all k-ı cih n 'azze ve celle  azretleri D ny l  azretleri Adana şehrine gönderdi

[4b] / (19) ol daği varub  ulumları getürdiler ol beldede  oldurub şehirlere ve köylere (20) götürüb şatdılar t  k m  uyun n dibinde  aldı C mes b'a ayıtdılar gel seni  uyuya

[6b] / (6) itmişsin var seni hüdāya emānet eyledim didi Belkıyā dir küçük
karındaşını yerine (7) hālīfe idüb kendüsi tebdīl-i cāme idüb Şām tarafına ‘āzīm oldu
giderek

[6b] / (12) Ey Cāmesāb çünkü bu Belkıyā Mısr’a sultān oldu atasınıñ huzānesine

[20b] / (11) getirüb Belkıyā ile yedikden soñra ol dañi sergüzeşdin Belkıyāya nañil
birle (12) dir ki yā Belkıyā ben kâbil şāhınıñ oğluyam adım Cihān Şāhdır babama Tamhūr
şāh (13) dirler üç yüz pāre şehre mālīk idi vesāirleriñ aña kıyās eyle ammā bunuñ evlādı

[20b] / (19) elem çekermige ölürsem bu tañtı zabtı idecek bir vārisim yokdur meger
haccāc ‘ilm-i nücūma (20) āşinā imiş Şahım emir eyle elān remli götüreyim babam ruşşat
virüb haccāc remil (21) elün götürüb atamıñ tālī’in bunlar görür ki hūrasān şāhınıñ
kızından bir erkek

[30a] / (12) rızāsını ola eger beni istersen Kal’a gevhernigine gelesin didi pervāz
idüb

[30b] / (17) ben ise elem ve efkār deryāsında otururam ammā atamıñ geygāl-i hindī
nāmında (18) bir düşmānı var idi hindistān pādīşāhınıñ atasını benim atam öldürmüş

[31a] / (20) hīç kimse bilmedi mısr kervānı çıkdı anlar ile Mışra vardım anda suāl
(21) eyledim beni ‘aceblediler bu isimde kal’a işitmedik didiler anda hicāza vardım

[31b] / (6) gitdim ancak Tahrān şehrine gitdim anda Kal’a-yı Gevhernigini şordum
baña

2.2. Bina adları: Havz, taht, saray, bahçe, mağara, kuyu, kubbe, mezar, hâne,
dükkān, siyaset meydanı, hamam.

[20a] / (10) geçdi bir düz ovaya gitdi bir zamāndan şoñra bir beyāz göründi aña
toğrı (11) varır görür kim beyāz mermer bir büyük kubbe içinde iki mezār var biriniñ
yanında (12) bir benīādem oturur cinsini görünce rāḥat olur Cāmesāb ayıtdı ey şāhım

[30a]/ (4) kırub derūnından gömlegi çıkarır ve cāmḥāneyi kırub içinde oturur bekler
(5) imiş bunca vüzerā beni köşk kapusına getürdiler du‘ā idüb gerdege koydılar

[41b] / (7) ḥammāmda belli olur imiş şöyle ki belden aşağı pul pul olur ‘alāmeti
budur (8) hemān ḥammām dellākların çağırub tenbih itdiler ki her kim ḥammāmda
yıқанurken belden

[41b] / (17) Keyḥüsrev söylemezse қatl idin deyü emir eyledi ol sâ‘at siyâset
meydānına (18) götürdiler cellādlar Cāmesāb’iñ boynunu urmağa vardılar Cāmesāb bildi ki

2.3. Coğrafi Yer Adları: Tur Dağı, Ceyhun suyu, Çin Denizi, cezire, yayla, deniz,
göl, tepe, ova, Çin denizi, Serendib Dağı, ada, sahra.

[2b] / (5)Mūsā şalavātullahi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhīm ecma‘in ḥazretleri bir gün
Ṭūr Tağında (6) tekellüm idüb ayıtdı yā Rabbi baña cemāliñi göster nidā geldi ki “ len
terānī yā Mūsā “ dünyāda

[3b] / (1) ammā Dānyāl a. s. a‘vān-bāri ile ‘ilm-i ḥikmet ve remilde pek māhir idi
bir gün ‘ilm-i ḥikmetle (2) benīādemiñ kıyāmete degin sağ қalmasınıñ ‘ilācın bildi oldığı
şehriñ önünde (3) Ceyḥūn şuyınıñ köprisi Adana şehriñiñ önünde ṭavīl köpridir vaқtā ki bir
gün

[5b] / (1) Aydınlıқdan yaña giderken yürüdiği bir açık temür kapu var andan içerü
girdi gördi (2) bir ‘azīm ḥavz şular çağlayub gider ol ḥavziñ ortasında yeşil zebercedden
bir

[19b] /senden ricā iderem ki eger nasīb olur (12) server-i ‘ālemi görürsen bizim selāmımızı teblīg idüb diyesin ki ol Çīn (13) deñizinde balıklar saña īmān getürmüşler yarın kıyāmet günü bizi şefā‘ atinden

C. Zaman

“Masallarda olaylar, “ Zamanın birinde... “ ifadesinin belirsizliğinde anlatılan bir zamanda cereyan eder.”⁹⁰

Zaman kavramı, Yz1’de kişiler ve yerde olduğu gibi olağan ve olağandışı olmak üzere iki açıdan ele alındı.

1. Olağandışı Zaman: Olağandışı olaylar ile olağan olayların iç içe anlatıldığı bu anlatıda kişilerin altı aylık yolu altı günde gitmeleri, Hızır a.s.’ın vasıtasıyla Belkiya’nın bin yıllık yolu gözlerini açıp kapamasıyla bir lahzada Mısır’da olması gibi olağandışı zaman aşağıda örneklendirilmiştir.

[6a] /(15) bir tārīḥde beni tūtub bir tārīḥde kırk gün ḥabs eylediler ecel gelmemiş ellerinden (16) kırtuldum benīādem bir ḥīlekār tāīfedir belki bizim burada olduğımızı bilseler

[9a] / (9) fehevāsınca bunlar beni şandık ile şandala koyub alub gitmişler bir gün bir gice (10) serḥoş yatdım uyanub gözüm açdım kendimi ol şandıkda gördüm götürürler

[10a] / (5) Ey Cāmesāb bunca atadan (6) ve babadan ḳalma vaṭanımızı terk idüb kış vaḳdi buraya geldin aydı yaz olunca Kāf ṭağının (7) etegine geçeriz varub anda bundan a‘lā yaylamız vardır ol zamān berü ol cezīreye (8) varmadık ve ḥālā adamıñ mekr ü hīlesinden emīn degiliz zīrā ādem rabbisine ‘ işyān

⁹⁰ Kaya, a.g.e., s. 495.

[15a] / (11) ayder yā Belkıyā faħr-ı ‘ālem ħürmetine seni bir ata bindireyim ki altı aylık yolu bir günde (12) alur ilerüde bir şehrimiz var anda bizim ‘āmiz ulu ħalīfemiz vardır ol at

[15b] / (6) yā ‘āmir bu at ne serī‘ uçar altı aylık yolu altı sâ‘atde gider heb perīleriñ (7) atları böyle midir ‘āmir ayıtdı bu at aşlı burāķdır buña şāh binüb ġazāya gider (8) perīleriñ atları tecrīdir bundan öte deñiz ortasında bir taġ var ol taġıñ

[26b]/(7) birimiz bir diyārda kuşlarıñ ħalīfesiyiz her birimiz diyāri altışar aylık (8) yoldur üçümüzü daħi ħazret-i Süleymān a. s. koymuşdur kıyāmete dek şaġ

[29b] / (1) bizim Kābil şehri budur yum gözüñ didi yumdum aç gözüñ didi açdım kuşluķ (2) vaķtinde şehre yüzü şemsin ħarāretinden anda Şemsa’niñ izāriñ bürünüb (3) oturdum meger ol gün atam avşikār itmege çıķmış idi irakdan bizim qarār (4) bizi görüb kulımı göndermiş var gör ne ādemdir ol daħi gelüb beni görünce

[39b] / (13) naķil ider ħızır a. s. ayder ve Belkıyā Mışır ile buranıñ arası bir yıllık yoldur ben (14) kendi re’yimle bir iş tütamam tāki ħālīķim buyurmayınca ħaķķa münācāt eyle eger (15) emr-i ilahi olursa bir laġzada seni Mışır’a getürem belkıyā ol ħaldurub du‘a

2. Olaġan Zaman: Şahmeran anlatısında olaġan zaman birçok yerde geçmektedir. Olayın geçtiġi zaman olarak Danyal peygamberin yaşadığı zamandır. Camesab’ı yedi yaşına gelince mektebe verirler, Camesab Şahmeran’ın yanında yedi yıl kalır, Cihan Şah beş yaşına gelince hocaya verirler, Camesab Şahmeran’ın olduġu kuyudan akşam namazı vakti çıkıp yatsı vakti evinde olur v.s.

[21a]/ (12) baña daħi ŧāyeler ta’yīn idüb beslediler beş yaşına vardığımda baña ħavāceler ta’yīn (13) eylediler oķudurlar her bir gün dīvān olduķda anam beni bir altūn

kürside oturub (14) karşısına alırdı on yaşına girdikde Tevrât'ı tamâm okudum babam ulu dīvân (15) idüb vezîrlere ve beylere hitâb ider ki bundan böyle pâdişâhınız budur buña

[40a] / (9) gitdi vaqtâ ki Câmesâb kendüyi kapu ağzında bulub aḥşâm namâzı kuyunîñ (10) ağzında ve yatsu vaḫti ḥânesine geldi vâlidesiyle ve 'avretiyle görüşüb (11) şâd u ḥürrem oldı ve aḫvâlini suâl iderler Câmesâb ayder yeminlüyem diyemem (12) der idi bir gün ayıtdı ey vâlide ben gideli kac sene oldı vâlidesi ayder ey (13) oğlum sen gideli yedi sene oldu câmesâb ayıtdı ey ana benim şol

D. Olaylar

Hikâye-i Şahmeran, Câmesâb-nâme, Yemliha'nı Hikâyesi olarak da bilinen bu yazma eserin kaynağı “ Binbir Gece Hikâyeleri “ ne dayanmaktadır. Bu yazma eserde, başlık Hikâye-i Şah-ı merân olarak verilmiştir. Binbir Gece Masallarında 47 ceceyi ihtiva eden bu anlatı Hâsib'in hikâyesi olarak yer alır. Çerçeve masal özelliğini taşıyan bu anlatının i. inde üç ayrı hikâye vardır. Camesab'ın hikâyesinde yer alan Şahmeran Camesab'a Belkıya ve Cihan Şah'ın hikâyesini anlatarak onu yer altı sarayında oyalamak, gönlünü eğlendirmek ister.

- a. Câmesâb'ın Hikâyesi
- b. Belkıya'nın Hikâyesi
- c. Cihan Şah'ın Hikâyesi

Yz1 nüshasının başında müellifin eserin basımı hakkında bilgi verdikten sonra, anlatının adı “Hikâye-i Şahmeran” olarak verilmiştir. Bu anlatı içinde yer alan diğer hikâyelerin isimleri ve sayfa numaraları da tablo içinde gösterilmiştir. İç içe geçmiş hikâyelerin isimleri ve sayfa sayıları verilmiştir. Geçen hikâyeler ve sayfa sayıları şöyledir: Hikâye-i Belkıya11, Hikâye-i İkâb14, Hikâye-i Şahsahrâ 24, Hikâye-i Kûh-ı Kâf 31, Hikâye-i CihanŞah 39, Hikâye-i Şah-ı Murg 50, Hikâye-i Dûhter Şah-ı Peri 52, Hikâye-i Kal'a-ı Gevherniğîn 61, Hikâye-i Şemsabânû 69, Hikâye-i Keygâl-i Hindî 71, Hikâye-i Belkıyâ Mısır'a Geldiği 73, Hikâye-i Giriftâr-ı Şah-ı Merân 80.

Hikâye-i Şahmeran'ın Özeti

Hikâye ana başlık Hikâye-yi Şâh-ı mârân konulduktan sonra besmele yer alır. Âlemlerin rabbine hamd, Muhammed ve âline salât ve selâm ile devam eder. Kitabın müellifi Ahmed İbni Maksûdi kitabı yazma gayesinden bahseder.

Hız. Musa'nın Tur dağında Allah ile konuşması olayından ve Hız. Muhammed'e övgüden sonra "Kelime-i Şehâdet" yer alır ve hikâye şöyle başlar; " Ey aziz, önceki zamanlarda dünya küfür içinde iken cihanı yaratan Allah azze ve celle hazretleri Danyal hazretlerini Adana şehrine gönderir. Danyal a. s. insanoğlunun kıyamete kadar sağ kalmasının çaresini bulur. Birgün kitabını alıp Ceyhun köprüsünün olduğu yere gider. Bu sırada Hakk Teâlâ hazretleri Cebrail'e Danyal'in kitabını suya düşürmesini emreder.

Cebrail hemen insan suretinde oraya gelir. Aralarındaki uzun konuşmadan sonra Cebrail onun kitabını suya düşürür. Danyal'in elinde beş on yaprak kalır. Bunun üzerine Danyal kitabını neden suya düşürdüğünü sorar. Cebrail de " Ölümüne çare yoktur, cümle mahlukat ölümü tadıcıdır, Allah bakidir." diyerek kaybolur. Danyal kalan evrakları alıp evine gelir. Dünyada ne kadar hikmet var ise hepsi o evraklardan kalmıştır. O suya düşen evraklar ırmak ile arpa tarlasına gitmiş. Arpa böylece bu hikmetli kitaptan beslenir. Bu yüzden bazı tabibler arpa suyunu hastaya içirirler. Elindeki yaprakları sandığa koyar ve eşinden saklamasını ister. Ne zaman ki oğlum büyüyüp senden isterse verirsin, der. Birkaç günden sonra da vefat eder. Daha sonra Danyal'in eşinin hamileliği tamam olur ve bir oğlan çocuğu olur. Adını Câmesâb koyarlar. Camesab yedi yaşına girince mektebe verdiler, altı yıl mektebe gidip gelir; fakat bir harf öğrenemez. Başka bir sanata verirler; ama yine bir şey öğrenemez. Atası ile anası bu çocuğu evlendirelim, derler. Câmesâb'ı evlendirdiler. Camesab, sonra da oduncularla ormandan odun getirmeye başlar. Birgün odun toplamaya giderken yağmur yağmaya başlayınca bir mağaraya sığınır. Câmesâb merkebinin vurduğu çubukla yeri kazarken yeraltından dönen bir mermer çıkar. Arkadaşlarını çağırıp bakarlar ki kuyu ağzına kadar balla dolu. Arkadaşları yemeğe cesaret edemeyip Câmesâb'ın öncelikle yemesini isterler. Câmesâb bal olduğunu söyleyince arkadaşlarını onu kandırıp, balı alıp onu kuyunun içerisinde bırakırlar. Câmesâb arkadaşlarının onu orada bıraktığını anlayınca kuyuda mahzun mahzun düşünmeye devam etti. Arkadaşları da Câmesâb'ın annesinin yanına gidip oğlunun öldüğünü söylerler. Annesi

de Dânyâl'in sözünün çıkmadığını, zira oğlunun çok uzun ömür süreceğini söylediğini ifade eder. Biz gelelim Câmesâb'ın kuyudaki hikâyesine. Câmesâb arkadaşlarından ümidi kesip mahzun bir şekilde otururken kuyunun bir tarafından bir parça çamur düşer. Oradan bir akrep çıkar ve onu öldürür. Bunun bir alâmet olduğunu düşünür. Onun nereden geldiğini düşünmeye başlar. Bıçak ile deliği oymaya başlayınca aydınlık bir yer görür. Açık demir kapıdan içeri girer. İçeride büyük bir havuz görür. Etrafı temaşa etmeye başlar.”Ah ne olaydı bu dışarıda olsaydı da benim olsaydı.” deyip düşünürken uykusu gelir, uykuyakalır. Uyandığında kürsülerin arkasında ejderhalar görür ve korkar. Kürsülerdeki ejderhalar titreşirken bir ifritin geldiğini görür. İfritin başında la'li tabak içinde küçük bir yılan görür. Başı insan başı, gövdesi yılan gibi. Gövdesi beyaz kar gibi. Tahta kurulup Câmesâb'a selam verir. Ejderhalara hâl diliyle selam verip oturmalarını söyler. Câmesâb'a dönüp selam verir, “Safa geldin ey aziz misafirim, sakın korkma.” der.”Bu tahtı Hakk Teala bana ihsan etti, bu ejderhalar da benim kullarımdır, ben onların padişahıyım ve adıma Yemliya derler bazıları da Şahmeran derler. Bunlardan sana ziyan gelmez.” Diyerek Camesab'a ziyafet verirler. Şahmeran, Câmesâb'a oraya nasıl geldiğini sorunca o da başından geçen serencamı anlatmaya başlar. Bal kuyusunu, akreb deliğinden bahseder. Şahmeran “Yerimizi insanoğlu yine mi buldu.” der. Şahmeran o bal kuyusunun kendisinin olduğunu ve kendisini insanoğlunun bilmediğini söyler. Câmesâb da arkadaşlarının Şahmeran'dan haberleri olmadığını ve o balı kendilerine Allah'ın gönderdiğini düşündüklerini söyler. Arkadaşlarının kendisini kuyuda bırakıp gittiklerinden bahsedince Şahmeran üzülür. Câmesâb'ın hikâyesini dinledikten sonra kendi hikâyesini anlatmaya başlar. Hikâye-i Belkıya. Önceki zamanlarda Mısır'da Uşe adında bir padişah vardı. Âlim bir kişiydi. Birgün Tevrat'a bakıp ahir zaman peygamberi Muhammedinü'l-Mustafa sallallahu aleyhi vesellemin mehdi şerifini, ümmetinin kadrini okuyunca Beniisrail cahillerinin bunları okursa onun ümmetliğine heves edeceğini düşünerek o medh-i şerifi Tevrat'tan çıkarır. Medh-i şerifi gümüş bir sandığa koyarak mühürler. Ölüm hastalığı gelip dünyadan gider. İki oğlu vardı. Büyüğünün adı Belkıya, küçüğünün adı ise Kahir idi. Büyük oğlu daha âlim idi. İlm ve ibadetle sürekli meşgul idi. Vükelalar onu atasının tahtına geçirip padişah eylediler. Hikâye-i Belkıyâ. Belkıya, Mısır'a padişah olur. Birgün atasının hazinesine bakarken Medh-i Muhammed'i görür. Camı gönülden âşık olur. Na't-ı şerifi Beniisrail ulularına okutunca herkes hayran kalır. Belkıya'nın vücudunu aşk bürür. Anasından helallik dileyip mehdin sahibini aramaya gideceğini söyler. Annesi oğlunun halini görünce çaresiz hakkını helal edip onu Hüda'ya ısmar. Belkıya küçük

kardeşini kendi yerine getirir ve gider. Belkıya kıyafetlerini değiştirip Şam tarafına doğru yola çıkar. Bir denize uğrar. Gemiye binip bir adaya gelir. Gemiden iner; fakat Belkıya uykuya dalar. Diğerleri gemiye binip giderler. Belkıya uyanınca görür ki ne insan var ne gemi.”Hâlim ne olur.” diye düşünürken kulağına bir ses gelir. Yılanları görür.”Lâ ilahe illallah Muhammed resûlullah” zikrini duyunca korkusu azalıp yanlarına varır. Belkıya’yı görünce onun kim olduğunu ve nereden geldiğini sorarlar. Belkıya Beniisrail’den ve Mısır’dan olduğunu söyler. Yılanlar da Beniisrail’i duymadıklarını ama bediademî duyduklarını söylerler. Kendilerinin Cehennem yılanları olduklarını ve yılda iki kez dışarı çıktıklarını söylerler. Bunun üzerine Belkıya işittiği halığın ve Muhammed’in ism-i şerifini nereden bildiklerini sorar. Onlar da hayatta olan nasıl gıdaya muhtaçsa o zikir de bizim gıdamızdır, der. Belkıya da o serveri aramak için yollara düştüğünden bahseder. Onlarla vedalaşıp gider. Deniz kenarına gelince bir sandal görür. Meğer gemi taifesiyle beraber kaza olmuş, sandalı da su alıp kenara atmış. Sandalı bir yere bağlar. Sonra da Şahmeran’ı görür. Şahmeran da ona, “Ey insanoğlu bunlar benim kullarımdır, sana bunlardan ziyan gelmez, bunların padişahıyım ve adıma Şahmeran derler.” deyince yüreği biraz teselli olur. Belkıya ahir zaman peygamberine âşık olup seyyah olduğundan bahseder. Şahmeran ona çok şanslı olduğunu zira âlemin onun hürmetine yaratıldığını söyler. Sohbet etmek için Belkıya’yı insan eline göndermek istemez. Sen ki o servere âşıksın, onun hatırı için seni hapsedmeyeceğim, der. Sandala binip ve kuzey tarafına giderse Şam’a çıkacağını söyler. Ayrılmadan önce de iki vasiyette bulunur. O kâinat serverini gördüğün zaman mübarek ayağına yüzünü sürüp kıyamet günü bana şefaet etmesini ister. İkinci olarak bizim burada olduğumuzu kimseye demeyesin, der. Belkıya da söz verip sandala binip gider. Hikâye-i İkâb. Belkıya Şahmeran’a veda edip Şâm’a gider. O şehir de İkab namında âlim bir zat vardı. İlmiyle Hazret-i Süleyman a. s. ’ın cümle inse, cine, vahşi hayvanlara hükmettiğini biliyordu. İkab, Süleyman’ın yüzüğüne sahip olmak istiyordu. Denizleri geçmek için gerekli ilme vakıftı. Bir ağaç vardı. O ağacın yapraklarından kim ayağına sürerse deniz üzerinde yürüyebilir ve deryaları geçebilirdi. O ağacı bulmanın yolu ise Şahmeran’ı bulmaktan geçtiğini ifade eder. Kim Şahmeran ile otları gezerse otlar dile gelip hangi derde deva olduklarını söylerlerdi. İkâb, Şahmeran’ı bulmak istediğini söyler. Süleyman’ın yüzüğünü alıp âleme sultan olmak ister. İkab, Şahmeran’ı göreni arar. Şehre yabancı birinin geldiğini ve acaib şeyler gördüğünü haber alınca Belkıya ile görüşür. Belkıya başına gelen olayları anlatır; ama Şahmeran’dan bahsetmez. İkab, kendisine yarar bir olayın olmadığını görünce, ey Belkıya eğer benim muradım olsaydı senin derdine de deva

olurdum, der. Belkiya senin sevdan nedir, der. Benim sevdam Süleyman'a gitmek, der İkab. Şahmeran ve denizleri aşmaya yarayan otlardan ve ağaçlardan bahseder. Belkiya, İkab'a Süleyman'ı bulduktan sonra Şahmeran'ı ne yapacağını sorar. Sağ salim onu azat edeceğine dair yemin eder. Bunun üzerine Belkiya Şahmeran'ın yerini bildiğini söyler. Ona zarar vermemesi şartıyla yerini söyleyeceğini söyler. Kendisinin de muradının gerçekleşmesini ister. Belkiya ile sandala binip adaya gelirler. İkab'ın hileli demir bir sandığı vardı. İçine iki billur kâse içinde süt ve eski şarap koydu. Tuzağı hazırlayıp beklediler. Şahmeran'ın nefsi galip gelir, südü içer, kırmızıyı da arzu eder. Şarhoş olup sandık içinde kalır. İkab, gelip kâseleri çıkarır ve biraz meyve koyar. Sandığı sandala koyup götürürler. Şahmeran, bir gün bir gece sarhoş yatar. Uyanıp gözünü açtığında kendisini götürülenlerin kim olduğuna bakar. İkab, korkmamasını kendisinden bir taleplerinin olduğunu söyler. İstedimizi aldıktan sonra seni azat edeceğiz der. Şahmeran aradıklarının ne olduğunu sorar. İkab, deryaları geçmelerine yarayacak otlardan ve Süleyman'ın mühründen bahseder. Şahmeran dinledikten sonra nerde otlu ağaçlı bir yer gördüyse neye yaradıklarını söyler. O ağacın sevdasıyla kırk gün Şahmeran'ı gezdirdiler. Sonunda yedi deryayı geçmeyi sağlayan o ağacı bulurlar. Ağaç dile gelir, suyum kim ayağına sürse denize yatmaya deyince İkab ben aradığımı buldum ve âleme sultan oldum, diyerek sevinir. O ağacın yapraklarından alıp şişelere koydular. Şahmeran'ı azat etmek isterler. Şahmeran kendisini aldıkları yere bırakmalarını yoksa orada helak olacağını söyler. Süleyman'ın mağarasının da kendi kaldığı yere yakın olduğunu söyler. O ağacın suyundan ayaklarına sürünce Şahmeran'ın adasına vardılar. Serbest kalınca kendisini tutsak edenlerden birisinin Belkiya olduğunu görünce, "Ben sana iyilik ettim, seni gönderdim; fakat sen bana kötülük ettin, kırk gün hapsettiniz ve yerimizi halka bildirdiniz." der. Belkiya, İkab'ın kendisine zarar vermediğini söyleyince Şahmeran kendisini adasına getirdikleri için kendilerine nasihatte bulunur, Süleyman'ın mağarasına gitmekten vazgeçmelerini söyler. O ağacı bulana kadar aslında başka dertlere devalar söylediğini ve onların bunlarla ilgilenmedikleri için çok büyük hata yaptıklarını söyler. İkab, pişman olur. Tekrar oraya gidelim, der; fakat Şahmeran tekrar tuzağa düşmeyeceğini söyler. Şahmeran, Belkiya'ya dönüp İkab'a uyup oraya gitmemesini, giderse de Süleyman'ın yüzüğüne dokunmamasını söyler. Aksi takdirde yanacağını söyler. Onlar Süleyman'ın mağarasına giderler. Şahmeran'da yaşadığı macerayı diğer yılanlara anlatır. Yılanlar da öfkelenip ne olaydı da Belkiya'yı lokma lokma edeydik, derler. Şahmeran, diğer yılanlar ile kendisinin yerlerinin ifşa edilmesi üzerine vatanlarını terk edip kış vakti

buraya geldiklerini Câmesâb'a anlatır. Yaz olunca Kafdağının eteğinde yayladıklarını ve bu olaydan sonra hiçbir adaya gitmediklerini söylerler. İnsanın hilesinden emin olmadıklarını zira insanoğlu rabbine isyan edip cennetten kovulduğunu dile getirir Şahmeran. İnsanoğlundan korkulur, çünkü bir vakit keklik dağdan inip balıklarla söyleşirdi. Keklik, balığa bir meleğin insan evladının hilesinden korku üzre olun, dediğini söyler. Balık da keklige biz suda dolaşırız siz sahrada dolaşırsınız, insanın eli ulaşmaz ki ne zarar versin, der. Hakk teala akli insana vermiştir. Onların hilesinden biz suda siz dağlarda kurtulursunuz, der. Şahmeran, Câmesâb'a " Ey Câmesâb, insanoğlundan uzak olan hayvan sağ ve salim olur, insanoğlundan uzak olan hayvanlar emniyette olmaz." der. Câmesâb bunun üzerine kerem edip kendisini göndermesini ister. Şahmeran, başına bunca iş geldiği için onu bırakamayacağını söyler. Şahmeran, insanoğluna güvenilemeyeceğini Câmesâb'ın dahi yerlerini halka söyleyebileceğinden bahseder. Bu yüzden mekân değiştirmek zorunda kaldıklarından bahseder. Câmesâb'ın, ümidini kesmesini ve onu bir daha insan içine göndermeyeceğini söyler."Gideceğin yer buradan hoş değildir, can canandan azizdir" diyerek onu ikna etmeye çalışır. Câmesâb'ın yüzü gülmez, inler. Şahmeran üzülür. Bari Belkiya'nın hikâyesini anlatayım, bununla bir zaman eğlensin diye düşünür. Câmesâb'a dönüp Belkiya ile İkab'ın hâllerini neden sormadığını sorar. Câmesâb bunun üzerine, "Onlar Süleymân mağarasından dönüp senin yanına geldi mi ki durumlarını biliyorsun." der. Şahmeran, onlarla görüşmediklerini; ama durumlarını cinler vasıtasıyla öğrendiğini söyler. Belkiya'nın kardeşi Kâhir tahta oturmuştu. Belkiya'nın durumu sohbet esnasında Kâhir'e hikâye ederler. Cin'in atına yanlışlıkla bir adam binmiş, at da adamı Şahmeran'ın olduğu adaya getirir. Şahmeran, Belkiya'nın durumunu o adamdan öğrenmişti. Belkiya'nın ahvalini hikâye etmişler ve halk içinde okurlar, der adam. Şahmeran, Belkiya'nın hikâyesini anlatan kitabın kendisinde olduğunu söyler ve hikâyeyi Câmesâb'a anlattıktan sonra evine göndereceğini söyler. Şahmeran o hikâyeyi ezberlediğini söyler. Yedi denizi geçip bir yeşil dağa gelirler. Kırmızı yakuttan bir hatem görürler. İkab, çok sevinir, Belkiya'ya o hatemi alalım ve âleme sultan olalım, der. Belkiya kendisinin dünya malında gözü olmadığını söyler. Eğer olsaydı Mısır sultanlığını terk etmezdim, der. İkab'ın bu sevdadan vazgeçmesini söyler. İkab ism-i azam duasını okumasını önerir. Belkiya bir köşede ism-i şerifi zikreder. İkab, tahta doğru gider. Tahtın altında bir ejderha vardı. Ejderha ona, geri dönmesini aksi takdirde kendisini yakacağını söyler. İkab dinlemez, ism-i azam okuyarak tahta yaklaşır. Ejderhanın ağzından ateş çıkar. İkab'a bir şey olmaz. Bir şey olmayınca ejderha haykırır ve tekrar ateş çıkarır, ateş

mağarayı doldurur. Yine İkab'a bir şey olmaz. İkab, tahta yaklaşır. Bunun üzerine Kahhar-ı Zülcelal, Cebrail'e emreder ki İkab mührü almasın, diye. Cebrail, gelip bağırır. İkab'ın aklı başından gidip ism-i azam okumaya mecali kalmaz. Ejderha nefesiyle ikab'ı yakıp kül eder. Belkıya bayılır, ayıldığında İkab'ın yandığını görür. Tahtın sağında birini görür. Belkıya ona kim olduğunu sorar. O da Cebrail olduğunu söyler. Cebrail ona kim olduğunu ve burada ne yaptığını sorunca, Belkıya başından geçen ahvali anlatır. Ahir zaman peygamberine âşık olduğundan bahseder. Cebrail, onun peygamber aşığı olduğu için yanmadığından söyler. Ancak onu kıyamette görebileceğinden bahseder. Durma var git, deyip kaybolur. Şahmeran, Câmesâb'a Belkıya'nın Cebrail'in sözünü dinleyip oradan uzaklaştığından bahseder. Yolunu şaşırır. Bir yere gelir. Denizden türlü türlü canavarların çıktığını görür. Ağzlarında mücevherler tutuyorlardı. Sabah olduğunda tekrar denize girdiler. Belkıya'nın geriye dönmek için verdiği mücadeleyi uzun uzun anlatır. Belkıya, insanoğlu ülkesinin neresi olduğunu sorar. Câmesâb da tıpkı Belkıya gibi kendisine yol göstermesi için müsaade ister. Bunun üzerine Şahmeran, herkesin canının tatlı olduğunu, sen dahi canını kurtarmak için çare arıyorsun, der. Câmesâb, ağlayarak kendisini serbest bırakınca neden öleceğini sorar. And içeyim deyince ejderhaların cümlesi Câmesâb'a acıyıp onu bırakması için Şahmeran'dan izin ister. Ölmemesi için ne gerekli ise söylemesini isterler ki Câmesâb onu yapmasın. Şahmeran, Câmesâb'ın dünyada hamama girmemesi gerektiğini söyledi. Ne zaman ki hamama girerse Şahmeran'ı gördüğün belli olur, der. Câmesâb, Tevrat ve Zebûr hakkı için hamama girmeyeceğine söz verir; fakat Şahmeran, insan sözüne inanılmayacağını söyler. Câmesâb'ın yüreği dağıldı. Ejderhaların yüreği dağıldı. Bunun üzerine Şahmeran, onlara dönüp kendisinin ölmesini mi istediklerini sorar. Onlar da haşa, ferman sizindir, derler. Ejderhalar susar. Bunun üzerinden bir zaman geçtikten sonra Şahmeran, görür ki Câmesâb'ın takati kalmadı. Câmesâb'a Belkıya'nın hikâyesini merak edip etmediğini sorar. Hikâye-i Kûh-ı Kâf. Şahmeran, Câmesâb'a Belkıya'nın hikâyesini anlatmaya başlar. Olağandışı yaratık ve olaylarla ilgili macerasını anlatmaya devam eder. Belkıya denizi aşıp bir ovaya gelir ve beyaz bir şey görür. Ona doğru gider. Görür ki beyaz mermer büyük kubbe içinde iki mezar var. Birinin yanında insanoğlu oturur, Belkıya cinsini görünce rahatlar. Şahmeran herkese cinsi şirin ve güzel görünür, deyince Câmesâb gitmek için müsaade ister. Ejderhalarının da yüreği dağılır. Câmesâb'ı bırakmaları için yine izin isterler. Şahmeran'ın biraz gönlü olur gibi oldu. Câmesâb'a merhamet eder; ama kendi canından da korkar. Şahmeran, Camesab'a biraz sabretmelerini söyler. Bari Belkıya'nın hikâyesini

bitireyim ondan sonra seni yerine gönderirim, der. Şahmeran, bu şekilde konuşunca Câmesâb'ın ve ejderhaların gönlü hoş olur. Şahmeran'a dua ettiler. Câmesâb, Belkîya'nın hikâyesni merak eder. Şahmeran, sabretmesini önce Belkîya'yı sonra kendisini göndereceğini söyler. Câmesâb buyurun Şahım, dinleyelim der. Hikâye-i Cihan Şah. O zaman da Belkîya o yiğidin yanında oturuyordu. O yiğit ona kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini sorar. Belkîya cümle ahvalini nakleder. Daha sonra Belkîya, yiğitten kendi ahvalini anlatmasını ister. Yiğit onun ahvalinin unutulmayacağını; ama kendisinininkinin unutulacağını söyler. Zira onun aşkı hakikidir. Yiyip içtikten sonra o yiğit sergüzeştini anlatmaya başlar. Kabil padişahı Tamhur Şah'ın oğlu olduğunu ve adının Cihan Şah olduğu söyler. Babasının üç yüz şehre malik olduğunu söyler. Tamhur Şah'ın evladı olmadığı için sürekli tefekkürde olduğunu, öldükten sonra malı mülkünün kime kalacağını sıkıntı ettiğini, padişahın Haccac adında bir vezirinin padişahın bu sıkıntısına çare aradığından söz eder. Zira Haccac yıldız ilmene vakıftı. Vezir onun talihine bakar. Horasan şahının kızından bir oğlu olacağı müjdesini verir. Padişah, Haccac'a hediyeler ihsan eder. Dört vezirle birlikte birgün Horasan'a giderler. Horasan şahı Behruz'a haber verdiler. O da onlara karşı on vezir gönderir. Onlara ikramda bulunur. Haccac vezir, Tamhur Şah'ın namesini okur. Hediyeleri sunarlar. Horasan padişahının kızını, Tamhur Şah ile nikâhlarlar. Mübarek gecede gerdeğe girerler. Allah'ın emriyle o gece hamile kaldı. Dokuz ay on gün sonra ben dünyaya geldim, der Cihan Şah. Tamhur Şah, oğlu olması sebebiyle memleketteki cümle fukarayı toplayıp ziyafet verir. Cihan Şah, beş yaşına girince hocalar getirirler ve talihine baktırırlar. On yaşına girdiğinde Tevrat'ı tamamladı. Şah Tamhur ulu divan kurup vezirlere ve beylere hitap etti ki bundan sonra padişahınız Cihan Şah'dır. Cihan Şah herkese hediyeler verdi. Onlar da onun hizmetinde kaldılar. Bir sene padişahlık eyledi. Bir gün Cihan Şah'ın gönlü ava çıkmak ister. Av ederken bir geyiğin peşine düşer. Geyik kaçır, o kovar. Atıyla onu kovalarken bir de arkasına bakar ki askeri yok, sadece yedi kulu vardı. Geyiğin ardından giden Cihan Şah, geyiği yakalar ve boğazlar. Ardından gelen askerleri geyiğin leşini gemiye koyarlar. Birden bir rüzgâr çıkar. Cihan Şah ve yedi kulu yüzüstü kapanıp düşer. Bir zaman sonra baktılar ki fırtına gemiyi götürmüştü. Askerlerin cümlesi üzülüp Haccac vezire haber verirler. Denize adamlar salıp Cihan Şah'ı ararlar. Şah Tamhur haberi duyunca başına kıyamet kopar. Seksen gemi adamları Cihan Şah'ı aradılar. Şah Tamhur, Haccac veziri çağırıp remil bakmasını ister. Vezir Haccac, oğlunun sağ salim döneceğini, onu Allah'a ısmarlamasını söyler. Padişah tatmin olmaz, çevre ülkelere adam gönderir. Haberi ya da kendisini getirmelerini ister. Cihan Şah, "Ey

Belkiya biz gelelim başımıza gelen kıssaya.” der başından geçenleri ayrıntılı bir şekilde anlatır. Hikâye-i Duhter-i Şahperi başlığı konularak Cihan Şah, Murg-1 Şah ile karşılaşması ve âşık olmasını anlatmaya başlar. Murg-1 Şah kendisinin yedi günlüğüne saraydan ayrılacağını kendisi gelene kadar da demir kapıyı açmamasını tembih eder. Cihan Şah, demir kapının içinde ne olduğunu merak ederek kapıyı açar. Türlü meyve ağaçlarıyla bezenmiş bir köşkün ortasında havuz görür. Havadan üç adet güvercinin kendisine doğru geldiğini gördü. Cihan Şah, köşkün bir tarafına gizlenir. Daha sonra bu üç güvercin üç kız kılığına döner. Küçük kıza aşık oldu. Cihan Şah’ın aklı başından gider. Düşüp bayılır. Aradan yedi gün geçer. Murg-1 Şah gelip hücreleri arar, onu bulamayınca demir kapının olduğu yere gelir, görür ki Cihan Şah bayılmış yatıyor. Acıyıp yüzüne su serper. Cihan Şah, uyanınca görür ki kızlar gitmiş, başında da Murg-1 şah var. Bunun üzerine Cihan Şah, Murg-1 Şah’a, sözünü tutmadığını ve peri kızlarından birine âşık olduğunu anlatır. Murg-1 Şah, peri kızlarını yılda bir kez geldiğini ve halvet ettiğini söyler. Büyüğünün adı Demşad, ortancasının Kamerbanu, küçüğünün adının Şemsabanu olduğunu söyler. Cihan Şah, duygularını manzum bir şekilde ifade eder. Cihan Şah onun aşkıyla orada bir sene kalır. Cihan Şah, Murg-1 Şah’a bu aşk ile helâk olduğunu söyleyerek, o kıızı yakalamak için müsaade ister. Bunun üzerine Murg-1 Şah da, yüz kişi bir araya gelse de onu tutamayacağını söyler. Tek çözümün onlar havuza girince çıkardıkları gömleği kapmak olduğunu söyler. Peri kızının gömleğini geri vermesi için yalvarmasına kanmamasını tembihte bulunur. Bu konuşmadan sonra Cihan Şah, Şemsa’nın yolunu yedi gün bekler. Yedi gün tamam olunca güvercin kılığındaki periler gelip havuza girerler. Cihan Şah, onlar suda oynaşırken fırsatını bulup Şemsa’nın gömleğini yakalayıp kaçar. Onu gören diğer periler koşup gömleklerine giyerler; fakat Şemsa gömleğini bulamaz ve âh edip söylediğim başıma geldi, deyip suya girer. Cihan Şah, suyun kenarına varınca Şemsa yalvarmaya başlar. Cihan Şah, ilan-ı aşkta bulunur. Peri sudan çıkar, Cihan Şah’ın elini öper. Gömleğini ister. Bunun üzerine Cihan Şah, Murg-1 Şah gelsin, bizi birbirimize versin, der ve peri kızının boynuna sarılır. Cihan Şah, ne acayip bacıların var, gelip gömleğini benden almadılar, der. Bunun üzerine Şemsa, insanoğlunun kendilerine na-mahrem olduğunu söyler. Kendi gömleğini Cihan Şah aldığı için ona artık kul olduğunu söyler. O esnada Murg-1 Şah gelir. Peri onun elini öpüp başına gelenleri anlatır. Murg-1 Şah, Cihan Şah’ın Kabilistan padişahının oğlu olduğunu, kendisini bir yıl beklediğini söyler ve onunla nikâh kıymasını ister. Bu sözler üzerine Şemsa Banu sessiz kalır. Murg-1 Şah sükût ikrardandır deyip el ele verip nikâhlarını kıyar. Cihan Şah, kendisini Kabilistan’a göndermesi için izin

ister. Murg-ı Şah, Şemsa'nın gömleğini çocuğu doğmadan kendisine vermemesini söyler. Daha sonra Şemsa ile Cihan Şah, havada uçarak Kabil şehrine seher vakti varırlar. Meğer o gün atası ava çıkmıştı. Cihan Şah'ın vardığı haberi atasına ulaştırılınca, atası üstündeki kıyafetleri, atını ve bin altın verip azat eyledi. Anasına da haber saldılar. Cihan Şah ve Şemsa yaklaşip eteklerini öptüler. Sonra ağlaşıp sarıldılar. Yeri öpüp selamladılar. Cihan Şah atasından izin isteyip evlenmeye geldiğini söyleyince düğün hazırlıkları başlar. Cihan Şah'ı tahta geçirirler. Şehirde ne kadar dülger var ise çağırıp köşk bina yaptırıldı. Köşke temel kazılınca Şemsa'nın gömleğini temele koyup üzerine mermer taş dikerler. Düğün ve köşk tamam olur. Oradan geçen Şemsa gömleğinin kokusunu alır. Temel taşlarını çıkarıp mermer taşı ve sandığı kırıp içinden gömleğini çıkarır. Camhanenin içinde beklemeye başlar. O esnada Cihan Şah, dualar ile gerdekhaneye girer. Etrafına bakar; fakat Şemsa'yı göremez. Bir de başını kaldırır görür ki Şemsa gömleğini giymiş camhaneden kendisine bakar. Cihan Şah, kendisine gitmemesi için seslenir. Bunun üzerine Şemsa, sen nasıl Kabil padişahının oğlu isen, ben de periler padişahının kızıyım, der. Senin atanın izni olmadan sen nasıl evlenmediysen ben de atamın izni olmadan evlenmek istemiyorum, atamın rızasını almak istiyorum, der. Eğer beni almak istersen Kal'a-yı Gevhernigin'e gelesin, deyip pervaz edip uçar. Bu sözler üzerine, Cihan Şah düşüp bayılır. Gülsuyu saçıp ayıltmaya çalışırlar. Atası ve validesi başına gelen bu durumun ne olduğunu sorunca Cihan Şah durumunu bir şiirle açıklar. Atası ve anası onun sözlerini işitince dünya başlarına yıkılır. Çare aramaya başlarlar, vezirlere kalenin yerini sordurturlar. Hiç kimse bilemez. Vezir Hacac, O kaleye haber gönderelim, oğlunu eğletmek için de yanında kırk adet cariye gönderelim, der. Eğer o kaleyi bulacak kadar ömrümüz var ise o kızı bulalım, eğer bulamazsak o da kızlardan birine âşık olur da Şemsa'yı unuttur, diye karar aldılar. Bu durumu Cihan Şah'a bildirdiler. İki yüz cariye, kırk bakire kız ile yola koyuldular. Cihan Şah, cariyelerin cilvelerini, namelerini umursamaz; elem ve efkârla düşünür. Cihan Şah'ın babasının Keygal-i Hindi namında bir düşmanı vardı. Hindistan padişahının babasını Cihan Şah'ın babası öldürmüştü. Babası o mesele ile meşgulken, o Şemsa Banu'yu aramak için yola koyulur. Tekrar Murg-u Şah'ı bulur, o da onu kardeşlerinin ülkesine gönderir. Ordan oraya derken sonunda Kal'a-ı Gevhernigin' e varır. Biz gelelim Şemsa Bânû'nun hikâyesine. Hikâye-i Şemsa Bânû. Şemsa Banu, Cihan Şah'ın yanından kaçıp atasının yanına varır. Cihan Şah'ın nikâhlısıyım; fakat yanımda yatmamıştır, der. Cihan Şah'ın kendisini aramak için bu ülkeye gelmesini ümit eder. Atası Şehlâs, perilerin hepsine emreder ki çevrede insanoğlu denilen Cihan Şah adında bir mahluk bulurlarsa kendisine

getirmelerini tembih eder. Cihan Şah da dağdan inmeye çalışırken iki periyle karşılaşır. Periler kim olduğunu sorunca o da Cihan Şah olduğunu söyler. Onlar da kendisini aradıklarını ve onu Kal'e-i Gevhernigin'e götüreceklerini söylerler. Sohbet ederlerken kaleden içeri girerler ve adab ile şahın karşısına oturur, başından geçen ahvali anlatmaya başlar. Şah, onun anlattıklarından etkilenir. Yiyip içerler. Cihan Şah, Şemsa Banu'ya "Ey gözümün nuru, ömrümü yoluna sarf ettiğim." deyip düşüp bayılır. Yüzüne gül suyu serpince gözünü açar. Başı Şemsa'nın dizi dibinde uyanır. Sevgisini dile getiren şiirler okur ona. Daha sonra Şah peri beylerin bir araya gelip düğün tedarik ederler. Kırk gün kırk gece yemek yediler, ziyafet tertip ettiler. Ardından Cihan Şah'ı gerdek kapısından içeri koyarlar. Cihan Şah yaşadığı durumu manzum bir şiirle belirtir. Bunun üzerine Şehlas Şah, kızını ve Cihan Şah'ı cihaz tedarik edip memleketine gönderir. Bir gece Murg-ı Şah'a misafir olurlar. Böylece Cihan Şah, şehre gidip tahtına oturur. Keygal de iman getirip müslüman olur. Kalan askeri de müslüman olur. Bunun üzerine Keygal-i Hindi'yi vilayetine gönderirler. Bu hâl üzerinden bir yıl geçer. Şehlas Şah, onlara periler ile hediyeler gönderir. Cihan Şah da ona hediyeler gönderir. Şehlas onları kaleye davet eder. Onlar da bin peri ile onu ziyaret edip bir süre orada kalırlar. Daha sonra yine Kabil'e dönerler. Çok zaman Şemsa'nın atasını böyle ziyaret ettiler. Birgün yine böyle gidip gelirlerken yolda çadır kurarlar ve suyun kenarına varırlar." Kader geldi mi göz kör olur." hükmünce Şemsa suya girer. Arkadan bir kurt gelir. Şemsa'yı kapar. Şemsa'nın sedasını işidip Cihan Şah yetişir, çıkarıp kılıcını kurdu keser; Şemsa'ya bakar ki ölmüş. Feryat eder, periler sedasını duyup gelir. Periler Şemsa'nın öldüğünü, Cihan Şah'ın bayıldığı haberini Şehlas Şah'a bildirirler. Şah gelir, durumu görünce çok üzülür. Cihan Şah ayılınca " hüküm Allah'ındır, kazaya razı olmalı deyip Şemsa'yı yıkayıp mezara koyarlar. Periler mezarın yanına bir mezar daha yapar. Cihan Şah, kendisinin ölünce bu mezara konulmasını vasiyet eder. Daima orada bekler, ihtiyaçlarını Şah karşılar. Şah kızını ve Cihan Şah'ı ziyaret edip gider. Başından geçen hikâyeyi Cihan Şah böylece Belkıya'ya anlatmış olur. Ne zaman ki Cihan Şah'ın hikâyesini Şahmeran, Camesab'a söyledi o da kendisini bırakması için izin istedi. Şahmeran Câmesâb'a biz seninle anlaşma yaptık ki Belkıya'nın hikâyesini tamam edeyim o vakit seni göndereceğim der. Böylece Belkıya'nın hikâyesini anlatmaya devam eder. Şahmeran ona, Belkıya'nın Cihan Şah'ın yanından Mısır'a nasıl geldiğini merak edip etmediğini sorar. Bunun üzerine Câmesâb dinleyip garip gönlümü onunla eğlendireyim deyip anlatmasını ister. Belkıya'nın Mısır'a Geldiği. Belkıya Cihan Şah'a yedi gündür burada misafir olduğunu; fakat yolu bulamadığını insanoğlunun

yaşadığı yere nasıl gidileceğini sorar. Bir zaman gidip yeşil bir denize uğrar. O ağacın suyundan ayaklarına sürüp o denizi geçip bir büyük adaya çıkar. O adanın ortasında büyük bir ağaç görür. Belkıya'nın yolda karşılaştıkları olağandışı yaratık ve olaylarla ilgili bölüm anlatıldıktan sonra sonunda memleketine dönmesinden bahseder, Şahmeran. Bunun üzerine Câmesâb da Belkıya'nın sevdikleriyle buluşup şad u hürrem olduğu gibi kendisinin de Şahmeran'ın izni ve keremiyle gönderilmesini talep eder.”Siz de duamıza mazhar olsanız olmaz mı?” der. Bunun üzerine Şahmeran, ben sözümde durup seni göndereceğim; fakat sen de vadinde durup vefa edip boğuşunca canıma kıyma, der. Hamama girmeyesin, diye tavsiyede bulunur. Câmesâb da ahd eyledi, sağ olduğu müddetçe hamama girmeyeceğine dair. Şahmeran, Câmesâb'a bir hayli cevahir verip bir ejderhaya ferman eyledi. Bunu o bal kuyusunun dışına çıkar, der. Ejderha denileni yapar. Câmesâb, kendini kapı ağzında bulup akşam namazı kuyunun ağzından çıkar ve yatsı vakti evine gelir. Annesi ve hanımı ile görüşüp mutlu olurlar. Ahvalini sorduklarında Câmesâb yeminli olduğunu söyleyemeyeceğini söyledi. Annesine dönüp kendisinin gideli kaç sene olduğunu sordu. Annesi de yedi sene olduğunu söyler. Yine annesine dönüp vefasız arkadaşlarının sağ olup olmadıklarını ve ne işle meşgul olduklarını sorar. Annesi de bunun üzerine, arkadaşlarının o zaman gelip oğlunu kaplanlar yedi, dediğini söyler. Onların şimdi büyük bezirgan olduğunu da söyler. Bizi ne zaman görürlerse bize hediyeler, akçe ve zahireler verdiklerini söyler. Onların artık bir araya gelmediklerini onlarla görüşmek istiyorsan evlerine yahut dükkânlarına git, diyerek tavsiyede bulunur. Birinin evi yakındı. Annesi gidip Câmesâb'ın kendisiyle görüşmek istediğini bildirir. Bu sözü işiden arkadaşının dünya başına yıkılır. Siz gidin ben gelirim, der. Kalkıp diğer arkadaşlarına haber verir Câmesâb'ın döndüğünü. Bir çare bulalım, durumu Hüsrev Şah'a söylerse şah bizi öldürür, diye telaşlanırlar. Aralarında konuşup varlıklarının yarısını teklif etmeyi, şayet bunu kabul etmezse varlıklarının tamamını ona verip af dilemeyi kararlaştırırlar. Canımızı satın alıp elinden kurtulalım, derler. Camesab'a biz ettik, sen etme, günahımızı bağışla deyip ayağını öpüp yalvarırlar. Câmesâb merhamet eder. Getirdikleri malların tamamını alıp onları salıverdi. Herkes teselli bulup evine gider. Bunun üzerine nice zaman muhabbet ve sohbet ederler. Ta ki aradan yedi sene geçti. Câmesâb hamama girmedi. Hikâye-i Giriftâr-ı Şahmeran. Câmesâb'ın olduğu şehrin bir ulu padişahı vardı. Adına Key Hüsrev derlerdi. Nice şahlara malikti; fakat bir zaman bir hastalığa yakalandı. Vücudu kıpkızıl idi. Hekimler ona ilaç yaptıkça hastalığı artar. Hekimler aciz kalır. Padişahın Şemhûr adında sihir ve ilm-i hikmette mahir bir veziri vardı. Bu hastalığa çarenin Şahmeran olduğunu

biliyordu. Vezir her yere haber saldı. Şahmeran'ı kim gördüyse ve yerini biliyorsa haber versin, diye. Kim haber verirse onu zengin ederiz ve hangi diyarın ululuğunu isterse veririz, diye bildirilir. Kimse gelip de haber vermez. Câmeâb ise işidip sessiz kalır. Şahmeran'ın yerini kimseye demediği gibi hamama dahi girmez. Şemhûr baktı böyle bulunmayacak, başka yollar aramak için hikmet kitabına başvurdu. Gördü ki Şahmeran'ı gören kişi hamamda belli olurmuş, belden aşağısı pul pul olurmuş, bunun üzerine hemen hamam dellakları çağırıp tembihte bulunur. Her kimim vücudunda bu alâmeti görürlerse turup kendisine getirmeleri halinde kendilerine bin altın vereceğini söyler. Baktılar ki böylede bir sonuca varamıyorlar, bunun üzerine Şemhûr, dört bir tarafta rızalı, rızasız herkesin hamamda yıkanmasını emreder. Câmesâb'ın olduğu kasabaya gelirler ve Câmesâb'ı da zorla hamama götürüp yıkarlar. Câmesâb'ın vücudunda o nişanı görünce Şemhûr'un yanına, oradan da Key Hüsrev'in huzuruna çıkartılır. İzzet ve ikramda bulunulur. Ardından Key Hüsrev'in vücudu Câmesâb'a gösterilir. Câmesâb durumu anlamaz. Bunun üzerine Şemhûr, “Layık mıdır ki bu ülkenin padişahı bu durumda iken sen onun şifasını bilirsin ve söylemezsin.” der. Bunun üzerine Câmesâb, benim atam hikmet sahibi idi, der. Öyle zannediyorsunuz ki ben de hikmet biliyorum, der. Beni yedi sene hocaya gönderdiler, bir şey öğrenemedim. Herhangi sanata verdiler ise de başaramadım. Nihayet odunculuk yaptım. Oduncu olan kimse hekimlikten ne bilir ki padişahın derdine ilaç ola, deyince Şemhûr, padişahın Şahmeran'ı istediğini söyler. Sen onu gördün bize dahi onu göster ki ondan ilaç edelim, der. Bunun üzerine Câmesâb, Şahmeran nasıl bir şeydir, ben onu bilmiyorum, der. Şemhûr, Câmesâb'a çıkışıp Şahmeran'ı gördüğünü kendisinden gizlememesini söyler. Gövdesindeki alâmetten anladıklarını söyleyince Câmesâb durumu anlar. Bunun üzerine vücudunun evvelden beri böyle olduğunu söyler. Bu söz üzerine Şemhûr, Şahmeran'ın yerini iyilikle söylemesini aksi takdirde işkenceyle söyleteceklerini söyler. Key Hüsrev dövün vurun diye emreder. Celladlar, Câmesâb'ın boynunu vurmaya varırlar. Câmesâb anladı ki kendisini öldürecekler ve bir çıkar yol yok. O da Şahmeran'ın olduğu yeri söylemeye mecbur kalır. Düşündü ki bulunduğu kapıyı söylerim, sonunda onu oradan çıkaramazlar ve ona zarar veremezler, diye düşünerek, beni öldürmeyim size Şahmeran'ın yerini haber vereyim, der. Şahmeran'ın olduğu kuyunun olduğu kapıya vardılar. Şemhûr kapının ağzına gelip büyü okumaya başlar. O kadar okudu ki kuyunun ağzı hareket etti. Kuyunun başında gördüler ki bir la'l tabak içinde Şahmeran durur. Etrafına bakıp Câmesâb görünce, “Ey vefasız yalancı sözünde durmayıp benim bir avuç kanıma girdin, bilirdim ki insanoğluna güven olmaz;

ama neyleyim ki fırsat elden gitti, der. Bu sözler üzerine Câmesâb çok üzülür. Kendi tercihi ile onları oraya getirmedigini, aksi takdirde öleceğini söyler. Şemhûr, Şahmeran'ı tutmak için elini uzatır. Bunun üzerine Şahmeran, “Ey melun habis çek elini yoksa hançerimle seni pare pare ederim.” der. Câmesâb'a seslenip kendisini koynuna almasını söyler. Ejderhaların içine feryat figan düşer. Câmesâb, Şahmeran'ı koynuna alıp giderken ona Key Hüsrev'in hastalığının dermanının ne olduğunu ona sual edeceklerini söyler. Şahmeran da öyle mi zannedersin, der. O melunun elinden kurtulur muyum, şahın dermanı beni öldürüp etimi ona yedirmeleridir, der. Câmesâb, şahım seni öldüreceklerini bilmez idim, bana ne işkenceler eziyetler ettiler ki vafâ gelmez. Ben seni öldüreceklerini bilseydim kendime ölümü tercih ederdim, yerini söylemezdim, evvel ben öleyim, der. Şahmeran, ölmeye çare yoktur, sana neden zarar gelsin, demek takdir böyleymiş, der. Bundan sonra bin sene ömrüm olsa sonunda ecel camını nuş edip gitsem gerek, kim kalmış ki ben kalayım, baki Allahuteala'dır, der. Şimdi kazaya rıza lazımdır, bu şehitlik herkese müyesser olmaz der ve kendisine bir nasihatte bulunur. Sen bana ettin ben sana etmem. İyiliğe kötülük herkes eder. Bu melun belki sana beni boğazlamamı teklif eder, sakın boğazlama, katil olursun, der. Beni Şemhûr boğazlasın, o kanlı olsun, ben şehit olurum. Sonra beni bir çömlek içinde su ile kaynatacaklar. Şemhur önce gelen suyu sana içirmek ister, sakın içme. İkinci suyu kendi içmek ister sakın ona nasip etme. İkinci suyu gayret edip sen içesin, der. Bunları dediğim gibi yap, diyerek tavsiyede bulunur. Ey Câmesâb, bunca zaman seninle sohbet ve ülfet ettiğimiz için sana bir nasihat edeyim ki beni hayır dua ile anasın, der. Böyle sohbet ederlerken şahın sarayına geldiler. Şemhûr, Câmesâb'ın Şahmeran'ı boğazlamasını emreder. Bunu duyan Câmesâb üzüntüden ağlar. Şemhur, bir yılan için neden ağlarsın deyip Şahmeran'ı üç parçaya böler. Bir çömleğe koyar ve kaynatır. Câmesâb'a bir şişe verir ve ikinci suyu bu şişeye koymasını belinin ağrılarına iyi geleceğini, evvel gelen suyu da kendisinin içmesini söyler ki cümle hastalığı gitsin. Câmesâb, Şahmeran'ın nasihati üzerine ilk gelen suyu şişeye koydu, ikincisini de içti. Gönlü ve damarları hareket edip Allah'ın emriyle gönlünde hikmet nuru peyda oldu. Kalbi hikmet ile dolup Şahmeran'ın parçaları çömlek içinde kendisine söylemeye başladı. Biz şahın hastalığına dermanız. Başı der ki beni birinci gün padişaha yedir, ortası der ki beni ikinci gün padişaha yedir, kuyruğu der ki beni üçüncü gün padişaha yedir. Dördüncü gün padişahı hamama götür, padişah o hastalıktan kurtulur, derken Şemhûr gelir. Nerede ikinci su der. Câmesâb şişeyi verir, Şemhûr içer. Hemen gövdesi şişip teni yere dökülür. Câmesâb, Şahmeran'ın tavsiyesine güzelce uyar. Şemhûr'un haberini Şah'a bildirirler. Şah

fazlasıyla elem çeker, Câmesâb'ı çağırır ve ona “Ey Câmesâb, bizim halimiz ne olacak?” der. Câmesâb da ona elem çekmemesini zira hastalığını iyileştireceğini söyler. Varıp çömleği getirir. Gün gün Şahmeran'ın dediği gibi parçalar şaha yedirildi ve şah dördüncü gün hamama gider ve sıhhat bulur. Çıkıp tahtında oturur ve Câmesâb'ı yanına alıp izzet ve ikramda bulunur. Câmesâb kalkmak ister. Şah bırakmaz. Câmesâb, “Şahla oturup yemek, haddim değildir” dese de Şah onu bırakmaz. Derhal ferman eyleyip büyük vezirleri ve önde gelen eşrafi toplayıp divan kurar ve onlara seslenip bundan sonra Câmesâb'ın baş veziri olduğunu ilan eder. Câmesâb vezir olur. Hesaba gelmez mal da verdiler ona. Birgün Câmesâb anasıyla görüşürken, “Ey ana bana atamdan hiç kitap kalmadı mı?” der. Anası atasından kalanları ona verdi. Cümle bitki ve ağaç özellikleri kendisine söyler. Kimya ilmini anlar. Yedinci gök kendisine görünür. İlm-i hikmet, ilm-i nücûm ve nice ilimleri telif edip dünyada herkesçe bilinir, nice zaman ömür geçirir, akibet o dahi ecel avcısının elinden kurtulamayıp kara toprağa girer. Bu alemde ferd yoktur ki can kuşunu ecel avcısından kurtarabilsin. Şimdi cümlesi görebilse de tatlı canını verse gerektir.

Câmesâb'ın Hikâyesinin Epizotları

- Hikâye'nin adı olarak belirtildikten sonra Hikâye-yi Şahmeran başlığı konulmuştur.
- Hikâye besmele ile devam eder. Allah'a hamd, âlemlerin fahrı Hazreteri Muhammede salat ve ashabına selam ile devam eder.
- Hazret-i Danyal ile Cebrail arasındaki sohbet anlatılır.
- Hz. Danyal'in öleceğini anlayıp elindeki kâğıtları hanımına teslim etmesi ve nasihati
- Danyâl'in oğlunun dünyaya gelmesi
- Oğlana ad verilmesi
- Câmesâb'ın yedi yaşına girince hocaya verilmesi
- Câmesâb'ın evlendirilmesi
- Câmesâb'ın işe başlaması. Ormandan odun getirmesi
- Câmesâb'ın tesadüfen bal kuyusunu bulması
- Câmesâb'ın arkadaşlarının ihaneti, onu kuyuda bırakmaları
- Câmesâb'ın annesine gidip kötü haber vermeleri
- Câmesâb'ın kuyuda akrebi görüp çıkış için mantık yürütmesi

- Câmesâb'ın kendisini Şahmerân'ın köşkünde bulması
- Câmesâb'ın köşkü temaşa ederken Şahmeran ile karşılaşması
- Câmesâb'ın Şahmeran'a başından geçen serencamı anlatması
- Şahmeran'ın başından geçen serencamı Câmesâb'a anlatması
- Şahmeran'ın Belkıya'nın hikâyesini nakletmesi
- Şahmeran'ın Cihan Şah'ın hikâyesinden bahsetmesi
- Câmesâb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi
- Şahmeran'ın Câmesâb'ı hamama girmemesi şartıyla bırakması
- Câmesâb'ın kuyudan çıkıp anasının yanına gitmesi
- Câmesâb'ın kendisine ihanet eden arkadaşlarının yanına gitmesi
- Arkadaşlarının onu hamama götürmek istemesi ve onun ahdinden dolayı hamama girmeyi reddetmesi
- Câmesâb'ın ülke padişahı Key Hüsrev'in hastalanması
- Câmesâb'ın padişahının tedavisinin Şahmeran'da olduğunun vezir Şemhûr tarafından söylenmesi
- Şahmeran'ı göreni tespit için ülkede herkesin hamamda yıkanması
- Câmesâb'ın padişahın adamları tarafından zorla hamama götürülmesi
- Câmesâb'ın Şahmeran'ı gördüğüne dair nişanının ortaya çıkması
- Câmesâb'ın hamamda yıkanırken sultanın kullarının kendisini alıp sultanın huzuruna götürmesi
- Vezir Şemhûr'un Câmesâb'ı padişah Keyhüsrev'i iyileştirmek için ikna etmesi
- Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini bilmediğini söylemesi üzerine işkence görmesi
- Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini söylemesi
- Şahmeran'ın Câmesâb'a sitemde bulunması
- Câmesâb'ın pişmanlığını ve üzüntüsünü dile getirmesi
- Şahmeran'ın Câmesâb'a yolda giderken öğütte bulunması
- Câmesâb'ın Şahmerân'ın öğüdünü yerine getirmesi
- Câmesâb'ın vezir Şemhûr'un ölüm haberini padişah Keyhüsrev'e getirmesi ve padişah'ın iyileştirilmesi
- Padişah tarafıtan Câmesâb'a vezirlik verilmesi
- Câmesâb'ın hiçbir şey bilmez iken hikmetlerle donanması.
- Câmesâb'ın ölmesi

Belkıya'nın Hikâyesinin Epizotları

- Mısır Padişahı Uşe'nin Tevrat'ı okurken Hz. Muhammed'den bahseden kısımları görüp bu kısımları Tevrat'tan çıkarıp saklaması
- Mısır padişahı Uşe'nin ölmesinden sonra büyük oğlu Belkıya'nın tahta geçmesi.
- Bir süre Belkıya'nın padişahlık yapması
- Belkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması
- Belkıya tahtını kardeşi Kahir'e bırakıp Hz. Muhammed'i bulmak için yollara düşer
- Belkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir
- Belkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür
- Belkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması
- Belkıya'nın adada Şahmeran ile tanışması ve Şahmeran'ın ona vasiyette bulunması
- Belkıya'nın sandal ile adadan ayrılıp Şam'a gelmesi
- Belkıya'nın İkab'la tanışması
- İkab'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması
- Belkıya'nın İkab'a Şahmeran'ın yerini söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri
- Şahmeran'ı kandırıp, 40 gün hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri
- Şahmeran'ı kendi adasına bırakmaları
- Şahmeran'ın Belkıya'ya tavsiyeleri
- Belkıya ile İkab'ın ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları
- Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan İkab'ı ejderhanın yakması
- Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Belkıya'ya ateşin tesir etmemesi
- Belkıya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi
- Belkıya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar
- Belkıya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
- Belkıya'nın Cihan Şah ile karşılaşması

- Belkıya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Belkıya'ya hikâyelerini anlatmaları
- Belkıya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar
- Belkıya'nın Mısır'a gelmesi

Cihan Şah'ın Hikâyesinin Epizotları

- Kabilistan padişahı Tamhur Şah'ın çocuğunun olmaması
- Çocuk sahibi olmak için çareler araması
- Veziri Haccac'ın Horasan Şahı Behruz'un kızından çocuğunun olacağını söylemesi
- Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızının istenmesi
- Tamhur Şah ile Horasan padişahının kızının mübarek bir gecede evlenmesi
- Dokuz ay, on gün sonra çocuklarının dünyaya gelmesi
- Adının Cihan Şah konulması
- Cihan Şah'ın beş yaşına gelince talihine bakılması
- Cihan Şah'ın on yaşına gelince Tevrat'ı tamamlaması
- Tamhur Şah'ın Cihan Şah'ı kendi yerine tahta geçirmesi
- Cihan Şah'ın birgün ava çıkması ve kaybolması
- Cihan Şah'ın karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
- Cihan Şah'ın Murg-ı Şah'ın sarayında güvercin kıyafetindeki peri kızlarından birini görüp âşık olması.
- Cihan Şah'ın peri kızı Şemsa'nın gömleğini kapması ve onu ülkesine götürmesi
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı annesi ve babası ile tanıştırması ve düğünlerinin yapılması
- Şemsa'nın gömleğinin kokusunu bulup tekrar kuş olup uçuşması
- Şemsa'nın kendisini "Kale-i Gevhernigin" de bulacağını Cihan Şah'a söyleyip uçuşması
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı bulmak için yaşadığı olağandışı olaylar
- Cihan Şah'ın Şemsa'nın yaşadığı yeri bulması ve babası ile tanışması
- Cihan Şah ile Şemsa'nın düğünlerinin yapılması
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı kendi ülkesine götürmesi, zaman zaman ailesini ziyaret etmeleri
- Birgün Şemsa'nın ailesini ziyaretleri esnasında dinlendikleri yerde Şemsa'yı bir kurdun öldürmesi

- Şemsa'ya öldüğü yerde mezar yapılması ve Cihan Şah'a da temsili bir mezar yapılması.
- Cihan Şah'ın bütün ömrünü Şemsa'nın mezarının başında geçirmesi
- Cihan Şah'ın birgün mezarın başında bekler iken Belkıya ile karşılaşması ve hikâyelerini karşılıklı anlatmaları.

3.1.2. Yzı'de Yer Alan Motifler

“Motif, mitoloji, masal, efsane, destan ve halk hikayesi gibi türlerde yaşama gücüne sahip en küçük öğeye verilen ad.

Motifin varlığını devam sürdürmesi, taşıdığı olağanüstü nitelikler sayesinde. Stith Thompsom, masallardan hareketle, bunları üç grup altında toplamıştır.

- a. Kahramanlar: Tanrılar ve olağanüstü hayvanlar, cadı dev gibi olağanüstü yaratıklar
- b. Olaylarda fon olarak fonksiyon icra eden nesnelere: Sihirli objeler, olağanüstü âdetler, tuhaf inançlar
- c. Olaylar

Diğer taraftan Stith Thompson, masallardaki motifleri irdelemiş ve tespit ettiği motifleri *Motif Index of Folk Literature* adlı altı ciltlik eserinde 23 ana başlık altında toplanmıştır. Motif İndex olarak da bilinen bu ana başlıklar şunlardır:

A. Mitolojik Motifler, B. Hayvanlar, C. Tabu (yasak), D. Sihir, E. Ölüm, F. Olağanüstülükler, G. Devler, H. Sınavlar, Denemeler, İ. Akıllı ve aptal, K. Aldatmalar, L. Kaderin Ters Dönmesi, M. Geleceğin Tayini, N. Şans ve Talih, P. Toplum, Q. Mükâfat ve Cezalar, R. Esirler ve Kaçaklar, S. Anormal Zulümler, T. Cinsiyet, U. Hayatın Tabiatı, V. Din, W. Karakter Özellikleri, X. Mizah, Z. Çeşitli Motif Grupları.

“Motifler gelenekte var olup metnin özünde önemli fonksiyon icra ederler. Türk destanlarında, halk hikâyelerinde ve masallarında sıkça karşımıza çıkan sayı, renk, ışık,

maden, bozkurt, kadın, dev ve olağanüstü yaratıklar, sihir, Hızır, bilge kişi, don değiştirme, kuyuya atılma, Kafdağı, harikulade yerler, mağara, dağ, su, ateş, hayvan, (at, geyik, aslan...), alet, ad koyma, ziyafet vs. motifleri metne doğrudan güç kazandıran objelerdir. Bunlar milletlere aidiyeti bakımından bir bakıma millî kimliği de belirler.”⁹¹

“Destan motifleri, destan kahramanları(tipleri) ile iç içe bir durumdadır. En önemli rol kahramanın olduğu için, motifler de buna paralel olarak gelişir. Bunlardan başka, Türk Milletinin inancı ve yaşantısı da motiflerin şekillenmesini sağlar. İslamiyetten önceki destanlarda, Şamanist unsurlar ağırlık kazanmaktadır.”⁹²

Çalışmamızda toplam 40 motif tespit edilerek örneklendirilmiştir. Bu motifler şunlardır;

1. Ad Koyma Motifi, 2. Ağaç Motifi, 3. Akıllı- Aptal Motifi, 4. Alamet (Nişan) Motifi

5. Aldatmalar Motifi, 6. Alet (sihirli obje) Motifi, 7. Anormal Zulüm Motifi, 8. Aşk motifi, 9. Ateş(od) Motifi, 10. Av Motifi, 11. Bilge Kişi Motifi, 12. Çocuksuzluk Motifi, 13. Devler ve Olağandışı Varlıklar Motifi, 14. Din Motifi, 15. Doğum Motifi, 16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi, 17. Evlenme Motifi, 18. Geleceğin Tayini Motifi, 19. Hayvan Motifi, 20. Hızır ve Pir Motifi, 21. Işık Motifi, 22. Kaderden Kaçılamayacağı Motifi, 23. Kadın Motifi 24. Kafdağı Motifi, 25. Kuyuya Atılma Motifi, 26. Maden Motifi, 27. Mağara Motifi, 28. Mansıp Alma Motifi, 29. Mitolojik Motifler, 30. Mükâfat ve Ceza Motifi, 31. Olağanüstülükler, 32. Ölüm Motifi, 33. Renk Motifi, 34. Sayı Motifi, 35. Sınavlar- Denemeler Motifi 36. Sihir Motifi, 37. Tabu- Yasak Motifi, 38. Tutsak Olma Motifi, 39. Uyku ya Kalma Motifi 40. Ziyafet Motifi

3.1.2.1. Ad Koyma Motifi

“Adı olmayan kişi yoktur, dense yanlış olmaz ve kişiler adlarına benzer, denir, ‘ad almak, ad vermek, ad koymak, ad takmak; adı gibi olmak; adına yakışır davranmak; adını

⁹¹ Kaya, a.g.e., s. 532.

⁹² Hasan Köksal, **Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Toker Yayınları, 2002, s. 41.

bağışlamak; adını korumak, adını taşımak; adının hakkını vermek; ismiyle müsemma olmak gibi deyimler bile bir şeyler anlatması bakımından bu konuda fikir verebilir.”⁹³

“Türk kültüründe ad verme motifi çok önemli yer tutar. Ad verme motifi daha çok kendisini herhangi bir durum, hadise, düşünce, kanaat sonrası gösterir.”⁹⁴

“Türk geleneğinde çocuğun korunması, sosyal hayatta iyi ve başarılı bir insan olması için, doğumdan sonra alınan tedbirlerden biri de ad vermedir. Bu geleneğin ilk kaynağının Orta Asya olduğunu, mevcut destanlarımızdan, hikâyelerimizden ve etnografik-folklorik incelemelerden anlıyoruz.

Kişiliği oluşturan özelliklerden biri olarak kabul edilen ad, sadece sosyal bir kişiliği temsil etmez. Onun için yeni doğan çocuğa gelişigüzel ad verilmez; verilen adın çocuğun geleceğini, karakterini, toplum içindeki yerini ve başarısını etkileyecek, damgalayacak sembolik bir öz taşımasına dikkat edilir.”⁹⁵

“Müslüman Türkler, çocuklarına töreye uygun, güzel ve seçkin Türkçe adlar koyarlardı. İslama girdikten sonra da bunu sürdürdüler.”⁹⁶

Yz1’de iki yerde ad koyma motifi ile karşılaşıyoruz. Bunlar Danyâl’in oğlu Câmesâb ve Kâbil padişahı Tamhûr’un oğlu Cihan Şah içindir. Câmesâb babasının ölümünden sonra doğarken, Cihan Şah’ın doğumunda babası sağdır.

[4a] / (19) oram benden aña yâgigâr-ı hıfz eyle ve vaqtâ ki büyüyüb ne vait senden isterse (20) veresin deyüb birkaç günden oñra dâr-ı fenâdan dâr-ı beâyâ intikâl eyledi rahmetullah (21) ‘aleyhi kaçan hâzret-i Dânyâliñ hatunınıñ hamli tamâm oldu bir oğlan oğurdu [4b]/(1) adını Câmesâb odılar vaqtâ ki yedi yaşına girdi

⁹³ Osman Kibar, *Türk Kültüründe Ad Verme Kültürü*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları, 2005, s. 15.

⁹⁴ Kaya, a.g.e., s. 533.

⁹⁵ Köksal, a.g.e., s. 44.

⁹⁶ Kibar, a.g.e., s. 21.

[21a]/ (8) bildikde münāsib görüb hil' atler geydirdiler nigāh olunub ol kıızı babama (9) getürdiler bir mübārek gicede gerdege qodılar biemrillahi te'ālā ol gice hāmile olub (10) toquz ay on gün deyince ben dünyāya gelmişem adımı Cihān Şāh qorlar atam şāh olub(11) memleketiñ aġniyāsıñ ve fuqarāsıñ cem' edüb ve şurb zevk şafālar idüb

3.1.2.2. Aġaç Motifi

“İnsanlık ālemi için çok büyük bir önemi olan aġaç, Türk destanlarında kutsallaştırılmak suretiyle yok edilmesinin önüne geçilmiştir.”⁹⁷

“Aġaç motifi tıpkı mağara motifinde olduğu gibi anne rahmi, çoġalma, üreme anlamına gelir. Dünyanın ortasında bulunan kozmik aġaç/ hayat aġacı tanrıya kadar yükselir. Millî kültürümüzde olduğu kadar, diğer milletlerin kültürlerinde de yer alan aġaç motifi, kutsal nitelikli törenlerde de kullanılır. Şeytan yahut kötü ruhları kovma törenlerinde, tabiat olaylarını yönlendirme (güneşin batışını engelleme, rüzgār estirme veya durdurma, ay tutulmasını engelleme yahut tutulan ayı kurtarma, yağmur yağdırma) törenlerinde, sağaltma törenlerinde, defin törenlerinde, suyun kaynağını bulmada, çocuk sahibi olma ve doğan çocuğu yaşatmak için yapılan pratiklerde, bereketi artırma için yapılan mevsimlik törenlerde vazgeçilmez önemi haiz bir araçtır.”⁹⁸

Yz1'de olaġanüstü özelliklere sahip aġaçlara rastlamaktayız. Bu özelliklere sahip aġaçlar konuşmakta ve hangi hastalıklara şifa olduklarını dillendirmektedirler. Kahramanlar o aġaçların sularını ayaklarına sürerek çok kısa zamanda uzun mesafeleri katetmektedir. Bunun dışında bazı yerlerde ise aġaçlar türleri ya da meyveleriyle zikredilerek verilmiştir. Hindistan cevizinin aġacı, elma aġacı, bakkam aġacı, sandal aġacı, kavak aġacı, ud aġacı gibi.

[9a]/ (15) olalım bunlarıñ tolı iken ve hāllerin işidine sükūt idüb cevāb vir (16) medim lākin nirde bir otlu aġaclu yer var ise neye yarar olduklarını söylerlerdi (17) ol aġacıñ sevdāsıyla hiç birin diñlemezdi velhāşıl kırk gün beni gezdirdiler (18) şoñra ol aġacı

⁹⁷ Köksal, a.g.e., s. 62.

⁹⁸ Kaya, a.g.e. s. 534.

buldılar ol ağac ayıtdı benim şuyımı bir âdem ayağına sürse (19) deñize yatmaya hemân
‘ikâb ayıtdı ben maqşûdımı buldum ve ‘âleme sulţân oldum deyü

[12b] / (19) var siyâh saçları var saçından aşılı tırur yüzine baķan âdem başı (20)
zan ider ol hindistân ceviziniñ ağacıdır ve bir ağaca daği uğradım (21) ammâ bunuñ
meyvesi altı ayaklı uşak gibi gız şeklinde cümle a‘zâsı

[13a] / (1) İnsân gibi altında daği siyâh saçı var ol saçından aşılı yemiş tırur. (2)
gören imrenür ol iklîm halkı ol kız şeklinde olan meyveyi kıparub (3) anıñla cimâ‘ iderler
ol iklîmde ol ağaca ve kıvaķ ağacı dirler ve ‘ûd (4) ağacı ve şandal ağacı anda çokdur
belkıyâ bir deñize varır ol gice anda (5) tırur görür kim ol deñizden şu âdemleri çıķdı kim
hısâba gelmez ol

[22a] / (20) aña göre kıyâs eyle bir ‘azîm divânĥânesi var ‘ud ağacından bir taĥt
tırur (21) çıķub oturdum kıullarım önünde bel bağlayub tırur ‘acabâ bu kimiñ taĥtı ola

[24b] / (14) ve ne işitmişüz velâkin kıarınca diyârını bilürüz şandal ve baķķâm ağacı
çokdur (15) bizden oraya varırlar ol ağaçlardan getirürler ammâ kış mevsiminde giderler
(16) ağac getirüdükleri at ve kıatırları eger kıtsalar selâmetle yükledüb getirürler idi

[37b] / (11) baña rub‘-ı meskûna çıķar yolu göster ben gideyim didi Cihân Şâh
Belkıyâya(12) yolu gösterüb revân oldu bir zamân yürür bir yeşil deñize uğrar ve ol (13)
ağacıñ şuyundan ayağına sürüb ol deñizi geçüb bir büyük ataya çıķar şöyle (14) ki ağaçları
ve vâfir şuları firâvân dürlü dürlü kıuşlar gûnâ-gûn şadâsıyla (15) terennüm iderler kim
işidenler ĥâmüş olurlar ol bađçeniñ orta yerinde(16) görür ki müferric çemenzâr ortasında
bir ‘azîm ağaç var dalları etrâfi (17) almış ve her yaprağı bir büyük kelîm kıadar atlas
renginde gûnâ-gûn görenler imrenür

3.1.2.3. Akıllı-Aptal Motifi

Stith Thompson, masallardaki motifleri irdelemiş ve tespit ettiği motifleri *Motif Index of Folk Literature* adlı altı ciltlik eserinde 23 ana başlık altında toplanmıştır. Motif Index olarak da bilinen bu çalışmada “akıllı-aptal motifi” ne yer verir.

Yz1’de akıl hususu önemlidir. Zira Şahmeran, Câmesâb’a “Allah akli insanlara vermiştir.” İşte bu yüzden insanoğluna güvenilemeyeceğini vurgular.

Yz1’de akıllılık ya da aptallık durumu bazı yerlerde dolaylı bazı yerlerde ise doğrudan ele alınmıştır. Kahramanlardan Danyâl’in hikmetlere vakıf âlim bir zat olması, Danyâl’in oğlu Câmesâb’ın evvela akli hiçbir şeye yetmez, yedi sene mektebe verirler hiçbir şey öğrenemez, elinden bir iş gelmezken Şahmeran’ın kaynayan ikinci suyunu içip sonsuz hikmet ve ilimlere sahip olması. Burada aynı kahramanın hem aptal hem akıllı özelliği ile karşılaşmaktayız.

[4a] / (16) üzerine bir zamân geçtikden sonra eceli gelüb ‘avretine ayıtdı yâ helâlim saña bir vaşiyetim (17) var Hağ te‘âlâ bana bildirmişdir ki benden sonra bir oğlum olacak ziyâde ‘ilm-i (18) hikmete âşinâ olub ‘âleme ta‘rif itse gerekir evrâkları bir sanduğa (19) koram benden aña yâgigâr-ı hıfz eyle ve vaqtâ ki büyüyüb ne vakit senden isterse (20) veresin deyüb birkaç günden sonra dâr-ı fenâdan dâr-ı beğâyâ intikâl eyledi rahmetullah (21) ‘aleyhi kaçan hazret-i danyâlîñ hatunınıñ hamli tamâm oldı bir oğlan doğurdu [4b] / (1) adını camesâb kodılar vaqtâ ki yedi yaşına girdi havâceye virdiler altı yıl mektebe (2) gidüb geldi bir harf öğrenmedi velhâşıl gayrı şan‘ata virdiler bir şey öğrenmedi (3) atası ile anası didiler ki bu oğlanı evlendirelim şayet gayret idüb bir

[41b]/ (1) öyle zan idersiniz ki bende bilürem beni yedi sene havâceye gönderdiler bir (2) şey öğrenemedim ve her kanğı şan‘ata virdiler ise taşşil idemedim nihâyet (3) odunculuk eyledim oduncu olan kimse hekimlikden ne bilür ki pâdişâ (4) hıñ derdine ‘ilâc ide Şemhür ayder öyle degil pâdişâh (5) şahmerânı ister sen anı görmüşsen bize dağı göster andan ‘ilâc

[43a] / (1) iç cümle rencin gider deyü şâh yanına vardı hemân câmesâb evvelki şuyun (2) alub ol şişeye kıor ve ikinci şuyunu kendisi içer hemân gönlü ve tamarları (3) kaynayub hareket ider biemrillahi te'âlâ gönlünde hikmet nûru peydâ olub kalbi (4) hikmetullah ile tölub 'ilm-i hikmet kendüye keşf oldu ve şâhmerânîñ parca

3.1.2.4. Alâmet (Nişan) Motifi

Alâmet ya da nişan adını verdiğimiz motif, karşılaşılan bir durumun önceden bilinen bir olgunun göstergesi olduğunu ifâde etmek amacıyla kullanılmıştır. Yz1'de iki yerde alâmet (nişan) motifine rastlamaktayız. Câmesâb'ın kuyuda çaresizce beklerken çamurun düşüp bir akrebin üzerine gelmesi ve bu durumu Câmesâb'ın bir alâmet olarak algılaması. Buradaki alâmet, kuyudan kurtuluşu işaret eden bir olgudur. Bir diğeri ise, Yz1'de çok önemli bir yere sahip olan Şahmeran'ın sonunu getiren alâmettir. Zira bu alâmet kimin vücudunda ortaya çıksa o kişinin Şahmeran'ı gördüğünün işaretidir.

[5a] / (18) çamur düşdi anîñ ardınca bir büyük 'akreb çıkub kendüne toğrı geldi (19) kalkub ol 'akrebi ayağıyla başub öldürdi fikir itdi ki bunlar 'alâmetdir ki (20) bu kıuyu ağzına kadar bal idi nereden geldi şâyed taşradan geldi ola deyüb (21) kalkub deligi bıcağ ile oyar kendi sığacağ kadar bir delik açar aydınlıqdan

[16a] / (7) zârından ciğerimiz kebâb oldu sen şâhımızsîñ ölmege sebeb ne olduğın bildir (8) anı itmesün ve yerimizi kimseye dimesün bunı âh u zârdan kırtar taqđır ne ise (9) olur bunlar bu niyâzı idince şâh ayder benim fevtim bu âdem dünyâda hammâma girmesi (10) dir kaçan hammâma girse andan beni gördigini bilürler hâh nâ hâh söyledirler (11) benîâdemiñ elinden

[41b] / (9) gövdende 'alâmet var câmesâb ayıtdı 'alâmet ne olduğın nedir hemân(10) Şemhür Câmesâbı soydurdı gördüler belinden aşağı beyâz pul pul olmuş (11) Câmesâb bu işe muhayyer oldu şemhür ayıtdı ey Câmesâb bu sendeki (12) 'alâmet

Şāhmerānı gördüğüne nişāndır Cāmesāb ayıtdı ey benim gövdem evvel(13) den böyledir bunuñla berāber ben Şāhmerānı görmüş olur mıyam Şemhūr ey (14) Cāmesāb eylik eyle söyle yoksa kemlik ile söyledirem zahmet çekersin (15) vücūdına merḥamet eyle deyüb ol kadar yalvardılar olmadı keyḥüsrev emir eyledi (16) döğün uruñ söylediñ ne kadar zahmet meşakḳat eyledirse de söylemedi

3.1.2.5. Aldatma Motifi

Bu motif yine Stith Thompson'un Modif Index'in de geçen 23 motifinden biridir. Aldatma, kandırılma, tuzağa düşme birçok halk anlatısında yaygın olarak kullanılan bir motiftir. Yz1'de birçok yerde aldatma ya da diğer taraftan bakılırsa aldatılma motifine rastlamaktayız.

Evvela Cāmesāb'ı arkadaşları aldatıp kuyuda bırakıp giderler, bir diğer aldatılma olayını yaşayan kişi Şāhmeran'dır. İkab'ın Belkıya'yı, Belkıya'nın ise Şāhmeran'ı aldatması. Diğerisi ise, Cihan Şah'ın Şemsa Banu'nun gömleğini alarak onu aldatmasıdır. Cāmesāb'ın Şāhmeran'ın olduğu yeri vezir Şemhūr'a söylemesi de Şāhmeran'ın aldatılması, Cāmesāb'ın verdiği sözde durmaması olayını da bir aldatma olarak değerlendirebiliriz. Fakat burada kötü niyet yoktur. Cāmesāb'ın Şāhmeran'ın tavsiyesi ile vezir Şemhūr'u aldatıp zehirli içeceği ona içirmesi olayı da bir aldatmadır. Bunun dışında Kur'an-ı Kerim'de geçen Hz. Âdem ve Havva kıssasında yer alan şeytanın yılanı, yılanın Hz.Havva'yı, Hz. Havva'nın Hz.Âdem'i aldatması olayı da ayrıntılı bir şekilde bu yazmada yer verilmiştir. Yine telmih yoluyla Tevrat'ta geçen kıssada yer alan aldatmadır ki, Allah'ın yahudileri cumartesi günü avlamaktan men etmesine karşın, onların Allah'ı aldatmaya çalışıp cuma gününden oltalarını suya atmaları olayı da bir aldatmadır.

[5a] / (1) beline ib bağlayub kuyuya indirdiler tamām kuyudan balı çıkarub düketdiler (2) Cāmesāb ayıtdı ey refikler ipi aşığa biraşın çıkayım didi refikler ayıtdılar ki (3) Cāmesāb'ı kuyuda koyub ağzın kapayalım ḳalub ölsün eger çıkarsa balı ben (4) buldum dir aḳçeniñ nişfini alur bu sözde ittifaḳ idüb cāmesābı kuyuda (5) koyub ağzın muḳkem bağladılar gitdiler Cāmesāb çağırdı gördi ki bunlardan

[8b] / (17) tuzak kurub iki billür kâse birine süd ve birine eski şarâb taldurub (18) korlar varub birilere pünhân olur ben daği gezerek ol araya uğradım bağdım (19) temür şandık ammâ eğrafında kimse yok izâcâü'l-kazâ' imülbaşar fehevâsınca (20) benim daği başiretim bağlandı bu ana dek böyle şandık burada yok idi bugün (21) nereden geldi deyü fikir itmedim içine bağdım iki kâse var biri süd ve biri [9a] / (1) kırmızı 'aceb bu nedir deyü südi icdim baña hoş geldi nefsim galebe idüb

[12a] / (1) Belkiyâ ayıtdı ne kişisin ayıtdı Cebrâilem yâ sen ne kişisiñ ki Süleymân'ın karnında (2) ne işin var Belkiyâ ayıtdı benîsrâil kavmindenem Tivrât'da âhir zamân peygamberiñ (3) na'atın görüb 'âşık oldum anı isteyü gezerim bu 'İkâb beni aldayub buraya getürdi

[24b] / (3) balık avlamayıñ biz daği sebt günü tıtmanızı men' eyledim emîn olıñız deyü hitâb (4) eyledi anlar daği sebt günü gezerdiler halk görür ki sebt günü balıklar şuda (5) çok gezer bu def' a hileyeye başladılar cum'a ağşam evvelinde ađulariñ kurarlar (6) sebt günü uğramazlardı gelen balıklar girüb kalurdu pazar

[28b] / (8) görünce gömleklerine koşdılar gömlekleriñ geyüb uçdılar şemsâ bânü (9) gömleğin bulmayub yerinde kaldı âh söyledigim başıma geldi deyüb şuya (10) girdi ben daği şuyuñ kenârında vardım yalvarmağa başladı öyle yalvardı ki (11) vücudum ditredi ayıtdım ey gözüm nûru gönüm sürürü bir senedir ki

[38b] / (7) yılan ayder seni nice getüremege kimse tuymasun iblis ayder ağzın ac (8) ben küçük olub ağzına girem didi sen cennete gir ben şoñra ol kelimeleri (9) saña öğredem didi yılan ağzın açub iblis ağzına girdi yılanıñ ağzına

[42a] / (5) ayıtdı ey bî-vefâ yalancı 'ahde vefâ etmeyüb benim bir avuç kanıma girdin hodbîn (6) bilürdüm ki benîädeme i'timâd olmaz ammâ neyleyim fırsatı elden gitti didi seni (7) azâd eyledim ki varub bu mel'ünü baña getürüb giriftâr idesin câmesâb

[42b] / (8) bu mel'ün belki saña teklîf ider Şâhmerân'ı boğazladır şağın boğaz (9) lama kâtil olursın koyunu şemhür boğazlasın ol kanlu alur ben (10) şehîd oluram andan beni bir çömlek içinde şu ile kaynadır evvel şuyu (11) saña içirmek ister şağın içme ikinci şuyu kendi içmek ister ana (12) naşîb itme hemân ğayret idüb sen içesin deyüb evvelki şuyu aña içür

3.1.2.6. Alet (Sihirli Obje) Motifi

Yz1'de geçen alet, eşya isimleri şunlardır: Yaprak, kitap, sandık, akçe, evrak, hançer, bıçak, tulum, demir kapı, tabak, gemi, sandal, billur kâse, kılıç, süngü, ton, levha, mıknaş, ok, yay, gümüş sahan, sofrâ, top küllesi, dâmen, yatalık, gecelik, esvab, gömlek, name, atın eğeri, şişe, çömlek, hatem,...Bu araç-gereçler günlük hayatta yeme-içme, barınma, korunma, vs. insanoğlunun kullanımını en fazla ihtiyaç duyduğu eşyalardır. Geçen bu işimlerlerden sadece “gömlek” ve “Hz. Süleymân'ın hatemi” olağanüstü bir eşya olarak geçmektedir. Hatem yani Hz. Süleymanın mührü olağanüstüdür, zira ona sahip olmak dünyaya malik olmak anlamına gelir. Gömlek ise sıradan bir gömlek değildir. Şemsa Banu'nun güvercin kılığında insan kılığına girerken giydiği gömlektir.

[8a] / (21) ağacı bulduğda yaprağı şuyın ayağıma sürsem deñizleri geçüb hâtem-i süleymâna [15] / (1) alub parmağıma taşsam 'âleme sulţân olsam deyü Şâhmerân'ı göreni arar imiş (2) Belkıyâ'nın ol şehre geldigini ve nice 'acâibler gördigini haber alub varır Belkıyâ (3) ile görüşür başına gelen aĥvâli söyledir ki Şâhmerân'ı söyler mi Belkıyâ başına

[28b] / (4) ve severler deyüb Şemsâ şoyundu ve mücevher kütüya şarılıb havza girdi (5) anlar daĥi girdiler ben fursât bekler idim bunlar şu ile oynaşub birbirine (6) şu atarken ba'zı şuya talarlardı bir daĥi şuya tâlânda ben hemân varub (7) Şemsâ'nıñ gömlegini alub kaçdım bir az ilerü şavuşdum baĥdım anlar beni (8) görünce gömleklerine koşdılar gömlekleriñ geyüb uçdılar şemsâ bânü (9) gömlegin bulmayub yerinde kaldı âh söyledigim başıma geldi deyüb şuya (10) girdi ben daĥi şuyun kenârında vardım

yalvarmağa başladı öyle yalvardı ki (11) vücūdum ditredi ayıtdım ey gözüm nūru gönlüm sūrūnı bir senedir ki

[4a]/ (4) beş on yaprak elinde kaldı. Dānyāl ayıtdı ey bürāder niçün kitābımı şuya düşürüdün

[4a] / (17) var Haq te'ālā bana bildirmiştir ki benden sonra bir oğlum olacak ziyāde 'ilm-i (18) hikmete āşinā olub 'āleme ta'rif itse gerekdir evrākları bir şandūğa

[4b] / (6) anası hayf idüb ayıtdı ey oğul bunca işe yapıydın olmadı dilersen (7) saña iki merkeb alalım var tağdan odun getir şat aqçesiyle kifāf idelim

[4b] / (18) çıkardılar birine virdiler var bize birkaç tulum getir didiler bu balı şatalım deyüb (19) ol daği varub tulumları getürdiler ol beldede tıldurub şehirlere ve köylere

[5a] / (20) bu kuyu ağızına kadar bal idi nereden geldi şāyed taşradan geldi ola deyüb (21) kalğub deligi bıcağ ile oyar kendi sığacağ kadar bir delik açar aydınlıktan

[5b] / (1) aydınlıktan yaña giderken yürüdüğü bir açık temür kapu var andan içerü girdi gördi (2) bir 'azīm havz şular çağlayub gider ol havzın ortasında yeşil zebercedden bir (3) taht var anın ziyāsı etrafı rüşen itmiş gündüz gibi ve ol havzın etrafı hisāba

[5b] / (13) olduğda gördi ki bir 'ifrītın başında l'ali tabağ içinde bir küçük yılan ammā (14) başı ādem başı gibi gövdesi yılan ammā beyāz qar gibi tahta irdi ol tabağı bir

[7a] / (12) görmeyüb gitmişler belkıyā uyanub görür kim ne gemi var ne ādem var ne qaraltı

[7b] / (10) kazā olmuş bu şandalı şu getirüb kenāra itmiş belkiyā “ tevekkeltü ‘alellah “ deyüb (11) bu şandala bindi bir tarafa açıldı ey Cāmesāb kazārā bizim olduğumuz ataya

[8b]/ (15) tedārik görüb Belkıyā ile şandala binüb ataya geldiler ammā ‘İkāb hilekār (16) bir temür şandık getürmişdi benim ol vaṭangāhım olan yere vazi‘ ve şandık içine (17) tuzak kıurub iki billūr kāse birine süd ve birine eski şarāb tıldurub

[13] / (20) ‘ asker var iki taraf olmuş birbiriyle cenk iderler bunlarıñ avāzı gök (21) gürleri gibi şadā virirler anlar birbirine kılıç süngü şakırdısı ortalığı

[13b] /(4) bunlarıñ cümlesi ata binmi kendüleriniñ ikişer kanādı var ve atlarınıñ dörder kanādı var (5) Yeşil tınlar geymiş anlar Belkıyā’ya ayıtdılar ne maḥlūksıñ bize ḥaber vir didiler

[16b] / (4) bir elini maşrıka uzatmış ve bir elini mağribe uzatmış önünde bir levḥa üzeri kara (5) yazı bu levḥaya baqar dilinde “ Lā ilāhe illallāh Muḥammedurrasūlullah “ zikir ider bundan

[19a] / (19) karşı tıtdugım için kıyāmete kadar size bıçağı ḥarām kıldım seniñ cinsiñ (20) olan balıklara seniñ armağaniñ olsun balık sızlayarak Allah’a ḥamd

[22a]/(1) ateş yakdı ol geyikiñ etin kebāb idüb yidik artanın şakladıḳ ol yerde findık (2) fıstık ağacı nihāyetsiz biraz tıplayub yedik ve kıllarım yay oḳ aldılar şikār (3) aramağa gıtdiler ben geminiñ yanında oturdum bunlar dereye girüb görürler ki bir

[22a] / (6) çağırır ki siz nesiniz buraya ne dirler anlar kıuş gibi çıır çıır idüb bunlarda taş alub kıllarıma öyle öyle atarlar ki tıp küllesi gibi gelür

[22b] / (6) yaqdılar şış getürüb kebâb itdiler gümüş şahānlara koyub şofra döşeyüb
(7) öñümüze ta‘ām getürdiler bunlarıñ hizmetine ve

[22b] / (10) dāmenim būs idüb hāl diliyle baña niyāz ve bī‘ad iderler ve kullarım
gibi qarşumda (11) tūrurlar ve bir şādılık ve şādumānlık eylediler ki vaşfa gelmez biraz
altūn

[22b] / (14) imiş ol gice anda kıldım cāme havāya yataklar ve gicelikler
getürdiler ol (15) gice uyuduğ şabāh olduğda katır mişāli köpekleri eyerleyüb getürdiler
bize işāret

[25a] / (12) götürdiler bir kat eşvāb geydirdiler eve geldim yine ta‘ām getürdiler
yedik kıluna (13) emir eyledi bin altūn baña getürüp teslim eyledi gördüm ki dört at
getürdiler

3.1.2.7. Anormal Zulüm Motifi

Stith Thompson’un 23 başlık altında tespit ettiği motiflerden biri de anormal zulüm motifidir.

“Stith Thompson, masallardaki motifleri irdelemiş ve tespit ettiği motifleri *Modif Index of Folk Literature* adlı 6 ciltlik eserinde 23 ana başlık altında toplamıştır.”⁹⁹

Yz1’de bu motifin en net örneğini Cāmesāb’a Şahmeran’ın yerini söyletmek için türlü işkence ve eziyetlerin yapılması ve öldürülmesi için siyaset meydanına götürüldüğünü anlatan bölümde görmekteyiz.

[41b] / (12) ‘alāmet Şāhmerān’ı gördüğüne nişāndır Cāmesāb ayıtdı ey benim
gövdem evvel(13) den böyledir bunuñla berāber ben Şāhmerānı görmüş olur mıyam

⁹⁹ Kaya, a.g.e., s. 532.

Şemhür ey (14) Câmesâb eylik eyle söyle yoksa kemlik ile söyledirem zahmet çekersin (15) vücûdına merhamet eyle deyüb ol kadar yalvardılar olmadı keyhüsrev emir eyledi (16) döğün uruñ söylediñ ne kadar zahmet meşakkat eyledirse de söylemedi (17) Keyhüsrev söylemezse katl idin deyü emir eyledi ol sâ'at siyâset meydânına (18) götürdiler cellâdlar Câmesâb'ın boynunu urmağa vardılar Câmesâb bildi ki (19) öldürecekler hülâşa çâre yokdur hemân göñlünden ayıtdı bari bunlara kapuyı (20) göstereyim Şâhmerânı ol yerden çıkaramazlar ölümden hâlâş oluram (21) ayıtdı beni öldürmeyin size Şâhmerânın yerin haber vireyim didi bunlar ile ol

[42a] / (16) öldürüb etimi şâha yedirseler gerekdir Câmesâb ayıtdı şâhım seni öldürecek(17) ler beni bilmez idim baña ne işkenceler ne eziyetler etdiler ki vaşfa gelmez encâmı (18) şâh katlime fermân eyledi cellâdlar beni siyâset meydânına götürdiler katl (19) idecekleri vakit ayıtdım bari hâlâş olmak için kapuyı bunlara gösterdim (20) anlar Şâhmerânı çıkarmazlar ben dañi hâlâş oluram didim eger seni çıkaracakları (21) ve katl idecekleri bilsem ben kendime ölümi ihtiyâr ider idim seniñ

3.1.2.8. Aşk Motifi

Aşk, “ Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi”¹⁰⁰ olarak nitelendirilir. Başka bir ifadeyle “aşk, mehabette sınırı aşma durumunu anlatmak için kullanılan bir isimdir”.¹⁰¹ Şahmeran hikâyelerinde de görüldüğü gibi

“Fani olan insanların, yani ölümlerin ve öleceklerin aşkı sonsuz olamaz. Çünkü ölü, tekrar bizim tarafımıza gelemez. Fakat gerçek aşk, ölümsüz olan aşk, Allah aşkı, rûhda olsun, gözde olsun, her an goncadan daha taze olarak durur. O ölümsüz olan bâkî olan Allah aşkını seç ki, o canına can katan mânâ şarâbını sana lutfetsin, seni yaşatsın.”¹⁰²

¹⁰⁰ **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005, s. 138.

¹⁰¹ **Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, 1. Baskı, İstanbul: Kalem Yayınevi, 2006, s. 128.

¹⁰² **Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, s. 133.

Yz1’de aşk motifine iki yerde rastlamaktayız. Bu iki aşktan biri hakikî, diğeri ise mecazîdir. Belkıya’nın Hz. Muhammed’in adını duyup âşık olması, taht ve tacını terkedip onu araması ilahi aşkı temsil ederken,, Cihan Şah’ın peri padişahının kızlarından Şemsa Banu’ya âşık olması beşeri aşkı temsil eder. Âşık olunanlardan taraflardan birisi peygamber, diğeri ise peri kızıdır. Ayrıca Cihan Şah ile Belkıya’nın karşılaşmaları esnasında, Cihan Şah kendi adının âlemde unutulacağını; fakat Belkıya’nın adının unutulmayacağını bunun sebebinin de Belkıya’nın hakiki âşık olmasından kaynaklandığını söyler.

[6b] / (15) bir mermer taş üzerinde mühürlü bir şandık turur anı alub bir tenhâ yirde açar (16) birkaç şahîfe görür oğur kim âhir zamân peygamberiniñ medhîn oğurken ve ümmetiniñ (17) kadri ve rif’atini ol cân u dilden ‘âşık olub Hazret-i Muhammed ‘aleyhisselâma kalbinde (18) muhâbbet ağacınıñ kökün muhkem diküb dünyâdan şovıdı tâc u taht sevdâsından

[7a] / (1) Bir mülâhazası olmak gerekdir ki böyle itmiş ola Belkıyâ’nıñ vücûdın ‘aşk bürüyüb (2) mecâli kalmadı baña gerekmez anı isteyü giderem deyü varub anasına dağı (3) ol medh oğıyub ayıtdı ey ana bunuñ şâhibine ‘âşık oldum sevdâsı beni (4) aldı baña âhiret haqqın helâl eyle ben bu medhîn şâhibini arayu giderem didi anası (5) oğlınıñ hâlini görüb yazuğı geldi nâçâr helâl idüb oğul sen bu niyeti (6) itmişsin var seni hüdâya emânet eyledim didi Belkıyâ dir küçük qarındaşını yerine (7) hâlîfe i

[7b] / (17) adım Belkıyâ’dır ‘âhir zamân peygamberine ‘âşık oldum anu isteyü seyyâh olmışam

[12a]/(1) Belkıyâ ayıtdı ne kişisin ayıtdı Cebrâilem yâ sen ne kişisiñ ki Süleymân’ıñ qarında

[18b]/(5)ayıtdı ey ‘aşk-ı şâdık yolu yañılmışıñ gelüb bu diyâra düşdüñ elem çekme (6) yolda hikmet-i bârî vardır habîbi eger mi mañlûkâtı katında kadri ve kıymeti nicedir saña (7) bildirmekdir ve murâdı ‘aliyyeleri yolunda zağmet çeküb ecri.... nâil

itmekdir Belkıyā (8) ayıtdı yā Cebrāil a. s. ma' şūqumuñ yolunda nice bunuñ gibi zaħmet çeküb zerre kadar(9) incinemem hemān' ömrüm anıñ yoluna fedā olsuñ didi şād-ı hezārān āferīn deyüb Cebrāil a. s.

[20b] (7) bu iqlimlere geldiñ Belkıyā cümle aħvāliñ ve serencāmiñ naql itdikde ol yegid ayder ey (8) bunca aħvāli ve serencāmi baş ey Belkıyā seniñ 'aşkıñ haķıķi oldığına şübhe yoķ (9) çok zaħmetler çekmişsiñ faķať ķader degilsin ki unıdılır ammā benimki unıdılmaz deyince (10) Belkıyā ayder seniñ aħvāli ve serencāmiñ söyle diñleyelim didi ol yegid ta' ām

3.1.2.9. Ateş(Od) Motifi

Türk kültürünün önemli eserlerinde yer alan motiflerden biri de ateş motifidir. Ateş kelimesi yazma eserde hem “od” hem “ateş” olarak geçmektedir. Birçok yerde geçen od kelimesinin bir motif iki yerde kullanılmaktadır. İlki, Belkıya ile İkab’’ın yolculukları sırasında dır. Süleyman peygamberin yüzüğünü almaya çalışan İkab’ı ateşin yakması ve kapkara edip küle çevirmesi. Kalbi Muhammed âşkıyla dolu olan Belkıya’yı Allah korur, ona ateş tesir etmez. Diğeri ise, Yz1’de telmih yoluyla geçen şeytanın ateşten yaratıldığı için insana secde etmemesi bahsindeki “ateş” tir. Anasır-ı erbaa içerisinde geçen ateş, birçok halk anlatısında karşımıza çıkan bir motiftir.

[12a]/diñlemeyüb ol ismi okuyarak yakın varır (14) hemān ejderhādan bād-ı semüm gibi ateş çıķdı görür ki ' İķāba bir şey olmamış ol dem

[14b] /(12) a. s. atañız haķ olunur haķ te' ālā emir ider melekler ile aña ādeme secde idiñ deyü (13) melekler secde iderler ol ' ābid hasedinden secde itmez ben ateşden haķ olmışam (14) ol toprakdan haķ olmuşdur ben andan haıyrluyam deyüb muti' olmaz haķ te' ālā anı

3.1.2.10. Av Motifi

“Ekonomik hayat açısından Eski Türkleri inceleyen Ziya Gökalp, dört tür üretim ilişkisinin varlığından bahsediyor :

- a. Avcı Türkler
- b. Sürü Sahibi Türkler
- c. Çiftçi Türkler
- d. Sanatla Uğraşan Türkler

Göçebe toplulukların hayatına baktığımızda hayvancılıkla atçılık atbaşı gitmiştir. Ancak öncelik avcılıktır. Sebebi de bugünkü evcil hayvanların kendileri de önceden vahşi hayvanlardandı. İnsanoğlu onları avlayıp evcilleştirmiş veya yaşayabilmek için etini, derisi kullanmak amacıyla avlamıştır. Böylece ortaya avcılık sanatı çıkmıştır.”¹⁰³

Yz1’de birden fazla yerde av motifine rastlamaktayız. Bu av motiflerinden en önemlisi birgün Cihan Şah’ın gönlünün av çekmesi ve askerleri ile ava çıkması ve sonrasında başına gelen maceraları tetikleyen av motifidir. Bunun dışında Tamhur Şah’ın zaman zaman ava çıkması da Yz1’de yer almaktadır. Av kelimesi yazmada “şikâr” olarak geçmektedir.

[21a]/(16) bî’ ad iderler ve ben daği herkese manşib ve rif’ âtine göre hîl’ at virdim
anlar daği (17) hizmetimde kaldılar bir sene pâdişâhlık eyledim bir gün gönlüm şikâr arzâ
eyledi

[22a]/(1) ateş yakdı ol geyikiñ etin kebâb idüb yidik artanın şakladık ol yerde fındık
(2) fıstık ağacı nihâyetsiz biraz toplayub yedik ve kullarım yay oğ aldılar şikâr (3) aramağa
girdiler ben geminiñ yanında oturdum bunlar dereye girüb görürler ki bir

¹⁰³ Köksal, a.g.e., s. 58.

[29b] / (1) bizim Kābil şehri budur yum gözüñ didi yumdum aç gözüñ didi açdım
kuşluk(2) vaktinde şehre yüzü şemsin harāretinden anda Şemsa'nıñ izārıñ bürünüb (3)
oturdum meger ol gün atam avşikār itmege çıkmış idi ırakdan bizim qarār

[35a] / (1) bu ne ğavġadır ol kuş ayıtdı bu şahrāda köpek şikārları vardır tutub (2)
taġa giderler şimdi vaktidir köpekleri koġub segirdirler didi (3) ben ol kadar yalvardım ki
beni atanıñ geldiği yola götür ol ayıtdı perīlerden ħor

3.1.2.11. Bilge Kişi

Masal, destan, halk hikāyesi gibi birçok halk anlatısında sıkça karşılaşılan bir motiftir bilge kişi motifi. Yz1'de, danışılan ve akıl alınan bu kişileri iki şekilde değerlendirebiliriz. Olaġandışı varlıklar ve sıradan kişiler. Şah Tamhūr'un veziri Hacac, âlim bir kişiydi. Şah'ın her türlü müşkülünü halletmektedir. Diğer danışılan kişi ise, kuşların şahı olan Murg-ı Şah'tır ki Cihan Şah birkaç kere ona danışır.

[20b]/ (18) pādīşāhda yoġdur vücūdınıza yazıġ degil mi elem çekersin atam ayder
ey lālā aña (19) elem çekermige ölürsem bu tahtı zabtı idecek bir vārisim yoġdur meger
ħaccāc 'ilm-i nücūma (20) āşinā imiş Şahım emir eyle elān remli götüreyim babam ruħşat
virüb Haccāc remil (21) elün götürüb atamıñ ŧālī'in bunlar görür ki ħorasān şāhınıñ
kızından bir erkek

[32b] / (1) geldikde kuşlara şoralım belki anlar bilürler kuşlar geldiler suāl eyledi
bilmediler(2) hemān Murġ-ı şāhıñ elini öpüb amān derdime çāre didim baña acıyub ayıtdı
oġlum (3) biz üç qarındaşız küçüklerimiz ortancamız vardır adına Şehbāz dirler anıñ
kuşları(4) benden çoġdur seni bir kuşa bindirüb ol tarafa göndereyim ol daġı kuşlardan

3.1.2.12. ocuksuzluk Motifi

“ocuk özlemi ve buna bağlı olarak gelişen motif kompleksleri masal, hikye ve destan gibi anlatmalarda oldukça yaygındır.”¹⁰⁴

Yz1’de çocuksuzluk motifine bir yerde rastlıyoruz. Kabilistan padişahı Tamhūr řah’ın çocuğu olmaz. Sürekli tevekkül eder, duada bulunur. Tahtını tacını devredecek kimse olmadığı için çok zlr. Nihayetinde veziri Haccac bu mşklnn Horasan padişahı Bihrz’in kızıyla evlenmesiyle çözüleceğini söyler ve ocuk özlemi giderilir. Çocuęunun doğumuyla řah, fakir fukaraya ziyafet düzenler.

[20b] / (11) getürüb Belķiy ile yedikden řoņra ol daēi sergüzeşdin Belķiy’ya naķil birle (12) dir ki y Belķiy ben ķabil řahmıņ oğluyam adım Cihn şahdır babama Tamhr şah (13) dirler  yüz pre şehre mlik idi vesirleriņ aņa ķiys eyle amm bunuņ evldi (14) olmadığından dim tefekkürde olub dir idi ki ben ldkden řoņra bu tc u taētı kimler (15) zbē idecek deyü elem derysında idi amm bunuņ haccc nmında bir veziri var idi

3.1.2.13. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi

“Cin, peri, dev, ejderha, cadı, zenci, padişah, kse gibi çoğu hayal mahsulü kahramanlar masalarda önemli roller üstlenmiştir.”¹⁰⁵

Stith Thompson’un Modif Index olarak da bilinen çalışmasında gruplandırđı masallardaki 23 motiften biri de “ Dev Motifi” dir. Çalışmada bu başlık, “ Dev ve Olağdışı Yaratıklar Motifi” olarak verilmiştir. . Yz1’de bu masal motifinden sıkça rastladıklarımız şunlardır; canavarlar, periler, cin, konuşan ağaç, tuhaf şekilli meyveler, dev, Halis ve Melis ve şahmeran.

[11a] / (4) ki atına suvr olub gide hemn ol cinni at ķiyfetine girüb ņne geldi ol

¹⁰⁴ Köksal, a.g.e., s. 42.

¹⁰⁵ Kaya, a.g.e., s. 495.

daği (5) kendi atı zan idüb suvâr olduğda ol adamı bize getürdi hemân ki bizi gördi

[12a]/ (19) ve aniñ ardınca ara gövdelü büyük canavârlar ıkdı ulum gibi incikleri (20) var ve ol deñizleriñ yerlerine şabâh olduğda deñize girerler Beliyâ ol deñizi (21) daği geer bir yere ıkar görür ki anda ok ağaclar vardır dürlü dürlü meyvâlardan

[13b]/(11) itsin Beliyâ ayıtdı gidelim ammâ siz ne maħlûksız baña bildirin ve bu cenk ettiğiniz (12) kimlerdir anlar ayıtdılar biz perîler ve bu cenk itdiğimiz kâfir perîlerdir bizim işimiz dâim

[15a]/(1) andan şoñra ha celle ve ‘alâ hazretleri ayder yâ Halîş Melîş ikiñiz birbiriñize vire (2) er ‘avret oluñ deyüb emir ider bu kez anlar dahi cimâ‘ idüb şafâlanur ba‘ de (3) zamân bunlardan on iki evlâd olur altısı erkek ve altısı dişi ve

[19b] / (12) server-i ‘âlemi görürsen bizim selâmımızı teblîğ idüb diyesin ki ol Çîn (13) deñizinde balıklar saña îmân getürmüşler yarın kıyâmet günü bizi şefâ‘ atinden

[22a] / (4) aşdan şu aar ol şuyun ara arafında iki yarım âdem görürler yarım bağlı yarım elli (5) yarım ayağlı birer gözlü bu hey’etde iki âdem urur görürler ullarım anlara

3.1.2.14. Din Motifi

Stith Thompson’un masallar üzerine yaptığı alışmada yer verdiği sınıflandırmalardan birisi de “din motifi”dir. Yazma 1’de geen dini ifadeler; “Ayet, Hadis, Dua, Arapa Özlü Söz ve İfadeler, Dinî Şahsiyetler, Dinî Varlıklar ve Diğer Dinî Unsurlar” olmak üzere dört bağlık altında ele alındı.

3.1.2.14.1. Ayet, Hadis, Dua, Özlü Söz ve İfadeler

Yazma 1’de geçen ifedeler ve örnekleri aşağıda belirtilmiştir. Biz bu ifadeleri de kendi içerisinde ayet, hadis, tevhid ve dua ve diğer arapça ifadeler olarak sınıflandırıp anlamlarını verdik. Eserde, geçen bu ifâdelerin birer örneği varken, kelime-i tevhid dokuz yerde geçmektedir. Bu kısımda, sadece geçen bu ifadelerin isimleri alınmıştır.

Bismillahirrahmanirrahîm, “Levlâke levlâke lemâ ħalaktü’l eflâk “, “ len terânî yâ Mūsâ “, Lâ ilâhe illallah Muĥammed resûlullah “, Lebbeyk Lâ şerîke leke lebbeyk, “ Eşhedü enlâilâhe illallahu ve eşhedü enne Muĥammeden ‘abdühü ve resûluhü “, Elĥamdülillah “, tevekkeltü ‘alellah “, izâcâü’l-kazâ‘ imûlbaşar, ne’am, “ Elĥamdülillah illezi et‘amenâ veseġanâ ve ce‘alnâ mine’l-müslimîn “, “ Esselâtü vesselâmu ‘aleyke yâ ĥayre ĥalkıllahi, “ min-el evvel ilâ’l âĥiri “, Allaha ışmarladık, izâcâe’l-ĥazâ ‘amiye’lbaşar, elĥükmüllah, velâ teĥrabâ ĥazihî’ş-şecerete, bârekallah.

3.1.2.14.2. Dini Şahsiyetler

Yazma 1’de geçen dini şahsiyetler, Kur’an-ı Kerim’de de kıssaları geçen peygamber ya da kişilerdir. Bu yazma eserde, kimi yerlerde bu kıssalara telmih yoluyla atıfta bulunulurken, kimi yerlerde de kıssalar ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Yazma eserde ismi birden fazla tekrar edilen Hz. Muhammed a.s. dir. Eserde isimleri geçen dinî şahsiyetler şunlardır: Hz. peygamber Muhammedünü’l Mustafa, Hz. Dânyâl, Hz. İbrahim, Hz. Süleyman, Hz. Musa, Hz. Nuh, Hz. Âdem, Hz. Havva, Nemrûd ve Hızır a.s.

[2b] / (1) Kulum ve resûlüm olduġını bileler ve seni bilmeyen kulum biñ kerre * Lâilâhe illallahu (2)Muĥammed Resûlullah* dimeyince ħabûl itmey ey Muĥammed ümmeti ol vaĥit ħadir kıymet bilmeyen ihvân-ı

[2b] / (5)Mūsâ şalavâtullahi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhîm ecma‘în ĥazretleri bir gün Tûr Taġında (6) tekellüm idüb ayıtdı yâ Rabbi baña cemâliñi göster nidâ geldi ki “ len terânî yâ Mūsâ “ dünyâda

[2b] / (3) sālīgada geçen enbiyālar ki azret-i İbrāhīm a. s. ve Mūsā a. s. gibi ūlū'1
‘izam u peygamberler

[3a] /(20) iken ħallāk-ı cihān ‘azze ve celle ħazretleri Dānyāl azretleri Adana
şehrine gönderdi

[8a] (11) imiş ve ‘ilm-i kuvvetiyle bulmuş ki ħazret-i Süleymān a. s cümle inse ve
cine vuĥūş ve tıyūra (12) anıñ ħükmi altına girmişlerdir sebab bu idi kim ħaĥ te‘ālā
Cebrāil ile ekābir-i ħātem

[14b] / 1 (9) ‘ibādet ider ki gökde melekler aña ğıbta iderler ve dirler ki yā rabbi bu
‘ābid kuluñ (10) göklere çıkarır daĥi aña baĥub ‘ibādet idelim ħaĥ te‘ālā añı göklere
çkarır (11) melek taĥ‘ını virir yemez ve içmez bir zamān yedi ħat göklerde ‘ibādet tā ki
ādem (12) a. s. atañız ħaĥ olunur ħaĥ te‘ālā emir ider melekler ile aña ādeme secde idiñ
deyü

[19a] /(1) cenk iderler ol zamānki Nemrūd ‘aleyhisselām ħartallara binüb hevāya
çıkdı ki gök (2) tañrısıyla cenk iderim deyü tā ki anı öldürmeyince ben bu yerde tañrılık

[26a]/ (11) gördüm ki bir baĥe eĥrāfı ve orta yerinde bir müferreĥ köşk var dil
ta‘bır idemez (12) ol köşke çıkđım bir nūrānı pır oturur geydigi libās ve palāsın ħabı ħuş
(13) tıyünden varub aña selām virdim ol daĥi selāmım alub ħayretde ħaldı ve yer

[33b] / (13) iĥlīmi ve zaĥme iĥlīmi ve tiryāĥın iĥlīmli ve ħatta anda bir taĥ vardır
(14) adına ğüm elmās dirler anda aĥşakallı siyāĥlar giyinmiş bir zāt vardır adı (15)
Ya‘müsdır azret-i Nūĥ ‘aleyhisselām devrinden ħalmışdır ol iĥlīme anı ħazret-i (16) Nūĥ
ĥalīfe ħomuşdur anıñ iĥlīmliñ ħuşları pek büyükdür vesāir

[38b] / (1) hoş gelürdi cennetiñ cümle yerleriñ ve aḥvälleriñ ḥazret-i ḥavvāya göstermişdi (2) ol bu sırrı işidine ol daḥi ṭaşradan çıḡub iblîsi görür bu aḥvâli suâl

[39a] / ((4) deyü suâl eyle ol saña söyler anıñ âlemini işle ki anıñ gibi olasın bunda (5) ebedî ḡalasıñ didi ol vaḡte dek Hazret-i Havvâ ol ağaca vardığı yok (6) idi zirâ velâ teḡrabâ hazîhi 'ş-şecerete ḥiṭâbı ' izzet olunmuşdı ya' ni ol

[39b] / (12) İşte hıızır geldi Belḡıyâ hıızırın elin öpüb yalvarır ve başına aḥvâli hıızıra (13) naḡil ider hıızır a. s. ayder ve Belḡıyâ Mışır ile buranıñ arası bir yıllık yoldur ben

3.1.2.14.3. Dinî Varlıklar

Yazma1'de geḡen dinî varlıklar şunlardır: Melek, Şeytan, İblis, Burak, Halis ve Melis, Cebrail, İsrail, Mikail, Rıdvan, . . .

[3b] / (7) olan çiḡegi buldı murâd-ı ' aliyyem añı ḡalḡa bildirmekdir hemân Cebrâil âdem şüretinde (8) gelüb köpriniñ öte başında Dānyâl ' aleyhisselâma erişdi ve ayıtdı dur yâ âdem

[14b] / (1) şekilli dişi ḡaşletli ammâ ḡuyruḡı ' aḡreb ḡuyruḡlı ammâ anlara melîş deyü ad (2) virir anlara emir ider ki ḡuyruḡlarıñızı birbirine şarub cimâ' idiñ daḡi idince (3) kendüleri daḡi bilâ- emir zinâ iderler bu iki cimâ' dan Melîş şafâlanur ḡâmile olunur (4) kendüden bir çift toḡar biri erkek biri dişi ammâ ḡuyruḡından ol ḡadar ' aḡreb

[15b] / (6) yâ ' âmir bu at ne serî' uḡar altı aylık yolu altı sâ' atde gider heb perîleriñ (7) atları böyle midir ' âmir ayıtdı bu at aşlı burâḡdır buña şâh binüb ḡazāya gider

[20a] / (5) yegid nereye gidersiñiz ol ayder yâ Belḡıyâ evvel giden İsrâfil a. s. ikinci giden (6) Mîkâil a. s. ve ben Cebrâilem maşrıḡ ṭarafında bir ejderhâ peyda oldu ve oldığı

(7) iklîmi ħarâb itmekdedir ol iklîmiñ münâcât idüb faĥr-i ‘âlemi ŧeffi‘ getürüb

[38b] / (1) ħoŧ gelürdi cennetiñ cümle yerleriñ ve aĥvâlleriñ Hazret-i Havvâyâ göstermiŧdi (2) ol bu sırrı iŧidince ol daĥi ŧaŧradan çıkub iblisi görür bu aĥvâli

3.1.2.14.4. Diġer Dinî İfadeler

Yazma1’de geöen diġer dinî anlam ifade eden kelimeler ŧunlardır: Cennet, cehennem, 7 cehennem, Tur Daġı, Tevrat, Zebur, Miraö hadisesi, Na’at-ı ŧerif, ahiret, beytü’l mukaddes, hac, serveri kâinat, Hz. kahhar zülcelal, ism-i azam, dua, tengri, Gök Tengrisi, secde etmek, ŧehid olmak, müslüman olmak, akŧam namazı.

[2b] / (7) benim cemâli yâ kemâlimi kimse göremez İllâ âĥir zamân peygamberi resûlum bir gice Mi‘râc (8) idüb göklerime çıkub ‘arŧı ve cennetimi seyr idüb bilâ-keyf velâ-mekân (9) cemâlimi göstersem gerek Ĥazret-i Mûsâ ayıtdı baña sen kelîm deyüb fevk-al ŧür

[7b] / (18) Mûsânın gözünden ĥicâbı ref idüb on sekiz biñ (19) ‘âlemi ve cümle maĥlûkâtiyle seyr itirdi Ĥazret-i Mûsâ a. s. gördi ki on sekiz (20) biñ ‘âlemiñ birer ŧür ŧaġı var ve her bir ŧür üzerinde bir Mûsâ var ve elinde ‘aşâ

[6b] / (19) geöüb beniisrâil ulularını da‘vet idüb bu na‘at-ı ŧerîfi anlara oġudı(20) cümlesi

[6b] / (3) ol medĥ oġıyub ayıtdı ey ana bunuñ ŧâĥibine ‘âŧık oldum sevdâsı beni (4) aldı baña âĥiret ĥaĥķın ĥelâl eyle ben bu medĥin ŧâĥibini arayu giderem didi anası

[7a] / (21) söylersiñiz.... ayıtdılar biz cehennem yılanlarıñdanız yılda iki kere cehennem nefesler iöerüye

[8a] / (1) tarafına git Şām'a çıkarsın ammā saña iki vaşiyetim var anı tutmak şartıyla (2) biri budur ki ol server-i kâinât ile naşîb olub görüşdükde mübârek

[8a] / (7) Ey Cāmesāb çünkü Belkıyā bizlere vedā' idüb Şām'a çıktı anda maḥbūbun (8) bulmayub beytü'lmuḫaddese rāhi olub ḥalk bununla emniyyet iderek āhircamān

[9b] / (20) suāl iderseniz ol zamān ki Hallāk-ı 'ālem celle celālühü yedi cehennemi odıyla ve (21) 'azābıyla yaratdı anıñ ateşinden ikinci cins ḥayvānāt yaratdı biri arslan

[12a] / (16) bir şey olmaz ve zarar gelmez ol dem taḥta ayak başdı kim çıka ḥazret-i ḳahhâr-ı zülcelāl (17) Cebrâil'e der ki varabilmiş 'İḳāb mühri almaya hemān Cebrâil a. s. gelüb çek eliñ

[15b] / (11) çıkar gelüb ol şudan iḳerler yine giderler ol taş ḳapanub ḥaḳ te'ālā (12) ol atları perilere musahḥar ḳıldı ol atlar kendüliginden ölmezler cenkde kāfir (13) dīvleri elinde şehid olurlar ḳanḡi periniñ atı şehid olur ise uçub

[16a] / (10) dir ḳaçan ḥammāma girse andan beni gördigini bilürler ḥāh nā ḥāh söyledirler (11) benādemiñ elinden ḳurtulamam tutarlar Cāmesāb ayıtdı şāhim Tevrāt Zebūr (12) ḥaḳḳıçün ḥammāma girmeyem şāh ayıtdı ey Cāmesāb saña inanmazam size emniyyet

[31b] / (3) anıñ yanına gitmeyince çārem yoḳdur hemān anıñ yanına gitmek istedim yemen ḥacı (4) ları ile yemene gitdim anda daḡi suāl etdim kimse bilmedi anda bir zamān

[36b] / (21) şād u hürrem oldu hemān secde-yi şükür eyleyüb ḥalıḳa hamd eyledi bu ḡakım ile

[37a] / (1) şehre girüb tahtıma oturdum dīvān eyleyüb Keygāl'i şûmî getürdim imān
(2) 'arz eyledim imāna gelüb Müslümān oldı kıalan 'askeri dağı Müslümān(3) olub
Keygāl-i Hindī'yi vilāyetine gönderdim bu hāl üzre bir sene geçdi Sehlās

[38a] / (6) tekyenişinim ey beniādem bu dilde benim ötmeme sebep ol atañız
hazret-i ādemdir (7) Belkıyā ayder ey kuş dürlü zīnet eyle müzeyyen böyle bir hoş
maķāmda olur (8) sin böyle zārılık olur mu kuş ayder ey ādem oğlanı ben cennet kuşları

[40a] / (8) çıkar ol ejderhā dağı cāmesābı arķasına alub ol kıuyunuñ ağzına çıkarub
(9) gitdi vaķtā ki Cāmesāb kendüyi kıapu ağzında bulub ađşām namāzı kıuyunuñ (10)
ağzında ve yatsu vaķtı hānesine geldi vālidesiyle ve 'avretiyle görüşüb

[42b] / (5) gitsem gerek kim kıalmış ki ben kıalayım bākī hemān Allah te'ālādır imdi
kıazāya (6) rızā lāzımdır bu şehidlik herkeze müyesser olmaz ey Cāmesāb saña bir (7)
naşihat iderem sen baña itdiñ ben saña itmey eylige kemlik herkes ider

3.1.2.15. Doğum Motifi

“Destanların en yaygın başlangıç motiflerinden biri kahramanın doğumudur. Çocuk özlemi ve buna bağlı olarak gelişen motif kompleksleri masal, hikāye ve destan gibi anlatmalarda oldukça yaygındır.”¹⁰⁶

Yz1'de üç yerde doğum motifi geçmektedir. Cāmesāb'ın doğumu ile Cihan Şah'ın doğumunun yanında olağandışı yaratık olan Mellis'in hamile kalmasıyla kendinden doğan bir çift yaratık da yer almaktadır. Cihan Şah'ın doğumu anlatılırken; “ Dokuz ay, on gün sonra ben dünyaya gelmişim.” ifadesi geçmektedir.

[4a] / (20) veresin deyüb birkaç gündün şöıra dār-ı fenādan dār-ı beķāya intikāl
eyledi rahmetullah (21) 'aleyhi kıaçan Hazret-i Dānyāliñ hātunınıñ hamli tamām oldı bir

¹⁰⁶ Köksal, a.g.e., s. 42.

oğlan oğurdu [4b] / (1) adını cāmesāb odular vađtā ki yedi yaşna girdi avāceye virdiler
altı yıl mektebe

[14a] / (3) kendūleri dađı bilā- emir zinā iderler bu iki cimā‘ dan Melīř řafālanur
đāmile olunur (4)kendūden bir çift tođar biri erkek biri diři ammā uyruđından ol adar
‘ağreb (5) toğar ki řisāba gelmez bu Halīř ile Melīřin uzunluğı biğ arşun idi eni

[21a] / (8) bildikde mūnāsib gōrūb il‘ atler geydirdiler nigāh olunub ol ızı babama
(9) getürdiler bir mūbārek gicede gerdege odular biemrillahi te‘ālā ol gice đāmile olub
(10) tođuz ay on gūn deyince ben dūnyāya gelmiřem adımı Cihān řāh orlar atam řāh
olub(11) memleketin āđniyāsın ve fuđarāsın cem‘ edūb ve řurb zevđ řafālar idūb.

3.1.2.16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi

Birçok halk anlatısında rastladığımız “ don (kıyafet) değiştirme” motifi Yz. 1’de ũ
yerde tespit edildi. Cebrāil’in kendi suretinden insan suretine girmesi, perilerin gūvercin
donuna girmeleri bu motife ũrnek gōsterilebilir. Bunlar içerisinde de en ũnemlisi gūvercin
donuna girilmesidir. Zira kuş donuna girme birçok halk anlatsında karşılaşılan bir motiftir.

[3b] / (7) olan iegi buldu murād-ı ‘aliyyem ānı alđa bildirmekdir hemān Cebrāil
ādem řūretinde (8) gelūb kōprinin ũte bařında Dānyāl ‘aleyhisselāma eriřdi ve ayıtdı dur
yā ādem

[27b] / (7) cūmle eđrāfin gezerdim gōrdüm ki hevādan ũc ‘aded gūgercin bađa tođrı
geldiler (8) ben kōřkin bir tarafına gizlendim bunlar gelūb ol tađta ondular gōrdüm ki (9)
bunlar ũ dāne mūmtāz ız oldılar ve birbirine didiler ki eđrāfa bađın kimse (10) olmasun
kūukleri ayıtdı buraya bizden đayrı kim gelūr deyūb hemān řoyuldu

3.1.2.17. Evlenme Motifi

“Evlilik, evlenmeye karar veren şahısların gerek kişilik yapıları bakımından, gerekse sosyal ve ekonomik koşulları yönünden kendilerini değişik bir ortama ve yaşantıya hazırladıkları bir devirdir.”¹⁰⁷

“Destanları’nda bir veya birden fazla kadınla evlenme geleneği sürmekte, ancak eski destanlarda kahramanın evleneceği kızlar mitolojik özellikler taşımaktadır.”¹⁰⁸

Evlenme motifine Yz1’de üç yerde rastlıyoruz. Câmesâb’ın evlendirilmesi, Kabil Şahı Tamhûr’un Horasan Şahının kızıyla evlenmesi ve Cihan Şah’ın periler padişahının kızlarından Şemsa Banu ile evlenmesi. Cihan Şah Şemsa Banu ile iki kez evlenir. Şemsa Banu evlilik hususunda Cihan Şah’a “nasıl sen atanın izni olmadan evlenmediysen ben de atamın izni olmadan evlenemem.” der. Evlilik hususunda ailelerin rızası önemlidir. Bu evliliklerden sadece Cihan Şah’ın düğün hazırlıklarından bahsedilir.

[4b] / (3) Atası ile anası didiler ki bu oğlanı evlendirelim şâyet gayret idüb bir (4) ma‘rifet kisb ider deyüb Câmesâb’ı evlendirdiler bir iken kayğu iki oldu ağırdir (5) ere ‘avretin yüki her neye yabışdıysa elinde kaldı birgün eleminden oturub ağladı

[21a] / (8) bildikde münâsib görüb hil‘atler geydirdiler nigâh olunub ol kıızı babama (9) getürdiler bir mübârek gicede gerdege qodılar biemrillahi te‘âlâ ol gice hâmile olub (10) toquz ay on gün deyince ben dünyâya gelmişem adım Cihân Şâh qorlar atam şâh olub(11) memleketin ağniyâsin ve fuqarâsin cem‘ edüb ve şurb zevq şafâlar idüb

[29a] / (4) ayıtdı böyle pâdişâhzâdenin eline girdin bu daği Kâbil Pâdişâhin oğlu(6) dir kendi daği tahta geçmiş pâdişâhdır gel sözimi dinle seni Allahın emriyle (7) bu yigide vireyim zirâ bir senedir ki ‘aşkın Şemsa süküt itdi murğ-ı (8) Şâh ayıtdı süküt ikrândandır hemân el ele virüb nikâhınızı kıydı ben ayıtdım (9) ey baba elhamdülillah

¹⁰⁷ Erdoğan Keleş, “ XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Muğla’da Evlilik Kurumu”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 21 (1), 2004, s. 185.

¹⁰⁸ Köksal, a.g.e., s. 50.

Şemsa baña nikâh oldu istirem ki ey Kâbile gönderesin atam ile (10) görüşüb anda zifâf olayım murğ-ı şâh pek münâsib olur deyüb

[29b] / (16) deyü emir eyledi düğün tedârîki olana kadar ben daği emir itdim şehirde ne kadar dül (17) ger var ise götürüb şu bağçeniñ ortasına bir köşk bina idiñ ki (18) anda zifâf olam köşke temel kazılınca hâtırına geldim Şemsanıñ gömlegin (19) temele koyayım ki bir daği zafer bulmaya bir timür şandıq içine koyub üzerine (20) mermer taş indirdim ol şandıq mermer taş içine koyub temele koyurdum (21) düğün tamâm olduqda ve köşk daği tamâm oldu zifâf gicesi Şemsayı

[30a] / (4) kırub derûnından gömlegi çıkarır ve cāmhaneyi kırub içinde oturur bekler (5) imiş bunca vüzerâ beni köşk kapusına getürdiler du‘ â idüb gerdege koydılar (6) ben daği gerdekhaneye girdim gördüm ki Şemsa yok etrafıma bakınur iken bir de

[36a] / (8) ba‘ dehu şâh perî beglerin cem‘ idüb düğün tedârîkin gördiler kırk gün kırk (9) gice düğün idüb tamâm olduqda zifâf beni gerdek kapusından içeri koydılar

3.1.2.18. Geleceğin Tayini Motifi

Stith Thompson’un Modif Index’inde yer verdiği motiflerden biri de geleceğin tayini motifidir. Yz.1’de Danyâl hazretleri ölmeden evvel hanımına, bir çocuğu olacağını ve onun da gayet âlim ve uzun ömürlü olacağını söylemesi. Câmesâb’ın öldüğü haberini annesine götüren arkadaşlarına annesi, Danyâl’in sözü doğru çıkmadı, der. Tamhûr Şah’ın veziri Hacac’ın şahının talihine bakıp Horasan Şahının kızıyla evlenirse çocuğunun olacağını söylemesi. Her iki durumda da Danyâl ve müneccimlerin yorumları doğru çıkmıştır.

[4a] / (16) üzerine bir zamân geçtikden sonra eceli gelüb ‘ avretine ayıtdı yâ helâlim saña bir vaşiyetim (17) var haq te‘ âlâ bana bildirmişdir ki benden sonra bir oğlum olacak ziyâde ‘ ilm-i (18) hikmete âşinâ olub ‘ âleme ta‘ rîf itse gerekdir evrâkları bir şanduga

3.1.2.19. Hayvan Motifi

“Türk’ün hayat tarzı içinde hayvan çok önemli yer tutar, başta at olmak üzere evcil ve yabanî hayvanlarla bir müştereklik vardır.”¹⁰⁹

Yz1’de isimleri geçen hayvanlar şunlardır: Arı, eşek (merkeb), kaplan, akrep, yılan, ejderha, deve, keklik, balık, at, maymun, yarasası, kuş, arslan, deniz aygırları, kısrak, su yarasaları, öküz, koyun, kartal, kurt, geyik, katır, köpek, güvercin, tavus, deve. Bu hayvanlardan bazıları olağandışı özelliklere sahiptir. Örneğin; balık ile kekliğin konuşması, maymunların ülkelerinin başına Cihan Şah’ı getirmeleri, dört kanatlı atlar, su yarasaları ...

[4b] / (6) anası hayf idüb ayıtdı ey oğul bunca işe yapışdın olmadı dilersen (7) saña iki merkeb alalım var tağdan odun getür şat aqçesiyle kifaf idelim (8) didi Camesab siz bilürsünüz didi soñra iki merkeb aldılar ve eşekçilere koşulub (9) tağa gidüb birkaç gün varub odun getürdiler nef ilendiler birgün yine tağa

[5a] / (9) vâlidesine getürdiler zâr u zâr ağladılar ayıtdılar oğlun bizimle giderken merkebi (10) kaplan deresine kaçtı ol dañi merkebi getürmeye gitdi kaplanlar görüb kendüyi

[5a] / (18) çamur düşdi anıñ ardınca bir büyük ‘akreb çıkub kendüne toğrı geldi (19) kalkub ol ‘akrebi ayağıyla başub öldürdi fikir itdi ki bunlar ‘alâmetdir ki (20) bu kıyuy ağzına kadar bal idi nereden geldi şâyed taşradan geldi ola deyüb

[5b] / (7) gelüb uyudı vâfir zamânda uyandı gördi kim ol kürsilerin beherinde birer (8) ejderhâ oturur süküt gözlerin diküb Camesaba bakarken Camesab korkub

[5b] / (13) olduğda gördi ki bir ‘ifritiñ başında l’ali tabağ içinde bir küçük yılan ammâ (14) başı âdem başı gibi gövdesi yılan ammâ beyâz qar gibi tahta irdi ol tabağı bir

¹⁰⁹ Kaya, a.g.e., s. 534.

(15) ejderhâ ağzıyla kenârından tutub ol ‘ ifritiñ başından alub tahta kodı ol (16) yılan gibi Câmesâb selâm virdi çub şadrında oturdu ol (17) ejderhâlara hâl diliyle selâm virüb oturuñ didi cümlesi âdâb ile oturdılar (18) câmesâba ayıtdı şafâ geldin ey ‘ azîz müsâfirim şakın korqma bu tahtı haq te’âlâ

[6b]/ (11) ‘ asel-i muşaffâ arısı gibi ne‘ am görevlisi geldi hazret-i müsâ işitdi benim ümmetim

[9a]/ (9) idüb cennetden dünyâya geldi anıñ evlâdlarınıñ mekr ü hilesinden emîn olmazız (10) Zîrâ anlardan havf olunur dañi kaçır hattâ ol vaqtâ degin keklük tağından (11) inüb balıklar ile söyleşürdi keklük balığa dimiş ki bir melek nidâ idüb âdem (12) dünyâya indi anıñ evlâdınıñ hilesinden lâîn olmazsınız havf üzre oluñ

[12b]/(1) bulunur hele ol meyvâlardan yeyüb birâz râhat ider bir zamân dañi oradan (2) gidüb yine deñize gelür ol gice anda qalır görür kim ol deñiz aygırları ve kısrak (3) ları çıkub ol ağaclar arasında otlayub gezdiler şabâh olduqda deñize

[12b] / 9) dürlü çiçekler bulunur Râyiğalarından dimâğlar mu ‘ atttar olur belkıyâ ol gice anda (10) qalır görür kim deñizden küçük küçük şu yarasaları çıkub geldiler ba‘ zı

[13b] / (4) bunlarıñ cümlesi ata binmi kendüleriniñ ikişer kanâdı var ve atlarınıñ dörder kanâdı var (5) Yeşil tonlar geymiş anlar Belkıyâya ayıtdılar ne mañlûksıñ bize haber vir didiler

[15b] / (1) ey burâk bu âdem server-i kâinâtiñ ‘ âşıkıdır yolda anı incitmeyesin sağ ve (2) sâlim ‘ âmire götür didi belkıyâ şehir vaqtinde ata bindi zuhûr vaqtinde ‘ âmire irdi

[17a] / (19) cennetden çıkma bir öküz vardır anıñ dört bin ayağı vardır iki boynuzınıñ (20) arası biñ yıllık yoldur ol yâkût iki boynuzı arasındadır anıñ ayağı

(21) altında kemkem adlu bir gemi vardır yerlerden büyükdür anıñ altınıñ Nün adlu bir balık

[21a]/ (18) Tedārik görüb av itmege çıkdım av yerleriñ keşt-i güzār iderek bir geyige dūş (19) oldum ol geyik kaçdı biz koğduk Ha bunda ha şunda diyerek bitāb kaldın

[22b]/(8) şofrayı kaldırdılar karnımız toyub rāhat olduk maymunlar büyük köpeklere ayrılıb (9) at gibi suvār olub sarāydan içerü gelüb aşağıda inüb baña toğrı gelüb

[27b]/ (7) cümle eṭrāfın gezerdim gördüm ki hevādan üç ‘aded gügercin baña toğrı geldiler (8) ben köşkiñ bir tarafına gizlendim bunlar gelüb ol tahta kondılar gördüm ki

[37a] /(9) şükür şu görünen şuya girdim yine çadıra geldim soñra Şemsa suyuñ kenārına varub(10) izācāe’l-każā ‘amiye’l-başar fehevāsınca Şemsa şuya varınca arkadın bir kırt (11) gelüb şemsayı kapar görürem ki Şemsadan vāy medet şadāsı didim ‘acāba ne

[38a] / (9) ndanım eger cenneti ki gördüñ bu yer baña rezāletdir ve ol ulu atañız ile cennetde(10) idim ismime ṭāvus dirler cennetde iken bundan müzeyyen idi bir vaḳit cennet

3.1.2.20. Hızır Motifi

“Türk Destanları’nda hakanların akıl danıştıkları görmüş-geçirmiş, bilgili, irfan sahibi yaşlı kişiler vardır. İslamiyetten önceki destanlarda bu kişiler, olağanüstülük arz etmezler.

İslamiyet’ten sonraki destanlarda “Hızır” adı verilen Pîr-i fāni yer almaktadır. Hz. Peygamberden sonra dini yönden en önemli mevkiî işgal eder. Yeşil elbiseler giymiş olarak tasvir edilir. Zor anlarda, kahramanların en büyük yardımcısıdır”.¹¹⁰

¹¹⁰ Köksal, a.g.e., s. 65.

Yz1'de hıızır motifi bir yerde geçmektedir. Belkıya yolculuğu sırasında Hızır a. s. ile karşılaşır. Kendisinden yardım ister. Hızır da kendi iradesi ile hareket etmediğini, Hakka münacaat etmesini önerir. Allah duasını kabul eder. Belkıya da göz açıp kapayıncaya kadar kendini Mısır'da bulur. Hızır'ın zor zamanlarda imdada yetişen özelliğine burada da rastlıyoruz; fakat önemli bir husus onun yaptığı her şeyde Allah'ın rızasının olmasıdır.

[39b] / (12) İşte hıızır geldi Belkıyâ hıızırın elin öpüb yalvarır ve başına ağvâli hıızıra (13) nağil ider hıızır a. s. ayder ve Belkıyâ Mısır ile buranın arası bir yıllık yoldur ben (14) kendi re'yimle bir iş tutamam tâki hâlikim buyurmayınca hađđı münâcât eyle eger (15) emr-i ilahi olursa bir lahzada seni Mısıra getürem belkıyâ ol kaldurub du'a (16) ve niyâz ayıtdı ol vağit hıızır a. s. ayıtdı yâ Belkıyâ elime yabış dir belkıyanın elin (17) hıızır a. s. aldı yum gözün dedi açınca hemân kendüsini sarâyda buldu varır

3.1.2.21. Işık Motifi

“Işık, destanlarda semavi-dinî bir motiftir. Türk boylarını yönetecek olan kahramanlar ve onların evlenecekleri kadınlar, çoğu defa kutsal bir ışıktan doğarlar. İslâmiyet'ten sonraki destanlarda, kahramanlar daima yüzleri nurlu, aydan daha parlak olarak tasvir edilmektedir.”¹¹¹ “ Mutlu gelecek anlamını ifade eder.”¹¹²

Yz1'de etrafı aydınlatan parıltılı ışıklara rastlamaktayız. Bunun yanında “gar-ı münevver” yani “ışıklı mağara” önemlidir. Çünkü bu ışıklı mağara olağandışı bir mekândır.

[5b] /(1) Aydınlığdan yaña giderken yürüdüği bir açık temür kapu var andan içerü girdi gördi (2) bir ' ağim havz şular çağlayub gider ol havzın ortasında yeşil zebercedden bir (3) tađt var anın ziyâsı etrafı rüşen itmiş gündüz gibi ve ol havzın etrafı hisâba

¹¹¹ Köksal, a.g.e., s. 62.

¹¹² Kaya, a.g.e., s. 535.

[11b] / (4) elini yüregi üstüne komuş şarıça parmağında kırmızı yâkûtdan bir hâtem
turur (5) ziyâsı ġâr-ı münevvere bilmiş bağan gözler kamaşur bunı ‘ İkâb görünce dünyâ

3.1.2.22. Kaderden Kaçılmayacağı Motifi

Stith Thompson’un *Motif Index* ’inde yer verdiği 23 motiftten biri de “kaderin ters dönmesi motifi” dir. Yz1’de kaderin tersine dönmesinin aksine kazanın kadere dönüşmesi ve buna razı gelinmesi üzerinde durulmuştur.”izâcâe’l-kazâ‘amiye’l-başar” yani kaza geldiğinde basiretin kapanır. Başa gelecekten kaçamazsın. Bu Arapça özlü söz iki yerde geçmektedir. İlki Şahmeran’ın İkâb tarafından aldatılıp tuzağa düşmesi durumunda, diğeri Şemsa Banu’nun suya girip de kendini kurt yemesi epizotunda yer alır. Ayrıca Şahmeran’ın öldürölüp kaynatılması durumu “ kaza kader vücuda gelir.” şeklinde anlatılır.

[8b]/ (18) kollar varub birilere pünhân olur ben daği gezerek ol araya uğradım
bağdım (19) Temür şandık ammâ etrafında kimse yok izâcâe’l-kazâ‘amiye’l-başar
fehevâsınca (20) benim daği başiretim bağlandı bu ana dek böyle şandık burada yok idi
bugün (21) nereden geldi deyü fikir itmedim içine bağdım iki kâse var biri süd ve biri

[37a] / (10) izâcâe’l-kazâ ‘amiye’l-başar fehevâsınca şemsa şuya varınca arğadan
bir kurt (11)

[37a] / (17) bu ne hâldir başıma geldi ayıtdı oğlum elhük müllah hüküm allahındır
eceli bu yüzden (18) imiş kazâyâ râzı olmalı deyüb şemsâyı yıkayub bu mezâra kuduk ve
bu mezâr ki

[42b] / (16) geldiler şemhür câmesâba ayıtdı çıkar şâhmerânı boğazla deyince
câmesâb (17) ağlar şemhür ġazaba gelüb bu yılan için ne ağlarsın deyüb şâh (18) merânı
üç pâre idüb bir çömleğe koyub kaynadır kazâ ve kader vücûda (19) gele kaynamağâ
gelince şâhdan âdem gelüb şemhürü çağırdı buyuruñ şâh (20) seni ister deyince şemhür

câmesâba bir şişe virdi al bunu şâhmerânîñ (21) ikinci şuyun buña toldurur belimiñ
ağrısına eyüdüv evvelki şuyun ben

3.1.2.23. Kadın Motifi

“Türk kültüründe kadın kutsal niteliklidir, soyludur, akıllıdır, iradesine hâkimdir, sabırlıdır. Bu özelliğiyle Türk soyunun devamında önemli bir fonksiyon icra eder.”¹¹³

Yz1’de bariz bir şekilde kadın motifine rastlamamakla birlikte karşımıza çıkan kadın kahramanlar şunlardır. Câmesâb’ın annesi, Belkıyâ’nın annesi, Horasan Şah’ının kızı, Melis, peri kızları olan Demşâd, Kamer, Şemsa’dır. Bu kadın tiplerinden ikisi üstlendiği rol itibarıyla diğerlerinden ön plana çıkmaktadır. Câmesâb’ın annesi güçlü bir kadın tipidir. Sabırlıdır. Oğlu için elinden geleni yapar. Şemsa ise, beşeri âşkın kahramanlarından biridir. Güzelliği ve beşeri aşkı temsil eder.

[4b] / (1) adını câmesâb kıdılar vaqtâ ki yedi yaşına girdi havâceye virdiler altı yıl mektebe (2) gidüb geldi bir harf öğrenmedi velhâşıl gayrı şan‘ata virdiler bir şey öğrenmedi (3) atası ile anası didiler ki bu oğlanı evlendirelim şâyet gayret idüb bir (4) ma‘rifet kisb ider deyüb câmesâbı evlendirdiler bir iken kayğu iki oldu ağırdır (5) ere ‘avretîñ yükiher neye yabışdıysa elinde kaldı birgün eleminden oturub ağladı (6) anası hayf idüb ayıtdı ey oğul bunca işe yapışdın olmadı dilersen (7) saña iki merkeb alalım var tağdan odun getür şat aqçesiyle kifâf

[28a] / (2) ol timür kapuyı açma soñra çekersin anlar perî pâdişâhınıñ kızlarıdır yılda (3) bir vaqit ben kuşlara giderim bağ halvet qalır anlar gelür yıkanurlar dañi görünmez (4) ben anlarıñ yerin kimse bilmez üçü dañi qarındaşlardır büyüğine demşâd dirler ortanca (5) sına kamerbânü dirler küçüğine şemsabânü dirler ben ayıtdım ey baba

¹¹³ Kaya, a.g.e., s. 536.

3.1.2.24. Kafdağı Motifi

“Dünyayı çepeçevre sardığına inanılan, ulu ve hayalî zümrütten dağ. İnanca göre yüksekliği 500 fersahtır; etrafı surlarla çevrilir; arkasında cinler, ejderhalar, Yecüc, Mecüc, Anka vardır. Güneş ışınları bu dağın üzerine düşünce dağ yeşile boyanır ve onun aksi ile gökler masmavi olur. Bilhassa efsane, mitoloji ve masallarda karşımıza çıkar. Şark inancına göre Kafdağı, İran’daki Elburz Dağı’dır. Daha çok masallarda ve tasavvufi şiirlerde karşılaşılır.”¹¹⁴

Yz1’de geçen mekânları gerçek ve olağandışı mekânlar olarak değerlendirmiştik. Olağandışı mekânların en önemlilerinden biri de Kafdağı’dır. Masallarda sıkça geçen bu motif Yz1’de birkaç yerde geçmektedir.

[17b]/ (4) bir ‘azîm taş görmedim bu ne taş dirle ve sen daği ne işe me’ mürsin
bunca elleriñ (5) vardır ey âdem oğlanı bu kâf taşdır dünyâyı ağıl gibi kuşatmışdır her bir
etrâfiñ (6) almışdı bu tağa melekden gayrı kimesne çıkmaz anlar daği ardından çıkar zîrâ
bu (7) taşğın ardında otuz bu dünyâ kadar beyâz yer halk olmuşdur ol yer melek

[18a]/(6) ve neye me’ mürsin anı daği bildir ol melek ayıtdı cemîc taşlarıñ ve
ovalarıñ tamarları (7) kâf taşğınıñ üzerindedir tamarlarıñ üzerine müvekkelem yeryüzünde
ve kañğı taraf ucuzluk

3.1.2.25. Kuyuya Atılma Motifi

Birçok halk anlatısında, dini kıssalarda rastladığımız kuyuya atılma motifine Yz1’de de rastlıyoruz. Bal kuyusunu bulan Câmesâb’ın arkadaşları tarafından kuyuda terk edilmesi bu motife örnek gösterilebilir. Tıpkı Hazret-i Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuda bırakılıp babasına kurtlar tarafından yendiği söylenmesi gibi Yz1’de de Câmesâb’ın annesine, Câmesâb’ın kaplanlar tarafından öldürüldüğünün söylenmesi söz konusudur.

¹¹⁴ Kaya, a.g.e., s. 392.

[4b] / (19) ol daħi varub ʔulumları getürdiler ol beldede ʔoldurub ʔehirlere ve köylere (20) götürüb ʔatdılar tā kīm ʔuyunıñ dibinde ʔaldı Cāmesāba ayıtdılar gel seni ʔuyuya (21) indirelim ʔalan balı ʔoldıralım tamām olduħda seni daħi ʔıkaralım Cgmesābıñ

[40a] / (6) eylediği ʔağ olduħça hammāma girmeyem didi ve peymān eyledikde Cāmesāba bir ħayli (7) cevāhir virüb bir ejderhāya fermān eylediği bunu ol bal ʔuyusından ʔaħra (8) ʔıkar ol ejderhā daħi Cāmesābı arħasına alub ol ʔuyunuñ ağına ʔıkarub (9) gitdi vaħtā ki Cāmesāb kendüyi ʔapu ağızında bulub aħşām namāzı ʔuyunuñ (10) ağızında ve yatsu vaħti ħānesine geldi vālidesiyle ve ʔavretiyle görüŕüb

[42a] / (1) ʔapuya vardı ayıtdı ʔāhmerān ol ʔapudadır ʔemhūr ʔapunuñ ağızın alub efsūn (2) oħumağa baŕladı ol ʔadar oħudu ki ʔuyunuñ ağızı ħareket eyledi gördüler ki (3) ʔifrīt ol ʔapuyu ʔoldurmuş gelür ʔuyudan baŕını ʔıkarıdıkda gördüler ki bir

3.1.2.26. Maden Motifi

“Türklerin daha destan çağında madenlerle iç içe olması, teknolojiye ve medeniyette ne derece ileri olduğunun göstergesidir.”¹¹⁵

Yz1’de geħen maden adları ve madenlerle birlikte geħen eŕyalar ŕunlardır: müdevver mermer, temür kapı, yeŕil zeberced taht, altūn tahta, altūn ve gümüş kürsüler, cevahir tabak, sandık, beyaz mermer taŕ, temür sandık, billur kase, kırmızı yakut, elmas, inci, Ćini pulat, mercan, beyaz mermer . . .

[4b] / (12) ʔazarken bir ħayli ʔopraq atdı yer altından bir müdevver mermer taŕ ʔıkdı refikleriñ ʔağırub

[5b] / (2) bir ʔazīm ħavz ŕular ʔağılayub gider ol ħavzıñ ortasında yeŕil zebercedden bir (3) taht var anıñ ziyāası eħrafı rüŕen itmiŕ gündüz gibi ve ol ħavzın eħrafı ħisāba (4)

¹¹⁵ Kaya, a.g.e., s. 536.

gelmez altın ve gümüş kürsiler var dört etrafında hisaba gelmez bağ bağçe günâ-gün yemiş

[5b] / (21) bir ziyân gelmez hâtırın hoş deyüb cevâhir tabâklara dürlü yemişler Şâhmerânın önüne

[8b]/ (15) tedârik görüb Belkıyâ ile şandala binüb ataya geldiler ammâ ‘İkâb hilekâr (16) bir temür şandık getürmişdi benim ol vaţangâhım olan yere vazî‘ ve şandık içine (17) tuzak kurub iki billûr kâse birine süd ve birine eski şarâb taldurub

[21b] / (14) önümüzde bir kal‘a göründü ammâ bu kal‘anın yarısını beyâz mermerden kapuları (15) çini pulâtdan taşrasında hiç kimse yok kulumın birini gönderdim var

[22b]/ (19) getürüb baña bir süngü virdiler balık kemiginden yapılmış ucuna elmâs taş (20) geçürmüşler taşa ursan geçer kullarıma ayıtdım bunlara oğ atın atdılar bir kaçını (21) telef itdiler ba‘ dehu bizi alub şehre geldiler râhat olduk ammâ cinsimiz olmadıgından

[38a]/(1) bir de görür ki ol ağacda bir büyük kuş oturur dürlü dürlü naş ile munaşş(2) ve müzeyyen başı altın burnu yâkût kafası la‘ilden boynu mercândan kanâdları(3) incüden tüyü atlasdan ayakları gümüşden Belkıyâ aña selâm virdi ol dağı (4) selâmın aldı belkıyâ ayıtdı ey küçük kuş bu yer kimindir ve sen ne kuşsın

3.1.2.27. Mağara Motifi

“Türk destanlarını ören motifler arasında “ Mağara “ da önemli yer işgal eder.

Kutlu mağaralar, geyikli mağaralar, ejderhalı mağaralar, inekli mağaralar Türk mitolojisini dordurmaktadır.”¹¹⁶

Yz1’de olağandışı bir mekân olarak mağara iki yerde geçmektedir.”Mağara” ve “gâr” kelimeleriyle yazmada geçmektedir. Biri Şahmeran’ın yaşadığı yer altı ülkesindeki mağarasıdır. Diğeri ise “Gar-ı Süleyman” dır. Her ikisinin de “gizliliği “ esastır. İnsanoğlunun buralara bulması sakıncalıdır.

[4b] / (10) giderken yağmur yağub vara vara taş dibinde bir mağāra buldılar cān atub ol (11) mağāraya vardılar cāmesābdır bir tarafda otururken merkebi uracağ çubuğla yeri

[8a]/ (14) idi hāzret-i Süleymān a. s ise beytülmuğaddesde vefāt itdi dīvle cesedi altūn (15) tahtaya koyub yedi deryāyı geçürdiler andan öte bir ‘aẓīm mağāra derūnında kodılar (16) hālā eşvābıyla taht üzerinde başlanmış durur parmağında hātemi uyur gibi oturur

[9b] / (3) varınca baña hoş olur hem gār-ı Süleymān size yakın olur didim pes anlar ol (4) şudan ayaklarına sürüb deñiz üzerinde yürüyüb bizim aṭaya geldiler beni birağub

[11b] / (4) elini yüregi üstüne komuş şarıça parmağında kırmızı yākūtdan bir hātem ṭurur (5) ziyāsı gār-ı münevvere bilmiş bağan gözler kamaşur bunı ‘İḳāb görünce dūnyā

3.1.2.28. Mansıp Alma Motifi

“Gerek göçebe, gerekse yerleşik medeniyate sahip toplumlarda, olayların hükümlerinin devamlılığı, kahramanların devamlılığıyla mümkün olmaktadır. Baba öldükten sonra mansıbı (devlet hizmeti)nin devam etmesi için, yerini doldurabilecek evladı

¹¹⁶ Köksal, a.g.e., s. 60.

yetiştirmek zorundadır. Burada yetiştirme derken, kendi toplumunun hayat şartlarına ve kıymet hükümlerine göre yetiştirmeyi kastediyoruz.”¹¹⁷

Yz1’de mansıp alma motifi üç yerde geçmektedir. Mısır sultanı Uře ölünce ođlu Belkıya yerine tahta geçer; fakat o da Hz. Muhammed aşkıyla tahtı tacı terkedip, tahtını kardeşine devreder. Bir diğeri ise, Kabilistan şahı Tamhūr’un oğlunu tahta geçirmesidir. Son olarak da Key Hüsrev’in Câmesâb’ a vezirlik vermesi yer alır.

[6b] / (9) oğlu ziyâde ‘âlim idi ziyâde dünyâya meyli yok idi bütün işi ‘ilm ü ‘ibâdet (10) idi vükelâları bunu atasınıñ tahtına geçürüb pâdişâh eylediler (11) hikâye-yi belkıyâ (12) ey câmesâb çünkü bu belkıyâ mısır’a sulţân oldu atasınıñ hazînesine

[21a] / (12) baña daği şâyeler ta’yîn idüb beslediler beş yaşıma vardığımda baña havâceler ta’yîn (13) eylediler okudurlar her bir gün dîvân olduğa anam beni bir altûn kürside oturdub (14) şarşusına alurdu on yaşıma girdikde Tevrâtı tamâm okudum babam ulu dîvân (15) idüb vezîrlere ve beylere hitâb ider ki bundan böyle pâdişâhınız budur buña

[43b] / (1) degildir şâh ile oturub yemek yemek şâh elinden tutub şa’âma oturtdı (2) bile yediler şâh dîvân olsun deyü fermân eyledi derhâl vüzerâ-yı ‘izâm (3) ve ‘ayân-ı eşrâf dîvâna hâzır oldılar şâh hitâb eyledi ki ey vezîrlere ve ehl-i (4) dîvân agâh oluñ bu câmesâb benim nedîm ve müşâhîbim ve baş vezîrim deyüb (5) hil’at-ı fâhire geydürüb mührü teslîm eyledi câmesâb vezîr olub şadârete (6) geçdi şâh řemhürüñ cümle varın câmesâba virdi ve kendü daği ol şadar (7) mal virdi kim hisâba gelmez bir gün câmesâb vâlidesine ayıtdı ey vâlide

3.1.2.29. Mitolojik Motifler

“ Mit, tarih öncesi zamanda cereyan ettiğine inanılan olayları, olağanüstü karakterleri ve tipleri konu edinen kutsal nitelikli anlatıya verilen ad.

¹¹⁷ Köksal, a.g.e., s. 47.

Mitoloji, ilkel yahut arkaik düşüncelerin ilk şekillerini kuşaktan kuşağa aktaran ve kozmik bilgilerin sembolleşmiş kaynağı niteliğinde olan bilim.

Varlığın oluşumunu, dil ve düşünceye ait bütün imkânların bir araya getirilmesiyle aklın alamayacağı bir biçimde yansıtan mitoloji, kendini yenilemeye açıktır.”¹¹⁸

Stith Thompson’un 23 başlık altında sınıflandırdığı motiflerden biri de “ Mitolojik Motifler “ dir. Yz1’de yaratılış mitinin örneği aşağıda belirtilmiştir. İnsanoğlunun cennetten yeryüzüne gönderilmesi, Hz. Süleyman’ın canlılara yaşamaları için yer tahsis etmeleri, balıkların bıçakla boğazlanmamasının sebebini ihtiva eden mit Yz1’deki mitolojik motiflerdendir.

[18a]/(1) vardır ki yedi kat yerleri ve yedi kat gökleri anıñ ağızına kıoyşalar bir loğma ider (2) yine bir tarafı boş kıalırdı ol kemkem ol balığın iki kıaşı arasındadır anıñ (3) bir deñiz vardır ki vaşfa gelmez ol deniziñ altında rüzigār vardır rüzigāriñ altında

[19a] / (15) dimiş ammā ol balıgını ħaķ te‘ ālā ħazretleri emriyle Cebrāil Nemrūduñ oğuna (16) tıtdı balıķ lisāna gelüb dir ki ilāhi ve seyyīdi ve mevlāyı benim şucum ne etdiğim (17) bu me‘ ūniñ zehirli oğuna beni kıarşu viridiñ deyü ağıladı ħaķ celle ve ‘ alā(18) ħazretleri ol balığa ħiṭāb-ı ‘ izzet buyurdı ki şimdi seni Nemrūduñ oğuna (19) kıarşu tıtduğım içün kıyāmete kıadar size bıçağı ħarām kıldım seniñ cinsiñ (20) olan balıklara seniñ armağāniñ olsun balıķ sızlayaraq Allaha ħamd (21) eyledi anıñcün evvel balıķ boğazlanmadan yenmezdi andan şoñra bıçaķ kıalkdı

3.1.2.30. Mükâfat-Ceza Motifi

Birçok halk anlatısında rastladığımız mükâfat-ceza motifine Yz1’de de rastlıyoruz. Bu motif Stith Thompson’un *Modif Index*’ inde de geçen 23 motiften biridir.

¹¹⁸ Kaya, a.g.e., s. 528-529.

Yz'1 de Câmesâb'ın çektiği tüm sıkıntıları sonunda Şahmeran ve Key Hüsrev tarafından ödüllendirilmesi, vezir Şemhûr'un ölümle cezalandırılması, İkab'ın ölümle cezalandırılması, Belkıya'nın Muhammed âşığı olduğu için ateşin yakmaması, hayatının bahşedilmesi, yine Belkıya'nın Muhammed âşığı olduğu için Şahmeran tarafından tutsak edilmemesi, cennette yasak yiyecekte yiyen Hz. Âdem, Havva ve yılan ve tavusun ceza olarak dünyaya gönderilmesi, Nemrûd'un cezalandırılması, balığın mükâfatlandırılması örnek gösterilebilir. Burada tartışılması gereken husus masalarda geçen "iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırılması" hususudur ki burada her türlü kemliğe iyilikle cevap veren Şahmeran'ın ölümle cezalandırılmasıdır.

[38b] / (17) ağzından ayıtdı yâ havvâ ben cennet içinde seni dost bilürem ve sen daği beni (18) şâdıq dost bilürsin faқаt ne vardır saña gösterdim ve aĥvâllerin (19) söyledim ammâ bilmediğın vardır anı da bildireyim havvâ bu sözü yılan (20) söyler zan idüb ayıtdı bilmedigim ne vardır söyle bileyim ol ayıtdı ĥaқ (21) te'âlâ sizi buğday ağacından men' eyledigi ki murâdı sizi cennetden çıkarmaқdır

[39a] / (10) aslıñ nedir baña söyle ve nice zamândan berü bundasın didi ol ayıtdı teñri (11) қullarından bir қulam üç yüz biñ yıl ĥâlıқım beni yaratdı bu cennet içinde koyub (12) bu ağacın meyvesinden yeme deyü emir ayıtdı daği yemedim ferіştahlara emir ayıtdı (13) baña secde eylediler bir vaқit bir ferіştah gelür baña ayder eger cennetde қalmaқ ebedi (14) isterseñ buğdayı meyvesinden ye ki ebedi қalasın ben ayıtdım ĥâlıқım baña yeme (15) deyü emir ayıtdı yedigim vaқıtta belki ĥâlıқım baña ģaзаb ider ol ayıtdı yoқ anı

3.1.2.31. Olağanüstülükler Motifi

Birçok halk anlatısında rastladığımız mükâfat-ceza motifine Yz1'de de rastlıyoruz. Bu motif Stith Thompson'un *Modif Index*'inde de geçen 23 motiften biridir. Anlatı baştan başa olağanüstülüklerle doludur. Olağanüstü kişiler ve yaratıklar, yer, zaman ve olaylar anlatının genelini kapsar.

Göz açıp kapayınca kadar gidilen mesafeler; konuşan hayvanlar, ağaçlar; Kafdağı, Karınca diyarı, Gül yabanî gibi birçok unsur anlatıya olağanüstü bir hüviyet kazandırır.

Yz1’de olağanüstü özelliklere sahip kişiler olağandışı olaylar sergilemektedirler. Örneğin; Danyal peygamber, ölümsüzlüğün sırrını çözünde Allah tarafından onu engellemek için Cebrail gönderilir ve o da Cebrail ile konuşur. Bir diğeri ise, Süleyman Peygamberin cümle mahlukatın dilinden anlaması ve onlara hükmetmesi. Ayrıca, Belkiya ve İkab’ın denizin üzerinde yüüyebilmeleri de olağanüstü bir durumdur. Son olarak, Camesab’ın Şahmeran’ın tavsiyesi ile ikinci suyu içip bütün hikmetlere sahip olması daha sonra da hastalıklara şifa kaynağı olan otların dilinden anlaması Yz1’de geçen olağanüstü durumlardır.

[3b] / (1) ammā dānyāl as a‘ vān-bāri ile ‘ilm-i hikmet ve remilde pek māhir idi bir gün ‘ilm-i hikmetle (2) benīādemiñ kıyāmete degin sağ kalmasınıñ ‘ilācın bildi olduğu şehriñ önünde (3) ceyhūn şuyınıñ köprisi adana şehriñ önünde tavil köpridir vaqtā ki bir gün (4) kitābını alub köprüye gitdigi öte tarafında bir hoş bir tağ var cümle çiçeklerden (5) anda vardır ecel dermānınıñ otını bulub ‘ilāc eyleye hemān haq te‘ālā hazretleri (6) cebrāile emr eyledi ki var dānyāliñ kitābıñ şuya bırak yoğsa ecel dermānı

[26b]/ (11) hazret-i Süleymān a. s. dünyāya gelüb pādişāh olmalarına cümle mahlūkāt gelüb (12) itā‘ at kılmak için mühri haq te‘ālā cānibinden geldi cümle hayvānāt (13) ve hūş u tūyūr dīvler buyurdılar ve cinler hazret-i Süleymān ‘aleyhisselāma (14) gelüb cenk itdiler mübārek bir kılna haqā ve ziyān gelmedi zafer bulmayınca cümlesi

[43b] / (9) yerde olan define ... çāresin gördi ve cümle nebātāt ve eşçār (10) haşiyetleri kendüye söyledi andan ‘ilm-i kimyāyı düzdi göge bakdı (11) yedindi gök kendüye görindi harcın devrine bakdı cümle burūcātı... (12) anlardan ‘ilm-i hikmeti ve ‘ilm-i nūcūmu ve nice nice ‘ilimleri te’lif idüb dünyāya (13) şāyi‘ oldı ve nice zaman devrān geçürüb ‘ömür sürdi āķibet ol daħi

3.1.2.32. Ölüm Motifi

Ölüm ya da ölüp dirilme motifi birçok halk anlatısında yer alan motiflerdendir. Yz1’de ölüp dirilme motifi yer almaz. Şahmeran boğazlanıp üç parçaya bölünür ve suda kaynatıldıktan sonra etleri dile gelip konuşur; fakat bunu ölüp dirilme diye alamayız. Bunun ydışında birden fazla ölüm motifi karşımıza çıkar. Danyâl Peygamberin ölümü, Mısır Hükümdarı Uş’un ölümü, İkab’ın ölümü, Vezir Şemhûr’un ölümü, Şemsa Banu’nun bir kurt tarafından öldürülmesi.

Dânyâl Peygamberin ölüme çare bulması, bunun üzerine Allahuteala’nın Cebrail’i göndermesi bu motif etrafındaki anlatılardır.”cümle maḥlûḳât ölümü ṭatıcıdır (7) hemân bâkî Allahdur” ifadesi de insanoğlunun ölümsüz olamayacağını vurgulayan bir ifadedir. Bu durumu tekrarlayan bir ifade ise Câmesâb’ın her ne kadar uzun ömür sürse de sonun da onun da her fani gibi ecel avcının elinden can kuşunu kurtaramadığı ifade edilir.

[3b] / (10) Cebrâil a. s. ayıtdı dünyâ fânî dirsın bâḳîlik niçün murâd idersin Dânyâl a. s. ayıtdı

[3b] /(5) cebrâil as ayıtdı yâ dânyâl ölüme çâre yoḳdur zîrâ murâdullah yoḳdur ki anı maḥlûḳâta (6) bildire bundan ferâḡat eyle bunuñ çâresi yoḳdur zîrâ cümle maḥlûḳât ölümü ṭatıcıdır (7) hemân bâkî allahdur deyüb cebrâil as ḡâib oldı elindeki evrâḳlara nazâr kıldı (8) ki ölüm dermânı olan şuya düşmüş bildi ki buna murâdullah yoḳdur hemân

[4a] / (17) var ḡaḳ te‘ âlâ bana bildirmişdir ki benden şoñra bir oğlum olacaḳ ziyâde ‘ilm-i (18) ḡikmete âşinâ olub ‘âleme ta‘ rîf itse gerekdir evrâḳları bir şanduḡa (19) ḳoram benden aña yâḡigâr-ı ḡıfz eyle ve vaḳtâ ki büyüyüb ne vaḳit senden isterse (20) veresin deyüb birḳaç günden şoñra dâr-ı fenâdan dâr-ı beḳâyâ intiḳâl eyledi raḡmetullah (21) ‘aleyhi ḳaçan ḡazret-i dânyâliñ ḡatunınıñ ḡamli tamâm oldı bir oğlan ṭoḡurdi

[6b] / (6) bir gümüş şandık içerüsine koyub üzerini mühürleyüb hazînesini muttaşıl bir küçük (7) oğaya koyub kapusını sığadı ba' dehu buna ölüm hastalığı yetüb dünyādan (8) gıtdi ammā bunuñ iki oğlu kaldı büyüğine Belkıyā küçüğine kâhir dir ammā büyük

[37a] / (12) oldı hemān çekdim kılıcı gidüb gördüm ki kırt Şemsayı tutmuş kılıc(13) ile urdum kırdı kesdim şemsaya bağıdım ki ölmüş yatur bir kerre āh idüb (14) düşmüşem periler şadāmı işidüb gelüb gelürler ki Şemsa ölmüş ve ben bayılmış (15) Birkaç perī varub Şehlās Şāha haber ider ol dağı gelüb bizi bu hâlde

[42b] / (16) geldiler Şemhūr Cāmesāba ayıtdı çıkar Şāhmerānı boğazla deyince Cāmesāb(17) ağlar şemhūr gāzaba gelüb bu yılan için ne ağlarsın deyüb şāh(18) merānı üç pāre idüb bir çömlege koyub kaynadır kazā ve kader vücūda (19) gele kaynamağa gelince şāhdan ādem gelüb Şemhūrı çağırdı buyuruñ şāh (20) seni ister deyince Şemhūr Cāmesāba bir şişe virdi al bunu Şāhmerānıñ (21) ikinci şuyun buña toldurur belimiñ ağrısına eyüdür evvelki şuyun sen

[43a] / (1) iç cümle rencin gider deyü şāh yanına vardı hemān Cāmesāb evvelki şuyun (2) alub ol şişeye kıor ve ikinci şuyunu kendisi içer hemān gönlü ve tamarları (3) kaynayub hareket ider biemrillahi te'ālā gönlünde hikmet nūru peydā olub kalbi (4) hikmetullah ile tolub ' ilm-i hikmet kendüye keşf oldı ve Şāhmerānıñ parca (5) ları çömlek içinde kendüye söylemege başladı biz şāhıñ marazına dermān (6) başı der ki beni birinci pādişāha yedir ortası dir ki beni ikinci günü şāha (7) yidir kıuyruğu dir ki beni üçüncü günü şāha yidir dördüncü gün hāmmāma götür (8) ol marazdan hālāş olur dirken hemān Şemhūr gelür der ki kanı ikinci şu (9) dir Cāmesāb şişe verir Şemhūr içer hemān gövdesi şişüp teni (10) yere dökilür Cāmesāb Şāhmerānıñ nasihatine taşsin ider Şemhūruñ (11) şemhūruñ haberin şāha söylerler şāh ziyādesiyle elem çeker Cāmesābı çağırub

[43b] / (13) şāyi' oldı ve nice zaman devrān geçürüb ' ömür sürdi āķībet ol dağı (14) girībān-ı ecel şayyādımın elinden hālāş idemeyüb kıara toprağa bırağıdı (15) bu ' ālem-i

fānide bir ferd yoꝓdur ki murĝ-ı cānın ecel şayyādınıñ elinden ıurtara (16) imdi cümlesi görebilüb ıtatlı (17) cānın virse gerekdir (18) temmet (19) mim

3.1.2.33. Renk Motifi

“Kültürümüzde en çok ak, kara ve kızıl renkleri daha sonra da mavi, yeşil ve sarı gibi renk motiflerine rastlanılır. Renkler çeşitli anlamları remzederler. Ak, mutluluk; kara, bedbahtlık, mutsuzluk; kızıl-kırmızı, sevgi; sarı, karamsarlık; mavi, huzur ve sonsuzluk anlamlarına gelir.”¹¹⁹

Yz1’de geçen renk adları ve niteledikleri şunlardır: Yeşil zeberced, beyaz gövdeli yılan, kırmızı yakuttan hatem, za’feran yeşili, kara gövdeli büyük canavar, beyaz gümüş renginde ağaçlar, kırmızı mercan, siyah saç, beyaz mermer, siyah yüz, kızıl yakut, yeşil deniz, atlas rengi, beyaz pul ve la’l tabak. İsmi zikredilen renk adları.

Renk hususunda Yz1’de dikkati çeken durum şudur: Şahmeran yilandır; falat vücûdu normal yılanların renginde değildir. Gövdesi kar beyazıdır. Ayrıca dikkat çeken husus Şahmeran’ı görenin de hamamda yıkanmasından sonra belinden aşağısının beyaz pul pul olmasıdır.

[5b] / (1) Aydınlıktan yaña giderken yürüdüğü bir açık temür kapu var andan içerü girdi gördi (2) bir ‘azīm havz şular çağlayub gider ol havzıñ ortasında yeşil zebercedden bir (3) taht var anıñ ziyāsı etrāfı rüşen itmiş gündüz gibi ve ol havzın etrāfı hisāba

[5b] / (14) başı ādem başı gibi gövdesi yılan ammā beyāz qar gibi tahta irdi ol tabağı bir (15) ejderhā ağzıyla kenārından ıtutub ol ‘ifrītiñ başından alub tahta ıodı ol (16) yılan gibi Cāmesāb selām virdi çub şadrında oturdu ol (17) ejderhālara hāl diliyle selām virüb oturuñ didi cümlesi ādāb ile oturdılar

¹¹⁹ Doĝan, a.g.e., s. 537.

[11b] / (4) elini yüregi üstüne kırmızı parmağında kırmızı yâkütünden bir hâtem
turur (5) ziyâsı gâr-ı münevvere bilmiş bakan gözler kamaşur bunu ‘ İqâb görünce dünyâ

[12a] / (9) bir yire çıkar otları sümbül ve za‘firân yeşili çimen gül‘izâr kıymetli
cevâhir taşları (10) görür ve ayder ki biz geldigimizde böyle şeyler yok idi meger yol
yanlış gayrı yol

[13b] / (4) bunların cümlesi ata binmi kendülerinin ikişer kanadı var ve atlarının
dörder kanadı var (5) Yeşil tonlar geymiş anlar Belkıyâya aytdılar ne mahlûksın bize
haber vir didiler

[16b] / (4) bir elini maşrıka uzatmış ve bir elini mağribe uzatmış önünde bir levha
üzeri kara (5) yazı bu levhaya bakar dilinde “ Lâ ilâhe illallâh Muhammedurrasûlullah “
zikir ider bundan

[17a] / (17) yeşil zebercedden tağa uğradı ol tağın yukarısı göge degmiş ol tağın
(18) eteginde bir vakit gitdi yine bir melek görür ki ol melek oturmuş ammâ çok

[17b] / (7) tağın ardında otuz bu dünyâ kadar beyâz yer halk olmuşdur ol yer melek
ile (8) topludur her birinin elinden nürdan bir ‘alem yeşil bir haşiyle “ Lâ ilâhe illallah
Muhammeduresûl (9) ullah “ yazılmışdır deyü rivâyet olundu gelelim aşıl maşşûdumuza
ol melek aytdı

[19b] / (18) bir zamân gider bir hoş maşâma irer bâğ na‘ime beñzer aklar şular
çağlar gider anda(19) bir tarafa daği gidüb bir yeşil deryâya gelüb ol deryâdan geçerken
görür ki bir

[20a] / (10) geçdi bir düz ovaya gitdi bir zamândan sonra bir beyâz göründi aña
toğrı (11) varır görür kim beyâz mermer bir büyük kubbe içinde iki mezâr var birinin
yanında (12) bir benîadem oturur cinsini görünce râhat olur Camesâb aytdı ey şâhim

[22a] / (14) önümüzde bir al'a göründü ammā bu al' anıñ yarısını beyāz mermerden apuları (15) ini pulātdan aşrasında hi kimse yok ulumıñ birini gönderdim var

[32b] / (7) arşumuzda bir ulu ağ göründi etegine bir beyāz al'a gibi bir şey' gördüm gün (8) ounduka Őu'le virir idi beni götüren uŐa ayıtdım bu ne tağdır ve ol görinen (9) al'a gider ol ayıtdı ol Kūh-ı Semender ve ol görinen diyārıdır ol ubbe (10) Őahbāzıñ maāmıdır ve ağıñ ardında mağribiyyān dirler 'acāyib bir āife vardır (11) ol perī öte geçmezler ve dillerini kimse anlamaz gövdeleri siyāh yüzleri beyāz (12) dır ay gibi Őu'le virir ādem yüzine beñzemez hemān bir ağdan bir ağa uçarlar

[35b]/ (6) itdim ayıtdılar kızıl yākūtdandır ve biñ yedi yüz burcu vardır ve her burcundan yediŐer (7) dane incü vardır her incüniñ üstünde birer Őecrāğ nāmında birer köŐk (8) vardır urulmuŐdur erāfi altūn pencere ve gümüş zincir ile ayd etmiŐlerdir

[36a]/(1) beni alub Őāhıñ izniyle göturdiler bir yeŐil zeberrecden taht urulmuŐ üzerine (2) ıub oturdum bir de gördüm ki Őemsa Bānū zer u zebūra ğar olmuŐ ierü girdi

[41b] / (10) Őemhūr Cāmesābı Őoydurdı gördüler belinden aŐağı beyāz pul pul olmuŐ (11) Cāmesāb bu iŐe muayyer oldu Őemhūr ayıtdı ey Cāmesāb bu sendeki (12) 'alāmet Őāhmerānı gördüğüne niŐāndır Cāmesāb ayıtdı ey benim gövdem evvel(13) den böyledir bunuñla berāber ben Őāhmerānı görmüş olur mıyam Őemhūr

3.1.2.34. Sayı Motifi

“Türk kültüründe en çok üç, yedi, kırk ve yetmiş sayı motifleri yer alır. Bunun yanında 4, 5, 9, 24, 360 gibi motiflere de rastlanır.”¹²⁰

¹²⁰ Doğan, a.g.e., s. 538.

Yz1'de sayı motifi birçok yerde geçmektedir; fakat çalışmamızda bunlardan 3, 6, 7, 9 ve 40 sayıları motif olarak değerlendirildi. Yazmada geçen sayılardan bazıları şunlardır: Beş yaprak, yedi yaş, kırk gün habis, altı yıl mektebe gitmesi, yedi kat gök, dört vezir, üç yüz, seksen gemi, kırk cariyeye, yüz adet kuş, altı aylık yol, yüz sandık, bin cariyeye, dokuz tabaka, bin sene.

Yz1'de Geçen Sayı (3, 6, 7, 40) Motifleri

- Cennette kalmayı sağlayan 3 kelime
- Ya'mus'un 3 gün Kal'a-i Gevhernigin'de tutsak kalması
- Şahmeran'ın 3 parçaya bölünerek çömleğe konulması
- 3 yiğit (Cebrail, İsrail, Mikâil meleği)
- 3 minare boyu dağkardeş (peri kızları Şemsa, Kamer, Demşad ile üç kuş kardeş Murg-ı Şah, Yamus ve Şehbaz)
- 6 kanat
- Câmesâb'ın 6 yıl mektebe gitmesi
- Perileri 6 tufan cinsinden olmaları
- 6 aylık yolun 6 saatte gidilmesi, üç dakika
- 6 türlü nimetle bezenmiş ağaç
- 6 ayaklı meyve
- Câmesâb'ın 7 yaşına gelince mektebe verilmesi
- Câmesâb'ın Şahmeran'ın yanında 7 yıl kalması
- 7 kat gök ve 7 kat yerler
- Cihan Şah'ın yanında 7 kulu olması
- Cihan Şah'ın 7 kuluyla 7 gün 7 gece fırtınadan kurtulamaması
- Kuşların 7 gün 7 gece Hz. Süleyman'a dua etmesi.
- Murg-ı Şah'ın 7 günlüğüne kaldığı saraydan uzaklaşması
- Cihan Şah'ın Şemsa'nın yolunu 7 gün gözetmesi
- Belkıya'nın 7 gün misafir olması.
- Câmesâb 7sene hamama girmez
- İkab ile Belkıya'nın 7 deryayı geçip Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları
- 7 cehennem

- 7 inci
- Şahmeran'ın 40 gün hapis kalması
- Cihan Şah ve Şemsa'nın 40 gün 40 gece düğün yapması
- Cihan Şah'ın gönlünü eğletmek için 40 bakire kızın yanında gitmesi
- Belkıya'nın yediği ot sayesinde 40 gün aç susuz kalmaması

[35a] / (21) şu'lesidir bundan oraya üç aylık yoldur ve dört etrafına üçer aylık [69] / (1) yola ziyası urur deyüb beni arkasına aldı iki yâhüd üç dakika geçmeden

[28a] / (2) ol timür kapuyı açma sonra çekersin anlar perî pâdişâhınıñ kızlarıdır yılda (3) bir vakit ben kuşlara giderim bağ halvet kalur anlar gelür yıkanurlar daği görünmez (4) ben anlarıñ yerin kimse bilmez ücü daği karındaşlardır büyüğine demşâd dirler ortanca (5) sına kamerbânü dirler küçüğine şemsabânü dirler ben ayıtdım ey baba

[26b] / (5) beni halife komuşdur bu hizmeti edâ iderim benim adım murğ-ı şahdır (6) atam âdemden berü perîdir üç halifeyiz birimiz diyârda kuşlarıñ halifeyiz (7) birimiz bir diyârda kuşlarıñ halifesiyiz her birimiz diyârı altışar aylık (8) yoldur üçümüzü daği hazret-i süleymân as koymuşdur kıyâmete dek sağ

[25a] / (16) indik bir tağ ki bir tarafı hemvâra yapılmış duvar gibi iki tarafı üç minâre boyu (17) kadar var idi indim buña ne tağı dirler ayıtdı buña genc-i cevâhir tağı dirler

[20a] / (4) gibi gelür belkıyâ anı görünce ayıtdı ey yigit halıķı seversen söyle bu üç (5) yegid nereye gidersiñiz ol ayder yâ belkıyâ evvel giden isrâfil as ikinci giden (6) mîkâil as ve ben cebrâilem maşrıķ tarafında bir ejderhâ peyda oldu ve oldığı

[42b] / (17) ağlar şemhür ğazaba gelüb bu yılan için ne ağlarsın deyüb şâh (18) merânı üç pâre idüb bir çömlege koyub kaynadır kazâ ve kader vücûda (19) gele

aynamaĐa gelince Şahdan adem gelüb Şemhürü ağırdı buyuruñ Şah (20) seni ister deyince Şemhür camesaba bir Şişe virdi al bunu Őahmeraniñ (21) ikinci Şuyun buña toldurur belimiñ ağrısına eyüdür evvelki Şuyun ben

[14a] / (20) sual iderseñiz ol zaman ki hallak-ı 'alem celle celalühü yedi cehennemi odıyla ve (21) 'azabıyla yaratdı anıñ ateşinden ikinci cins hayvanat yaratdı biri arslan

[4b]/(1) adımı Camesab kodular vağta ki yedi yaşına girdi havaceye virdiler altı yıl mektebe (2) gidüb geldi bir harf öğrenmedi velhâşıl ğayrı Şan'ata virdiler bir Şey öğrenmedi

[9a]/ (15) olalım bunlarıñ tolu iken ve hallerin işidince süküt idüb cevab vir (16) medim lakin nirde bir otlu ağaclu yer var ise neye yarar olduğlarını söylerlerdi (17) ol aĐacıñ sevdasıyla hi birin diñlemezdı velhâşıl kırk gün beni gezdirdiler (18) Őoñra ol ağacı buldılar ol ağac ayıtdı benim Şuyımı bir adem ayağına sürse

[9b] / (7) bizim yanımıza geldiñ ben saña eylik idüb seni gönderdim ana bedel bunu baña eyleyüb (8) kırk gün habs idüb dünyaya beni hasret koduñ hem meskenimizi halka Őayi' itdiñ

[15a]/ (4) dağı emir ider ki her biriñiz aĐer arındaŐlarınız ile ift olıñız anlar dağı her biri (5) aĐireñ arıalub ift oldu anlardan periler oldu işte bizim aşlımız (6) ol altı tufan cinsdendir evvel biz gökde idik Őoñra yeryüzünde divler (7) azüb kafir olunca hağ te' ala bizi yire indirdi daım işimiz divler ile

[17b] / (15) hağ te'alanıñ ğaib 'aleminde ol adar melek vardır ki kendüden ğayri kimse (16) bilmez Belkıya ayıtdı bu yedi at yerler ve yedi at gökler ne üzerinde urur ol melek (17) ayıtdı bu yedi at yer gök cümlesi bir melek üzerindedir elma gibi götürür anıñ ayağı

[18a] / (1) vardır ki yedi kat yerleri ve yedi kat gökleri anıñ ağızına koysalar bir loğma ider (2) yine bir tarafı boş kalırdı ol kemkem ol balığın iki kaşı arasındadır anıñ (3) bir deñiz vardır ki vaşfa gelmez ol deniziñ altında rüzigār vardır rüzigāriñ altında

[19b] / (15) sin zirā ot yemekden tākātım kalmadı şāh bu balığa emir eyledi ol balık deñize (16) talub bir parça et çıkardı ol şāh Belkıyāya viridi ayıtdı bunu ye tā kırk(17) gün kadar ac ve şusuz olmazsın belkıyā anı yir kırk güne dek kuvvet alur andan

[21a] / (21) bir tepeye çıkdı biz deñiziñ kenārında kaldık ardıma ki baqdım ‘askerim yok ancak yedi [21b] / (1) kulum var cümlesi benim başımda atlara yetişdiler rāst gelecek anda bir hāzır

[21b] / (15) baña göndere siz bunlar dağı beni aramağda olsunla biz geelim gine başımıza gelen (16) kışşaya yā Belkıyā vaqtā ki ol rüzigār gemimizi alub gitdi ben ve yedi kulum geminiñ (17) alt katına girdik yedi gün ve yedi gice fırtanadan kurtulmadık sekizinci gün (18) olunca fırtana sākın oldı geminin taşrasına çıkdık ki deñiz de turur ben

[27a] / (17) gitmek muhāldir yedi gün ben gelmem cümle sarāyın ve hücreleriñ miftāhın saña vireyim (18) cāniñ şıķılırsa acub gezersin ve seyr edersin ammā zinhār timür kapuyı

[30b] / (15) gūyā beni eglemeler gelüb baña didiler ki köşke iki yüz dāne cāriye ve kırk dāne (16) bākire kızlar koduğ her biri bir na‘meler ve cilveler ider aşla kulağıma girmez

[33a] / (1) kuşa bin tayru‘l-mülūka gönderdi altı aylık yolu altı günde gidüb (2) tayru‘l-mülūka erişdim nāme verdim okuyub mefhūmunu añladı ayıtdı oğlum (3) hāzret-i Süleymān ile rüzigāra binüb dünyāyı tolaşdım kāfdan kāfa

[37b] / (10) Ey Cihān Şāh yedi gündür bunda müsāfir olmuşam sen bundan bir yaña gitmezsin (11) baña rub^ç-ı meskūna çıkar yolu göster ben gideyim didi Cihān Şāh Belkıyāya

[38b] / (4) ilac nedir bilür misiñ ol ayder ben de üç kelime var anı her kim dise cennetde (5) ebedī ƙalu eger beni Rıd̄vān tutmadan evvel cennete koyarsan üç kelimeyi

[40a] / (13) oğlum sen gideli yedi sene oldu cāmesāb ayıtdı ey ana benim şol (14) insāniyetsiz refiķlerim şağ mıdır şimdi ne iş ayderler deyü suāl etdikde (15) vālidesi ayıtdı oğul ol zamān gelüb ayıtdılar ki oğlunu ƙaplanlar yidi şimdi

[40b] / (13) teselli bulub hānelerine gitdi bunuñ üzerine nice zamān muħabbet ve şoħbetler (14) etdiler tā kim aradan yedi sene geçdi Cāmesāb daħi hammāma girmedi (15) hikāye-yi giriftārı şahmeran (16) pes imdi cǧmesǧbiñ oldıǧı şehriñ bir ulu pǧdişǧhı var idi adına Keyhūsrev

[43b] / (11) Yedindi gök kendüye görindi harcın devrine baǧdı cümle burūcātı (12) anlardan ‘ilm-i hikmeti ve ‘ilm-i nücūmu ve nice nice ‘ilimleri te’līf idüb dünyāya (13) şāyi^ç oldı ve nice zaman devrān geçürüb ‘ömür sürdi āķībet ol daħi

[26a] / (21) tekke-yi murǧan ƙılımdır yılda bir kerre ƙuşlar buraya cem^ç olurlar yedi gün ziyāfetlenür [26b] / (1) şoñra taǧılıb giderler yeyecekleri ğayibden gelür şoñra taǧılurlar bu eşyā

3.1.2.35. Sınav-Denemeler

Bu motif Stith Thompson’un *Modif Index*’inde de geçen 23 motiften biridir. Yz1’de birçok yerde kahramanlar denenir, sınanır. Cāmesāb’ın arkadaşları, kuyuda buldukları şeyin olduğunu anlamak için onu Cāmesāb’a önce yedirirler. Kahramanlardan

Belkiya yolculuğu sırasında birçok kez sınıdır. Gar-ı Süleyman'a giden İkab ve Belkiya sınıdır.

[4b] / (14) altında bir kıyu var ve ağzını açub gördü ki lebâleb bal ıolmuş refikleri yemege (15) cesâret idemeyüb câmesâba ayıtdılar ağzına al baçalım bal mıdır câmesâb (16) ıtadı baldır didi anlar dağı sevinüb elĥamdülillah ĥalıķımız bunu bize iĥsân eyledi

3.1.2.36. Sihar Motifi

“Türk destanları'nda sihar(tılsım) motifi de önemli yer işgal eder.”¹²¹

Halk edebiyatı anlatı türleri içinde özellikle olağandışı özellikler içeren masal anlatısında sihar motifi sıkça yer alır. Yz1'de remil bakmak, geleceği görmek, ilm-i nücûma vakıf olmak, efsûn okumak bunlara örnek gösterilebilir. Burada hikmetli kitaplar da önemlidir. Zira kişiler çoğu zaman bu hikmetli kitaplara bakıp gerekli efsûnu uygulamaktadır. Yz1'de vezir Şemhûr'un Şahmeran'ın hastalığa çare olduğunu bilmesi ve onu bulunduğu yerden çıkarmak için kuyunun başında efsûnlu sözler okuması

[42a] / (1) ıpuya vardı ayıtdı şāhmerān ol ıpudadır şemhūr ıpununıñ ağzın alub efsün (2) oıumağa başladı ol ıpadar oıudu ki kıyununıñ ağzı ĥareket eyledi gördüler ki (3) ‘ifrīt ol ıpuyı ıoldurmuş gelür kıyudan başını ıpıardıkıda gördüler ki bir (4) la‘l ıpabık içinde şāhmerān ıturur bir de eırafına baıub câmesābı görüb (5) ayıtdı ey bī-vefā yalancı ‘ahde vefā etmeyüb benim bir avuı ıpanıma girdin ĥodbın (6) bilürdüm ki benıādeme i‘timād olmaz ammā neyleyim fışanat elden gitdi didi seni

3.1.2.37. Tabu-Yasak Motifi

Bu motif Stith Thompson'un *Modif Index*' inde de geçen 23 motiften biridir. Yz1'de yasak kavramı, girilmesi men edilmiş mekânlar yahut yenilmesi yasaklanmış yiyecek olayı etrafında anlatılır. Şahmeran'ın yeraltındaki dünyası insanoğlu için yasaktır.

¹²¹ Köksal, a.g.e., s. 66.

Câmesâb'ın hamama girmesi, Cennette Hz. Havva ve âdemin buğday ağacından yemesi, Gâr-ı Süleymân'a gitmek, Hz. Süleyman'ın mührüne dokunmak, Şahmeran'ın kaynayan parçalarından ilkinin suyunu Câmesâb'ın içmesi, Cihan Şah'ın Murg-ı Şah'ın kendisi gelene kadar girme dediği demirli kapıdan içeri girmek, Tevratta geçen yahudilerin sebt(cumartesi) günü denizden balık avlamaları, Belkıya'nın babası Uşe'nin Hz. Muhammedin isminin geçtiği tevrat sayfalarını sakladığı sandığın odasına girmek yasaktır. Yz1'de koyulan yasakların hepsi çiğnenmiştir.

[6b] / (1) bir gün tevrâta baķub oķurken āķir zamān peyķamberi muķammedinü'l-muķtafā Őallāllahu 'aleyhi (2) vesellemin medķ-i Őerīfini ve ũmmetiniń ķadri ve rif atini gōrdi benīsrāil cāhillerini (3) bu medķ-i Őerīfi iŐitdiler cümlesi ũmmetligine heves itdiler bilmezler idi ki ol zāt-ı (4) mūkerrem dūnyāya gec gelse gerek anıń sevdāsına dūŐub kendülerinden ańa meyl (5) iderler ikisinden daķi ķāib olurlar deyü ol medķ-i Őerīfi tevrātdan ķıķarub (6) bir gümüş Őandık iķerüsine ķoyub ũzerini mūhürleyüb ķazīnesini muttaŐıl bir kũçük (7) oķaya ķoyub ķapısını sıķadı ba' dehu buna ölüm ķastalığı yetüb dūnyādan

[27a] / (17) gitmek muķāldir yedi gün ben gelmem cümle sarāyın ve hũcreleriń miftāķın sańa vireyim (18) cāniń Őıķılursa acub gezersin ve seyr edersin ammā zinhār timür ķapuyı

[38b] / (1) ķoŐ gelürdi cennetiń cümle yerleriń ve aķvāleriń ķazret-i ķavvāya gōstermiŐdi (2) ol bu sırrı iŐidince ol daķi ŐaŐradan ķıķub iblīsı gōrür bu aķvāli suāl (3) ider ańa daķi öyledir ol daķi iblīs olduķın bilmez yılan cennetde kalmaķa (4) ilac nedir bilür misiń ol ayder ben de ũç kelime var anı her kim dise cennetde (5) ebedī ķalu eger beni rıķvān Őutmadan evvel cennete koyarsan ũç kelimeyi (6) sańa ögredeyim ammā rıķvān Őuytasun ol kelimeleri sańa ögretmege rāzı olmaz (7) yılan ayder seni nice getüremege kimse Őuytasun iblīs ayder aķzın ac (8) ben kũçük olub aķzına girem didi sen cennete gir ben Őońra ol kelimeleri (9) sańa ögredem didi yılan aķzın aķub iblīs aķzına girdi yılanıń aķzına (10) dũkürdi ķālā aķzındaki zehir iblīsıń tũkrũgidir yılan varub cennete (19) ķazret-i

havvā buna ayıtdı vardı ol buğday ağacından yedi gördi ki bir şey (20) olmadı varub
hazret-i âdem ‘aleyhisselâma bu ahvâli ifade eyledi kim ol daği bunda (21) benimle ebedî
kâla hazret-i âdeme söyler vardım ol ağacıñ meyvesinden yidim bir şey [39b] / (1)
olmadım gel varalım ol ağaçdan yiyeyim havvā ol vaķit âdemiñ ‘aqlın alub ol ağaca (2)
girdiler hazret-i ‘adem as daği bu ahvâli göricek suâl eyledi

[40a] / (4) seni yeriñe göndereyim lâkin sen daği va‘diñde vefâ idüb boğuşunca
cânıma (5) kıımız-ı misk vardığın vaķtinde hammâma girmeyesiñ câmesâb daği ‘ahd (6)
eylediği sağ olduķça hammâma girmeyem didi ve peymân eyledikde câmesâba bir hayli
(7) cevâhir virüb bir ejderhâya fermân eylediği bunu ol bal kıuyusından taşra

[42b] / (10) şehîd oluram andan beni bir çömlek içinde şu ile kıaynadır evvel şuyu
(11) saña içirmek ister şaķın içme ikinci şuyu kendi içmek ister ana (12) naşîb itme hemân
ğayret idüb sen içesin deyüb evvelki şuyu aña içür

3.1.2.38. Tutsak Olma Motifi

Bu motif Stith Thompson’un *Modif Index*’inde de geçen 23 motiften biridir; fakat onun sınıflandırmasında “Esirler ve Kaçaklar” olarak geçmektedir. Câmesâb Sâhmerân’ın yanında yedi yıl tutsak kalır. Şahmeran Belkıya ve İkab’ın yanında 40 gün tutsak kalır. Ya’mus’un Kal’a-ı Gevhernigin’de üç gün hapis kalması, Keygal’in askerlerinin bir kısmının esir edilmesi bu motife örnektir.

[9b] / (3) varınca baña hoş olur hem gâr-ı Süleymân size yaķın olur didim pes anlar
ol (4) şudan ayaklarına sürüb deñiz üzerinde yürüyüb bizim ataya geldiler beni bıraķub (5)
kendüleri yürüdiler ben daği oķ yaydan çıkar gibi kendimi taşra atdım gördüm biri (6)
Belkıyâdır ayıtdım ey Belkıyâ meşhûrdır ki fırsatın elde iken virme amân sen (7) bizim
yanımıza geldiñ ben saña eylik idüb seni gönderdim ana bedel bunu baña eyleyüb (8) kırķ
gün habs idüb dünyâya beni hasret kıoduñ hem meskenimizi halka şâyi‘ itdiñ

[34b]/ (10) diyârına gitdik perîler bizi şikâr idüb al‘ a-yı gevhernigîne göturdiler boğazlaya(11) cakları vâkit yalvarub ayıtdiñ iki dâne yavrumuz var aclıdan helâk olur (12) lar yavrularımıza meramet idiñ didik bizi üç gün abs ittiler soñra azâd (13) ittiler size geldik işde bu al‘ a atamdan bu adar işitdim ol perîleriñ avfin (14) dan vaanımızı terk eylediñ deyinde ben Ya‘ mûsa yalvarub ayıtdım bu uşa şöyle

[36b] / (18) bu âli gördüm perîlere ve ‘ ifritlere Keygâliñ ‘ askerini vururuñ deyü emir eyledim (19) hemân anlara Keygâliñ ‘ askerine hücum idüb çok hindi kesdiler ve otuz biñ (20) hindi esîr idüb Keygâl daı tutub baña göturdiler atam bu avâli görüb (21) şâd u hürrem oldu hemân secde-yi şükür eyleyüb alıa hamd eyledi bu âkım ile

3.1.2.39. Uyuyakalma Motifi

Halk anlatılarının birçoğunda yer alan uyku ya da uyuya kalma motifi Yz1’de de karşımıza çıkmaktadır. Uykunun beraberinde gelen rüya motifi bu anlatıda yoktur. Uyku ya da uyuyakalma motifi olayın gidişatını etkilemesi bakımından önemlidir. Uyuyakalma gafleti temsil eder. Câmesâb Şahmeran’ın köşküne gidince uyuyakalır, uyandığında Şahmeran ile karşılaşır. Belkıya adamlarıyla adaya gelir. Belkıya adada uyuyakalır, uyandığında geminin gittiğini farl eder ve adada mahsur kalır. Tıpkı Câmesâb gibi o da uyanınca Şahmeran ile karşılaşır. Diğeri ise, Cihan Şah adamlarının uyumasıdır. Cihan Şah, bunu fırsat bilip atını alıp yola koyulur.

[5b] / (4) gelmez altûn ve gümüş kürsiler var dört etrâfında isâba gelmez bağ bağçe gûnâ-gûn yemiş (5) aaçları Câmesâb ayıtdı ‘ âcabâ bu maâm kimindir deyüb ıub taht üzerinde oturdu (6) âh ne olaydı bu mekân benim olub aşrada olaydım deyüb düşünürken uyusu (7) gelüb uyudu vâfir zamânda uyandı gördi kim ol kürsilerin beherinde birer

[7a] /(9) giderler anlar Şâm tarafına gider didiler belkıyâ bir gemiye binüb birkaç gün gitdi (10) Bir adaya geldiler andan gemiden ıub vâfir meyve aaçlarından devşirüb

(11) tekrār gemiye binüb gitdiler meger Belkıyā bir ağacıñ altında uyuyub almış gibi halkı (12) görmeyüb gitmişler belkıyā uyanub görür kim ne gemi var ne ādem var ne araltı

[31a] / (1) atam gelmedi vālideme ki didim atam baña üç gün oldu niçün gelmez ayıtdı (2) oğlum anañ Keygāl-i hindī cengine gitdi ben ayıtdım niçün baña uyurmadı (3) ben dağı giderem didim vālidem baña her ne adar yalvardı ise de çāre idemedi (4) Hemān atlu yanıma alub ol arafa gitdim hemān bir gice aldı ki atama irişem ol (5) gice ol ādamlar uykuda bıraub ben tenhā ata suvār olub bir arafa gitdim ol

3.1.2.40. Ziyafet Motifi

Stith Thompson'un Modif Index'inde yer verdiği motiflerden biri de ziyafet motifidir.

Birçok Türk halk edebiyatı anlatısında bu motife yer verilmektedir. Yz1'de de birçok yerde bu motife rastlamaktayız. Bunlardan üç tanesi önemlidir. İlk olarak; şahmeran Cāmesāb'a yeraltında ziyafet verir, ağırlar. İkincisi, Cihan şah doğunca babası şah Tahmus ülkede ne kadar fakir fukara varsa onlara ziyafet verir. Üçüncüsü, Key Hüsrev'i iyileştiren Cāmesāb'a ziyafet verilmesidir.

[5b] / (19) baña ihřān eyledi bu gördigin ejderhālar benim ullarımdır ben anlarıñ pādiřāhım benim adıma (20) Yemliyā dirler ve ba'zı řāhmerān dirler bunlarıñ cümlesi benim hūkmimdedir saña bunlardan (21) bir ziyān gelmez hātırıñ hoř deyüb cevāhir abāqlara dürlü yemişler řāhmerānıñ önüne

[21a] / (10) okuz ay on gün deyince ben dünyāya gelmişem adıma cihān řāh orlar atam řāh olub (11) memleketiñ ađniyāsiñ ve fuarāsiñ cem' edüb ... ve şurb zevk řafālar idüb (12) baña dağı āyeler ta'yin idüb beslediler beş yaşıma vardığımda baña havāceler ta'yin

[43b] / (1) degildir şâh ile oturub yemek yemek şâh elinden tutub ta'âma oturtdı (2) bile yediler şâh dīvân olsun deyü fermân eyledi derhâl vüzerâ-yı 'izâm (3) ve 'ayân-ı eşrâf dīvâna hâzır oldılar şâh hitâb eyledi ki ey vezîrler ve ehl-i (4) divân agâh oluñ bu Câmesâb benim nedîm ve müşâhîbim ve baş vezîrim deyüb

3.1.3. Diğer Unsurlar

Yz1'de motiflerin dışında tespit ettiğimiz diğer özellikler; “Ayet, Hadis ve Dua, Bitki, Esmâü'l Hüsnâ, Halk Hekimliği, Hamam, Özlü Söz ve Deyimler, Yiyecek-İçecek, Manzum kısımlar” olmak üzere sekiz başlık altında değerlendirildi.

3.1.3.1. Ayet, Hadis, Dua

Yz1'de birçok yerde tespit ettiğimiz ayet, hadis, dua ve diğer dinî ve Arapça ifadeleri çalışmamızda anlamlarıyla verilmiştir.

- “Bismillahirrahmanirrahîm”, (Rahman ve rahim olan Allah, anlamına gelen ayettir.)
- “Levlâke levlâke lemâ ḥalaktü'l eflâk” (Eğer Sen olmasaydın varlığı yaratmazdım, anlamına gelen kudsî hadis)
- “Len terânî yâ Mûsâ”, (Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi.) (Araf suresi, 143. ayet)¹²²
- Lâ ilâhe illallah Muhammed resûlullah, (Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Aleyhisselâm Onun Elçisidir" anlamına gelen kelime-i tevhittir.)

¹²² Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, **Kuran-ı Kerim ve Meali**, 15. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008, s. 166.

- Lebbeyk Lâ şerîke leke lebbeyk, ("Emrine hazırım. . . Allahım emrine hazırım. . . Emrine hazırım, senin ortağın yoktur. Emrine hazırım. . . şüphe yok ki hamd da, ni'met de, sadece sana mahsustur. Senin hiç bir ortağın yoktur" , anlamına gelen zikir.)
- "Eşhedü enlâilahe illallahu ve eşhedü enne Muḥammeden 'abdühü ve resûluhü", ("Ben şahitlik ederim ki Allah'tan başka Tanrı yoktur. Yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed (s. a. s.) Allah'ın kulu ve Peygamberidir." anlamına gelen kelime-i şهادet.
- Elḥamdülillah", (Allaha şükür, anlamına gelen zikir)
- " Tevekkeltü 'alellah", (Allah'a tevekkül ettim, anlamına gelen zikir.)
- İzacâü'l-kazâ'imülbaşar, (Kaza gelince insanın basireti bağlanır, anlamına gelen Arapça özlü sözdür.)
- "Elḥamdülillah illezi et' amenâ veseġanâ ve ce'alnâ mine'l-müslimîn", ("Bizi nimetleriyle yediren ve içiren ve bizi İslam üzere bulandıran Allah'a hamd olsun, anlamına gelen yemek duasıdır. (Ebu Davud, At'ime:15)
- "Esselâtü vesselâmu 'aleyke yâ ḥayre ḥalkıllahi, (Hazret-i Muhammed ve soyundan gelenlere okunan dua ve selamlar anlamına gelen dua.)
- "Min-el evvel ilâ'l âḥiri" (Baştan sona kadar, anlamına gelen Arapça cümledir.)
- Allaha ışmarladık, (Allah'a emanet ol anlamında kullanılan Türkçe deyim.)
- Elḥükmüllah, (Hüküm Allah'ındır, anlamına gelen Arapça bir ifade.)
- Ve lâ teḫrabâ hazıhi's-şecerete, (Dedik ki: "Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz."(Bakara Suresi, 35. Ayet)¹²³
- Bârekallah, (Allah mübarek etsin, anlamına gelen Arapça tesbih.)

[2a] / (2) Bismillahirrahmanirrahîm

¹²³ Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, **Kuran-ı Kerim ve Meali**, 15. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008, s. 5.

[2a] / (13) Ol Muḥammed Muṣṭafā ṣallāllahu te‘ālā ‘aleyhi vesellem ḥazretleri Ḥaḳ te‘ālā ḳatında (14) öyle merḡüb ve maḥbüb ve maḳbül ḳuldur ki Rabbül‘ālemīn celle ṣānühü anıñ (15) ḥaḳḳında “Levlāke levlāke lemā ḥalaktü'l eflāk” ya‘ni ḥabībim eḡer sen (16) olmasın bu ‘ālemi ḥalḳ itmezdim buyurdı o cümle maḥlūkātı ketm-i ‘ademden (17)ṣaḥrā-yı vücūda getürmezdim getürdigime sebep oldur ki benim vahdaniyetim bileler Sen beni

[2b] / (5)Mūsā ṣalavātullahi ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhīm ecma‘in ḥazretleri bir gün Tūr Taḡında (6) tekellüm idüb ayıtdı yā Rabbi baña cemāliñi göster nidā geldi ki “len terānī yā Mūsā” dünyāda

[3a] / (1) Sekiz biñ ‘ālemīñ maḥlūkātı daḡi “Lā ilāhe illallah Muḥammed resūlullah” dirler Ḥazret-i Mūsā

[3a] / (10) idi cevāb virüb ayıtdılar “Lebbeyk Lā ṣerīke leke lebbeyk” ṣoñra bunlarıñ

[3a] / (17) ider aḥmaḳ yoḳdur böyle bilüb daḡi anlayub nādān eline düşürmeyelim dīl ile (18) iḳrār ve ḳalb ile taṣdīḳ dīl ile cānu dīlden diyelim “Eṣhedü enlāilāhe illallahu ve (19) eṣhedü enne Muḥammeden ‘abdühü ve resūluḥü” ey ‘azīz belki zamān-ı selefde bu cihān-ı küfr-i ḳalāletde

[4b] / (15) cesāret idemeyüb Cāmesāba ayıtdılar aḡzına al baḳalım bal mıdır Cāmesāb (16) taṭdı baldır didi anlar daḡi sevinüb “Elḥamdülillah” ḥālīḳımız bunu bize iḥsān eyledi (17) geliñ imdi bunu bir tedbīr ile ḳıḳaralım ve ṣatub aḳḳesin alalım deyüb iḳini

[5a] / (7) bir daha ḳaḡırdı yine ses gelmedi bildi ki bunlardan fāide yoḳ ḳaṭ‘-i ümīd idüb du‘āya (8) meṣḡül oldı yoldaṣları Cāmesābiñ merkebin birini ṣatub yerine odun ḳoyub

[7b] / (10) kazā olmış bu şandalı şu getürüb kenāra itmiş belkiyā “tevekkeltü ‘alellah” deyüb (11) bu şandala bindi bir tarafa açıldı ey Cāmesāb kazārā bizim olduğımız ataya

[8b]/ (18) qorlar varub birilere pūnhān olur ben daḥi gezerek ol araya uğradım baqđım (19) Temür şandık ammā eṭrafında kimse yok izācāü’l-kazā‘ imülbaşar fehevāsınca (20) benim daḥi başiretim bağlandı bu ana dek böyle şandık burada yok idi bugün (21) nereden geldi deyü fikir itmedim içine baqđım iki kāse var biri süd ve biri

[14a] / (9) ni‘metler yendikden şoñra gūnā-gūn meyveler daḥi yenildi ve şofralar devşirilüb (10) şeker şerbetleri geldi anlar daḥi içilüb tamām olduqđan şoñra cümlesi “Elḥamdülillah (11) illezi et‘amenā veseġanā ve ce‘alnā mine’l-müslimīn” didiler içlerinden biri ḥazret-i faḥr-ı (12) ‘alemiñ na‘at-ı şerīfin okuyub cümlesi bir avāzdan “Eselātü vesselāmu ‘aleyke(13) yā ḥayre ḥalkıllahi” didiler çün Belkiyā bunları böyle gördükde ‘aşkı bir iken

[26a]/ (17) gelen aḥvāli ve serencāmı “min evveli ilā āḥiri” naqıl eyledim baña yazuġı gelüb ayıtdı

[31b] / (13) gitmişdi Allaha ışmarladık şimdi niçün ḥaqqā ışmarlarsın deyüb atamı egleyüb (14) cenge meşġul olurlar yazın ḥüdā cengi bozub atam gelüb taḥta oturur

[34a] / (12) ḥazret-i Nūḥ a. s. rūḥuna fātiḥa du‘ā idüb gitdüler ammā bu şaḥrada yemekde Ya’mus’u (13) murġı beni alub yerde yürür ḥayvānāt içine beni götürdü qal‘a-yı gevhernigīn bilen (14) bulunmadı andan kuşlar tarafına varub suāl itdik anlardan daḥi bilen bulunmadı

[37a]/ (9) şükür şu görünen şuya girdim yine çadıra geldim şoñra Şemsa suyıñ kenārına varub(10) izācāe’l-kazā ‘amiye’l-başar fehevāsınca Şemsa şuya varınca arqadan bir kırt

[37a]/ (17) bu ne hâldir başıma geldi ayıtdı oğlum elhükümüllah hüküm Allahındır
eceli bu yüzden (18) imiş kazâyâ râzı olmalı deyüb Şemsâyı yıkayub bu mezâra kuduğ ve
bu mezâr ki

[39a] / (6) idi zîrâ velâ tekrabâ hazîhi'ş-şecerete hitâbı 'izzet olunmuşdı ya'ni ol
ağaca yakın (7) varmayiñ ki zâlimlerden olursız deyü emir olunmuşdı çün havvâya iblîs
yılanıñ

3.1.3.2. Bitki

Yz1'de geçen bitki adlarının büyük bir kısmını ağaç türleri oluşturur. Bu bitkilerden arpa, şifa kaynağı olarak, buğday ise yenilmesi yasak bitki olarak verilmiştir. Diğer ağaçlar ve bitkiler de olağandışı vasıflar taşır. Konuşan ağaçlar, meyvesi altı türlü, insan suretinde olan ağaçlar. Bunun yanında olağandışı olmayan bitkiler de vardır. Bu bitkileri üç başlık altında inceleyebiliriz.

Ağaç : kavak, sandal, elma, ud, fındık, fıstık, bakkam, hindistan cevizi.

Çiçek : sünbül, za'feran(safran), gül(gülsuyu)

Tahıl : arpa, buğday.

[4a] / (14) sebep oldur ki arpanıñ nef'i çokdur arpa etmegin cümle peygamberler
öpdi ve hâlâ (15) arpa etmegin yiyen kimse ile buğday yiyen kimsenin kuvveti bir degildir
Dânyâl a. s. bunuñ

[11a] / (20) elhâşılı yedi deñizi geçüb bir 'azîm yeşil tağa irdiler dürlü cevâhir (21)
taşından anda bulunur idi ve toprağı misk-i za'ferân gibi râyiha

[12a] / (9) bir yire çıkar otları sünbül ve za'firân yeşili çimen gül'izâr kıymetli
cevâhir taşları (10) görür ve ayder ki biz geldigimizde böyle şeyler yok idi meger yol
yañlış ğayrı yol

[13a] / (3) anıñla cimâ‘ iderler ol iklîmde ol ağaca ve kavağ ağacı dirler ve ‘ūd (4) ağacı ve şandal ağacı anda çoğdur belkıyâ bir deñize varır ol gice anda

[24a] / (7) ibrâm itdik kolumuñ ini yoruldu düşdi qarıncalar aña meşğül oldılar (8) ben kaçub halâş oldum velhâşıl üç ay bu minvâl üzre qarınca diyârından (9) halâş oldum ammâ bu qarıncalar diyârında şandal ve baqqam ağacı vardır ki hisâba

[22a]/(1) ateş yağıdı ol geyikiñ etin kebâb idüb yidik artanın şakladık ol yerde fındık (2) fıstık ağacı nihâyetsiz biraz toplayub yedik ve kullarım yay oğ aldılar şikâr (3) aramağa gitdiler ben geminiñ yanında oturdum bunlar dereye girüb görürler ki bir

[30a]/(16) düşmüş deyüb yüzine gülşuyı şaçarlar gözimi açdım gördüm ki pederim vâlidem başım

[13a] / (10) üstüvâba/ üstüvâna çıkar giderek bir otlı bağ bağçelü bir yire gelür her meyve ağacından (11) var çün bir elma ağacına var bir elma kopara ol ağac ayder ey âdem oğlanı (12) baña el urma saña yemişden virmezem Belkıyâ ayıtdı ey ağac seniñ bu kadar

3.1.3.3. Esmayihüsna

YZ1’de Allah’a hitap olarak geçen isimler; Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerle ifade edilmiştir. Bu ifadeler şunlardır: Allah, Göktengri, Hallâk, Hüdâ, Kakhâr, Rab, Tengri, Zülcelâl.

[2b] / (5) Mūsâ şalavâtullahi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhîm ecma‘în hâzretleri bir gün Tūr Tağında (6) tekellüm idüb ayıtdı yâ Rabbi baña cemâliñi göster nidâ geldi ki “len terânî yâ Mūsâ” dünyâda

[9b] / (20) suâl iderseñiz ol zamân ki ħallâķ-ı ‘âlem celle celâlühü yedi cehennemi odıyla ve (21) ‘azâbıyla yaratdı anıñ ateşinden ikinci cins ħayvânât yaratdı biri arslan

[12a] / (16) bir şey olmaz ve zarar gelmez ol dem taĥta ayak başdı kim çıķa ħazret-i ħahhâr-ı zülcelâl (17) Cebrâile der ki varabilmiş ‘İķâb mühri almaya hemân Cebrâil a. s. gelüb çek eliñ

[19a] / (1) cenk iderler ol zamânki Nemrûd ‘aleyhisselâm ħartallara binüb hevâya çıķdı ki gök (2) tañrısıyla cenk iderim deyü tâ ki anı öldürmeyince ben bu yerde tañrılık

[31a] / (13) gitmişdi Allaha işmarladık şimdi niçün ħaķķa işmarlarsın deyüb atamı egleyüb (14) cenge meşgûl olurlar yazın ħüdâ cengi bozub atam gelüb taĥta oturur

[37a] / (17) bu ne ħâldir başıma geldi ayıtdı oğlum elĥükmüllah ħüküm Allahıñdır eceli bu yüzden (18) imiş ħazâyâ râzı olmalı deyüb Şemsâyı yıķayub bu mezâra ħoduķ ve bu mezâr ki

[39a] / (10) aslıñ nedir baña söyle ve nice zamândan berü bundasın didi ol ayıtdı teñri (11) ħullarından bir ħulam üç yüz biñ yıl ħâlîķim beni yaratdı bu cennet içinde koyub (12) bu ağacıñ meyvesinden yeme deyü emir ayıtdı daĥı yemedim feriştaĥlara emir ayıtdı

[39b] / (19) gördügi hemân dünyanıñ cezîre yeridir Şâĥmerân Belķiyâniñ ħikâyesin tamâm (20) eyledikde Câmesâb ayıtdı bârekallah şâĥım siz bu ħadar ‘aķlıñıza ve zihniñize ve (21) fikriñize şâd-ı hezârân âferîn Allah u te‘âlâ ‘aķlıñızla berâber size çok ‘ömür virsün

3.1.3.4. Halk Hekimliği

“64. Ebû Said el-Hudrî (r. a.) rivayet ediyor: Allah, ölümden başka devasını yaratmadığı hiçbir dert yaratmamıştır.”¹²⁴

Ölümden başka her derdin çaresinin olduğu düşüncesi insanları bu çareleri arama yoluna sevk etmiştir. İnsanlar bu çareyi özellikle bitkilerde aramıştır. Yz1’de Danyâl a. s. nin ölüme çare olan çiçeği bulması, bunun üzerine Allah’ın onu engellemek için Cebrail a.s. emretmesiyle Danyâl’in hikmetli kitabını Ceyhûn nehrine düşürmesi, İkab ve Belkıya’nın Şahmeran’ı hapsedip deryaları geçmeye yarayan bitkiyi ondan öğrenmeleri, Şahmeran her gördüğü bitkinin neye çare olduğunu söylemesi, Şahmeran’ın kendisinin birçok hastalığa derman olması, Camesab’ın otların dilinden anlıyor olması, bu anlatıda halk hekimliğinin önemine vurgu yapar. Yz1’deki tabiblik otların dilinden anlamaktan geçer.

Halk hekimliği ile doğrudan ilişkilendirilen kişi Lokman Hekim’dir. Yz1 ve Yz2’de Danyal peygamber olarak karşımıza çıkan kişi sözlü anlatılarda Lokman peygamber olarak karşımıza çıkmaktadır. Lokman ve Danyâl a.s. her ikisi de aynı kişidir ve hikmet ilmine vakıftırlar, kendileri öldükten sonra oğulları Camesâb bu hüviyetle donanı; fakat o da her fani gibi her ne kadar uzun ömür sürse de ecel avcısının elinden can kuşunu kurtaramaz.

[3b] / (5) anda vardır ecel dermânınıñ otını bulub ‘ilâc eyleye hemân hağ te‘âlâ hazretleri (6) cebrâile emr eyledi ki var dânyâliñ kitâbiñ şuya bırağ yoğsa ecel dermânı (7) olan çiçeği buldı murâd-ı ‘aliyyem añı hağka bildirmekdir hemân cebrâil âdem şüretinde (8) gelüb köpriniñ öte başında dânyâl ‘aleyhisselâma erişdi ve ayıtdı dur yâ âdem

[4a] / (12) ol şü ile arpa tarlasına gitmiş arpanıñ şuyundan içtigiçün ba‘zı tabîbler (13) arpa şuyunu hastaya içürürler ve ba‘zı kimseler anıñla ‘amel iderler divâra yürü dirler (14) sebep oldur ki arpanıñ nef‘i çoğdur arpa etmegin cümle peygamberler öpdi ve hâlâ

124 www.main-board.eu/ayet-hadis-ve.../188703-hadis-kitapligi.html (01.06.2011)

(15) arpa etmegın yiyen kimse ile buğday yiyen kimsenin kuvveti bir degildir Dānyāl a. s. bunuñ

[8a] / (19) ağacı bulmaya anı bulmuş ki bir ādem Şāhmerānı bile gezdirse cümle otlar dile gelüb (20) yine ‘ilāc oldığın söylemiş eger Şāhmerān’ı bulsam anınla bile olub ol (21) ağacı bulduğda yaprağı şuyın ayağıma sürsem denizleri geçüb hātem-i Süleymāna

[43a] /(1) iç cümle rencin gider deyü şāh yanına vardı hemān Cāmesāb evvelki şuyun (2) alub ol şişeye kor ve ikinci şuyunu kendisi içer hemān gönlü ve tamarları (3) kaynayub hareket ider biemrillahi te‘ālā gönlünde hikmet nūru peydā olub kalbi (4) hikmetullah ile tolub ‘ilm-i hikmet kendüye keşf oldu ve Şāhmerānıñ parca (5) ları çömlek içinde kendüye söylemege başladı biz şāhıñ marazına dermān

3.1.3.5. Hamam

“Hamam, Anadolu kültürünün oldukça önemli bir parçası. Tarih sahnesine 6 bin yıl önce Sümerlerle çıkmış, ardından tarihte adı geçen hemen her medeniyetin kültürel bir parçası olmuş. En anlamlı ve en sık “Türk” adıyla söylenegelmiş. Öyle ki turistlerin, “Türkiye” dendiğinde, akıllarına gelen ilk şey olarak, çoğunlukla “Türk hamamı” derler.

Türk hamamı, Türk banyosu geleneğinin, XV. yüzyılın ikinci yarısında Anadolu’nun hamam kültürüyle birleşiminden ortaya çıkan bir yapıdır. Bu tarihten başlayarak ülkenin dört bir yanında inşa edilen hamamlarla 17. yüzyılda, sadece İstanbul’da, yaklaşık 15 bin hamam olduğu biliniyor. Bu devirde insanlar, çeşitli fırsatları kollar, birçok nedenle (nefse, gelin, güvey, adak, kırk, sünnet hamamı; hamamda kız beğenme...) hamama giderlerdi. Hamamlar, kapalı Osmanlı toplumunda, zevk ve eğlencenin her çeşidinin yaşandığı mekânlardı. Erkek ve kadın hamamının ayrı olmadığı "tek hamamlar"da, çoğunlukla gündüzler kadınlara ayrılırken, erkekler ise sabah erken saatlerde ya da gece yıkanırđı.

Bugün, ülkemizin bazı bölgelerinde tarihe tanıklık etmiş ve hâlâ işler durumda olan

hamamlarımız yok değil... İstanbul başta olmak üzere birçok şehrimizde (Bursa, Afyon, Kayseri, Mardin vb.) tarihi hamamlara ve hamam müdavimlerine rastlamak mümkün. Türk kültürünün önemli bir parçası olan hamam sefasını yaşamak isteyenler için, özellikle İstanbul'da, Osmanlı mimarisinin izlerini taşıyan hamamlar, yerli ve yabancı turistlerin rağbet ettiği mekânlar arasında. Tarihi hamamlarımızın yanı sıra, günümüzün modern Türk hamamları da bu kültürümüzün yaşamasına imkan tanımakta.¹²⁵

Yz1' de geçen önemli mekânlardan birisi de hamamdır. Şahmeran, Câmesâb'ın hamama gitmemesi tembihinde bulunur, aksi takdirde yerinin ortaya çıkacağını söyler. Sonunda Câmesâb, padişahın adamları tarafından zorla hamama götürülür ve Şahmeran'ı gördüğü alâmeti ortaya çıkar. Bunun dışında Cihan Şah'a cariye verirler; fakat o, ona iltifat etmez. Sabah olunca onu alıp hamama götürürler. Boşu boşuna hamama geldiğini söyler.

[16a] / (7) zârından cigerimiz kebâb oldu sen şâhımızsîñ ölmege sebeb ne olduğın bildir (8) anı itmesün ve yerimizi kimseye dimesün bunu âh u zârdan kırtar taqdîr ne ise (9) olur bunlar bu niyâzı idince şâh ayder benim fevtim bu âdem dünyâda hammâma girmesi (10) dir kaçan hammâma girse andan beni gördüğünü bilürler hâh nâ hâh söyledirler

[40a] / (1) benim şâhım Belkıyâ varub ehl-i 'ayâliyle görüşüb şâd u hürrem olduğu gibi va' de (2) keremiñden şadâkatle bu kuluñuzu daği 'ayâline gönderseñiz ve bunca du'âmıza mażhar (3) olsañız olmaz mı dedikde Şâhmerân ayıtdı ey Câmesâb ben va' deme tırub (4) seni yeriñe göndereyim lâkin sen daği va' diñde vefâ idüb boğuşunca cânıma (5) kıymaz mısın vardığın vaqtinde hammâma girmeyesiñ Câmesâb daği 'ahd (6) eylediği sağ oldukça hammâma girmeyem didi ve peymân eyledikde Câmesâba bir hayli

3.1.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler

Yz1' de tespit ettiğimiz özlü söz ve deyimlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

- Ayak basacak yer kalmamak
- Boynu buruk esir gibi olmak

¹²⁵ <http://www.webhatti.com/kultur/577015-turklerde-hamam-kulturu.html> (01.06.2011)

- Cân cânândan azizdir, kişi tez ölmeyi istemez.
- Canına kâr eylemek
- Ciğeri kebab olmak
- Dâmenin bus etmek
- Dünya başına dar olmak
- Gam hırkasını başına çekmek
- Göznuru
- İyiliğē kemlik herkes eder
- Kazaya rıza lazımdır
- Kim nefesine uyar, toprağı başına koyar.
- Lokma lokma etmek
- Ok yaydan çıkmak
- Ömrün yoluna sarf etmek
- Sükût ikrardandır
- Takati tak olmak
- Yukarıdan bir iğne bıraksalar yere düşmez

[40b] / (1) sizi ister didi hemân anı işitecek dünyâ başına dar oldu ayıtdı ey vâlide siz

[9a] / (1) kırmızı ‘aceb bu nedir deyü südi icdim baña hoş geldi nefsim ğalebe idüb (2) ol kırmızıyı dađi arzū eyledi ey Câmesâb bir kiři kim nefesine uyar (3) toprağı başına koyar dâne-yi kuş görünce cânı diler, ‘aklı şaşar aldanur (4) elbet tolanur nâme döşer ben dađi bu şerbeti içdim bu fenâ içre şerâb içeniñ Çar u naçar ister kalbini geniş tut ister tār

[9b] / (3) varınca baña hoş olur hem ğâr-ı Süleymân size yakın olur didim pes anlar ol (4) şudan ayaklarına sürüb deñiz üzerinde yürüyüb bizim ataya geldiler beni bırakub (5) kendüleri yürüdiler ben daği ok yaydan çıkar gibi kendimi taşra atdım gördüm biri

[10b]/ (5) Cânı cânândan ‘azizdir kişi tiz ölmegi istemez

[10b] / (12) gördi ki ayrılık Cāmesābīñ cānına kār eyledi boynu buruḳ esīr gibi aṣlā

[16a] / (7) zārından cigerimiz kebāb oldu sen ṣāhımızsīñ ölmege sebeb ne olduḡın bildir

[16a] / (18) görür ki Cāmesābīñ ṭāḳati ṭāḳ oldu ayıtdı yine buña Belkıyānīñ ḥikāyesin

[24b] / (12) gümüşden bunlarıñ cümlesi meleklerle ṭoludur eger yukarudan bir igne bıraḳsalar (13) yere düşmez ol yerlerde dünyā ve āḥiret cennet ve cehennem bilmezler ve ṣeyṭānı bilmezler

[24a]/(1) itmişler ammā maymunlara gidenler öyle cenk eylediler ki ḳarınca ve maymun leşinden (2) ayak başacaḳ yer ḳalmamış idi anlar cenkde iken biz ḳaçdıḳ ba‘zı yerde yuvaları

[28b] / (11) vücūdum ditredi ayıtdım ey gözüm nūru gönlüm sürūrı bir senedir ki (12) ‘aşḳın beni kebāb itmişdir baña raḥm eyle bunca demdir meftūn kim ayıtdı öyle

[29a]/ (8) Ṣāh ayıtdı sūkūt iḳrārdandır hemān el ele virüb nikāḥınızı ḳıydı ben ayıtdım

[29b] /(7) virüb azād eyledi ve bir vilāyetin ḥükümetin virdi atam daḡi vālideme ḥaber gönderdi (8) baña istiḳbāle geldiler biz daḡi varub dāmeniñ būs idüb birbirimize ṣarılub (9) ṣādīlīḳ ağlamasıyla yeryüzin gözyaşıyla ıṣlandıḳ biz bu ḥālide iken vālidem

[36a] / (1) beni alub ṣāhīñ izniyle götürdiler bir yeşil zeberrecden taḥt ḳurulmuş üzerine (2) çıkub oturdum bir de gördüm ki Ṣemsa Bānū zer u zebūra ḡarḳ olmuş iḳerü girdi (3) ayıtdım ey gözüm nuru nerdesin ‘ömrüm o ḳadar yolunu ṣarf itdim tā ki cānānım seni

[42b] / (5) gitsem gerek kim almış ki ben alayım bk hemn Allah tealdır
imdi azaya (6) rız lzımdır bu şehidlik herkeze myesser olmaz ey Cmesb sana bir

3.1.3.7. Yiyecek-İçecek

Yz1'de yeme-içme hususunda tespit ettiğimiz kelimeler şunlardır: Arpa, buğday, etmek(ekmek), bal(asel), meyve, sd, şarap, şekerli helvalar, trl nimetler, şiş (kuzu, koyun) kebab, şarap, şerbet, elma, fındık, fıstık, Hindistan cevizi.

[4a] / (12) ol şu ile arpa tarlasına gitmiş arpanı şuyundan içtiğiçn ba z şabbler
(13) arpa şuyunu şastaya içrrler ve ba z kimseler anıla amel iderler divra yr dirler
(14) sebep oldur ki arpanı nefi odur arpa etmegın cmle peygamberler pdi ve şala
(15) arpa etmegın yiyen kimse ile buğday yiyen kimsenin uvveti bir degildir Dnyl a. s.
bunu

[4b] / (14) altında bir uyu var ve ağızını aub grd ki lebleb bal olmuş refikleri
yemege

[8b]/ (15) tedrik grb Belıy ile şandala binb aaya geldiler amm İb
ilekr (16) bir temr şandık getrmişdi benim ol vaşanghım olan yere vaı ve şandık
içine (17) za urub iki billr kse birine sd ve birine eski şarb oldurub

[14a] / (8) lar cmlesi oyur ve oyun uz ve gz grmedik lezz şekerli
elvlar ve drl (9) ni metler yendikten şora gn-gn meyveler daı yenildi ve şofralar
devşirilb (10) şeker şerbetleri geldi anlar daı iilb tamm oldudan şora cmlesi
“Elamdllillah

[17a] / (17) ayıtd bu yedi at yer gk cmlesi bir melek zerindedir elma gibi
gtrr anı ayağı

[22a]/(1) ateş yakdı ol geyikiñ etin kebâb idüb yidik artanın şakladık ol yerde fındık
(2) fıstık ağacı nihâyetsiz biraz toplayub yedik ve kullarım yay oğ aldılar şikâr

[22b] / (6) yakdılar şiş getürüb kebâb itdiler gümüş şahânlara koyub şofra döşeyüb
(7) öñümüze ta'âm getürdiler bunlarıñ hizmetine ve

[23b] / (11) koyub kesüb kebâb itdik ve şarâb getürdiler yeyüb içdik maymunlara
çok (12) içirdim öyle serhoş etdim ki cümlesi bîçâre olub yatdılar biz hemân andan

[35b] / (12) şerbetler içdik ba' dehu ayıtdı bu iklîme nice geldin deyü suâl eyledü
ben daği sergüzeştimi

3.1.3.8. Manzum Kısımlar

Hikâye-i Şahmeran anlatısının büyük bir çoğunluğu mensurdur; fakat bu mensur kısımların dışında zaman zaman manzum kısımlara da rastlıyoruz. Kahramanlar bazı durumlarda duygularını beyitlerle ifade etmiştir. Toplam 20 beyit yer almaktadır. Üç farklı durumda söylenen bu beyitlerin hepsini Cihan Şah, Şemsa için söylemiştir. Cihan Şah'ın hissettikleri üç başlık altında çalışmamızda ele alındı.

- 1.Cihan Şah, Şemsa'yı ilk kez görüp âşık olduğunda söylediği beyitler
- 2.Cihan Şah, Şemsa kaçınca söylediği beyitler
- 3.Cihan Şah'ın Şemsa'yı bulunca söylediği beyitler

3.1.3.8. 1. Cihan Şah, Şemsa'yı İlk Kez Görüp Âşık Olduğunda Söylediği Beyitler

beyt

havz içinde añı göricek hemân

kopdı görklüm aña vardı nâgehân ([27b] / (14))

beyt*

hüsnünüñ vaşfinda ‘āciz cümle dīl*

ancılayın bu cihān görmüş degil ([27b] / (20))

şemsa Bānūdur ki ‘aqlımı alan

*ğurbet içinde beni derde şalan ([28a] / (6))

*ol şemsi hem virdim gönlimi

* ‘aşkıyla yağmaya virdim gönlimi ([28a] / (7))

*hüsnünüñ bağına çün kıldım nazar

* gitdi ‘aqlım āh itdim hazer ([28a] / (8))

*Rūh-ı efrāsından içdim cur‘ ayı

ol şac-ı leylāya virdim gönlimi ([28a] / (9))

*olperiniñ çünki düşdüm ‘aşkına

*Cānile yağmaya virdim gönlimi ([28a] / (10))

*ğarķ idiserdir beni deryā-yı ‘aşķ

* haddi yok deryāya virdim gönlimi ([28a] / (11))

3.1.3.8.2. Cihan Şah’ın, Şemsa Elinden Kaçtığında Söylediği Beyitler

*çıktı elden gitdi nigārım hayf hayf

*irmedim vaşlına aniñ gitdi yārim hayf hayf ([30a] / (19))

*ne kadar ‘ömrüm şarf idüb anı ki ben var itmedin

çıkdı elden nāgehānı ol şikārım hayf hayf ([30a] / (20))

*bilmezem bu iş cihānda nola hālīm hayf hayf

*ey baba Şemsa al' a-yı Gevhernigine gitdi ([30a] / (21))

*beyt

İş bu ben beni belki helak itsem gerek

*' Aş meydanda ben başımı op itsem gerek ([31a] / (1))

biliñiz kim diri almaz hān gidicek bu kafes

* Arayu gitsem gerek cān ciger basam gerek* ([31a] / (2))

Bu Cihān Şāhıñ nigārı gitdi yārdan ayrudır*

al' a-yı Gevher-nigini arayu gitsem gerek* ([31a] / (4))

3.1.3.8.3. Cihan Şah'ın Şemsa'yı Bulunca Söylediği Beyitler

beyt

muhabbet bir beladır kim giriftār olmayan bilmez

cefāyı çekmeyen ' aş şafānıñ adrini bilmez ([36a] / (6))

beyt

*gülistān gülleri onca olunca bil hazānı var

* zebistān görmeyen bülbul baharıñ adrini bilmez ([36a] / (7))

beyt*

apuñdan ierü çüñkü atdılar*

şanki keklige mugān şaldılar * ([36a] / (10))

şırayub havāya buldum şir-i cüst*

urdum elma-yı ' aıa-yı dürüst* ([36a] / (11))

ol ' aıadan atreler geldi reşās*

elârenk oldu döşek ile kırâş* ([36a] / (12))

ol gice döşek içinde ikimiz*

hâşıl oldu maqsûd-ı murâdımız * ([36a] / (13))

zevķ ü şafâ ile biz ehl-i sürûr*

3.2. Câmasbnâme Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz2)

3.2.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar

Metnin yapısını oluşturan unsurlar kişiler, yer, zaman ve olaylardır.

A. Kişiler

Yz2’de kişi kadrosu olağandışı ve olağan kişiler olmak üzere iki açıdan ele alındı.. Yz nüshasında geçen kişilerin isimleri tespit edilip bunların bazıları örneklendirildi.

1. Olağandışı kişiler: Şah-ı mârân(Yemliha), div, perî, iblis, cîn, Yacuc, Macuc, ejderha, konuşan kuş, ağaç ve yılanlar, Halis, Melis, Peri kızları Dilşad, Kamer, Şemsa, melek. . .

Olağanüstü yaratıklar içerisinde en önemli olan Şahmeran’ dır. Şahmeran kendisini Câmash’a tanıtır. Anlatıda Şahmeran’ın diğer adının Yemliha olduğu belirtilir. Şahmeran için “apakça billura benzer” ifâdesi kullanılır. Ayrıca yazmanın hiçbir yerinde Şahmeran’ın cinsiyetine dair bir ifade geçmemektedir.

[11a] / (8) Câmash nazar etdi gördi ejderhânîñ arķasında (9) bir ağce yılan var yüzi adem yüzi gibi çün yakın geldi (10) faşîh diliyle selâm virde Câmash selâmın aldı bu (11) bu ejderhânîñ başında bir la‘l vardır bir büyük yılan ol (12) l‘ali indirir götürüb Şâh-ı mârân öñinde ķor Şâh-ı mârân (13) ayder ey Câmash hic ķorķma bu yılanlar cem‘isi benim ķulumdur

[14b] / (1) bu cezire toptolu orta yerde bir küçük yılan var teni (2) appaçca billūra beñzer bir yılanın başı üstünde olur (3) her kaçan kim çağırsa bunlara tiz geliñ deyü bunlar gelürlerdi ol (4) ol yilancık kim dedim uş ben idim dedi Câmasb degildi (5) Şâh-ı mārân ayder ey Câmasb biz ol ili niçe koyub (6) gettünüz deyü vireyin dedi çünkü Bulkıyāya çağırub şordum ki

[14b] / (7) ne kişi sen didim Bulkıyā ayder Muḥammed adını kitābda buldum (8) ‘āşık oldum anı isterem dedi cümle aḥvālin dedi (9) dönüb baña ayıtdı yâ seniñ adın nedir söyleyebildim dedi (10) ben dedim ki benim adım Yemliḥādır bu yılanların şāhıyam dedim

2.Olağan Kişiler: Gerçek kahramanları da kendi içinde üçe ayırabiliriz. Din uluları, sıradan insanlar ve meslek adıyla geçen kahramanlar.

2.1.Telmih Yoluyla Bahsi Geçen Kişiler: Hazreti Muhammed Mustafa, Danyal Hazretleri, Yusuf, Âdem, Hz. Nuh, Hazreti Süleyman.

2.2. Doğrudan Bahsi Geçen Kişiler: Câmasb, Câmasb’ın annesi, Câmasb’ın arkadaşı eşekçiler, Mısır şahı Uş, Uş’un oğlu Bulkıya, Bulkıya’nın annesi, Affan, Key Hüsrev, Vezir Şemhur, Acac, Horasan Padişahının kızı.

2.3. Meslek Adıyla Geçen Kişiler: Hoca, gemiciler, elçi, çengi, hazinedar, dellal, eşekçi, yazıcı, rakkas, guyende, pehlüvanlar, leşker, şahbaz, keşiş, çavuş, hamamcı, casus

B. Yer (Mekân)

Tıpkı kişilerde olduğu gibi Yz2’deki yer ifadelerini de olağandışı ve olağan olmak üzere iki açıdan ele alındı. Geçen yer isimleri olayın geçtiği coğrafya hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

1. Olağandı Yeri (Mekân): Şah-ı mârân'ın yeraltındaki köşkü, Kuh-ı Kâf, karınca diyarı

[17b] / (8) aydum gelün göçelüm dedim ol aralıktan kâfa getdün (9) ol vaqıtden berü kâfda yaylaruz ve kış olıcağ bunda (10) gelürüz Şah-ı mârân Câmasb bu sözü aydıvirdi işidüb

[30b] / (13) kalasın bu yerün bir yanı deryâ altı aylık yoldur bir yanı [31a] / (1) bu tabağadır altı aylık yoldur bir yanı bir ulu (3) deyüldür bir yanı sâhildir üç aylık karınca iklimidir

2. Olağan Yeri (Mekân): Kendi içinde şehir ve ülke adları, bina adları ve coğrafi yer adları olmak üzere üç başlık altında ele alındı.

2.1. Ülke, şehir adları: şehir, köy, Ceyhun, Mısır, Şam, Kabilistan, Horasan, Yemen, Mekke, Kabil, Yahudi İklimi

[5a] / (15) bu âdem olmaya meger bir şu var idi adına ceyhun dirlerdi

[5b] / (1) Ötede bir ulu tağ var idi 'azm kılub Dânyâl ol tağa (2) gider işbu yolda gör kim nider meger Ceyhunuñ bir köprisi var idi

[9a] / (3) getirüb eşeğe yükletdiler kimi şehre kimisi köylere gittiler

[13a] / (10) dedi aradan Bulkıyâ revân oldu ki şâma gele (11) giderken yolu deñize erişdi bir gemi buldı şâma gider ol

[24b] / (2) dedi ol hemân başladı ayder atam Kâbilistân pâdişâhı idi (3) ol memleket altında idi otuz vezîri var idi

[25a] / (1) dediler gelüb dediler ki eger Hôrâsân şâhınıñ kızın

[29b] / (4) turdılar dediler bizi Allah yine kâbil şehrine ilettdi

[33b] / (2) dedi bunlar ayıtdılar işidürüz şol yemen tãifesi ile andan

[41b] / (12) kalur meger hind ilinde bir pâdişâh var idi hem vezîriñ (13) adı idi şâhı zâlim idi vezîri pür hîle

[44a] / (7) andan hâcılarla mekkeye geldi hiç haber bilmedi andan Yemenlilerle (8) kâfileye uydı gitdi geldiler yemene irdiler anda dañi qarâr

[11b] / (12) Şâh-ı mârân hoş ola didi Şâh-ı mârân işit imdi (13) dedi kışsa-yı Şâh-ı mârân Mısr ilinde bir kişi var idi

2.2. Bina adları: Ceyhun Köprüsü, kuyu, mağara, hamam, köşk, ev, havuz, saray, taht.

[10a] / (11) içerü girdi gördigim bir ‘aceb köşk var bir büyük havz (12) var çevre dîvâr ol şu ortasında bir büyük (13) öyiğ var yaşıl ol öyükde bir ‘aceb nesne turur nūr

[57a] / (5) hoş oldı üçüncü gün kıyruğun yedirdi cümle renci gitdi kaldurub (6) hammâma ilettdiler aından gerü sarâya getürdiler tahta oturdu

[36a] / (4) yerde bir lañif köşk var köşküñ önünde bir havz (5) var âb-ı revân olub aqar çün cihân şâh bunları gördi

[53a] / (4) itdiler aldılar Câmasbı sarâya girdiler begler göricek ayağ (5) üzerine kalkdılar Şemhür vezîr ayıtdı ey Câmasb cümle saña

[50a] / (12) āhim baña daḥi destūr virsiñ ilūme gitsem dedi Şāh-ı mārān (13) ayıtdı ey Cāmasb ‘ahduña vefā ile unutma zinhār hammāma [50b] / (1) girme benim қоşunca cānuma kıyma dedi bir ejderhāya buyurdı var bunı kıyudan (2) taşra çıkar dedi ejderhā cāmesabı aldı kıyu kenārına çıkardı

2.3. Coğrafi Yer Adları: Cezire, ada, derya, deniz, sahra, yazı, ova, nehir, akarsu, dağ, dere, sahil

[14a] / (9) ‘aşkı daḥi ziyān oldı bunları vedā‘ idüb gitdi (10) deñiz kenārına geldi gördü ki gemiler var cümle altı düzölmüş

[32b] / (4) bişirdiler yediler çünkü ol aradan getdiler bir ulu sahrāya

[5b] / (1) Ötede bir ulu taş var idi ‘azm kılub Dānyāl ol taşta

[14b] / (1) bu cezire toptolu orta yerde bir küçük yılan var teni (2) appakca billūra beñzer bir yılanıñ başı üstünde olur

C. Zaman

Zaman kavramı da Yz2’de kişiler ve yerde olduğu gibi olağandışı ve olağan olmak üzere iki açıdan ele alındı.

1. Olağandışı Zaman: Üç aylık, altı aylık yollar olağandışı olayların anlatıldığı zaman diliminde en fazla kullanılan ifadelerdir.

[30b] / (13) kalasın bu yerüñ bir yanı deryā altı aylık yoldur bir yanı [57] / (1) bu taifedir altı aylık yoldur bir yanı bir ulu (3) deyüldür bir yanı sāhıldir üç aylık kıarınca iklimidir

[35b] / (4) dedi kim ağlamağlı kuşlar gelicek anı bişirem dedi yıl başında (5) kuşlar gelince ıur dedi çün cihân bu sözi işitdi Murğ-ı şâh (6) nîñ ayağına düşdi bir zamân onuñ ile qaldı yıl başı (7) oldı başladı kuşlar gelmege geldi Cihân Şâha neşetledi

[38b] / (8) qaldı varuben ıonlar getürdi geydürdi bir beş altı gün (9) yeyüb içdiler bir gün Cihân Şâh Şemsaya ayıtdı babama gidelim

1. Olağan Zaman: Camasb'ın kazanç kazanmak için birkaç gün ormana gidip gelmesi, Camasb yedi yıl mektebe gider, Camasb yedi yıl hamama girmez vs.

[8b] / (1) ana şabâh baña birkaç eşek alıvir varub odun getüreyin (2) dedi anası ayder olsun cânım oğul tek başar çünki (3) şabâh oldı bir gidivir balta alıvirdiler birkaç eşekcilere (4) yoldaş olub bir beş altı gün bu işi işledi başlayub (5) kazanc getürür oldı bir gün yine eşekciler cāmesab ıağa

[9a] / (4) Cāmasb bunda qodılar ıa bunlar gelince bekleye bunlar balı şatub (5) geldiler bir iki hafta bu balı dökünce dāyim kıuyuya inüb (6) ıulum ıolduran cāmasb idi bu kez gerü cāmasbı indirdiler

[16b] / (4) gemiye girmişler birgün bir gece mest olub yatmışam çünki (5) uyandum gözümü açub gördüm bir şanduk içinde(5) bir aqar şu vardır çepçevre almışdır haftada bir kez (6) şenbe günü olur şu az qalur gelen geqer cum' aertesi (7) Yahūdiler evlerinden ıaşra çıqmaz altı gün şu geqid virmez

[20b] / (6) melül oldu aqşam oldu nāgehân bir gemi çıqdı çok

[37a] / (5) şalıvir dedi Murğ-ı şâh ayder ey Cihân Şâh eger anlar seni (6) görmedilerse yılbaşında yine gelürler ben kuşlara gidicek ben (7) bunda qal bir yerde

gizlen şoyunub şuya girdüklerü vaktin hemân (8) biriniñ gömlegin kaç ayruk ol kalur
yalvarub gelse

[50b] / (3) kodı aḥşam idi Cāmasb ardına baḳmayub kaç ar il yatacak (4) evlerine
geldi kaçuyı yap yap urdı içerüden anası

[51b] / (5) itdiler bir iki gün misāfir itdiler andan taḡılub gıtdiler Cāmasb (6) ḳaldı
evlerinde yimede ve içmede bir zamān yedi yıl ḥammāma girmede

(7) meger bir gün Cāmasb şehir içinde giderken yolu ḥammāma uğradı

[53b] / (1) Cāmasb ‘acebleyüb başın şaldı ayıtdı siz öyle şanursız ki (2) atası otlar
ḥakīm idi bu daḡı onuñ oḡludur dirsiz imdi (3) diñlegiñ ḥālümü diyayın dedi yedi yıl
oḳumaḡa vardum başarmadım (4) hīç bir san‘at elimden gelmez dermānın Allah vire dedi
Şemhūr ayıtdı

[57b] / (9) ol zamāndan berü yādigār ḳaldı tariḥ-i peygamber sekiz yüz otuz üç (10)
oldı şehir aydınlıḳda düzeldi çün Cāmasb nāme tamām oldı (11) vir şalavātı Muşafaya
vesselām Muşafaya vesselām ḥaḳ te‘ālā rahmet eyleye ol cāniçün (12) Fātiḥa iḥsān ide
yazan için firāḡ fi 21 şehir-i ramazan el mübārek (13) sene-yi şelaşi ve sittin ve elf

D. Olay

Camasbnâme adını taşıyan Yz2 tam nüshadır. Tıpkı Yz1’de olduğu gibi iç içe
geçmiş hikâyelerden oluşur. Çerçeve masal özelliğini taşıyan bu nüshada Camasb’ın
hikâyesi, Bulkıya ve Cihan Şah’ın hikâyesi olmak üzere üç farklı hikâyeye yer alır.

Yz2’de başlık olarak “Cāmasbnâme ” adı yazılmıştır. Altında, “Bu Bulkıya’nın
Kitabı” ifadesi yer alır. Bismelenin ardından önce Allah’a sonra Hazret-i Muhammed’e
övgüde bulunulur.

Camasbnâme'nin Özeti

Dünyayı küfür tutunca Hak Teâlâ dünyaya Danyal'i gönderir ve ona peygamberlik verir. Danyal hem hekim, hem peygamber idi. Hikmetlerle dolu kitabı vardı. Bir gün kitabı açıp ecel dermânını bulur. Bazı otları bir araya getirir. Bulduğu yerde Ceyhun denilen su vardı. Ceyhun köprüsünün üstünden geçerken Hak Teâlâ Cebrâil'e Danyal'in elindeki kitabı suya düşürmesini emreder. Cebrâil, Danyal'e Danyal peygamberi bilip bilmediğini sorunca Danyal de "İşte benim." der. Danyal, Cebrail'den sorusunu sormasını ister. Cebrâil onun Danyal olmadığını ve yalan söylediğini söyler. Bunun üzerine Danyal, Tanrı hakkı için doğru söylediğini söyler. Cebrâil, Danyal'in bir kitabı olduğunu çıkarıp göstermesini ister. Danyal, kitabı çıkarır ve sualini sormasını ister. Cebrâil ona; " Cebrâil şimdi nerededir? " der. Danyal bunun üzerine onun yedi kat gökte olduğunu söyler. Cebrâil bu cevap üzerine kendisinin Danyal olmadığını söyler." Varıp Danyal'i bulayım." der. Danyal, sabretmesini söyler. Cebrâil, Cebrâil yerde mi gökte mi olduğunu sorar. Danyal, " Bunun üzerine kitabımı açıp bakayım." der. Cebrâil; " Sensin." der. Danyal, " Kendini gizleme." der." Bir kimse ne yerde ne gökte olmasa nerde olur." diyerek "Sen şâyet Danyal olsaydın bilirdin." der. Danyal sabretmesini, hele üç kez olmasını ister. Danyal tekrar, " Cebrâil ya sensin, ya benim." der. O esnada Cebrâil dirseğini kaldırır ve o kitabı suya düşürür. Danyal'in elinde beş on kâğıt kalır. Danyal Cebrâil'e; " Ey kardeş, neden kitabımı suya attın?" der. Cebrâil bunun üzerine Danyal'e, " Sen ecel dermânını bulmuştun, dünyaya hür gelen kimse kalmaz, bâkî heman Allah kalır." der ve kaybolur. Danyal, bir süre köprü üzerinde kaldıktan sonra ağlayarak evine döner. Üzüntüsünden hasta oldu. Danyal elinde kalan kâğıtları bir sandığa koyup kilitler ve hatununa vasiyet eder. " Ey ahiret hakkını helal et, ben ölüyorum, eğer oğlum olur da aklı yettiği zaman sana atamdan hiç yadigâr kalmadı mı derse bu kâğıtları verirsin." der. "Seni ve oğlanı tanrıya ısmarladım." diyerek canını teslim eder. Herkes ağlaşır, yas tutar. Bir müddet sonra oğlu olur. Adını, Câmasb koyarlar. Münecimler getirerek talihine bakarlar. Ömrü uzun olacak dediler. Oğlan yedi yaşına girince hocaya verirler. Altı ay gidip gelir; fakat bir harf öğrenemez. Anası şaşırıp hiçbir nesneden nasibi yok deyip ittifak edip evlendirmeye karar verdiler. Şâyet hatunu olursa gayret eder, dediler. Câmasb'ı everdiler. Eşine de artık usanç gelince "Ya çalış, kazanç getir, ya git." der. Anası gelip teselli verir." Eşekçilere koşayım seni, şehre odun getir akçe kazan." der. Câmasb, anasının teklifini duyunca memnun olur. Birkaç eşek ve balta alıp eşekçilere yoldaş olur. Eşekçilerle ormana giderken yağmur

yağmaya başlar ve bir mağaraya sığınır. Câmasb elindeki çubukla yeri eşelerken bir mermere rastlar. Eşekçileri çağırır. Görürler ki bu mermer, kuyunun ağzını kapamış. Mermeri koparırlar ve ağzına kadar dolu bir bal kuyusu görürler. Ekmek çıkarıp bal yediler. Çıkarıp balı satalım derler. Kimi şehre kimi köylere gider. Câmasb'ı kuyunun yanında bıraktılar. Bir iki hafta gidip geldiler, kuyuya inip bal doldurma işini Câmasb'a verirler. Câmasb'ı kuyuda bırakıp giderler. Şehre gidip yeme içmeyle meşgul olurlar. Câmasb'ın anası onları görünce oğlunu sorar. Câmasb'ı kaplan yediğini söylerler. Bu eşekçiler, Câmasb'ın anasını her gördükleri zaman hâl ve hatırını sorarlar. Bir şeyler verirlerdi ona. Biz gelelim Câmasb'ın kuyudaki ahvaline. Câmasb kuyudaki balı tüketince arkadaşlarına ip sarkıtmaları için bağırır. Cevap gelmez. Bakar ki gelen giden yok, anlar ki arkadaşlarını ona ihânet etti. Orada etrafı gözlerken önüne bir akrep düşer. Ayağıyla basıp akrebi öldürür. Akrebin çıktığı yere bakar ve “Bu kuyu bal ile doluydu, bu akrep muhakkak dışarıdan gelmiştir.” diye çıkarımda bulunur. Yanındaki bıçakla bir eşeğin geçeceği kadar yer eşer. Birden demirden bir kapı gördü. Kapının üstünde bir anahtar asılı olduğunu görür ve kapıyı açıp içeri girer. bir köşk görür. Köşkün yanında büyük bir havuz ve suyun ortasında büyük bir öyük vardı. Öyükte acayip bir nesnelere görür. Câmasb, soyunup suya girer. Yürüyüp öyük dibine vardı. Yeşil zebercetten münevver bir taht görür. O tahtın üstüne çıkıp “Acaba bu taht kimin?” diye düşünür. Yeraltında bunun gibi bir köşkü kimin yaptığını merak etti. Bunun insan işi değil de perilerin işi olduğunu düşünür. Düşünürken uykuyakalır. Birden uyandığında kürsülerde akreplerin olduğunu görür. Korkusundan titremeye başlarken dua etmeye başladı. O esnada bir insan sesi işitir. “Korkma.” diyen sesi duyunca rahatlar. Ejderhanın arkasında akça bir yılan görür. Bu yılan ona korkmamasını ve diğer yılanların onun kulu olduğunu söyler. Câmasb, bu sözleri duyunca rahatladı. Önüne türlü taze yemişler getirirler. Hep beraber yerler. Şahmeran, Câmasb'dan başından geçen olayları anlatmasını ister. Câmasb, başından geçenleri anlattıktan sonra Camesab da Şahmeran'dan başından geçenleri anlatmasını ister. Şahmeran, başından geçen ahvali anlatmaya başlar.. Mısır ilinde Beniisrail kavminden Uş adında âlim bir zat vardı. Onun Yusuf yüzlü bir oğlu vardı, adı “Bulkıya ” idi. Bulkıya, gece gündüz ibadet ederdi. Birgün atasının ölümü yaklaşınca Beniisrail halkını yanına topladı, helâlleşti. Yerine oğlunu atadı. Bulkıya'yı atasından yeğ tutarlar. Bir gün Bulkıya, atasından ne kaldı ise hazineyi kontrol ederken demir bir sandık görür. Çilingiller getirip sandığı açtırır. İçinde bir kitap görür. İçindeki na't-ı şerifi okur. Bu kitapta Mustafa sallallahû 'aleyhissellemin ve ümmetinden nice velilerin geleceği yazıyordu. Bu kısımların

Tevrat'tan çıkarıldığını görür. Çevreye adamlar salıp kitabı yorumlattı. Sonra da babasının Muhammed düşmanı olduğunu ve onu mezardan çıkarıp yakalım der. Halk, zaten öldüğü için yanmasının bir şeye yaramayacağını en iyisi Hak yaksın, derler. Bulkıya, anasının yanına gelir, helâllik isteyip gemiye binip Şam'a gitmek için yola koyulur. Gemide giderlerken bir adaya ulaşırlar. Bulkıya, adaya çıkar ve orada uykuyakalır. O uyurken gemiciler onu unutup giderler. Bulkıya uyanır ve ada içinde gezinmeye başlar. O esna bir ses işitir. Bulkıya deve gibi büyük yılanlar görür, bu yılanlar "Tanrı birdir Muhammed Hak resûldür." diye zikrederler. Bulkıya bunları görünce hayran kalır. İçlerinden biri Bulkıya'ya kim olduğunu sorunca Bulkıya, âdemoğlu olduğunu ve Beniisrail kavminden olduğunu söyler. Onlar Beniisrail'i duymadıklarını söylerler. Bunun üzerine Bulkıya, onlara kim olduklarını ve dillerinin neden insanların dili gibi olduğunu söyler. Onlar da asıllarının tamudan yani cehennemden olduklarını söyler. Bulkıya, yanan cehennemden neden çıktıklarını sorar. Onlar da yılda bir kez cehennemim kükreyip içindekileri dışarı attığını söyler. Bulkıya onlarla vedalaşıp gider. Deniz kenarına erişir ve gemiler görür. Hiç kimse yoktu. Gemiye binip bir adaya ulaşır. Çıkıp görür ki büyük başlı öyüğe benzer yılanlar var. Orta yerde de küçük bir yılan var. O küçük yılan Şahmeran' dı. Bulkıya, ona Muhammed adını kitapta okuduğunu ve ona âşık olduğunu söyler. Bulkıya yılanı dönüp kim olduğunu sorar. O da yılanların şahı Yemliha olduğunu söyler. Bulkıya onlarla vedalaşıp Şam'a doğru yol alır. Yemliha ona "Şayet habibullaha erişirsen bizden selam söyle." der. Bulkıya Şam'a gelir. Orada ulu bir şeyh vardı. Adına Affan diyorlardı. Affan çok bilgili idi. Zebur, İncil, Tevrat'ı okumuştı. Birgün Tevrat'ı okurken gördü ki "Kim Süleyman peygamberin yüzüğünü kim alırsa âleme padişah olur." Affan, Süleyman'ın yüzüğünü kuşların yedi deniz ötesine götürdüğünü bilir. Kim yılanların Şahını tutup demir sandığa koyarsa, ona otların dilini konuşturur, otlar ve ağaçların neyin dermânı olduğunu öğrenirdi. Şahmaran'ı nasıl bulacağını kaygılı bir şekilde düşünürken bir gün Bulkıyakarşılaşır. Bulkıya, başından geçenleri anlatır. Atasının sakladığı kitabı bulduğunu, na't-ı Mustafa'yı okuyup âşık olduğunu, onu bulmak için giderken yolda Şahmaran'a rastlantıdan bahseder. Bunu duyan Affan sevinir. "Bana Şahmaran'ı göster, senin istediğini yapayım." der." Kim o yılandığı bulup bir demir sandığa koyarsa bütün otların hangi derde dermân olduğunu öğrenir." der. Bulkıya bunun üzerine, "Tut ki yakaladık ve otların dilini bildik ne elimize geçecek." der. Bunun üzerine Affan, " Bir ot var onu bulursak ayağımızın altına süreriz ve yedi deryayı geçeriz." der. "Süleyman'ın kabrini bulur, yüzüğünü alırız. Âlemin Şahı olup ondan sonra Muhammed Mustafa'yı buluruz." der. Bulkıya bu sözü

işitince mutlu olur. Affan demir bir sandık içine billurdan kadehler içinde süt koyar. Gemiye binip Bulkıya'nın Şahmeran'ı gördüğü adaya gelirler. Bir yerde gizlenirler. Şahmeran, gafil olup süt ve suçu içince sarhoş olur. Gelip kapağı kapatırlar ve gemiye binip giderler. Bir gün bir gece orada kalır. Uyandığında kendisini tutanın kim olduğunu sorar. Korkmamasını ve kendisini öldürmeyeceklerini söylerler. Şahmeran kendisini neden tuttuklarını sorunca, yedi deryâyı geçmelerini sağlayacak otu bulmak istediklerini söylerler. Şahmeran'ı nereye götürseler otlar dile gelip hangi derde dermân olduğunu söyler. Birgün bir ağaç suyunu sıkıp ayağına sürenin denize girse batmayacağını söyler. Bunu duyunca mutlu olurlar. Şahmeran'ı sandıktan çıkarıp özgür bırakırlar. Şahmeran tavsiyede bulunur. Affan'a seslenir. Yaptıklarının yanlış olduğunu söyler. Süleyman'ın yüzüğünü alma düşüncesinde olanların orada ateşte yanacağını söyler. Sağ ve esen evinize dönün, der. Şahmeran yılanların yanına geri döner. Yılanlar ona “Sen içimizden gittin biz birbirimizi yemeye başladık.” derler. Şahmeran da başından geçen serencâmı anlatmaya başlar. Yılanlar öfkelenirler. Şahmeran yerleri ifşâ olduğu için göç etmeye karar verir. Kaf'a göç ederler. Şahmeran o vakitten beri de Kaf'da yaşadıklarını Câmasb'a anlatır. Câmasb, ağlayıp Şahmeran'dan kendisini yeryüzüne salması için izin ister. Ben de kendi cinslerimle olayım, der. Bunun üzerine Şahmeran, bundan sonra böyle konuşmamasını zira kendisini dışarı bırakmayacağını söyler. Kendisiyle sohbet etmesini söyler ve Câmasb'ı oyalar. Câmasb melûl olur, gözünden yaşlar akar. Birgün Câmasb, Şahmeran'a Bulkıya ile Affan'a ne olduğunu, Süleyman yüzüğünü alıp alamadıklarını sorar. Şahmeran da “Dinle ey Câmasb!” deyip anlatmaya başlar. Bulkıya ve Affan, ağacın suyundan ayaklarına sürüp yedi deryâyı geçerler. Denizin içine girerler ve batmazlar. Bir dağa çıktılar. O dağda büyük bir köşk ve köşkün içinde de zerrin bir taht gördüler. Tahtın üstünde bir civanın yattığını görürler. Türlü cevherlerle bezenmiş. O civan sağ eli yüreği üzerinde ileri doğru gelip Affan'a baktı. Civanın serçe parmağındaki yakuttan yüzüğü gördüler. Süleyman peygamber, “Rabbi hebli mülken lâ yenbâği.” diye dua kıldığı için kimsenin yüzüğünü alamayacağını söyler. Bulkıya kalkıp gidelim, der. Affan da yüzüğü almadan gitmeyeceğini söyler. Affan Bulkıya'ya ismi azam duasını öğretir. Böylece yüzüğü alacaklarını söyler. Beraber duayı okuyarak tahtın yanına varırlar. Tahtın yanındaki ejderha onlara, “Ey bahtsızlar Tanrı'dan korkmaz mısınız, ben Süleyman tabutunun bekçisiyim.” der. “Ben burada gece gündüz bekliyorum, dönün geri yoksa helâk olursunuz.” der. Affan korkmayıp ileri varır. Ejderha ağzını açar ve ağzından bir ok çıkar ve mağara ateşle dolar. Affan'la Bulkıya'ya bir şey olmaz. Affan tahtın köşesine oturur. Hak Teâlâ Cebrâil'e

emreder ki Affan yüzüğü almasın diye. Cebrâil'in vurmasıyla Affan ve Bulkıya yere düşer. Ejderha bir kez daha ateş çıkarır. Bu sefer Affan kapkara olur.. Külünü rüzgâr göğse savurur. Hak Teâlâ, Bulkıya'yı korur, yakmaz Mustafa âşık olduğu için. Bulkıya, insan suretine giren Cebrâil'i görür ve ona selâm verir. Bulkıya Cebrâil'e kim olduğunu sorar. Cebrâil de ona kim olduğunu ve neden Süleyman'ın kabrine geldiğini sorar. Bulkıya da Beniisrail kavminden olduğunu ve Muhammed Sallallahû 'aleyhisseleme âşık olup o sebepten çıkıp Şam'a gittiğini anlatır. Şam'a gelip Affan'la karşılaşmasından bahseder. Bulkıya daha sonra mağaradan çıkıp deniz kenarına gelir. O sudan ayağına sürer. Denizde yol alır. Şahmeran Bulkıya'nın hikâyesini anlatırken, Câmasb, Şahmeran'a benim halim nice olur, bana çıkmak olmaz mı, der. Şahmeran ise canının aziz olduğunu şayet kendisini bırakırsa kendisinin öleceğini söyler. Bu işe kim razı olur, dedi. Bu söz üzerine Câmasb, Bulkıya'nın evine varıp varmadığını, ahvalinin ne olduğunu sorar. Bulkıya, denizin birini geçip bir adaya gelir ve ağlamaya başlar. Yemek yemek için bir şey olmadığını görür. Akşam olunca aniden bir gemi çıkagelir. Çok maymun ve canavarlar vardı. Her birinin ağzında bir gevher vardı. Bulkıya bu duruma şaşırıp tekrar bir denizi geçip bir adaya geldi. Burada ağaç yoktu. Yine akşam oldu ve çok canavarlar çıktı yine. Kapkara memeleri vardı. Tuluma benzeyen memelerinin içi süt doluydu. Bulkıya, bunları görüp yine şaşır. Yine ayağına o sudan sürüp oradan gider. Denizi geçip yine bir yere gelir. Burada hoş ağaçlar vardı. Ağacın yemişi vardı. Daha önce görmediği bu yemişlerden yedi. Yine güneş batınca denizden aygır atlar çıkıp oynadılar. Bulkıya yine denize girdi. Kumdan adaların içine geldi. Kum kaynayıp coştı. Birden her biri farklı şekillerde canavarlar çıkıp oynaşmaya başladılar. Bulkıya oradan da ayrılıp bir ulu denizi geçti. Taşları ak gümüşe, çiçekleri altına benzer bir yere vardı. Bulkıya oradan da yürüyüp bir denize vardı. Çıkıp bir ulu dağa yetişti. Orada çok ağaç vardı ve ağacın meyveleri insan başı şeklinde olup ağzı, burnu ve gözü, kapkara saçları vardı ve saçlarından asılmışlardı. Başka ağaçlar da vardı. Kuşbaşı şeklinde yemişler de vardı. Çok türlü ağaçlar vardı. Sandal, ud ve bakkam ağacı gibi. Kimi ağaç da vardı ki ağlardı inlerdi. Kimi ağaç da vardı ki yaprağı kara yemişi ak, Bulkıya tüm bunları görünce acepledi, akşam olunca gezdi. Yüksek bir kayanın üzerine çıktı. Gece yarısı olunca denizden insanların çıkıp geldiğini gördü. Ellerinde cevher bir çırağla çıkıp geldiler. Sabaha kadar sohbet ettiler. Bulkıya gizlenip bir yerde durdu. Güneş doğunca hepsi denize girdiler. Bulkıya o yerden de ayrıldı. Başka bir yere yetişti. Bahçeli bir yere geldi. Yemiş yemek için uzandığında yemişler dile geldi, “ Beni yeme ben sana yemiş vermem.” diye.” Sen âdemoğlu değil misin, sen ki buğdayı yedin ve cennetten kovuldun.

Sana yemiş vermem.” der. Bulkıya bu sözleri işitince âh edip yine ağlamaya başlar. Bulkıya, ağaca “Ey ağaç sizin yemişlerinizden kimse yemez mi? ” der. Ağaç bu acayip soru karşısında yemişlerini insanoğlunu bilmeyenlere rızık olarak nasip ettiğini söyler. Bulkıya oradan da ağlayarak ayrılır. Bulkıya bir ulu sahraya çıkar. Burada cenk olduğunu görür. Bulkıya’ya gördü ki sofralar düzülmüş, yemek yitip şerbet içiyorlar. Sonradan Na’t-ı Mustafa okumaya başladılar. Bulkıya bunu işitince ağlamaya başlar. Bunun üzerine Şahperi Bulkıya’ya peygamberi bilip bilmediğini sorar. Bulkıya da babasının sakladığı kitabı bulduğunu ve başından geçen serencâmı anlatmaya başladı. Bulkıya onlara kim olduklarını sorar. Onlar da anlatmaya başlarlar. Hak Teâlâ bizi yarattı. Nitekim yedi cehennem yarattı. Bir cehennemden diğerine beş yüz yıllık yol vardır. Her cehennemin bir kapısı vardır. Cehennemin yedi kapısı ve bunların adları ve kimin gireceklerinden bahsedilir. Yedi tamunun adları ve kimlerin orada olacakları; 1. Cehennem: İmansızlar 2. Ezza: Putperestler 3. Hutame: Yacuc Macuc 4. Cehîm: İblis, cin ve kâfirleri 5. Sekar: Namazsızları 6. Tamu: Yahudileri ve Nasranileri 7. Haviye: Münafıkları. Şahsahra bunları söyledikten sonra Bulkıya bunları işitince aklı gitti. Halimiz ne olacak deyince Şahsahra ona, kim ki bu dünyada Mustafa’yı sever, yarın olduğunda cehenneme girmez. Hak Teâlâ cehennemden önce iki nesne yarattı. Birinin adı Halis diğerinin Melis’tir. Melis’in sûreti kurt şekline ve alaca idi. Halis erkek Melis dişi idi. Melis’in kuyruğu akrep gibi, erkeğin kuyruğu yılan gibiydi. Bunlar Tanrı’nın buyruğu ile bunlar birlikte olurlar. Yirmi yıl geçtikten sonra Melis Halis’e vadesinin dolduğunu söyler ve oğlanları doğar. Yine Hak Teâlâ birlikte olmaları için emreder. Bu sefer on dört çocukları olur, yedisi erkek yedisi kız. Cihan Şah’ın kıssası anlatılmaya başlanır. Bulkıya o yiğide kıssasını anlatmasını ister. Cihan Şah anlatmaya başlar. Atasının Kabilistan padişahı olduğunu söyler. Atasının otuz veziri var idi. Her biri akıllı ve âlim idi. Üç yüz otuz bin atı, üç yüz büyük şehri vardı. Oğlu ve kızı yokmuş. Atam düşünmüş ki benim bir oğlum olmaz ise tacım, tahtım, malım ne olur diye vezirlerini toplamış. Vezirler Şahın derdini dinledikten sonra bir dermân buluruz deyip âlemi ararlar, en sonunda Horasan Şahının kızıyla evlenirse maksûduna ereceğini padişaha müşdelerler. Bunun üzerine Şah Taymus baş veziri Acac’ı Horasan’a gönderir.. Şahın önünde baş koyup kul gibi el bağlarlar. Şah onlara ziyafet tertip eder. Şaha dua edip Kabil padişahının namesini iletirler. Vezir okur. Şah kızını verir ve hemen düğün yaparlar. Nihayetinde kız hamile kalır, bir müddet sonra bir oğlu dünyaya gelir. Ad koydular çocuğa. Atası okuyup CihanŞah ismini koyar. CihanŞah’ın talihinin nasıl olacağına baktılar. On altı yaşına girince kimselerin görmediği acayip bir âleme gideceğini söylerler.

Allah'tan ne gelirse hoştur deyip tevekkül ederler. CihanŞah yedi yaşına girince hocaya verdiler. İlim öğrenir. On bir yaşındayken vezirlerini toplayıp meclis kurar ve içki içer. CihanŞah on altı yaşına girince ata binip ava çıkar. Avlanırken bir geyik görür ve peşine düşer ve CihanŞah kaybolur. Şah Taymus'a adam saldılar durumu anlattılar. Şah Taymus'un akli başından gidip bayılır, yüzüne su serpip ayılırlar. Her yana adam saldılar, ne kadar gemi varsa hazır ettiler. Şah dedi ki, kim oğlumu bulup getirirse oğlumla birlikte tahta oturacak. Bu sözü işitince dört bir yanda CihanŞah'ı aramaya başladılar. Aradılar, bulamadılar. Acac, bunun üzerine oğlunun gezip dolaşip sonunda geleceğini söyler. Şahın ne zaman döner sorusuna ise "Tanrı bilir, çaresi sabretmektir." der. Şah sarayına gelir. Mektuplar yazıp ülkelerin padişahlarına gönderirler. Oğlunu bulmaları için yardım ister. Biz gelelim CihanŞah'ın durumuna. Aradan yedi sekiz gün geçer, hiç kimse görmez CihanŞah'ı. Ağlaşırlar. Gemiye binip aramaya koyulurlar. Orada acayip varlıklar, yarım tenler görürler. On dört, on beş gün giderler. Karşılarında bir ada görürler. Gemiye sürüp kale dibine gelirler. Etrafta çin-i pulattan evler doluydu; fakat ortalıkta kimse yoktu. Evleri açıp içine girerler. Elma, kestane, fındık, nar ve her yemiştten olduğunu görüp doyuncaya kadar yediler. Gemide olanları da getirdiler. Dördü de gemiyi bırakıp kaleye geldiler. CihanŞah'ı gördüler. CihanŞah tahtı görünce ağladı, kulları da ağlamaya başladı. CihanŞah'ın tahta oturmasını istediler. CihanŞah tahta oturdu, kulları karşısında el bağladılar. Yine Kabil şehrine gitmek için hazırlanmaya başladılar. O esnada dışarıda kavga çıkar. Gördüler ki kalenin burçları maymunla doluydu. Maymunlar CihanŞah'ı tahta oturtur. Maymunlar da kullar gibi el bağlarlar. Türlü yemiş getirdiler. Şehzâdenin önüne koyarlar. Sofra kurdular. Türlü türlü oynadılar. Sonra gemiyi bulalım, derler. Derya kenarına geldiler; fakat gemi yoktu. Daha sonra gemiyi bulur. O arada maymunlar CihanŞah'ı bir dağ dibine götürürler. Bir ulu mermer üzerine yazı yazmışlar. CihanŞah gelir ve okur, şöyle yazılmış idi: Ey bunda gelen bu hattı okuyup maymuna Şah olasın, bu yerde kalasın, bu yerin bir yanı deryâ altı aylık yoldur bir yanı tabakadır ve altı aylık yoldur. Bir yanı sahildir ve üç aylık karınca iklimidir. Öte yanı Yahudi iklimidir. Bir akarsu vardı. Haftada bir kez şenbe günü su az olur. Cumartesi günü Yahudiler evlerinden dışarı çıkmaz. Altı gün su geçit vermez. CihanŞah, yanındakilere bir müddet burada kalalım dedi. Yiyip içip beş yıl geçti. CihanŞah kulları ve bütün maymunlar gezip yürürler. Sabah olunca maymunlar uyanır. Karınca iklimine yetiştiler. Bir ovaya erişirler. Maymunlar ile karıncalar kavgaya tutuşur. Akşama değin cenk ederler. Şehzâde aç ve susuz üç ay gider. Bir su kenarına gelirler. Çok kuş gördüler. Yumurtalarını pişirip yediler. Oradan da bir ulu

sahraya giderler. Oradan bir dağa erişir. Öte yanda büyük bir şehir görür. Kenarında ırmak akıp gidiyor. Ağacın gölgesinde oturur. Öte yanda birkaç insan görür. Buranın Yahudi şehri olduğunu mermerden okuyup öğrenir. Şükredip o gece orada kalır. Şehzâde şehre gelip baktı ki kimse yok. Yemekler yeyip Tanrı'ya şükrederler. Konuk olduğu kişi kim olduğunu sorar. Şehzâde başlar başına geleni anlatmaya. CihanŞah onlara başka yer bilip bilmediklerini sorar. Yemen'i bildiklerini söyler. Şehzâde oraya kaç günde varılacağını sorar. Tez giden kişi iki yılda gider derler. CihanŞah, bu memlekete kervan gelip gelmediğini sorar. Onlar da, uyuma kervan gelince biz seni onlarla göndeririz, derler. Bu söz üzerine orada kalır. Birgün şehirde gezerken bir dellâlin gezdiğini görür. Kim bin altın alır kuşluğa kadar işler, der. CihanŞah ben işlerim, der. Ertesi gün çıkıp ata binerler. Kuşluğa değin bir dağ dibine gelirler. Sarp kaya dibinde bir pınar akar. Konup yemek yerler. Bir hayli zaman bu dağda gezer. Oradan giderek bir köşke ulaşır. Kapısında bir pir görür. Pir ona nereden olduğunu sorar. Zira buraya insanoğlunun uğramadığını söyler. Pir kalkıp yemek getirir. İki yerler. CihanŞah ağlayıp başından geçenleri hikâyet eder. CihanŞah da onun kim olduğunu sorar. Pir kendisine Murg-u Şah nasara derler, der. Bu taht Süleyman'ındır. Beni burada koydular. Kendisi gitti. Yılda bir kez bütün kuşlar gelir Süleyman canı için dua ederler. Kıyamete dek işim budur, der. CihanŞah ağlayıp derdine dermân diler. Bunun üzerine Murg-ı Şah yılbaşında kuşlar gelince dur. Bu sözü işitince bir süre Murg-ı Şah'ın yanında kalır. Yılbaşı olunca kuşlar gelmeye başlar. CihanŞah üç ak güvercinin geldiğini görür. CihanŞah gizlenir. O güvercinler tahtın üstüne konarlar. Güvercinler ton değiştirirler. Soyundular. Yediler ve şerbetler içtiler. Havuz içine girip terennüm etmeye başladılar. Büyüğünün adı Dilşâd, ortanca kızın adı Kamer, küçüğünün adı Şemsa idi. CihanŞah bunları görünce âşık olur. Kızlar sudan çıkınca yine güvercin tonuna girip uçarlar. CihanŞah orada kaldı, âh edip aklı gider. Murg-ı Şah bağa gidip gördü ki CihanŞah'ın aklı gitmiş. Yüzüne su serper. Aklı başına gelir. Durumunu Murg-ı Şah'a anlatıp ondan medet ister. Murg-ı Şah ona öğütte bulunur. Zira kızların oraya geleceğini biliyordu. Onlar perilerdir. Yılda bir kez gelirler, dedi. Murg-ı Şah, CihanŞah'a bir kuşla memleketine dönebileceğini söyler. CihanŞah bana atam gerekmez, bana maşukuma ulaşacak yolu göster, dedi. Bunun üzerine Murg-ı Şah, eğer onlar seni görmediyse yılbaşında yine gelirler, dedi. Onlar geldiğinde gizlenirsin ve birinin gömleğini kaparsın, der. Eğer seni gördüler ya da sezdilerse gelmezler, der. Yediler içtiler, yılbaşı oldu. CihanŞah altı gün gözledi gelmediler. Âh edip aklı gitti. Hak Teâlâ'ya münacaat eyledi. Üçü birden gelip taht kenarında durdu. Tonlarını değiştirip suya girdiler. Suyu girip

oynadılar. Şehzâde çıkagelip küçük kızın gömleğini kaptı. İkisi hemen gömleklerini alıp kaçtılar. Biri su içinde kaldı. Şehzadeye yalvardı. Gömleğimi bana ver, seninle kalayım der. CihanŞah bir yıldır yolunu gözlediğini söyler. Tanrı saldı geldin, üstat öğüdüdür gömleğini vermem, der. Hak Teâlâ hazretlerinin hikmetiyle bunlar gömleksiz uçmazlardı. Eğer gömleği bırakıp giderse gövdesi yanardı o yüzden gitmezdi. Bunun üzerine kız CihanŞah'a bari git tonlarımı giyeyim dedi. Kız tonlarını giyip oturdu. Şehzâdeyi çağırdı. Kız buna ikrâm eyledi. “Yiğit adın nedir, kimin oğlusun?” der. CihanŞah, “Atam, Kabilistan padişahıdır ve adım CihanŞah.” der. Ahvalini kıza anlatır. Kıza âşık olduğunu ve bir yıldır gözlediğinden bahsetti. “Eğer sen burada olmazsan ben ölürüm.” der. O esnada Murg-ı Şah gelir. Görür ki şehzâde kızı yanına almış oturuyor. Şaşırır. Tonlar getirip giydirdi. Bir beş altı gün yiyip içerler. CihanŞah, Şemsa'ya “ Babama gidelim.” der. Murg-ı Şah'tan düstur isterler. Murg-ı Şah şehâdeye gömleği Şemsa'ya ta ki ondan çocuğu olana kadar vermemesini söyler. Bir sabah kız, CihanŞah'ı iline götürür. Şehrin önünde bir pınar vardı. Önüne kondular. Meğer Şah Taymus ava çıkmıştı ve pınar yolunun üzerindeydi. Av dönüşü pınarın üzerinde bir insan gördüler. Birbirlerini görünce aklı başından gitti, yüzüne su serptiler. CihanŞah ile görüştü.” Varıp babana müjdeleyeyim.” dedi. Atına binip gitti. Müjdeyi verene beş bin altın verdi. Şah Taymus, CihanŞahı gördü. İkisinin de aklı gitti. Yüzlerine su serptiler. Ayılınca Şah oğluna bunca zaman nerede olduğunu sorar. CihanŞah da, “ Sergüzeştim çoktur ata.” der. Şemsa dahi gelir. CihanŞah'ın anası da haberi duyunca aklı gider, onu da ayıltırlar. CihanŞah'ı anası gördü ve iki gözlerinden öptü. CihanŞah macerasını atasına haber verdi. Atasını onu tahta geçirip karşısına kürsü kurup oturdu. Yemede içmede kaldılar. Bir gün CihanŞah mest olup atasına kendisi için bir bahçeli bir saray yaptırmasını istedi. Şemsa hatun ile düğün hazırlıklarına başladılar. Bağ içinde bir ulu köşk yaptırdılar. Sarayın orta yerinde bir mermer direk bulun dediler. Kızın gömleğini altına koydular. Üstüne mermeri koyup sarayı yaptılar. Şemsa sarayın içine girince burnuna gömleğinin kokusu geldi. Tüyleri ürperdi. Bir gün hatunlar gittiler, Şemsa yapayalnız kaldı. Gömleğini buldu, giydi. Taht üstüne oturdu. CihanŞah dışarıdan gelip Şemsa'yı gördü.”Eyvah yanıldım.” dedi. Şemsa da, “Beyim gömleğimi aldım, istersen beni şimdi Kale-i Gevhernigin'de bulasın.” dedi. Hemen uçtu. CihanŞah'ın yine aklı gitti. Dışarıdan birkaç insan geldi, atasına haber verdiler. Yüzüne su serptiler. CihanŞah babasına durumu anlattı. Kale-i Gevhernigin'e gitmek için izin istedi.” Eğer ben onu bulamazsam ölürüm.” dedi. Şah, “Etrafa adamlar salayım, onlar bulsunlar.” dedi. Dört bir yanına güzel kızlar koyalım, belki birine meyleder, dediler. İki yüz gül yanaklı kızları

çengileri gûyendeleri rakkasları getirip oğlu huzuruna getirdiler, çaldılar oynadılar, eğlendiler. O esnada Hind ilinde bir padişah vardı. Şah Taymus'un düşmanı idi. "Kardaşımı ve atamı öldürdü." der. Hazır oğlunun derdine düşmüşken onunla cenk etmek istedi. Elçi saldılar. Erkeğin kardeşini esir aldılar. Şah Taymus'a haber verdiler." Keygâl-i Hindî " memleketini aldı, dediler. Şah beylerini topladı. Şah Tanrı'ya sığındım, der. Karşısına o cihangirler geldiler. Şah ata bindi. Şehirde çıkıp üç gün gittiler. Irmak kenarına gelip kondular, çadırlar kurup divan ettiler. Şah çıkıp tahta oturdu. Şah Acac vezire ne yapmak gerektiğini sorar. Acac da Şah'a, " Bir iki casus salalım hem elçi gönderelim, muratları nedir görelim nedir? " der. Nâme yazıp elçi gönderdiler. Elçiler geldi, Keygâl'e haber verdiler. Şah Keygâl'i görüp baş burdular, mektuplarını sundular. Şah okuyup gördü ki kötü sözler söylemiş." Kâfirin sözü ancak olur." dedi. CihanŞah, babasından haber alınamayınca " Neden yabız evde oturuyoruz, at getirin gidelim." dedi. At getirdiler. Anasına elveda deyip iki yüz er atlarıyla gittiler. Akşam olup bir yere kondular. Hepsi uyudu. CihanŞah yalnız yola koyuldu. Bir hafta gitti. Bir köye geldi. Üç gün durdu orada. Nereye gideyim diye düşünürken bari Hind iline gideyim, dedi. Acac, Şaha " Düşmanı bırakıp gitmek olmaz, oğlunu Tanrı'ya ısmarla." der. CihanŞah Şam'a geldi." Kale-i Gevhernigin nerededir?" dedi, "Bilmeyiz." dediler. Oradan hacılarla Mekke'ye geldi. Yemenlilerle kafileye uydu. Yahudi şehrin sordu. Yolda çok zahmet çekti. Bir eve konuk oldu. Daha sonra kaybolunca daha önce yaşadığı macerayı yaşadı. Yine Murg-ı Şah'ı gördü. Murg-ı Şah, onu alıp kuşların yanına geldi. Murg-ı Şah kendisinden büyük bir kardeşi olduğunu söyledi ve CihanŞah'ı ona yöneltti. Bir kuşa bindirdi ve nâme yazıp gönderdi. Ulu kardaşımın adı Tayrul mülûk derler. Bir süre CihanŞah orada kaldı. Bir gün kuşlar geldi, vardılar sordular herkes, işitmedik, dediler. Bir kuş Nuh devrinden kalan bir keşiş olduğunu ve onun da bir âsâsı olduğunu söyledi. O âsâyı yılda bir kez yiyen her bir paresinden bir nesne çıkar. Birinden at birinden ekmek birinden tahıl birinden süt çıkar. Cümle hayvanlar ve kuşlar yerler. Keşişin adına Yagmus derlerdi. Keşiş şehzâdene kim olduğunu sordu. Şehzâde Kale-i Gevhernigin'i aradığını söyleyince, keşiş böyle bir yeri ne gördüğünü ne işittiğin, söyler. Hayvanlara sorayım der. Kuşlar gelir, cümlesi bilmediklerini söylediler. Sonra bir kara kuş, bir ulu dağ vardır öte yanı o vadidir, orada atam ve anam yuva eylemiş, biz iki kardaş idik. Bir gün anam ve atam gitti yedi sekiz gün gelmedi biz de neden gelmediklerini sorduk. Onlar da Kale-i Gevhernigin'de periler bizi tuttu dediler. İki günden sonra azat eylediler. CihanŞah, o kuşa yalvarır ki kendisini yuvasına götürsün diye. Yagmus, kuşa buyurdu, kuş dağlar ve denizler aştı. Bir yere konup

işte burasıdır yuvamız dedi. CihanŞah, kendisini atasıyla anasının geldiği yere götürmesini ister. Kuş onu alıp bir dağa götürür. Kuş döner. CihanŞah on yedi günde dağa çıkar. Akşam olunca karşıdan bir şûle göründü. Taymus ile Keygal birbiriyle karşı geldiler. Altı ay savaştılar. Bir yanda oğlunun ayrılığı bir yanda kaleye düşmesi âh edip ağlar. Biz gelelim CihanŞah'ın hâline. Dağdan gelen parıltı Kale-i Gevhernigin'den geliyordu. Altı aylık yoldu. Altın, gümüş ve yakuttan yapılmış idi. Periler şehri idi. Kızın atası padiŞah idi. Adına Şehlas derlerdi. CihanŞah'ı gördüler. Buraya insan gelmez dediler. Ne yiğit imiş derler. Periler kanat çırpıp Şemsa'yı neşetlediler. CihanŞah geldi dediler. Şemsa, görüp ah etti. Akli başından gitti. Yüzüne gülab saçtılar. Akli başına geldi. Kız gelip boynuna kolunu sardı. Birbiriyle görüştüler. Taht üstüne oturdular. Peri beyleri geldiler. Ne oldu da bu yiğidi kabul ettin, dediler. Düğün ettiler. Akşam oldu. CihanŞah, Şemsa'ya ey benim nigârım babamın üzerinde düşman vardır. Ne yapmam gerek deyince, kız atasına gelip haber verdi. Hemen beylerini çağırırlar. Doksan bin peri geldi. Taht üzre cihan Şah bindi. Murg-ı Şah'a kondular. Elini öptüler. Orada bir gün kaldılar. Kabilistan'a gittiler. Şah Taymus kaygı içindeyken birden gökyüzünden CihanŞah çıkagelir. Gördü ki atası tutsak olmuş, devlere emreder. Şah Taymus'u alıp oğlunun yanına götürürler. Oğlunu görünce akli gitti geldi. CihanŞah babasının elini öptü. Şemsa da öptü. Şah Taymus'un tutsak olan beylerini kurtarırlar. Şah Taymusun tahtına geldiler. Şükrettiler. Şahın buyurmasıyla esirleri getirirler. Şah boyunlarını vurun, der. Keygal bu sözü işitince ah etti. Beyler durup ona Müslüman ol dediler. Şehadet getirip Müslüman olur. Şah Taymus'un yanına getirdiler. Ona geri ilini verdiler ve tutsakları azat ettiler. Şah Taymus oğlu ile mutlu oldu. Bu sözü CihanŞah, Bulkıya'ya haber verdi. Birgün Şemsa suya girmek istedi. İmdat sesi geldi. Vardığında kurdun boynunu köpürttüğünü görür. Cihan Şah yetişip kurdu öldürür. Devler sese gelirler. Cihan Şah, kendini öldürmek ister; fakat periler izin vermez Cihan Şah, Bulkıya'ya “ Kıssam tamam oldu.” der. Kıssa-i CihanŞah tamamlanır. Bulkıya hayran kalır. Dertli sadece kendimi sanırdım, sen dahi dertliymişsin, der Cihan Şah'a. CihanŞah'a yol sorar ve bir yeşil deryaya gelir. O sudan ayağına sürer. Denizi geçip bir adaya gelir. Orta yerde yeşil ulu bir ağaç görür. Ağacın üstünde bir kuş oturup tekbir ve sâlâvat getirir. Hak Teâlâ hazretleri cennetten iki nesne birlikte çıkardı. Bir yüzük bir asa. Dört yaprağın birini geyik yedi, köpek meşk oldu. Birin arı yedi, bal eyledi. Birini kurt yedi ibrişim düzdü. Bir yerde kuruyup kaldı. Yel dünyayı dağıttı. Cümle ot ağaç ondan bitti. Kuş da ben de bile çıktım, der. Hak Teâlâ hazretleri bu ağacı bana makam verdi, der. Bulkıya'ya yemişlerden yemesine izin verir. Bulkıya karnını doyurur. Bulkıya ne yöne gitmesi

gerektiğini sorar. Kuş Ebu'l Abbas'a sormasını söyler. Bulkiya Ebu'l Abbas'ın kim olduğunu sorar. Kuş Hızır'dır, der. Onlar konuşurken Hızır çıkageldi. Bulkiya ondan yardım istedi. Hızır halini sorunca Bulkiya ağladı. Başına geleni haber verdi. Hızır Allahuteala'dan emir almayınca elinden bir şey gelmeyeceğini söyledi. Habibi Mustafa Hakı için dua etti. Bulkiya'yı iline ilet, dedi. Bulkiya gözünü açıp kaktı kendisini anasının yanında buldu. Bulkiya kıssası burada tamam oldu. Câmasb, Şahmeran'dan bu kıssayı dinledi. Câmasb yine Şahmeran'dan gitmek için izin ister, ayağına kapanır. Şahmeran ona hamama girmemesini tavsiye ederek, kuyudan çıkmasına izin verir. Ejderha Câmasb'ı kuyudan çıkardı. Akşam olunca Câmasb ardına bakmayıp evlerine gelir. Kapıyı vurur. Anası kims olduğunu sorar. Câmasb “benim” deyince anası bağırır. Hemen Câmasb'ın karısı ile kapıyı açarlar. Nerede olduğunu sorunca, Câmasb, söz verdiği için nerede olduğunu söyleyemeyeceğini söyler. Sonra da yoldaşlarını sorar. Yoldaşlarının kendisi için ne dediğini sorar. Bunun üzerine anası yoldaşlarının Câmasb'ı kaplan yediğini söyler. Câmasb bu sözleri işitince güler. Anası yoldaşlarının artık zengin olduklarını ve kendisine sürekli ihsanda bulduklarını söyler. Bunun üzerine Câmasb, onlardan birini çağırmasını ister annesinden. Annesi sabah gidelim sözüne Câmasb ısrar eder. Akşam vakti anası yoldaşlardan biri olan hocanın kapısını çalar. Oğlunu okumasını ister. Bunu duyan hoca karısını anasının evine yolladı. Ben de ardınca geleceğim dedi. Hoca adam salar. Eşekçilere gelin dedi. Bir yere toplanırlar. Câmasb geldi, diye söyleşirler. Eşekçiler işitince inanamazlar. And içip gerçek söylediğini söyler. En iyisi Câmasb'ın yanına gidelim bu malı verip yalvaralım derler.. Şayet Şah Hüsrev, bu işi duyarsa hiç iyi olmaz deyip Câmasb'ın evine gelirler ve ey Danyal oğlu biz suçluyuz, bize kıyma derler. Malları önüne koyarlar. Unutalım olanları, sen de bizi özgür bırak, deyip kalkarlar. Câmasb'ın anası ve karısı şaşırıp kalır. Câmasb'a bunun ne olduğunu sorunca o da “Maldır yiyelim içelim ötesini boşverin.” der. Sabah olunca eşekçiler toplanıp Câmasb'ın yanına gelirler. Câmasb'ı hamama götürmek isterler. Câmasb, hamama girmeyeceğini söyler. Onlar ısrar eder. Bunun üzerine Câmasb ahdinin olduğunu söyler. Onlar da vazgeçip sohbet ederler. Bir iki gün misafir ettiler. Dağılıp gittiler. Câmasb yemede içmede yedi yıl hamama girmez. Birgün Câmasb, şehir içinde gezerken yolu hamama uğrar. Hamamcı hamama girmesi için ısrar eder. Câmasb ahdinin olduğunu söyler. Yedi yıldır hamama girmediğini söyler. Hamamcı yedi yıl ahdini saklamak iyidir, der. Câmasb bunun üzerine yedi yıldır saklarım artık tamam oldu deyip hamamcının önüne düşüp hamama girer. Bir kurna başına oturur. Tas ile su döküp yıkandır. O esnada kapı açılır ve içeriye iki kişi girer. İşte bulduk,

deyip Câmasb'ı tutarlar. Sultan kulları, kendisini tutup sürüklerken Şahmeran'ın sözü aklına gelir. Hamama girme yoksa ben ölürüm demişti. Yoksa onun dediği başıma mı geliyor diye düşünür. Sultanın kullarına dönüp ne suç işlediğini neden kendisini götürdüklerini sorar. Onlar da Şah'ın yanına vardıktan sonra cevap vereceklerini söylerler. Sultana iki kişi saldılar. Câmasb kapıya geldiğinde iki yüz atlı gelir. Keyhüsrev'in veziri Şemhur da orada idi. Câmasb'ın gövdesini açıp kıymetli elbiseler getirdiler. Câmasb'ı giydirdiler. Şah'ın sarayına getirdiler. Câmasb'ı saraya getirip ikram ettiler. Şemhur vezir Câmasb'a cümle beylerin kendisine kul olduklarını ve dileklerini kabul etmesini söyledi. Câmasb bunlar benden ne diler, der. Elimden geleni yapayım, der. Şah Hüsrev'in yanına oturdu. Şahın yüzünü açınca hasta olduğunu gördü. Yüzü ve gözü yarılmış, gövdesi de böyle olmuş. Şemhur vezir Câmasb'a, “ Dönüp sen dermânını bilip de söylemez misin? ” der.” Hangi ülkeyi istersen al.” dedi. Bunun üzerine Câmasb şaşırıldı.” Siz benim atamın otlara hâkim olduğunu bilip beni de helim sanıyorsunuz. Fakat beni yedi yıl okumaya verdiler, bir şey öğrenemedim. Hiçbir sanat elimden gelmez.” der. “Dermanını Allah versin.” der. Şemhur, “ Bunun dermânı sendedir sözü uzatma.” der. Şemhur Câmasb'ın sırrını açar. Şahmeran'dan haber vermesini ister. Câmasb şaşırır ve nerden bildiğini sorar. Câmasb Şahmeran'ı bilmiyor ve bu ismi ilk defa duyuyormuş gibi davranır. Şemhur da “Ey Câmasb, bir yılan padişahıtan iyi tutuyorsun” der. Çok söyleme deyiver, deyince Câmasb Şahmeran'ı gördüğünü nerden bildiğini sordu. Şemhur'un bir kitabı vardı. Çıkarıp okudular. Kim ki yeraltındaki Şahmeran'ı görse nice yıl hamama girmese ve ne zaman ki hamama girerse belinden dizine kadar kapkara olur diye yazıyordu. Câmasb bunun atasından doğal beri nişanı olduğunu söyler. Şemhur yalvarır söylemesi için. Eğer söylemezse zor kullanacaklarını söyler. Câmasb yine bilmediğini söyler. Şemhur bunun üzerine yedi iklimin padişahı bu durumdayken seni serbest koyamayız ya söylersin ya zorla söyletiriz, der. Kullara emrederler, Câmesab'a işkenceler ederler. Câmasb, işkencelere dayanamayıp yerini söyleyeceğini söyler. Câmasb anlatmaya başlar. Şemhur dinler ve Şahmeran'a gidecek yolu göster der. At getirdiler, beş bin bey ile mağaraya giderler. Câmasb, Şemhur'un Şahmeran'ı nasıl çıkaracağını düşünürken Şemhur kitabını çıkarır. Efsûnlarla dolu kitabından bir şeyler okur, kuyu içine çağırır. İkinci ve üçüncü kez çağırırdı. Gel çık yılan, dedi. Kuyunun içinde figan koştular. Bir zaman sonra kuyudan bir ejderha çıkageldi. Başının üzerinde lalden bir tepsi vardı ve tepsinin içinde Şahmeran oturuyordu. Şahmeran dört yana baktı. Câmasb'ı görünce “Ey vefâsız neden hamama girdin?” diye sitem eder. Câmasb, ağlamaya başlayınca Şahmeran da ağlar. Bunun üzerine

Şahmeran Tanrı'nın takdiri buymuş dedi. Şemhur ilerleyip Şahmeran'ı tutmak ister. Şahmeran izin vermez. "Ey mel'ûn elini çek, yoksa parmağını sokarım, kapkara kül ederim." der. Câmasb'a dönüp kendisini alıp koynuna koymasını istedi. Hak teala hazretlerinin takdiri bu imiş, der. Câmasb koynunu açar. Şahmeran da koynuna girer. "Ey Câmasb, sen bana kıydın ben sana kıymam." der. "Şemhur'un iline varınca beni boğazlamayı isteyecek, sakın sen boğazlama, o boğazlasın." diye tavsiyede bulunur. Sen kana girme der. Ne zaman boğazlar ve üç parça eder ateş yakıp beni çömleğe koyup kaynatmaya başlar. Evvel gelen köpüğü içme, ikinci gelen köpüğü sakla ve iç, der. Asla önce gelen köpüğü içme, der. İkinci köpüğü asla ona içirme, ilk gelen köpüğü Şemhur'a içir, sonraki köpüğü sen içersen hikmetlerle donatılırsın, der. Öğüdümü unutma, der. Şehre delirler. Şemhur'un evine gittiler. Diğerleri dağıldı. Şahmeran, gözünü yumdu. Şemhur boğazla, dedi. Câmasb, ölürem de ben boğazlamam, dedi. Şemhur boğazladı üç parçaya böldü. Çömleğe koydu. Ateş yakıp kaynatırlar. İki kul gelir. Padişah seni istiyor dediler Şemhur'a. Şemhur Câmasb'a ben gideyim sen kaynat, ilk gelen köpüğü al sakla içersen ömrün artar, dedi. İkinci köpüğü bir şişeye koy ben gelince içecem, der. Belimin ağrılarına iyi gelir, der. Şemhur gidince evvel gelen köpüğü alır ve bir şişeye koyar. İkinci köpüğü aldı bir şişeye koydu ve gizledi. Şemhur kapıya geldi. Şemhur evvel köpüğü sorunca Câmasb içtiğini söyledi. Ben de içeyim, dedi. Eline alıp aşkına deyip içince şişe elinden düştü. Çatladı pâre pâre oldu. Câmasb onu görünce şaşırıp korktu. Şahmeran'ın vasiyeti olduğu için sakladığı ikinci şişedeki köpüğü içti. İçi hikmetle doldu. İlim hasıl oldu. Çömlekteki pareler konuşmaya başladı. İlk parçası birinci gün beni Şaha yedir sağ ve esen ola, dedi. İkinci parça beni ikinci gün Şaha yedir sağ ve esen ola, dedi. Üçüncü parça beni üçüncü gün Şaha yedir sağ ve esen ola, dedi. Câmasb, bu sözleri işitince mutlu oldu. Çömleği alıp dışarı çıktı. Yedi göklerin çarkını yıldızları ve burçları seyretti. Cümle otlar ağaçlar özelliklerini söyledi. Tıp ilmine vakıf oldu. Süleyman'ın ilmi ve yıldız ilmine de vakıf oldu. Padişahın yanına varır. Başın sağ olsun Şemhur öldü, dedi. Siz baki olun, dedi. Şah Şemhur'un öldüğünü işitince üzüldü. Neden öldüğünü sordu. Câmasb da yaşanılanı anlattı. Köpüğü içince çatladı parça parça oldu, dedi. Şah kendi durumunun ne olacağını sordu Câmasb'a. Câmasb ileri gelip Şahmeran'ın ilk parçasını ilk gün yedirdi. Gövdesi ve kolları hoş oldu. İkinci gün bir paresini dahi yedirdi. Yaraları hoş oldu. Üçüncü gün kuyruğunu yedirdi. Cümle yaraları iyileşti. Hamama ilettiler. Sonradan da saraya getirdiler. Tahta oturttular. Yemek yediler. Câmasb'ı yanına alıp yedi cevherli tâcı başına koydu. Beni seven Câmasb'a hürmet etsin, dedi. Beyler gelip vezirliğini kutladılar. Câmasb vezir

oldu. Evine geldi. Kavim kabile hep kutlu olsun geldiler. Eşekçiler de kutlu olsun geldiler. Câmasbı Şemhur'un sarayına geldiler. Cümle malını aldılar. Hak Teala'nın hikmetiyle Câmasb bir elif bilmez iken âlim oldu. Birgün Câmasb anasına atasından bir şey kalıp kalmadığını sordu. Anası da şu sandığı aç, dedi. Câmasb sandığı açınca kitabın kâğıtlarını gördü. Okudu. Anasına bu kâğıtların kalanının nerde olduğunu sordu. Anası atasının ahvalini anlattı. Câmasb tüm ilimlere vakıf oldu. O zamandan beri yadigâr kaldı. Peygamber tarihi 833, Câmasbnâme tamam oldu. Mustafa'ya salavat, Hak teala rahmet eyleye, yazan için ruhuna Fatıha ihsan ede. Mübarek Ramazan ayı 21 de, 1603.

Câmasb'ın Hikâyesinin Epizotları:

- Hazret-i Danyal ile Cebrail arasındaki sohbet anlatılır.
- Hz. Danyal'ın öleceğini anlayıp elindeki kâğıtları hanımına teslim etmesi ve nasihati
- Danyâl'in oğlunun dünyaya gelmesi
- Oğlana ad verilmesi
- Câmasb'ın yedi yaşına girince hocaya verilmesi
- Câmasb'ın evlendirilmesi
- Câmasb'ın işe başlaması. Ormandan odun getirmesi
- Câmasb'ın tesadüfen bal kuyusunu bulması
- Câmasb'ın arkadaşlarının ihaneti, onu kuyuda bırakmaları
- Câmasb'ın annesi gidip kötü haber vermeleri
- Câmasb'ın kuyuda akrebi görüp çıkış için mantık yürütmesi
- Câmasb'ın kendisini Şahmerân'ın köşkünde bulması
- Câmasb'ın köşkü temaşa ederken Şahmeran ile karşılaşması
- Câmasb'ın Şahmeran'a başından geçen serencamı anlatması
- Şahmeran'ın başından geçen serencamı Câmasb'a anlatması
- Şahmeran'ın Bulkıya'nın hikâyesini nakletmesi
- Şahmeran'ın Cihan Şah'ın hikâyesinden bahsetmesi
- Câmasb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi
- Şahmeran'ın Câmasb'a hamama girmemesi için tavsiyede bulunması
- Câmasb'ın kuyudan çıkıp anasının yanına gitmesi

- Câmâsb'ın kendisine ihanet eden arkadaşlarının yanına gitmesi
- Arkadaşlarının onu hamama götürmek istemesi ve onun ahdinden dolayı hamama girmeyi reddetmesi
- Câmâsb'ın yedi yıl sonra yolunun hamama uğraması, hamamcının Câmâsb'ı hamama girmesi konusunda ısrar etmesi,
- Câmâsb'ın hamamda yıkanırken sultanın kullarının kendisini alıp sultanın huzuruna götürmesi
- Vezir Şemhûr'un Câmâsb'ı padişah Keyhüsrev'i iyileştirmek için ikna etmesi
- Câmâsb'ın Şahmeran'ı gördüğüne dair nişanın ortaya çıkması
- Câmâsb'ın Şahmeran'ın yerini bilmediğini söylemesi üzerine işkence görmesi
- Câmâsb'ın Şahmeran'ın yerini söylemesi
- Şahmeran'ın Câmâsb'a sitemde bulunması
- Câmâsb'ın pişmanlığını ve üzüntüsünü dile getirmesi
- Şahmeran'ın Câmâsb'a yolda giderken öğütte bulunması
- Câmâsb'ın Şahmerân'ın öğüdünü yerine getirmesi
- Câmâsb'ın birçok ilme vakıf olması
- Câmâsb'ın vezir Şemhûr'un ölüm haberini padişah Keyhüsrev'e getirmesi ve Padişah'ı iyileştirmesi
- Padişah tarafıtan Câmâsb'a vezirlik verilmesi

“Câmâsbnâme tamam” oldu diyerek eser tamamlanır. Hz. Mustafa'ya salavat ve Allah rahmet etsin diyerek, Fatiha ihsan edilir. En sonunda tarih düşürülmüştür. (21 şehr-i Ramazan, Seneyi selasi-yi sittin elf)

Bulkıya'nın Hikâyesinin Epizotları

- Mısır Padişahı Uş'un Tevrat'ı okurken Hz. Muhammed'den bahseden kısımları görüp bu kısımları Tevrat'tan çıkarıp saklaması
- Mısır padişahı Uşe ölmeden önce tahtını âlim olan oğlu Bulkıya'ya bırakması.
- Bir süre Bulkıya'nın padişahlık yapması
- Bulkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması

- Bulkıya tahtını kardeşi Kahir'e bırakıp Hz. Muhammed'i bulmak için yollara düşer
- Bulkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir
- Bulkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür
- Bulkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması
- Bulkıya adada gördüğü gemiye binip başka bir adaya gelir.
- Bulkıya'nın adada Şahmeran ile tanışması ve Şahmeran'ın ona vasiyette bulunması
- Bulkıya'nın adadan ayrılıp Şam'a gelmesi
- Bulkıya'nın Affan'la tanışması
- İkab'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması
- Bulkıya'nın Affan'ın Şahmeran'ın yerini yanlışlıkla söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri
- Şahmeran'ı kandırıp hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri
- Şahmeran'ın Bulkıya ve Affan'a tavsiyede bulunması
- Şahmeran'ı adada bırakıp gitmeleri
- Bulkıya ile Affan'ın ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları
- Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan Affan'ı ejderhanın yakması
- Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Bulkıya'ya ateşin tesir etmemesi
- Bulkıya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi
- Bulkıya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar
- Bulkıya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
- Bulkıya'nın Cihan Şah ile karşılaşması
- Bulkıya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Bulkıya'ya hikâyelerini anlatmaları
- Bulkıya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar
- Bulkıya'nın Mısır'a gelmesi

Cihan Şah'ın Hikâyesinin Epizotları

- Kabilistan padişahı Taymus Şah'ın çocuğunun olmaması
- Çocuk sahibi olmak için çareler araması
- Müneccimlerin, Horasan Şahı Behruz'un kızından çocuğunun olacağını söylemesi
- Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızının istenmesi
- Taymus Şah ile Horasan padişahının kızının evlenmesi
- Taymus'un Çocuğunun doğması
- Adının Cihan Şah konulması
- Cihan Şah'ın talihine bakılması ve on altı yaşına girince bir macera yaşayacağını söylenmesi
- Cihan Şah'ın yedi yaşında okula gitmesi
- Cihan Şah'ın on bir yaşındayken vezirleri toplayıp meclis kurması
- Tamhur Şah'ın Cihan Şah'ı kendi yerine tahta geçirmesi
- Cihan Şah'ın birgün ava çıkması ve kaybolması
- Cihan Şah'ın karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
- Cihan Şah'ın Murg-ı Şah'ın sarayında güvercin kıyafetindeki peri kızlarından birini görüp âşık olması.
- Cihan Şah'ın peri kızı Şemsa'nın gömleğini kapması ve onu ülkesine götürmesi
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı annesi ve babası ile tanıştırması ve düğünlerinin yapılması
- Şemsa'nın gömleğinin kokusunu bulup tekrar kuş olup uçuşması
- Şemsa'nın kendisini "Kale-i Gevhernigin" de bulacağını Cihan Şah'a söyleyip uçuşması
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı bulmak için yaşadığı olağandışı olaylar
- Cihan Şah'ın Şemsa'nın yaşadığı yeri bulması ve Şemsa'nın babası ile tanışması
- Cihan Şah ile Şemsa'nın düğünlerinin yapılması
- Cihan Şah'ın Şemsa'yı kendi ülkesine götürmesi
- Birgün Şemsa'nın ailesini ziyaretleri esnasında dinlendikleri yerde Şemsa'yı bir kurdun öldürmesi

- Şemsa'ya öldüğü yerde mezar yapılması ve Cihan Şah'a da temsili bir mezar yapılması.
- Cihan Şah'ın bütün ömrünü Şemsa'nın mezarının başında geçirmesi

Cihan Şah'ın birgün mezarın başında bekler iken Bulkıya ile karşılaşması ve hikâyelerini karşılıklı anlatmaları

3.2.2. Yz2'de Yer Alan Motifler

Câmasbnâme'de toplam 40 masal motifi tespit edildi. Yz2'de tespit ettiğimiz motifleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Ad Koyma Motifi, 2. Ağaç Motifi, 3. Akıllı- Aptal Motifi, 4. Alâmet (Nişan) Motifi, 5. Aldatmalar Motifi, 6. Alet(Sihirli Obj) Motifi, 7. Anormal Zulüm Motifi, 8. Aşk motifi, 9. Ateş(od) Motifi, 10. Av Motifi, 11. Bilge Kişi Motifi, 12. Çocuksuzluk Motifi, 13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar, 14. Din Motifi, 15. Doğum Motifi, 16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi, 17. Evlenme Motifi, 18. Geleceğin Tayini Motifi, 19. Hayvan Motifi, 20. Hızır ve Pir Motifi, 21. Işık Motifi, 22. Kaderden Kaçılmaması Motifi, 23. Kadın Motifi, 24. Kafdağı Motifi, 25. Kuyuya Atılma Motifi, 26. Maden Motifi, 27. Mağara Motifi, 28. Mansıp Alma Motifi, 29. Mitolojik Motifler, 30. Mükâfat ve Ceza Motifi, 31. Olağanüstülükler, 32. Ölüm Motifi, 33. Renk Motifi, 34. Sayı Motifi, 35. Sınavlar- Denemeler Motifi, 36. Sihir Motifi, 37. Tabu- Yasak Motifi, 38. Tutsak Olma Motifi, 39. Uyku ya Kalma Motifi, 40. Ziyafet Motifi.

3.2.2.1. Ad Koyma Motifi

Yz2' de ad koyma motifi iki yerde tespit edildi. Bunlar Câmasb ve Cihan Şah'tır.

Danyal öldükten bir süre sonra oğlu olur. Mutlu olup oğlana adlar verdiler. Oğlana Câmasb adını koyarlar. Câmasb adını kimin verdiği belirtilmemiştir. Yz2'de ikinci olarak ad koyma motifini Cihan Şah'a babasının ad koymasında tespit edildi. Şah Taymus'un çocuğu olmaz. Şayet Horasan şahının kızıyla evlenirse çocuğu olacağı söylenir. Evlenir.

Karısı hamile kalır. Bir müddet sonra oğlu olur. Şah Taymus'u müjdelerler. Ad ver çocuğa derler. Şah Taymus da adını Cihan Şah koyar.

[7b] /10 dānyāl öldi zamān-ı (11) müddet ile bir oğlu vücūda geldi şādlık idüben oğlana (12) adlar virdiler adın Cāmasb ƣodılar mūneccim getürdiler oğlanıñ (13) ƣālī'ın gördiler 'ömri ƣoƣ olsa gerekdir dedi illā dūnyā zaħmetin

[26a] / (7) gice ƣız ģāmīle oldı zamān-ı müddet bir oğlan vücūda geldi (8) şāha neşetlediler ƣoƣ mal virdi ad ur buña dediler (9) pes atası alub oƣudı Şāh-ı Cihān deyü buyurdu.

3.2.2.2. Ağaç Motifi

Yz2'de birçok yerde ağaç motifi tespit edildi. Ağacın türlerinden ve meyvelerinden bahsedilmenin yanında ağacın kutsallaştırıldığını da görüyoruz. Kuş, "Hak Teala hazretleri bu ağacı bana makam verdi." der. Diğer bir yerde de ağaç dile gelip hangi derde deva olduğunu söyler. Başka bir yerde de ağaç dile gelip insanoğlunun meyvesinden yemesine izin vermez.

[21b] / (11) ayağı ve burnı ve ƣanadı hep yetmiş daħi ƣoƣ dürlü (12) ağaclar var şandal 'ūd ve baƣƣām ağacı şöyle uzamış

[49a] / (10) getürür ol ƣuş Bulƣıyāyı gördi gel dedi Bulƣıyā geldi selām (11) virdi ol ƣuş selāmın aldı Bulƣıyā ayıtdı sen ne ƣuşsın (12) ol ƣuş ayıtdı ben cennet ƣuşuyam dedi ol ƣuş ayıtdı (13) ol vaƣtın ādemi ģaƣ te'ālā ģazretleri celle celālū uçmaƣdan

[17a] / (1) devāyım derdi geldiler birgün bir ağaç ayder ki beni döküben (2) şıƣub şuyum alub ayağına dürtüben deñize girseler her kez (3) batmaya işidüb bunlar şād oldılar bir budanın kesüb (4) aldılar ayıtdılar ƣünkü şuyun alduƣ bunu ƣoyuvirelim gitün

[22a] / (13) Bulkıyā bir ağaca vardı kim yemiş yeye varduğı ağac [40] / (1) çağırdı kim gelme baña ben saña yemiş virmezem sen ol âdem oğlu (2) degil mi sen ki buyruk şanduñ buğdayı yedüñ cennetden çıkduñ

3.2.3. Akıllı-Aptal Motifi

Stith Thompson'un masallar üzerine yaptığı sınıflandırmadaki motif başlıklarından birisi de “akıllı-aptal” motifidir. Yz2’de Câmasb’ın evvela aptal karakteriyle karşılaşılıyor, daha sonra Şahmeran’ın tavsiyeleri sonucu sonsuz ilimlere, hikmetlere bürünen akıllı karakterini görüyoruz.

[8a] / (1) çok görisedir dedi çünkü iş tamâm oldu bilmege başladılar (2) çün oğlan yedi yaşına girdi vardılar câmasbı hocaya (3) virdiler altı ay vardı geldi bir hurûf öğrenmedi ‘âciz (4) olub kamu hayrân kaldılar naşibi yok imiş ‘alemden didiler (5) emr-i şan‘ata virdiler başarmadı cümlesinden maħrûm oldu atası (6) ile anası ‘aceb kaldılar hiç nesneden naşibi yok imiş (7) didiler ittifâk eylediler ayıtdılar gelüñ everelim hatunu oluncağ (8) ola ki bir şan‘at öğrene gayretlene dediler everdiler bu kez eşi

[56a] / (7) şişe düşdi uvarladı çatladı päre päre oldu câmasb (8) añı gördi ‘acebledi içine korku düşdi şişeyi eline almaz ayıtdı (9) şâh-ı mârân vaşiyetidir içeyin dedi aldı şişeyi açdı hemân (10) sâ‘at gönü köpdü hikmet açıldı ‘ilm hâşıl oldu içeri pür nür

3.2.4. Alâmet (Nişan) Motifi

Yz2’de iki yerde alâmet(nişan) motifine rastlıyoruz. Birincisi Câmasb’ın kaldığı kuyudaki akrebi kurtuluş kapısı için bir işaret olarak görmesi, ikincisi ise yine Câmasb’ın hamama girmesi ile Şahmeran’ı gördüğüne dair işaretin vücudunda belirmesi.

[10a] / (1) ‘akreb önüne düşdi hemân câmasb hamle eyledi (2) deyüb ayağıyla başub ‘akrebi öldürdi baķuben ‘akreb (3) ға geldi çıķdıđı yire nazar itdi bu ķuyu bal

idi bu (4) ‘ akreb nireden geldi ola bu meğer taşradan gelmiştir (5) çıktığı delügi görsem
ola kim bir necât bulam dedi bir bıçağı

[54a] / (1) anı bir yılan taşra çıkara ol kişi nice yıl hammâma girmeye her kaçan
kim (2) hammâma ken belinden dizine dek kabğara ola demiş eger inanmazsan (3) kuşağın
şes didi kuşağın gördi belinden dizine dek kabğara (4) olmuş ayıtdı atamdan toğalı bu
nişânımdır dedi Şemhûr ayder

3.2.5. Aldatmalar Motifi

Stith Thompson’un çalışmasında yer verdiği başlıklardan bir diğeri ise “aldatmalar”
başlığıdır.

Masallarda birçok yerde rastladığımız bu motife Yz2’de de sıkça rastlıyoruz.
Câmasb’ı arkadaşları aldatır ve kuyuda bırakıp gider, Affan Bulkıya’yı Şahmeran’ın yerini
söylemesi için kandırır, daha sonra Affan demir bir kafes içine şarap ve süt koyarak
Şahmeran’ı kandırır. Cihan Şah, Şemsa’nın gömleğini alarak onu kandırır, daha sonra
Şemsa Cihan Şah’ı kandırıp gömleğini geri alır. Vezir Şemhûr Câmasb’ı kandırmaya
çalışır; fakat başaramaz. Câmasb Şemhûr’u kandırır.

[9a] / (4) câmasb bunda kodılar ta bunlar gelince bekleye bunlar balı şatub (5)
geldiler bir iki hafta bu balı dökünce dâyim kuyuya inüb (6) tulum talduran câmesab
idi bu kez gerü câmasbı indirdiler (7) ta tulumları taldura câmesab bu balı düketdi
tulumları (8) çıkardılar bunlar ayıtdılar eger câmasbı çıkarırsak almazız yerler

[16a] / (7) yüzügi alavuz cümle deyüvirdi hükümümüzde olan ‘ âlemiñ şâhı (8)
olavuz andan bulursun muhammed muştafâyı dedi bulkıyâ çün (9) bu sözi işidür şâd olub
ayder gel imdi gidelüm ne (10) yarağınñ var ise it dedi ‘ affân tırı geldi bir demür (11)
şanduk alur iki billürdan kadehler getürür süd ve suyu alur (12) ol aradan sürüb deryâ
kenârına gelürler bir gemiye binüb (13) ataya geçdiler ol şandüğün içinde iki kadeh süd ve

[56b] / (7) girdi başın sağ olsun şemhür öldi mi siz bākī olun dedi (8) çünkü şāh şemhürün öldüğün işitdi melūl oldı ayıtdı ne sebep (9) öldüğüne dedi ayıtdı ey şāh şāh-ı mārānı boğazladı çömleğe koydı (10) sizden ādem geldi kağırdılar baña ayıtdı sen bunu kaynad evvel gelen (11) köpüğün al bir şişeye koy sonra gelen köpüğün bir şişeye koy gelicek (12) içem dedi bende öyle ayıtdum geldi istedi bende virdüm içdi

3.2.6. Alet-Eşya Motifi (Sihirli Obje)

z2’de geçen eşya isimleri şunlardır: Balta, akçe, ip, bıçak, demir kapı, anaktar, kürsü, yüzük, gemi, billurdan kadeh, çırağ, mum, taştan çömlek, çanak, sofrā, altın sini, gömlek, tabak, hatt, name, mektup, ok, yay, etek, heybe, çadır, divan, bitik, asa, libas, demür sandık, çilingir, sanduk, hazine, miftah, kitap, kilit, kuşak, şişe, tas, tabut, tonlar, kılıç. . .

Yz2’de sadece “Süleyman’ın yüzüğü” ve “ gömlek” sihirli obje olarak kullanılmıştır. Yz2’de bir yerde “Allah cennetten iki nesne çıkarmıştır; biri yüzük diğeri asa” şeklinde geçer. Asa ve yüzüğün olağandışı özelliği vurgulanır.

[18b] / (8) bunca hikmet bilürsen bu degil midir Süleymān beni ol yüzük bunuñ (9) mu’cizātıdır bunuñ daği hikmeti vardır her birini bir mu’cizāt gösterdi (10) Süleymān nebiniñ bu mu’cizidir yüzigini hiç kimse almaz kimse (11) buncalayın Süleymān olunmaz zirā ol resūldür du’ā kıldı (12) “rabbi hebli mülken la yenbağı” dedi Tevrāt içre hod vardır

[37a] / (5) şalivir dedi Murğ-ı şāh ayder ey Cihān Şāh eger anlar seni (6) görmedilerse yılbaşında yine gelürler ben kuşlara gidicek ben (7) bunda kal bir yerde gizlen şoyunub şuya girdüklerü vaqtin hemān (8) biriniñ gömleğin kaç ayruğ ol kalur yalvarub gelse

3.2.7. Anormal Zulüm Motifi

Stith Thompson'un 23 başlık altında tespit ettiği motiflerden biri de anormal zulüm motifidir. Cāmasb'a işkence ile Şahmeran'ın yerini söyletmeleri bu motifin Yz2'deki örneğidir.

[54a] / (5) gel kerem eyle deyüvir eger dimezsen yavuzluğla dirsın dedi Cāmasb (6) ayder ben anı bilmezem günāhıma girme dedi Şemhūr ayder yedi iqlīm pādīşāhı (7) bu hālde ola seni şöyle koyuvirmek yoğdur ya dirsın yāhūd (8) ağacıyla dedirdirler dedi bir kula emir itdi işkenceler ide Cāmasb (9) gördi ki ol kıl geldi yağasına yapışub çekdi düşürdi (10) bir iki urunca elemān vir diyayın dedi öyle deyücek yalvarmağa (11) başladılar de imdi didiler Cāmasb aḥvāl nice olduğun (12) evvel ve āhir aydıvirdi Şemhūr diñledi ayıtdı ol kapuyı bize (13) göster dedi hoş ola dedi at getürdiler bindi beş biñ

3.2.8. Aşk Motifi

Cāmasbnāme'de biri ilāhi diğeri beşeri olmak üzere iki aşk motifi tespit edildi. Bulkıya'nın Muhammed Mustafa'nın ismini duyup ona âşık olması ve onu bulmak için yollara düşmesi manevi aşkı temsil etmektedir. Cihan Şah'ın güvercin kılığında don değiştirip suda görüp âşık olduğu peri kızlarının en küçüğü olan Şemsa'ya duyduğu sevgi de beşeri aşkı yansıtır. Gerek Bulkıya gerek Cihan Şah maşuklarına ulaşmak için ellerinden gelen mücadeleyi gösterir.

[20a] / (1) Bulkıyā ayıtdı benim kumam benīsrāildir Muḥammed şallallahu ʿaleyhi ve sellem (2) ʿâşık oldum ol sebebden çıkdum şāma vardum anda (3) şataşdum ʿAffāna didi kim Muştafā bulayın dirsın benimle yār (4) ol öyle deyücek bu kez aña uydum ol daḥi beni aluben (5) bunda geldi ol yandı beni ḥudā şakladı dedi (6) Cebrāil ayıtdı Muştafā ʿaşkına seni yağmadı yūri imdi var

[36a] / (12) uğurlayın gözlerdi ulusıñ adı Dilşād ve ortanca (13) kızuñ adı Kāmer küçüğüñ adı Şemsa idi Cihān Şāh [68] / (1) çünkü bunları gördi ʿâşık oldı kızlar şuda

oynadılar (2) çıktılar tonların giyüb yine gügercin olub uçdılar (3) Cihān Şāh ol arada kaldı āh idüb uşşı gitdi

3.2.9. Ateş (Od) Motifi

Türk kültürünün önemli eserlerinde yer alan motiflerden biri de ateş motifidir. Ateş kelimesi yazma eserde od olarak geçmektedir. Birçok yerde geçen od kelimesinin bir motif olarak kullanıldığı yer Bulkıya ile Affan'ın yolculukları sırasındadır. Süleyman peygamberin yüzüğünü almaya çalışan Affan'ı ateşin yakması ve kapkara edip küle çevirmesi. Kalbi Muhammed aşkıyla dolu olan Bulkıya'yı Allah korur, ateş tesir etmez.

[19b] / (3) elini yüzünü şundi haq te'āla Cebrāile tiz ...'Affānı koma (4) yüzügi almağa dedi hemān Cebrāil bir kez çağırdı qatı (5) heybetli 'Affān Bulkıyā düşüb uşşu gitdi hemān ejderhā bir kez (6) dem urdı od çıktdı 'Affān qabğara yandı külını yel göge (7) şavurdı haq te'āla Bulkıyāyı şakladı yağmadı Muştafā 'āşığı (8) olduğı için çün Bulkıyāniñ 'aqlı başına geldi gözün (9) açdı gördi sersem olmuş Cebrāil geldi Bulkıyā

3.2.10. Av Motifi

Yz2 Cāmasbnāme'de iki yerde av motifine rastlıyoruz. Cihan Şah ile babası Şah Taymus'un avlarıdır. Cihan Şah on altı yaşına girince atına binip ava çıkar, bir geyiğin peşinden gider. Şah Taymus'da birgün ava çıkmıştı. Av dönüşünde bir pınara rastlar. Cihan Şah'ın avı onu yeni maceralara sürükler.

[27a] / (1) biz kuluñ oğluna ta olunca hizmet ideriz dediler çünkü 'ömri (2) on altı yaşına irişdi birgün ata binüb ava çıktdı (3) nāgāh av içinde bir geyik çıktdı kaçdı çün Cihān Şāh (4) bunuñ kaçduğın gördi ardına düşdi kullar dağı bile

[39a] / (1) şabāh oldı kız Cihān Şāhı götürdi ayıtdı yum göziñi (2) koca yılı mı dedi öyle deyüben gitdiler kuşluq zamānında Kābile (3) irdiler şehriñ öñinde bir pınar var

idi ol pınar (4) önünde kondılar meger Şāh Taymus ava çıkmışdı ol pınar (5) yolunuñ üstünde idi dönüb avdan ol pınara geldiler

3.2.11. Bilge Kişi Motifi

Yz2'de bilge kişi karakterini vezir Acac ve kuşların şahı Murg-ı Şah temsil etmektedir. Murg-ı Şah pir olarak geçmektedir. Cihan Şah sürekli ondan akıl alır.

[28a] / (1)çeker āhirine gelür dedi şāh ayıtdı ne vakte gele dedi 'acac ayıtdı (2) anı tañrı bilür çāresi şabır itmektir dedi yine dönüb bunlar (3) şehre

[35b] / (1) bunu işidüb ağladı ayder ey naşr-i 'aziz baña dermān eyle (2) dedi beni kuşlaruñ birisine işmarla alsunlar babam iline çıkarunlar (3) dedi çok zārı kıldı murğ-ı şāh naşrınıñ özi günüydi (4) dedi kim ağlamağlı kuşlar gelicek anı bişirem dedi yıl başında (5) kuşlar gelince tur dedi çün cihān bu sözi işitdi murğ-ı şāh (6) naşriniñ ayağına düşdi bir zamān onuñ ile kaldı yıl başı

3.2.12. Çocuksuzluk Motifi

Birçok halk anlatısında rastladığımız çocuğu olmama motifine Dede Korkut Hikâyelerinden Dirse Han Oğlu Boğaç Han destanında da rastlıyoruz. Dirse Han'ın oğlu olmadığından duyduğu üzüntü ile Yz. 2 Câmasbnâme'de Şah Taymus'un duyduğu üzüntü aynıdır. Şah Taymus'un müneccimleri şayet, Horasan Şahı'nın kızıyla evlenirse çocuğu olacağını söylemesi ile bu sıkıntı da ortadan kalkar.

[24b] / 7) oğlı ve kızı yok imiş atam fikr etmiş işbu benim oğlum (8) olmaz ise tãc u tahtım ve malım iraklara olur deyü vezirleri (9) cem' eylemiş işbu baña çāre olmaya mı demiş vezirler bu sözi (10) diñlediler onuñ maqşūdını bildiler ayıtdılar şahı görelim (11) bir dermān buluz dediler bunlar varub 'alemi aradılar (12) nazar idüb gördiler tãli' in tutdılar ayıtdılar (13) Hōrāsan şāhiniñ kızın olursa maqşūdı hāşıl ola

3.2.13. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi

Masallarda sıkça karşımıza çıkan dev, peri, cin, konuşan ağaç ve hayvanlar gibi kahramanlar Yz2’de de karşımıza çıkmaktadır. Olağandışı yaratıklardan en önemlisi ana kahramanı simgeleyen belinden yukarısı insan, belinden aşağısı yılan olan Yemliha yani Şahmeran’dır.

[10b] / (11) meger perilerün ola dedi bu kürsileri şaydı cümlesi (12) on iki biñ kürsî bu fikr idüb otururken uyudu (13) nāgāh uyğudan uyandı gözün açdı gördi kim her

[15a] / (5) ‘āleme yüzük ile pādīşāh olub anı dīvler alub (6) Süleymān olduğın ‘Affān okuyub bildi hem Süleymān (7) olub kuşlar anı götürüb yedi deñizden öte iletüb

[36b] / (12) perilerdir yılda bir kez gelürler yeyüb içüb havz içinde oynayub (13) yine uçub giderler yıl tamām olıcağ yine gelürler illā ki bilmezem

[46a] / (1) dedi Yağmūs ayıtdı ben anı ne gördüm ne işitdüm ūşda (2) katılan baña hayvānlar gelür şorayın dedi çünki vaķit oldu (3) kuşlar geldiler varub cümlesine şordılar görmedük (4) dediler soñra bir kara kuş ayıtdı bir ulu tağ vardır (5) öte yañı ovadır anda atam ve anam yuva eylemiş biz iki (6) arkadaşlar idük yavrucağ bir gün atam ve anam girdiler bize (7) gelmediler yedi gün sekizinci gün geldiler biz ayutduñ niçün eglendüñüz (8) didük ayıtdılar Kal‘a-yı Gevherniginde periler bizi tutdılar iki (9) günden soñra azād eylediler ūşa geldük dedi anlardan (10) . . . dedi Cihān Şāh ol kuşa yalvarır ayder kerem

3.2.14. Din Motifi

Stith Thompson’un Modif Index olarak bilinen çalışmasında 23 motif içinde yer verdiği unsurlardan biri de din motifidir. Yz2 Cāmasb-nāme’de din motifine sıkça yer verildiğini görmekteyiz. Yz2’de geçen dinî motifleri; “ Ayet, hadis, dua, Arapça Özlü Söz ve İfadeler, Dinî Şahsiyetler, Dinî Varlıklar, Diğer Dinî Unsurlar.” olmak üzere dört açıdan

ele alındı. Bu kısım “Diğer unsurlar bölümünde ayrıntılı olarak incelendi. Genel olarak Yz2’de geçen dinî unsurlar şunlardır; Dua, na’t, salavat, dua, kelime-şehadet, ism-i azam duası, Fatiha. Bu ifadeler bu yazmada kelime olarak geçer; yani yazmada kelime-i şehadetin ya da salavatın kendisi yoktur. “Peygambere salavat getirdi.” Şeklinde yer alır. Sadece bir yerde Hazret-i Süleyman’ın dua mahiyetinde söylediği ayet vardır. Bu ayet Sad suresi 35.ayettir.“Rabbi hebli mülken la yenbaği.”

3.2.15. Doğum Motifi

Yz2’de üç yerde doğum motifi tespit edildi. Bunlardan ilki Dânyâl’in oğlu Câmasb’ın doğumu, ikincisi Halis ve Melis’in oğlanlarının doğması, üçüncüsü ise Horasan Şahının kızından doğan Cihan Şah’ın doğumudur.

[7b] / (8) esen alıñ dedi teslim oldu amuşı ağlaşdılar yas (9) itdiler iħrâlamla yudılar götirdiler alub abrine odılar gitdiler (10) geldi mirâş ħorlarlar ulaşdılar ünkü dânyâl öldi zamân-ı (11) müddet ile bir oğlu vücûda geldi şâdlık idüben oğlana (12) adlar virdiler adın Câmesab odılar müneccim getürdiler ođlanıñ (13) âli’ın gördiler ‘ömri ok olsa gerekdir dedi illâ dünyâ zaħmetin

[24a] / (8) üzerine yigirmi yıl gedi bir gün Meliş Ħaliře va‘dem (9) tamâm oldu oğlanları toğdı ok ‘akreb ve yılan (10) amunıñ ‘arebleri ve yılanları bu ikisinden oldu bir zamân gedi

[26a] / (7) gice ız ħâmile oldu zamân-ı müddet bir oğlan vücûda geldi (8) şâha nešetlediler ok mal virdi ad ur buña dediler (9) pes atası alub oudı Şâh-ı Cihân deyü buyurdu

3.2.16. Don(Kıyafet) Değiştirme Motifi

Birok halk anlatısında rastladığımız “don değiştirme” motifi Yz2’de iki yerde tespit

edildi. Cebrâil'in insan suretine girmesi ve perilerin güvercin donuna girmeleri bu motife örnek gösterilebilir.

[5b] / (4) kıldı ayıtdı kim yâ Cebrâil Dânyâl ecel dermânı buldı tîz (5) iriş kitâbın şuya şal didi hüdâdan vaḥiy işitdi âdem (6) şuretine girüb köpriniñ başında tırdı Cebâil buña (7) selâm virdi Dânyâl selâmın aldı dedi kim saña bir ḥaberim var (8) şorayın Dânyâl ayıtdı ne ḥaberüñ var idi dedi ayıtdı (9) Dânyâl peygamberi bilürseñ baña ḥaber vir Dânyâl ayıtdı bilürem

[36a] / (12) uğurlayın gözlerdi ulusınıñ adı Dilşâd ve ortanca (13) kızuñ adı Qamer küçiginiñ adı Şemsa idi Cihân Şâh [68] / (1) çünkü bunları gördi ‘âşık oldu kızlar şuda oynadılar (2) çıkdılar tonların giyüb yine gügercin olub uçdılar

3.2.17. Evlenme Motifi

Yz. 2’de evlenme motifine üç yerde rastlıyoruz. Evlenme kelimesi evermek olarak da geçmektedir. İlk olarak hiçbir işte başarılı olamayan Câmasb’ı evlendirmeleri, ikinci olarak Şah Taymus’un çocuğu olsun diye Horasan Şahının kızıyla evlenmesi, son olarak da Cihan Şah’ın Şemsa ile evlenmesi bu motifi örneklemektedir. Câmasb’ın evlenmesi hariç diğerlerinde düğün yapıldığını görüyoruz. Cihan Şah’ın evlendiği kişi olağanüstü özellikler taşımaktadır. Bir peri kızıdır. Cihan Şah’ın burada iki kere aynı kişi ile evlendiğini görüyoruz. Ayrıca “Saçı saçmak” gibi düğünlerde uygulanan Türk geleneğinden bahsedildiği de tespit edildi.

[8a] / (2) çün oğlan yedi yaşına girdi vardılar câmesabı ḥocaya (3) virdiler altı ay vardı geldi bir ḥurûf öğrenmedi ‘âciz (4) olub kamu ḥayrân kaldılar naşibi yok imiş ‘alemden didiler (5) emr-i şan‘ata virdiler başarmadı cümlesinden maḥrûm oldu atası (6) ile anası ‘aceb kaldılar hiç nesneden naşibi yok imiş (7) didiler ittifaḳ eylediler ayıtdılar gelüñ everelim ḥatunu oluncaḳ (8) ola ki bir şan‘at öğrene ḡayretlene dediler everdiler bu kez eşi

[26a] / (1) vezîr okıdı gördi çok ‘azar etmiş çünkü bildiler düğün (2) idüb nigâh eyleyüb kıızı ata bindirdiler aluben gitdiler şâha (3) yakın geldiler gelüb neşetlediler hemân cümle begler şâhı ata bindiler (4) karşıu geldiler şehre dönüb üzerine saçular saçdılar sarāya (5) kıondurdular aħşam olunca ‘iş itdiler şâhı gerdege (6) getürdiler dürüşüb kıodılar gitdiler murād hâşıl oldu ol

[30a] / (7) dürlü oynadılar şâhın üstüne saçular saçtılar

[40a] / (4) ayıtdı benümçün bir sarāy ...ile bağ içinde çün sarāy yapıla (5) Düğün başlayavuz şemsa hatun baña helâl ide siz atası (6) ayder hoş ile olsun dedi şabâh cem‘ oldılar (7) bağ içinde bir ulu köşk yaptılar sarāyın orta yerine (8) Cihân Şâh buyurdu bir mermer direk buluñ dedi buldular getürdiler

[47b] / (3) nola bu yigidi kıâbul iddüñ didiler düğün idüb Şemsayı (4) Cihân şâha virdiler kıutlu olsun deyü saçular saçdılar (5) aħşama dek yediler ve içdiler aħşam oldu cümle gitdiler Cihân (6) şâh şemsa ile murād hâşıl itdi şabâh oldı begler geldiler

3.2.18. Geleceğin Tayini Motifi

Stith Thompson’un Modif Index’inde yer verdiği motiflerden biri de geleceğin tayini motifidir. Yz.2’de çocuğun doğmasından sonra onun geleceğini öğrenmek adına müneccimlerin çocuğun geleceği hakkında bilgi vermesi bu motifin içeriğini oluşturur. Burada bu motife iki yerde rastlıyoruz. Öncelikle Câmasb’ın doğumunun ardından müneccimler gelir, talihi hakkında bilgi verir. Onun uzun ömür süreceğini söylerler. İkincisi ise Cihan Şah’ın doğumunun ardından getirtilen müneccimlerin gelecek tayinidir. Müneccimler Cihan Şah’ın on altı yaşına girince ava çıkacağını ve farklı âlemlere gideceğini söylerler. Her iki durumda da müneccimlerin yorumları doğru çıkmıştır.

[7b] / (10) geldi mirâş ħorlarlar ulaşdılar çünkü dânyâl öldi zamân-ı (11) müddet ile bir oğlu vücûda geldi şādlık idüben oğlana (12) adlar virdiler adın Câmesab kıodılar

müneccim getürdiler oğlanın (13) ʔalıʕın gördiler ʕömri çok olsa gerekdir dedi illā dünyā zaḥmetin

[26a] / (9) pes atası alub oқudı Şāh-ı Cihān deyü buyurdu (10) ʔalıʕın gördiler dediler ki başına çok iş geldi ʕāķibet (11) murādın bula her kaçan on altı yaşına gire kimse görmedük (12) ʕAcāyib nesnelere göre ķurbete düşüb çok zaḥmet çeküb inse (13) cinne ḥükm ķıldılar şāh işidüb ʕaceb ķaldı Allahdan ne gelürse

3.2.19. Hayvan Motifi

Yz2 'de evcil ve yabanî olmak üzere birçok hayvan motifi tespit edildi. Kimi yerlerde de hayvanların konuştuğunu görüyoruz. Yazmada 19 hayvanın ismi geçmektedir. Bunlar şunlardır: Kuş, yılan, ejderha, deve, köpek, geyik, kaplan, balık, akrep, at, tazi, maymun, eşek, arı, kurt, güvercin, aygır at, koyun, karınca ve katır'dır.

[49b] / (2) yaprağın birin geyik yedi köpek meşk oldu birin arı yedi (3) bal eyledi birin ķurd yedi ibrişim düzdi bir yerde ķuruyub

[13b] / (4) yılanlar şol yerin deve gibi hiç keçügi yok ayderler Tañrı (5) ʕāleme yüzük ile pādışāh olub anı dīvler alub (6) Süleymān olduğın ʕAffān oқuyub bildi hem Süleymān (7) olub ķuşlar anı götürüb yedi deñizden öte iletüb

[20b] / (7) maymunlar var ve cānavarlar dürlü dürlü her biri ağızında bir gevher

[21a] / 6 güneş ʔolundu ve deñizden aygır atlar ʕıķdı gelüb oynadılar

[23a] / (1) deve ile ancak ʔolar ʔaşdan ʔömlekleri var ikişer ķoyun (2) alur altın siniler her sene on arşun idi

[27a] / (3) nāgāh av içinde bir geyik çıktı kaçdı çün Cihān Şāh (4) bunuñ kaçduğın gördi ardına düşdi kullar daği bile

[36a] / (7) gördi ki üç aq gügercin geldiler bunları gördi Cihān (8) Şāh gizlendi ol gügercinler tahtıñ üstüne kōndılar

3.2.20. Hızır ve Pir Motifi

Bulkiya'nın Hızır'dan yardım istemesi, Cihan Şah'ın Murg-ı Şah adında bir pirle karşılaşması ve bu pirin ona yardım etmesi bu motifi Yz2'de örneklendirmektedir.

[50a] / (1) Hızır ayıtdı aña ma' lūmdur Allah te' ālā hazretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi Allah te' ālā hazretlerine yalvar dedi Bulkiyā (3) ayder ey cümle dermān idensin bilürsin hālūmi (4) seniñ luḫfuñ keremiñ çoḫdur ḫabībīñ Muştafa ḫaḫkıçün (5) dedi çoḫ ağladı ḫaḫ sübhāne ve te' ālā hazretleri ḫacetin ḫabūl (6) ayıtdı Hızırın vaḫyi ayıtdı Bulkiyāyı iline ilet dedi Hızır ayıtdı

[49b] / (6) baña maḫām virdi yemişlerden ol ye dedi Bulkiyā yedi ḫarnın (7) toyurdu ayder ādemizāde ben ne cānibe giderin dedi ol (8) ḫuş ayder uş Ebü'l ' Abbās gelür aña şor dedi Bulkiyā (9) ayıtdı Ebu'l ' Abbās kimdir dedi ḫuş ayıtdı Hızır'dır dedi

[35a] / (1) ḫapusında bir pīr oturur selām virdim selām aldı dedi ki (2) igit niredensin daği yoldaşıñ var mı dedi ayder (3) yoldaşım yoldaşım yoḫ dedi pīr ayder bunda ādem geldügi yoḫdur (4) dedi hele gel otur dedi ciḫān şāh oturdu pīr daği (5) ḫalkdı yimek getürdi ikisi yidiler pīr ayıtdı nedir ḫālīñ (6) aydıvir ağlayub başladı ḫālīñ ḫikāyet ayıtdı ya siz ne (7) ḫişisiz dedi pīr ayıtdı baña murğ-ı şāh naşara derler işbu

3.2.21. Işık Motifi

Şahmeran'ın yeraltındaki sarayı ve Hz. Süleyman'ın ışıklı mağarası Yz2'deki geçen ışık motifidir.

[57b] / (9) ol zamāndan berü yādigār aldı tarīh-i peygamber sekiz yüz otuz üç (10) oldu şehir aydınlıkda düzeldi çün Cāmasb nāme tamām oldu

[10a] / (12) var çevre dīvār ol şu ortasında bir büyük (13) öyi var yeşil ol öyükde bir 'aceb nesne urur nūr [10b] / (1) ber urur ol apudan gelen aydan anuñ imiş Cāmesab (2) badı ol münevver nesneniñ çevre yanında nesnelere gördü hic

3.2.22. Kaderden Kaçılmaması Motifi

Stith Thompson'un masallar üzerine yaptığı çalışmada yer verdiği başlıklardan biri de "kaderin ters dönmesi" motifidir. Biz burada bu motifin tam tersi olarak kaderin kazaya dönüşmesinden kaçılmayacağını tespit ettik. Yz2'de Şahmeran sürekli başına gelenlere tevekkül edip başa gelecekten kaçılmayacağını vurgulaması buna örnek gösterilebilir.

[54b] / (7) fiğān opdı ayalar oynadı pencereleriñ zühresi çāk oldu (8) bir zamāndan şoñra gördiler uyudan bir ejderhā ıageldi başı üstünde (9) bir la'lden tepsi içinde şāh-ı mārān oturur şāh-ı mārān dört yaña (10) nazar eyledi cāmasbı gördü ayıtdı ey bī-vefā nice girdüñ ammama (11) andan ormayub şol adar and içdüñ nice şadduñ dedi (12) cāmasb gözyaşın dökdi şāh-ı mārān bile ağladı begler ile (13) ağlaşdılar şāh-ı mārān ayder nidelim tañrınıñ tadīri bu imiş

3.2.23. Kadın Motifi

Yz2'de bariz bir şekilde kadın motifine rastlamamakla birlikte karşımıza çıkan kadın kahramanlar şunlardır. Cāmasb'ın annesi, Bulkıyā'nın annesi, Horasan Şah'ının kızı, Melis, peri kızları olan Dilşād, Kamer, Şemsa'dır. Bu kadın tiplerinden ikisi üstlendiği rol

itibariyle diğerlerinden ön plana çıkmaktadır. Câmasb'ın annesi güçlü bir kadın tipidir. Sabırlıdır. Oğlu için elinden geleni yapar. Şemsa ise, beşeri aşkın kahramanlarından biridir. Güzelliği ve aşkı temsil eder.

3.2.24. Kafdağı Motifi

Masalların vazgeçilmez motiflerinden Kafdağı motifine Yz2'de de rastlıyoruz. Şah-ı mârân, Câmasb'a Kâf'a göç etmelerinde, orada yaylamalarından bahseder.

[17b] / (8) aydum gelüñ göçelüm dedim ol aralıqdan kâfa getdüñ (9) ol vaqitden berü kâfda yaylaruz ve kış olıcağ bunda (10) gelürüz Şâh-ı mârân Câmasb bu sözü aydıvirdi işidüb (11) 'aceb kaldı ağlayuben ayıtdı ey şâh nola ben kulum bir (12) yılana emr ide ben yine yeryüzüne çıkara girü cinsime varam (13) Şâh-ı mârân ayder anı söyleme şimdiden gerüsen ayruğ taşra [18a] / (1) çıkmazsen benümle bunda tır şöhet ide seni kâf iline (2) iletin deyüvirdi iklimi seyr it âdem zâde illerine (3) ben seni iletmezen dedi Câmasb ki melül oldu gözünden

3.2.25. Kuyu Motifi

Birçok halk anlatısında ya da dini kıssalarda rastladığımız kuyu ya da kuyuya atılma motifine Yz2'de de rastlıyoruz. Bal kuyusunu bulan Câmasb'ın arkadaşları tarafından kuyuda terk edilmesi bu motife örnek gösterilebilir. Tıpkı hazret-i Yusuf'un kardeşleri tarafından kuyuda bırakılıp babasına kurtlar tarafından yendiği söylenmesi gibi Câmasb'ın annesine de Câmasb'ın kaplanlar tarafından öldüğüne dair yalan haber götürmeleri noktasında her iki anlatı arasında benzerlik görülmektedir.

[8b] / (9) ayder geliñ iş bu mermeri gördük nice mermerdir dedi geldiler bu (10) mermeri kopardılar gördiler kim altı kuyu mermeri ağzını kapamışlar (11) kireç ile bir gitmişler çünkü bu mermeri kopardılar gördiler ağzına dek (12) tıbtolu bal bir uzun çubuk kesüben getürdiler şu kıldar irmedi (13) bu eşekçiler tañıyub cevre yanına ulaşıdılar etmek çıkarub

3.2.26. Maden Motifi

Yz2’de tespit ettiğimiz maden adları şunlardır: Çin-i pulattan ev, demür sanduk, altun, gümüş, zebercet, yakut, mermer, miknatis’tır.

[8b] / (8) yer kıazar evin idinür kıazar iken yerden bir mermer çıkdı eşekçilere

[12b] / (4) demür şanduk görür bir gitmişler çilingirler götürdi bu şandığı (5) şan’atla açdı gördi icinde niye bir şanduk dağı var kilidi (6) altundan gümüşden üstünde miftâh turur olub açdı

[18b] / (2) sağ elin yüregi üzre kıomış ilerü gelüb ‘Affân bağıdı (3) gördi serçe parmağında yüzük murabba’ kıaşı var yâkıütan

[21a] / (13) dağı yetişdi yürüyüb anı dağı geçdi gördi kim taşları [21b] / (1) ağı gümüşe beñzer çiçekleri altuna beñzer seyr ider ki yine ağışam (2) oldı gördi kim ol mum gibi şu’le virür her çiçekler cennetden (3) bir er çıkar şabâh olunca ol çiçek şaklardı ol

[10b] / (5) ol öyük yeşil zeberced ol münevver bir gevherden tahta imiş (6) kürsiler çevre yanında düzülmüş turur bunları görüb

3.2.27. Mağara Motifi

Câmasbnâme’de olayın kırılma noktalarından biri yağmurun yağmasıdır. Câmasb ve arkadaşları bir mağaraya sığınmak zorunda kalır. Burada mağara motifini görüyoruz. Aynı zamanda yazmada geçen diğerk mağara motifi ise Hazret-i Süleyman’ın bulunduğu mağaradır.

[8b] / (6) gerürdiler yağmur yağmağa başladı meğerk bunlar mağara bilürler imiş gelüb (7) şağındılar câmesab geçüb bir bucağda oturdı bir çibık elind

[20a] / Bulkıyā mağāradan taşra (8) çıkdı sürüben deñüz kenārına geldi ol şudan ayacağına

[32a] / (5) bir yazıya erişdiler gördiler qarınca birer beñzer yedi mağāra (6) gibi dilemişler bunları qarınca gördiler hamle etdiler

3.2.28. Mansıp Alma Motifi

Mısır ilinin Uş adındaki yöneticisi ölmeye yakın oğlu Bulkıya'yı kendi yerine atar."Ben giderem, oğlum yerime imam olsun." der. Diğer bir mansıp alma motifi ise, Cihan Şah'ın ortadan kaybolması neticesinde babasının "Her kim oalum bulub getüre, oalum ile taota otura" ifadesinde görmekteyiz.

[11b] / (7) itmezdi bir zamān böyle 'ömr geçürdi birgün atasınıñ seyri (8) oldu benīsrāilīñ қamusunı oқıdı қатına cem' oldılar (9) қamu ile ҳелālleşdi ben giderem oğlum yerüme imām olsun (10) dedi teslīm oldu қavmi aғlaşub қabrine қodılar andan (11) gelüb mīrāş қıldılar andan тағılub (12) gitdiler atasından bunu yeg gördiler benīsrāil Bulkıyāya

[27b] / (1) uşşı gidüb atdan düşdi yüzüne şu virdiler 'aқlı (2) başına geldi çevre yaña tız adem şaldılar ne қadar gemi var ise (3) ҳāzır etdiler seksan dört gemi getürdiler her birine niçe biñ ādem (4) ādem қoydılar şāh dedi kim her kim oğlum bulub getüre oğlum (5) ile таhta otura ol daһi oğlum dedi çünki şāhdan (6) bu sözi işitdiler her gemi deñiz yüzüne тағılub gitdiler bir gün (7) bunlar her yaña istediler bulmadılar gerü dönüb қamusı geldiler

3.2.29. Mitolojik Motifler

Stith Thompson'un 23 başlık altında sınıflandırdığı motiflerden biri de "Mitolojik Motifler"dir. Hz. Âdem ve Havva'nın cennetten kovulup dünyaya gönderilmeleri,

Cehennem yılanlarının yılda bir kez dünyaya gönderilmeleri, Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak bütün âleme sahip olmak anlamına gelmesi vs. Yz2'de geçen gerçek hikâye dediğimiz mitolojik motiflere örnektir.

[49a] / (13) ol vaqtin âdemi haq te'âlâ hazretleri celle celâlü uçmağdan [94] / (1) çıkardı iki nesne bile çıkıdı bir yüzük bir 'aşâ dört yaprak (2) yaprağın birin geyik yedi köpek meşk oldu birin arı yedi (3) bal eyledi birin qurd yedi ibrüşim düzdi bir yerde kuruyub (4) qaldı yel dünyâyı tağıtdı cümle ot ağac andan bitdi ol (5) kuş ayder ben dağı bile çıkıdım bu ağacı haq te'âlâ hazretleri (6) baña maqâm virdi yemişlerden ol ye dedi Bulkıyâ yedi qarın

3.2.30. Mükâfat-Ceza Motifi

Stith Thompson'un masallar üzerine yaptığı çalışmada yer verdiği başlıklardan biri de “ mükâfat-ceza” motifidir. Masalların önemli bir özelliğini oluşturan iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırılması motifine Yz2'de de rastlıyoruz. Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan Affan'ın ölümle cezalandırılması, Şahmeran'ı öldüren vezir Şemhûr'un ölümle cezalandırılması, Câmâsb'ın hikmetle ödüllendirilmesi, Peygamber aşkıyla yanan Bulkıya'yı ateşin yakmaması Yz2'de örnek gösterebiliriz. Fakat bunların yanı sıra tartışılması gereken bir husus vardır ki o da iyi karakteri sembolize eden Şahmeran'ın ölmesidir. Bu durum bu anlatının masal olamayacağını ortaya koyması açısından tartışılmalıdır.

[19b] / (1) saña dedi ağzın açdı qatı urdı odıyla cihân toptolu (2) oldu 'affân gam yemedi gelüb tahtın köşesine oturdu (3) elini yüzünü şundi haq te'âlâ cebrâile tiz kıoma 'affânı kıoma (4) yüzügi almağa dedi hemân cebrâil bir kez çağırdı qatı (5) heybetli 'affân bulkıyâ düşüb uşşu gitdi hemân ejderhâ bir kez (6) dem urdı od çıkıdı 'affân kabğara yandı külünü yel göge (7) şavurdi haq te'âlâ bulkıyâyı şakladı yağmadı muştafa 'aşığı (8) olduğı içün çün bulkıyânın 'aqlı başına geldi gözün (9) açdı gördi sersem olmuş cebrâil geldi bulkıyâ

[56a] / (1) evvel gelen köpügin aldı bir şişeye kodı ikinci köpügin aldı (2) bir şişeye kodı bir yere gizledi bişürüb inerdi şemhür kapuya (3) geldi gördi dedi ki nice ayıtduñ tamām oldu evvel ki köpügi şordı

3.2.31. Olağanüstülükler Motifi

Stith Thompson'un çalışmasında yer verdiği başlıklardan birisi de olağanüstülükler” motiftir. Biz bu motifi Yz2'nin başından sonuna kadar görmekteyiz. Danyal'in Cebrail ile konuşması, Affan ile Bulkıya'nın denizin üzerinde yürüyebilmesi, Şemhur ve Affan'ın olağanüstü ilimlere sahip olmaları Yz2'de geçen olağanüstü durumlardır.

[6a] / (6) dedi dānyāl ayıtdı yedi at gökde yukarı sidretü' (7) İmuntehā dirler anda olur cebrāil ayder sen ol degülsün (8) gideyin varayın dānyāli bulayın dedi dānyāl aydıvir (9) şabır it ne dırsen göreyin dedi cebrāil ayder suālim budur ki

3.2.32. Ölüm Motifi

Ölüm ya da ölüp dirilme motifi birçok halk anlatısında yer alan motiflerdendir. Yz2'de ölüp dirilme motifi yer almaz. Bunun yanında birden fazla ölüm motifi karşımıza çıkar. Lokman Peygamberin ölümü, Mısır hükümdarı Uş'un ölümü, Affan'ın ölümü, Vezir Şemhur'un ölümü ve Şah-ı mārān'ın ölümü. Danyal Peygamberin ölüme çare bulması bunun üzerine Allahuteala'nın Cebrail'i göndermesi bu motif etrafındaki anlatılardır. “Bu dünyāya hür gelen kimse almaz olur bākī hemān Allah alır.” İfadesi de insanoğlunun ölümlü olmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulayan ifadedir.

[5a] / (8) dünyāyı küfür ile utmuşlardı Ha te ‘alā celle celālū udretinde Dānyāli (9) gönderdi peygamberlik viridi Cebrāil gönderdi hikmetini bildirdi (10) hem hekīm hem peygamber idi bir gün fikr eyledi görür kim bu hil ‘at (11)‘ömrü döğünüb olurlar didigim hikmete medār ılayım bu ölüm (12) olmasun dedi bir kitābı var idi ici obolu hikmet idi (13) anı yigsi içinde şalardı ol kitābı açub nazar ıldı ecel (14) dermānını bulub bildi otlar

cem^ç eyledi terkîb idüb yer vere (15) bu âdem olmaya meger bir şü var idi adına ceyhün dirlerdi

[7a] / (3) oldu Dānyāl āh eyledi ayder ey qardaş bu kitābımı niçün (4) şuya şalduñ Cebrāil ayder sen ecele dermān kılursen bu (5) dünyāya hür gelen kimse qalmaz olur bākī hemān Allah qalur (6) dedi Cebrāil gāyib oldu Dānyāl köpri üzerine baqa

[7b] / (3) ey helāl āhîret haqqın helāl eyle uş ecel irişdi ben (4) ölürem eger oğlum olub ^çākıl olduğı vaqtin saña (5) suāl idüb ana hic atamdan yādigār qalmadı mı deyücek (6) olursa viresin zira ben anı ^çalemle bilmişem gāyet hikmet ...(7) olsa gerek dedi seni daği oğlanı daği tañrıya ışmarladım

[12a] / (6) mala toymazdı Bulqıyā gice ve gündüz tã^ç at ider hîç mala meyl (7) itmezdi bir zamān böyle ^çömr geçürdi birgün atasınıñ seyri (8) oldu benîsrāilîñ qamusunu oqıdı qatına cem^ç oldılar (9) kamu ile helālleşdi ben giderem oğlum yerüme imām olsun (10) dedi teslîm oldu qavmi ağlaşub qabrine qodılar andan

[55b] / (5) unutma benim öğüdüm dedi çün ki bunlar şehre geldiler Şemhürüñ evine (6) girdiler qalanı tağıldı gitdi Cāmasb ikisi qaldı Şāh (7) mārān gözün yumdu şemhür ayder boğazla dedi cāmasb ayıtdı (8) ölürsem ben añı boğazlamazam dedi qaқыub Şemhür boğazladı kesüb üç (9)bağş ider bir çömlek qoyar od yaqar iki qul geldi ayıtdı gel

[56a] / (5) semüz degil dedi ayıtdı yüregüm qaynamaga başladı dedi şemhür (6) ayıtdı ben de içeyim dedi eline aldı ^çaşkıña deyüb içdi hemān elinden (7) şişe düşdi uvarladı çatladı päre päre oldu Cāmasb (8) añı gördi ^çacebledi içine qorqu düşdi şişeyi eline almaz ayıtdı

3.2.33. Renk Motifi

Yz2’de çok fazla renk motifinin yer almadığını görüyoruz. Tespit ettiğimiz renkler şunlardır; yeşil, kızıl(la’l), ak, kara (kapkara) olmak üzere dört renk motifi kullanılmıştır.

[10b] / (5) ol öyük yeşil zemberced ol münevver bir gevherden tahta imiş

[23b] / (9) cümlesi oturdılar kızıl altün siniler getürdiler ta‘âm

[11a] / (8) Câmesab nazar etdi gördi ejderhânîñ arķasında (9) bir ağce yılan var yüzi adem yüzi gibi çün yakın geldi

[36a] / (7) gördi ki üç aķ gügercin geldiler bunları gördi Cihân (8) Şâh gizlendi ol gügercinler tahtıñ üstüne ķondılar

3.2.34. Sayı Motifi

Yz2’de geçen sayılardan bazıları şunlardır: yedi, üç, beş on, on iki bin, beş yüz, yirmi, on dört, otuz, üç yüz, üç yüz otuz bin, yirmi beş, on yedi, altı, sekiz, seksen dört. Bu sayı motifleri üzerinde iki sayı motifi dikkat çekicidir. Biri yedi sayı motifi diğeri 30 vezir motifidir. Yedi sayı motifi anlatının genelinde karşımıza çıkmaktadır. En fazla geçen sayı motifidir. Yedi kat gök, yedi mağara, yedi deniz, yedi yaşında Câmasb’ı ve Cihan Şah’ı okula vermeleri, yedi tamu(cehennem), yedi gün kimse nişan görmedi, yedi iklim padişahı, yedi gün, Câmasb yedi yıl hamama girmez, yedi cevherli taç gibi. Diğerk halk anlatılarında 40 vezir ya da kırklar motifi şeklinde yer alan bu sayının bu anlatıda 30 vezir olarak karşımıza çıkması yönüyle diğerk anlatılardan farklıdır.

Yz2’de motif olarak kullanılan sayılar: 3 ve 7’ dir.

- 3 ay aç susuz Cihan Şah’ın gitmesi
- 3 aylık karınca iklimi
- 3 gün Cihan Şah’ın yolda dinlenmesi

- 3 kardeş (3 ak güvercin; Dilşad, Kamer, Şemsa)
- 3 kez kuyunun ağzında Şemhûr'un Şahmeran'ı çağırması
- 3 kez olsun diye Dânyâl'in Cebrail'e sabret demesi
- 3 parçaya Şahmeran'ın bölünmesi
- 3 gün Keyhüsrev'e Şahmeran'ın parçalarının yedirilmesi
- 7 cehennem
- 7 cevherli taş Câmasb'ın başına koyarlar
- 7 derya
- 7 gün Cihan Şah'ın gemide mahsur kalması
- 7 gün sonra Murg-ı Şah'ın geleceğini söylemesi
- 7 kat gök
- 7 ülkenin padişahı Keyhüsrev
- 7 yaşına gelen Cihan Şah'ı mektebe verirler, ilim öğrenir.
- 7 yaşına varınca Câmasb mektebe başlar, ilim öğrenmez.
- 7 yıl Câmasb hamama girmez
- 7'si erkek 7'si kız olmak üzere Halis'in doğan çocukları.

[15a] / (6) Süleymân olduğın 'Affân okuyub bildi hem Süleymân (7) olub kuşlar anı götürüb yedi deñizden öte iletüb (8) bir ma'nada yüzük bile alub kırkçusundan deyüvirdi

[6a] / (6) dedi Dânyâl ayıtdı yedi kat gökde yukarısında

[8a] / (2) çün oğlan yedi yaşına girdi vardılar câmesabı hocaya (3) virdiler altı ay vardı geldi bir hürûf öğrenmedi

[23a] / (11) yaratdı nitelim yedi tamu yaratdı birbiri üstüne bir tamudan (12) bir tamuya beş yüz yıllık yoldur her tamuniñ bir çapusu vardır

[24a] / (11) yine haḳ te'āla emr eyledi Ḥalīs var Melīse buluş vardı buluşdu (12) ikisi şarmaşub bunuñ üzerine bir zamān geçdi yine bundan (13) on dört oğlan oldu yedisi erkek ve yedisi

[35b] / (10) geldiler dedi ki zinhār bu ḳapuyı açub görme ben yedi günde (11) gelüren sen oturub gelince dedi Murğ-ı şāh.... gitdi

[52a] / (5) itdiler bir iki gün misāfir itdiler andan tağılub gitdiler Cāmasb (6) ḳaldı evlerinde yimede ve içmede bir zamān yedi yıl ḥammāma girmedi (7) meger bir gün Cāmasb şehir içinde giderken yolu ḥammāma uğradı

[54a] / (6) ayder ben anı bilmezem günāhıma girme dedi Şemhūr ayder yedi iḳlīm pādişāhı (7) bu ḥālde ola seni şöyle ḳoyuvmek yoḳdur ya dirsın yāḥūd (8) ağacıyla dedirdirler dedi bir ḳula emir itdi işkenceler ide Cāmasb

[56b] / (2) çömlegi aldı taşra çıḳdı yedi gökleriñ çarḫın hem yılduzlar cümle (3) burūcu menāzil Cāmasb keşf oldu andan yire nazar ayıtdı

[57a] / (7) getürdiler yedüler Cāmasb yanına alub başına yedi cevherlü tāk (8) urdı ayıtdı beni seven buña ḥürmet itsün dedi cümle begler gelüb vezīrligiñ

[6b] / (10) isen bilürdüñ dedi Dānyāl ayder şabr eyle hele üç (11) kez olsun dedi Cebrāil ayderdi imdi

[31a] / (3) deyülerdir bir yanı sāḫildir üç aylıḳ ḳarınca iḳlimidir

[36a] / (4) yerde bir laṭif köşk var köşküñ önünde bir ḥavz (5) var āb-ı revān olub aḳar çün cihān şāh bunları gördi (6) ya benden gizledügi ne ide ola deyüb ṭurur köşke çıkar (7) gördi ki üç aḳ gügercin geldiler bunları gördi

[55a] / (9) boğazlasın boğazlama aña vir ol boğazlasun sen kıana girme (10) dedi kıaın boğazlar üç päre ider aña řāhidin ādem gelüb (11) alub gitse gerek od yaķub beni ķömlege kıoyub saña işmarlasa

Yedi Tamunun(Cehennem) Adları

1. Cehennem: İmansızlar
2. Ezza: Putperestler
3. Hutame: Yacuc Macuc
4. Cehîm: İblis, cin ve kâfirleri
5. Sekar: Namazsızları
6. Tamu: Yahudileri ve Nasranîleri
7. Haviye: Münafıkları.

3.2.35. Sınavlar-Denemeler

Stith Thompson'un çalışmasında yer alan motif başlıklarından biri de “sınavlar-denemeler” motifidir. Bulkıya'nın eve dönüş yolunda başına gelenler Yz2'de karşımıza çıkan bu motifin örneğidir.

[21a] / (1) emdiler yine deñize gıtdiler bulkıyā bunları görüb ‘aceb kıaldı ol (2) radan yine bir ulu deñize geldi girdi revān oldu ķünki (3) deñizi geıdı bir yire yetişdi hıoş ağaılar var her bir (4) ađacıñ yemişi var ne kimse görmüş ve ne işitmiş her yemişi (5) bir türlü renk bulkıyā seyr idüb ol yemişlerden yedi ķün (6) yine güneş şolundu ve deñizden ayđır atlar kııdı gelüb oynadılar (7) bunlar otlayuyuben yine deñize gıtdiler bulkıyā yine revān (8) oldu gıderken yine bir deñize erişdi bu deñizi dağı geıdı (9) gördi kim kıumdan cezāredir iıine geldi bu kıum kıaynayub (10) coşdı nāgehān şııraşub cānavarlar kııdı kim hadd ü pāyānı yok (11) er biriniñ dürlü dürlü eřkāl var oynarılar ol kıumda (12) dağı saķankur balıķı çok bulkıyā andan gidüb bir ulu deñize (13) dağı yetişdi yürüyüb anı dağı geıdı gördi kim şaşları [21b] / (1) aķ gümüşe beñzer kııçekleri altūna beñzer seyr ider ki yine ağşam (2) oldu gördi kim ol mum gibi řu‘ le virür her kııçekler cennetden (3) bir er kıııar

3.2.36. Sihir Motifi

Yz2’de vezir Şemhur’un sahir olması, efsunlu kitabının olması ve bu kitabına bakıp Şah-ı mârân’ı gören kişinin özelliklerini bilmesi ve efsunlu sözler okuyarak Şah-ı mârân’ı bulunduğu yerden çıkarması bu yazmada karşımıza çıkan sihir motifinin örneğidir.

[54b] / (3) ol din düşmâni Şemhūr sahhār idi bir kitâbı var (4) idi içi toptolu efsûn idi eline alub bir efsûn (5) oğudı kıyu içine çağırdı ikinci çağırdı oğudı üçüncü (6) kez çağırdı oğudı gel çık ya yılan dedi kıyunuñ içinden (7) figân kıpdı kıyalar oynadı pencereleriñ zühresi çâk oldı

3.2.37. Tabu-Yasak Motifi

Stith Thompson’un çalışmasında yer verdiği motif başlıklarından birisi de “tabu-yasak” motifidir. Masallarda bu motife sıkça rastlarız. Yz2’de de yapılması yasaklanan uygulamalar vardır. Câmasb’ın hamama girmesi yasaktır, Bulkıya’nın atasından kalan kilitli sandığı açması, Hz. Süleyman’ın olduğu mağaraya gitmek, cennetteki yenmesi yasaklanan yiyeceği yemek, Murg-ı Şah’ın Cihan Şah’a girmemesini tembihlediği odaya Cihan Şah’ın girmesi. Yz2’deki bütün yasaklar çiğnenmiştir.

[12b] / (1) ayder tırayım hâzînesine gireyim nege mal var ise tefîş itdi (2) hâzîneniñ dîvârında bir kıpu gördi açub içeri girdi bir (3) üç kez gördi ortada bir mermer tıurur mermerler üzerinde bir (4) demür şanduk görür bir gitmişler çilingirler götürdi bu şandığı (5) şan‘atla açdı gördi icinde niye bir şanduk dağı var kilidi (6) altından gümüşden üstünde miftâh tıurur olub açdı (7) gördi içinde bir hoş kitâb-ı bulkıyâ eline alub oğudı (8) gördi na‘ t-ı muştafâ şallallahu ‘aleyhi ve sellem âlini ve evlâdını

[35b] / (7) oldı başladı kışlar gelmege geldi cihân şâha neşetledi (8) gelüb bu hücreleri saña göstereyin anıñ ile eglene tıur (9) dedi kilidlerin virdi kıamusın gösterdi bir demürden kıpuya (10) geldiler dedi ki zinhâr bu kıpuyı açub görme ben yedi günde (11)

gelüren sen oturub gelince dedi murğ-ı şâh naşri gitdi (12) cihân şâh tırıgeldi kapuları açub seyrân etdi (13) gördi kim içerden dürlü dürlü cānavarlar çıka altūndan

[50a] / (10) kışşası burada tamām oldı çünki cāmasb şâh-ı mārāndan (11) bu kışşayı diñledi kâlkıdı şâh-ı mārāniñ ayağına düşdi ayder (12) āhım baña dañi destūr virsiñ ilūme gitsem dedi şâh-ı mārān (13) ayıtdı ey cāmasb ‘ahduña vefā ile unutma zinhār hammāma [50b] / (1) girme benim koşunca cānuma kıyma dedi bir ejderhāya buyurdı var bunı kıyudan (2) taşra çıkar dedi ejderhā cāmasbı aldı kıyu kenārına çıkardı (3) kodı aħşam idi cāmasb ardına bakmayub kaçır il yatacak

3.2.38. Tutsak Olma Motifi

Stith Thompson’un masallar üzerine yaptığı çalışmasında yer verdiği başlıklardan birisi de “esirlik-tutsak olma” motifidir. Yz2’de de birkaç yerde bu motife rastlıyoruz. Cāmasb’in Şahmeran’ın yanında bir müddet tutsak kalması, Şahmeran’ın Bulkıya ve Affan’ın yanında bir müddet tutsak kalması bu motifin Yz2’deki örnekleridir.

[16a] / (9) bu sözi işidür şād olub ayder gel imdi gidelüm ne (10) yarağıniñ var ise it dedi ‘affān tırı geldi bir demür (11) şanduk alur iki billürdan kadehler getürür süd ve suyu alur (12) ol aradan sürüb deryā kenārına gelürler bir gemiye binüb (13) ataya geçdiler ol şandugin içinde iki kadeh süd ve suyu [16b] / (1) koyub gitdiler bir yerde gizlendiler beni gözlerlerdi ben dañi (2) gāfil idim geldüm gördüm süd ve suyu içdüm beni (3) sarhoş eyledi gelüb bunlar şandugı yapub (4) gemiye girmişler birgün bir gece mest olub yatmışam çünki (5) uyandum gözümi açub gördüm bir şanduk içinde (6) yatan çağırub dedim beni tutan kimdür ayıtdılar korkma seni

3.2.39. Uyuyakalma Motifi

Halk anlatılarının birçoğunda yer alan uyku ya da uyuya kalma motifi Yz2’de de

karşımıza çıkmaktadır. Uykunun beraberinde gelen rüya motifi bu anlatıda yoktur. Uyku ya da uyuyakalma motifi olayın gidişatını etkilemesi bakımından önemlidir.

Yz2’de üç yerde uyuyakalmadan bahsedilir. Biri Câmasb, diğeri Bulkıya, üçüncüsü ise Cihan Şah’ın askerlerinin uyuyakalmasıdır. Kendisini yeratı dünyasında Şah-ı mârân’ın köşkünde bulan Câmasb, etrafı temaşa ettikten sonra uyuyakalır. Rüya görmez. Bulkıya ise adada uyuyakalır. Bulkıya’yı gemiciler almadan gider. Uyuyakalması adada Şah-ı mârân ile tanışmasına vesile olur. Her iki uyuyakalmanın ardından kahramanların Şah-mârân ile tanışması ortaktır. Cihan Şah’ın askerlerinin uyuyakalmasıyla Cihan Şah yoluna yalnız devam eder. Bu durum da olayın akışını etkilemektedir. Cihan Şah ve Bulkıya’nın uyuyakalması gidişatı değiştirmesi bakımından ortaktır.

[10b] / (10) gibi köşk bunu düzen kim ki bu araya âdem gelecek yer degil (11) meger perîlerüñ ola dedi bu kürsileri şaydı cümlesi (12) on iki biñ kürsî bu fikr idüb otururken uyudu (13) nâgâh uyğudan uyandı gözün açdı gördi kim her

[13a] / (12) gemiye girdi gemiciler gemiyi sürdiler giderken bir adaya erişdiler (13) Bulkıyâ çıkub adaya biraz yatdı ol uyğuda iken [13b] / (1) gemiciler gitdiler bir zamândan soñra uyanub gördiği gemiler gitmişler bu

[43b] / (6) er atlanub gitdiler aḡşam oldı bir yere ḡondılar ḡamusı (7) yatub uyudu gördi Cihân Şâh bunlar uyudu hemân

(6) er atlanub gitdiler aḡşam oldı bir yere ḡondılar ḡamusı (7) yatub uyudu gördi Cihân Şâh bunlar uyudu hemân (8) Ṭurđı yalnız gitdi bir şaḡraya düşdi gider bir hafta gitdi (9) aḡşam oldı bir köye geldi anda üç gün ṭurđı

3.2.40. Ziyafet Motifi

Yz2’de Şah-ı mârân Câmasb için ziyafet verir. Yer içerler. Bunun dışında ziyafet motifi, düğün motifi içinde de yer almaktadır. Cihan Şah evlenirken ziyafet verir.

[11b] / (1) üşenme gel berü yatma dedi Cāmesab bu sözi işidir şād (2) olur Şāh-ı mārāniñ yanında oturdı kendü kendüye ayder (3) öñden git dedi varuben bunlar ta‘ām getürdiler dürlü (4) dürlü yemişler bayātı yok getürüb Cāmesab öñinde ƣodılar (5) teklif idüb āl-i ... dedi Cāmesab bu yemişlerden yedi (6) ƣoydı Şāh-ı mārān bile yedi çün ta‘ām yetdi (7) Şāh-ı mārān ayder ey Cāmesab aƣvālını aydıvirdi

[47b] / (3) nola bu yigidi ƣābul iddüñ didiler düğün idüb Şemsayı (4) Cihān şāha virdiler ƣutlu olsun deyü şaçular şaçdılar (5) aƣşama dek yediler ve içdiler aƣşam oldu cümle gitdiler Cihān (6) şāh şemsa ile murād hāşıl itdi şabāh oldı begler geldiler

3.2.3. Diğēr Unsurlar

Yz2’de motiflerin dışında tespit ettiğimiz diğēr unsurlar şunlardır; Ayet, Hadis, Dua, Tespbih, Bitki, Esmāü’l Hüsñā, Halk Hekimliğı, Hamam, Özlü Söz ve Deyimler, Yiyecek-İçecek, Manzum Kısımlar.

3.2.3.1. Dinî Unsurlar

3.2.3.1.1. Ayet, Hadis, Dua, Özlü Söz ve İfadeler

Yazma 1’de geçen ifedeler ve örnekleri aşağıda belirtilmiştir. Biz bu ifadeleri de kendi içerisinde ayet, hadis, tevhid, dua, tesbih ve diğēr arapça ifadeler olarak sınıflandırıp anlamlarını da verdik.

Dua, na’t, salavat, dua, kelime-şehadet, ism-i azam duası, Fatiha. Bu ifadeler bu yazmada kelime olarak geçer; yani yazmada kelime-i şehadetin ya da salavatın kendisi yoktur.”Peygambere salavat getirdi.” Şeklinde yer alır. Sadece bir yerde Hazret-i Süleyman’ın dua mahiyetinde söylediğı ayet vardır. Bu ayet Sad suresi 35.ayettir.“Rabbi hebli mülken la yenbağı.”

“Rabbim! Beni bağışla; bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümlük ver. Şüphesiz sen, daima bağışta bulunansın, dedi. (Sad Suresi 35.ayet)”¹²⁶

[12b] / (8) gördi na‘t-ı Muşafâ şallallahu ‘aleyhi ve sellem âlini ve evlâdını (9) ve eşhâbını ve ümmetini ve ümmetinden bunca velîler gelicegin bu kitâb (10) içinde yazmışlar bunu Tevrâtdan çıkarmış atası kimse bilüb

[18b] / (8) bunca hikmet bilürsen bu degil midir Süleymân beni ol yüzük bunuñ (9) mu‘cizâtıdır bunuñ dañi hikmeti vardır her birini bir mu‘cizât gösterdi (10) Süleymân nebiniñ bu mu‘cizidir yüzigini hiç kimse almaz kimse (11) buncalayın Süleymân olunmaz zirâ ol resûldür du‘â kıldı (12) “rabbi hebli mülken la yenbağî” dedi Tevrât içre hüd vardır

[11a] / (1) kürsîde bir ‘akreb var kôrkusundan Câmasbîñ gövdesi (2) ditremege başladı ‘akrebden h... kurtulduñ bundan nice kurtulursuñ (3) dedi ey halkperverdigâr saña şıgındum dedi vehimle

[12b] / (8) gördi na‘t-ı Muşafâ şallallahu ‘aleyhi ve sellem âlini ve evlâdını (9) ve eşhâbını ve ümmetini ve ümmetinden bunca velîler gelicegin bu kitâb (10) içinde yazmışlar bunu Tevrâtdan çıkarmış atası kimse bilüb

[16b] / (6) çağırub dedim beni tutan kimdür ayıtdılar kôrğma seni (7) öldürmezüz yine koyuvirürüz varuben ben du‘âlar idesen (8) dediler ben ayıtdım beni tutmağdan murâduñuz nedir dedim ve dediler ki

[18b] / (8) bunca hikmet bilürsen bu degil midir Süleymân beni ol yüzük bunuñ (9) mu‘cizâtıdır bunuñ dañi hikmeti vardır her birini bir mu‘cizât gösterdi (10) Süleymân

¹²⁶ Altuntaş-Şahin, a.g.e., s. 454.

nebiniñ bu mu' cizidir yüzigini hiç kimse almaz kimse (11) buncalayın Süleymān olunmaz zirā ol resūldür du' ā kıldı (12) “rabbi hebli mülken la yenbağı” dedi Tevrāt içre ĥod vardır

[23b] / (10) ĥāzır olmuşdu getirüb yediler tamām oldu gönderdiler (11) cavişlar şāha du' ā eylediler andan şoñra elçiler nedir eşyan

[19a] / (2) saña ism-i a' zam ögredeyin okuyub bir yerde tır bende (3) ism-i a' zam okuyu okuyu varayın yüziği alayın dedi (4) pes buña ism-i a' zam öğretti kendü dağı okuyarak (5) vardı tahta yağın varıcağ tahtıñ altından nāgāh bir ulu (6) ejderhā ĥarĥarub kıyruđunuñ üstüne tırıgeldi didi kim

[49a] / 9 geldi gördi orta yerde bir yaşıl ulu ağac var ol (9) ağacıñ üstünde bir kış oturub tekbır ve şalavāt (10) getirür ol kış Bulkıyāyı gördi gel dedi Bulkıyā geldi selām

[50a] / (1) Ĥızır ayıtdı aña ma' lūmdur Allah te' ālā ĥazretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi Allah te' ālā ĥazretlerine yalvar dedi Bulkıyā (3) ayder ey cümle dermān idensin bilürsin ĥālūmi (4) seniñ luťfuñ keremiñ çokdur ĥabibiñ Muştafa ĥaqqıçün (5) dedi çok ağladı ĥađ sübhāne ve te' ālā ĥazretleri ĥacetin kıbül (6) ayıtdı Ĥızırın vaĥyi ayıtdı Bulkıyāyı iline ilet dedi Ĥızır ayıtdı

[56b] / (3) iderin dedi Cāmasb yanına okıdı ayıtdı ey Cāmasb beni (4) al git aç kıynuña gireyin dedi ĥađ te' ālā ĥazretleriniñ celle celālū (5) tağdiri bu imiş çāre ne dedi Cāmasb kıyınun açtı Şāh

[57b] / (11)vir şalavātı Muştafaya vesselām Muştafāya vesselām ĥađ te' ālā raĥmet eyleye ol cāniçün (12) Fātiĥa iĥsān ide yazan içün firāg fi 21 şehr-i ramāzan el mübārek (13) sene-yi şelaşi ve sittin ve elf

3.2.3.1.2. Dini Şahsiyetler

Eserde isimleri geçen dinî şahsiyetler şunlardır: Muhammed Mustafa, Süleyman Peygamber, Danyal Peygamber, Nuh Peygamber, Âdem, Yusuf.

[5b] / (6) şuretine girüb köpriniñ başında tırdı Cebâil buña (7) selâm virdi Dânyâl selâmın aldı dedi kim saña bir haberim var

[12b] / (8) gördi na‘t-ı Muştafâ şallallahu ‘aleyhi ve sellem âlini ve evlâdını (9) ve eşhâbını ve ümmetini ve ümmetinden bunca velîler gelicegin bu kitâb (10) içinde yazmışlar bunu Tevrâtdan çıkarmış atası kimse bilüb

[15a] / (1) meger anda bir ulu şeyh var idi adı ‘Affân idi ‘ilm (2) içinde nazîri yok idi Tevrâtı ve şuhufu ve zebûru (3) ve İncîli bilürdi bir gün ol Tevrât içinde oğuyub (4) buldu kim her kim Süleymân peygamberüñ yüzüğünü alub (5) ‘âleme yüzük ile pâdişâh olub anı dîvler alub

[12a] / (3) anıñ bir oğlı var idi Bulkıyâ dirlerdi yüzü Yusûf (4) yüzüne beñzerdi oğumağ yazmağ idi dâyim işi

[18b] / (8) bunca hikmet bilürsen bu degil midir Süleymân beni ol yüzük bunuñ (9) mu‘cizâtıdır bunuñ dağı hikmeti vardır her birini bir mu‘cizât gösterdi (10) Süleymân nebiniñ bu mu‘cizidir yüzigini hiç kimse almaz kimse (11) buncalayın Süleymân olunmaz zirâ ol resûldür du‘â kıldı (12) “rabbi hebli mülken la yenbağî” dedi Tevrât içre hod vardır

[45b] / (4) bir kuş söyledi ayder bir keşiş vardır nüh devrinden (5) kalubdur cânavarlar aña hep musahhârdır bir ‘aşâsı vardır

3.2.3.1.3. Dinî Varlıklar

Yazma2’de geçen dinî varlıklar şunlardır: Cebrail, Mikâil, İsrâfil, Hızır, melek, cin, iblis, şeytan, Yacuc, Macuc, Halis ve Melis.

[5b] / (6) şuretine girüb köpriniñ başında tırdı Cebâil buña (7) selâm virdi Dānyāl selāmın aldı dedi kim saña bir haberim var

[24a] / (8) üzerine yigirmi yıl geçdi bir gün Melîş Halîşe va‘ dem (9) tamām oldu oğlanları tığdı çok ‘ akreb ve yılan

[24b] / (2) dedi ol hemân başladı ayder atam Kābilistān pādişāhı idi (3) ol memleket altında idi otuz vezîri var idi (4) her birisi ‘ âkıl ve ‘ âlim idi üç yüz otuz biñ adı (5) var idi üç yüz ulu şehri var idi begleri (6) atama tâbi‘ idi hāzînesiniñ hadd u pâyânı yok idi illâ

[23a] / (13) evvel tāmuniñ odı cehennemdir imân ile gidenler ‘ âsîleri aña [42] / (1) koyarlar ikincisi bütperestleri anda koyarlar üçüncüsü (2) hatmedir Yâcûc ve Mâcûc anda koyarlar dördüncüsü dır (3) İblîs ve cinleri ve kâfirleri anda koyarlar beşincisi sağardır

[50a] / (1) Hızır ayıtdı aña ma‘ lümdür Allah te‘ âlâ hâzretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi Allah te‘ âlâ hâzretlerine yalvar dedi Bulkıyâ

3.2.3.1.4. Diğer Dinî İfadeler

Yazma2’de geçen diğer dini anlam ifade eden kelimeler şunlardır: Kıyamet, ahret, tevekkül, Ramazan ayı, Âdem’in buğday yiyip cennetten kovulması, cennet(uçmak), cehennem(tamu), keramet, mucize, vahy, veli, resûl, nebi, hacı, şeyh, Mekke, Yemen, Tevrat, İncil, Zebûr,...

[5b] / (3) köpri üstünde giderken haq te ‘alā celle celālū Cebrāile vaḥy (4) kıldı ayıtdı kim yā Cebrāil Dānyāl ecel dermānı buldı tīz (5) iriṣ kitābın şuya şal didi ḥūdādan vaḥiy işıtdi ādem Cebrail insan suretine girip köprünün başında durdu, selam verdi.

[6a] / (1)yalan söyleme dedi Dānyāl ayıtdı benim tañrı haqkıçün dedi Cebrāil

[20a] / (5) bunda geldi ol yandı beni ḥūdā şaqladı dedi

[28a] / (2) anı tañrı bilür çāresi şabır itmektir dedi yine dönüb bunlar

[12b] / (8) gördi na‘ t-ı Muştafā şallallahu ‘aleyhi ve sellem ālini ve evlādını (9) ve eşḥābını ve ümmetini ve ümmetinden bunca velīler gelicegin bu kitāb (10) içinde yazmışlar bunu Tevrātdan çıkarmış atası kimse bilüb

[13a] / (6) gitdiler andan Bulkıyā tırub anası qatına varır ayder ey ana (7) āḥiret haqkın ḥelāl eyle ben gideren dedi anası ayder ne (8) sebebden gidersin Bulkıyā ayder aḥir zamān peygamberi Muḥammed Muştafayı (9) isteyü gideren dedi anası ayder oğul uğurlar olsun

[15a] / (1) meger anda bir ulu şeyḫ var idi adı ‘Affān idi ‘ilm (2) içinde nazīri yok idi Tevrātı ve şuhufu ve zebūru (3) ve İncili bilürdi bir gün ol Tevrāt içinde okuyub (4) buldu kim her kim Süleymān peygamberüñ yüzüğünü alub (5) ‘āleme yüzük ile pādişāh olub anı dīvler alub

[35a] / (12) du‘ ā iderler tā kıyāmet gününe dek işim budur çünki sen geldüñ

[44a] / (7) andan ḥācılarla mekkeye geldi hiç ḥaber bilmedi andan Yemenlilerle (8) kâfileye uydı gitdi geldiler yemene irdiler anda daḫi qarār

[50a] / (1)Hızır ayıtdı aña ma' lümdur Allah te' ālā hazretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi Allah te' ālā hazretlerine yalvar dedi Bulkıyā (3) ayder ey cümle dermān idensin bilürsin hālümü (4) seniñ luḫfuñ keremiñ çoḫdur ḫabībiñ Muṣṭafa ḫaḫkıçün (5) dedi çoḫ ağladı ḫaḫ sübhāne ve te' ālā hazretleri ḫacetin ḫabül (6) ayıtdı Hızırın vaḫyi ayıtdı Bulkıyāyı iline ilet dedi Hızır ayıtdı

[55a] / (3) iderin dedi Cāmasb yanına oḫıdı ayıtdı ey Cāmasb beni (4) al git aç ḫoynuña gireyin dedi ḫaḫ te' ālā hazretleriniñ celle celālü (5) taḫdīri bu imiṣ çāre ne dedi Cāmasb ḫoynun açtı Şāh

[57a] / (12) Şemhūr sarāyına geldiler cümle malın aldılar ḫaḫ te' ālā hazretleriniñ ḫikmeti ile (13) Cāmasb bir elf bilmez iken ' ālim oldı Cāmasb bir gün anasına

[36a] / (8) Şāh gizlendi ol gügercinler taḫtıñ üstüne ḫondılar ḫuş (9) ṫonuñ çıkarub soyundılar oldılar çizerler

[49a] / (12) ol ḫuş ayıtdı ben cennet ḫuşuyam dedi ol ḫuş ayıtdı (13) ol vaḫtin ādemi ḫaḫ te' ālā hazretleri celle celālü uçmaḫdan [94] / (1) çıkardı iki nesne bile çıkıdı bir yüzük bir ' aşā dört yapraḫ

[13b] / (12) ayder bizim aşlımız ṫamudandır ḫaḫ te' āla ṫamu ehline ' aḫūbet (13) içün yaratmıṣdır Bulkıyā ayder yanar ṫamudan ne sebebden

3.2.3.2. Bitki

Yz2'de geḫen bitkiler ṫunlardır:

Aḫaç: Nar, yemiṣ, kestane, fındık, elma, sandal, ud, bakkam.

Çiçek : Gülab, za'fran, yasemin.

Tahıl: Arpa, buḫday.

3.2.3.3. Esmayhüsna

Yz2'de Allah'a hitap olarak geçen ifadeler; Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerle dile getirilmiştir. Bu ifadeler şunlardır: Allah, Hak Teala, Halkperverdigâr, Hüd, Tanrı, Tanrı teala.

[6a] / (1)yalan söyleme dedi Dānyāl ayıtdı benim tañrı haqqıçün dedi Cebrâil

[11a] / (1) kürsīde bir ʿaķreb var ķorķusundan Cāmesabiñ gövdesi (2) ditremege başladı ʿaķrebden ħ... ķurtulduñ bundan nice ķurtulursuñ (3) dedi ey ħalkperverdigâr saña şıgındum dedi vehimle

[20a] / (5) bunda geldi ol yandı beni ħudā şaķladı dedi

[20b] / (8) ıtatar Bulķıyā bu işleri ol gice gördi tañrınıñ ķudretlerin (9) ʿacebledi Bulķıyā andan gidüb yine bir deñize gelüb girüb ol

[28a] / (2) anı tañrı bilür çāresi şabır itmektir dedi yine dönüb bunlar

[50a] / (1)Ĥızır ayıtdı aña maʿ lūmdur Allah teʿ ālā ħāzretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi Allah teʿ ālā ħāzretlerine yalvar dedi Bulķıyā (3) ayder ey cümle dermān idensin bilürsin ħālūmi

[55a] / (3) iderin dedi Cāmesab yanına oķıdı ayıtdı ey Cāmesab beni (4) al git aç ķoynuña gireyin dedi ħaķ teʿ ālā ħāzretleriniñ celle celālū (5) taķdīri bu imiş çāre ne dedi Cāmasab ķoynun açtı Şah

3.2.3.4. Halk Hekimliği

Yz2’de Şahmeran’ın dertlere şifa olacak otları, ağaçları bilmesi halk hekimliğinde otların ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda hem hekim hem peygamber olan Danyal’in ölümsüzlüğü sağlayacak otu bulmasını da örnek gösterebiliriz.

[5a] / (10) hem hekīm hem peygamber idi bir gün fikr eyledi görür kim bu hıl ‘at (11)‘ ömrü döğünüb olurlar didigim hikmete medār kılayım bu ölüm (12) olmasun dedi bir kitābı var idi ici tobtolu hikmet idi (13) anı yigsi içinde şaklardı ol kitābı açub nazar kıldı ecel (14) dermānını bulub bildi otlar cem‘ eyledi terkīb idüb yer vere (15) bu ādem olmaya meger bir şu var idi adına ceyhūn dirlerdi [6] / (1) ötede bir ulu tağ var idi ‘azm kılub dānyāl ol tağa (2) gider işbu yolda gör kim nider meger ceyhunuñ bir köprisi var idi

[17a] / (1) devāyım derdi geldiler birgün bir ağaç ayder ki beni döküben (2) şıķub şuyum alub ayağına dürtüben deñize girseler her kez (3) batmaya işidüb bunlar şād oldılar bir budağın kesüb

3.2.3.5. Hamam

Hamam kavramı Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Yz2’de hamam Şahmeran tarafından Camasb’ın gitmesini yasakladığı yerdir. Sırların ortaya çıktığı ve Şahmeran’ın ölümüne yol açan mekân olarak geçmektedir.

[50a] / (9) varub görişdi hıızır ‘aleyhisselām gāyib oldı bulkıyā (10) kışşası burada tamām oldı çünkü cāmasb şāh-ı mārāndan (11) bu kışşayı diñledi kıalkdı şāh-ı mārānıñ ayağına düşdi ayder (12) āhım baña daħi destūr virsiñ ilüme gitsem dedi şāh-ı mārān (13) ayıtdı ey cāmasb ‘ahduña vefā ile unutma zinhār hammāma [50b] / (1) girme benim kıoşunca cānuma kıyım dedi bir ejderhāya buyurdı var bunu kıuyudan (2) taşra kııkar dedi

ejderhâ cāmasbı aldı kıyu kenārına çıkardı (3) kıdı aħşam idi cāmasb ardına bakmayub
kıaçar il yatacak (4) evlerine geldi kıpuyı yap yap urdı içerüden anası

3.2.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler

Yz2’de geçen deyim ve özlü sözlerden bazıları şunlardır:

- El bağlamak
- Her kime iyilik eylersen yavuzluğu ondan öğren
- İl vilayete düşman kılmaz
- Uğurlar olsun
- Yas tutmak
- Yüreği yanmak

3.2.3.7. Yiyecek-İçecek

Yz2’de geçen yiyecek ićecek isimleri şunlardır: Arpa, tahıl, nar, şarap, yemiş, süt, şerbet, kestane, fındık, elma, nar, gülab, ekmek, nan, süt, buğday

3.2.3.8. Manzum Kısımlar

Yz2’de geçen beyitler şunlardır: sayfa 17a ve 17b’da derkenar şeklinde yazılan bu beyitlerin bir kısmı okunamamaktadır.

Yz2. 17a/ derkenar

Ey diriga bildim kadrin senin
Dürr-i cevher kanıymış ol tenin

Kim emir kâhıma emir genci olur
Bencileyin genci korkuncu bulur

Didi bari ol üçüncü bendini
Aydı dirgil andan

Bu öğütler senden olsun yâdigâr
Yâdigâr olucak eger yâr-ı yâr

Didi kuş iki öğüdüm dinledün
Kim üçüncü nedür deyüp söyledün

İki pendle amel kıldın revân
İdeyim üçüncüsünü râyigân

Bir nasihat dimedim mi de ey yâr
Geçmişçün gamlanma zinhar

Yz. 2. derkenar/ 17b

Geçmiş üçün gam yapanlar hâm olur
Hasıl olanlar arasında am olur

Bilseydin ben hemânın devletin
Hasıl ideydin Cihanın ni'metin

İşidiciniz bu sözleri avcı
Başına toprak kodı ...avcı

Başladı feryâd u efgân etmege
Denk olup bu işte akli gitmege

Saçını yolup çıkardı sakalın
Hasretinden iki elin

*

Evvelki ma'na tahtın sultanıdır
Sözleri lütfîle gevhergânidir

Her demi 'İsa dem olur can fezâ
Derdimin dek derdine irdi devâ

Oldurur ya'ni celâli Hak-ı dîn
Mukteda-yı mürşid ehl-i yakîn

Afitabdır hakikat cenk
L'al dürr i yedi maâni dürr-i cenk

Sözleri şeker gibi çün yiyesin
Rahmetullahi aleyhisselam diyesin

Bir misal-i takrir kılmış bî-misal
İdeyim sen dahi dinle bî-melâl

3.3. Câmasbnâme Metninin Yapı Bakımından Tahlili, Motifleri ve Diğer Unsurları (Yz3)

3.3.1. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurlar

Metnin yapısını oluşturan unsurlar kişiler, yer, zaman ve olaylardır.

1. Kişiler

Genel olarak Y3'de geçen kişiler şunlardır: Muhammed, Câmesâb, ifrit, ejderha, Şahmeran(Yemliha), Bulkıya, Uşad Şah, Bulkıya'nın annesi, yılan, Affan, div, peri, şeytan, iblis, Süleyman peygamber, Davud Peygamber, canavar, Şah Sahra, Şah Taymus, Horosan Şahı, Horosan Şah'nın kızı Şah Banu, Cihan Şah, Vezir Acac, Halis, Melis, Şeyban, melek, ferîştah, İsrâfil, Cebrail, Mikail, . . .

Yz1'de kişi kadrosu olağandışı ve olağan olmak üzere iki açıdan ele alındı.

1.1 Olağandışı Kişiler: İfrit, ejderha, Şahmeran(Yemliha), yılan, Affan, div, peri, şeytan, iblis, canavar, Şah Sahra, Halis, Melis, Şeyban, melek, ferîştah, İsrâfil, Mikail, Cebrail, . . .

[2b] / (5) ammâ ne gördi gördi ki ol eṭṭrâfında olan iki biñ (6) kürsî idi her bir kürsîniñ üzerinde bir 'ifrît ezderhâlar (7) ḳulac ḳulac olub ḳurulub yaturlar başların ḳaldırub

[3a] / (7) bir ʿifrīt ezderhā eger ādem ursa idi (8) ol ezderhānīn başı üzerinde bir lʿaleden ṭabaḳ var ol ṭabaḳ (9) içinde bir sīm ḥāme beñzer aḳce yilancıḳ kıvrılmış yatur (10) belinden yukarısın ḳaldırmış baḳar gövdesi yılan ammā (11) şūreti insān bir maḥbūbe ḳız ḳız cehresinde iki cānibde (12) siyāh zülüfleri var meger cāmesaba ḳorḳma deyüb faşīḥ (13)lisānla caḡıran ol imiş deyi yaḳın gelicek

[11b] / (4) öte cānibde bir şahrā gördi lakin ol yılanlarla ṭobṭolu (5) velī ortalarında bir ʿazīm zift gibi siyāh ezderhā baş (6) üzerinde bir laʿlden ṭabaḳ icinde bir aḳce yilancıḳ ādem (7) şūratlu lisānı faşīḥ ādem dilin söyler ve ol cümle (8) yılanlara ve ezderhālara ḥükm ü ḥükümet eyler cümlesi (9) daḡi anuñ buyuruḡuna fermān olmuşlar bulḳıyā anları

[12a] / (6) yılan görmedim dedi ol yilancıḳ ayıtdı ki ya bulḳıyā (7) ben şāh-ı mārānem adım yemliḥādır ḥaḳ teʿālā bu yılanlarıñ (8) ḳavmine bādişāḥ eyleyüb anları benim emrime muṭīʿ ve (9) ḥükme musaḥḥar eyledi cāmesab şāh-ı mārāna ayıtdı ki ey (10) şāh sizden ḡayrı bir şāh-ı mārān daḡi var mıdır şāh-ı mārān (11) şāh-ı mārān ḡüldi ve ayıtdı ki ey cāmesab ḥaḳ teʿālā (12) bu ʿaşırda benden ḡayrı şāh-ı mārān ḡöndermedi ol (13) bulḳıyāyla buluşub şanduḳa ḳoyduḳları şāh-ı mārān

[24b] / (6) maymun şeklinde bir ulu cānavar cıḳdı ol ṭaḡa (7) ḳarşu ṭurub bir müḥīb şadāyla ol deñlü caḡırdı

[34b] / (8)teʿālā bize ʿömr-i ṭavīl ḳılmışdır ḳıyāmete dek ölmeziz (9) ve bizim şāhımıza şahrā şāh dirler allah emriyle cümlemiz anuñ

[40a] / (6) yā bulḳıyā üste yedi ṭāmūnuñ ʿaleʿlicmāl evşāfın (7) eşidiñ şimden soñra bizim aşlımızdan diñle deyüb (8) başladı ayıtdı ki cün ḥaḳ teʿālā ḳudretiyle ṭāmūları (9) ḥalḳ itdi anda iki maḥlūḳ ḥalḳ itdi biriniñ adı (10) ḥalīs ve biriniñ adı melīs idi ḥalīs erkek (11) ve melīs dişidir gövdesi alaca ve ḥalīsīñ (12) gövdesi arslan şeklinde ol daḡi alaca ḳuyruḡı (13) yılan ve melīsīñ ḳuyruḡı ʿaḳreb idi ve

[42a] / (1) cümle sünnî mü' min beriler ki dünyâda vardır anlardan

[47a] / (12) üzerinde bir ulu ferîştah oturur bir eli mağribde (13) bir eli maşrıqda
gâh şağ elin debürdir gâh şol

1.2. Olağan Kişiler: Gerçek kahramanları da kendi içinde üçe ayırabiliriz. Din uluları, sıradan insanlar ve meslek adıyla geçen kahramanlar.

1.2.1 Telmih Yoluyla Bahsi Geçen Kişiler: Hz.Muhammed, Hz.Süleyman peygamber, Hz. Davud Peygamber, Hz.Musa, Hz.Adem.

[1a] / (1) muḥammed şalavâtü allahümme şalli ‘alâ muḥammedin ve ‘alâ âli muḥammed

[19a] / (9)dönüb ‘affâna ayıtdı yâ şeyḥ ger bu ol dâvud beyğamber (10) oğlı süleymân degil midir ki ḥaḫ te‘alâ tevrat icinde (11) musa beyğambere bildirmiştir ‘affân ayıtdı belî bulḫıyâ (12) ayıtdı ki imdi bunuñ yüzügin kimse almaz ‘affân (13) ayder niçün bulḫıyâ ayder anuñcün ki bunu allah der

[19a] / (4) yatur her biriniñ ağızına birer şebcirāk ḫomuşlar ki anlarıñ (5) bir nûru eṭrâfa ṭoḫunub daḥmeniñ pür ziyâ olmış (6) şöyle ki gözler ḫamaşur cün bulḫıyâ ol temâşâyı (7) gördi gönlüne ḫorḫu ve heybet düşdi ditremek (8) ṭutdı gövdesinde olan ḫılları diken diken oldı (9)dönüb ‘affâna ayıtdı yâ şeyḥ ger bu ol dâvud beyğamber (10) oğlı süleymân degil midir ki ḥaḫ te‘alâ tevrat icinde (11) musa beyğambere bildirmiştir ‘affân ayıtdı belî bulḫıyâ (12) ayıtdı ki imdi bunuñ yüzügin kimse almaz ‘affân (13) ayder niçün bulḫıyâ ayder anuñcün ki bunu allah der

[46b] / (8) sen bu işi idersin zîrâ âdem evlâdındansın (9) ḥaḫ te‘alâ âdeme ‘aleyhisselâm velâ teḫrabâ hazihî’sşecereti (10) fetekünâ minez’zâlimîn buyurdı âḫir

h azret-i (11)  adem   aleyhissel m bu emri  ayub buğdaydan (12) yedi sen daħi andı şartı  ayub h amm ma gireceksin (13) ben seni  andı nı ve  artı nı i tim d idüb seni

1.2.2. Doğrudan Bahsi Geçen Kişiler: C mes b, Bulkıya, UŞad Şah, Bulkıya'nın annesi, yılan, Affan, Şah Taymus, Horosan Şahı Behruz, Horosan Şah'nın kızı Şah Banu, Cihan Şah, Vezir Acac, . . .

[1b] / (1) seni  n rını maħv eylemiş c mesab cünkim bunları gördi

(8)  ah-ı m r n ayıtdı ey c mesab meger mışır ilinde (9) bir ulu begi  bir yigit oğlu var idi adına bulķıy  dirlerdi (10) beni isr il icinde meŐh r ve m de  def kişiler idi (11) bulķıy  g yet  alih ve   bid ve z hid yigit idi

[5b] / (1) babası uşad  ah hasta oldu günden güne hastalığı

[8a] / (12)  rdı v lidesine gelüb ayağına düşdi (13) ve elin  b b  el llik diledi gitmek izin taleb etdi

[13a] / (1) beytü'l-mu addese bir ulu  eyħ ve   lim kimesne var idi (2) adına  aff n dirlerdi  ilm ve  ikmetde ve  ilm   n c mda (3) ve heybetde ve  ilm-i tıbd  aķr nı yok idi bir gün ol (4)  eyħ  aff n kit blarına m t la a iderken h zret-i s leym n (5) beygamber   aleyhissel m d vlere ve perilere vuħuŐ ve t y ra r zi (6)g ra   km itdi ve anu  h teminde olan  aŐŐa bilüb

[57b] / (3)  ik yet idüb ayıtdı ki y  c mesab c n  ulağıyla (4) di le muħammed  alav t allahümme  alli çala muħammedin (5) ve  al   lihi ve  aħbihi ecma ine  mine (6)  ik yet cih nŐah ben taym s  ah-ı r viy t

[58b] / (9)olur dediler cümlesi şād olub vezīr-i a‘zam (10) olan ‘accāc veziriñ
huzūruna varub müzde eylediler (11) ‘accāc şādumān olub müneccimlere nice ihsānlar
(12) eyledi andan kalķub ‘accāc bir kaç vezīrlere daħi (13) şāh-ı taymūsa varub aħvālī
haber virdiği

[55b] / (9) murādı neydi ma‘lūm oldu behrūz şāhı kabūl (10) idüb kızını bir ol kadar
cihān ve mal cevāhir (11) beşgeşlerle bir ol kadar ‘askerle bir gün kızı cāriye

(12) lerle taymūs şāha alub gitdiler cün kābilistāna (13) yaħın gelüb taymūs şāha
haber geldi filān

[60a] / (7) ey bulķıyā taymūs şāh benim atamdır ve ĥorāsān (8) şāh behrūz şāhıñ
kızı şāh-ı bānū benim anamdır dedi (9)bulķıyā daħi ma‘lūmun oldu andan öte nice oldu

1.2.3. Meslek Adıyla Geçen Kişiler: Bezirgān, seyyah, hanende,şah, vezir,...

[13b] / (10) ‘affān bu fikirle gezüb şāh-ı mārāndan ĥaber olmaķ icün (11) bulduğı
seyyāhlarla ve bāzirgānlarla ve müsāfirlerle buluşub

B. Yer (Mekân)

Tıpkı kişilerde olduğu gibi Yz3’deki yer ifadelerini de olağanüstü ve gerçekçi
mekānlar olmak üzere iki açıdan ele alabiliriz. Geçen yer isimleri olayın geçtiği coğrafya
hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

1. Olağandışı Yer(Mekân):

Şahmeran’ın yeraltı ülkesi, cennet-cehennem, yedi derya, cezire, Kafdağı, Hazret-i
Süleyman’ın mezarının olduğu yer,...

Derya, göl, tepe, yeraltı, taht, Mısır, Beytü’l mukaddes, Mekke-i mükerrreme,
Horasan, cennet-cehennem, yedi derya, cezire, Şah, dağ, Kafdağı, hamam, öyük, köşk,

saray, sahra, Kabilistan, Türkistan, Fuhistan, Velistan, Lafistan, Kuhistan. Köy, ülke, sancak, şehir, . . .

1.2. Olağan Yer (Mekân): Kendi içinde şehir ve ülke adları, bina adları ve coğrafi yer adları olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

1.2.1. Ülke, Şehir Adları: Mısır, Beytü'l mukaddes, Mekke-i mükerrerme, Horosan, Şam, Kabilistan, Türkistan, Fuhistan, Velistan, Lafistan, Kuhistan, ülke, şehir, köy, . . .

[5a] / (7) cāmesab cān diñle imdi neye varır dāsitān (8) šāh-ı mārān ayıtdı ey cāmesab meger mısır ilinde (9) bir ulu begiñ bir yigit oğlı var idi adına bulқыyā dirlerdi (10) benī isrāil icinde meşhūr ve müde‘ādef kişiler idi (11) bulқыyā ğāyet šāliḥ ve ‘ābid ve zāhid yigit idi (12) dünyāya meyli yoğidi leyl ü nehār oқuyub yazub (13) ‘ibādet ider ve ‘ālim fāşıl yigit olmışdı

[8a] / (9) fikir idikim tāc ve taḥtı bırağıb mekke-i mükerrermeye varub (10) muḥammede varub yola ve dīdāriyla müşerref olunca (11) ḥizmetinde ḳala bu ‘aşḳile ve muḥabbetle yerinden

[13a] / (1) beytü'l-muḳaddese bir ulu şeyḥ ve ‘ālim kimesne var idi (2) adına ‘affān dirlerdi ‘ilim ve ḥikmetde ve ‘ilm ü

[57b] / (8) ol yigit bulқыyāya ayıtdı ki yā bulқыyā benim adım cihān šāhdır (9) benim atam kābilistān bādişāhidır adına ṭaymūs šāh (10) dirler memleketleri ve ‘askeri ve eli altında olan (11) ḳal‘aları ğāyet çođdur zamānında andan ulu (12) bādişāh yođidi zārı velistān lāfistān (13) fūhistān kūhistān türkistān ḥorasān [58a] / (1) ve üç yüzden ziyāde şa‘b adlu şanlı ḳal‘alar (2) eli altında ve ḥükmünde idi yedi yüz cihāngir

[58b] / (8) ḥorasān bādişāhiniñ kızın alursa evlādı (9) olur dediler cümlesi şād olub vezir-i a‘zam (10) olan ‘accāc veziriñ ḥuzūruna varub müzde eylediler

1.2.2. Bina adları: taht, kubbe, hamam, köşk, saray, türbe, mezar, . . .

[1b] / (11) gördüğü öyüğüñ dibine yetişdi şudan taşra (12) çıktı nazar idüb gördü ki ol şems-i tábân gibi (13) berķ uran meger bir yeşil gevherden taht imiş cümle

[18b] / (1) satır yazı gördiler okuyub bildiler ki Süleymân ‘aleyhi (2) selâm dahmesidir şād olub şükür ve hamd itdiler hemân ‘Affân

[39a] / ((7) şehir vardır buruc yarusı oddandır ve her bir şehirde (8) yetmiş biñ köşk vardır her köşkün etrâfında şehrim

[46a] / (13) cem‘ olub ertesi hâmmâma varmak dir [47b] / (1) imdi sen hâmmâma giricek taḥkîķ ben ölürem ben öldüğüne (2) sebep işte budur dedi câmesab âh idüb

1.2.3. Coğrafi Yer Adları: Derya, göl, deniz, tepe, cezire, dağ, öyük, sahra, . . . ,

[1a] / (1) muḥammed şalavâtü allahümme şalli ‘alâ muḥammedin ve ‘alâ âli muḥammed (2) râvîleler ḳavlinde anı gördü kim bir ulu deryâ gibi bir ‘azîm (3) göl bāk ṭuru şuyu var şöyle kim cām-ı muşaffâ gibi (4) yanur çevre yanı serâpâ yayılmış beyâz mermerden dîvâra (5) ve gölüñ orta yerinde müdevver yeşil zümrüden bir debe

[8b] / (7) bir gün yolu deryâ kenârına uğradı gördü ki gemiler müheyyâ (8) bir gemiye binüb revâne oldu bir gün bir cezîreye gelüb (9) bıraḳdılar ve gemi ḥalkı şulandılar gemiciler daḫi gemiye

[11b] / (1) getürüb kenâra irdi bulḳıyâ gemiden cıķub gemiyi kenâra (2) bağladı kendi ol cezîreniñ ṭađlarına cıķub(3) gezdi nâgâh gezerken bir debeniñ üzerine cıķub bağdı (4) öte cânibde bir şaḫrâ gördü lakin ol yılanlarla

[13b] / (1) ve kıyāmete dek ölmeye bu kere yedi deryāyı gecmek neyle (2) müyesser olur diyü kitāblarına müṭāla‘ a itdi anı daḥi

[47a] / (11) düşdi giderken nāgāh bir ulu öyük gördi

C. Zaman

Zaman kavramı, Yz3’de kişiler ve yerde olduğu gibi olağandışı ve olağan olarak iki açıdan ele alındı.

1.Olağandışı Zaman: Üç aylık yolların üç günde gidilmesi, Bulkıya’nın bin yıllık yolu bir lahzada katetmesi Yz3’de yer alan olağandışı zamanın örneklerinden birkaçıdır.

[15b] / (7) deñizi öte gecmişler benim ḥod ḥaberim yok üç gün (8) üç gice gecmiş şoñra ‘aqlım başıma geldi ‘ affānla (9) bulkıyānıñ söyleşdiklerin eşitdim söyleşdiler ḥāşıl ol kelām (10) beni şandukla tağlarda ve şahrālarda gezdirdiler cümle (11) nebātāt ve eşcār kuddiyetle ḥaḳḳla lisāna gelüb ben filān (12) derde devāyım ve fulān marāza şifāyım ve bende fulān ḥāşşa (13) vardır deyü söylerlerdi bir gün bir agacıñ yanından

[29a] / (1) fikir idüb ta‘ accüb iderek bir cānibe revāne oldu nice (2) günler yürüyüb bir gün yine bir deryāya daḥi geldi añā daḥi (3) ḳadem ḳoyub allah ḥikmetiyle yanmayub uyumayub deñize (4) yatmayub bir gün ol deryāyı daḥi öte gecdi (5) bulkıyā kendüye bir ḥoş mekān dürüb oturdu (6) cün aḥşam oldu deryādan bī-ḥisāb balıḳlar cıḳub

2. Olağan Zaman: Yz3 eksik bir nüsha olduğu için diğer nüshalardaki olağan zaman burada tekrarlanmaz. Olay Cāmesāb’ın kendini Şahmeran’ın yeraltındaki sarayında bulmasıyla başlar. Yani Cāmesāb’ın önceki hayatına dair bir bilgi, yoktur. Mısır Şah Uş’un ölümünden sonra birkaç gün yas tutulması Yz3’de geçen olağan zamana örnektir.

[6b] / (1) görüb yudılar i' zârla götürüb kara toprağa defn idüb (2) gitdiler bir kaç gün etdiler ba' dehu bulkıyânıñ (3) yas tutanlarıñ toyub şâhâ ne tonlar libâceler (4) geyürüb atasınıñ tahtına girdiler

[43a] / (11) seni hüdâya emânet itdim deyüb döndi bulkıyâ dañi (12) ol aradan revâne oldı gitdügi temcîd zamâni idi (13) ol at gâh yürüdi ve gâh kanadların acub ucdı gâh

D. Olay

Hikâye-i Şahmeran, Câmasbnâme, Yemliha'nın Hikâyesi olarak da bilinen ele aldığımız üçüncü nüsha, künyesi Câmasbnâme adı geçmektedir. Yz3 eksik bir nüshadır. Camesab'ın Şahmeran'ın olduğu yeraltı sarayından önceki ve yeraltı sarayından çıktıktan sonraki hayatı bu nüshada yoktur. Yz1 ve Yz2 nüshasında olay üç hikâye etrafında şekillenirken Yz3'de Belkıya ve Cihan Şah'ın hikâyesi olmak üzere iki hikâye etrafında şekillenir.

Yz3 Câmesâb'ın kendini yeraltında Şahmeran'ın ülkesinde bulmasıyla başlar. Hikâye, Şahmeran'ın ona Bulkıya ile Cihan Şah'ın hikâyesini anlatmasıyla devam eder; fakat Cihan Şah'ın hikâyesi de tamamlanmaz. Bu yazma, giriş ve sonuç kısımları olmadığı için eksiktir. Ana olay, Bulkıya'nın öyküsü üzerine odaklanmıştır.

A.Camesab'ın Şahmeran'ın yanındaki hayatı

B. Belkıya'nın Hikâyesi

C.Cihan Şah'ın Hikâyesi

Câmasbnâme'nin(Yz3) Özeti

Hiz. Muhammed Mustafa'ya selam ve salavat ile başlar. Câmesâb kendini farklı bir dünyada görür. Bu olağanüstü yeri temaşa eder. O nesnenin çevresinde hesaba gelmez nesnelere vardı ki onlar yıldızlar gibi parlıyorlardı. Câmesâb Allahuteala hazretlerine tevekkül edip bu nesnenin ne olduğunu bilmek için soyunup suya girer. Kaftanını ve gömleğini başına bağlayıp o yeşil tepeye doğru ilerler. Su boğazına kadar gelince “Allah

Allah” deyip Allaha tevekkül edip öyüğün dibine gelip sudan dışarı çıkar. Işık saçan şeyin yeşil mücevherden bir taht olduğunu görür. O aydınlık ışık güneş gibi parlıyordu. Etrafta hesaba gelmez kürsüler vardı; kimi altından, kimi gümüşten, tucdan, kimi bakırdan, biricden, kimi poladdan idi. Câmesâb bunları görünce hayran kalır. Gelip o yeşil zebercetten tahta oturur ve bu yer altındaki düzeni kimin kurmuş olduğunu düşünmeye başlar. Burayı perilerin düzdüğüne karar verir. Çünkü oraya insanoğlunun gelmesinin imkânı yoktur. Ne olaydı burası dışarda olaydı da benim olsaydı, diye düşünürken uyuyakalır. Dinle şimdi uyandığında Allah takdiriyle neler görecektir. Bir zaman sonra uyanır. Görür ki etrafta iki bin kürsü ve kürsülerin üstünde bir ifrit ejderhalar kurulmuş yatarlar, her biri başlarını kaldırıp Câmesâb’a gözleri ateş gibi yanar şekilde bakarlar. Câmesâb bu durumu görünce korku başına sıçrar. Ölüm korkusuyla geldiği suya bakar; fakat görür ki suyun üzerini de yılan tutmuş. Su yilandan gözükmüyor. Bütün yılanların kendine baktığını görür. Câmesâb kendinden ümidi kesip can korkusunda iken kulağına birden bir insan sesi gelir. Ses gelen tarafa bakıp gördü ki bir ifrit ejderha ve ejderhanın başının üzerinde la’lden bir tabak ve tabağın içinde gümüş kaleme benzer akça bir yilancık kıvrılmış yatar, belinden yukarısı insan sureti gibi kız yüzlü iki tarafında siyah zülüfleri var, gövdesi yilandı. Câmesâb’a korkma, diye seslenen meğer o imiş. Gelip Câmesâb’a selam verdi, o da ayağa kalkıp selamını aldı. Ejderhalar gelip yilancığa izzet ve ikramda bulunurlar. Yilancığı mücevherden tahtın üzerine koydular. Câmesâb bu duruma hayran kalıp seyrederken o yilancık ona insan lisanıyla “ ey Câmesâb korma bizden” der. O yilancık bu büyük yılanların kendisinin kulları, beyleri, vezirleri, pehlivanları, kiminin de halkı olduğunu söyler. Allah’ın emriyle hiçbirinin kendisine muhalefet etmediğini söyler. Yilancık Câmesâb’a “Gel berü ayağımda otur, benim sağlığında hiçbiri sana zarar veremez.” der. Câmesâb bu sözü duyunca sevinir, korkusu gider ve gidip Şahmeran’ın yanında oturur. Şahmeran, Câmesâb’a dönüp karnının aç olup olmadığını sorar, zira kendisinin de bir zamanlar bir yerlerde tutsak kaldığını ve açlığın nasıl bir şey olduğunu bildiğini söyler. Şahmeran yılanlara yemek getirmelerini emreder, her biri bir yemiş getirir. Onlar da meyvelere ağızlarını değdirmeden adap ile getirip Câmesâb’ın önüne koyarlar. Şahmeran, bizde ekmek pişmez sadece meyve olur, bismillah deyip buyurdu. Câmesâb da bunca gündür açlık çektiği için oturup yer.. Karnını doyurunca Allah’a hamdü senada bulunur.. Şahmeran da dua eder. Kalanları yılanlar alıp götürürler. Şahmeran Câmesâb’a dönüp nasıl oldu da oraya geldiğini sorar. Câmesâb da âh edip başından geçen olayları bir bir anlatır. Şahmeran duyduklarını şaşırır ve Câmesâb’a bir süre orada kalmak zorunda

olduğunu söyler. Şahmeran, Hak teala başımıza ne yazdıysa görmek gerek, deyip başından geçen macerayı anlatırsa Câmesâb'ın usanacağını söyler. Câmesâb, "Size ne hal oldu ki böyle serencama uğradınız, hizmetinizde bu kadar ifrit varken " der. Şahmeran dinle deyip destanı anlatmaya başlar. Mısır ilinde ulu bir beyin yiğit bir oğlu vardı. Adı Bulkıya idi. İsrailoğulları içinde meşhur kişiler idi. Bulkıya gayet salih, abid, zahid bir yiğit idi. Dünyaya meyli yok imiş, gece gündüz okuyup yazar, ibadet eder. Babası Uşad Şah, hastalanır, öleceğini anlayıp israiloğullarını yanına toplar. Oğlunu da yanına çağırır. Oğlunun kendisinin yerine geçmesini vasiyet eder. Halkının ona itaat etmesini ister. Halkı da hep bir ağızdan işittik, ve itaat ettik, derler. Oğlunu iki gözünden öpüp kendinin bu kavimden hoşnut olduğunu onun da halkını hoşnut etmesini, fakir fukarayı gözetip dualarını almasını nasihat eder, oğlunun elini eline alıp yüzünün üstüne koyup "berekallah" deyip şirin canını Hakk'a teslim eder. Cümlesi feryat edip ağlar, sarayın içi velvele ile dolar. Şahı yıkayıp kara toprağa koyarlar. Sonra Bulkıya'yı atasının tahtına oturtular. O kavimde atasının yerine padişah olur. Bulkıya fetva verdi. Halkı atasından daha iyi gözettiler, onlar da Bulkıya'ya canla başla itaat ettiler. Bir müddet sonra Bulkıya ile anası, atasından kalan hazineleri seyrederken Bulkıya annesine, babasının bunca mülkü yığdığını, ahirette bundan sual edip bunların haram mı helal mi olduklarının hesabını verdiğini söyler. Eğer atasının bunlarla aç doyurup çıplak giydirse idi bu borçtan kurtulmuş olacağını söyler. Kendi ahirette hesabı verir, malı dünyada kalır, deyip ah edip dolaşırken bir ulu mermer direk görür, direğin arkasında kapı görür, karanlık olduğu için mum getirmelerini emreder. Bulkıya kapıyı açtırıp içeri girer. Kilidi elmastan bir sandık görür. Kilidi açıp sandığın içindeki kitabı alıp okumaya başlar. Ahir zaman peygamberi seyyidü'l-enbiya Muhammed aleyhisselatü vesselam hazretlerinin naat-ı şerifini, vasıflarını, ailesi ve evlatlarını, ahabınının vasıflarını okuyunca bu yazıların semavî kitaptan, Tevrat'tan alınmış olduğunu anlar. Bulkıya kitabı öpüp yüzüne gözüne sürüp bağrına bastı, gözlerinden hasret gözyaşı döküldü. Canı gönülden Hz. Muhammed Mustafâ a.s.'ya âşık-ı sadık oldu. Oradan çıkıp kendi odasına gelir, daima o kitabı okur, okudukça hasreti artar. Tacı tahtı bırakıp Mekke-i mükerreme gidip Muhammed'e varmayı istediğini annesine söyledi. Anasının elini öpüp helallik diledi. Gitmek için izin istedi. Annesi oğlunu öpüp ve kucakladıktan sonra gitmesi için ona icazet verdi. Seni o Hz.n aşkına feda ettim deyip el açıp oğluna dua eder. Bulkıya'nın aşkı ona da tesir eder. Bir hücreye girip ibadetle meşgul olur. Bulkıya Şam'a gelir. Bir gün yolu deryaya rastlar, gemiye binip bir adaya gelir. Bulkıya adaya çıkar, Bulkıya'nın adaya inip etrafı temaşa ettikleri sırada onu orada bırakıp giderler. Bulkıya bir

köşede uyuyakalır, uyandığında geminin gittiğini görür. Adada gamlı gamlı dolaşırken büyük yılanlarla dolu bir dere görür. O yılanlar “Lâ ilahe illallah muhammeden resûlullah” diye zikrediyorlardı. Bulkıya onları duyunca aşk nuru kalbini aydınlatır, gönlünden korkusu gidip istemsiz bir şekilde onlara yaklaşır. O yılanlar da Bulkıya’yı gördüler. Hakkın kudretiyle yılanlardan birisi açık bir lisanla söze gelir. Bulkıya’nın kim olduğunu sorar, onun gibi bir yaratık daha önce görmediklerini söyler. Bulkıya ise insanoğlu olduğunu, israiloğulları kavminden olduğunu ve Muhammed Mustafa’nın sadık âşığı olduğunu söyler. Bulkıya’yı işiten yılanlar, şaşırır, insanoğlu böyle mi olurmuş deyip bakışır. İnsanoğlu nedir, israiloğlu nedir, bilmediklerini söylerler. Bunun üzerine Bulkıya onlara, sizin tesbihiniz Muhammed’dir neden bilmezsiniz, der. Bu sebeple bu zikri tesbih kıldıklarını sorar. Onlar da anlatmaya başlar. Kendilerinin cehennem yılanları olduklarını, tanrının kendilerini asilerin akıbeti için yarattığını söylerler. Cehennemde ne kadar mekân ve mahluk varsa hepsinin üzerinde “Muhammed” adı vardır. Bütün cehennem ehlinin tesbihi “lâ ilâhe illallah muhammed resûlullahdır” dır, biz de Muhammed’i görmedik ama tespihimiz bu yüzden budur, derler. Bulkıya’nın aşkı artar. Bulkıya onların cennetten çıkıp buraya nasıl geldiklerini sorar. Onlarla konuştuktan sonra âh edip oradan ayrılır. Deniz tarafına giderken Allah’a tevekkül edip gemiye biner ve bir zaman denizde gittikten sonra bir kenara gelir. Gemiye bağlar, adanın dağlarına çıkıp gezerken ötede bir sahra görür. Ada yılanlarla doluydu. Siyah ejderhanın üzerinde la’lden bir tabak içinde de akçe yilancık görür, insan suratlı ve insan diliyle konuşur. Bütün cümle yılanlara hükmeder, hepsi de onun buyruğuna ferman eder. Bulkıya o yilancığa gelip selam verir. O da selamını alıp kim olduğunu sorar. Bulkıya, insanoğlu ve israiloğlu kavminden olduğunu, ahir zaman peygamberi Muhammed a.s.’nin sadık âşığı olduğunu söyler ve Hüda’nın takdiri ile buraya geldiğinden bahseder. Başından geçenleri hikaye eder. Bulkıya da ona, daha önce başı insan başı gibi bir yılan görmediğini söyler. O yilancık da ona, “Ey Bulkıya ben Şahmeran’ım adım Yemliha’dır.” der. Hak teala bu yılanların kavmine beni padişah eyledi, onları emrime itaat ettirdi, der. Câmesâb, Şahmeran’a sizden başka Şahmeran var mıdır, der. Bunun üzerine Şahmeran gülüp Hak teala bu asırda benden başka Şahmeran göndermedi, der. Sandığa koyulan Şahmeran’ın kendisi olduğunu söyler. Câmesâb Bulkıya’ nin hikâyesinin neye vardığını sorar. Bulkıya Şahmeran ile görüştükten sonra vedalaşır, Şahmeran ahir zaman peygamberi Muhammed Mustafa (a.s)’a eğer rast gelirse yılanlar Şahı Yemliha’nın da ona ümmet olup iman getirdiğini ona bildirmesini söyler. Bu söz sana emanet olsun, der. Yılanlar Bulkıya’nın gemisini meyvelerle

doldurdular. Bulkiya onlara veda edip Şam'a gider. Beytü'l- mukaddes'te birkaç gün kalır. Orada ulu şeyh âlim bir kimse vardı. Adı Affan'dı. Birçok ilime vakıftı. Şeyh kitaplarını müteala ederken Hz. Süleyman a.s. peygamberin dev, peri, vahşi hayvan ve kuşlara, rüzgâra hükmettiği hatemini bulmayı düşündü. O hateme sahip olmak için yedi deryayı geçmek gerektiğini ifade eder. Bu yedi deryayı geçmenin nasıl mümkün olacağını öğrenmek için tekrar kitabına bakar. Bu dünyada bir ağaç olduğunu, o ağacın suyunu kim ayağına sürerse yedi deryayı geçer; fakat o ağacı bulmanın da tek çaresi Şahmeran'ı yakalıp sandığa koymak olduğunu öğrenir. Şahmeran her nerede ağaç, ot görse onlar dile gelip hangi hastalığa şifa olduklarını söylerler. Affan bunu öğrenip Şahmeran'dan haber almak için seyyahlara, misafirlere, bezirgânlara danışır, söyleşir. Birgün beytü'l mukaddes şehrinde gezerken Bulkiya'ya rast gelir, misafir olduğunu anlar. Yanına çağırıp halini sorar. Bulkiya da başlar anlatmaya, kimin oğlu olduğunu, Muhammed âşığı olduğunu, adada Şahmeran'a rastladığından bahseder. Şahmeran ismini duyan Affan yerinden sıçrar. Bulkiya'yı kucaklayıp bağrına basar, iki gözünden öper. Onu alıp evine götürür, yemek ikram eder. Bulkiya'ya Muhammed'in ahir zaman peygamberi olduğunu, ona yetişmesinin mümkün olmadığını söyler. Şayet kendisinin dediği şeyi yaparsa ona ulaşabileceğini söyler. Bunları duyan Bulkiya çok sevinir. Evvela Şahmeran'ı bir sandığa koymaları gerektiğinden bahseder. Birgün Şahmeran'ın olduğu adaya gelirler. Sandığı açıp kadehleri ve sütü içine koyarlar. Bir yerde gizlenip sandığı gözettiler. Câmesâb, Şahmeran'a yanında bu kadar ejderha varken bu tuzağa nasıl düştüğünü sorunca Şahmeran da bunun Allah'ın bir takdiri olduğunu söyler. Şahmeran bu tuzağa düşer. Mest olup sandık içinde yatar. Affan ile Bulkiya onu yakalayıp denizi geçerler. Şahmeran habersizce üç gün üç gece uyur. Akli başına geldiğinde Affan ile Bulkiya'nın söyleştiklerini duyarlar. Şahmeran'ı dağlarda, sahalarda gezdirdiler. Bütün bitki, ağaçlar Allah'ın kudretiyle dile gelip hangi derde deva geldiklerini söylerler. Birgün bir ağacın yanına varırlar. O ağaç söze gelip her kim benim suyumu ayağına sürerse yedi deryayı geçip gider, dedi. Affan bunu duyunca şükretti. Ağacın dallarından kesip ve yaprağından sıkıp suyunu alıp şişelere koydular. Sandığın kapağını açarak Şahmeran'ı serbest bıraktılar. Şahmeran, Affan'a Süleyman gibi mahlukata hükmedemeyeceğini söyler. Bu yolda helak olursun, der. Affan da Şahmeran'a yoluna gitmesini söyler. Bunun üzerine Şahmeran, sen işini bilseydin beni sandıktan salıvermez, dirlik otunu söyletirdin, onun suyunu içsen hasta olmazdın, der. Bu sözlere kızan Affan, Şahmeran'ın yürüyüp gitmesini ister. Şahmeran da yine tahtına geri döner. Yılanlar onu görünce ağlaşırlar, nerde olduğunu sorarlar. Şahmeran da başına gelen

macerayı hikâye eder. Ejderhalar, Şahmeran'a izin olursa varalım onları helak edelim, derler. Şahmeran bu durumun Hüda'nın takdiri olduğunu söyler ve o adadan Kâf ülkesine göç ederler. Kâf da kışlarız yazın gelir yine bu cezirede yazlarız, deyip oradan ayrıldılar. Bu sözleri duyan Câmesâb âh edip ağlamaya başlayınca, Şahmeran üzülmemesini, her derdin dermanını verenin Allah olduğunu söyler. Şahmeran, Câmesâb'a neden ağladığını sorar. O da kendisinin kapı ağzına bırakılmasını, hasretlisine kavuşmak istediğini söyler. Câmesâb bu kendi isteğinin olamayacağını anlar ve Şahmeran'ı sandıktan azat ettikten sonra Affan ile Bulkıya'dan haber alıp alamadığını sorar. O da Bulkıya'nın şehrinden bir adam kapıp getirdiklerini, ondan haber aldıklarını söyler. Bulkıya Allah'ın emriyle nice yıllar gezer, acayip olaylara Şahit olur. Affan ile Bulkıya deniz kenarına gelip ayaklarını o ağacın suyundan sürerler. Suyun üzerinde yeryüzünde yürür gibi yürürler. Sonunda yedi deryayı geçip yeşil dağa ulaşırlar. O dağın taşları kıymetli cevahirdendi. Ağaçlar ud, sandal, bakkamdı. Affan ile Bulkıya etrafı seyrederken Allah'ın sanatına hayran kaldılar. Gezerlerken büyük bir mezara rastlarlar. Okuyup bildiler ki orası Süleyman a. s. 'ın mezarıdır. Mutlu olup, şükrettiler. Affan o mezarın büyüsunü bozup içeri girmeye çalışır. İlim ve hikmetle kapının tılsımını bozup içeri girerler. Türlü kıymetli taşlarla süslenmiş bu tahtın üzerinde fildişinden bir tabut vardı. O tabutun dört tarafında dört ejderha vardı ve herbirinin ağzında bir mumluk vardı. Mezar ışıkla dolmuştu. Bulkıya bunları görünce korkar. Affan'a bunun Davud peygamberin oğlu Süleyman olup olmadığını sorar. Bunu Hak Teala Tevrat'ın içinde Hz. Musa'ya bildirmiştir, der. Onun yüzüğünü kimsenin alamayacağını söyler. Allahu teala buna kimsenin müyesser olamayacağını bildirdiğini söyler. Geri dönmelerini teklif eder; fakat Affan ona kızar ve esmadan bazı isimleri öğretir. Gönlündeki korkusunun gitmesi için bunları okumasını ister. Affan da esmalar okuya okuya tahta varır. Tahta yaklaşıncaya oradan bir ejderha çıkar. Ateşler saçar, öyle ki mağaranın ağzı ateşlerle dolar. Bulkıya ise korkusundan durduğu yerde sinip kalır. "Allah" "Allah" deyip kendinden geçer. Ejderha haykırıp geri dönmesini söyler. Affan da ona efsûn yapmakla tehdit eder. Affan da Süleyman'ın yüzüğünü almaya geldiğini, almadan dönmeyeceğini söyler. Ejderhalar tekrar ateş saçarlar; fakat tesir etmeyince dua ile meşgul olmaya başladılar. Bunun üzerine Hak teala Cebrail a.s.'yi gönderir. Affan, Süleyman a. s.'nin mübarek parmağından yüzüğü almak için yeltenirken Cebrail a.s. yetişir. On sekiz bin alem heybetiyle zelzeleye olur, gökler yıkılıp yere geçer, sonunda Affan kül olup yere dökülür. Aşk ve şevkile Muhammede salavat, Allahümme salli ala Muhammedin ve ala alihi Muhammedin. Raviler şöyle rivayet ederler ki, Affan helak olur, Bulkıya'nın da aklı

başından gider. Cebrail, beyaz kıyafetler içerisinde bir insanoğlu görür. Bulkıya ileri gelip selam verir ve ağlar. Cebrail ona ağlamamasını, Hak teala'nın kendisine Muhammed âşığı olduğu için yardım ettiğini söyler. Bu aşktan dolayı ateşin kendisine tesir etmediğini söyler. Bundan sonra kendisine cehennem ateşinin dahi tesir edemeyeceğini söyler. Bulkıya şaşırır, böyle yerde insanoğlu olup olmadığını sorar. Kendisinin adının Bulkıya olduğunu nerden bildiğini sorar. Bunun üzerine Cebrail kendini tanıtır. Bulkıya da bunun üzerine başından geçen olayları, Affan'ın kendini aldatmasından bahseder. Ondan yardım ister. Cebrail de Affan'ın cezasını bulduğunu, kendisinin de kurtulduğunu söyleyerek ona yol gösterip kaybolur. Ravilerin rivayetine göre, Bulkıya o sudan ayağına sürüb bismillah deyip derya üzerinde yürür. Bir süre deniz üzerinde gezerken farklı bir yere gelir. Şahmeran Bulkıya'nın hikâyesini anlatırken Câmesâb yine araya girip gitmek için izin ister. Bunun üzerine Şahmeran kendisini salamayacağını tekrar eder. Can azizdir, der. Eğer Câmesâb'ı dünyaya gönderirse, kendisinin öleceğinden bahseder. Hiç bir dost gördün mü dostunun hatırı için ölümü tercih eder, der. Câmesâb bu sözleri işitince susar. Nice zaman geçer. Birgün Şahmeran ile Câmesâb sohbet ederken, Câmesâb Bulkıya'nın hâlinin ne olduğunu sorar. Şahmeran da anlatmaya başlar. Bulkıya'nın Allah'ın takdiri ile yolunu şaşırdığından bahseder. Birgün bir yere gelir. Cennet bahcesine benzer. Acayip kuşların her biri Hakk'ı zikrederler. Gönlünden gamı gider. Orada olağandışı olaylar görünce korkar, bir süre sonra yine ayağına o sudan sürüp orayı terk eder. Allah'ın sanatına bir kez dahi hayran kalıp orayı terk eder ve yine bir müddet deniz üzerinde gittikten sonra bir yere varır. Yine orada da olağanüstü varlık ve olaylara Şahit olur. Yine sabaha dek orada kalır. Allah'ın sanatına hayran kalıp tekbir getir ve orayı da terk eder. O sudan ayağına sürüp derya üzerinde yürür. Nice günden sonra yine bir kıyıya gelir. Orada da yine olağanüstü olay ve yaratıklara Şahitlik eder. Hak teala hazretlerini tespih etti. Bulkıya o kadar türlü mahluk gördü ki bunların beyanı bu kitaba sığmaz. Sabah olunca yine bir deryaya gelir. Allah'ın hikmetiyle yanmayıp uyumayıp bir gün o deryadan da öte geçer. Bulkıya bu şekilde yedi deryayı geçer. Her birinde olağandışı olay ve yaratıklara Şahit olur. Şahmeran, Bulkıya'nın bu yedi deryayı geçerkenki macarasını anlatırken Câmesâb, kendisinin oradan gitmesi hâlinde Şahmeran'ın ölmemesi için ne yapılması gerektiğini sorar. Şahmeran da anlatmaya başlar. Sen buradan çıktuktan sonra evine gidersin, helalin akrabanla görüşüp mutlu olursun ben de sevaba girerim, yalnız sen helalinle birlikte olup ertesi gün sen hamama vardığında ben ölürüm, der. Bunun üzerine Câmesâb ah edip ağlamaya başlar. Ömrü boyunca hamama girmeyeceğine dair söz verir. Şahmeran onun sözünde

durmayacağını zira onun da insanoğlu olduğunu söyler. Hak teala Âdem'e " Bu ağaca sakın yaklaşma yoksa zalimlerden olursun" ayetini hatırlatır. Hz. Âdem'in bu sözü çiğneyip "buğday"ı yediğinden, kendisinin de hamama gireceğinden bahseder. Câmesâb'ı salıvermeyeceğini ve kendileriyle bir müddet geçirmesini söyleyince Câmesâb ağlayıp gözyaşını siler. Ravilerin rivayet ettikleri üzere birgün yine Şahmeran ile Câmesâb sohbet ederken, Câmesâb Bulkıya'dan söz açıp, Bulkıya'nın durumunun neye vardığını öğrenmek ister. Şahmeran, kendisini can kulağıyla dinlemesini söyler. Bulkıya nice zahmet çeker ve bir diyara gelir. Önüne büyük bir öyük çıkar. Üzerinde büyük melekler oturur. Bulkıya selam verir, melek de selamını alıp kim olduğunu sorar. Bulkıya'da Mısır şehriden olduğunu, israiloğlu kavminden olduğunu, dünyada çok macera, çok acayip yaratıklar gördüğünü; fakat kendisi gibi büyük bir mahluk görmediğini söyler ve kim olduğunu sorar. O melek de Hak teala'nın yeryüzünün karanlık ve aydınlık olması görevini kendisine verdiğini söyler. Bulkıya onunla vedalaşıp oradan gider, melek de "Lâ ilâhe illallah muhammeden Resulullah" tespihi ile meşgul olur. Bulkıya yoluna devam etti. Bu sefer başka bir melek gördü. Bu meleğin rüzgâra hükmettiğini öğrendi. Bulkıya bundan başka da çok olaylar görür. Bulkıya gördüğü tüm melekler Hz. Muhammed'e tesbihte bulunuyordu. Bulkıya yolda kendi cinsinden bir civana rastlar. Kim olduğunu sorar. Macerasını dinlemek ister. Civan da evvela Bulkıya'nın macerasını dinlemek istediğini söyler. Bulkıya kalemler yazamayacak kadar macera yaşadığını söyler. Bu esnada Câmesâb yine ah edip, Şahmeran'a ömrü boyunca hamama girmeyeceğine dair söz verir. Hatta hamamın yakınına bile varmayacağını söyler. Şahmeran'ın yanındaki yılanlar ona merhamet edip dışarı gitmesi için Şahmeran'a yalvarırlar. Şahmeran sonunda Câmesâb'ın gitmesini kabul eder. Câmesâb gözünün yaşını silip Şahmeran'a dualar eder. Câmesâb, Şahmeran'a şimdi senin sohbetinden ayrılmak bana daha büyük bir hasret gelir, bari Bulkıya'nın hikâyesinin nereye vardığını anlatınız, diye buyurur. Şahmeran bir beyit okuyup o civan yiğidin macerasını Câmesâb'a anlatmaya başlar. Câmesâb can kulağı ile dinler. Hikâye-i Cihan Şah. Cihan Şah Bulkıya'ya macerasını anlatır. Cihan Şah, Kabilistan Şahı Taymus'un oğludur. Evvela padişahın çocuğu olmaz. Oğlu kızı olmadığı için üzülür. Evlat hususunda birgün konuşurken ölüm kaderdir, ben ölürsem bu tacı tahtı, hazinelerimi kim yönetecek, deyip üzülür. Evladı olması hususunda derdine çare ister vezirlerden. Kısacası yıldız ilmine vakıf müneccimleri bir araya gelip derdinin dermanını bulurlar. Horasan Şahı Bihruz'un kızı ile evlenirse çocuğu olacağını söylerler. Bu durumu veziri azam Acac müjdeler padişaha. Şah Taymus da sevinir. Bihruz'a hediyeler gönderirler. Sonunda Şah, Horasan Şahının kızıyla

evlenir. Fakir fakara doyurulur. Behruz Şah'ın kızı Allah'ın emriyle hamile kalır. Cihan Şah, Behruz Şah'ın kızı Şah Banu'nun anası olduğunu söyler. Bulkıya anlar; fakat onun buraya nasıl geldiğini merak eder. Cihan Şah macerasını anlatmaya başlar. Babasının kendisini tahta geçirdiğinden bahseder. Babası, ibadet etmek için köşesine çekilir. Vezirleri, âlimleri, beyleri padişahlarının ayrılmasından dolayı ağlaşır sonra da Cihan Şaha biat ederler. Cihan Şah bir zaman padişahlık eyler. Halkı onu çok sever. Cihan Şah on altı yaşına geldiğinde Allah'ın takdiri gerçekleşir. Sevgililer aşk ve şevkle habibi ekreme salavat getirelim. , deyip salavat getirilerek 1277 tarihi düşürülmüş.

Câmesâb'ın Hikâyesi'nin(Yz3) Epizotları.

- Câmesâb'ın kendisini Şahmeran'ın köşkünde bulması
- Câmesâb'ın köşkü temaşa ederken Şahmeran ile karşılaşması
- Câmesâb'ın Şahmeran'a başından geçen serencamı anlatması
- Şahmeran'ın başından geçen serencamı Câmesâb'a anlatması
- Şahmeran'ın Bulkıya'nın hikâyesini nakletmesi
- Şahmeran Cihan Şah'ın hikâyesinden bahsetmesi(Hikâye tamamlanmamıştır.)
- Câmesâb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi
- Şahmeran'ın Câmesâb'ı hamama girmemesi şartını öne sürmesi

Bulkıya'nın Hikâyesinin Epizotları

- Mısır padişahı Uşad'ın ölmeden önce tahtını âlim olan oğlu Bulkıya'ya bırakması.
- Bir süre Bulkıya'nın padişahlık yapması
- Bulkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması
- Bulkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir
- Bulkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür
- Bulkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması
- Bulkıya adada gördüğü gemiye binip başka bir adaya gelir.

- Bulkıya'nın adada Şahmeran ile tanışması ve Şahmeran'ın ona vasiyette bulunması
- Bulkıya'nın adadan ayrılıp Şam'a gelmesi
- Bulkıya'nın Affan'la tanışması
- İkab'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması
- Bulkıya'nın Affan'ın Şahmeran'ın yerini yanlışlıkla söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri
- Şahmeran'ı kandırıp hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri
- Şahmeran'ın Bulkıya ve Affan'a tavsiyede bulunması
- Şahmeran'ı adada bırakıp gitmeleri
- Bulkıya ile Affan'ın ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları
- Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan Affan'ı ejderhanın yakması
- Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Bulkıya'ya ateşin tesir etmemesi
- Bulkıya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi
- Bulkıya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar
- Bulkıya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
- Bulkıya'nın Cihan Şah ile karşılaşması
- Bulkıya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Bulkıya'ya hikâyelerini anlatmaları
- Bulkıya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar
- Bulkıya'nın Mısır'a gelmesi

Cihan Şah'ın Hikâyesinin Epizotları

Cihan Şah, birgün mezarın başında bekler iken Bulkıya ile karşıır ve hikâyelerini birbirlerine anlatırlar.

- Kabilistan padişahı Taymus Şah'ın çocuğunun olmaması
- Çocuk sahibi olmak için çareler araması

- Müneccimlerin, Horasan Şahı Behruz'un kızından çocuğunun olacağını söylemesi
- Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızının istenmesi
- Taymus Şah, Horasan padişahının kızı Şah Banu ile evlenir
- Bu evlilikten Cihan Şah'ın doğması
- Taymus Şah'ın bir zaman sonra oğlunu tahta geçirmesi ve kendisinin ibadet için bir köşeye çekilmesi.
- Bir zaman Cihan Şah'ın padişahlık yapması, halkın onu sevmesi
- Cihan Şah'ın on altı yaşına girmesiyle Allah'ın takdirinin gerçekleşmesi.

3.3.2. YZ3'de Yer Alan Motifler

Şahmeran ya da Camasbname olarak ele aldığımız bu anlatıda genel olarak 40 motif tespit edildi. Yz3 eksik bir nüsha olduğu için Yz1 ve Yz2'de tespit ettiğimiz bazı motiflerin bu nüshada olmadığını görüyoruz. Yz3'de toplam 34 motif tespit edilmiştir. Yz1 ve Yz2'de olup da Yz3'de rastlayamadığımız motifler şunlardır:

1. Akıllı- Aptal Motifi
2. Alâmet (Nişan) Motifi
3. Anormal Zulüm Motifi
4. Av Motifi
5. Hızır ve Pir Motifi
6. Kuyuya Atılma Motifi

Yz3'de geçen motifler şunlardır: 1. Ad Koyma Motifi, 2. Ağaç Motifi, 3. Aldatmalar Motifi, 4. Alet Motifi, , 5. Âşk motifi, 6. Ateş(od) Motifi, 7. Bilge Kişi Motifi, 8. Çocuksuzluk Motifi, 9. Devler ve Diğer Olağanüstü Varlıklar, 10. Din Motifi, 11. Doğum Motifi, 12. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi, 13. Evlenme Motifi, 14. Geleceğin Tayini Motifi, 15. Hayvan Motifi, 16. Işık Motifi, 17. Kaderden Kaçılmaması Motifi, 18. Kadın Motifi, 19. Kafdağı Motifi, 20. Maden Motifi, 21. Mağara Motifi 22. Mansıp Alma Motifi, 23. Mitolojik Motifler, 24. Mükâfat ve Ceza Motifi, 25. Olağanüstülükler, 26. Ölüm Motifi, 27. Renk Motifi, 28. Sayı Motifi, 29. Sınavlar- Denemeler Motifi 30. Sihir Motifi,

31. Tabu-Yasak Motifi, 32. Tutsak Olma Motifi, 33. Uykuyakalma Motifi, 34. Ziyafet Motifi.

3.3.2.1. Ad Koyma Motifi

Yz3'de ad koyma motifi bir yerde geçmektedir. Cihan Şah'ın doğumundan sonra ona ad verilmesidir.

[60a] / (1) vezîrlerle nice biñ ' askerle alub geldiler kitâb-ı (2) hükmiyle şâha nigâh idüb ve fuķarâya (3) in'âm ve ihsânlar itdi hâşıl-ı kelâm şâh-ı taymûs (4) behrûz şâhîñ kıızıyla bir yere gelüb cem' oldılar (5) allah te'âlânîñ taķdîriyle hâmile olub birgün (6) ben vücûda gelmişem baña cihân şâh nâm virdiler (7) ey bulķıyâ taymûs şâh benim atamdır ve hûrâsân (8) şâh behrûz şâhîñ kıızı şâh-ı bânû benim anamdır dedi

3.3.2.2. Ağaç Motifi

Yz3'de olağandışı özelliklere sahip konuşan, hangi hastalığa şifa olduğunu söyleyen ağaçlarla karşılaşmaktayız. Bulkıya ve Affan yedi deryayı o olağandışı ağacın suyundan ayaklarına sürerek geçerler.

Bunun dışında olağandışı özelliklere sahip olmayan, çeşitli ağaçların adları da zikredilmiştir. Bakkam, ud, sandan, serv, elma ağacı vs. . . .

[16a] / (1) gecerken ol ağac söze gelüb her kim benim şuyumı ayağına (2)sürse yedi deryâyı gecüb gide ķarada yürür gibi yürüye (3) dedi ' Affan bunu işidüb şükür etdi ve ol (4) ağac altına endiler ve ol ağacîñ dallarından kesüb (5) ve yabrağından şıķub şuyun aldılar ve şişelere koyub (6) ağızın bağıladılar birbiriyle tanışdılar ve şandukîñ ķabağıñ (7) acdılar ben daħi hâzır idüb şıcrayub geldi kim yire vardım

[18a] / (4) yürüdüler şöyle ki yeryüzünde yürür gibi yürüdüler ve der (5) yânîñ icinde nice dürlü maħlûķât seyr etdiler hâşılı yedi (6) deryâyı gecüb bir gün bir yeşil tağa

yetdiler ol (7) tağıñ taşları kıymeti cevāhir ve ağacları ‘ūd ve şandal (8) ve baqqām ve tobrağı beñzer onları sünbül ve reyhān ve za‘ frān (9) şuları kuşları tūṭi ve kumru ve turāc cün (10) ol ‘ acāyibānı gördiler haq te‘ ālā anıñ kudret şun‘ına

[32a] / (1) aq kāfūra beñzer narı olduqda budaqında iken iki şaq (2) olub qahqahayla güler virdi düşdükde pişimānım (3) pişimānem deyü şadā gelür ve elma ağaclarınıñ rengi şaru (4) atlasa beñzer yabraqları beyāz kāfüre beñzer budaqında

3.3.2.3. Aldatma Motifi

Yz3’de aldatma ya da kandırılma motifi iki yerde geçer. Affan’ın Bulkıya’yı, Bulkıya ve Affan’ın da Şahmeran’ı aldatması. Yalnız Bulkıya Şahmeran’ı bilerek aldatmaz.

[14b] / (9) ve lāzım olan oldur ki evvel şāh-ı mārānı alsa (10) getürelim şanduka koyalım deyüb üstādlara (11) bir demirden kücük şanduk düzdirdi ve cümle levāzımı (12) ne ise hāzırlayub iki billürdan qadeh aldı (13) ve ve süd daḥi getürdi bulkıyā ve ‘ affān

[15a] / (1) bir gün cıqub qandesin şāh-ı mārān oldıḡı cezīre (2) deyüb gitdiler deryāya gelüb gemiye girdiler sürüb (3) cezīreye geldiler ‘ affān bulkıyāyla gemiden cıqub geldiler (4) şāh-ı mārān oldıḡı mekānıñ yanında ol şandugı acub (5) qadehleri şanduk icine kodı birine süd kodı (6) ve birine taldurdu ve acıq koyub gitdiler

3.3.2.4. Alet (Sihirli Obje) Motifi

Yz3’de geçen alet, eşya isimleri şunlardır: Gömlek, taht, tac, kürsü, sandık, elmas, kilit, kitap, kalem, mum, kitap, ton, libas, yüzük, tabak, kadeh, sandık, kılıç, kalkan, ok, şise, atlas, sini, tava, tencere, kase, kemer, vs. . . Bu eşya isimlerinden yalnız sihirli obje özelliğine sahip olan Hz. Süleyman’ın yüzüğüdür.

[1a] / (2) rāvīleler avlinde anı grdi kim bir ulu deryā gibi bir azīm (3) gl bāk uru Őuyu var Őoye kim cām-ı muŐaffā gibi (4) yanur cevre yanı serāpā yayılmış beyāz mermerden dīvāra (5) ve glūn orta yerinde mūdēvver yeŐil zūmrūden bir debe

[1b] / (6) temāŐā ideyim ve ne yedigim bileyim deyūb derhāl Őoyundı (7) aftānın ve gmlegin baŐına balayub Őuya girdi (8) ve ol yeŐil debeye orı Őu iinde yūrdi Őu

[1b] / (13) ber uran meger bir yeŐil gevherden taht imiŐ cūmle [2a] / (1) ol aydınlı anuñ bertevinden imiŐ ki gūneŐ gibi ber urur (2) gzler amaŐır ve erafında ol bīhīsāb grūnen (3) kūrŐiler imiŐ kimi altūndan kimi gūmūŐden kimi tucdan

[8b] / (7) bir gūn yolu deryā kenārına uradı grdi ki gemiler mūheyy(8ā) bir gemiye binūb revāne oldu bir gūn bir cezīreye gelūb

[11b] / (4) te cānibde bir Őahrā grdi lakin ol yılanlarla obolu (5) velī ortalarında bir azīm zift gibi Őiyāh ezderhā baş (6) Őzerinde bir la lden aba icinde bir ace yılcancık ādem

[14b] / (12) ne ise hāzırlyayub iki billūrdan adeh aldı

[19a] / (4) yatur her biriniñ azına birer Őebcirāk omuŐlar ki anlarıñ (5) bir nūru erāfa ounub dameniñ pūr ziyā olmiŐ (10) olı sūleymān degil midir ki ha te alā tevrat icinde (11) musa beyambere bildirmiŐdir affān ayıtdı belī bulıyā (12) ayıtdı ki imdi bunuñ yūzūgin kimse almaz affān (13) ayder niūn bulıyā ayder anuñcūn ki bunu allah der

[22b] / (1) dameden cıub revāne oldu gitdi rāvīler Őoye (2) rivāyet etdiler ki bulıyā sūrūb deryā kenārına geldi ol ŐiŐeden (3) Őu cıarub ayaına sūrūb ve bismillah deyū deryā

[59a] / (1) kıldılar şāh-ı ʔaymūs ziyāde şād u ʔürrem olub (2) tedārik emr eyledi ʔazīne acub ʔumaşlar dürlü (3) cevāhirler taclar cevāhirler kemerleri bī- nihā develere ʔatırlara

3.3.2.5. Aşk Motifi

Yz3’de iki türlü aşk vardır: İlahi ve beşeri aşk. Bulkıya’nın Hz. Muhammed’e aşkı ilahi aşkı temsil ederken, Affan’ın Süleyman peygamberin yüzüğünü bulmaya duyduğu arzu maddi aşkı temsil etmektedir. Bu yazmada Cihan Şah’ın beşeri aşkı yer almamaktadır. Bunun yanında Yz1 ve Yz2’de hissedilmeyen Cāmesāb’ın eşine duyduğu aşkı, Yz3’de hissedebiliyoruz. Bu yazmada Cāmesāb her defasında “hasretlim” dediği hanımının yanına gitmek için izin ister.

[8a] / (3) gözüne sürüb bağına başdı ve gözlerinden ʔasret (4) siyülābın revān idüb ʔazret-i muḥammed muştafāya (5) ‘aleyhişşatü vesellām cān u dilden ‘āşık-ı şādık (6) oldı oradan cıķub kendi ʔalvet-i ʔāşşına (7) geldi ve dāyim ol kitābı acub oķur ağlardı (8) günden güne oķudukca ‘aşkı ziyāde oldı bir gün

[12a] / (1) benī isrāil ʔāvmindenem adım bulķıyādır āḫir zamān peyğamberi (2) muḥammediñ ‘aleyhisselām ‘āşık-ı şādıkıyam anı isteyü (3) cıķdım taķdīr-i ʔüdāyla bu araya geldi deyüb

[17a] / (10) cāmesab murādiñ nedir ki ta böyle ađlarsıñ dedi (11) cāmesab ayıtdı ey şāhım nola bir ʔuluña emr it señiz (12) ben derdimden bī-cāre ʔabu ağzına cıķarub azād itseñ (13) ben daḫi varub ʔasretlüme buluşub olunca saña

[21b] / (4) eyleyüb ʔavfla dōrt yanına nazār şaldı nāgāh cebrāil (5) ‘aleyhisselāmi gördi beyāz ʔonlarla bir muḫtesem benī ādem (6)şūretinde bulķıyā ilerü gelüb selām virdi ve ağladı (7)cebrāil ‘aleyhisselām yā bulķıyā ağlama gönlünden ʔavfi gider (8) ʔaķ te‘ālā saña ‘ināyet itdi ʔazret-i seyyidi’lmürselīn (9) muḥammed ‘aleyhişşalātü vesselām

hürmetine seni âteş yakmadı (10) zîrâ gönülünde aña muhabbetin vardır yâ bulkıyâ her kim kalbi ol (11) habîbiñ ‘aşkı ve muhabbeti birle münevverdir ekâbir âteş kâr itmedi (12) künden ğayrı cehennemiñ âteşi daħı yakmaz belki cehennem ħarâm (13) olur ve kıyâmet ħavfindan emîn olur deyü teselli

3.3.2.6. Ateş (Od) Motifi

Yz3’de ateşin olağandışı özellik taşıdığı yer, Süleyman Peygamberin yüzüğünü almaya çalışmaları esnasında ortaya çıkmaktadır. Âteş, dünyevî aşkı temsil eden Affan’ı yakarken, uhrevî âşık Bulkıya’yı yakmayarak onun aşkı ödüllendirilmiştir. Hatta Cebrail Bulkıya’ya bundan sonra cehennem ateşinin de kendisini yakmayacağını söyleyerek onu teselli etmiştir.

[21b] / (4) eyleyüb ħavfla dört yanına nazâr şaldı nâgâh cebrâil (5) ‘aleyhisselâmı gördi beyâz tonlarla bir muhtesem benî âdem (6)şüretinde bulkıyâ ilerü gelüb selâm virdi ve ağladı (7)cebrâil ‘aleyhisselâm yâ bulkıyâ ağlama gönülünden ħavfı gider (8) ħağ te‘âlâ saña ‘inâyet itdi ħazret-i seyyidi’lmürselîn (9) muħammed ‘aleyhişşalâtü vesselâm hürmetine seni âteş yakmadı (10) zîrâ gönülünde aña muhabbetin vardır yâ bulkıyâ her kim kalbi ol (11) habîbiñ ‘aşkı ve muhabbeti birle münevverdir ekâbir âteş kâr itmedi (12) künden ğayrı cehennemiñ âteşi daħı yakmaz belki cehennem ħarâm (13) olur ve kıyâmet ħavfindan emîn olur deyü teselli

3.3.2.7. Bilge Kişi Motifi

Yz3’de rastladığımız tek bilge kişi Bulkıya’dır. Yz3’de Bulkıya’nın alim bir zat olmasının yanında dindar kişiliği üzerinde durulur. Diğer yazmalarda karşımıza çıkan Kabilistan padişahının bilge vezirini bu yazmada bu vasfı ile göremiyoruz.

[5a] / (8) şâh-ı mārân ayıtdı ey câmesab meger mışır ilinde (9) bir ulu begiñ bir yigit oğlı var idi adına bulkıyâ dirlerdi (10) benî isrâil icinde meşhûr ve müde‘âdef kişiler idi (11) bulkıyâ ğâyet şâlih ve ‘âbid ve zâhid yigit idi

3.3.2.8. Çocukсуzluk Motifi

Yz3'de çocukсуzluk motifi bir yerde geçmektedir. Kabilistan padişahı Şah Taymus'un çocuğı olmaz. Kızı oğılu olmadığı için tahtını tacını kime devredeceğini düşünen padişah üzölür. Sonunda müneccimler derdinin dermanını bulur. Horosan Şahı Behruz'un kızıyla evlenmesiyle bu sorun ortadan kalkar.

[58b] / (1) söyleşdiler ölüm muğadderdir ben ölürsem bu taci (2) ve tahtım ve hazinem düşmānlara қalub (3) nālān iderler benim evlādım olmağ Һuşūsında (4) bir 'ilāc ve bir cāre eyleñ dedi ol yigirmi dört (5) vezir bir yire geldiler ve 'ālemde 'ilimle meşhūr olan (6) müneccimleri bir yere getürüb 'ilm-i nücūma nazār (7) қıldılar Һāşıl-ı kelām şunu buldı şāh-ı taymūs

3.3.2.9. Dev ve Olağandışı Yaratıklar Motifi

Yz3'de baştanbaşa olağandışı olaylar söz konusudur. Bu durum beraberinde olağandışı, kahramanları getiriyor. Kāfir periler, mü'min periler, cinler, devler, şeytan, iblis, konuşan hayvanlar, ağaçlar, Burak, vs. Bu yaratıkların en önemlisi yılanların padişahı olan Yemliha yani Şahmeran'dır.

[12a] / (6) yılan görmedim dedi ol yılancık ayıtdı ki ya bulқыyā (7) ben şāh-ı mārānem adım yemlihādır Һaқ te'ālā bu yılanlarıñ (8) қavmine bādişāh eyleyüb anları benim emrime muṭi' ve (9) Һükme musaҺҺar eyledi cāmesab şāh-ı mārāna ayıtdı ki ey (10) şāh sizden ğayrı bir şāh-ı mārān daҺi var mıdır şāh-ı mārān (11) şāh-ı mārān güldi ve ayıtdı ki ey cāmesab Һaқ te'ālā (12) bu 'aşırda benden ğayrı şāh-ı mārān göndermedi ol (13) bulқыyāyla buluşub şanduқа қoyduқları şāh-ı mārān

[34b] / (1) sen Һic berī cinsi görmediği bulқыyā ayder görmedim ya ol (2) siziñle cenk iden kimlerdir ayıtdılar ki anlar kāfir (3) kāfir cinlerdir Һaқ te'ālā bizi feriştalara қatub (4) anlarla göklerde tā'at ve 'ibādet iderdik şoñra (5) Һaқ te'ālā bize ğazā eylemek

emr eyledi ve bu yeri bize (6) mekân viridi dört yaña gezüb kınde kâfir cinniler (7) ve dıvler bulsağ ğazâ idüb anları kırarız hağ

[40a] / (6) yâ bulkıyâ üste yedi tāmūnuñ ‘ale’licmāl evşāfın (7) eşidiñ şimden şoñra bizim aşlımızdan diñle deyüb (8) başladı ayıtdı ki cün hağ te‘ālâ kudretiyle tāmūları (9) hağ itdi anda iki maħlūk hağ itdi biriniñ adı (10) ħaliş ve biriniñ adı meliş idi ħaliş erkek (11) ve meliş dişidir gövdesi alaca ve ħalişin (12) gövdesi arslan şeklinde ol daħi alaca kıyruğı (13) yılan ve melişin kıyruğı ‘ağreb idi ve ħalişin [40b] / (1) ve melişin kıdd ü kıametleri on beşer yıllık mesāfe idi (2) bulkıyâ ayıtdı allah allah hağ te‘ālānıñ ululuğına ve kibriyâ (3) sına ‘ağlar irmez ħayrān lur şāh-ı şāhrā ayıtdı yâ bulkıyâ (4) hağ te‘ālā ħikmetin izħār etmek icün ol ulu cānavarlara (5) emr eyledi kıyruğların birbirlerine şarub cem‘ oldılar (6) meliş kıyruğundan ħāmile oldu bir gün ‘iddeti (7) yetüb kıyruğundan şol kıadar yılan ceyan ‘ağreb ve ezderhā (8) dökdi ki ħisābın allah bilür ya bulkıyâ cümle ħayālāt (9) ve ‘ağārīb anlardan vücūda geldi bir gün (10) yine me‘mūr oldılar birbiriyle yine mücāme‘at idüb (11) meliş yine ħāmile oldu müddeti yetüb toğurdi (12) on dört evlādi geldi yedisi erkek ve yedisi (13) dişi oldu cünkim buyurdılar hağ te‘ālā emr eyledi

3.3.2.10. Din Motifi

Yz3’de geçen dinî ifadeleri şöyle gruplandırabiliriz: Ayet, hadis, dua, Arapça özlü söz ve ifadeler, Dinî Şahsiyetler, Dinî Varlıklar, Diğere Dinî Unsurlar. Din motifi ayrıntılı olarak “Diğere Unsurlar” bölümünde incelenmiştir.

Yz3’de; yedi yerde Hz. Muhammed’e salavat, yedi yerde tevhid, bir yerde kelime-i şehâdet, iki yerde de ayet geçmektedir. Bunların örnekleri ve açıklamaları ayrıntılı olarak ayrı bir bölümde incelenmiştir. Bu ifadeler şunlardır; “Allahümme şalli ‘ala muħammedin ve ‘ala āl-i muħammed”, “Berekallah”, “Bismillah”, “Elħamdülillah”, “Elħükümüllah”, “Eşhedü en lâ ilāhe illallah ve eşhedü enne muħammeden ‘abdühü ve resülüh”, “Hü hü”, “İnne’ İmünāfikine fiddarinü’l esfel”, “Lâ ilāhe illallah muħammeden resülullah”, “Sem‘ ān ve tã‘aten”, “Velâ teğrabā ħazihi’şşecereti fetekünā minez’zālimin.” Hz. Muhammed, Hz.

Süleyman, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Âdem. Feriştah, melek, cin, şeytan, iblis, Cebrail, Mikâil, İsrâfil,... Tevrat, Kur'an, ahiret, namaz, hac, zekat, dua, tevekkül, haram, helal, cennet, cehennem, putperest, Mecusî, gusûl, Cuma namazı, şükür secdesi, şehit olmak, cehennem yedi kapısının adları.

3.3.2.11. Doğum Motifi

Yz3'de doğum motifi iki yerde geçmektedir. Bu doğumlardan birisi olağandışı bir özellik taşımaktadır. Melis'in Halis'ten hamile kalması ve yedi erkek yedisi kız olmak üzere on dört çocuğunun doğması olağandışı varlıkların doğumuna örnek teşkil eder. Olağan kahramanların doğumuna ise Cihan Şah'ın doğumu örnek gösterilebilir.

[40b] / (6) melîş kıyruğundan hâmile oldu bir gün 'iddeti (7) yetüb kıyruğundan şol kadar yılan ceyan 'aqrēb ve ezderhâ (8) dökdi ki hisâbm allah bilür ya bulkıyâ cümle hayâlât (9) ve 'aqrîb anlardan vücûda geldi bir gün (10) yine me'mûr oldılar birbiriyle yine mücâme' at idüb (11) melîş yine hâmile oldu müddeti yetüb toğurdi (12) on dört evlâdı geldi yedisi erkek ve yedisi (13) dişî oldu cünkim buyurdılar Haq te'âlâ emr eyledi

[58b] / (1) söyleşdiler ölüm muqadderdir ben ölürsem bu tâcı (2) ve tahtım ve hazînem düşmânlarâ qalub (3) nâlân iderler benim evlâdım olmaq hüşûsında (4) bir 'ilâc ve bir cäre eyleñ dedi ol yigirmi dört (5) vezîr bir yire geldiler ve 'âlemde 'ilimle meşhûr olan (6) müneccimleri bir yere getürüb 'ilm-i nücûma

[55b] / (9) murâdı neydi ma'lûm oldu behrûz şâhı qabûl (10) idüb kızını bir ol kadar cihân ve mal cevâhir (11) beşgeşlerle bir ol kadar 'askerle bir gün kızî cârîye (12) lerle taymûs şâha alub gitdiler cün kâbilistâna (13) yakın gelüb taymûs şâha haber geldi filân

3.3.2.12. Don (Kıyafet) Değişirme Motifi

Bir suretten başka bir surete geçme olarak değerlendirebileceğimiz don değişirme motifine Yz3’de bir yerde rastlıyoruz. O da Cebrail’in insan suretinde Bulkıya’ya gözükmesi ve onunla konuşmasıdır.

[21b] 4) eyleyüb havfla dört yanına nazar şaldı nāgāh cebrāil (5) ‘aleyhisselāmı gördi beyāz tonlarla bir muhtesem benī ādem (6)şüretinde bulkıyā ilerü gelüb selām virdi ve ağladı (7)cebrāil ‘aleyhisselām yā bulkıyā ağlama gönlünden havfı gider

3.3.2.13. Evlenme Motifi

Yz3’de evlenme motifine bir yerde geçmektedir. O da Kabilistan Şahı Taymus ile Horasan Şahı Behruz’un kızının evlenmesidir.

[55b] / (8) ta‘zīmle behrüz şāh alub mührün bozub oğudılar (9) murādı neydi ma‘lūm oldu behrüz şāhı kabūl (10) idüb kızını bir ol kadar cihān ve mal cevāhir (11) beşgeşlerle bir ol kadar ‘askerle bir gün kıızı cāriye (12) lerle taymūs şāha alub gitdiler cün kābilistāna (13) yakın gelüb taymūs şāha haber geldi filān [60a] /(1) vezīrlerle nice biñ ‘askerle alub geldiler kitāb-ı (2) hükmiyle şāha nigāh idüb ve fuqarāya (3) in‘ām ve ihsānlar itdi hāşıl-ı kelām şāh-ı taymūs (4) behrüz şāhın kıızıyla bir yere gelüb cem‘ oldılar (5) allah te‘ālānıñ taqdiriyle hāmile olub birgün

3.3.2.14. Geleceğin Tayini Motifi

Geleceğin tayini hususu, Yz3’de üç yerde geçmektedir. Mısır Şah’ı Uşad’ın öleceğini anlaması, Şahmeran’ın Bulkıya ve Affan’ın Süleyman peygamberin yüzüklerini alamayacağını, eğer almaya çalışırlarsa öleceklerini bilmesi ve son olarak da çocuğu olamayan Kabilistan Şahının müneccimlerin bilgisiyle Horasan padişahının kıızıyla evlenirse çocuğunun olacağını bilmesi.

[5b] / (1) babası uşād şāh hasta oldu günden güne hastalığı (2) olub kendüden ümîdi kaç‘ idüb dünyādan āhirete (3) gidecegin bildi benî isrâil uluların yanına cem‘ idüb (4) oğlu belkıyâyı daği huzûriña getürdi belkıyâ atasız ol

[16a] / (11) ancak cekdigiñ zahmet yanına kalur belki bu yolda başdan (12) cāndan daği gecüb helāk olursın dedim ‘ affān (13) cūn yandan bu sözleri eşitdi baña ayıtdı ki yür

[58b] / (1) söyleşdiler ölüm muğadderdir ben ölürsem bu tâcı (2) ve tahtım ve hazînem düşmānlara kalub (3) nālān iderler benim evlādım olmağ huşūsında (4) bir ‘ ilāc ve bir cāre eyleñ dedi ol yigirmi dört (5) vezîr bir yire geldiler ve ‘ âlemde ‘ ilimle meşhūr olan (6) müneccimleri bir yere getürüb ‘ ilm-i nücūma nazār (7) kıldılar hāşıl-ı kelām şunu buldı şāh-ı taymūsu (8) hōrāsān bâdişāhiniñ kızın alursa evlādı (9) olur dediler cümlesi şād olub vezîr-i a‘zam (10) olan ‘ accāc veziriñ huzûruna varub müzde eylediler (11) ‘ accāc şādumān olub müneccimlere nice ihsānlar

3.3.2.15. Hayvan Motifi

Yz3’de yer alan hayvanların olağandışı özellikler taşıdığını görüyoruz. Konuşan yılanlar, ejderhalar, balıklar vs. Yz3’de geçen hayvan isimleri ise şunlardır: Yılan, vahşi hayvan, kuşlar, tuti, kumru, turac kuşları, maymun, ayı, canavar, geyik, köpek (kelp), arslan, kuzgun, tavus, kaplan, koyun, sığır, katır, deve, su aygırı, balık, arı, akrep, at,...

[9b] / (9) ve benî isrâil kavminden ve muhammed muştafāniñ ‘ aşık-ı (10) aşıkıyam deyü ahvālın beyān eyledi cūn yılanlar bunu (11) eşitdiler hāy ādem oğlanı böyle mi olurmış

[18a] / (8) ve baqqām ve tobrağı beñzer onları sūnbül ve reyhān ve za‘ frān (9) şuları kuşları tūṭi ve kumru ve tūrāc cūn (10) ol ‘ acāyibānı gördiler hağ te‘ ālā anıñ kudret şun‘ ina

[24b] / (6) maymun şeklinde bir ulu cānavar cıkdı ol ʔaġa (7) karşı ʔurub bir mühib şadāyla ol deñlü caġırdı

[25a] / (6) gelen bihisāb ʔablanlar ve arslanlar ol deryā maḥlūḳātını (7) görüb bir kezden ‘azīmleyin üzerlerine hücüm idüb (8) ḥamle ʔıldılar ol deryā maḥlūḳātı daḥi ʔacmayub

[26b] / (7) lar cıḳub kenāra geldiler ʔurdılar ve biriñden ʔoyun (8) meleşir gibi meleşdiler başları şıġır başlı gövdesinde (9) ʔılları alca ve uzun ʔuyruḳları at ʔuyruḳlu başlarında boynuz

[27a] / (4) şıġır buzaġusın yalar gibi yaladılar cün şabāḥ (5) oldu her biri ayrılıb ol taġıñ maġāra (6) larınşu ayġır (4) cüşşesinde görenleriñ ‘aḳlı şa ve ʔaşlarıñ ʔovuḳlarına girüb

[29a] / (5) bulḳıyā kendüye bir ḥoş mekān dūrüb oturdı (6) cün aḥşam oldu deryādan bī-ḥisāb balıḳlar cıḳub

[42b] / (1) yer gök cümle a‘zası gün gibi balayur at getürdiler (2) ʔuş başlı ʔız oġlan şaclu yel ayaklı (3) ʔuzḳun ʔavus boyunlu arslan sīnelü (4) ʔablan incü dişlü şıġır duḥaḳlu müşk

[44b] / (7) bu at toġrı şāh-ı şahrāya vardı mı şeybān ayıtdı (8) bu at berīler cinsi degildir burāḳ cinsidir (9) ʔacan kim bu rūḥātı berīleri ḥaḳ te‘ālā yeryüzünde dīvleri (10) ve ʔāfir cinleri ʔırub ġazāya emr itdi bunlar

3.3.2.16. Işık Motifi

Yz3’de iki yerde ışık motifi tespit edildi. Işık kelimesi “nur” ve “pertev”

kelimeleriyle de kullanılmıştır. Câmesâb'ın kendini Şahmeran'ın ışıklı sarayında bulması ve Hz. Süleyman'ın ışıklı türbesi. Her iki yer de olağandışı mekânlardır.

[1a] / (6) ve ol debeniñ üzerinde bir berrāk şems-i tâbân gibi bir nesne (7) turur cevre yanına bertev şalmış şöyle ki anuñ (8) nūrından ol ortalık tölmiş eṭrāfa berrāk urur meger (9) ol dehlīze giren aydınlık anuñ bertevinden imiş ve ol

[19a] / (4) yatur her biriniñ ağızına birer şebcirāk kōmuşlar ki anlarıñ (5) bir nūru eṭrāfa tōkunub dahmeniñ pūr ziyā olmuş

3.3.2.17. Kaderden Kaçılmayacağı Motifi

Stith Thopson'un masal motiflerini sınıflandırdığı başlıklardan biri olan “kaderin ters dönmesi motifini” Yz3'de farklı bir şekilde rastlıyoruz. Kaderden kaçılmayacağı yani kaderin kaza olacağı üzerinde durduk. Bu durumda kaderin ters dönmesi motifi yerine kaderin kaza olması motifi şeklinde Yz3'de geçer. Yz3'de Şahmeran, Câmesâb'a başından geçenleri anlatırken “ Kaza kim mübrim ola, elbette başa gelür.”, “Hak teala başımıza ne yazdıysa görmek gerek.” ifadelerinden yola çıkarak insanoğlunun başına geleceklerden kaçamayacağı ifade edilir.

[5a] / (1) şāh-ı mārān ‘ aceb size ne hāl ola ki serencāma (2) uğrayasız ‘ ale'lhuşuş hizmetiniñizde bu kadar ‘ ifrīt (3) ola şāh-ı mārān ayıtdıbir kaçā kim mübrim ola elbetde başa (4) gelür cāmesab ey şāh serencāmiñizdan nola (5) hikāyet buyursañız diñleyüb biz daḥi tesniyyet idelim

[4b] / (7) geldiñ cāmesab āh idüb şāh-ı mārāna alķış eyleyüb kendi (8) başından gecenleri evvelinden başladı bir bir hikāyet eyledi (9) şāh mārān işidüb ‘ acebledi ve ayıtdı ey cāmesab haber ola (10) hele bir zamān bunda tırmaķ gerek haķ te' ālā (11) başımıza ne yazdıysa görmek gerek eger benim başıma gelen (12) serencāmımı saña hikāye etsem ey cāmesab diñlemekden (13) uşanırdıñ diyü teselli viridi cāmesab ayıtdı ki ey

3.3.2.18. Kadın Motifi

Yz3’de olağan ve olağandışı olmak üzere beş kadın kahraman geçmektedir. Yemliha, Câmesâb’ın hesretlim dediği hanımı, Bulkıya’nın annesi, Cihan Şah’ın annesi ve son olarak da olağandışı yaratık olan Melis’tir. Yz3 eksik bir nüsha olduğu için Yz1 ve Yz2’de geçen diğer kadın kahramanlar burada yoktur.

Şahmeran’ın cinsiyeti Yz1 ve Yz2’de belirtilmezken Yz3’de Şahmeran’ın kadın cinsiyeti üzerinde durulur. Hatta ayrıntılı bir şekilde vücudunun tasviri yapılır. Gövdesi kalem gibi ve beyaz renktedir; belden yukarısı ise insan suretindedir. “Mahbube kız” ifadesi onun cinsiyetini ele veren kelimelerdir. İki tarafında siyah zülüfleri vardır ve insan diliyle konuşur.

Yz3’de geçen diğer kadınların özellikleri net değildir. Sadece Bulkıya’nın annesinin “anaç karakteri diğerlerinden daha belirgindir.

[3a] / (9) içinde bir sîm hâme beñzer aķce yılancık kıvrılmış yatur (10) belinden yukarısın kaldırılmış baķar gövdesi yılan ammâ (11) şüreti insân bir maħbûbe kız kız cehresinde iki cânibde (12) siyâh zülüfleri var meger câmesaba ķorkma deyüb faşîh (13)lisânla çağıran ol imiş deyi yakın gelicek

[8b] / (1) anası ağlayub feryâd etdi âhîr cäre idemeyüb (2) oğlını öbdi ve ķocdı ve icâzet virüb var imdi (3) seni ol ħazretiñ ‘aşķına fedâ itdim didi ve el (4) acub oğluna du‘âlar eyledi bulķiyâniñ ‘aşķı aña daħi (5) te‘şîr itdi bir ħücreye girüb şâ‘ ate meşğül oldı

[40a] / (10) ħaliş ve biriniñ adı meliş idi ħaliş erkek (11) ve meliş dişidir gövdesi alaca ve ħalişîñ (12) gövdesi arslan şeklinde ol daħi alaca ķuyruğı (13) yılan ve melişîñ ķuyruğı ‘aķreb idi ve ħalişîñ [40b] / (1) ve melişîñ ķadd ü ķametleri on beşer yıllık mesâfe idi

3.3.2.19. Kafdağı Motifi

Masallarda geçen en önemli mekânlardan biri Kafdağı'dır. Olağandışı bir mekân olan Kafdağı, Yz3'de de birkaç yerde geçmektedir.

[17a] / (1) helâk idelim ben izin vemyüb gecidden gecdim tağdîr-i (2) hüdâdır gitsinler ammâ ol zamân ol cezîreden (3) göcdüñ kâf iklimine varub anda kışladık yazın (4) yine bunda gelüb yazlarınız dedi câmesab âh itdi

[49a] / (7) kudret-i haqqıyla şol deñlü ğurbet ceküb gitdigi bir gün (8) küh-ı kâfa vardı gördi ki kâf tağı yeşil (9) zümrüden halk olmuşdur gelmişdir (10) gökler şâfi ve şafâktır lâkin kâfiñ rengi göklere (11) 'ağis idüb gök görünür ve gökler deryâlara (12) 'ağsin şalub deryâlar dağı gök renginde görünür (13) ve kâf tağı cümle cihâni ihâta idüb göklere [49b] / (1) yakın varmışdır cün bulkıyâ haq te'âlâniñ kudretine (2) ve şun' ma hayrân olub kâf tağına bakub giderken (3) gördi ki kâf üzerinde bir ulu ferîştah tesbîh

3.3.2.20. Maden Motifi

Yz3'de geçen maden isimleri şunlardır: Mermer, zümrüt, yeşim, altın, gümüş, bakır, tunç, pulat, elmas, bakır... Yz3'de olağandışı bir mekân olan bütün madenlerin kaynağının olduğu dağdan bahsedilir.

[1a] / (3) göl bāk tūru şuyū var şöyle kim cām-ı muşaffā gibi (4) yanur çevre yanı serāpā yayılmış beyāz mermerden dīvāra (5) ve gölüñ orta yerinde müdevver yeşil zümrüden bir debe

[1b] / (2) gözler kamaşır ve eṭrāfında ol bīhisāb görünen (3) kürsiler imiş kimi altūndan kimi gümüşden kimi tucdan (4) kimi bağırdan biricden poladdan dağı şöyle (5) muşaykal ve muşanna' berrāktır ki dinilemez câmesab bunları

[7b] / (5) bir küçük bulâddan şandıķ tırur kilidi elmasdan (6) bulķıyâ ‘acebleyüb şandığı taşra

[14b] / (11) bir demirden küçük şanduk düzdirdi ve cümle levâzımı (12) ne ise hâzırlayub iki billürdan kadeh aldı

[53b] / (1) olan altündan ve gümüş ma‘denleriniñ aşlı bu tağlardır (2) cümle ma‘denlere bu tağdan tamarlar vardır bundan varub(3) kaynar biter ve mecmû‘ dünyâda olan şuların aşlı (4) dağı bu deryâdır dediler bulķıyâ haber alub ve anlara (5) vedâ‘ idüb gitdi ol deryâyı gecüb nice günler

3.3.2.21. Mağara Motifi

Yz2’de olağandışı özellikler taşıyan mekânlardan birisi de Hz.Süleyman’ın türbesinin olduğu mağaradır.

[19b] / (7) esmâdan ba‘zı isimler öğretti bunları oķu gönlünden (8) havf gitsün dedi bulķıyâ ‘affân (3) ašlâ havf itmeyüb cüret bir köşede havf-nâk (9) siñüb esmâya meşğül oldu ‘affân dağı esmâlar (10) oķuyub oķuyu tahta toğrı yürüdi cünki (11) tahta yakın geldi nâgâh tahtın elinden bir ezderhâ (12) gızgırub karşı geldi ağzın acub ateşler sacdı (13) şöyle ki mağaranın içi ateşle tıldı

3.3.2.22. Mansıp Alma Motifi

Yz3’de mansıp alma motifi iki yerde tespit edildi. Mısır Şahı Uşad’ın tahtını oğlu Bulkıya’ya bırakması ve Kabilistan Padişahı Taymus’un tahtını oğlu Cihan Şah’a bırakması.

[5b] / (7) böyle câridir elhük müllah evet oğlı size vaşıyyet (8) iderin cünki be allah emriyle dünyâdan âhirete naķl eyleyem (9) oğlum bulķıyâyı benim yerime bâdişâhlığa

ķabŭl idŭb taħta (10) gecŭrŭn ve aña iķā‘at eylen zĭrā cŭmleñiziñ ma‘lŭmıdır (11) ki arañuzda toĝdı ve bŭyŭdi ‘ālim ve ‘āmil zāhid ve her (12) işde kemāli vardır ve himmetlŭ yigidir dedi cŭmle (13) ulular ŝāhıñ bu sŭzine sem‘ān ve ķā‘aten deyŭb ķabŭl

[60b] / (5) kemāl buldı ŝāh-ı ķaymŭs birgŭn dĭvān idŭb (6) cŭmle vŭzerā ve begler ve serhengler ve behlŭvānlar cŭmle (7) dĭvān ħalkı gelŭb yerlŭ yerinde ķarār itdiler ŝāh-ı (8) ķaymŭs oĝlu ŝehzāde cihān ŝāhıñ elin aldı (9)... ŝāhı ve tācı ŝāhı getŭrŭb ve kendŭ belinden (10) kemerin cŭzŭb ŝehzādeye ķuŝanub kendŭ (11) taħtına cŭlŭs etdirdi ve dŭndi dĭvān ħalkına (12) ħiķāb idŭb ayıtdı ki ey benim vŭzerā ve beglerim (13) ve serhenglerim bugŭnden girŭ bādiŝāhıñız oĝluyam [61a] / (1) cihānŝāhdır beni seven ve isteyŭb dileyen anuñla (2) bĭ‘at eylesŭn ben bĭr oldum āķir ‘ŭmrŭmdŭr ħaķ te‘ālā

3.3.2.23. Mitolojik Motifler

Stith Thompson’un Modif Index çalışmasında yer verdiĝi 23 motiften birisi de Mitolojik Unsurlar motifidir.

Yz3’de yaratılma mitolojisiyle alakalı birkaç mite rastlıyoruz. Cennet ve cehennem, ŝeytan, iblis ve diĝer olaĝanŭstŭ varlıkların yaratılması buna űrnek gűsterilerbilir.

[40a] / (6) yā bulķıyā ŭste yedi ķāmŭnuñ ‘ale‘licmāl evŝāfın (7) eŝidiñ ŝimden ŝoñra bizim aŝlımızdan diñle deyŭb (8) baŝladı ayıtdı ki cŭn ħaķ te‘ālā ķudretiyle ķāmŭları (9) ħalk itdi anda iki maħlŭķ ħalk itdi biriniñ adı (10) ħalĭŝ ve biriniñ adı melĭŝ idi ħalĭŝ erkek (11) ve melĭŝ diŝidir gűvdesi alaca ve ħalĭŝiñ (12) gűvdesi arslan ŝeklinde ol daħi alaca ķuyruĝı (13) yılan ve melĭŝiñ ķuyruĝı ‘aķreb idi ve ħalĭsiñ [40b] / (1) ve melĭsiñ ķadd ŭ ķametleri on beŝer yıllık mesāfe idi (2) bulķıyā ayıtdı allah allah ħaķ te‘ālāniñ ululuĝına ve kibriyā (3) sına ‘aķlar irmez ħayrān lur ŝāh-ı ŝāhrā ayıtdı yā bulķıyā (4) ħaķ te‘ālā ħikmetin izħār etmek icŭn ol ulu cānavarlara (5) emr eyledi ķuyruķların birbirlerine ŝarub cem‘ oldılar (6) melĭŝ ķuyruĝından ħāmile oldu bir gŭn ‘iddeti (7) yetŭb ķuyruĝundan ŝol ķadar yılan ceyan ‘aķreb ve ezderhā (8) dűkdi ki ħisābın allah bilŭr ya bulķıyā cŭmle ħayālāt (9)

ve ‘aḳārīb anlardan vücūda geldi bir gün (10) yine me‘mūr oldılar birbiriyle yine mücāme‘at idüb (11) meliṣ yine ḥāmīle oldu müddeti yetüb toğurdı (12) on dört evlādı geldi yedisi erkek ve yedisi (13) diṣi oldu cünkim buyurdılar ḥaḳ te‘ālā emr eyledi

3.3.2.24. Mükâfat-Ceza Motifi

Stith Thompson’ın çalışmasında yer verdiği başlıklardan biri de mükâfat-ceza motifidir. Yz3’de bu motif bir yerde geçmektedir. Allahuteala, dünya malına âşık olan Affan’ı ölümle cezalandırır, peygamber âşiğı Bulkıya’yı bağışlar.

[21a] / (1) ve bederkār tañrı istemiyle baña ‘azīm olduñ ḥaḳ te‘ālā saña (2) ‘azīm olsun dedi ‘affān ise çok söyleme baña (3) muṭī‘ ol gör ki ben süleymānıñ ḥātemin nice aludem deyüb (4) ḥazret-i süleymān ‘aleyhisselām daḥi yaḳın ve ḳul (5) şoyundu kim mübārek barmağından ḥātemi ala derḥāl cebrāil (6) ‘aleyhisselām yetiṣüb geldi ve bir kez eyle heybetle çağırdı kim (7) on sekiz biñ ‘ālem zelzeleye vardı gökler yıkılıb yere (8) gecdi ve cümle-i ‘ālem bir kezden helāk oldu şandılar (9) ‘affān hemān bī-mecāl oturdu düşdi ve iki elleri (10) yüzüğe toḳundu ḳudret-i ḥaḳla yüzüğünden bir āteş (11) zāhir olub bildirim var ‘affāna toḳundu gibi ‘affān kül olub (12) yere döküldi helāk oldu ‘aşḳla ve şevḳle muḥammede (13) şalavāt allahümme şalli ‘ala muḥammedin ve ‘ala āli muḥammedin

3.3.2.25. Olağanüstülükler

Olağandıṣı ve olağan olayların iç içe anlatıldığı Yz3’de olağan kahramanların zaman zaman olağanüstü durumlar sergilediğı görülmektedir. Belkıya ve Affan’ın ayaklarına sürdükleri ağacın suyu sayesinde denizin üstünde yürümesi olağanüstü duruma örnektir.

[18a] / (1) böyle ḥikāyet ve bugüne rivāyet eyledi ki cün andan ‘affānla (2) ‘azim raḥme-i süleymān idüb gitdiler bir gün deryā kenārına (3) gelüb ol şudan ayaklarına sürüb deryā üzerinde (4) yürüdüler şöyle ki yeryüzünde yürür gibi yürüdüler ve der (5) yānıñ

icinde nice dürlü maḥlûkât seyr etdiler ḥaṣılı yedi (6) deryâyı gecüb bir gün bir yeşil ṭaḡa yetdiler ol

3.3.2.26. Ölüm Motifi

Yz3'de ölüm motifi iki yerde geçmektedir. Bunlar; Mısır padişahı Uşad Şah'ın ölümü ve Kabilistan padişahı Şah Taymus'un ölümü'dür.

[5b] / (1) babası uşād şāh ḥasta oldı günden güne ḥastalığı (2) olub kendüden ümīdi ḫaṭ' idüb dünyādan āhirete (3) gidecegin bildi benī isrāil uluların yanına cem' idüb (4) oḡlı belḫıyāyı daḡı ḥuzūriña getürdi belḫıyā atasız ol (5) ḥâlde görüb ağladı ol ḫavm bile ağlaşdılar (6) şāh ayıtdı ağlaşmañ nidelum cün ḫaḫ te'ālāniñ emri (7) böyle cāridir elḥükmüllah evet oḡlı size vaşıyyet

[61a] / (1) cihānşāhdır beni seven ve isteyüb dileyen anuñla (2) bī'at eylesün ben bīr oldum āḫir 'ömrümdür ḫaḫ te'ālā (3) ḥazretine ṭā'atde ve 'ibādetde olayım deyücek cümle (4) vüzerā 'ulemā ve begler ve ehl-i dīvān gürleyüb ayaḡ üzre

3.3.2.27. Renk Motifi

Yz3'de geçen renk adları şunlardır: beyaz, akça, yeşil, sarı, siyah, kara, la'l.

[1a] / (4) yanur cevre yanı serāpā yayılmış beyāz mermerden dīvāra (5) ve gölüñ orta yerinde müdevver yeşil zümrüden bir debe

[1b] / (12) çıkdı naḫar idüb gördi ki ol şems-i tābān gibi (13) berḫ uran meger bir yeşil gevherden taḫt imiş cümle

[3a] / (7) bir 'ifrīt ezderhā eger ādem ursa idi (8) ol ezderhāniñ başı üzerinde bir l'aleden ṭabaḫ var ol ṭabaḫ (9) içinde bir sīm ḥāme beñzer aḫce yılancık kıvrılmış yatur

[3a] / (9) içinde bir sîm hâme beñzer aqce yilancık kıvrılmış yatur (10) belinden yukarısın kaldırmış bakar gövdesi yılan ammâ (11) şüreti insân bir maħbûbe kız kız cehresinde iki cânibde (12) siyâh zülüfleri var meger câmesaba qorqma deyüb faşîh (13)lisânla çağıran ol imiş deyi yakın gelicek

[32a] / (1) aq kâfûra beñzer narı olduqda budağında iken iki şaq (2) olub qahqahayla güler virdi düşdükde pişimânım (3) pişimânem deyü şadâ gelür ve elma ağaçlarınıñ rengi şaru (4) atlasa beñzer yabraqları beyâz kâfûre beñzer budağında

3.3.2.28. Sayı Motifi

Yz3’de motif olarak geçen tek sayı 7’dir.

- 7 derya
- 7 cehennem
- Melis’in 7’si kız 7’si erkek çocukları
- Büyüklüğü 7 bu derya kadar olmak

[13b] / (1) ve kıyâmete dek ölmeye bu kere yedi deryâyı gecmek neyle (2) müyesser olur diyü kitâblarına müâlâ‘a itdi anı daħi (3) buldı ki bu dünyâda bir agac halk olunmuşdur anuñ

[40b] / (1) ve melisiñ qadd ü qametleri on beşer yıllık mesâfe idi (12) on dört evlâdı geldi yedisi erkek ve yedisi (13) dişi oldu cünkim buyurdılar haq te‘âlâ emr eyledi

[50a] / (6) ki anuñ yeri sîm-i hâmdandır büyüklüğü yedi bu (7) dünyâcadır ve ol ‘âlemde haq te‘âlâ ol deñlü (8) ferishtah yaratmışdır ki gökden igne yağsa birisi

[40b] / (11) melis yine hâmile oldu müddeti yetüb toğurdı (12) on dört evlâdı geldi yedisi erkek ve yedisi (13) dişi oldu cünkim buyurdılar haq te‘âlâ emr eyledi

Cehennem 7 Kapısının Adları

1. Tamu(cehennem): Muhammed ümmetine asi olanlar
2. Ezzâ: Butperestleri
3. Hutame: Yacuc Macuc
4. Sakir: İblis aslından olan dev veKâfir cinleri
5. Sekar: Binamazları, hacca ve zekata gücü yetip de vermeyenleri
6. Cahim: Ateşperest, mecusiler
7. Haviye: Münafıkları koyarlar.

3.3.2.29. Sınav-Denemeler

Stith Thompson'un çalışmasında değerlendirdiği bir başlık da "sınav ve denemeler" dir. Bulkiya Hz. Süleyman'nın türbesinden evine dönebilmek için yedi deryayı geçmekle sınanır. Sınanan onun Hz. Muhammed'e duyduğu aşkıdır. Eve dönüş yolunda rastladığı yedi deryanın her birinde Allah'ın hikmetlerini temaşa eder ve tanıştığı yaratıklara peygambere duyduğu aşktan basheder.

3.3.2.30. Sihir Motifi

Masallarda karşımıza sıkça çıkan motiflerden biri de sihir motifidir. Yz3'de bu motif, bir yerde karşımıza çıkmaktadır. Affan'ın Hz.Süleyman'ın mezarının olduğu yerde efsûna başvurması.

[20a] / (1) bulkıyâ tırdığı yerde qorqusından siñüb qaldı (2) Allah Allah deyüb kendüden ma'yūs oldı ammâ birle dağı ilerü vardı (4) ammâ ol ezderhâ bir kez dağı ebleh 'azub ağızından ateşler (5) şacdığı dahmeniñ ici bür âteş oldı lâkin esmâ (6) ve efsün kuvvetiyle kâr itmez ezderhâ bir kez dağı (7) var haykırub kudret haqqıyla lisâna gelüb faşih (8) söyledi ve ayıtdı ey mer-dîde baña qande gelürsin (9) dön girüye yoğsa seni helâk iderim ben hâzret-i (10) Süleymâniñ türbesi görücüsiyem hic kimse sencileyin (11)

küstâhlık itmemiştir dedi ‘ affân ayıtdı ey yılan (12) epsem olub yañaram ol yoħsa saña bir efsün (13) okudum şimdi turduĝuñ yerde orur alursın

3.3.2.31. Tabu-Yasak Motifi

Stith Thompson’un masal alışmasında ele aldıĝı başlıklardan biri de “tabu-yasak” motifidir. Yz3’de yasak motifi drt yerde gemektedir. Yazmada yasakların uu iĝnenmiřtir; fakat diĝerinin iĝnenip iĝnenmediĝini bilmiyoruz. ünkü Yz3 eksik bir metindir. Burada yasaklanan durumlar şunlardır; Birincisi Hz. Sleyman’ın olduĝu yere gitmek, ikincisi Cmesb’in hamama girmesi. Uuncüsü, dolaylı olarak Bulkıya’nın kilitli sandıĝı aması ve Telmih yoluyla verilen diĝer bir yasak ise Hz. dem’in yenmesi yasak olan buĝdayı yiyip cennetten kovulmasıdır. Samesb’in hamama girip girmedini bilmiyoruz; ama diĝer yasaklar iĝnenmiřtir.

[7b] / (3) bulkıy ol abuyı acdırub icer girdi grdiĝim (4) bir gecidiñ hcre ortasında bir ulu mermer zerinde (5) bir kck bulddan şandık turur kilidi elmasdan (6) bulkıy ‘ acebleyb řanduĝı şaşra cıardı (7) bir std getrdb kilidin acdırdı bulkıy acdı (8) grdi ki icinde bir kitb var kiabı eline alub (9) naçar itdi mtla‘ a ıldı grdi kim hir zamn (10) peyĝamberi seyid’l enbiy muħammed ‘ aleyhişşalat

[46a] / (7) lm gelmege sebep ne olduĝun ben du‘ aciña daħi (8) bildirseñ olmaz mı dedi řh-ı mrn ayıtdı (9) ey cmesab sen bundan cıdıĝında zhirdir eviñe (10) varırsın elliñle ve arabañla grşb (11) řd olursuñuz bu uřřda ben daħi şevba girmiş (12) oluram lakin elbetde sen elliñle bir gice (13) cem‘ olub ertesini ammma varmak dir

[46b] / (8) sen bu işi idersin zr dem evldındansın (9) a te‘ l deme ‘ aleyhisselm vel terab hazihisşcereti (10) fetekn minez’zlimn buyurdı hir azret-i (11) dem ‘ aleyhisselm bu emri şayub buĝdaydan (12) yedi sen daħi andı şartı şayub ammma gireceksin (13) ben seniñ andıñı ve řartıñı i‘ timd idb seni

3.3.2.32. Tutsak Olma Motifi

Yz3'de tutsak olma motifi iki yerde geçmektedir. Birincisi dolaylı yoldan aktarılmaktadır. Câmesâb, Şahmeran'ın yanında tutsaktır. İkinci olarak, Şahmeran'ın Affan ve Bulkıya'nın yanında birkaç gün tutsak kalmasıdır.

[4a] / (6) şâh-ı mārân dönüb ayıtdı ey câmesab kırmıñ ac olmağdır (7) netekim ben tutsağ iken bu hâli görmiş ve acılığ cek. . . . (8)dedi ve ol yılanlara ta'âm getüriñüz diyü emr eyledi (9) anlar dağı derhâl gidüb her biri birer yemiş getürdiler (10) kimi elma kimi armud kimi fındıq kimi fıstıq nar turunc üzüm

[15a] / (1) bir gün cıķub kıandesin şâh-ı mārân olduğı cezîre (2) deyüb gıtdiler deryâya gelüb gemiye girdiler sürüb (3) cezîreye geldiler 'affân bulkıyâyıla gemiden cıķub geldiler (4) şâh-ı mārân olduğı mekânıñ yanında ol şandığı acub (5) kıadehleri şandığı icine kıodı birine süd kıodı (6) ve birine tıldurdu ve acıķ kıoyub gıtdiler (7) bir maħfi yerde gizlenüb şandığı gözetmege meşğül oldılar (8) bu maħalle geldikde câmesab ayıtdı ey şâh 'aceb (9) hikmetdir ki sizi böyle 'âķil iken ve yanuñuzda bu deñlü

3.3.2.33. Uyuyakalma Motifi

Yz3'de iki yerde uyuyakalma tespit edilmiştir. Câmesâb'ın Şahmeran'ın yeraltı sarayında uyuyakalması ve Bulkıya'nın adada uyuyakalması.

[2a] / (12) dedi bu fikre iken gözüne uyķu geldi câmesab dürlü dürlü (13) fikir idüb nolaydı bunlar benim elime taşrada gireydi [2b] / (1) dirken uyudu diñle imdi uyanacaķ neler görse gerekdir allah taķdîriyle (2) neler irecekdir bes imdi 'aşıķâne muħammede şalavât allahümme (3) şalli 'ala muħammedin ve 'ala âl-i muħammed cünkim câmesab uyurdu

[9a] / (1) bir köşede uyuyub kalmış nice zamāndan şoñra uyanub (2) gözin acdı
‘aceyle kenāra gelüb gemiye bağdı gemi (3) nice mīl deryāya acılmış gitmiş āh idüb
ziyāde (4) melūl oldu neylesün bir cāre idemeyüb ol cezāre

3.3.2.34. Ziyafet Motifi

Yz3’de birçok yerde ziyafet motifine rastlıyoruz. Şahmeran, Cāmesāb’ı ağırlar.
Bulkıya’yı rastladığı bazı adalarda kendisine ziyafet verilir.

[4a] / (5) ve bunu inşāallah bunuñ sebebiyle hālāş olub çıkarım dedi (6) şāh-ı mārān
dönüb ayıtdı ey cāmesab karnıñ ac olmağdır (7) netekim ben tutsağ iken bu hāli görmüş ve
aclık cek. . . . (8)dedi ve ol yılanlara ta‘ām getüriñüz diyü emr eyledi (9) anlar dağı derhāl
gidüb her biri birer yemiş getürdiler (10) kimi elma kimi armud kimi fındığ kimi fıstığ
nar turunc üzüm (11) dünyāda ne dürlü yemiş var ise her biri şabları ucundan [4b] / (1)
bizde aş itmek bişmez ancak yemiş olur imdi bismillah diyüb

[14a] / (10) diyüb hānesine alub gitdi önüne ta‘ām getürüb (11) yedirdi nefiş
şerbetler icirdi ba‘del’ta‘ām kelimāne (12) başlayub ayıtdı ey bulkıyā dirler seniñki
muħammed muştafāya (13) ‘aleyhisselām yetişesin bulkıyā dağı ağlayub dünyāda

3.3.3. Yz3’deki Diğer Unsurlar

Yz3’de motiflerin dışında tespit ettiğimiz diğer özellikleri şu başlıklar altında
incelenmiştir. Ayet, Hadis, Dua, Bitki, Esmāü’l Hüsnâ, Halk Hekimliği, Hamam, Özlü Söz
ve Deyimler, Yiyecek-İçecek, Manzum Kısımlar.

3.3.3.1. Ayet, Hadis, Dua

Yz3’de yedi yerde salavat, yedi yerde tevhit, bir yerde kelime-i şehadet, iki yerde
ayet ve birçok yerde de tespih geçtiği tespit edildi.

- Aleyhilla‘ nete
- Allahümme şalli ‘ala muhammedin ve ‘ala âl-i muhammed
- Berekallah
- bismillah
- Elhamdülillah
- Elhük müllah
- Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne muhammeden ‘abdühü ve resûlüh”
- Hû hû.
- “İnne’lmünâfikîne fiddarinü’l esfel (Şüphesiz ki münafıklar cehennemden en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın. Nisa Suresi 145. Ayet”)¹²⁷
- Lâ ilahe illallah muhammeden resûlullah
- Sem‘ân ve tâ‘aten
- “Velâ tekrabâ hazîhi şşecereti fetekûnâ minez‘zâlimîn.

Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yeyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik. (Bakara suresi 35. Ayet)¹²⁸

[1b] / (1) dirken uyudu diñle imdi uyanacaq neler görse gerekdir allah taqdiriyle (2) neler irecekdir bes imdi ‘aşîkâne muhammede şalavât allahümme (3) şalli ‘ala muhammedin ve ‘ala âl-i muhammed cünkim câmesab uyurdu

[5b] / (6) şâh ayıtdı ağlaşmañ nidelüm cün haq te‘âlânñ emri (7) böyle câridir elhük müllah evet oğlı size vaşiiyyet

¹²⁷Altuntaş-Şahin, a.g.e., s. 100.

¹²⁸Altuntaş-Şahin, a.g.e., s. 5.

[6a] / (9) ve berekallah deyüb cānı şīrīn ḥaḳḳa teslīm

[9a] / (12) görenleriñ zehresi cāk olur ammā tesbīḥ ve tehlīl (13) idüb şavt-ı ḥazīn ile lā ilāhe illallah muḥammeden resūlullah

[31a] / (9) acub ve hū hū deyü çağrışurlar ḥalāş (10) olmayub kendülerin koyuvirüb birbirlerine karşı (11) ötüşüb ya hū ya hū dirler ve ol ḥālde burunlarından ḳan

[38a] / (13) münāfiḳlar biridir nitekim ḳur'an-ı 'azīmde gelür kim "inne' [74] / (1) lmünāfiḳīne fiddarinü'l esfel" cümle kāfir yahūdiler (2) 'āşileriñ ve dīvleriñ berī 'āşileriñ ve cinnī kāfirleriñ

[41a] / (1) dişilerin erlerine 'aḳd itdiler allah te'ālā emrini (2) cümlesi ḳabūl idüb izdivāc itdiler iblīs (3) 'aleyhilla' nete ol yedinci veled idi allah emrin şoyub

[43a] / (8) deyüb ağladı ve barmaḳ getürüb "eşhedü en lā ilāhe (9) illallah ve eşhedü enne muḥammeden 'abdühü ve resūlüh" deyüb şehādet (10) getürdi ve bulḳıyāyı gönderüb vedā' eyledi var

[46b] / ((9) ḥaḳ te'ālā ādeme 'aleyhisselām velā teḳrabā hazihi'sşecereti (10) fetekūnā minez'zālimīn buyurdi āḥir ḥazret-i (11) ādem 'aleyhisselām bu emri şayub buḡdaydan (12) yedi sen daḥi andı şartı şayub ḥammāma gireceksin (13) ben seniñ andıñı ve şartıñı i'timād idüb seni

[56a] / (13) gelmedüñ mi dedi bulḳıyā ayıtdı ki elḥamdülillah ḥaḳ te'ālā

3.3.3.2. Bitki

Yz3'de geçen bitki isimleri aşağıda örnekleriyle verilmiştir.

Nebatat, eşçar, ud, bakkam, sandal ağaçları, sümbül, reyhan, za'fran, numan, gül, gülistan, sümbül, reyhan, zakkum, buğday, meşelik, üzüm, armut, elma, nar, limon, turunc, karpuz, nar, gülab, . . .

Ağaç: ud, bakkam, sandal ağaçları, meşelik, üzüm, armut, elma, nar, limon, turunc, nar. . .

Çiçek: sümbül, reyhan, za'fran, numan, gül, gülistan, sümbül, reyhan, zakkum, gülab...

Tahıl: buğday

[18a] / (6) deryâyı gecüb bir gün bir yeşil tağa yetdiler ol (7) tağıñ taşları kıymeti cevâhir ve ağaçları 'ūd ve şandal (8) ve baqqām ve tobrağı beñzer onları sümbül ve reyḥān ve za'frān (9) şuları kuşları tūṭī ve kumru ve turāc cün (10) ol 'acāybānı gördiler ḥaḳ te'ālā anıñ kudret şun'ına

[24a] / (1) nu'mān gül-i gülistān yasemen sümbül reyḥān bād-ı şabā esdikce (2) dimāğlar mu'tār olur üstü yanı bir mu'azzam tağdır ki semāya

[27b] / (5) teki meyve emcekleri ve yemişleri günāgün ol cāna layıḳ (6) üzümler ve elvān amrudlar elmalar narlar turunclar limonlar (7) dünyāda her ne var ise anda mevcūd güyā bağı-cināna beñzer

[31b] / (4) ḥaḳka şükür idüb ḥayrān ve sergerdār oldı (5) oradan ğayrı yerlerinde daḫi . . . ağacın ve karanfil ve darcın (6) ve ceviz ve bir dürlü ağac daḫi gördi kim rengi kana beñzer (7) yabrağı za'frāna beñzer gün toğub toğunduḳda (8)öz deñlerinden zehir sızub aḳardı ve her neye toğunsa

[33b] / (1) lisānla söyledi ve feryād idüb ey ādem oğlı baña yağın gele (2) sen şol tañrı buyruğun şoyub cennetden buğday yeyüb (3) sürülen ādem oğlı degilmiş ben saña yemiş virmem sen

[38b] / (12) nārdan yetmiř biñ ulu řađ yaratdı her řađdan ateřden (13) yetmiř biñ bađ bađce yaratmıřdır ateřden eřcār her biriniñ [39a] / (1) meyveleri zađđūmdur řāmū ehliniñ řa‘āmı oldur

3.3.3.3. Esmayhüsna

Yz3’de Allah’ı niteleyen sıfatlar olarak geöen isimler şunlardır; Hüdā, Tanrı, Hak Teala, Kerem Allah.

[17a] / (1) helāk idelim ben izin vemeyüb gecidden gecdim tağdır-i (2) hüdādır gitsinler ammā ol zamān ol cezireden

[21a] / (1) ve bederkār tañrı istemiyle baña ‘azīm olduñ hağ te‘ālā saña (2) ‘azīm olsun dedi ‘affān ise cođ söyleme baña

[24b] / (1) görüb göñlüne řorđu düşdi lākin bu şayaya cığdığım (2) allahın keremiyle oldu bunuñ üzerinde bu cānavarlardan

[48b] / (9) řūretinde ve biri öküz řūretinde her biri (10) kendü cinsi icün hađ te‘ālā hāzretinden

3.3.3.4. Halk Hekimliği

Halk hekimliğinde önemli bir yere sahip olan bitkilerin, şıfa getirmesi özelliği Yz3’de geömektedir.

Şahmeran'ın baktığı ağaçların dile gelip hangi derde deva olduklarını söylemesini buna örnek gösterebiliriz.

[15b] / (8) üç gece geçmiş sonra 'aqlım başıma geldi 'affānla (9) bulkıyānıñ söyleşdiklerin eşitdim söyleşdiler hāşıl ol kelām (10) beni şandukla tağlarda ve şahrālarda gezdirdiler cümle (11) nebātāt ve eşcār kuddiyetle haqqkla lisāna gelüb ben filān (12) derde devāyım ve fulān marāza şifāyım ve bende fulān hāşşa (13) vardır deyü söylerlerdi bir gün bir agacıñ yanından

[16a] / (1) gecerken ol ağac söze gelüb her kim benim şuyumu ayağına (2)sürse yedi deryāyı gecüb gide qarada yürür gibi yürüye (3) dedi 'affān bunu işidüb şükür etdi ve ol (4) ağac altına endiler ve ol ağacıñ dallarından kesüb (5) ve yabrağından şıqub şuyun aldılar ve şişelere koyub (6) ağızın bağladılar birbiriyle tanışdılar ve şandukıñ kabağı (7) acdılar ben daħi hāzır idüb şıcrayub geldi kim yire vardım

3.3.3.5. Hamam

Yz3'de önemli bir yere sahip olan mekânlardan birisi de hamamdır. Şahmeran'ın Cāmesāb'a hamama girmemesini tembihlemesi Yz3'de yer alır; fakat yazma eksik olduğu için Cāmesāb'ın hamama girip girmediğini bilemiyoruz.

[46a] / (9) ey cāmesab sen bundan çıktığında zāhirdir eviñe (10) varırsın helālīñle ve aqrabañla görüşüb (11) şād olursuñuz bu huşuşda ben daħi şevāba girmiş (12) oluram lakin elbetde sen helālīñle bir gece (13) cem' olub ertesi hāmmāma varmağ dir [46b] / (1) imdi sen hāmmāma giricek taħkīk ben ölürem ben öldüğüne (2) sebep işte budur dedi cāmesab āh idüb (3) ağlamaya başladı çok zārılıklar eyledi ve ayıtdı (4) ey şāhım yemīn edeyim sizi inanacağ deñlü and (5) şartlar itmege 'ömrüm āħir olunca hāmmāma girmeyen belki (6) hāmmāma yakın yerden gecmeyem şāh-ı mārān ayıtdı (7) ey cāmesab olacağ iş degildir elbetde ve elbetde (8) sen bu işi idersin zīrā ādem evlādındansın (9) hağ te'ālā ādeme 'aleyhisselām velā tekrabā hazihī'sşecereti (10) fetekūnā minez'zālimīn

buyurdı āhir ḥazret-i (11) ādem ‘aleyhisselām bu emri ṣayub buḡdaydan (12) yedi sen daḡi andı ṣarṭı ṣayub ḥammāma gireceksin (13) ben seniñ andıñı ve ṣarṭıñı i‘timād idüb seni

3.3.3.6. Özlü Sözler ve Deyimler

Yz3’de geçen özlü söz ve deyimlerden tespit ettiklerimizden bazıları şunlardır;

- Akli şaşmak
- Barına basmak
- Can başına sıçramak
- Fukarayı gözetmek
- Gökten iğne yağma biri yere düşmez.
- Gözleri kararmak
- Helak olmak
- Helallik dilemek
- Kara toprağa defn etmek
- Kendinden ümidi kesmek
- Ne gelirse Allah’tan, her derdin dermanını veren Allah’tır.
- Ödö turmak
- Şirin canını Hakka teslim etmek
- Yas tutmak

[2b] / (10) gidüb gözleri qarardı kendüyi yavi kıldı cān (11) başına sıcrayub ölüm ḥavfıyla ol şudan cānibe

[3a] / (1) teveccühü kendüden yaña aḡub gelürler miskīn cāmesab (2) kendüden ümīdi kesüb cān ḳorḳusunda iken nāḡāh

[6a] / (6) bunları ḥoş görüb du‘āya fuḳarāsın daḡi gözedüb (7) du‘āların almaḡa sa‘yı idesiz deyüb dürlü naṣīhatler eyledi (8) ve bulḳıyāñıñ elin eline alub yüzi üstüne ḳodı (9) ve berekallah deyüb cānı şīrīn ḥaḳḳa teslīm (10) eyledi bulḳıyā yaş acub baḳasın cāk idüb

[6b] / (1) görüb yudılar i' zârla götürüb qara toprağa defn idüb (2) gitdiler bir kaç gün etdiler ba' dehu bulkıyânıñ (3) yas tutanlarıñ toyub şâhâ ne tonlar libâceler (4) geyürüb atasınıñ tahtına girdiler

[7a] / (1) bunca malı ve cevâhiri cem' idüb yağmış âhîretde (2) andan suâl idüb ne yirden alub cem' etdiñ (3) eger harâmdan ise ' azâbı muqarrer eger halâlden ise (4) hisâbı nolaydı bunlarla âhîret evin ma' mür (5) eyleyüb allah te' âlâ rızâsına harc itmiş olaydı (6) ac toyurub cıblaq geyüreydi olanlarıñ (7) borcından halâş idiydi şimdi kendü âhîretde (8) hisâbın virir malı bu fânî dünyâda qaldı

[8a] / (3) gözüne sürüb bağrına başdı ve gözlerinden hasret (4) siyülâbın revân idüb hazret-i muhammed muştafâya (5) ' aleyhişşatü vesellâm cân u dilden ' âşık-ı şâdıq (6) oldu oradan çıkub kendi halvet-i hâşşına

[8a] / (12) tırdı vâlidesine gelüb ayağına düşdi (13) ve elin öbüb helâllik diledi gitmek izin taleb etdi

[16a] / (12) cândan daği gecüb helâk olursın dedim ' affân (13) cün yandan bu sözleri eşitdi baña ayıtdı ki yür

[17a] / (5) çok ağladı şâh-ı mârân ayıtdı ey câmesab (6) ağlama hâlimize şükür idelim ne gelürse allahdan (7) gelür yine her derdiñ dermânın viren allahdur (8) câmesab ayıtdı ey şâhım ' aceb bu derd mi ki daği (9) bir dermân ola mı ki şâh-ı mârân ayıtdı ey

[35b] / (8) ' ayyuqa çıkmış görenleriñ ' aklı şaşar ol

[36a] / (6) qodı şâh-ı şahrâyı görüb ödü tırdı emr

[49a] / (7) dünyācadır ve ol ʿālemde Haḳ teʿālā ol deñlü (8) ferīštah yaratmışdır ki gökden igne yağsa birisi (9) yere düşmezdi ve ol ferīštahlarla elinde

[56a] / (11) serencāmım ve sergüzeştım dillerle taḳdīr ve ḳalemlerle taḳrīr

3.3.3.7. Yiyecek ve İçecek

Yz3'de geçen yiyecek-içecek isimleri şunlardır: fındık, fıstık, şerbet, süt, üzüm, armut, elma, nar, limon, turunc, karpuz, ceviz, buğday, . . .

[4a] / (9) anlar daḳı derḫāl gidüb her biri birer yemiş getürdiler (10) kimi elma kimi armud kimi fındıḳ kimi fıstıḳ . . . nar turunc üzüm (11) dünyāda ne dürlü yemiş var ise her biri şabları ucundan [8] / (1) bizde aş itmek bişmez ancak yemiş olur imdi bismillah diyü

[14a] / (10) diyüb ḫānesine alub gitdi öñüne taʿām getürüb (11) yedirdi nefiş şerbetler icirdi baʿdel taʿām

[14b] / (11) bir demirden kücük şanduk düzdirdi ve cümle levāzımı (12) ne ise ḫāzırlayub iki billürdan ḳadeḫ aldı (13) ve . . . ve süd daḳı getürdi bulḳıyā ve ʿaffān

[27b] / (5) teki meyve emcekleri ve yemişleri gūnāgūn ol cāna layıḳ (6) üzümler ve elvān amrudlar elmalar narlar turunclar limonlar (7) dünyāda her ne var ise anda mevcüd gūyā baḳ-ı cināna beñzer

[31b] / (4) ḫaḳḳa şükür idüb ḫayrān ve sergerdār oldı (5) oradan ḡayrı yerlerinde daḳı . . . ağacın ve ḳaranfil ve darcın (6) ve ceviz ve bir dürlü ağac daḳı gördi kim rengi ḳana beñzer (7) yabraḳı zaʿfrāna beñzer gün toḡub toḳunduḳda (8)öz deñlerinden zehir sızub aḳardı ve her neye toḳunsa

3.3.3.8. Manzum Kısımlar

Yz3’de geçen tek bir manzum parça vardır. O da Şahmeran’ın söylediği beyittir.

.. eger şad mübanı ve ger hezâr
..... ender ebed serencâm-ı kâr [57a]/ (12)

[57a] / (12) eger şad mübâni ve ger hezâr (13) ender ebed serencâm-ı kâr

[57b] / (1) deyüb evvel bu beyti oğudı ba’ dehu ayıtdı ey (2) câmesab ol cüvân yigit
serencâmın câmesaba

3.4. Hikâye-i Şahmeran’ın Üç Nüshasının Mukayesesi

Türk halkının muhayyilesinde önemli bir yere sahip olan Şahmeran anlatısının üç mensur nüshası çalışmamızda ele alındı. Osmanlı Türkçesi’nden günümüz Türkçesine aktardığımız bu üç nüshada, Yz1 adını verdiğimiz Hikâye-i Şahmeran adını taşıyan nüsha esas alındı. Şahmeran anlatısının yapısını oluşturan unsurlar; kişiler (şahıslar), yer(mekân), zaman, olaylar; metnin motifleri ve diğer unsurlar olmak üzere karşılaştırmalı olarak incelendi.

Nüshalar arasındaki karşılaştırma tablolar hâlinde gösterildi. Nüshada bulunmayan kısımlar yedi yıldızla, eksik kısımlar ise üç yıldızla belirtildi. Üç nüshada genel olarak aynı olan özellikler, tablo hâlinde gösterilmedi.

A. Metnin Yapısını Oluşturan Unsurların Mukayesesi

1. Kişiler

Şahmeran anlatısının şahıs kadrosu, olağan ve olağandışı kişiler olmak üzere iki başlık altında ele alındı. Yz1 ve Yz2’nin nüshaları tamdır; Yz3’ün ise giriş ve sonuç bölümü yer almadığı için kişilerin hepsi her üç nüshada da ortak değildir. Ayrıca nüshalarda aynı karakterin farklı isimlerle de temsil edildiği görülmektedir.

1.1. Olağan Kişiler

Hikâyelerin içinde doğrudan bahsedilen kişiler, telmih yoluyla bahsedilen kişiler ve meslek adıyla zikredilen kişiler olmak üzere üç başlık altında değerlendirilen olağan şahıslar, üç nüsha mukayese edilerek verildi.

Şahmeran iç içe tahkiye etme yöntemiyle oluştuğu için bu anlatı, üç farklı hikâyeyi ihtiva eder. Câmesâb'ın hayatı, Şahmeran'ın Belkıya'nın hikâyesini anlatması, Şahmeran'ın Cihân Şâh'ın hikâyesini anlatması. Her birinin şahıs kadrosu ayrı ayrı değerlendirildi.

Tablo 3: Câmesâb (Câmasb)'ın Hikâyesinin Kişileri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Danyâl.a.s.	Danyâl.a.s.	*****
Danyâl.a.s.'nin oğlu Câmesâb	Danyâl.a.s.'nin oğlu Câmasb	Câmesâb
Câmesâb'ın annesi	Câmesâb'ın annesi	Câmesâb'ın annesi
Câmesâb'ın eşi	Câmasb'ın eşi	Câmesâb'ın eşi
Câmesâb'ın ormana odun toplamaya gittiği arkadaşları	Câmasb'ın ormana odun toplamaya gittiği arkadaşları	*****
Câmesâb'ın ülkesinin padişahı Key Hüsrev	Câmasb'ın ülkesinin padişahı Key Hüsrev	*****
Padişahın veziri Şemhûr	Padişahın veziri Şemhûr	*****
Padişahın adamları	Padişahın adamları	*****
*****	Hamamcı	*****

Tablo 4: Bulkiya (Belkiya) Hikâyesinin Kişileri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Mısır padişahı Uşe	Mısır padişahı Uş	Mısır padişahı Uşad
Mısır padişahının büyük oğlu Belkiya	Mısır padişahının oğlu Bulkiya	Mısır padişahının oğlu Bulkiya ya da Belkiya*
Mısır padişahının küçük oğlu Kâhir	*****	*****
Belkiya'nın annesi	Bulkiya'nın annesi	Bulkiya'nın annesi
İsrailoğulları âlimlerinden İkab	İsrailoğulları âlimlerinden Affan	İsrailoğulları âlimlerinden Affan

*Yz3 harekeli bir nüshadır. Bu kelime bazı yerlerde Belkiya bazı yerlerde Bulkiya şeklinde yazılmıştır.

Tablo 5: Cihân Şâh Hikâyesinin Kişileri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Kabilistan Padişahı Tamhur	Kabilistan Padişahı Taymus	Kabilistan Padişahı Taymus
Tamhûr Şâh'ın oğlu Cihân Şâh	Taymus Şâh'ın oğlu Cihân Şâh	Taymus'un oğlu Cihân Şâh
Cihân Şâh'ın annesi	Cihân Şâh'ın annesi	Cihân Şâh'ın annesi
Kabil padişahının veziri Haccâc	Kabil padişahının veziri Acâc	Kabil padişahının veziri Acâc
Horasan padişahı Behrûz	Horasan Şahı***	Horasan padişahı Bihrûz
Horasan padişahının kızı****	Horasan padişahının kızı***	Horasan padişahının kızı Şâh Banu
Tamhur Şah'ın adamları	Taymus Şah'ın adamları	*****
Hindistan padişahı Keygal Hindî	Hindistan padişahı Keygal Hindî	*****

*Yz2 harekesiz olduğu için bu kelime Bulkiya ya da Belkiya şeklinde de okunabilir. Ayrıca bu kelime Yz3'de ise hem Belkiya hem de Bulkiya şeklinde yazılmıştır. Yz3'de genel olarak Bulkiya yazımından dolayı bu nüshada Bulkiya ismini kullanıldı.

Tablo 6: Telmih Yoluyla Bahsedilen Kişiler

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Hz. Muhammed	Hz. Muhammed	Hz. Muhammed
Hz. İbrahim	*****	*****
Hz. Âdem	Hz. Âdem	Hz. Âdem
Hz. Nuh	Hz. Nuh	
Hz. Süleyman	Hz. Süleyman	Hz. Süleyman
Hz. Musa	*****	*****
*****	Hz. Yusuf	*****
*****	*****	Hz. Davud
Hz.Havva	*****	*****
Nemrud	*****	*****

Olağan kişi kadrosunda yer verdiğimiz peygamberlerden, ele aldığımız üç nüshada sadece üçünün ismi müşterektir.

Tablo 7: Meslek Adıyla Geçen Kişiler

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Tabib, havace, eşekçi, oduncu, sarraf, bezzaz, bezirgan, bekçi, seyyah, sahir, vezir, dülger, şah, padişah, vezir.	Hoca, gemiciler, elçi, çengi, hazinedar, dellal, eşekçi, yazıcı, rakkas, guyende, pehlüvanlar, leşker, şahbaz, keşiş, çavuş, hamamcı, casus, padişah, vezir.	bezirgân, seyyah, hanende, padişah, vezir.

Her üç nüshada hemen geçen bu meslek isimleri, o dönemim sosyal hayatı hakkında bize bilgi vermesi bakımından önemlidir.

1.2. Olağandışı Kişiler

Her üç nüshada olağandışı şahıs kadrosu hemen hemen aynıdır. Üç yazmada, ana kahraman Şahmeran'dır. Yz2 ve Yz3 nüshalarında Şahmeran'ın adının Yemliha olduğu söylenir, Yz1'de bu isim Yemliya olarak geçer. Şahmeran'ın fiziki özellikleri ufak tefek farklılıklar olmakla beraber aynıdır. Şahmeran'ın cinsiyeti hususunda sadece Yz3'de farklı bir bilgiye rastlıyoruz. Şahmeran'ın her üç yazmadaki özellikleri şöyledir:

Tablo 8: Nüshalarda Şahmeran'ın Özellikleri

YAZMA 1	YAZMA 2	YAZMA 3
Küçük bir yılan	Küçük yılan	Yılancık
Bir ifritin taşıdığı la'l tabak üstünde	Bir ifritin taşıdığı la'l tabak üstünde	Bir ifritin taşıdığı la'l tabak üstünde
Başı insan, gövdesi yılan	Yüzü insan	Gövdesi yılan, sureti insan, bir mahbube kız çehresinde, çehresinin iki tarafında siyah zülüfleri var.
İnsan diliyle konuşur	Fasih diliyle konuşur.	Fasih diliyle konuşur.
Adı Yemliya	Adı Yemliha	Adı Yemliha
Gövdesi beyaz	Apakça billura benzer	Gümüş kaleme benzer akçe yılan

Üç nüshada geçen diğer olağandışı şahıslar şunlardır: Şahmeran (Yemliha), devler, kafir perîler, mü'min periler, iblis, cîn, şeytan, ejderhalar, konuşan kuş, ağaçlar, bitkiler ve yılanlar, Halis ve Melis, peri kızları (Demşad, Kamerbanu, Şemsa banu), melek, murg-ı şah, şehbaz, ya'mus, reisü'l hayye, rıdvan, Burak, İsrafil, Mikail, Cebrail. Sadece Yz2'de bu olağandışı şahısların dışında Yacu'c ve Macuc yer alır. Ayrıca Yz1'de peri kızlarından Demşad olarak verilen şahıs, Yz2'de Dilşad olarak geçmektedir

Tablo 9: Nüshalardaki Olağandışı Şahıslar

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Şahmeran,(Yemliha), div, perî, iblis, cîn, şeytan, ejderha, konuşan kuş, ağaç, bitki ve yılanlar, Halis, Melis, Peri kızları, melek, Murg-ı Şah, Şehbaz, Şâh-ı Zularak, Ya'mus, Reisü'l Hayye, Demşad, Kamer Banu, Şemsa Banu, Rıdvan, Burak, Cebrail.	Şâh-ı mârân(Yemliha), div, perî, iblis, cîn, Yacuc, Macuc, ejderha, konuşan kuş, ağaç ve yılanlar, Halis, Melis, Peri kızları Dilşad, Kamer, Şemsa, melek, Cebrail.	İfrit, ejderhalar, Şahmeran(Yemliha), yılanlar, div, peri, şeytan, iblis, canavar, Şâh Sahra, Halis, Melis, Şeyban, melek, ferîştah, İsrafil, Mikail, Cebrail,...

2. Yer (Mekân)

Yazmaların her üç varyantında da yer (mekân) hayalî ve olağanüstü olmak üzere ikiye ayrılır. Masallarda çoğunlukla olayın geçtiği yer belli değildir; fakat bunun yanında bazen Hint, Mısır, İstanbul, Şam, Yemen, Bağdat gibi kalıplaşmış yer adları da kullanılır.

2.1 Olağan Mekânlar

Tablo 10'da ve Şekil 4'teki yer isimleri bize olayın geçtiği coğrafya hakkında daha net bilgi verir. Haritada olayın geçtiği yerler işaretlenmiştir.

Tablo 10: Nüshalardaki Olağan Mekânlar

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Adana, Mısır, Şam, Beytü'l-mukaddes, Kabil, Horasan, Bağdad, Hicaz, Hindisyan, Yemen, Tahran, Serendib Dağı, Cidde, Isfahan, Tur Dağı, Ceyhun suyu, Çin Denizi	Ceyhun, Mısır, Şam, Kabilistan, Horasan, Yemen, Mekke, Kabil	Mısır, Beytü'l Mukaddes, Mekke-i Mükerreme, Horasan, Şam, Kabilistan, Türkistan, Fuhistan*, Velistan*, Lafistan*, Kuhistan*

*Fuhistan, Kuhistan, Velistan, Lafistan olarak geçen yer adlarının günümüzde hangi ülkeler için kullanıldığını bilmiyoruz

Şekil 4: Olağan Mekânların Haritada Gösterilmesi¹²⁹

Kaynak: <http://www.toplumsalbilinc.org> (13.06.2011)

¹²⁹ <http://www.toplumsalbilinc.org> (13.06.2011)

2.2. Olağandışı Mekânlar

Üç nüshada da hemen hemen olağandışı mekanlar ortaktır. Bunların başında masalların vaz geçilmez mekânlarından olan Kâfdağı gelir. Diğer olağandışı mekanlar şunlardır; Kulzem İklimi, Karınca diyarı, Gul diyarı, Genc-i Cevahir Dağı, Kal'a-i Gevhernigin, Kûh-ı Semender, Tayru'l-mülûk, cennet, cehennem, Hazreti Süleyman'ın mezarının olduğu mağara ve Şahmeran'ın yer altındaki sarayı.olağandışı mekânlar her üç nüshada da ortak olduğu için tabloda gösterilmedi. Yalnız Yz3 eksik olduğu için birkaç Cihân Şâh'in macerası sırasında geçen olağandışı mekânlar orada yoktur.

3. Zaman

Bütün nüshalarda zaman, olağan ve olağandışı olmak üzere ikiye ayrılır. Yz1 ve Yz2 varyantlarında olayın Danyal peygamberin zamanında geçtiğine dair bir bilgi tespit ediyoruz. Her iki varyantta da cihanı küfür kaplayınca Allahuteala peygamber olarak Danyâl'i gönderir. Danyâl a.s. hem peygamber hem hekimdir. Danyâl a.s'ın M.Ö. 4-5.y.y.'larda Tarsus civarında yaşadığına inanılır; ki türbesi şunda Mersin'in Tarsus ilçesindedir. Elimizdeki her üç varyantta dönemin Hak inancı, Hz. Musa'ya gönderilen Tevrat'ın hüküm sürdüğü bir dönem olduğu anlaşılıyor. Ayrıca, Tevrat'ın içinde Hz. Muhammed'in geleceğine dair müjdenin yer alması her üç varyantta da ortaktır.

Sözlü gelenekte dilden dile anlatılan bu anlatının hangi tarihlerde yazıya geçirildiğine dair her üç varyantta da farklı bilgiler ediniyoruz.

3.1. Olağan Zaman: Olağan zaman, üç nüshada genel olarak aynı olmakla beraber bazı yerlerde varyantlaşmaların olduğu görülmektedir. Nüshalarda geçen olağan zamanın bütün örnekleri Tablo 11'de verilmedi. Sadece önemli gördüklerimiz mukayeseli olarak örneklendirildi.

Tablo 11: Nüshalardaki Olağan Zaman

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Danyâl a.s. zamanı	Danyâl a.s. zamanı	*****
Câmesâb'ın yedi yaşına gelince mektebe verilmesi	Câmesâb'ın yedi yaşına gelince mektebe verilmesi, altı ay gidip gelir; ama bir şey öğrenemez.*	*****
*****	*****	Bulkiya'nın babası ölünce halkın birkaç gün yas tutması
Cihân Şâh'ın beş yaşına gelince hocaya verilmesi	Cihân Şâh yedi yaşına girince hocaya verdiler	*****
Câmesâb'ın akşam namazı vaktinde Şahmeran'ın yanından ayrılıp yatsı vakti evine gitmesi	*****	*****
Câmesâb'ın yedi yıl Şahmeran'ın yanında kalması	*****	*****
*****	Cihân Şâh'ın on altı yaşına girince ava çıkması	Cihân Şâh'ın on altı yaşına girince ava çıkması
*****	Câmasb'ın yedi yıl hamama girmemesi	*****
Cihân Şâh'ın on yaşına gelince Tevrat'ı tamamıyla okuması	*****	*****

*Yz2'de Camasb'ın kaç yıl mektebe gittiğine dair iki farklı bilgi örtüşür. Başta mektebe altı ay gittiği söylenirken, son kısımda yedi yıl gittiğine dair ifade yer alır.

3.2. Olağandışı Zaman: Her üç nüshada da olağandışı zaman için kullanılan ifadeler genel olarak aynıdır. Bu ifadeler şunlardır; Üç aylık yolu üç günde gitmek, Hızır a.s.'ın vasıtasıyla bir yıllık yolun bir lahza gidilmesi, altı aylık yolun altı saatte gidilmesi gibi...

4. Olaylar

Şahmeran anlatısı çerçeve masal özelliğini taşıyan bir yapıda kurulduğu için anlatının içinde başlı başına üç farklı hikâyeye yer alır. Bu hikâyeleri birbirine bağlayan ana unsur, Camesab' a iki hikâyeye anlatan Şahmeran'dır.

Yz1 ve Yz2 nüshaları tamdır.. Yz3'ün giriş ve sonuç bölümleri yoktur. Genel olarak her üç varyantta epizotlar ortakken, bazı yerlerde varyantlaşma olduğunu tespit edildi.

Her üç varyanttan yola çıkarak Yemliha'nın Öyküsü, Hikâyeye-i Şahmeran, Câmesâb-nâme olarak bilinen bu anlatının olay örgüsünü üç ana başlık altında incelendi.

Şahmeran Anlatısının Epizotları:

- 1.Câmesâb'ın Şahmeran'ı tanımadan önceki hayatı
- 2.Câmesâb'ın Şahmeran'ı tanıdıktan sonraki yeraltındaki hayatı
 - a. Şahmeran'ın Câmesâb'a Belkıya' nın hikâyesini anlatması
 - b.Şahmeran'ın Câmesâb'a Cihân Şâh'ın hikâyesini anlatması
3. Câmesâb'ın Şahmeran'ın yanından çıkıp evine döndükten sonraki hayatı

Şahmeran anlatısı üç hikâyeye etrafında şekillenir. Bunlar; Camesab'ın Hikâyesi, Belkıya'nın Hikâyesi ve Cihan Şah'ın Hikâyesi'dir.

Yz3 varyantında Câmesâb'ın Şahmeran'ı tanımadan önceki hayatı ve onun yanından evine döndükten sonraki hayatı yoktur. Bütün varyantlardaki ana epizot Belkıya'nın macerası üzerine kurulmuştur.

Yz1 ve Yz2 varyantında Câmesâb'ın hamama girmesi önemlidir. Yz3 varyantında bu kısım yoktur. Yz1 ve Yz2 varyantında Câmesâb hamama girince Şahmeran'ı gördüğüne dair alâmet(nişan) ortaya çıkar. Yalnız Yz1 ve Yz2 varyantlarında alâmetin ortaya çıkış biçimi farklıdır. Yz1 varyantında Şahmeran'ı görenin belinden aşağısı beyaz pul pul olurken, Yz2 varyantında Şahmeran'ı görenin belinden dizine kadar kapkara olur. Binbirgece masallarında 47 geceyi ihtiva eden Hâsib'in macerasında Şahmeran'ı görenin

göbeğinin kapkara olması şeklinde geçer. Bu yönüyle de Binbir gece Masalları ile Yz2 örtüşür.

Yz1 ve Yz2 varyantlarında kahramanın arkadaşları tarafından kuyuda bırakılıp gitmesi epizodu hikâyenin başlamasını sağlar. Kahramanın maceraya itilmesinde bu epizot önemlidir.

Anlatının elimizdeki bütün varyantlarında olağandışı kişiler, yer, zaman, olaylar ile gerçek yer, zaman, kişiler ve olaylar iç içedir. Üç yazmada da Belkıya ve Cihan Şah'ın yaşadığı olağandışı maceralar yer alır. Şahmeran bu maceraları Câmesâb'ı oyalamak için anlatır. Üç nüshada da olağandışı olaylar genel olarak aynıdır. Yalnız Yz3 eksik bir nüsha olduğu için Cihâh Şâh'ın macerası bu nüshada yer almaz.

Anlatının elimizdeki bütün varyantlarında aynı miktarda olmamakla birlikte manzum kısımlar da yer alır. Bu manzum kısımlar “beyit” şeklinde verilmiştir ve bütün varyantlardaki şiirler birbirinden farklıdır.

Her üç varyantta da yer alan Belkıya(Bulkıya) olarak geçen kahramanın, Hazreti Muhammed aşkına düşüp onu aramak için yollara düşmesi, yedi deryayı geçmesi, kısaca onun bu arayışı birçok maceranın doğmasına sebep olmuştur.

Bütün varyantlarda “yedi” rakamı önemlidir. Câmesâb'ın yedi yaşına gelince mektebe verilmesi, yedi derya, yedi kat gök, yedi cehennem, yedi yıl Câmesâb'ın Şahmeran'ın yanında tutsak kalması vs.

Câmesâb'ın hamama götürülmesi Yz1 ve Yz varyantının dönüm noktasını teşkil eder. Kahramana yeni macera ufkunu bu epizot açmaktadır. Bu epizot Şahmeran'ın sonunu getirmekle beraber Câmesâb'a sonsuz ilmi, padişaha da sağlık bahşetmektedir.

Yz1 ve Yz2 varyantında Şahmeran'ın cinsiyetine dair bir bilgiye rastlamıyorken, Yz3'de onun cinsiyetine dair bilgi ediniyoruz. “kız çehreli mahbube” ifadesiyle cinsiyeti verilmiştir.

Varyantların teşekkül ettiği dönemlerde isimleri geçen tüccar, bezirgan, hanende, hamamcı gibi kişilerin toplumda oynadığı rol, her üç varyantın sosyal hayatının yorumlanmasında önemlidir.

Üç varyantta da olağanüstü varlıkların kahramanlara yardım ettikleri görülür. Varyantlarda geçen epizotların genel olarak benzer olması bu anlatının tek bir menşeden yayılmış olduğunu göstermektedir. Her üç varyantta mahallî damgaya rastlıyoruz. Bu damgada sosyal ve tarihî tesirler vardır.

Yz1 ve Yz2 varyantında kahramanın iş bulmak için evden ayrılması ve uzun süre gurbette kalması söz konusudur. Yz3’de kahramanın iş bulmak için evden çıktığına dair bir bilgi yoktur; fakat gurbette olduğu ve eve dönmek istediği defalarca tekrar edilir. İş bulmak için evden ayrılma epizotu birçok halk anlatısında ortaktır.

Yz1 haricindeki bütün varyantlarda Câmesâb’ın ölümünden bahsedilmez. Yz3 varyantında Cihân Şâh hikâyesi tamamlanmamıştır.

Yz1’de Câmesâb padişahın adamları tarafından zorla hamama götürülürken, Yz2’de hamamcının ısrarları sonucu Câmesâb hamama girer. Yz3’de Câmesâb’ın hamama girmesi epizotu yer almaz.

Yz1 varyantının adı “Hikâye-i Şahmeran” olarak verilmiş, Yz2’nin adı ise “Câmasb-Nâme” olarak verilmiştir. Yz3 varyantında ise herhangi bir başlığa rastlamıyoruz.

Elimizde bulunan üç nüshanın varyantlardaki epizotları mukayeseli olarak Tablo 11’de gösterilmiştir.

Yukarıda değindiğimiz tüm bilgilere elimizde bulunan üç yazma eserin nüshalarından istifade ederek ulaşılmıştır.

Tablo 12: Üç Nüshanın Olay Örgüsü /Camesab'ın Hikâyesi

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Hikâye-i Şahmeran	Câmasbnâme	*****
Danyâl a.s. nin peygamber olması ve ölümsüzlük otunu bulması	Danyâl a.s. nin peygamber olması ve ölümsüzlük otunu bulması	*****
Danyâl a.s Cebrail a.s konuşması	Danyâl a.s Cebrail a.s konuşması	*****
Danyâl a.s öleceğini anlayıp karısına birkaç kağıt bırakması ve nasihati	Danyâl a.s öleceğini anlayıp karısına birkaç kağıt bırakması ve nasihati	*****
Danyâl a.s oğlu olması	Danyâl a.s oğlu olması	*****
Danyâl a.s oğlu Câmesâb'ın yedi yaşına gelince okula verilmesi, başarısızlığı	Danyâl a.s oğlu Câmesâb'ın yedi yaşına gelince okula verilmesi, başarısızlığı	*****
Câmesâb'ın a.s evlendirilmesi	Câmesâb'ın a.s evlendirilmesi	*****
Câmesâb'ın ormana odun toplamaya gönderilmesi Camesab'ın annesi çalışmasını ister.***	Câmesâb'ın ormana odun toplamaya gönderilmesi Camesab'ın eşi çalışmasını ister.***	*****
Câmesâb'ın ormanda tesadüfen bal kuyusunu bulması	Câmesâb'ın ormanda tesadüfen bal kuyusunu bulması	*****
Câmesâb'ı arkadaşları kuyuda bırakıp gitmesi	Câmesâb'ı arkadaşları kuyuda bırakıp gitmesi	*****
Câmesâb'ın arkadaşları annesine öldüğü haberini götürmesi	Câmesâb'ın arkadaşları annesine öldüğü haberini götürmesi	*****
Câmesâb'ın kuyuda akrebi görüp çıkış için yol araması	Câmesâb'ın kuyuda akrebi görüp çıkış için yol araması	*****
Câmesâb'ın kendini yeraltı sarayı Şahmeran'ın ülkesinde bulması	Câmesâb'ın kendini yeraltı sarayı Şahmeran'ın ülkesinde bulması	Câmesâb'ın kendini yeraltı sarayı Şahmeran'ın ülkesinde bulması
Câmesâb'ın Şahmeranla tanışması	Câmesâb'ın Şahmeranla tanışması	Câmesâb'ın Şahmeranla tanışması
Câmesâb'ın Şahmeran'a macerasını anlatması	Câmesâb'ın Şahmeran'a macerasını anlatması	Câmesâb'ın Şahmeran'a macerasını anlatması
Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Belkiya'nın hikâyesini anlatması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Belkiya'nın hikâyesini anlatması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Belkiya'nın hikâyesini anlatması
Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Cihân Şâh'ın hikâyesini anlatması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Cihân Şâh'ın hikâyesini anlatması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı oyalamak için Cihân Şâh'ın hikâyesini anlatması

Tablo 12'nin devamı

Câmesâb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi	Câmesâb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi	Câmesâb'ın Şahmeran'dan kendi dünyasına gitmek için izin istemesi
Şahmeran'ın Câmesâb'ı hamama girmemesi şartıyla bırakması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı hamama girmemesi şartıyla bırakması	Şahmeran'ın Câmesâb'ı hamama girmemesi şartıyla bırakması
Câmesâb'ın kuyudan çıkıp anasının yanına gitmesi	Câmesâb'ın kuyudan çıkıp anasının yanına gitmesi	*****
Câmesâb'ın kendisine ihanet eden arkadaşlarının yanına gitmesi	Câmesâb'ın kendisine ihanet eden arkadaşlarının yanına gitmesi	*****
Arkadaşlarının onu hamama götürmek istemesi ve onun ahdinden dolayı hamama girmeyi reddetmesi	Arkadaşlarının onu hamama götürmek istemesi ve onun ahdinden dolayı hamama girmeyi reddetmesi	*****
Câmesâb'ın ülke padişahı Key Hüsrev'in hastalanması	Câmesâb'ın ülke padişahı Key Hüsrev'in hastalanması	*****
Câmesâb'ı padişahının tedavisinin Şahmeran'da olduğunun vezir Şemhûr tarafından söylenmesi	Câmesâb'ı padişahının tedavisinin Şahmeran'da olduğunun vezir Şemhûr tarafından söylenmesi	*****
Câmesâb'ın padişahın adamları tarafından zorla hamama götürülmesi	Câmesâb'ın yedi yıl sonra yolunun hamama uğraması, hamamcının Câmesâb'ı hamama girmesi konusunda ısrar etmesi,	*****
Câmesâb'ın hamamda yıkanırken sultanın kullarının kendisini alıp sultanın huzuruna götürmesi	Câmesâb'ın hamamda yıkanırken sultanın kullarının kendisini alıp sultanın huzuruna götürmesi	*****
Câmesâb'ın Şahmeran'ı gördüğüne dair nişanının ortaya çıkması belinden aşağısının beyaz pul pul olması	Câmesâb'ın Şahmeran'ı gördüğüne dair nişanının ortaya çıkması, belinden dizine kadar kapkara olması	*****
Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini bilmediğini söylemesi üzerine işkence görmesi	Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini bilmediğini söylemesi üzerine işkence görmesi	*****
Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini söylemesi	Câmesâb'ın Şahmeran'ın yerini söylemesi	*****
Şahmeran'ın Câmesâb'a sitemde bulunması	Şahmeran'ın Câmesâb'a sitemde bulunması	*****
Câmesâb'ın pişmanlığını ve üzüntüsünü dile getirmesi	Câmesâb'ın pişmanlığını ve üzüntüsünü dile getirmesi	*****
Şahmeran'ın Câmesâb'a yolda giderken öğütte bulunması	Şahmeran'ın Câmesâb'a yolda giderken öğütte bulunması	*****

Tablo 12'nin devamı

Câmesâb'ın Şahmerân'ın öğüdünü yerine getirmesi	Câmesâb'ın Şahmerân'ın öğüdünü yerine getirmesi	*****
Câmesâb'ın vezir Şemhûr'un ölüm haberini padişah Keyhüsrev'e getirilmesi ve padişah'ın iyileştirilmesi	Câmesâb'ın vezir Şemhûr'un ölüm haberini padişah Keyhüsrev'e getirilmesi ve padişah'ın iyileştirilmesi	*****
Padişah tarafıntan Câmesâb'a vezirlik verilmesi	Padişah tarafıntan Câmesâb'a vezirlik verilmesi	*****
Câmesâb'ın hiçbir şey bilmez iken hikmetlerle donanması.	Câmasb'ın birçok ilme vakıf olması	*****
Câmesâb'ın ölmesi	*****	*****
*****	1063(1647)	1277/ (1861)

Varyantlarda olmayan kısımlar için yedi yıldız(*****) işareti konulmuştur.

Bulkıya'nın Hikâyesi

Belkıya(Bulkıya)'nin hikâyesi üç nüshada da geçmektedir. Üç nüshayı mukayese ederken çok fazla farklılık olmamakla beraber birkaç yerde varyantlaşmanın olduğu tespit edildi. Üç nüshada da Mısır Şah'ının adı farklıdır.Yz1'de Uşe,Yz2'de Uş, Yz3'de Uşad olarak geçer. Yz1 ve Yz2'de Mısır Şahının Tevrat'ın Hz. Muhammed'den bahseden sayfalarını saklamasından bahsedilir; fakat Yz3'de bahsedilmez. Yz1 de Belkıya babasının ölümünden sonra tahta geçer. Yz2 veYz3'de babası ölmeden önce yerine oğlunun geçmesini vasiyet eder. Yz1'de Belkıya tahtı kardeşi Kahir'e bırakıp Hz. Muhammed'in aşkıyla yollara düşer. Yz2 ve Yz3'de Belkıya'nın kardeşinden bahsedilmez. Yz3'de Bukıya'nın annesinin ibadetle meşgul olması Yz1 ve Yz2'de yer almaz. Yz1'de İkab olarak geçen kişi Yz2 ve Yz3'de Affan olarak geçmektedir. Yz1'de Belkıya bilerek Şahmeran'ın yerini İkab'a söylerken, Yz2 ve Yz3'de yanlışlıkla söylemektedir. Yz1'de Şahmeran kendisini kendi adasına götürmelerini ister ve Belkıya ve İkab da götürür. Yz2 ve Yz3 de Şahmeran'ı kendi adasına götürmezler.

Tablo 13: Üç Nüshanın Olay Örgüsü / Bulkıya'nın Hikâyesi

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Mısır Padişahı Uşe'nin Tevrat'ı okurken Hz. Muhammed'den bahseden kısımları görüp bu kısımları Tevrat'tan çıkarıp saklaması	Mısır Padişahı Uş'un Tevrat'ı okurken Hz. Muhammed'den bahseden kısımları görüp bu kısımları Tevrat'tan çıkarıp saklaması	*****
Mısır padişahı Uşe'nin ölmesinden sonra büyük oğlu Belkıya'nın tahta geçmesi ve Bir süre Belkıya'nın padişahlık yapması	Mısır padişahı Uşe ölmeden önce tahtını âlim olan oğlu Bulkıya'ya bırakması. Bulkıya'nın bir süre padişahlık yapması.	Mısır padişahı Uşad'ın ölmeden önce tahtını âlim olan oğlu Bulkıya'ya bırakması. Bulkıya'nın bir süre padişahlık yapması.
Belkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması	Bulkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması	Bulkıya'nın atasından kalan gümüş sandık içinde na't-ı şerifi okuyup Hz. Muhammed'e âşık olması
Belkıya tahtını kardeşi Kahir'e bırakıp	*****	*****
Belkıya gitmek için annesinden izin ister.	Bulkıya gitmek için annesinden izin ister.	Bulkıya annesinden gitmek için izin ister. Annesi de kendini dine adar. İbadetle meşgul olur.
Hz. Muhammed'i bulmak için yollara düşer	Hz. Muhammed'i bulmak için yollara düşer	Hz. Muhammed'i bulmak için yollara düşer
Belkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir	Bulkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir	Bulkıya'nın bir gemiye biner ve gemi bir adaya gelir
Belkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür	Bulkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür	Bulkıya adada uyuyakalır ve uyandığında geminin gittiğini görür
Belkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması	Bulkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması	Bulkıya adada "Kelime-i Tevhit" getiren yılanları duyup onlarla konuşması
Belkıya'nın adada Şahmeran ile tanışması ve Şahmeran'ın ona vasiyette bulunması	Bulkıya o adadan ayrılıp gemiyle başka bir adaya gelir ve Şahmeran ile tanışır.	Bulkıya o adadan ayrılıp gemiyle başka bir adaya gelir ve Şahmeran ile tanışır.
Belkıya'nın sandal ile adadan ayrılıp Şam'a gelmesi	Bulkıya'nın gemi ile adadan ayrılıp Şam'a gelmesi	Bulkıya'nın gemi ile adadan ayrılıp Şam'a gelmesi
Belkıya'nın İkab'la tanışması	Bulkıya'nın Affan'la tanışması	Bulkıya'nın Affan'la tanışması
İkab'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması	Affan'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması	Affan'ın Hz. Süleyman'ın mührüne sahip olmak için Şahmeran'ı göreni araması
Belkıya'nın İkab'a Şahmeran'ın yerini söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri	Belkıya'nın Affan'a Şahmeran'ın yerini yanlışlıkla söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri	Belkıya'nın Affan'a Şahmeran'ın yerini yanlışlıkla söylemesi ve Şahmeran'ın olduğu adaya gelmeleri

Tablo 13'ün devamı

Şahmeran'ı kandırıp, 40 gün hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri	Şahmeran'ı kandırıp hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri	Şahmeran'ı kandırıp hapsedmeleri ve Hz. Süleyman'ın yanına gitmeyi sağlayacak bitkiyi ondan öğrenmeleri
Şahmeran'ı kendi adasına bırakmaları	*****	*****
Şahmeran'ın Belkiya'ya tavsiyeleri	Şahmeran'ın Bulkiya ve Affan'a tavsiyede bulunur.	Şahmeran'ın Bulkiya ve Affan'a tavsiyede bulunur.
Belkiya ile İkab'ın ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları	Belkiya ile Affan ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları	Belkiya ile Affan ağacın suyundan ayaklarına sürüp Hz. Süleyman'ın mağarasına varmaları
Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan İkab'ı ejderhanın yakması	Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan Affan'ı ejderhanın yakması	Hz. Süleyman'ın yüzüğünü almaya çalışan Affan'ı ejderhanın yakması
Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Belkiya'ya ateşin tesir etmemesi	Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Bulkiya'ya ateşin tesir etmemesi	Kalbindeki peygamber sevgisinden dolayı Bulkiya'ya ateşin tesir etmemesi
Belkiya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi	Bulkiya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi	Bulkiya'nın Cebrail ile konuşması ve Cebrail'in ona yol göstermesi
Belkiya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar	Bulkiya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar	Bulkiya'nın yolunu şaşırması, bir adaya gelmesi ve orada karşılaştığı olağandışı olaylar
Belkiya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar	Bulkiya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar	Bulkiya'nın evine dönmek için derya derya dolaşması ve karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar
Belkiya'nın Cihan Şah ile karşılaşması	Bulkiya'nın Cihan Şah ile karşılaşması	Bulkiya'nın Cihan Şah ile karşılaşması
Belkiya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Belkiya'ya hikâyelerini anlatmaları	Bulkiya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Bulkiya'ya hikâyelerini anlatmaları	Bulkiya'nın Cihan Şah'a, Cihan Şah'ın Belkiya'ya hikâyelerini anlatmaları
Belkiya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar	Bulkiya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar	Bulkiya'nın Cihan Şah'ın yanından ayrılıp karşılaştığı olağandışı olaylar
Belkiya'nın Mısır'a gelmesi	Bulkiya'nın Mısır'a gelmesi	Bulkiya'nın Mısır'a gelmesi

Cihan Şah'ın Hikâyesi

Üç nüshada da Cihan Şah'ın hikâyesinden bahsedilir. Yz3 eksik olduğu için bazı epizotlar burada yer almaz. Tespit ettiğimiz farklılıklar şunlardır; Yz1'de Kabilistan padişahının adı Tamhur olarak geçerken, Yz2 ve Yz3'de Tamhur olarak geçmektedir. Yz1'de Horasan şahının adı Behruz olarak geçerken Yz2'de ismi geçmez.Yz3'de ise Bihruz olarak geçer. Yz1'de padişahın çocuk özlemine veziri Hacac çözerken, Yz2 ve Yz3'de müneccimler çözmektedir. Ayrıca Yz1'de vezirin adı Hacac olarak geçerken Yz2

ve Yz3’de Acac olarak geçmektedir. Yz1 ve Yz2’de Horasan şahının kızının istenmesi söz konusudur, Şahın kızının ismi zikredilmez; Yz3’de ise kız istenmesi olayı geçer, ayrıca şahın kızının adının Şah Banu olduğu da zikredilir.Yz1’de Horasan Şahının kızıyla Kabilistan padişahının mübarek bir gecede evlenmesi söz konusu iken Yz2 ve Yz3’de sadece evlenmelerinden bahsedilir. Yz1’de Cihan Şah’ın doğumunun dokuz ay on gün sonra olduğu söylenirken, Yz2 ve Yz3’de ayrıntılı bir bilgi verilmeden doğumdan bahsedilir.Yz1 ve Yz2’de Cihan Şah’ın adının konulması yer alırken Yz3’de böyle bir bilgi yer almaz. Yz1’de ve Yz2’de müneccimler Cihan Şah’ın talihine bakarlar; Yz3’de böyle bir bilgi yer almaz. Cihan Şah’ın yedi yaşına gelince okula verilmesi sadece Yz2’de vardır. Cihan Şah’ın on yaşına gelince Tevrat’ı tamamlaması sadece Yz1’de vardır. Cihan Şah’ın on bir yaşına gelince divan kurup eğlenmesi sadece Yz2’de geçer.Yz1 ve Yz2’de Kabilistan Padişahı savaşla meşgul olduğu zikredilirken, Yz3’de ibadetle meşgul olduğu söylenir. Yz1 ve Yz2’de Cihan Şah’ın ava gitmesinden bahsedilir, fakat kaç yaşında gittiğinden bahsedilmez. Yz3’de ise Cihan Şah’ın on altı yaşına girince Allah’ın takdirinin gerçekleştiği söylenir. Yz3’ün bundan sonraki kısımları yoktur; yani Cihan Şah’ın olağandışı macerasını bu nüshada göremiyoruz. Cihan Şah’ın ava çıktıktan sonra yaşadığı macera Yz1 ve Yz2’de aynıdır. Üç nüshada da Cihan Şah mezarın başında beklerken Belkiya(Bulkıya) onu görür ve karşılıklı birbirlerine başlarından geçen hikâyeyi anlatırlar.

Tablo 14: Üç Nüshanın Olay Örgüsü / Cihan Şah’ın Hikâyesi

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Kabilistan padişahı Tamhur Şah’ın çocuğunun olmaması	Kabilistan padişahı Taymus Şah’ın çocuğunun olmaması	Kabilistan padişahı Taymus Şah’ın çocuğunun olmaması
Tamhur Şah’ın çocuk sahibi olmak için çareler araması	Taymus Şah’ın çocuk sahibi olmak için çareler araması	Taymus Şah’ın çocuk sahibi olmak için çareler araması
Veziri Haccac’ın Horasan Şahı Behruz’un kızından çocuğunun olacağını söylemesi	Müneccimlerin Taymus Şah’a Horasan Şahı’nın kızından çocuğunun olacağını söylemesi***	Müneccimlerin Taymus Şah’a Horasan Şahı Bihruz’un kızından çocuğunun olacağını söylemesi
Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızının istenmesi***	Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızının istenmesi***	Horasan Şahına hediyeler ve name gönderilip kızı Şah Banu’nun istenmesi
Tamhur Şah ile Horasan padişahının kızının mübarek bir gecede evlenmesi	Tamhur Şah ile Horasan padişahının kızı evlenir.***	Tamhur Şah ile Horasan padişahının kızı evlenir.***

Tablo 14'ün devamı

Dokuz ay, on gün sonra çocuklarının dünyaya gelmesi	Bir zaman sonra çocuğu dünyaya gelir***	Bir zaman sonra çocuğu dünyaya gelir***
Adının Cihan Şah konulması	Adının Cihan Şah konulması	*****
Cihan Şah'ın beş yaşına gelince talihine bakılması***	Müneccimler, Cihan Şah'ın talihine bakılır ve on altı yaşında bir macera yaşayacağını söylerler.***	*****
*****	Cihan Şah'ın yedi yaşına gelince hocaya verilmesi	*****
Cihan Şah'ın on yaşına gelince Tevrat'ı tamamlaması	*****	*****
*****	Cihan Şah'ın on bir yaşına gelince divan kurup eğlenmesi	*****
Tamhur Şah'ın Cihan Şah'ı kendi yerine tahta geçirmesi	Taymus Şah'ın Cihan Şah'ı kendi yerine tahta geçirmesi	Taymus Şah'ın Cihan Şah'ı kendi yerine tahta geçirmesi
Tamhur Şah'ın Keygal-i Hindi ile savaşla meşgul olması	Taymus Şah'ın Keygal-i Hindi ile savaşla meşgul olması	Taymus Şah'ın Keygal-i Hindi ile ibadet ile meşgul olması***
Cihan Şah'ın birgün ava çıkması ve kaybolması	Cihan Şah'ın birgün ava çıkması ve kaybolması	Cihan Şah'ın on altı yaşına girince Allah'ın takdirinin başına gelmesi.***
Cihan Şah'ın karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar	Cihan Şah'ın karşılaştığı olağandışı varlık ve olaylar	*****
Cihan Şah'ın Murg-ı Şah'ın sarayında güvercin kıyafetindeki peri kızlarından birini görüp âşık olması.	Cihan Şah'ın Murg-ı Şah'ın sarayında güvercin kıyafetindeki peri kızlarından birini görüp âşık olması.	*****
Cihan Şah'ın peri kızı Şemsa'nın gömleğini kapması ve onu kendi ülkesine götürmesi	Cihan Şah'ın peri kızı Şemsa'nın gömleğini kapması ve onu kendi ülkesine götürmesi	*****
Cihan Şah'ın Şemsa'yı annesi ve babası ile tanıştırmaması ve düğünlerinin yapılması	Cihan Şah'ın Şemsa'yı annesi ve babası ile tanıştırmaması ve düğünlerinin yapılması	*****
Şemsa'nın gömleğinin kokusunu bulup tekrar kuş olup uçuşması	Şemsa'nın gömleğinin kokusunu bulup tekrar kuş olup uçuşması	*****
Şemsa'nın kendisini "Kale-i Gevhernigin" de bulacağını Cihan Şah'a söyleyip uçuşması	Şemsa'nın kendisini "Kale-i Gevhernigin" de bulacağını Cihan Şah'a söyleyip uçuşması	*****
Cihan Şah'ın Şemsa'yı bulmak için yaşadığı olağandışı olaylar	Cihan Şah'ın Şemsa'yı bulmak için yaşadığı olağandışı olaylar	*****
Cihan Şah'ın Şemsa'nın yaşadığı yeri bulması ve babası ile tanışması	Cihan Şah'ın Şemsa'nın yaşadığı yeri bulması ve babası ile tanışması	*****
Cihan Şah ile Şemsa'nın düğünlerinin yapılması	Cihan Şah ile Şemsa'nın düğünlerinin yapılması	*****

Tablo 14'ün devamı

Cihan Şah'ın Şemsa'yı kendi ülkesine götürmesi, zaman zaman ailesini ziyaret etmeleri	Cihan Şah'ın Şemsa'yı kendi ülkesine götürmesi, zaman zaman ailesini ziyaret etmeleri	*****
Birgün Şemsa'nın ailesini ziyaretleri esnasında dinlendikleri yerde Şemsa'yı bir kurdun öldürmesi	Birgün Şemsa'nın ailesini ziyaretleri esnasında dinlendikleri yerde Şemsa'yı bir kurdun öldürmesi	*****
Şemsa'ya öldüğü yerde mezar yapılması ve Cihan Şah'a da temsili bir mezar yapılması.	Şemsa'ya öldüğü yerde mezar yapılması ve Cihan Şah'a da temsili bir mezar yapılması.	*****
Cihan Şah'ın bütün ömrünü Şemsa'nın mezarının başında geçirmesi	Cihan Şah'ın bütün ömrünü Şemsa'nın mezarının başında geçirmesi	*****
Cihan Şah'ın birgün mezarın başında bekler iken Belkiya ile karşılaşması ve hikâyelerini karşılıklı anlatmaları.	Cihan Şah'ın birgün mezarın başında bekler iken Bulkiya ile karşılaşması ve hikâyelerini karşılıklı anlatmaları.	Cihan Şah'ın birgün mezarın başında bekler iken Bulkiya ile karşılaşması ve hikâyelerini karşılıklı anlatmaları.

B. Şahmeran'ın Üç Nüshasının Motifleri ve Mukayesesi

Şahmeran anlatısını üç nüshasının motiflerini tespit ederken öncelikle bu konuda yapılmış Stith Thompson'un Motif Index of Folk Literature adlı altı ciltlik eserinde 23 ana başlık altında topladığı çalışması esas alınmıştır. Motif Index olarak da bilinen çalışmasındaki ana başlıklar şunlardır: Mitolojik Motifler, B. Hayvanlar, C.Tabu (yasak), D.Sihir, E.Ölüm, F.Olağanüstülükler, G. Devler, H. Sınavlar, Denemeler, İ.Akıllı ve aptal, K. Aldatmalar, L. Kaderin Ters Dönmesi, M. Geleceğin Tayini, N.Şans ve Talih, P. Toplum, Q. Mükâfat ve Cezalar, R. Esirler ve Kaçaklar, S. Anormal Zulümler, T. Cinsiyet, U. Hayatın Tabiatı, V. Din, W. Karakter Özellikleri, X. Mizah, Z. Çeşitli Motif Grupları.

Hikâye-i Şahmeran ya da Camasbnâme olarak geçen bu anlatıda toplam 40 motif tespit edildi. Tespit edilen motifler, genel olarak üç nüshada müşterektir. Yz3'ün nüshası eksik olduğu için bazı motifler burada yer almaz.Yz3'de 34 motif yer alır. Genel olarak tespit edilen 40 motif başlıkları şunlardır: 1. Ad Koyma Motifi, 2. Ağaç Motifi, 3. Akıllı-Aptal Motifi, 4. Alâmet (Nişan) Motifi 5. Aldatmalar Motifi, 6. Alet(sihirli obje) Motifi, 7. Anormal Zulüm Motifi, 8. Aşk motifi, 9. Ateş(od) Motifi, 10. Av Motifi, 11. Bilge Kişi Motifi, 12. Çocuksuzluk Motifi, 13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar, 14. Din Motifi,

15. Doğum Motifi, 16. Don (Kıyafet) Değişirme Motifi, 17. Evlenme Motifi, 18. Geleceğin Tayini Motifi, 19. Hayvan Motifi, 20. Hızır ve Pir Motifi, 21. Işık Motifi, 22. Kaderden kaçılmayacağı Motifi, 23. Kadın Motifi 24. Kafdağı Motifi, 25. Kuyuya Atılma Motifi, 26. Maden Motifi, 27. Mağara Motifi, 28. Mansıp Alma Motifi, 29. Mitolojik Motifler, 30. Mükâfat ve Ceza Motifi, 31. Olağanüstülükler, 32. Ölüm Motifi, 33. Renk Motifi, 34. Sayı Motifi, 35. Sınavlar- Denemeler Motifi 36.Sihir Motifi, 37. Tabu- Yasak Motifi, 38.Tutsak Olma Motifi, 39. Uyku ya Kalma Motifi 40. Ziyafet Motifi

Tablo 15: Nüshalardaki Motifler ve Mukayesesi

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
1. Ad Koyma Motifi	1. Ad Koyma Motifi	1. Ad Koyma Motifi
2. Ağaç Motifi	2. Ağaç Motifi,	2. Ağaç Motifi,
3. Akıllı- Aptal Motifi	3. Akıllı- Aptal Motifi	*****
4. Alamet (Nişan) Motifi	4. Alamet (Nişan) Motifi	*****
5. Aldatmalar Motifi,	5. Aldatmalar Motifi,	3. Aldatmalar Motifi,
6. Alet(sihirli obje) Motifi	6. Alet(sihirli obje) Motifi	4. Alet(sihirli obje) Motifi
7. Anormal Zulüm Motifi	7. Anormal Zulüm Motifi	*****
8. Âşk motifi	8. Âşk motifi	5. Âşk motifi
9. Ateş(od) Motifi	9. Ateş(od) Motifi	6. Ateş(od) Motifi
10. Av Motifi	10. Av Motifi	*****
11. Bilge Kişi Motifi	11. Bilge Kişi Motifi	7. Bilge Kişi Motifi
12. Çocuksuzluk Motifi	12. Çocuksuzluk Motifi	8. Çocuksuzluk Motifi
13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar	13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar	9. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar
14. Din Motifi	14. Din Motifi	10. Din Motifi
15. Doğum Motifi	15. Doğum Motifi	11. Doğum Motifi
16. Don (Kıyafet) Değişirme Motifi	16. Don (Kıyafet) Değişirme Motifi	12. Don (Kıyafet) Değişirme Motifi***
17. Evlenme Motifi	17. Evlenme Motifi	13. Evlenme Motifi
18. Geçiş Motifi	18. Geçiş Motifi	14. Geçiş Motifi
19. Geleceğin Tayini Motifi	19. Geleceğin Tayini Motifi	15. Geleceğin Tayini Motifi
20. Hayvan Motifi	20. Hayvan Motifi	16. Hayvan Motifi
21.Hızır ve Pir Motifi	21.Hızır ve Pir Motifi	*****
22. Işık Motifi	22. Işık Motifi	17. Işık Motifi

Tablo 15'in devamı

23. Kaderden kaçılmayacağı Motifi,	23. Kaderden kaçılmayacağı Motifi,	18. Kaderden kaçılmayacağı Motifi,
24. Kadın Motifi	24. Kadın Motifi	19. Kadın Motifi
25.Kafdağı Motifi	25.Kafdağı Motifi	20.Kafdağı Motifi
26. Kuyuya Atılma Motifi	26. Kuyuya Atılma Motifi	*****
27. Maden Motifi	27. Maden Motifi	21. Maden Motifi
28. Mağara Motifi	28. Mağara Motifi	22. Mağara Motifi
29.Mansıp Alma Motifi	29.Mansıp Alma Motifi	23.Mansıp Alma Motifi
30. Mitolojik Motifler	30. Mitolojik Motifler	24. Mitolojik Motifler
31. Mükâfat ve Ceza Motifi	31. Mükâfat ve Ceza Motifi	25. Mükâfat ve Ceza Motifi
32. Olağanüstülükler	32. Olağanüstülükler	26. Olağanüstülükler
33. Ölüm Motifi	33. Ölüm Motifi	27. Ölüm Motifi
34. Renk Motifi	34. Renk Motifi	28. Renk Motifi
35. Sayı Motifi	35. Sayı Motifi	29. Sayı Motifi
36. Sınavlar- Denemeler Motifi	36. Sınavlar- Denemeler Motifi	30. Sınavlar- Denemeler Motifi
37.Sihir Motifi	37.Sihir Motifi	31.Sihir Motifi
38. Tabu- Yasak Motifi	38. Tabu- Yasak Motifi	32. Tabu- Yasak Motifi
39.Tutsak Olma Motifi	39.Tutsak Olma Motifi	33.Tutsak Olma Motifi
40. Uyku ya Kalma Motifi	40. Uyku ya Kalma Motifi	34. Uyku ya Kalma Motifi
41. Ziyafet Motifi	41. Ziyafet Motifi	35. Ziyafet Motifi

Yz1 ve Yz2 varyantlarında kullanılan 40 motif ortaktır, Yz3 eksik bir metin olduğu için altı motif bu yazmada yer almaz.

Ortak motiflerin kullanıldığını bu üç yazmada, bu unsurlar tespit edilip aynı başlık altında sınıflandırıldı. Ancak bu başlıkların altında geçen unsurların zaman zaman değişikliğe uğradığını görüyoruz. Örneğin; ad koyma motifi altında müşterek başlık altında değerlendirdiğimiz nüshaların her üçünde de aynı sayıda ad koyma motifi yer almamaktadır. Yz1 ve Yz2'de Câmesâb ile Cihân Şâh'ın ad koyma motifini tespit ediyorken, Yz3'de sadece Cihân Şâh'ın adının konulduğu epizotta bu motife rastlıyoruz. Bu motifler arasındaki benzer ve farklı özellikler, teker teker aşağıda maddeler hâlinde ifade edilmiştir.

1. Ad Koyma Motifi: Yz1, Yz2 ve Yz3'de bu motif ortaktır; fakat Yz1 ve Yz2'de geçen Câmesâb ve Cihân Şâh'ın ad konulması motifi, Yz3'de sadece Cihân Şâh'ın ad konulması şeklinde geçer.

2. Ağaç Motifi: Her üç varyantta da bu motif ortaktır. Olağandışı özelliklere sahip konuşan ağaçlar hangi derde deva olduklarını söylerler.

3. Akıllı-Aptal Motifi: Bu motif Yz1 ve Yz2’de ortakken, Yz3’de bu motif yoktur. Câmesâb’ın Şahmeran’ın tavsiyesiyle ikinci köpüğü içip hikmetlerle donanmadan yani akıllı olmadan önceki hâli yıllarca mektebe gidip bir elif öğrenemeyecek, elinden hiçbir iş gelemeyecek kadar hünersiz ve aptaldır.

4. Alâmet (Nişan) Motifi: Bu motif Yz1 ve Yz2’de ortaktır; fakat Yz1’de alametin ortaya çıkması Câmesâb’ın vücudunun beyaz pul pul olması şeklinde iken Yz2’de bu alâmet Câmesâb’ın belinden göbeğine kadar kapkara olmasıdır. Yz3’de bu motif yoktur.

5. Aldatmalar Motifi: Bu motif Yz1, Yz2, Yz3’de ortak olmakla beraber Yz3’ün bazı kısımlarında eksiktir. Yz3’de Câmesâb’ın arkadaşları tarafından aldatılması, vezir Şemhûr’un Câmesâb’ı aldatmaya çalışması, Câmesâb’ın vezir Şemhûr’u aldatması yer almaz. Üç nüshada da Şahmeran kandırılarak günlerde hapsedilir.

6. Alet(sihirli obje) Motifi: Sihirli obje olarak “yüzük” ve “gömlek” Yz1 ve Yz2’de ortakken, Yz3’de sadece “yüzük” sihirli objedir.

7. Anormal Zulüm Motifi: Bu motif Yz1 ve Yz2’de ortakken, Câmesâb’a işkence ederek Şahmeran’ın yerini söyledikleri epizodu Yz3’de yoktur.

8. Aşk motifi: Her üç varyantta da ortaktır. Varyantlarda ilahi ve beşerî olmak üzere iki türlü aşk vardır. Bunlar; Belkıya ’nın Hazreti Muhammed’e duyduğu aşk, Cihân Şâh’ın Şemsa’ya duyduğu aşktır.

9. Ateş(od) Motifi: Bu motif, her üç varyantta da ortaktır. Ateşin kötülere yakıp iyilere tesir etmemesi bu motifin fonksiyonunu oluşturur. Affan(İkab)’ı ateşin yakması, Belkıya ’ya tesir etmemesi.

10. Av Motifi: Yz1 ve Yz2’de ortak olan bir motiftir. Yz3’de yoktur. Olayın gidişatını değiştirmesi, kahramanı maceraya sevketmesi bakımından önemlidir. Cihân Şâh ava çıkar ve kaybolur, kendini olağanüstü bir dünyada bulur.

11. Bilge Kişi Motifi: Her üç varyanta da ortaktır. Bilge kişiler genellikle vezirlerdir. Yz1 ve Yz2’de olağandışı kişilerden Murg-ı Şâh geçmektedir.

12. Çocuksuzluk Motifi: Her üç varyantta da ortaktır. Kabilistan padişahının çocuğu olmaz. Tahtını tacını kime teslim edeceğini düşünür. Dua eder, fakir fakara doyurur. Sonunda Horasan padişahının kızıyla evlenirse çocuğunun olacağını öğrenir.

13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar: Her üç varyantta bu motif ortaktır. Cinler, periler, devler, konuşan ağaçlar ve hayvanlar vs...

14. Din Motifi: Bu motif her üç varyantta olmakla beraber, varyantlaşmaların görüldüğü motiftir. Her üç varyantta dini şahsiyetler geçer; fakat bunlar da farklılıklar söz konusudur. Örneğin; genel olarak aynı olmakla beraber aynı peygamber isimleri zikredilmez. Bunun dışında geçen dini dua ve ayetlerin büyük bir kısmı üçünde de farklıdır.

15. Doğum Motifi: Yz1 ve Yz2’de bu motif ortaktır. Câmesâb’ın doğumu ve Cihân Şâh’ın doğumu. Yz3’de ise sadece Cihân Şâh’ın doğumu yer alır.

16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi: Genel olarak üç varyantta da bu motif vardır. Cebrail a.s.’nin insan suretine girmesi ve Şemsa’nın gömlek sayesinde güvercin kıyafetinden insan suretine girmesi. Yz3’de Şemsa’nın don(kıyafet) değiştirmesi yoktur.

17. Evlenme Motifi: Yz1 ve Yz2’de bu motif ortaktır. Câmesâb’ın evlendirilmesi, Kabilistan padişahının evlendirilmesi ve Cihân Şâh’ın evlendirilmesi olmak üzere üç evlilik vardır. Yz3’de sadece Kabilistan padişahının evliliği vardır.

18. Geleceğin Tayini Motifi: Yz1 ve Yz2’de Dânyâl a.s.’nin kendisinden sonra bir oğlunun olacağını ve onun da çok hikmetli ve uzun ömürlü olacağını bilmesi, Kabilistan

padişahının Horasan şahının kızından çocuğunun olacağını bilmesi, Şemhûr'un padişahın hastalığına Şahmeran'ın iyi geleceğini bilmesi epizotları yer alır. Y3'de sadece Kabilistan padişahının Horasan şahının kızından çocuğunun olacağını bilmesi yer alır.

19. Hayvan Motifi: Her üç varyantta olağanüstü özelliklere sahip hayvanlara rastlıyoruz. Bunların başında “Şahmeran” gelir. Yılanların şahı Yemliha olarak bütün büyük küçük yılanlara hükmeder. Ayrıca, Yz1 ve Yz2'de geçen aynı fonksiyona sahip üç hayvan vardır. Bunlar; Camesab'ı yediğini iddia edilen kaplanlar, Camesab'ın kuyuda karşısına çıkan akrep, Şemsa'yı öldüren kurt'tur.

20. Hızır ve Pir Motifi: Yz1 ve Yz2'de bu motif ortaktır. Yz3'de yoktur. Bulkiya(Belkiya) rastladığı Hızır (a.s)'a evine nasıl döneceğini sorar.

21. Işık Motifi: Her üç varyantta da ortaktır. Gerek Şahmeran'ın yeraltı sarayı, gerek Hazreti Süleyman peygamberin bulunduğu mağaralar ışıklıdır. Her iki yer de olağandışı mekânlardır.

22. Kaderden Kaçılmayacağı Motifi: “Kaderin ters dönmesi” şeklinde Stith Thompson'un sınıflandırdığı motifi, Yz1,Yz2,Yz3 nüshalarında “kaderden kaçılmayacağı, kaderin kaza olacağı” düşüncesi etrafında motif başlığı altında ele alındı. Her üç varyantta da ortaktır.

23. Kadın Motifi: Her üç nüshada da kadınlar ikinci plandadır. Üç tane anne karakteri, ve iki tane de eş karakteri ile karşılaşılıyor. Câmesâb'ın annesi, Bulkiya'nın annesi ve Cihân Şâh'ın annesi. Eş olarak ise; Câmesâb'ın eşi, Cihân Şâh'ın eşi nüshalarda yer alır. Yz3'de Câmesâb'ın annesi haricinde diğer kadın karakterler ortaktır.

24. Kafdağı Motifi: Masalların vazgeçilmez motiflerinden biri olan olağandışı özelliklere sahip Kafdağı, üç nüshada da ortaktır.

25. Kuyuya Atılma Motifi: Yz1 ve Yz2'de Câmesâb'ın arkadaşları tarafından kuyuda bırakılması motif yer alırken, Yz3'de bu motif yoktur.

26. Maden Motifi: Yz1, Yz2 ve Yz3 varyantlarının üçünde de maden motifine rastlıyoruz. Altın, gümüş, bakır, demir, pulat, elmas, yemim, yakut yazmalarda geçen maden isimleridir. Hatta başlı başına bütün madenlerin çıktığı Cevherdağı varyantlarda geçer.

27. Mağara Motifi: Her üç varyantta da ortak bir motiftir. Şahmeran'ın bulunduğu mağara ve Süleyman peygamberin bulunduğu yerler olağanüstü özelliklere sahiptir.

28. Mansıp Alma Motifi: Yz1 ve Yz2'de Bulkiya'nın babasının vasiyeti ile onun yerine geçmesi, Cihân Şâh'ı babasının tahta geçirmesi, Key Hüsrev'in Câmesâb'a vezirlik vermesi bu motife örnektir. Yz3'de sadece Cihân Şâh'ı babasının tahta geçirmesi mansıp motifi olarak geçer.

29. Mitolojik Motifler: Her üç varyantta da ortaktır. Yaratılış miti geçer. Yılanların cehennem yılanları olduğunu, Allah'ın senede iki kere onları yeryüzüne göndermesi, insanoğlunun cennetten yeryüzüne gönderilmesi, Halis ve Melis'in çiftleşmesinden akrep cinsinin ortaya çıkması vs. bu motife örnek gösterilebilir.

30. Mükâfat ve Ceza Motifi: Yz1 ve Yz2'de İkâb (Affan)'ı ateşin yakarak cezalandırması, Bulkiya'yı gönlündeki peygamber aşkından dolayı ateşin yakmayarak mükâfatlandırması, Câmesâb'ın sonsuz ilimle mükâfatlandırılması, Şemhûr'un ölümle cezalandırılması epizotu geçer. Yz3'de ise bu son iki epizot yoktur.

31. Olağanüstülükler Motifi: Her üç varyantta genel olarak bu motif ortaktır. Danyâl peygamber olağanüstü özelliklere sahiptir. Kendisinden sonra bir çocuğu olacağını, çok uzun ömürlü ve bilge olacağını söylemesi. Hazreti Musa'nın Tur Dağı'nda Allah (c.c.) ile konuşması, Kabil padişahının Horasan padişahının kızından çocuğunun olacağını müneccimler tarafından bilinmesi, Cihan Şah'ın talihine bakılıp geleceğine dair müneccimlerin yorum yapması v.s. nüshalarda geçen olağanüstü durumlara örnektir.

32. Ölüm Motifi: Bu motif her üç varyantta vardır; fakat üçünde de farklılıklar tespit edildi. Yz1'de Danyâl a.s.nin ölümü, Mısır Şâhı Uşe'nin ölümü, İkab'ın ölümü, Şemsa'nın ölümü, Şemhûr'un ölümü, Şahmeran'ın ölümü ve Câmesâb'ın ölümü olmak

üzere yedi kişinin ölümü geçer. Yz2’de bu ölümlerden sadece Câmesâb’ın ölümü yer almamıştır. Yz3’de ise sadece Mısır Şahı Uşad ve Affan’ın ölümleri vardır.

33. Renk Motifi: Üç nüshada genel olarak aynı renk motifleri kullanılmıştır. Kullanılan renk isimleri şunlardır: Kırmızı (kızıl, la’l), Beyaz (akça, ak), yeşil, gümüş rengi, atlas rengi, sarı, za’feran yeşili, siyah(kara, kapkara). Şahmeran anlatısının renk dünyası yedi renkten oluşur.

Şekil 5: Şahmeran’ın Renk Dünyası

34. Sayı Motifi: Her üç varyantta da sayı motifi geçer; fakat üçünde de varyantlaşma olduğunu görüyoruz. Motif olarak değerlendirdiğimiz sayılar şunlardır: 3, 6, ve 7’dir. Yz1’de bu sayıların dışında 40 sayısının da motif olarak geçtiğini görüyoruz. Şahmeran’ın 40 gün Hapis kalması, Cihan Şah ile Şemsa Banu’nun 40 gün 40 gece düğün yapmaları ve Cihan Şah’a refakat eden 40 bekar kız bu sayısının iade edildiği epizotlardır.

Tablo 16: Nüshalardaki Sayı Motifleri

3 Rakamı	6 Rakamı	7 Rakamı
Cennette kalmayı sağlayan 3 kelime	Câmesâb’ın 6 yıl mektebe gitmesi	Câmesâb’ın 7 yaşına gelince mektebe verilmesi
Ya’mus’un 3 gün Kal’a-i Gevhernigin’de tutsak kalması	Perileri 6 tufan cinsinden olmaları	Câmesâb’ın Şahmeran’ın yanında 7 yıl kalması
Şahmeran’ın 3 parçaya bölünerek çömleğe konulması	6 aylık yolun 6 saatte gidilmesi	7 kat gök ve 7 kat yerler
3yiğit(Cebrail, İsrail,Mikâil mele	6 türlü nimetle bezenmiş ağaç	Cihân Şâh’ın yanında 7 kulu olması
3 minare boyu dağkardeş (peri kızları Şemsa, Kamer, Demşad ile üç kuş kardeş Murg-ı Şah, Yamus ve Şehbaz)	6 ayaklı meyve	Cihân Şâh’ın 7 kuluyla 7 gün 7 gece fırtınadan kurtulamaması
3 kez kuyunun ağzında Şemhûr’un Şahmeran’ı çağırması		Kuşların 7 gün 7 gece hazreti Süleyman’a dua etmesi
3 kez olsun diye Dânyâl’in Cebrail’e sabret demesi		Murg-ı Şâh’ın 7 günlüğüne kaldığı saraydan uzaklaşması

Tablo 16'nın devamı

3 gün Keyhüsrev'e Şahmeran'ın parçalarının yedirilmesi		Cihân Şâh'ın Şemsa'nın yolunu 7 gün gözetmesi
3 aylık karınca iklimi		Belkıya'nın 7 gün misafir olması.
3 ay aç susuz Cihân Şâh'ın gitmesi		Câmesâb 7sene hamama girmez
		İkab ile Belkıya'nın 7 deryayı geçip Hazreti Süleyman'ın mağarasına varmaları
		7 cehennem
		7 inci
		7 cevherli taş Câmasb'ın başına koyarlar

35. Sınavlar- Denemeler Motifi: Yz1'de kuyunun içinde bulunan şeyin ne olduğunu tespit etmek için arkadaşları Câmesâb'ı tadına baktırırlar, bal olduğunu anlayınca balı sahiplenirler. Yz ve Yz3'de bu deneme sınama yoktur. Her üç varyantta da Bukıya(Belkıya) yedi deryayı geçmek için verdiği mücadele ve macera ayrıntılarıyla anlatılır.

36. Sihir Motifi: Efsûnlu sözler her üç varyantta da vardır. İkab(Affan)'ın efsûnlu kitabına bakıp Hazreti Süleyman'ın yüzüğünü almak istemesi, Hazreti Süleyman'ın olduğu mağaraya gidince efsûnlu sözler okuması üçünde de vardır. Yz1 ve Yz2'de vezir Şemhûr, Şahmeran'ı bulunduğu yerden çıkarmak için efsûnlar okur. Bu epizot Yz3'de yoktur.

37. Tabu- Yasak Motifi: Her üç varyantta bu motif kullanılmıştır. Üçünde de yasaklar çiğnenmiştir. Varyantlarda geçen yasaklar şunlardır: Bulkıya'nın kilitli sandığı açması, Affan ile Bulkıya'nın Hazreti Süleyman'ın olduğu mağara gitmesi, Cihân Şâh'ın Murg-1 Şâh'ın girmesini yasakladığı odaya girmesi, Câmesâb'ın hamama girmesi, Hazreti Âdem ve Havva'nın yasaklanmış buğdayı yemesi, Yahudilerin cumartesi günü balık avlamaları.

38. Tutsak Olma Motifi: Her üç varyantta da bu motif geçer. Câmesâb'ın Şahmeran'ın yanında yedi yıl tutsak kalması, Şahmeran'ın Affan(İkab)'ın tuzağına düşüp demir kafes içinde dolaştırılması bu motifin yazmalardaki örnekleridir.

39. Uyuyakalma Motifi: Her üç varyantta da bu motif kullanılmıştır. Câmesâb'ın Şahmeran'ın köşkünde uyuyakalması, Bulkiya'nın Şahmeran'ın olduğu adada uyuyakalıp geminin onu almadan gitmesi bu motifin yazmalardaki örnekleridir.

40. Ziyafet Motifi: Her üç varyantta bu motif geçer. Kendini Şahmeran'ın sarayında bulan Câmesâb'a ziyafet verilir, yedi deryayı gezen Bulkiya'ya gittiği yerde ziyafet vermeleri, Cihân Şâh'ın evlilik merasiminde ziyafet verilir, Keyhüsrev'i iyileştiren Câmesâb'a padişah ziyafet tertip eder. Son iki epizot Yz3'de yoktur.

C. Diğer Unsurlar

Üç nüshanın yapı bakımında tahlili ve motiflerin mukayesesi dışında kalan bölümler diğer unsurlar başlığı altında ele alındı. Diğer unsurlar da “Ayet, Hadis, Tespih ve Dualar, Bitki, Esmâü'l Hüsnâ, Halk Hekimliği, Hamam, Özlü Sözler, Yiyecek-İçecek, Manzum Kısımlar” olmak üzere sekiz başlık altında incelendi.

1. Yz1,Yz2,Yz3'de Geçen Ayet, Hadis, Tespih ve Dualar

Genel olarak üç varyantta da dini unsurlara rastlıyoruz; fakat Yz1'de bu unsurlar daha fazladır. Üç nüshada toplam beş ayet geçtiği tespit edildi. Bu ayetler, Kur'an-ı Kerim'de kıssalarına yer verilen Hz. Musa, Hz. Süleyman ve Hz. Âdem ile alâkalı ayetlerdir. Bakara Suresi 35.ayet Yz1 ve Yz2'de geçmektedir. Nisa Suresi 145.ayet sadece Yz3 'de geçmektedir, A'raf Suresi 143.ayet sadece Yz1'de geçmektedir.Yz2'de Sad Suresi 35.ayet geçmektedir. Üç nüshada geçen dinî ifadeler şunlardır:

Bârekallah, Berekallah, Bismillahirrahmanirrahîm, Elhamdülillah, Elham- dülillah illezi et' amenâ veseğânâ ve ce'alnâ mine'l-müslimîn, Elhükümüllah,Esselätü vesselâmu 'aleyke yâ hayre halkıllahi, Eşhedü enlâilâhe illallahu ve eşhedü enne Muhammeden

‘abdühü ve resûlühü,Hû hû,İnne’lmünâfîkîne fiddarinü’l esfel, İzâcâü’l-kazâ‘imülbaşar, Lâ ilâhe illallah Muḥammed resûlullah, Lebbeyk Lâ şerîke leke lebbeyk, Len terânî yâ Mûsâ, Levlâke levlâke lemâ ḥalaḳtü’l eflâk, Min-el evvel ilâ’l âḥiri, Rabbi hebli mülken la yenbaġi, Sem‘ân ve ṯâ‘aten, Tevekkeltü ‘alellah, Ve lâ teḳrabâ hazîhi’ş-şecerete, Velâ teḳrabâ hazîhi’şşecereti fetekûnâ minez’zâlimîn

2. Bitki

Üç nüshada geçen bitki isimleri genel olarak aynıdır. Nüshalarda geçen bitki isimleri tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 17: Nüshalardaki Bitkiler

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Aġa: kavak, sandal, elma, ud, fındık, fıstık, bakkam, hindistan cevizi. Çiçek,sünbül,za’feran(safran), gül(gülsuyu) Tahıl : arpa, buġday.	Aġaç: nar, yemiş, kestane, fındık, elma, sandal, ud, bakkam. Çiçek:gülab(gül),za’fran, yasemin. Tahıl: Arpa, buġday.	Aġaç: ud, bakkam, sandal aġaçları, meşelik, üzüm, armut, elma, nar, limon, turunc, karpuz, nar Çiçek: sünbül, reyhan, za’fran, numan, gül, gülistan, sünbül, reyhan, zakkum Tahıl: buġday

3. Esmayihüsna

Her üç varyantta tek yaratıcı olan “Allah” inancı vardır. Allah (c.c) nitelerken çeşitli sıfatlar kullanılmıştır. Bu sıfatlar genel olarak aynı olmakla beraber farklı kullanımların olduġu da tespit edildi. Allah, Halık, Hakk Teala, Tanrı, Hüdâ kullanımı her üç varyantta da ortaktır. Yz1’de farklı olarak “Gök Tengri”, “Rab”, Kahhar” “Zülcelal” kullanımı vardır. Yz2’de “Halkperverdigar” “Tanrı Teala” kullanımı farklıdır. Yz3’de sadece farklı olarak “Kerem Allah” kullanımı vardır.

Her üç varyantta geçen Allah'ın isimleri ya da sıfatları, o zamanki toplumun dini yaşayışı ve inancı hakkında bize bilgi vermesi hususunda önemlidir. Dikkat edilirse, bu isimler Arapça, Farsça ve Türkçe kökenli kelimelerdir. Bir yerde geçen “Tanrı Teala” kullanımını ise Arapça ve Türkçe kelimelerinin bir arada kullanıldığına örnektir.

Tablo 18:Nüshalardaki Esmayhüsna

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Allah	Allah	Allah
Hüdâ	Hüdâ	Hüdâ,
Tengri	Tanrı	Tanrı
Göktengri	Hakk Teala	Hakk Teala
Hallâk	Halkperverdigâr	Kerem Allah
Kahhâr	Tanrı Teala	
Rab		
Zülcelâl		

4. Halk Hekimliği

Üç nüshada halk hekimliği için önemli bilgileri ihtiva eder. Tarihi bir şahsiyet olan Danyâl peygamberden bahseden Yz1 ve Yz2’de, Danyâl peygamberin ölümüne çare olan otu bulması ve her üç nüshada da Şahmeran’ın hangi ağacın ve bitkinin hangi derde ilaç olacağını söylemesi tabiatın dertlerin çözümü için başvurulan bir kaynak olduğunu ortaya koyar. Günümüzde, insanların kendilerini şifa kaynağı olarak gördükleri aktarlara atmaları, şifalı bitkiler muhtevalı yayınlara ve televizyon programlarına ilgi göstermeleri bunun en önemli göstergesidir.

5. Hamam

Üç nüshada da geçen önemli mekânlardan biri de hamamdır. Hamam kültürü, Türk toplumu için önemli bir yere sahiptir. Şahmeran her üç varyantta da Câmesab’ın hamama girmesini yasaklar. Câmesab’ın hamama girmesiyle vücudunda Şahmeran’ı gördüğüne dair alâmet ortaya çıkar. Yz3’de Câmesâb’ın hamama girdiği kısım yoktur.

Mersin-Tarsus'da bugün, Şahmeran hamamı olarak geçen bir mekân vardır. Nüshalarda olayın geçtiği mekânla bu hamamın olduğu mekân örtüşür. Yz1'de olay Adana şehrinde, Ceyhun ırmağı yakınlarında geçer. Yz2'de Ceyhun suyu civarında olay geçer. Yz3'de bu kısım yer almaz. Halk tarafından Şahmeran'ın bu hamamda üç parçaya bölünüp öldürüldüğüne inanılır; fakat elimizdeki nüshalarda böyle bir bilgi yoktur. Sadece Yz2' de Şahmeran'ın öldürüldüğü yer olarak Şemhûr'un evi gösterilir.

6. Özlü Sözler

Her üç varyantta da deyim, atasözü gibi kalıplaşmış özlü sözler yer almaktadır. Bu ifadelerden bazıları günümüzde hâlâ kullanılıyorken, bazıları unutulmuş ya da değişikliğe uğramıştır. Toplumun olaylara bakışı ve yaşantısı hakkında bilgi veren bu ifadelerin örnekleri aşağıda verilmiştir.

- Akli şaşmak
- Ayak basacak yer kalmamak
- Bağrına basmak
- Boynu buruk esir gibi olmak
- Can başına sıçramak
- Cân cânândan azizdir, kişi tez ölmeyi istemez.
- Canına kâr eylemek
- Ciğeri kebab olmak
- Dâmenin bus etmek
- Dünya başına dar olmak
- El bağlamak
- Fukarayı gözetmek
- Gam hırkasını başına çekmek
- Gökten iğne yağsa biri yere düşmez.
- Gözleri kararmak
- Göz nuru
- Helak olmak
- Helallik dilemek
- Her kime iyilik eylersen yavuzluğu ondan öğren

- İl vilayete düşman kılmaz
- İyiliğe kemlik herkes eder*
- Kara toprağa defnetmek
- Kazaya rıza lazımdır
- Kendinden ümidi kesmek
- Kim nefesine uyar, toprağı başına koyar.
- Ne gelirse Allah'tan, her derdin dermanını veren Allah'tır.
- Ok yaydan çıkmak
- Ödü turmak
- Ömrünü yoluna sarf etmek
- Sükût ikrardandır
- Şirin canını Hakk'a teslim etmek
- Takati tak olmak
- Uğurlar olsun
- Yas tutmak
- Yukarıdan bir iğne bıraksalar yere düşmez
- Yüreği yanmak

*İyiliğe kemlik herkes eder, şeklinde geçen ifade günümüzde “İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı” şeklinde kullanılmaktadır. Varyantta geçen bu kullanımda mantık hatası vardır.

7. Yiyecek-İçecek

Genel olarak üç nüshada geçen yeme-içme ile alâkalı kelimeler aynıdır. Toplumun yaşam koşulları, yeme-içme kültürünü vermesi açısından bu bilgiler önemlidir.

Tablo 19: Nüshalarda Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri

YAZMA1	YAZMA2	YAZMA3
Arpa, buğday, etmek, süd, bal(asel), meyve, şarap, şekerli helvalar, şiş (kuzu, koyun) kebab, şarap, şerbet, elma, fındık, fıstık, Hindistan cevizi.	Arpa, tahıl, nar, şarap, yemiş, süt, şerbet, kestane, fındık, elma, nar, gülâb, ekmeğ, nan, süt, buğday.	Fındık, fıstık, şerbet, süt, üzüm, armut, elma, nar, limon, turunc, karpuz, ceviz, buğday.

8. Manzum Kısımlar

Her üç varyantta da manzum kısımlar yer alır; fakat bu manzum bölümler anlatıların geneli düşündüğünde çok az bir kısmı oluşturur. Her üç nüshada da şiirlerin nazım birimleri “beyit” tir. Üçünde de geçen şiirler müşterek değildir. Beyit sayısı da üç varyantta eşit değildir. Yz1’de beyitler Cihân Şâh’ın ağzından söylenir, Yz2’de ise Cihân Şâh ile Murg-ı Şâh arasında geçen konuşmada karşılıklı söylenir. Yz3’de sadece Şahmeran’ın söylediği bir beyit vardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YAZMA ESERLERİN TRANSKRİPSİYONLU OLARAK GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

4.1. 06 Mil Yz A 8102 Arşiv Numaralı Yazma

[1a] / (1) işbu hikâye-i mümtâze ... tab^c ve menâfi^c ı derc (2) ider ... râci^c olmak meclis-i ma^c ârif nezâret-i (3) celîlesi tarafından ruşsatına himmet ve a^c talar bile tab^c (4) kılındı her ne kadar birkaç kaza-yı nefise daği kılınacak (5) ise de şimdilik matbu^c a-yı mezkûr beynennâs firârına (6) olur ise inşâallahu te^c âlâ tab^c -ı şânide ideriz

(7) hikâye-i Şâh-ı mârân

hikâye-i Belkıyâ 11	hikâye-i Cihânşâh 39	hikâye-i Şemsabânû 69
hikâye-i İkâb 14	hikâye-i Şâh-ı murg 50	hikâye-i Keygâl-i hindî 71
hikâye-i Şâhsahrâ 24	hikâye-i Dûhter şâh-ı peri 52	hikâye-i Belkıyâ'nın Mısır'a geldiği 73
hikâye-i kûh-ı kâf 31	hikâye-i kâl'a-ı Gevhernigîn 61	hikâye-i giriftâr-ı Şâh-ı mârân 80

[2a] / (1) hikâye-yi Şâh-ı merân (2) Bismillahirrahmanirrahîm

(3)elhamdülillahirabbil‘âlemîn veşşalâtü vesselâmu ‘alâ hayri halkıhi Muhammedin ve âlihi ecma‘îne ey dîn (4) karındaşı ve âhîret yoldaşı ma‘lûm ola ki bu kitâb da Aḥmed ibn-i Maḫşûdı budur ki (5) ümmet-i Muhammed olan ihvân okuyub yâdigâr idinüb teemmül birle fikir ideler Cenâb u (6) Rabbül‘âlemîn olan Hallâkıñ kuvvetini ve kudretini ve hikmetini ḫâzret-i faḫr-ı ‘âlem Muhammeden (7) ‘ül-Muḫtafâ şallâllahu ‘aleyhi vesellem ḫâzretleriniñ katında ve maḫlûkâtı katında rif‘ati ve ḫâdir ve (8) kıymetini bilüb ümmet olduğına şükür ideler ve mülâḫaḫa kıllalar ki sâir peygamberleriñ (9) ümmet iken ḫâzret-i Muhammed a.s. şerîfiñ görüb adını işitmişler ‘âşık olub muḫabbetiñ (10) ağacı ḫalbinde kök bağlamış anıñ arzûsıyla seyyâḫ olub gezmişler bunca (11) eziyyet ve zaḫmet ve meşâḫḫat çekmiş ol muḫabbet dâline ziyân getürmemiş ey aña ümmet (12) olan ihvân ‘acabâ seniñ ḫalbinde daḫi ol muḫabbet ağacınıñ yaprağı var mıdır (13) ol Muhammed Muḫtafâ şallâllahu te‘âlâ ‘aleyhi vesellem ḫâzretleri ḫâḫ te‘âlâ katında (14) öyle mergûb ve maḫbûb ve maḫbûl ḫuldur ki Rabbül‘âlemîn celle şânühü anıñ (15) ḫâḫında levlâke levlâke lemâ ḫalaktü’l eflâk ya‘ni ḫabîbim eğer sen (16) olmasın bu ‘âlemi ḫâḫ itmezdim buyurdı o cümle maḫlûkâtı ketm-i ‘ademden (17)şâḫrâ-yı vücûda getürmezdim getürdiğime sebeb oldur ki benim vahdaniyetim bileler sen beni [2b]/ (1) ḫulum ve resûlüm olduğımı bileler ve seni bilmeyen ḫulum biñ kerre * lâilâhe illallahu (2) Muhammed resûlullah* dimeyince ḫabûl itmey ey Muhammed ümmeti ol vaḫit ḫâdir kıymet bilmeyen ihvân-ı (3) sâliğada geḫen enbiyâlar ki ḫâzret-i İbrâḫîm as ve Mûsâ as gibi ülü’l ‘izam u peygamberler (4) ḫâzret-i Muhammed as ümmetliğin ḫabûl idüb aña ümmet olmuşlardır nitekim ḫâzret-i (5) Mûsâ şalavâtullahi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhîm ecma‘în ḫâzretleri bir gün tûr tağında (6) tekellüm idüb ayıtdı yâ Rabbi baña cemâliñi göster nidâ geldi ki len terâni yâ Mûsâ dünyâda (7) benim cemâli yâ kemâlimi kimse göremez illâ âḫîr zamân peygamberi resûlum bir gice mi‘râc (8) idüb göklerime çıkub ‘arşı ve cennetimi seyr idüb bilâ-keyf velâ-mekân (9) cemâlimi göstersem gerek ḫâzret-i Mûsâ ayıtdı baña sen kelîm deyüb fevk-al tûr (10) yetmiş biñ ḫicâb senden vâsiḫa ile tekellüm idersin ammâ Muhammed as benim ḫabîbimdir (11) fevk-al ‘arş benimle bilâ-vâsiḫa ve bilâ-keyf tekellüm idersen benim cemâlimi göremezsın (12) ammâ ḫarşuki tağa nazâr eyle

deyüb emr-i şerîf vârid olunca haq te'âlâ ol (13) 'arz-ı cemâl eyledi ol tağ 'azamet-i heybetden pâre pâre oldu toz gibi tağıldı (14) Mūsâ as peşimân olub ayıtdı yâ Rabbi bilmeyüb istedigim nesne senden istimdâda (15) şıgındım Haq te'âlâ ayıtdı yâ Mūsâ nice Mūsâlarım vardır cemâlimi görmek isterler (16) ammâ tākāt getüremezler Mūsâ as ayıtdı yâ Rabbi benden ğayri Mūsâ var mı haq (17) celle ve 'alâ hazretleri diledi kim habîbiniñ ne gūnâ şerîf olduğın hazret-i Mūsâya bildire hemân (18) Mūsânın gözünden hicâbı ref' idüb on sekiz biñ (19) 'âlemi ve cümle maḥlûkâtiyle seyr itdirdi hazret-i Mūsâ as gördi ki on sekiz (20) biñ 'âlemiñ birer tūr tağı var ve her bir tūr üzerinde bir Mūsâ var ve elinde 'aşâ (21) Rabbül 'âlemîn ile mükâlime idüb ayderler yâ Rabbi baña cemâlini göster dirler ve on [3a] / (1) sekiz biñ 'âlemiñ maḥlûkâtı daḥi Lâ ilâhe İllallah Muḥammed Resûlullah dirler hazret-i Öüsâ (2) hayretde qalub ayıtdı yâ Rab hazâ Muḥammed haq te'âlâ ayıtdı yâ Mūsâ gördiñ mi Mūsâlarımı (3) ne' am yâ Rabbi on sekiz biñ 'âlemi ḥalk itmişem hem yerinde bir tūr ḥalk itmişem her bir tūrda (4) bir Mūsâ kelîm ḥalk itmişem ve on sekiz biñ 'âlem için hemân bir Muḥammed ḥalk itmişem ve kendüne (5) habîb ayıtmış eger anı ḥalk itmeseydim bu on sekiz biñ 'âlemi ḥalk itmezdim ve bunları (6) 'ademden götürüb izhâr eyledim deyü buyurduqda hemân hazret-i Mūsâ as ayıtdı yâ Rabbi (7) Muḥammed as baña göster haq celle ve 'alâ hazretleri arafından bir nidâ geldi kim yâ Mūsâ anı sen (8) şimdi göresezsın lâkin ümmetleriniñ şadâların saña işitdireyim didi haq celle ve 'alâ (9) hazretleri ümmet-i Muḥammede nidâ kıldı yâ ümmet-i Muḥammed ol zamân ervâḥlar atalarınıñ zâhîrde (10) idi cevâb virüb ayıtdılar lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk soñra bunlarıñ (11) 'asel-i muşaffâ arısı gibi ne' am görevlisi geldi hazret-i Mūsâ işitdi benim ümmetim (12) ümmet midir ümmet bunlardır ki dünyâyâ gelmeden seniñ vaḥdâniyetine ikrâr ve taşdıq (13) iderler yâ rabbi beni ol Muḥammediñ ümmetinden eyle anıñ ümmet iken qabûl eyledim didi bu vech-i (14) selefde ulu kimseler Muḥammed ümmetligin qabûl idüb ümmet olmuşlar dır yâ bizim gibi günahkâr (15) qullar öyle bir servere ümmet olmuşlarız lâyıq mıdır ki anıñ qadri kıymetiñ belüb nisbet-i (16) seniyyesiñ işleyüb Haqqâ ümmet olmak tırurken elimizdeki dürr kânıñ qadrini zâyi' (17) ider aḥmaḥ yoqdur böyle bilüb daḥi anlayub nâdân eline düşürmeyelim dîl ile (18) ikrâr ve qalb ile taşdıq dîl ile cânu dîlden diyelim eşhedü enlâilâhe illallahu ve (19) eşhedü enne Muḥammeden 'abdühü ve

resūlühü ey ‘aziz belki zamān-ı selefde bu cihān-ı küfr-i dālāletde (20) iken ḥallāḫ-ı cihān ‘azze ve celle ḥazretleri Dānyāl ḥazretleri Adana şehrine gönderdi (21) ba‘ zīsı imāna gelüb mü’min oldılar ve ba‘ zılar kāfir olub merdūd oldılar [3b] / (1) ammā Dānyāl as a‘ vān-bāri ile ‘ilm-i ḥikmet ve remilde pek māhir idi bir gün ‘ilm-i ḥikmetle (2) benīādemiñ kıyāmete degin sağ ḳalmasınıñ ‘ilācın bildi oldıḡı şehriñ önünde (3) Ceyḫūn şuyınıñ köprisi Adana şehriniñ önünde ṭavīl köpridir vaḳtā ki bir gün (4) kitābını alub köprüye gitdiḡi öte tarafında bir hoş bir ṭaḡ var cümle çiçeklerden (5) anda vardır ecel dermānınıñ otını bulub ‘ilāc eyleye hemān ḫaḳ te‘ālā ḥazretleri (6) Cebrāile emr eyledi ki var Dānyāliñ kitābiñ şuya bıraḳ yoḡsa ecel dermānı (7) olan çiçegi buldı murād-ı ‘aliyyem añı ḫalḳa bildirmekdir hemān Cebrāil ādem şüretinde (8) gelüb köpriniñ öte başında Dānyāl ‘aleyhisselāma erişdi ve ayıtdı dur yā ādem (9) saña bir sözüm var nire gidersin Dānyāl as ayıtdı ecel dermānını bulmaya giderim (10) Cebrāil as ayıtdı dünyā fānī dirsın bākīlik niçün murād idersin Dānyāl as ayıtdı (11) ‘ilm-i ḥikmetle anıñ ‘ilācın bulmuşam dünyāda çok ḳalmaḳ murād iden kimselere tertīb (12) ideceğim Cebrāil as ayıtdı böyle olduḡı ḫālide ḳudrete iren kimseler iderler ve kıyāmete (13) dek ‘ömür buyururlar ḫālbūki rızḳ-ı ‘ömre mefsūmdur ezelde taḳsīm olan rızḳ tamām olduḡdan (14) şoñra ne ile tamām geçinür rızḳ artmaz ve eksilmez bu iş eyü degildir itmesek münāsibdir (15) ḡālibā sır ‘ilm-i ḥikmetde māhir olmaḳ gerek daḡı ne ‘ilmi bilürsiz ayıtdı remilde daḡı ‘avn ü (16) bāri ile māhirem didi cebrāil as ayıtdı pek‘ālā senden bir şey suāl ideyim kitāba (17) baḳ görelim Cebrāil ‘acabā bu sā‘atde ḳandedir ḥazret-i Dānyāl as kitāba baḳub (18) ayıtdı Cebrāil yerde ve gökde yoḡdur Cebrāil as ayıtdı ne dimektir maḫlūḳ olan (19) yerde ve gökde olmasa nerde olur ḥazret-i Dānyāl bir daḡı kitāba baḳdı dünyāyı (20) ser-ā-ser arayub cevāb virdiḡiniz yer ile gök arasında şu üzerinde buldum (21) didi Cebrāil as ayıtdı bir eyüce baḳ şimdi mekānı ḳandedir velḫāsıl yer daḡı [4a] / (1) naḫar eyledi didi benden kiminle araya araya buldum bir şu üzerinde baña yaḳın buldum (2) Cebrāil sensin deyü cevāb virdi Cebrāil as āferin yā Dānyāl deyüb kanādıyla (3) arḳasın sıḡadı dirsegine urub elindeki kitābiñ Ceyḫūn ırmaḡına düşürdi (4) beş on yapraḳ elinde ḳaldı Dānyāl ayıtdı ey bürāder niçün kitābımı şuya düşürüdüñ (5) Cebrāil as ayıtdı yā Dānyāl ölüme çāre yoḡdur zīrā murādullah yoḡdur ki anı maḫlūḳāta (6) bildire bundan ferāḡat eyle bunuñ çāresi yoḡdur zīrā cümle maḫlūḳāt

ölümü taticıdır (7) hemân bâkî Allah'dur deyüb Cebrâil as gâib oldı elindeki evrâklara nazar kıldı (8) ki ölüm dermânı olan şuya düşmüş bildi ki buna murâdullah yokdur hemân (9) girüye döndi ve kalan evrâkları alub evine geldi şimdi dünyâda ne kadar hikmet var (10) ise cümlesi ol evrâklardan qalmışdır ammâ ol şuya düşen evrâklar varub (11) meger ol şudan bir ırmağ ayırmışlar arpa tarlasına götürmüşler ol evrâklar (12) ol şu ile arpa tarlasına gitmiş arpanıñ şuyundan içtigiçün ba' zı tabîbler (13) arpa şuyunu hastaya içürürler ve ba' zı kimseler aniñla ' amel iderler divâra yürü dirler (14) sebep oldur ki arpanıñ nef' i çoğdur arpa etmegin cümle peygamberler öpdi ve hâlâ (15) arpa etmegin yiyen kimse ile buğday yiyen kimsenin kuvveti bir degildir dânyâl as bunuñ (16) üzerine bir zamân geçtikden soñra eceli gelüb ' avretine ayıtdı yâ helâlim saña bir vaşiyetim (17) var hağ te' âlâ bana bildirmişdir ki benden soñra bir oğlum olacağ ziyâde ' ilm-i (18) hikmete âşinâ olub ' âleme ta' rif itse gerekdir evrâkları bir şanduga (19) qoram benden aña yâgigâr-ı hıfz eyle ve vaqtâ ki büyüyüb ne vaqit senden isterse (20) veresin deyüb birkaç günden soñra dâr-ı fenâdan dâr-ı beqâyâ intikâl eyledi rahmetullah (21) ' aleyhi kaçan hazret-i Dânyâliñ hatunınıñ hamli tamâm oldı bir oğlan toğurdı [4b] / (1) adını Câmesâb qodılar vaqtâ ki yedi yaşına girdi havâceye virdiler altı yıl mektebe (2) gidüb geldi bir harf öğrenmedi velhâşıl gayrı şan' ata virdiler bir şey öğrenmedi (3) atası ile anası didiler ki bu oğlanı evlendirelim şâyet gayret idüb bir (4) ma' rifet kisb ider deyüb Câmesâbı evlendirdiler bir iken qayğı iki oldı ağırdır (5) ere ' avretiñ yükiher neye yabışdıysa elinde qaldı birgün eleminden oturub ağladı (6) anası hayf idüb ayıtdı ey oğul bunca işe yapışdın olmadı dilersen (7) saña iki merkeb alalım var tağdan odun getür şat aqçesiyle kifâf idelim (8) didi câmesâb siz bilürsünüz didi soñra iki merkeb aldılar ve eşekçilere qoşulub (9) tağa gidüb birkaç gün varub odun getürdiler nef' ilendiler birgün yine tağa (10) giderken yağmur yağub vara vara tağ dibinde bir mağâra buldılar cân atub ol (11) mağârâya vardılar Câmesâb'dır bir tarafda otururken merkebi uracağ çubuğla yeri (12) qazarken bir hayli toprak atdı yer altından bir müdevver mermer taş çıqdı refikleriñ çağırub (13) ol taşı gösterdi ' acabâ bu ne taşdır deyüb ol taşı çıkardılar gördiler ki (14) altında bir quyu var ve ağızını açub gördü ki lebâleb bal tolmüş refikleri yemege (15) cesâret idemeyüb Câmesâba ayıtdılar ağızına al baqalım bal mıdır Câmesâb (16) tatdı baldır didi anlar daği sevinüb elhamdülillah hâlıkımız bunu

bize ihsān eyledi (17) geliñ imdi bunı bir tedbīr ile çıkaralım ve şatub aqçesin alalım deyüb içini (18) çıkardılar birine virdiler var bize birkaç tulum getür didiler bu balı şatalım deyüb (19) ol dağı varub tulumları getürdiler ol beldede taldurub şehirlere ve köylere (20) götürüb şatdılar tā kīm kıuyunıñ dibinde kaldı Cāmesāb’a ayıtdılar gel seni kıuyuya (21) indirelim kıalan balı taldıralım tamām olduğda seni dağı çıkaralım Cāmesāb’ıñ [5a] / (1) beline ib bağlayub kıuyuya indirdiler tamām kıuyudan balı çıkarub düketdiler (2) Cāmesāb ayıtdı ey refikler ipi aşığa bırağın çıkayım didi refikler ayıtdılar ki (3) Cāmesāb’ı kıuyuda kıoyub ağzın kıapayalım kıalub ölsün eger çıkarsa balı ben (4) buldum dir aqçeniñ nışfını alur bu sözde ittifağ idüb Cāmesāb’ı kıuyuda (5) kıoyub ağzın muhkem bağladılar gıtdiler cāmesāb çağırdı gördi ki bunlardan şadā (6) gelmedi ayıtdı belkim yükleriyle meşğuldiler deyüb çok zamān şabr eyledi gördi ki gelmediler (7) bir daha çağırdı yine ses gelmedi bildi ki bunlardan fāide yok kıağ -i ümīd idüb du‘āya (8) meşğul oldu yoldaşları Cāmesāb’ıñ merkebin birini şatub yerine odun kıoyub (9) vālidesine getürdiler zār u zār ağladılar ayıtdılar oğlun bizimle giderken merkebi (10) kıaplan deresine kıağtı ol dağı merkebi getürmeye gıtdi kıaplanlar görüb kendüyi (11) ve merkebi pāre pāre eyledi bu merkebi yükledüb saña getürdük anası ayıtdı hāzret-i (12) Dānyāl as sözü çıkmadı bāz bu bu oğlan ‘ömür sürececek deyü vaşıyyet eyledi (13) hoş imdi elhüknullahi didiler vararağ her bir yoldaşı bir mün‘im bāzırgān olub (14) kimi şarrāf ve kimi bezzāz oldılar kıaçan Cāmesāb’ıñ vālidesin görseler hāđırın (15) şorarlardı aqçe ve levāzime ve libās virirlerdi bunlar bu hāl üzre kıalsunlar (16) biz gelelim Cāmesāb’ın kıuyuda olan serencāmına vađtā ki Cāmesāb bu işlerden (17) kıağ -i ümīd idüb mađzūn oturdı bir de gördi ki kıuyunıñ bir tarafında bir parça (18) çamur dūşdi anıñ ardınca bir büyük ‘akreb çıkub kendüne toğrı geldi (19) kıalkub ol ‘akrebi ayağıyla başub öldürdi fikir itdi ki bunlar ‘alāmetdir ki (20) bu kıuyu ağzına kadar bal idi nereden geldi şāyed taşradan geldi ola deyüb (21) kıalkub deligi bıcağ ile oyar kendi sığacağ kıadar bir delik açar aydınlığdan [5b] / (1) aydınlığdan yaña giderken yürüdüği bir ağık temür kıapu var andan içerü girdi gördi (2) bir ‘azım havz şular çağlayub gider ol havzıñ ortasında yeşil zebercedden bir (3) tađt var anıñ zıyası eđrāfi rūşen itmiş gündüz gibi ve ol havzın eđrāfi hisāba (4) gelmez altūn ve gümüş kıürsiler var dört eđrāfında hisāba gelmez bađ bağçe gūnā-gūn yemiş (5) ağaçları Cāmesāb ayıtdı ‘ācabā bu

maḳām kimindir deyüb çıḳub taḫt üzerinde oturdı (6) āh ne olaydı bu mekân benim olub
 taḫrada olaydım deyüb düşünürken uyḳusu (7) gelüb uyudu vāfir zamānda uyandı gördi kim
 ol kürsilerin beherinde birer (8) ejderhā oturur sükūt gözlerin diküb Cāmesāb'a baḳarken
 Cāmesāb ḳorkub (9) cān başına şıḳradı vāy ne ḳazāya uğradım deyüb cānından ümīdin
 kesüb (10) ḫayrān baḳarken bir taraḫdan gök gürültisi gibi peydā oldu gördi ki kürsilerdeki
 (11) ejderhālar titreşüb cümlesi istiḳbāle ḫurdılar Cāmesāb ne ola dirken ḳarşu (12) sından
 bir 'ifrīt geldi kim göreniñ 'aḳlı zāil olur taḫta ḫoḡrı gelüb çetin (13) olduḳda gördi ki bir
 'ifrītiñ başında l'ali ḫabaḳ içinde bir küçük yılan ammā (14) başı ādem başı gibi gövdesi
 yılan ammā beyāz ḳar gibi taḫta irdi ol ḫabaḳı bir (15) ejderhā aḡzıyla kenārından ḫutub ol
 'ifrītiñ başından alub taḫta ḳodı ol (16) yılan ... gibi Cāmesāb selām virdi çub şadrında
 oturdu ol (17) ejderhālara ḫāl diliyle selām virüb oturuñ didi cümlesi ādāb ile oturdılar (18)
 Cāmesāb'a ayıtdı şafā geldin ey 'azīz müsāfirim şaḳın ḳorḳma bu taḫtı ḫaḳ te'ālā (19) baña
 iḫsān eyledi bu gördiḡin ejderhālar benim ḳullarımdır ben anlarıñ pādişāhim benim adıma
 (20) Yemliyā dirler ve ba'zı şāhmerān dirler bunlarıñ cümlesi benim ḫükimindedir saña
 bunlardan (21) bir ziyān gelmez ḫātırıñ ḫoş deyüb cevāhir ḫabaḳlara dürlü yemişler
 Şāhmerān'ıñ öñine [6a] / (1) öñine dizdiler Cāmesāb'a buyuruñ deyü ḫiḫāb eyledi ol daḫi
 diz zemīne ḳoyub ādāb (2) ile meyvelere el şundu tamām olub şofra ḳalkdıḳdan şoñra
 Şāhmerān Cāmesāb'a (3) ayıtdı ey ādemoḡlanı burayı niçe bulduñ ve gelmege sebep nedir
 bize ḫaber vir didi (4) Cāmesāb daḫi başından geçenserencāmı başladı naḳil itmege
 velḫāsılı bal ḳuyusından (5) 'aḳreb deliginden çıḳdım deyince şāhmerān melül olub ayıtdı
 yine mi yerimiz raḫatsız (6) oldu ol ḳuyu benim balḫānem idi beni ādemoḡlanları bilmezler
 idi şimden girü raḫat (7) ḳalmadı deyüb tevekkülde oldu cāmesāb ayıtdı belī şāhim gerçi
 bal ḳuyusını buldılar (8) ammā siziñ bunda olduḡınızı bilmezler öyle zan iderler ki ḫaḳ
 te'ālā gāibden (9) virdi balı alub aḡzını yine evvelki gibi ḳapayub gitdiler ḳimseye
 dimezler ḳorḳarlar (10) zīrā beni öldi bilürler eger ḫalka diseler pādişāh benim na'şımı
 buldırır ve anları (11) ḳatlı ider bir kerre zāhib olma deyü şāhmerāna ḫoş ḫaberler virdi
 taḫyīb-i (12) ḫātır eyledi Şāhmerān ayıtdı ey Cāmesāb sen buraya geldikde her ne ḳadar
 ḳorḳdun (13) ise ben senden daha ziyāde ḳorḳdum zīrā benīādem bizim olduḡımızı
 bilmezler (14) anıñün biz emīniz ben seniñ geldiḡin gördiḡimde şübhe eyledim zīrā

beniâdem (15) bir târîhde beni tutub bir târîhde kırk gün habs eylediler ecel gelmemiş ellerinden (16) kurtuldum beniâdem bir hilekâr tâifedir belki bizim burada olduğımızı bilseler (17) yine bir hile ile bizi şikâr iderler eger bu didigin gerçek ise bize bir şey olmaz (18) Câmesâb ayıtdı biz aḥvâl-i serencâmımızı naḫil eyledik luṭf it siz daḫi beniâdem eline (19) eline ne taḫrîb ile düşdiñiz kerem edüb hikâye idiñ didi* hikâye-yi Şâh (20) merân * Şâh-ı merân şöyle naḫil ider ki ey Câmesâb zamân-ı selefde Mıṣır Uṣe (21) Şâh nâmında bir pâdişâh var idi benî kavminden idi ve ziyâde ‘âlim idi [6b] / (1) bir gün Tevrâta baḫub oḫurken âḫir zamân peygâmbere Muḫammedinü’l-Muṣtafa şallâllahu ‘aleyhi (2) vesellemin medḫ-i şerîfini ve ümmetiniñ ḫadri ve rif atini gördi benîsrâil câhillerini (3) bu medḫ-i şerîfi işitdiler cümlesi ümmetligine heves itdiler bilmezler idi ki ol zât-ı (4) mükerrrem dünyâya gec gelse gerek anıñ sevdâsına düşüb kendülerinden aña meyl (5) iderler ikisinden daḫi ḫâib olurlar deyü ol medḫ-i şerîfi Tevrât’dan çıkarub (6) bir gümüş şandık iḫerüsine ḫoyub üzerini mühürleyüb ḫazînesini muttaşıl bir küçük (7) oṭaya ḫoyub ḫapusını sığadı ba’ dehu buna ölüm ḫastalığı yetüb dünyâdan (8) gitdi ammâ bunuñ iki oḫlu ḫaldı büyüğine Belḫıyâ küçüğine ḫâhir dir ammâ büyük (9) oḫlu ziyâde ‘âlim idi ziyâde dünyâya meyli yok idi bütün işi ‘ilm ü ‘ibâdet (10) idi vükelâları bunu atasınıñ taḫtına geḫürüb pâdişâh eylediler (11) hikâye-yi Belḫıyâ (12) ey Câmesâb ḫünki bu Belḫıyâ Mıṣr’a sulṭân oldı atasınıñ ḫazînesine (13) bir gün girüb baḫarken görür kim bir yeni şıva vardır bundan evvel bir oṭa var idi (14) niḫün şıvamışlar açıñ deyü emir eyledi derḫâl açdılar belḫıyâ iḫerü girer görür kim (15) bir mermer taş üzerinde mühürlü bir şandık ṭurur anı alub bir tenhâ yirde açar (16) birkaç şahîfe görür oḫur kim âḫir zamân peygâmbere medḫin oḫurken ve ümmetiniñ (17) ḫadri ve rif atini ol cân u dilden ‘âşık olub ḫazret-i Muḫammed ‘aleyhisselâma ḫalbinde (18) muḫabbet ağacınıñ kökün muḫkem diküb dünyâdan şovıdı tâc u taḫt sevdâsından (19) geḫüb Benîsrâil ulularını da’vet idüb bu na’at-ı şerîfi anlara oḫudı (20) cümlesi ḫayrân oldılar Belḫıyâ ayder gördiniz mi benim atam nice âdem imiş bunuñ (21) gibi işin böyle serveriñ medḫin gizlemiş anlar ayıtdılar belî pâdişâhım elbetde [7a] / (1) bir mülâḫazası olmaḫ gerekdir ki böyle itmiş ola Belḫıyâ’nıñ vücudın ‘aşḫ bürüyüb (2) mecâli ḫalmadı baña ... gerekmez anı isteyü giderem deyü varub anasına daḫi (3) ol medḫ oḫıyub ayıtdı ey ana bunuñ şâḫibine ‘âşık

oldum sevdası beni (4) aldı baña âhîret haqqın helâl eyle ben bu medhîn şahibini arayu giderem didi anası (5) oğlınıñ hâlini görüb yazuğı geldi nâçar helâl idüb oğul sen bu niyeti (6) itmişsin var seni hüdâya emânet eyledim didi Belkıyâ dir küçük qarındaşını yerine (7) halîfe idüb kendüsi tebdil-i câme idüb şâm tarafına ‘âzim oldı giderek (8) deñize uğrar görür ki vâfir gemiler yüklenmiş turur suâl ider ki bu gemiler kaçğı tarafa (9) giderler anlar şâm tarafına gider didiler Belkıyâ bir gemiye binüb birkaç gün gitdi (10) bir adaya geldiler andan gemiden çıkub vâfir meyve ağaçlarından devşirüb (11) tekrâr gemiye binüb gitdiler meger Belkıyâ bir ağacıñ altında uyuyub kalmış gibi halkı (12) görmeyüb gitmişler Belkıyâ uyanub görür kim ne gemi var ne âdem var ne qaraltı (13) var ‘aceb nice olur benim hâlim yâ Rabbi saña sığınuram deyüb bir tarafı tutub giderken (14) kulağına bir ... şadâsı geldi yakın gelüb gördü ki deve boynu gibi yılanlar (15) cümlesi lâ ilâhe illallah Muhammed Resûlullah deyü zikir iderler belkıyâ bunlarıñ zikrinde (16) Muhammed adını işidince havfi azaldub yanlarına vardı ta‘accüb itdi ki bunlar (17) yılan olalar da insân gibi söyleyeler anlar dañi Belkıyâyı görünce neredensin (18) ve aşıñ ... nedir didiler Belkıyâ ayıtdı âdemem ahkem-i benîsrâildenim Mışır’dan (19) oluram anlar ayıtdılar benîsrâil bilmeziz ancak benâdem vardır deyü işidiriz görmemişdik (20) henüz gördi aydılar Belkıyâ ayıtdı ben sizi ‘aceb gördüm siz ejderhâsız insân gibi (21) söylersiniz... ayıtdılar biz cehennem yılanlarındanız yılda iki kere cehennem nefesler içerye [7b] / (1) alınca kış olur taşra verince yaz olur ol vaqtâ ki taşra verir bizim cesedimiz küçük (2) oldığıçün nefesiyle bizi taşra atar bu sene buraya atıldık biz bunda kalurız nitekim (3) kış olanda nefesi içerye alır ve her nerde olursağ bizi içine çeküb alır Belkıyâ (4) ayıtdı hâlıkıñ ism-i şerîfin Muhammed’in ism-i şerîfin zikir iderseniz bilür mi siz anlaru (5) ayıtdılar yâ Belkıyâ hayâtda olan gîdâya muhtâcdır ol zikir bizim ... eger zikir (6) itmesek buñalırız bir kimse hâlıkı zikir ide gerekdir kim habîbini bile zikir ideler (7) zîrâ bize emir olundı ki beni habîbim ile zikir eyleyen belkıyâ bunu işidince ‘aşğa zâr-ı (8) dūçar oldı ayder ol serveri isteyü giderim deyüb anlar ile vedâ‘laşub (9) gitdi deñiz kenârına gelüb gördi ki bir şandal turur meger gemi tâifesiyle berâber (10) kazâ olmuş bu şandalı şu getürüb kenâra itmiş belkıyâ tevekkeltü ‘alellah deyüb (11) bu şandala bindi bir tarafa açıldı ey Câmesâb kazârâ bizim olduğımız ataya (12) yanaşur taşra çıkub şandalı bir ataya bağlayub geldi ve

bizi gördi (13) ve bu ejderhaları görüb kırk ...ben ayıtdım ey âdem kavmin bunlar benim ... (14) dir saña bunlardan ziyân gelmez ben bunlarıñ pādişāhıyım adıma şāhmerān dirler (15) deyince birāz yüregi teselli buldı ben ayıtdım ey âdem sen buraya nice çıkdıñ (16) ve niye geldiñ beniâdem buraya gelmez sen nice geldiñ haber vir didim ol dañi ayıtdı (17) adım Belkıyā'dır 'āhir zamān peygamberine 'āşık oldum anu isteyü seyyāh olmuşam (18) andan yanıma gelince biriñ başına gelen serencāmı baña naķil itdi ben ayıtdım ne büyük (19) devlete nāil olmuşsin ki 'ālem anıñ hürmetine halk olunmuşdır muhabbet için (20) ben seni âdem içine göndermezdim iken ol servere 'āşıkın anıñ hürmetine (21) ve mübârek hâtırın için seni hapis itmeme var yine ol şandala binüb cenüb [8a] / (1) tarafına git şama çıkarısın ammā saña iki vaşiyetim var anı tutmak şartıyla (2) biri budur ki ol server-i kâināt ile naşīb olub görüşükde mübârek ayağına (3) yüzün süresinbenim için diyesin ki yarın kıyāmet gününde baña şefā'at ide (4) ben anıñ muhibbıyem ikinci vaşiyetim dañi budur ki bizim bunda olduğımızı kimseye dime (5) sin ol dañi bunuñ üzerine 'ahde peymān idüb şandala binüb elvadā' deyüb gitdi (6) hikāye-yi 'İkāb (7) ey Cāmesāb çünkü belkıyā bizlere vedā' idüb şama çıkdı anda maħbūbun (8) bulmayub beytül-muqaddese rāhi olub halk bununla emniyyet iderek āhirzamān (9) peygamberi 'āşıkı olduğın başına bunca serencām geldiği nās-ı beyninde tevātür olur (10) şehirde beniisrāil 'ālimlerinden 'İkāb nāmında bir 'ālim ziyāde 'ilm-i kīmyādan haberdār (11) imiş ve 'ilm-i kuvvetiyle bulmuş ki hāzret-i Süleymān as cümle inse ve cine vuhūş ve tuyūra (12) anıñ hūkmi altına girmişlerdir sebab bu idi kim haķ te'ālā Cebrāil ile ekābir-i hātem (13) göndermişdi anınla 'ālemi musaħħar kılmışdı bu 'ikāb mühr-i Süleymāna nāil olmaķ ümīdinde (14) idi hāzret-i Süleymān as ise beytülmuqaddesde vefāt itdi dīvle cesedi altūn (15) tahtaya koyub yedi deryāyı geçürdiler andan öte bir 'azīm mağāra derūnında kodılar (16) hālā eşvābıyla taht üzerinde başlanmış durur parmağında hātemi uyur gibi oturur (17) parmağında ol deñüzleri geçmek için 'ilmi ile bulmuş ki bir ağaç var anıñ yaprağıñın (18) şuyunu alub bir âdem ayağına sürse deñiz üzerinde yürüye hergiz yanmaya ol (19) ağacı bulmaya anı bulmuş ki bir âdem Şāhmerān'ı bile gezdirse cümle otlar dile gelüb (20) yine 'ilāc olduğın söylemiş eger Şāhmerānı bulsam anınla bile olub ol (21) ağacı bulduķda yaprağı şuyın ayağıma sürsem deñizleri geçüb hātem-i Süleymāna [8b] / (1) alub parmağıma taķsam 'āleme sultān

olsam deyü Şāhmerānı göreni arar imiş (2) Belkıyā'nın ol şehre geldigini ve nice 'acāibler gördigini haber alub varır Belkıyā (3) ile görüşür başına gelen aḥvāli söyler ki Şāhmerān'ı söyler mi Belkıyā başına (4) gelen aḥvāli söyler ammā Şāhmerānı haber virmez 'İkāb görür ki kendüye yarār bir sevdā (5) yok 'İkāb ayder yā Belkıyā benim daḥi başımda bir sözümdür eger ol işim olub (6) ise senin derdine 'ilāc olur idim Belkıyā ayıtdı yā 'İkāb seniñ sevdāñ (7) nedir didi 'İkāb ayıtdı benim sevdām Süleymāna gitmek eger Şāhmerān'ı bulaydıḡ anı (8) bile gezdirsek bir ağac vardır anı bulub aniñ şuyun bulub ayaḡımıza şürsek (9) deñizleri geçerdik ḡār-ı Süleymāna varub anda seniñ ve benim murādım ḥāşıl olur idi didi (10) Belkıyā ma'sūḡına vāşıl olmaḡ haberin alınca ayıtdı Şāhmerānı bulub ol ağacı (11) bulduḡdan soñra şāhmerānı neylersin 'İkāb ayıtdı azād idüb girü yerine götürem (12) Belkıyā ayıtdı taḡḡı azād ider misin 'İkāb yemīn ider ki azād iderem şaḡ ve sālīm (13) koyuvirirem Belkıyā ayıtdı ben Şāhmerān'ı bilürem seni götürürem ammā şol şartıla kim (14) Şāhmerāna zarar itmeyesin ve beni daḥi murādıma irgüresin hemān ol sā'at (15) tedārik görüb Belkıyā ile şandala binüb aḡaya geldiler ammā 'İkāb ḥilekār (16) bir temür şandıḡ getürmişdi benim ol vaḡangāhım olan yere vażi' ve şandıḡ içine (17) tuzaḡ ḡurub iki billūr kāse birine süd ve birine eski şarāb ḡoldurub (18) ḡorlar varub birilere pūnhān olur ben daḥi gezerek ol araya uğradım baḡdım (19) temür şandıḡ ammā eḡrafında kimse yoḡ izācā'u'l-kazā'imülbaşar fehevāsınca (20) benim daḥi başiretim baḡlandı bu ana dek böyle şandıḡ burada yoḡ idi bugün (21) nereden geldi deyü fikir itmedim içine baḡdım iki kāse var biri süd ve biri [9a] / (1) kırmızı 'aceb bu nedir deyü südi icdim baña ḡoş geldi nefsim ḡalebe idüb (2) ol kırmızıyı daḥi arzū eyledi ey Cāmesāb bir kişi kim nefesine uyar (3) topraḡı başına ḡoyar dāne-yi ḡuş görünce cānı diler, 'aḡlı şaşar aldanur (4) elbet ḡolanur nāme döşer ben daḥi bu şerbeti içdim bu fenā içre şerāb içeniñ (5) elbet olur işi ḡarāb meḡer beni şarāb serḡoş eyleyüb şandıḡ içinde (6) ḡalmışam 'İkāb gelüb ol kāseleri ḡıḡrüb benim için birāz meyve ḡoyub (7) şandıḡı muḡkem kilidleyüb alub gitmiş bu ejderhālar ... birisi rast gelme (8) mişler taḡdīr yerini bulsa gerek ḡār u nāḡār ister ḡalbini ḡeniş tut ister ḡār (9) fehevāsınca bunlar beni şandıḡ ile şandala ḡoyub alub gitmişler bir gün bir gice (10) serḡoş yatdım uyanub gözümdü açdım kendimi ol şandıḡda gördüm götürürler (11) 'acabā beni götürürler 'acabā beni ḡutub götürerler

kimdir didim ‘İkâb ayıtdı ey şâhım (12) şâkın kôrķma şaňa hîç zararımız yokdur bir taleb
 idecek nesnemiz var anı (13) bulub seni azâd iderim didim aradıģınız nedir ‘İkâb ayıtdı şol
 ağacı isteriz ki (14) şuyun ayağımıza sürüb yedi deryâyı gecelim mühr-i Süleymânı alub
 ‘âleme sulţân (15) olalım bunlarıñ tolı iken ve ... hâllerin işidine sükût idüb cevâb vir
 (16) medim lâkin nirde bir otlu ağaclu yer var ise neye yarar olduklarını söylerlerdi (17) ol
 ağacıñ sevdâsıyla hîç birin diñlemezdı velhâşıl kırķ gün beni gezdirdiler (18) şoñra ol ağacı
 buldılar ol ağac ayıtdı benim şuyımı bir âdem ayağına sürse (19) deñize yatmayahemân
 ‘İkâb ayıtdı ben maķşüdımı buldum ve ‘âleme sulţân oldum deyü (20) filhâl ağacın
 yaprağından vâfir kôparub döküb şişelere taldurdılar (21) çünkü ol şuyı buldılar beni azâd
 itmek murâd eylediler ey Şâhmerân seni azâd [9b] / (1) idelim ben ayıtdım çünkü beni azâd
 iderseniz beni bizim oraya götürüb azâd idin ki (2) yerime gideyim yoħsa ben bunda
 yerime gidemem helâk oluram siz bizim oraya (3) varınca baňa hoş olur hem ğâr-ı
 süleymân size yakın olur didim pes anlar ol (4) şudan ayaklarına sürüb deñiz üzerinde
 yürüyüb bizim aţaya geldiler beni bırakub (5) kendüleri yürüdiler ben dağı oķ yaydan çıkar
 gibi kendimi taşra atdım gördüm biri (6) Belķiyâ’dır ayıtdım ey Belķiyâ meşhürdür ki
 fırsat elde iken virme amân sen (7) bizim yanımıza geldiñ ben saňa eylik idüb seni
 gönderdim ana bedel bunu baňa eyleyüb (8) kırķ gün habs idüb dünyâyaya beni hasret kôduñ
 hem meskenimizi halka şâyi‘ itdiñ (9) gerçek benîâdem haķıķatsiz imiş didim Belķiyâ
 ayıtdı şâhım ‘İkâb’ıñ saňa zararı olmaya (10) ... ve benim dağı murâdım hâşıl olur deyü
 getürdüm ‘İkâb’a ayıtdım siz baňa bu eyliği (11) idüb vaţanıma getürdünüz bâri ben de size
 bir naşîhat ideyim bu hâtem-Süleymândan (12) ferâgat geliñ zirâ andan ğayrıya naşîb
 degildir cânınıza yazıķdır helâk olursıñız (13) size yarar bir iş var idi anı itmediñiz bir ot
 size didi kim benim şuyımı için (14) kôcamazsıñız hasta olmazsıñız yüziñiziñ rengi
 kıyamete dek tağayyür olmaz anıñ (15) şuyun içmeyiñiz ve ol kimyâ otlarından
 devşirmedeñiz bunlarıñ hîç sözlerine (16) i‘tibâr itmediñiz didigimde ‘İkâb beni azâd
 ettigine peşimân oldu ğaftâ (17)bulundu gel şâhım ol otları bölelim niye seni buraya
 getürelim didi ben ayıtdım (18) bir dağı benîâdem tuzağına girmem‘İkâb ayıtdı yürü
 fırsat elden gitti ben murâdım (19)buldum ... işe meylim yokdur deyüb gitmek üzre
 iken Belķiyâ’ya ayıtdım sen niye (20) kemlik itdin ben saňa inanmayayım bu ‘ikâbın

sözine uyub ğār-ı Süleymāna gitme (21) eger gider isen h̄ātemi almağa yakın olma yanarsın eger ‘ İḳāb alabilürse alsun [10a] / (1) didim anlar ğār-ı Süleymān’a gıtdiler ben de buraya geldim ol ‘ asker birbirini yemişler ve alanı (2) daḫi gelüb üzerime yüzlerin sürdiler ayıtdılar bizim sulṫānımız sen nerde idin (3) ben serencāmımı anlara naql eyledim ayıtdılar āh ne olaydı duyaydık Belḳıyā’yı bir loḳma ider (4) dik didiler ba‘ dehu didiler ki benīādem bizim bu arada oldığımızı tıydılar bizi rāḫat bırakmaz (5) anlarıñ mekr ü hīleleri çoḫdur mekānı terk idelim didiler ey Cāmesāb bunca atadan (6) ve babadan alma vaṫanımızı terk idüb ıṣ vaḫdi buraya geldin aydı yaz olunca āf ṫaḫının (7) etegine geçeriz varub anda bun-dan a‘ lā yaylamız vardır ol zamān berü ol cezīreye (8) varmadık ve hālā adamıñ mekr ü hīlesinden emīn degiliz zīrā ādem rabbisine ‘ işyān (9) idüb cennetden dūnyāya geldi anıñ evlādlarıñ mekr ü hīlesinden emīn olmazız (10) Zīrā anlardan ḫavf olunur daḫi açar ḫatta ol vaḫtā degin keklik ṫaḫından (11) inüb balıqlar ile söyle-şürdi keklik balıḡa dimiş ki bir melek nidā idüb ādem (12) dūnyāya indi anıñ evlādınıñ hālesinden lāīn olmazsınız ḫavf üzre oluñ (13) didi anlar ayıtdı bize ne ziyān olur biz şuda cevlan siz şahrāda ṫayerān/ṫayrān ideriz benī (14) ādemiñ eli irmez ki ziyān ide balıḡ ayıtdı ol ‘ aḳlı ki ḫaḫ te‘ ālā benīādeme virmişdir (15) anlarıñ mekr ü hīlesinden siz ṫaḫlarda ve biz deryāda ḫalāş olabilürüz benīādem cümle (16) ḫayvānāt üzerine ḡālibdir ey Cāmesāb benīādemden ırāḫ olan ḫayvānāt emīn (17) ve sālīm olur benīādem ülkesinde olan ḫayvānātıñ emīn ve rāḫatı olmaz Cāmesāb (18) ayıtdı ey şāḫım çünki benīādemiñ oldu- ğu yerde rāḫat olmaz biz uluñ siziñ (19) içiñizde bulunmaḫ belki benden emīn degil- siz kerem idüb beni rūy-ı arza ıḫar (20) sañız eyü olmaz mı Şāḫmerān ayıtdı ey Cāmesāb benim başıma bunca iş (21) geldi ammā baba yurdını terk itmek ve ırḫ gün maḫpūs oldıḡıma sebep Belḳıyā birini [10b] / (1) görüb ḫalka-yı dīniyyesinden ötürü olmadı mı Cāmesāb ne‘ am didi şāḫmerān ayıtdı (2) yā niçün dirsın beni ādem içine gönder ādemoḡluna emniyyet olmaz sen daḫi bizim (3) meskenimizi ḫalka dirsın bizi öldürürler ve bu taḫtı aldırırlar yā bu yurdu deḡişüb (4) tebdīl-i mekān idelim ey cāmesāb ümīdin kes bir daḫi ādem içine giremezsin (5) cānı cānāndan ‘ azizdir kişi tiz ölmegi istemez ben cānıma ıymazam sen bundan gidince (6) ben öldüm bu işe niçe rāzı oluram seniñ gittigin yer bu yerden ḫoş degildir (7) murād-ı dūnyāda bir geçinmek ise seninle bunda ışlarız yaz

olduğda küh-ı kâf (8) etegine gideriz çemenzâr murğızâr yaylaları seyr ü temâşâ eyle ve hem ol iklîmlerin ‘acâib (9) ve ğarâibini görürsün bir daği gitmek lağırdısını diline götürme deyince Câmesâb ğâm (10) hırkasın başına çeküb bir zamân Şâhmerân ile eyyâm geçürdi ğâh orda (11) ğâh kâf tağı’nda olurlardı bu hâl üzre altı sene olduğda Şâhmerân (12) gördi ki ayrılık Câmesâbiñ cânına kâr eyledi boynu buruğ esîr gibi aşlâ (13) yüzi gülmez her dem iñler buña yazuğı gelüb ayıtdı bâri Belkıyâ’nın hikâyesin (14) nağil ideyim bunıñla bir zamân eglene andan ayıtdı ey Câmesâb Belkıyâ ve ‘İkâb (15) hâlleri nice oldı hîc bizden suâl itmediniz Câmesâb ayıtdı şâhım anlar ğâr-ı Süleymâna (16) gıtdikden şoñra girü gelüb sizinle görüşdiler mi ki aĥvâllerin bilesin didi (17) Şâhmerân ayıtdı görüşmedim ammâ aĥvâllerine muṭṭali‘ oldum Belkıyâ mışra geldigini (18) bize müte‘allığ olan cinlerden ĥaber aldım ve anlarıñ birine ayıtdım Mışr’a varur pâdişâ (19) hıñ meclisinde bulunub bir ĥaber getür didim ol daği varub mışra bir gice (20) pâdişâhıñ ĥuzûruna girer görür ki Belkıyâ’nıñ ĥarındaşı kâhir şadre geçüb (21) oturmuş muşâhiblerinden biri Belkıyâ’nıñ aĥvâlini bir hikâye yazmış pâdişâha oğurlar [11a] / (1) oğurlar pâdişâh diñler Belkıyâ ğâr-ı süleymândan gelüb dünyâya ĥarışmaz bir hücreye kapanub (2) ‘ibâdet idermiş bir işe ĥarışmaz işi ol cinni görür ki pâdişâh meclisinden (3) kalkdılar ol hikâye oğuyan kimse kitâbı koynuna ĥor gitmek ister varır ĥapuya (4) ki atına suvâr olub gide hemân ol cinni at ĥıyâfetine girüb önüne geldi ol daği (5) kendi atı zan idüb suvâr olduğda ol adamı bize getürdi hemân ki bizi gördi (6) ‘âklı gidüb ayıldı gözin açdı ben ayıtdım ey âdem ĥorĥma bizden saña ziyân gelmez (7) belki nefi‘ miz tokunur ol âdem birâz râĥat oldı söyleşdik Belkıyâ aĥvâlerinden (8) suâl eyledim ayıtdı şâhım Belkıyâ’nıñ aĥvâlin kitâb itmişler ĥalğ içinde oğurlar (9) ol kitâb benimle bilebilir ben çıkar oğru diñleyelim andan şoñra seni ĥânene gönderiyim (10) ol daği kitâbı tamâm oğrudı cümlesini ĥıfz eyledim ve didim Belkıyâ bende pâdişâh mıdır (11) ayıtdı degildir küçük ĥarındaşı pâdişâhdır kendüsi dâimâ ‘ibâdet ider ol âdeme (12) birâz cevâhir virüb evine gönderdim bizden gelüb nereye gittigin bilmedi Câmesâb (13) ayıtdı şâhım beni daği bir gice ĥâneme göndersen ne olur Şâhmerân ayıtdı seninle (14) bizim beynimizde olan esrâr fâş olur mekânımızı bildiñ buranıñ yolu bal ĥuyusından (15) bir delik bulub girdiniz ve yolunu bildiniz hâl-i insâna emniyyet olmaz ĥaber virirsin (16) hele şimdilik otur Câmesâb

ayıtdı luṭfeyle ṣāhm bāri Belḳıyā'nıñ ḥıkāye (17) sin naḳıl eyle* hikāye-yi gār* Ṣāhmerān ayıtdı ey Cāmesāb vaḳtā ki 'ıḳāb (18) ile Belḳıyā bizden ayrılub gār-ı Süleymāna varmak üzre bir deñize varırlar ol (19) ṣudan ayaḳlarına sürüb geḳerler bir ḳara bir deñize daḫı varırlar anı daḫı geḳüb (20) elḥāşılı yedi deñizi geḳüb bir 'aẓīm yeşil ṭaḡa irdiler dürlü cevāhir (21) ṭaşından anda bulunur idi ve ṭopraḡı misk-i za'ferān gibi rāyiḡa [11b] / (1) verir meḡer ḥāzret-i Süleymānıñ ... anda ve cesedi taḫtıyla ol ḡārın içinde (2) varub iḳerüye girerler bunlar bu heybetle görürler ki altūn taḫt üzerinde bir civān (3) yaslanmış sükūt ṭurur üzerinde eṣvābınıñ kıymeti vaşfa gelmez mübārek ṣaḡ (4) elini yüreḡi üstüne ḳomuş ṣarıḳa parmaḡında kırmızı yāḳūtdan bir ḥātem ṭurur (5) ziyāsı gār-ı münevvere bilmiş baḳan gözler ḳamaşur bunu 'İḳāb görünce dünyā (6) kendiniñ olur 'İḳāb Belḳıyāya ayder gel varalım ḥātemi alalım 'āleme sulṭān olalım (7) Belḳıyā ayder benim dünyāya ṭama'im yoḳ eḡer olaydı Mıṣr'a sulṭānlıḡın terk itmez idim (8) yā 'İḳāb gel bu sevdādan vaz geḳ gel bir ziyāna uḡrarsı ben ḥātem sevdāsında degilem (9) 'İḳāb ayıtdı ḳünki gelmezsin ṭur imdi seyr eyle ammā bu ism-i a'ẓamı dilinden (10) kesme Belḳıyā ol ism-i ṣerīfın dilinde zıkr idüb bir köşede seyre ṭurdı (11) 'İḳāb taḫta ṭoḡrı gitdi gördi ki taḫtıñ altında bir ejderhā ḳuyruḡı üzerine (12) ṭurub 'İḳāb'a ayıtdı ey fuẓül ḥālīḳından ḳorḳmaz dön geri yoḡsa sen (13) oda yaḳub kül iderim 'İḳāb diñlemeyüb ol ismi oḳuyaraḳ yaḳın varır (14) hemān ejderhādan bād-ı semūm gibi ateş ḳıḳdı görür ki 'İḳāba bir şey olmamış ol dem (15) ejderhā ḡayḳırub aḡzından bir ateş ḳıḳar ki 'alevi maḡārayı ṭoldırır ve yine 'İḳāba (16) bir şey olmaz ve zarar gelmez ol dem taḫta ayaḳ başdı kim ḳıḳa ḥāzret-i ḳahhār-ı zülcelāl (17) cebrāile der ki varabilmiş 'İḳāb mühri almaya hemān Cebrāil as gelüb ḳek eliñ (18) ey fuẓül deyüb öyle bir heybetlü na'ra urdı ki 'İḳāb ile Belḳıyā'nıñ 'aḳlı (19) başından gidüb ism-i a'ẓamı oḳumaḡa mecālī ḳalmadı hemān ejderhā nefesiyle (20) 'İḳābı yaḳub kül eyledi ammā Belḳıyā'ya ziyān olmadı bir zamān Belḳıyā bayılıb ṣoñra (21) gözün açdı görür ki 'İḳāb yanmış kül olmuş taḫtıñ ṣaḡ yanında birisi [12a] / (1) Belḳıyā ayıtdı ne ḳişisin ayıtdı Cebrāilem yā sen ne ḳişiñ ki Süleymān'ıñ ḳarnında (2) ne işin var Belḳıyā ayıtdı beniñsrāil ḳavmindenem Tevrāt'da āḫir zamān peyḡambe- riñ (3) na'atın görüb 'āşıḳ oldum anı isteyü gezerim bu 'İḳāb beni aldayub buraya getürdi (4) kim ma'şūḳumı göreyim dimeyince ḥāzret-i Cebrāil ayıtdı yā Belḳıyā anıñ 'aşḳı

müsebbibinden (5) yanmamışsın lâkin vakit daği irakdır sen anı göremezsın ancak kıyametde (6) görürsın şimdi bunda tırma var git deyüb gâib oldu Şahmerân (7) Camesâb'a ayıtdı Belkiyâ hazret-i Cebrâil kelâmın işidüb gar-ı Süleymân'dan (8) çıkdı deñize geldi ol şudan ayağına sürüb deñize girüb ba' de zamân (9) bir yire çıkar otları sünbül ve za' firân yeşili çimen gül' izâr kıymetli cevâhir taşları (10) görür ve ayder ki biz geldigimizde böyle şeyler yok idi meger yol yañlış gayrı yol (11) olduğımı bilüb ayder 'acabâ benim hâlim niçe olur deyüb bir tarafı tutub gitdi (12) yeyecek nafaçası yok ağlayarak gider ahsam olur bir deñize uğrar ol gice (13) anda kalur görür kim deñizden bir mühîb çanâvâr çıkub öyle haykırır kim şadâsı (14) cihânı tutdı anıñ ... ve maymunları dürlü dürlü şadâları çıkdı anlar (15) ağzında birer gevher tutub yürüdiler tâ şabâha kadar şabâh olduğda yine deñize (16) girdiler Belkiyâ ol deñizi daği geçer bir yire çıkar görür ki ol yerin kayası bülend (17) mîknâtış hele biñ belâ ile ol yeri daği geçdi bir zamân gider bir deñize daği (18) gelür ol gice kenârında kalur görür ki ol deñize de şu âdemları çıkdı (19) ve anıñ ardınca kara gövdelü büyük canavârlar çıkdı tulum gibi incikleri (20) var ve ol deñizlerin yerlerine şabâh olduğda deñize girerler Belkiyâ ol deñizi (21) daği geçer bir yere çıkar görür ki anda çok ağaclar vardır dürlü dürlü meyvâlardan [12b] / (1) bulunur hele ol meyvâlardan yeyüb birâz râhat ider bir zamân daği oradan (2) gidüb yine deñize gelür ol gice anda kalur görür kim ol deñiz aygırları ve kısrak (3) ları çıkub ol ağaclar arasında otlayub gezdiler şabâh olduğda deñize (4) girdiler belkiyâ daği bir zamân gidüb bir tepeye çıkar kim anda 'acâib kavm ... (5) hatta deñizinde ... balığı haşiyyeti âdem elinde ve bu zamân tutsa ... (6) iştihası olub harekete gelür Belkiyâ ol yeri daği yürüyüb yine bir deñize (7) çıkar ol deñizi bir zamân gidüb bir yire çıkar ki anda beyâz gümüş renginde (8) ağaclar var ol ağaclar dürlü dürlü kuşlar konmuş gün gün şadâları gelür (9) dürlü çiçekler bulunur râyihâlarından dimâğlar mu 'atttar olur Belkiyâ ol gice anda (10) kalur görür kim deñizden küçük küçük şu yarasaları çıkub geldiler ba' zı (11) çiçek var ki gice ateş gibi şu' le virüb yarasaların her biri (12) çiçeklerin altına girüb yatdılar meger ol yarasalar altûn kimyâsı imiş çün (13) Belkiyâ ol yeri daği geçüb bir yire çıkar anda çok ağaclar var yaprağı beyâz (14) yemişi yeşil kuş şeklinde burnuyla tırnaqları kırmızı mercâna beñzer ve tırnaqlarında (15) ve burnuna muraşsa' cevâhir taşlar var ba' zı ağaclar var yemişi ateş gibi şu' le (16) ve ba' zı

ağacalar var yemişi insân gibi güler ve ba' zısı insân gibi ağlar yaprağı (17) siyâh yemişi beyâz qar gibi beyâz virir ağaca rast gelüb öyle kim gölge (18) sinde biñ âdem otursa şıgar meyvesi âdem başı gibi burnı kaşı gözi (19) var siyâh saçları var saçından aşılı tırur yüzine bağan âdem başı (20) zan ider ol hindistân ceviziniñ ağacıdır ve bir ağaca daği uğradım (21) ammâ bunuñ meyvesi altı ayaklı uşak gibi gız şeklinde cümle a' zâsı [13a] / (1) insân gibi altında daği siyâh saçı var ol saçından aşılı yemiş tırur (2) gören imrenür ol iklim halkı ol kız şeklinde olan meyveyi kıparub (3) anıñla cimâ' iderler ol iklimde ol ağaca ve kıvağ ağacı dirler ve ' üd (4) ağacı ve şandal ağacı anda çokdur belkıyâ bir deñize varır ol gice anda (5) tırur görür kim ol deñizden şu âdemleri çıkdı kim hisâba gelmez ol (6) ağaclarıñ altında oturub temâşâ iderler Belkıyâ ol deñizi daği geçüb kılzem (7) ikliminiñ sınırından geçüb hağ-1 üstüvâba/ üstüvâna çıkar anda perileri gözedirler (8) hikâye-yi Şâhsahrâ (9) Şâhmerân Câmesâb'a ayıtdı ey câmesâb kaçan Belkıyâ yedi deñizi geçüb hağtt-1 (10) üstüvâba/ üstüvâna çıkar giderek bir otlu bağ bağçelü bir yire gelür her meyve ağacından (11) var çün bir elma ağacına var bir elma kıpara ol ağac ayder ey âdem oğlanı (12) baña el urma saña yemişden virmezem Belkıyâ ayıtdı ey ağac seniñ bu kıdar (13) yemişiñ var bunları kim yer benâdeme virmezsiñ ol ulu ağac ayder bizim (14) yemişimizi şol kimseler yer ki hağ te' âlâya ' âşî olmazlar bizim şâhiblerimiz (15) perilerdir var git halkıñ hâline tama' itme ulu atañız hağ te' âlâniñ emrine (16) muhâlefetle cennetden irâğ olmağla başına bir nice nedâmet getürdi anıñ (17) neslinden degil misiñ bize yakın gelme saña virecek yemişim yoğdur deyince (18) Belkıyâ ağlayu gider bir küçük tağ görür anıñ üzerine çıkar öte tarafına (19) bağar bir ' azım düz şahrâ ki bir ucundan bir ucu görünmez ol şahâda vâfir (20) ' asker var iki taraf olmuş birbiriyle cenk iderler bunlarıñ avâzı gök (21) gürleri gibi şadâ virirler anlar birbirine kılıç süngü şakırdısı ortalığı [13b] / (1) tutmuş ol şahrâniñ çukurları kınyıla tölmuş Belkıyâ bunları görüb ziyâde havf (2) ider tecerrüd kıalur bağar anlar daği cengi tamâm itdikden şoñra belkıyâyı görüb (3) cümlesi Belkıyâ'ya toğrı gelüb ortaya alub mâil mâil bağarlar belkıyâ görür ki (4) bunlarıñ cümlesi ata binmi kendüleriniñ ikişer kanâdı var ve atlarıñ dörder kanâdı var (5) yeşil tonlar geymiş anlar Belkıyâ'ya ayıtdılar ne mağlûksıñ bize hağber vir didiler (6) Belkıyâ ayder âdemi beniisrâil kıvmindenim anlar ayıtdılar beniisrâili bilmeyüz lâkin âdem (7) var dirler

görmemişdik henüz gördük rub[‘]-ı meskūn nerede buraları nerede bu iklim (8) lere nasıl geldin didiler belkīyā ayder buraya gelince dek başımdan çok hāl geçdi (9) ‘āhir zamān peygamberine ‘āşık olmuşam anıñ ‘aşkıyla seyyāh olmuşum anlar ayıtdılar (10) çünkü ol servere ‘āşıkıñ gel seni ulumuz katına götürelim seni ziyāret (11) itsin Belkīyā ayıtdı gidelim ammā siz ne maḥlūksız baña bildirin ve bu cenk ettiginiz (12) kimlerdir anlar ayıtdılar biz periler ve bu cenk itdigimiz kāfir perilerdir bizim işimiz dāim (13) anlar ile cenk itmektir her kande kāfir işidirsek varır kırarız didiler (14) Belkīyā’yı bir ata bindirüb alub bir ulu şahrāya getürdiler Belkīyā gördi ki bir ulu (15) ordu o şahrāyı ve tağları başdan başa tutmuş ve bir ulu bār-igāh (16) kurmuşlar ki vaşfa gelmez yakına varınca periler şāha varub ifāde iderler şāhım (17) size bir hediye getürdük şāh ayder getürün görelim nedir periler Belkīyā’yı alub bār-igāha (18) getürdüler ki gözler kamaşur görür ki bir altūn taht kurulmuş üzerinde periler (19) pādişāhı geçüb oturmuş Belkīyā ādāb ile şāha selām virüb ol daḥi selāmıñ (20) alub perilere ayder bu ne maḥlūkdur ayderler şāhım beni vardır deyü işidirdik işte (21) benīādem bu cins imiş hem daḥi kāināt faḥr-ı ‘ālem sallāllahu ‘aleyhi vessellemiñ [14a] / (1) ‘āşıklarından imiş anıñcün seyyāh olmuş başına çok işler gelmiş deyince Şāh-ı perī (2) faḥr-ı ‘ālem ‘āşıkını işidince kılķub Belkīyā’nıñ kavlinden tıtdı tahta çıkardı (3) muḳābelesinde oturdı şafā geldiñ merḥabā deyü görüşdiler ba‘ dehu şāha ta‘ām (4) getürün deyü emir eyledi ḥarīr şofralar döşenüb ḥarīr peşkirler dizlerine alub şāh (5) ile Belkīyā’ya cevāhir ile müzeyyen maḥreme virüb ta‘ām getürdiler şöyle ki on arşun (6) büyüklüğünde altūn siniler ile ve her birisinde onar k̄ab ta‘ām ve ol k̄ablarıñ kimi (7) altūn kimi la‘l kimi yāķūt kimi incü her k̄abdan onar ādem toyar cümlesi ta‘ām (8) lar cümlesi toyor ve koyun kuzı ... ve göz görmedik lezīz şekerli ḥelvālar ve dürlü (9) ni‘ metler yendikten sonra gūnā-gūn meyveler daḥi yenildi ve şofralar devşirilüb (10) şeker şerbetleri geldi anlar daḥi içilüb tamām olduḳdan sonra cümlesi elḥamdülillah (11) illezi et‘ amenā veseḡanā ve ce‘alnā mine‘l-müslimīn didiler içlerinden biri ḥazret-i faḥr-ı (12) ‘ālemiñ na‘at-ı şerīfin okuyub cümlesi bir avāzdan eselātü vesselāmu ‘aleyke (13) yā ḥayre ḥalkıllahi didiler çün Belkīyā bunları böyle gördükde ‘aşkı bir iken (14) biñ oldu ve ayıtdı şāhım siz daḥi benim ma‘şūķımı yād idüb selāt ve selām (15) getürürsünüz anı bilür misiniz didi şāh ayıtdı yā Belkīyā anı bilmedik mü‘min yok (16) her kim ḥālıkı bilür gerek

kim anı dağı bile cümle 'âlem anıñ ħürmetine ħalk olmuşdır (17) biz anı niçe bilmeyiz Belkıyâ ayıtdı şâhım ism-i şerifiñiz nedir ve neden ħalk oldıñız (18) luţf it baña bildir şâh ayıtdı benim adım şahrâdır bu ħaţf-ı üstivâbı ile ħulzüm diyârlarınıñ (19) şâhıyım ammâ benden ulu şâhımız vardır adına şehlâs dirler bizim aşlımız (20) suâl iderseñiz ol zamân ki ħallâķ-ı 'âlem celle celâlühü yedi cehennem odıyla ve (21) 'azâbıyla yaratdı anıñ ateşinden ikinci cins ħayvânât yaratdı biri arslan [14b] / (1) şekilli dişi ħaşletli ammâ ħuyruđı 'aķreb ħuyruķlı ammâ anlara meliş deyü ad (2) virir anlara emir ider ki ħuyruķlarıñızı birbirine şarub cimâ' idiñ dağı idince (3) kendüleri dağı bilâ- emir zinâ iderler bu iki cimâ' dan meliş şafâlanur ħâmile olunur (4)kendüden bir çift toğar biri erkek biri dişi ammâ ħuyruđından ol ħadar 'aķreb (5) toğar ki ħisâba gelmez bu halîş ile melişiñ uzunlığı biñ arşun idi eni (6) dağı buña kıyâs eyle ol toğan yılanları ve 'aķrebleri cehenneme ħorlar şimdi cehennemde (7) ne ħadar yılan ve 'aķreb var ise anıñ neslinden anlar ile cehennem ehline 'azâb (8) iderler yâ Belkıyâ ol emirsiz olan çift erkeği ħâyet 'âbid olur ol ħadar (9) 'ibâdet ider ki gökde melekler aña ħıbta iderler ve dirler ki yâ Rabbi bu 'âbid ħuluñ (10) göklere çıkarır dağı aña baķub 'ibâdet idelim ħaķ te'âlâ anı göklere çıkarır (11) melek taḅ'ını virir yemez ve içmez bir zamân yedi ħat göklerde 'ibâdet tâ ki âdem (12) as atañız ħalk olunur ħaķ te'âlâ emir ider melekler ile aña âdeme secde idiñ deyü (13) melekler secde iderler ol 'âbid ħasedinden secde itmez ben ateşden ħalk olmuşam (14) ol toprakdan ħalk olmuşdur ben andan ħayırluyam deyüb muti' olmaz ħaķ te'âlâ anı (15) iblîs eyleyüb la'net tokasın boynuna geħirüb merdüd eyledi şoñra gelüb (16) ol ... ħorişüb çift olurlar anıñla zinâ idüb on dört oğlu (17) olur ammâ her biriniñ budlarından biriniñ zekerî biriniñ zekeri biriniñ ħucu ħalk olunur ħaçan âdem (18) oğlanı cimâ'... sökse ol zamân iki budun birlerine ħalub cimâ' (19) iderler bi-emrillah bir şeytân veledi olur ol ... âdemi gösterirler ki babañ (20) budur ol dağı varub ol âdeme varub musallaţ olur işte iblîsiñ (21) aşlı budur gelelim bizim aşlımıza ħaçan ki meliş iblîsiñ çifti bilâ emir toğurdı [15a] / (1) andan şoñra ħaķ celle ve 'alâ ħazretleri ayder yâ ħaliş meliş ikiñiz birbiriñize vire (2) er 'avret oluñ deyüb emir ider bu kez anlar dahi cimâ' idüb şafâlanur ba' de (3) zamân bunlardan on iki evlâd olur altısı erkek ve altısı dişi ve anlara (4) dağı emir ider ki her biriñiz âħer ħarındaşlarınız ile çift olıñız anlar dağı her biri (5) âħireñ

 arındaşını alub çift oldu anlardan periler oldu iŖte bizim aŖlımız (6) ol altı t fan cinsdendir
 evvel biz gökde idik Ŗo ra yeryüzünde d vler (7) az b k fir olunca ha  te' l  bizi yire
 indirdi d im iŖimiz d vler ile (8) cenk itmek Belk y  ayder Ŗ hım ben daği sizinle bile
  alsam olmaz mı Ŗ h ayder (9) y  Belk y  ' det olmamıŖdır ki ben adem ile bile olalım
 ben ademi n yeri rub' -ı (10) mesk ndur bir ya a gitmek gerekdir deyince ayder 'acab  ben
 nere gideceğim Ŗ h (11) ayder y  Belk y  fa r-ı ' lem hürmetine seni bir ata bindireyim ki
 altı aylık yolu bir günde (12) alur iler de bir Ŗehrimiz var anda bizim ' miz ulu hal femiz
 vardır ol at (13) seni anı  yanına götürür ol sa a yolu gösterir ben adem i lmine çıkarır at
 (14) yolu bilür Ŗa ın baŖını  ekmeyesin üzerinde bek e t r amm  y  belk y  sa a (15)
 niy zım var fa r-i k in t ile naŖıb olur g riŖ r isen m b rek ayağını (16)  p b sel mımı
 tebliğ idesin a a im n g t rm Ŗ z bizi Ŗefa' tten ma r m (17) ol va it Ŗ h ayıtdı benim
 kendi atımı getürün didi Belk y  görür ki k heyl n (18) at getürdiler atlas  ullu  uŖ baŖlı
  ız Ŗa lı arslan g g sl   aplan (19) ... ince diŖli misk nefesli bir 'ac yib hayv n altı
  an dı var cevher (20) ile muraŖŖa' eyer urdılar ve ... ba layub binek taŖına çekdiler Ŗ h
 ayder (21) y  Belk y  bi  üzerine pek bur k neslindedir pek seri' uçar Ŗ h ata ayder [15b]
 / (1) ey Bur k bu  dem server-i k in t n 'aŖı ıdır yolda anı incitmeyesin Ŗa  ve (2) s lim
 ' mire götür didi belk y  seçer va tinde ata bindi z h r va tinde ' mire irdi (3) ' mir
 buyurdu ki bir cins ma l k Ŗ hın atına suv r yanına geldi ' mir Ŗafa geldi n (4) mer ab  ne
 ma l kdansın bu Ŗ h atı sende neden deyü su l eyledi Belk y  daği (5) a a söyledi ol daği
 bildi ki Belk y 'ya Ŗ h 'izzet ikr m eylemiŖ Belk y  ayder (6) y  ' mir bu at ne seri' uçar
 altı aylık yolu altı s 'atde gider heb perilerin (7) atları böyle midir ' mir ayıtdı bu at aŖlı
 bur ktır bu a Ŗ h bin b  az ya gider (8) perilerin atları tecridir bundan öte de iz ortasında
 bir ta  var ol ta ı n (9) ortasında g l var ve ol Ŗuyun ortasına yeŖil zebercedden bir tebe var
 (10) g l t l 'nda ol tepe yarılıb bi-emrillah içinden dört kan dlı atlar (11)  ıkar gelüb ol
 Ŗudan içerler yine giderler ol ta   apanub ha  te' l  (12) ol atları perilere musa  ar  ıldı ol
 atlar kend liginden  lmezler cenkde k fir (13) d vleri elinde Ŗehid olurlar  anğı perinin atı
 Ŗehid olur ise u ub (14) ol Ŗuya varır ol ta  a ulub atların  ıkdığı va it yerine h zır (15)
 olub ol perinin yanına giderler ol g l n Ŗuyunu içerler daği bir Ŗey yemezler (16) ve k fir
 olanı üzerine bindirmezler  a an periler d vler ile cenk iderler d vler (17) hev ya  ı ub

kaçmak dilese periler bu atlar ile periler hevāya çıkub cenk (18) iderler deñize ʔalsa deñize ʔalarlar cenk iderler perilerin atının cinsi budur (19) Belkıyā ayder yā ‘āmir beniādem iklimi ʔanğı ʔarafdadır ‘āmir ayde yā belkıyā cünüb (20) ʔarafından ʔaşma hemān ol ʔarafa git rub‘-ı meskūna ʔıķarsıñ Belkıyā ola (21) revā olur deyince Cāmesāb ayıtdı ʔāhım bana dağı belkıyā gibi yol [16a] / (1) gösterseñiz olmaz mı Şāhmerān ayıtdı ey cāmesāb herkesiñ cānı ‘aziz (2) dir baķ sen cānının ʔıymetiñ bilüb ħalāşa ʔāre ararsın ben bu iŖe nice (3) rāzı olayım Cāmesāb ağlayarak ayıtdı ʔāhım yerime gidince seniñ ölmege (4) sebep nedir söyle and içeyim deyüb öyle ħazin ħazin ağladı ki anda olan (5) ejderhālar cümlesi cāmesāba acıyub diliyle Şāhmerān’a ayıtdılar ʔāhım bu (6) za‘if biķāreyi ʔoyuvir lu᠕f idüb yerine gönder bunca zamān bunuñ (7) zārından cigerimiz kebāb oldu sen ʔāhımızsıñ ölmege sebep ne olduğın bildir (8) anı itmesün ve yerimizi kimseye dimesün bunu āh u zārdan ʔurtar taķdır ne ise (9) olur bunlar bu niyāzı idince ʔāh ayder benim fevtim bu ādem dünyāda ħammāma girmesi (10) dir ʔaçan ħammāma girse andan beni gördiğini bilürler ħāh nā ħāh söyledirler (11) beniādemiñ elinden ʔurtulamam ʔutarlar Cāmesāb ayıtdı ʔāhım tevrāt Zebūr (12) ħaķķıçün ħammāma girmeyem ʔāh ayıtdı ey cāmesāb saña inanmazam size emniyyet (13) olmaz beniādemsiniz didi cāmesāb and içüb ağladı ve ejderhālarıñ yüregin ʔađıldı (14) bir dağı ricā iderler ʔāh ayıtdı ġālibā siz benim ölmekligimi istersiniz anlar ayıtdılar (15) ħā᠕ā cümlemizin cānı saña fedā olsun didiler ancak siz efendimizi inkisārdan (16) ʔurtarmak için niyāz ideriz yoġsa ne ‘alāķamız var fermān seniñdir (17) didiler sükūt eylediler bunuñ üzerine bir zamān geķdi Şāhmerān birgün (18) görür ki Cāmesāb’ın ʔāķati ʔāķ oldu ayıtdı yine buña Belkıyā’nın ħikāyesin (19) naķil ideyim anıñla eglene ayıtdı ey Cāmesāb ħiç suāl itmez misin ki Belkıyā (20) nın ħikāyesi na᠕ıl oldu ve ‘āmir ʔatından ne yire gitdi Cāmesāb ayıtdı (21) buyuruñ ʔāhım işidelim gönlümüz açılsun didi [16b] / (1)*hikāye-yi kûh-ı kâf* (2) Şāhmerān ayıtdı ey cāmesāb vaķtā ki Belkıyā ‘āmir ʔatından kendi bir büyük ʔađa (3) irer ki iki günde üzerine ʔıķar görür ki üzerinde bir ‘azim kimesne var (4) bir elini ma᠕rıķa uzatmış ve bir elini mağribe uzatmış öñünde bir levġa üzeri ķara (5) yazı bu levġaya baķar dilinde lâ ilāhe illallāh Muġammed-ur rasūlullah zıķır ider bundan (6) belkıyā ħavf ider ammā dir ki bu dağı beni ma‘᠕ūķımı zıķır ider bilürmiş bundan (7) baña ziyān gelmez didi varub selām virdi ol dağı selāmiñ alub ne maġlū᠕sın (8)

didi Belkıyā benīādemem didi ol melek ayıtdı sübhānallah benīādem vardır (9) deyü işidir
idim ammā işidirdim görmemişdim bu iklīme ne oldu da geldiñ (10) Belkıyā kaçan
mācerāyı naķil ider ve ayder adıñ nedir elleriñ biri mağribde ve biri maşrıķda (11) ve bu
levh nedir ve neye me'mürsiñ melek ayder haķ te'ālāniñ meleklerinden bir melegim (12)
adım hāildir gündüze ve giceye me'mūram maşrıķdaki elim ile aydınlığı tutarım (13)
gündüz olduķda aydınlığı mikdārına göre kıaldırırım gündüz olur gice olduķda (14)
karañuluk elimi kıaldırırım gice olur her biriniñ haddine göre virirem herkes taķdīrine göre
(15) emir olunur aña tevāzu' iderem bu levhadaki beyāz yazı gündüzüñ artub (16)
eksilmesinin hisābıdır hālīķım beni bu işe kıomuşdur Belkıyā ayde yā melek (17) baña
rub'-ı meskūna gider yolu göster gideyim melek ayder bu yaña git yine bir (18) ... irersiñ
anda bir melek vardır suāl eyle deyüb Belkıyā yola revān (19) olub bir gün bir hoş yire
gelür çayır çimen anı geçüb bir tağ üzerine çıkub (20) ol melegi görüb selām virdi ol daħi
selāmiñ aldı ayıtdı ne maħlūķsın (21) Belkıyā ayder benīādemem melek ayder benīādem
işitdim ammā görmemişdim Belkıyā görür ki [17a] / (1) bir eli altında yer bir eli üstünde
göge uzanmış тұrur lā ilāhe illallah Muħamme- durrasül (2) ullah zikir ider Belkıyā ayder
yā melek neye me'mürsiñ melek ayder hālīķım beni rūzigār (3) lariñ üzerine me'mūr
kıomuşdur dünyāda ne deñlü rūzigār var ise benim raiyemde (4) eser yuķarudaki elimle
hevādaki rūzigārıları zabt iderim ħudūdına göre (5) esdirirem eger тұtmasam gökleri päre
päre idüb yeri yıķar ve yer altındaki (6) elimle yer altındaki rūzigārı zabt iderim ħududına
göre esdirirem eger тұtmasam (7) yeri hevāya pene mişāli eşer her tarafa taķdīrine göre
virem Belkıyā yolu taleble (8) andan suāl idüb gider bir zamāndan soñra bir maķāma irdi
ki ol maķām (9) hevā yüzinde mu'allāķ тұrur üzerinde dört melek oturmuşlar elleriñ
kıaldırub (10) du'ā iderler ammā her biri bir şüretle biri insān şüretli benīādemiñ rızķın (11)
dileyüb taleb ider biri kerkes şüretinde ol cümle kıuşlarıñ rızķın dileyüb (12) haķķa niyāz
ider biri öküz şüretli cümle dört ayaklı hayvānātıñ rızķın taleb (13) idüb haķķa münācāt
ider ve biri arslan şüretli cümle yırtıcı hayvānātıñ (14) rızķın dileyüb münācāt ve niyāz ider
Belkıyā ol insān şüretlüye idersin (15) benīādemsin ol ayder benīādem degilem melegim
ve lākin hālīķım beni bu şüretde halk (16) eylemişdir Belkıyā andan yolu suāl eyledi andan
rāhi bulub giderken bir büyük (17) yeşil zebercedden tağa uğradı ol tağın yuķarısı göge

degmiş ol tağın (18) eteginde bir vaqıt gitdi yine bir melek görür ki ol melek oturmuş ammā çok (19) elleri var hīc biri tırmaz deprenür dilinde lā ilāhe illallah Muḥammed-ur resūlullah (20) zikir ider ve Belkıyā aña selām virdi ol daḥi selāmın aldı ne maḥlūksın didi (21) Belkıyā daḥi benīādemem didi melek ayıtdı benīādem işitdim görmedim belkıyā ‘acāyib benīādem [17b] / (1) görmeyesin ol melek ayıtdı ḥālīkımız bizi ḥalk ideli her birimizi bir ḥizmete koymuş (2) dur ol ḥizmetden ḥālī olub bir yire kendi başımıza gidemeyuruz ḥalk olalıdan 3) beri bu mekāndan bir yire gitdigim yoḡdur Belkıyā ayder bunca taḡ gördüm bunuñ gibi (4) bir ‘azīm taḡ görmedim bu ne taḡı dirle ve sen daḥi ne işe me‘mürsın bunca elleriñ (5) vardır ey ādem oḡlanı bu ḳāf taḡıdır dünyāyı aḡıl gibi ḳuşatmışdır her bir etrāfiñ (6) almışdı bu taḡa melekden ḡayrı kimesne çıkmaz anlar daḥi ardından çıkar zīrā bu (7) taḡın ardında otuz bu dünyā kadar beyāz yer ḥalk olmuşdur ol yer melek ile (8) töludur her biriniñ elinden nūrdan bir ‘alem yeşil bir ḥaṭiyle lā ilāhe illallah Muḥammed-ur resūl (9) ullah yazılmışdır deyü rivāyet olundı gelemim aşıl maḳşūdumuza ol melek ayıtdı (10) yā Belkıyā ol beyāz yerden öte yetmiş bu dünyā kadar yer vardır ‘anberden andan (11) öte yetmiş bu dünyā kadar yer var altūndan andan öte yetmiş bu dünyā kadar yer vardır (12) gümüşden bunlarıñ cümlesi meleklerle töludur eger yukarudan bir igne bıraksalar (13) yere düşmez ol yerlerde dünyā ve āḥiret cennet ve cehennem bilmezler ve şeyṭanı bilmezler (14) gice gündüz bilmezler Belkıyā ayıtdı yā melek bunca melek var imiş ol melek ayıtdı (15) ḥaḳ te‘ālāniñ ḡāib ‘āleminde ol kadar melek vardır ki kendüden ḡayrı kimse (16) bilmez Belkıyā ayıtdı bu yedi ḳat yerler ve yedi ḳat gökler ne üzerinde tırur ol melek (17) ayıtdı bu yedi ḳat yer gök cümlesi bir melek üzerindedir elma gibi götürür anıñ ayaḡı (18) altında firdevs-i a‘lādan çıḳma yākūtdan bir taş vardır anıñ altında yine (19) cennetden çıḳma bir öküz vardır anıñ dört bin ayaḡı vardır iki boynuzınıñ (20) arası biñ yıllık yoldur ol yākūt iki boynuzı arasındadır anıñ ayaḡı (21) altında kemkem adlu bir gemi vardır yerlerden büyükdür anıñ altınıñ nūn adlu bir balıḳ [18a] / (1) vardır ki yedi ḳat yerleri ve yedi ḳat gökleri anıñ aḡzına koysalar bir loḳma ider (2) yine bir ṭarafı boş ḳalırdı ol kemkem ol balıḡın iki ḳaşı arasındadır anıñ (3) bir deñiz vardır ki vaşfa gelmez ol deniziñ altında rūzigār vardır rūzigāriñ altında (4) zūlmātdır andan aşaḡı maḥlūḳātın ‘adedi yoḡdur ancak allah te‘ālā bilür Belkıyā (5) āferin şād hezār

âferîñ şad seniñ ‘ilmine yâ melek kolların dâim deprenür ne yaparsın (6) ve neye
 me’ mürsın anı dağı bildir ol melek ayıtdı cemî’ tađlarıñ ve ovalarıñ tamarları (7) kâf
 tađınıñ üzerindedir tamarlarıñ üzerine müvekkelem yeryüzünde ve kañğı taraf ucuzlık (8)
 olacak olur ise ol yeriñ tamarlarıñ uzadıram şuları ve ekinleri çok olur (9) ve kañğı tarafı
 ile emir olunur ise ol tarafıñ tamarlarını çekerim ve şuları (10) çekilir ve ekinleri az
 olur ve rızıqları noşşân olur çün Belkıyâ gidecegi yolu (11) suâl birle rāhî oldı bir zamān
 gitdikden şoñra bu boğaza irdiği ol ğārıñ (12) iki tarafı göge irmiş yapılmış divār gibi
 ikisiniñ arasına bir perde aşılmış (13) bir ucu yerde bir ucu gökde iki tarafına iki melek
 oturmuşlar biriniñ başı (14) koyun başı gibi ve biriniñ öküz başı gibidir dillerinde lâ ilāhe
 illallah Muhammed-ur resū (15) illah zikir iderler onlar ayıtdılar ne maħlūksıñ Belkıyâ
 ayıtdı benîādemem anlar ayıtdılar (16) benîādemiñ bu tarafda ne işi vardır belkıyâ anlara
 aħvālin söyledi ve anlara (17) dağı siz neye me’ mürsıñız didikde anlar ayıtdılar bu
 perdeniñ ardında bir kapu (18) vardır üst eşiği göge mülħađdır alt eşiği yerededir ve gümüş
 kilid ile (19) bağlanır biz anıñ bekçisiyüz Belkıyâ ayder rub’ -ı meskūn yolu kañğı taraftan
 gider (20) anlar ayıtdı bu kapudan geçmeyince rub’ -ı meskūna gidilmez yāhūd geldigin
 yolu tutar (21) gidersin didiler Belkıyâ ayder kapuyu açıñ gideyim anlar ayıttılar biz
 açamayız [18b] / (1) bunuñ miftāhı ħazret-i Cebrāil ‘aleyhisselāmdadır andan ğayrı kimse
 açamaz (2) ħālķımızda du’ ā eyle eger emrullah olur ise Cebrāil açar didi Belkıyâ ağlayub
 ayder (3) yā ilāhel ‘alemīn ħazret-i faħr-i ‘ālem ħürmetine baña feth-i bāb eyle didi hemān
 dem Cebrāil as ‘aleyhis (4) selām geldi kapuyu açdı perdeler kałķub Belkıyâ geçince ol
 zamān Cebrāil as görüb (5) ayıtdı ey ‘ āşķ-ı şādık yolu yañılmışsıñ gelüb bu diyāra düşdüñ
 elem çekme (6) yolda ħikmet-i bārī vardır ħabibi eger mi maħlūķatı katında ħadri ve
 ķiyemeti nicedir saña (7) bildirmekdir ve murādı ‘aliyyeleri yolunda zaħmet çeküb ecri ...
 nāil itmekdir belkıyâ (8) ayıtdı yā Cebrāil as ma’ şūķumuñ yolunda nice bunuñ gibi zaħmet
 çeküb zerre kadar (9) incinemem hemān ‘ömrüm anıñ yoluna fedā olsuñ didi şād-ı hezārān
 âferīn deyüb Cebrāil as (10) ğāib oldı Belkıyâ o kapudan çıķdı bir ovaya çıķdı giderken bir
 deñize uğradı urdu ki (11) ħadd-i ğāyeti yok yine ol ağacıñ şuyundan ayağına sürdi deñizde
 yürüdi yarısına (12) varınca görür ki ol deñiziñ yarısı tatlı şu ve yarısı acı şu ammā tatlı şu
 ile (13) acı şu günde bir kerre döğüşüb ve yine ayrılıub birbirine muttasıl aķardı bir demde

(14) birbirine karışmazlar Belkıyâ varub bir büyük aţaya çıkar orta yerine varur ki (15) iki ‘azım tağ var biri altundan ve biri gümüşden ol tağların etrafında çok (16) ferishtahlar var cümlesi lâ ilâhe illallah mMuhammedurresûlullah belkıyâ varub bunlara selâm (17) virdi anlar dađi selâmın alub ne mağlûksın didiler Belkıyâ ayder benîademim (18) bunlar ayder benîadem ... ağsendir elđamdülillah ki böyle ağsen şüretli mağlûkâtın (19) hademeleriyüz Belkıyâ ayder siz ne işlersiniz anlar ayder bu gördüğün ‘azım (20) deryânın nıfı tatlu nıfı acı şudur dünyâda ne kadar acı tatlu şu var ise (21) bu iki şudan verir şuların başı bunlardır Belkıyâ ayder acı şu tatlı şu ile [19a] / (1) cenk iderler ol zamânki nemrûd ‘aleyhisselâm kartallara binüb hevâya çıktı ki gök (2) tañrısıyla cenk iderim deyü tâ ki anı öldürmeyince ben bu yerde tañrılık idemem (3) deyü ol mel‘ûnuñ dünyâda murâdı hâşıl olmağlık için hađ te‘âlâ Cebrâile emir (4) eyledi var deñizden bir balık al nemrûduñ oğuna tut ol vağit Cebrâil as deñizden (5) bir balık aldı zehirli oğuna tutdı ođ balığa geğdi hağret-i Cebrâil asol kanlı (6) oğı yine Nemrûd’uñ önüne bırağdı nemrud oğı görünce Gök Tañrısını öldürdüm (7) deyü ayıtmaya başladı yire yakın geldikde meger deñiz üzerine iner inmez kartallar (8) yorilub deñiz kenârına nemrûd düşdi vara vara bir ‘avretin girüb kademhâsından (9) taşra çıkarken ol acı deñize düşmüş idi ol tatlı deñiz acı deñize hücum (10) ider niçün ‘aduvullahı boğamadın yine hałas olduğda bir yerine bir katre karışmazlar (11) ba‘zı hikâyetde gelmiş ki Nemrûd la‘in ol karının kademhânesinden çıkınca (12) bıyığına necis bulaştı kendünün haberi yok idi şeytâna rast gelüb ayder (13) nere gidersen Nemrûd ayder vardım gök tañrısının öldürdüm gelürem şeytân (14) ayder pes imdi söylediğin söz hilâf olduğı bıyığındaki necisden bellüdür (15) dimiş ammâ ol balığını hađ te‘âlâ hağretleri emriyle Cebrâil Nemrûd’uñ oğuna (16) tutdı balık lisâna gelüb dir ki ilâhi ve seyyîdi ve mevlâyı benim şucum ne etdiğim (17) bu me‘ûnün zehirli oğuna beni karşı virdin deyü ağladı hađ celle ve ‘alâ (18) hağretleri ol balığa hitâb-ı ‘izzet buyurđı ki şimdi seni Nemrûd’uñ oğuna (19) karşı tutduğım için kıyâmete kadar size bıçağı harâm kıldım seniñ cinsiñ (20) olan balıklara seniñ armađanıñ olsun balık sızlayarak allaha hamd (21) eyledi anıncün evvel balık boğazlanmadan yenmezdi andan sonra bıçağ kałdı [19b] / (1) ol ferishtahlar Belkıyâ bu iki altun ve gümüş tağı altun ve gümüş ma‘den (2) lerinin tamarlarıdır dünyâda ne kadar altun ve gümüş var ise cümlesini bundan (3) viririz

beniâdem hizmetinde olduğumuz bunlardır Belkıyâ andan daği gidüb yine bir (4) deryâya ayder ol deryâda pek ziyâde büyük balıklar var cümlesi beniâdem gibi tekellüm (5) ider ve bunlarıñ ortalarında bir küçük ve ahsen şüretde bir balık var ortaya (6) almışlar dillerinde lâ ilâhe illallah Muhammedurresûlullah deyü zikir iderler Belkıyâ bunlara selâm (7) virüb ayder sizi ‘aceb gördüm bunca mañlûkât seyr eyledim sizin gibi görmedim (8) balık olub insân gibi söylesün ol gökcek balık ayder sen ne balıksın (9) Belkıyâ ayder beniâdemem bu zikir itdiginiz zâta ‘âşık olmuşam anıñçün seyyâh oldım (10) ol balık ayder elhamdulillah hağ te‘âlâ bizi nâñık yarattı ve bu efdâl zikri bize virdi (11) ve beni balıklara pâdişâh itdi ey beniâdem senden ricâ iderem ki eger nasîb olur (12) server-i ‘âlemi görürsen bizim selâmımızı teblîg idüb diyesin ki ol çîn (13) deñzinde balıklar saña imân getürmüşler yarın kıyâmet günü bizi şefâ‘atinden (14) mañrûm itmesün Belkıyâ ayder ey şâh-ı hafif bir yeyecek nesneñ var mı baña vire (15) sin zîrâ ot yemekden tãkatim kalmadı şâh bu balığa emir eyledi ol balık deñize (16) talub bir parça et çıkardı ol şâh belkıyâya virdi ayıtdı bunu ye tâ kırk (17) gün kadar ac ve şusuz olmazsın Belkıyâ anı yir kırk güne dek kuvvet alur andan (18) bir zamân gider bir hoş mağâma irer bâğ na‘ime beñzer ağar şular çağlar gider anda (19) bir tarafa daği gidüb bir yeşil deryâya gelüb ol deryâdan geçerken görür ki bir gökcek (20) yüzlü yigit şu üzerinden at gibi sekirdir Belkıyâ ayder ey yigit böyle ‘acele nere (21) gidersin ol ayder ‘acele işim var gerüden bir yoldaşım gelür andan suâl [20a] / (1) eyle saña haber verir deyüb gitti anıñ ardınca aya benzer bir yigit yel gibi geliyor (2) belkıyâ aña ayder ey yigit nere gidersin ol ayder işim var girüden gelen (3) yoldaşıma şor saña haber virir didi gitti görür ki bir kişi güneşe beñzer yıldırım (4) gibi gelür Belkıyâ anı görünce ayıtdı ey yigit halıķı seversen söyle bu üç (5) yegid nereye gidersiñiz ol ayder yâ Belkıyâ evvel giden İsrâfil as ikinci giden (6) Mîkâil as ve ben Cebrâilem maşrıķ tarafında bir ejderhâ peyda oldu ve oldığı (7) iklîmi harâb itmekdedir ol iklîmiñ münâcât idüb fahr-i ‘âlemi şeffî‘ getürüb (8) anıñ hürmetine du‘âları müstecâb olub Rabbu’l-‘izzet bizi gönderir tâ kim ol (9) ejderhâyı kaldırub bir ğayr-ı iklîme atavuz deyüb gitdi Belkıyâ neden deryâyı (10) geçdi bir düz ovaya gitdi bir zamândan sonra bir beyâz göründi aña toğrı (11) varır görür kim beyâz mermer bir büyük kubbe içinde iki mezâr var biriniñ yanında (12) bir beniâdem oturur cinsini görünce râhat olur Câmesâb ayıtdı ey şâhım (13) herkese cinsi

şirîn ve güzel görünür Belkıyâ cinsini görünce râhat oldı (14) bu kulumu dağı cinsine
 gönderüb râhat itse olmaz mı deyüb ağladı anda (15) olan ejderhâlarıñ yüregın dağladı
 Câmesâb'a yürekleri açıyub cümlesi yüz (16) lerin yire urub ayıtdılar şâhım gel kerem eyle
 bu bîçâre za'îfi yerine gönder (17) bunuñ zârından bizi ħalâş eyle inkisârını alma tağdır ne
 ise yerini bulur (18) şâhmerân'ın biraz göñlü olur gibi oldı zîrâ Câmesâb'ın ħâlini görüb
 (19) merĥamet eyler ammâ neylesün cânından kôrķar şâhmerân ayıtdı ey ejderhâlar (20)
 çünkü siz tazallüm idersiniz benden ricâ idersiniz bari şabır eylesün Belkıyâ'nın (21)
 ħikâyesin tamâm ideyim andan řoñra seni yeriñe göndereyim deyüb va'd itdi [20b] / (1)
 Câmesâb'ın ve ejderhâlarıñ ħâtırları ħoş oldı şâhmerân'a du'â itdiler Câmesâb (2) ayıtdı
 şâhım Belkıyâ ol yegidiñ yanında tırur mı gider mi şâhmerân sabır eyle evvel (3)
 Belkıyâ'yı řoñra seni göndereyim didi Câmesâb ayıtdı buyuruñ şâhım diñleyelim didi (4)
 ħikâye-yi Cihânşâh (5) şâhmerân ayıtdı ey Câmesâb vaqtâ ki belkıyâ varub ol yegidiñ
 yanında oturur (6) ol yegid merĥabâ nereden gelür ve nereye gidersin ve buraya benâdem
 gelmez ne sebeble (7) bu iklîmlere geldiñ Belkıyâ cümle aĥvâliñ ve serencâmıñ naql
 itdikde ol yegid ayder ey (8) bunca aĥvâli ve serencâmı baş ey Belkıyâ seniñ 'aşkıñ ħaķıķı
 olduğına şübhe yok (9) çok zaĥmetler çekmişsiñ faķať kader degilsin ki unıdılır ammâ
 benimki unıdılmaz deyince (10) Belkıyâ ayder seniñ aĥvâli ve serencâmıñ söyle diñleyelim
 didi ol yegid ta'âm (11) getürüb Belkıyâ ile yedikden řoñra ol dağı sergüzeşdin Belkıyâ'ya
 naķil birle (12) dir ki yâ Belkıyâ ben kâbil şâhımın oğluyam adım Cihân şâh'dır babama
 Tamhür şâh (13) dirler üç yüz pâre şehre mâlik idi vesâirleriñ aña kıyâs eyle ammâ bunuñ
 evlâdı (14) olmadığından dâimâ tefekkürde olub dir idi ki ben öldükden řoñra bu tâc u taĥtı
 kimler (15) zabt idecek deyü elem deryâsında idi ammâ bunuñ ħaccâc nâmında bir vezîri
 var idi (16) bir iş zımnında ħuzûra gelüb babamı ħamġin gördükde hemân zemîn bûs idüb
 (17) ayder şâhım cemâliñizde ġubâr eşeri görüyorum elĥamdulillah sendeki devlet ve
 saltânat bir (18) pâdişâhda yokdur vücûdınıza yazık degil mi elem çekersin atam ayder ey
 lâlä aña (19) elem çekermige ölürsem bu taĥtı zabt idecek bir vârisim yokdur meġer ħaccâc
 'ilm-i nücûma (20) âşinâ imiş şâhım emir eyle elân remli götüreyim babam ruşsat virüb
 ħaccâc remil (21) elün götürüb atamın tâli'in bunlar görür ki ħorosân şâhımın kıızından bir
 erkek [21a] / (1) evlâdıñ olsa gerekdir deyü derĥâl babama müjde ider atam dağı ħaccâc

vezîre hil ‘at (2) girer ol şâ‘at tedârik görüb bir nice kadar hediye hil‘atlar geydirüb dört (3) vezîri berâber oldı ol daği oğalar döşeyüb ve yer öpüb behrüz şâha taqđim (4) ider ol daği koşub ħorosân şâhı Behrüz Şâh’a gönderdi bunlar böyle revân (5) olub bir gün ħorosâna dâhil oldılar bir vezîri ilerü gönderüb Behrüz Şâh’a (6) ħaber virdiler şâh bunlara on vezîr qarşu gönderüb bunları i‘zâz-ı ikrâm ile (7) götürüb kıondurdılar ol ħaccâc vezîr atamıñ nâmesin kıırâ‘at eyledi ve mefhûmın (8) bildikde münâsib görüb hil‘atlar geydirdiler nigâh olunub ol kıızı babama (9) getürdiler bir mübârek gicede gerdege kıodılar biemrillahi te‘âlâ ol gice ħâmile olub (10) tokuz ay on gün deyince ben dünyâya gelmişem adımı Cihân Şâh kıorlar atam şâh olub (11) memleketiñ ađniyâsıñ ve fuqarâsıñ cem‘ edüb ... ve şurb zevkı şafâlar idüb (12) baña daği tâyeler ta‘yîn idüb beslediler beş yaşıma vardığımda baña ħavâceler ta‘yîn (13) eylediler okudurlar her bir gün dîvân olduqda anam beni bir altûn kürside oturdub (14) qarşusına alurdı on yaşıma girdikde Tevrât’ı tamâm okudum babam ulu dîvân (15) idüb vezîrlere ve beylere ħiţâb ider ki bundan böyle pâdişâhıñız budur buña (16) bî‘ad iderler ve ben daği herkese manşib ve rif‘âtime göre hil‘at virdim anlar daği (17) ħizmetimde kıaldılar bir sene pâdişâhlık eyledim bir gün göñlüm şikâr arzâ eyledi (18) tedârik görüb av itmege kııkdım av yerleriñ keşt-i güzâr iderek bir geyige düş (19) oldum ol geyik kıaçdı biz kıoğduk ha bunda ha şunda diyerek bîtab kıaldın (20) ... atları yoruldı ve ol geyik ol bir deñize uğrayub geçüb qarşuda (21) bir tepeye kııkdı biz deñiziñ kenârında kıaldık ardıma ki kıağdım ‘askerim yok ancak yedi [21b] / (1) kıulum var cümlesi benim başımda atlara yetişdiler râst gelecek anda bir ħâzır gemi var (2) imiş aña binüb ol aţaya kııkdım ol geyik yorgun yaturken boğazladım asker (3) gelüb ol tarafda bize kıaқarlardı biz daği geyikiñ leşini gemiye kıoyub bindigi ‘asker (4) tarafına geçevüz bir muħâlif rûzigâr kııkdı ki âdem şadâsından bihüş olur idi (5) öyle fırtana oldı ki ben ve yedi kıulum yüzümüz üzre kıapanub düşdük ‘asker (6) toz dumân içinde birbirini görmeyüb anlar daği atlarından inüb yere kıapanmışlar bizim (7) gemiyi fırtana almış gitmiş bir zamândan şoñra ‘askerim kıalkub görür ki deñiz yüzünde (8) gemiñiñ eşeri yok cümlesi mâ‘yûs olub varub ħaccâc vezîre ħaber virdiler ol (9) daği taraf be-taraf deñize âdemler şalub beni aradır âħir bulmayıb gelüb atama dirler (10) atamıñ başına kıyâmet kıopub seksan gemi âdemle beni ararlar bulamayub gerü (11) gelürler atam ħaccâc

vezîri çağırub remil atub atama dir ki oğlun bu yakında (12) eliñize girmez nihâyet selâmetle gelüb sizi bulur hîc zahmet çekmeyesiz didi (13) hükümetiñ ile oğlunu allaha ışmarla didi atam teselli olmayub ol deñiz etrafında (14) olan hâkimlere nâme yazub kanğınızıñ tarafına çıkarırsa yâ haberini ya kendini (15) baña göndere siz bunlar dağı beni aramağda olsunla biz gelelim gine başımıza gelen (16) kışşaya yâ Belkıyâ vağtâ ki ol rûzigâr gemimizi alub gitdi ben ve kolun geminiñ (17) alt katına girdik yedi gün ve yedi gice fırtanadan kurtulmadık sekizinci gün (18) olunca fırtana sâkin oldu geminin taşrasına çığdık ki deñiz de tırur ben (19) aşla bir tarafda kara görünmez yâ Rabbi hâlimiz nice olur deyüb tırurken bir rûzigâr (20) peydâ olub gemiyi etegine düşürüb bir gün bir gice gitdikde bir tağ göründi (21) varub ol tağa yanaşdık gemiyi bir kenâra bend idüb taşra çığdık kullarım değişdi [22a] / (1) ateş yağdı ol geyikiñ etin kebâb idüb yidik artanın şakladık ol yerde fındık (2) fıstık ağacı nihâyetsiz biraz toplayub yedik ve kullarım yay ok aldılar şikâr (3) aramağa gitdiler ben geminiñ yanında oturdu bunlar dereye girüb görürler ki bir (4) taşdan şu akar ol şuyun arđa tarafında iki yarım âdm görürler yarım başlı yarım elli (5) yarım ayaklı birer gözlü bu hey'etde iki âdem tırur görürler kullarım anlara (6) çağırır ki siz nesiniz buraya ne dirler anlar kuş gibi çır çır idüb bunlarda kaçarlar (7) kullarım şikâr aramağa meşgöl olub ba' dehu baçarlar ki karşu tarafı yarım âdemle (8) tolmuş meger ol iki yarım âdem ol kadar yarım âdem getürmüşler ki hadd-i pâyânı yok (9) her biri yarımşar taş alub kullarıma öyle öyle atarlar ki top küllesi gibi gelür (10) kullarım bu 'alâmeti görüb baña toğrı kaçarlar atlar dağı ardına düşüb dördünü (11) tutarlar üçü baña toğrı gelür hemân gemiye binüb kağdık biz gemiye binüb kenârdan (12) ayrıldık yine bir fırtana oldu geminiñ alt katına girüb du'âya meşgöl olduğ (13) on beşinci gün yine fırtana sâkin olub geminiñ kenârından taşrasından çığdık (14) önümüzde bir kal' a göründü ammâ bu kal' anıñ yarısını beyâz mermerden kapuları (15) çini pulâtdan taşrasında hîc kimse yok kulumiñ birini gönderdim var (16) gör naşıl yerdir bize haber getürdiler ol dağı varub gelüb ayıtdı şâhım bir boş (17) kal' adır içinde hîc kimesne yok biz dağı gemiyi bir kenâra bağlayub ol kal' aya (18) girdik bu řehiriñ evleri mermerden içinde bağ bağçe akar şuları var bunuñ (19) sarâyına girüb seyir eyledik yâ belkıyâ vaşfa gelmez günâ-gün münakkaş oțalar (20) aña göre kıyâs eyle bir 'azîm divânhânesi var 'ud ağacından bir tađt

 turur (21)  ı ub oturdum  ullarım önünde bel ba layub  turur   acab  bu kimi  tahtı ola
 [22b] / (1) bir  ahibi yok böyle  ehri  ni un  ahibi olmaya dirken ve  ullarım ile söylerken
 (2) gördüm ki dört yanımızı maymunlar biz ortada  aldık bize ziy n-ı hareketleri yok (3)
 işaretle bize yalvarırlar ve bir  oyun getürüb tahtın ayağı altında  urb n eylediler (4) ve iki
  oyun getürüb bıçak ellerinde  ullarıma bu maymunları boğazlayın deyü işaret (5)
 eylediler  ullarım  oyunları boğazladı  oy deyü işaret eyledi  oyub ateş (6) yağdılar  i 
 getürüb keb b itdiler gümüş  ah nlara  oyub  ofra d  ey b (7)  n m ze ta  am getürdiler
 bunları  hizmetine ve hareketine te  accüb eyledim ta  amı yidik (8)  ofrayı  aldırdılar
  arnımız  oyub r hat olduğ maymunlar büyük köpeklere ayrılıb (9) at gibi suv r olub
 sar ydan içerü gelüb aşağıda in b ba a toğrı gelüb (10) d menim b s idüb hal diliyle ba a
 niy z ve bi  ad iderler ve  ullarım gibi  ar umda (11)  ururlar ve bir  adılık ve  adum nlık
 eylediler ki va fa gelmez biraz alt n (12) getürüb  a dılar aşağıda olan maymunlar
  apı urlar ve ol  oyunların etin yiyor (13) kemikleri  köpeklere yedirdiler ol yerde at ve
  atır yok imiş büyük köpeklere binerler (14) imiş ol gice anda çaldım ... c me hav ya
 yataklar ve gicelikler getürdiler ol (15) gice uyuduğ  ab h olduğda  atır mi ali köpekleri
 eyerley b getürdiler bize işaret (16) iderler ki  alkın bunlara binin gidelim biz dağı ol itlere
 bindik bir   a im al y (17) ile bizi alub gitdiler amm  itler y ğr k atlar gibi  abuğ yürür
  o malarına (18) at ula maz beni tağı  etekine getürdiler bir yazılı mermerden direk var
 beni ol (19) ta  önüne iletdiler o u deyü işaret eylediler ben dağı ol yazuyı o ıdım (20)
  oyle yazmış ki ey ben ademden bu diy ra gelen cih nı  oyle bilesin ki ben (21) s leym n
 as idim bu diy ra gelüb maymunları görüb ta  accüb eyledim cen b-ı ha dan [23a] / (1)
 iltic  idüb ayıtdım il hi bunda  ikmet nedir  albime ilh m olundu ki bu diy rın halkı
 ziy de (2) m n fik ve birbirine fitnelik iderler ve s -i h lle beni tem  a iderler imiş ha 
 celle ve (3)   al  hazretleri nice bel lar gönderdi i lah olmayub  amm zlığı terk itdiler (4)
  ahir birini gönderdi ha  d ne da vet eyledi sözine inanmadılar nih yet  ehid itdiler (5)
 anı un Z lcel l  azab idüb bu diy rın şehrinde ve  a abasında ne  adar (6) adem var ise
 cümlesini bu  urete  oyub tebdil olundu  a ın bunlardan (7)  orkma adem m nisdirler
 sa a ziy n itmezler bunlara  ah olub  alası  (8)  ark  arafında bir tağı  eteginden  u açar
 ol  uyun öte  arafında g l (9) yab n  vardır bu maymunlara öteden beri d  m ndırlar ol

şuyı geçüb çok (10) haķaret iderler ammā şāhları benīādem olsa gūlyabāniler ķorkub ol
(11) şuyı geçmezler eger benīādemden şāhları olmasa gūlyabānilerden rāhat olmazla anıñ
(12) içün maymunlar kendülere benīādemden şāh olduğın isterler şaķın gitmege heves (13)
itme tā kim helāk olmayasın bu diyārıñ ma‘rib tarafı altı aylık yoldur deryā-yı maşrıķ (14)
tarafı dağı altı aylık yoldur gūl diyārıdır ve ön tarafı dīvler diyārıdır ve bir tađ (15) vardır
gice ateş gibi şu‘le virir gündüz yanına varılmaz ve ard tarafı üç aylık yoldur (16) ķarınca
diyārıdır ellerine ādem girse yirler kaçan bu yazıyı okıdım melūl maħzūn (17) girü döndüm
maymunlar beni alub su kenārına getürdiler meger şuyun öte tarafı (18) gūlyabānī imiş bu
maymunları görünce sekirdiler maymunlara bir çığırışma düşdi (19) getürüb baña bir
süngü virdiler balıķ kemiginden yapılmış ucuna elmās taş (20) geçürmüşler taşa ursan
geçer ķullarıma ayıtdım bunlara oķ atın atdılar bir kaçını (21) telef itdiler ba‘dehu bizi alub
şehre geldiler rāhat olduķ ammā cinsimiz olmadığından [23b] / (1) bize hoş gelmedi
ķullarıma ayıtdım biriñiz varıñ bindiğimiz gemiye biraz zahire koyun (2) binüb kaçalım
anlar varub gördiler ki gemiyi kırub pāre pāre eylemişler bir tarafa (3) gitmesünler deyü ...
i Kābil şehrine sulţān iken*niçe ādem hūkmime fermān iken (4) bu kez oldum bunda
maymunlara şāh* böyle yazmış alnımıza ol ilāh* vel-hāşıl (5) bir vaķit maymunlara
pādişāhlık eyledim ve ziyāde kaçar itler peydā itdim ķullarım ile (6) müşāvere eyledim ki
güz ayları geldikde teferrūc bahānesiyle ķarınca diyārı tarafında (7) olan bizim maymun
ķaşabalarına ve köylerine varub ķarınca sınırında bir gice (8) ķalalım gice ģabersiz bu
yökrük atlara binüb kaçalım gündüz olunca ķarıncalar (9) sınırında yerlerinde yaturlar biz
atlardan ģalāş oluruz müşāveresini eyledim güz (10) ayları geldikde teferrūc bahānesiyle
ķaşabaları ve ķaryeleri gezdi bunca maymunlar (11) koyub kesüb kebāb itdik ve şarāb
getürdiler yeyüb içdik maymunlara çok (12) içirdim öyle serhoş etdim ki cümlesi biķāre
olub yatdılar biz hemān andan (13) itlere ibrām idüb kaçdıķ şabāģ olduğda ķarınca diyārına
düşdü ba‘dehu (14) maymunlar gice ķalkub bizi bulmayınca hemān izimiz ile arķamıza
düşerler şabāģ olunca (15) gelüb ķarınca sınırında tırub arķamızdan baķarlar ķarıncalarıñ
ķorķusından (16) yanımıza gelmezler pes ol yerleri ķarıncalar oyub mađāralar gibi yuvalar
yapmışlar bunlar (17) bizim ķuģumuzdan alub yuvalarından çıkdılar her biri tāzı ķadar
ađızlarıñ açub (18) gelür biz dağı itlere ibrām idüb aralarından kaçdıķ ammā maymunları

daği gördiler (19) bir miqdârı bize çoğı maymunlara giderler ammâ bize toğrı gelenler arkada iki (20) kolunu tıtdılar anlar ile meşğöl olunca ben eyiki kırtulduğ bize daha gelmediler (21) bir daği bir yüksek yere çığdığ ardımıza bağdığ ki iki kolunu itlerle päre päre [24a] / (1) itmişler ammâ maymunlara gidenler öyle cenk eylediler ki kıarıncı ve maymun leşinden (2) ayak başacak yer kıalmamış idi anlar cenkde iken biz kıaçdığ ba‘ zı yerde yuvaları (3) yok anda avşikâr ider idik etin yerdik kemiklerin itlere yedirirdik ba‘ zı yerde (4) yuvaların görünce gizlice kıaçardığ toymazlardı bir gün bu sahrâya geldik anda hayli (5) kıarıncı ... ammâ bunlar kedi kıadar bunlar bizi görünce yüridiler biz daği kıaçdığ (6) arkıadan ... irişmez idi ammâ çevğân olmakla etrâfdan bizi çüvirdiler itlere (7) ibrâm itdik kolunuñ ini yoruldu düşdi kıarıncılar aña meşğöl oldılar (8) ben kıaçub hâlâş oldum velhâşıl üç ay bu minvâl üzre kıarıncı diyârından (9) hâlâş oldum ammâ bu kıarıncılar diyârında şandal ve bağkıam ağacı vardır ki hisâba (10) gelmez bir zamân gitdim bir şehir göründi aña yakın vardım önünde bir ‘azîm şu (11) ađar ve köprüsi yok geçidini ararken kıarıncıdan bir âdem çağırdı geçdi bu kıadar (12) bu gece anda kıal şabâh olsun şu kesilür andan geçersin didi yoksa (13) şimdi helâk olursun didi ol gece anda kıaldım şabâh olduğda şu kesildi (14) itim daği yorulmuşdı ölmüşdü vardı ol şehre girdim çarşı pazarında hiç (15) kimse yok kıapular kıapalı hele bir açık bir kıapu buldum içeriye girdim gördüm ki (16) ev şâhibi ... ta‘âm iderler anlara selâm virdim selâm aldılar ve baña (17) yer gösterdiler oturub ta‘âm yedim ba‘ dehu ayıtdım bu şehre ne şehri dirler (18) ve siz ne dîn üzeresiz didiler ki bu şehir var şehridir biz daği hâzret-i Mūsâ as (19) ‘aleyhisselâmi isteyüvüz ben daği Mūsâ as ümmetim didi bu kerre baña ziyâde ‘izzet ve hürmet (20) eylediler ayıtdım bugün sebt midir sebt günidür anınçün iş işlemyen (21) ben ayıtdım hele bu şehriñ önünde şu gördüm dünki gün ađar idi bu gün niçün [24b] / (1) ađar ol ayıtdı haftada bir gün sebt günü ağmaz sâir günleri ađar kesilmez sebebi (2) budur ki hađ sübhâne ve te‘âlâ hâzretleri bize tevrâtda emir eyledi ki sebt günü (3) balık avlamayıñ biz daği sebt günü tıtmanızı men‘ eyledim emîn olıñız deyü hitâb (4) eyledi anlar daği sebt günü gezerdiler halk görür ki sebt günü balıklar şuda (5) çok gezer bu def‘a hîleye başladılar cum‘a ağşam evvelinde ağularını kıururlar (6) sebt günü uğramazlardı gelen balıklar ... girüb kıalurdı pazar günü (7) çıkarırlardı sebt günü hađ te‘âlâ hâzretleri şuyı kıurutdı andan berü (8) sebt günü olduğda

ķurur Şusuz ķaluruz cum‘a gũnũ Şu alub Şakla (9) Şu acı olub iķilmez hũle ettiğimiz iķũn bŕyle ğazaba giriftār olduķ (10) yā Belķiyā ol gice ol ādemiñ hānesinde mũsafir oldum meger ev sāhibi (11) aşı imiş Őabāh olunca beni dũkkāna gŕtũrdi ta‘ām yedirdi halk benim başıma (12) cem‘ oldı nereden gelũrsin deyũ suāl eylediler cũmle aħvāli naķil eyledim ve kābil (13) Şehrinden oluram didim ayıtdılar ne Kābil Şehri ne maymun diyāri gŕmũŐũz (14) ve ne iŐitmiŐũz velākin ķarınca diyārını bilũrũz Şandal ve baķķām ağacı oķdur (15) bizden oraya varırlar ol ağaçlardan getũrũrlar ammā ķıŐ mevsiminde giderler (16) ağac getũrdũkleri at ve ķatırları eger tũtsalar selāmetle yũkledũb getũrũrlar idi (17) eger tŕparlarsa yũklendikleri ğayvānlardan ba‘zısına binũb ķaarlar ķarıncalar (18) ellerine giren ğayvānı paralayub yerler ādemleriñ arķasına dũŐmezler ba‘dehu suāl (19) itdim ki bu Şehirden bir vilāyete gidũlũr ise nerden gidũlũr didim ayıtdılar (20) bu yakında Şehir yoķdur bundan iki yıl gitdikte yemene ıķarsın zīrā kārban (21) yemenden iki yılda bir kerre metā‘ getũrũr bu Şehre metā‘ alub gider, didiler [25a] / (1) ben ayıtdım ol kārban gelince bārī anlar ile yemene gideyim deyũ ķaldım ol Şehri (2) seyr itmege giderdim gezerek gŕrdũm bir yirde bir ādem çağırır ki var mı biñ altũn (3) alub bir tāze civān Şarub bir sā‘at iş gŕren var mı gelsũn dir hiç (4) kimse rāğib olmazlar bunuñ sŕzine i‘tibār itmezler ben ayıtdım ‘acabā bu ne zağmetli (5) iş ki bunuñ sŕzine i‘tibār itmezler kendi nefsine varub biñ altũnı alub (6) ol gŕzli Şarub ne deñlũ zağmetli olur ise olsun hemān ol ādeme ayıtdım (7) nedir iŐiñ ben gŕreyim ol ādem alub beni gitdi bir bũyũk ķapudan ierũ gŕtũrdi (8) gŕrdũm ki devletlũ ğavāce bir kimse varub beni aña gŕsterdi ol dağı baña ‘izzet (9) ve ğũrmet eyledi baña ayıtdı adıñ nedir ben ayıtdım Cihān Őāh’dır ben ayıtdım sizin adıñız (10) nedir ol ayıtdı baña ğavāce ferzend dirler ol gice anda ķaldım bir mağbũbe carīye hemān (11) ķoynuma girdi Őabā dek anıñla zevķ u Őafā ‘işret ķıldım Őabāh beni ğammāma (12) gŕtũrdiler bir ķat eŐvāb geydirdiler eve geldim yine ta‘ām getũrdiler yedik ķuluna (13) emir eyledi bin altũn baña getũrũp teslim eyledi gŕrdũm ki dŕrt at getũrdiler (14) beni birine bindirdiler birine kendi bindi birine ulunı bindirdi birini dağı (15) yedek getũrdiler andan ũ sā‘at ķadar yol gitdik bir yalçın tağın ŕñũnde (16) indik bir tağ ki bir tārafı hemvāra yapılmış duvar gibi iki tārafı ũ mināre boyu (17) ķadar var idi indim buña ne tağı dirler ayıtdı buña genc-i cevāhir tağı dirler (18) gŕrdũm ki atın birin kesdiler ayıtdı

niçun bu hayvânı kestiniz ayıtdı şoñra (19) duyarsıñ derisin yüzüb karnın boşaltdılar baña ayıtdılar ey Cihân Şâh bu (20) leşin karnına girüb uyuyasın her ne vâkı‘ olur ise baña diyesıñ ben (21) gönlümden ayıtdım bu bir kolay işdir gireyim baña ayıtdı eşvâbıñ çıkar ki [25b] / (1) mülevveş olmasun didi ben hemân şoyundum içine girdim gelüb ağzını muhkem dikdi (2) ben içinde kaldım bir zamândan şoñra gördüm ki bu leş deprendi yerden kaldırdılar (3) götürdiler deyü hâz itdim yine yere kodılar gördüm ki çekişdirirler derhâl bir (4) delik açıldı başım çıkardım ki büyük büyük kuşlar bu leşin etrâfında olub (5) yerler hemân ben taşra çıktım bu kuşlar beni görüb kaçdılar beni küh-ı gence (6) cevâhiriñ üstünde bıraktılar aşağı bağıdım ki ol havâce ferzend aşağıda (7) тұrur baña ayıtdı ey Cihân Şâh anda cevâhir taşları vardır aşağı at (8) anda incek yolu göstereyim inecin ve hem ortak oluruz didi ben dañi (9) bir yük cevâhir aşağı atdım ammâ ol kadar cevâhir var ki hadd ü hisâbı yok ol (10) havâce hizmetkârıyla devşirüb bir ata yükletdiler gitdiler baña yolu göstermediñiz (11) siz gidiyorsañız deyü çağırdım anlar aşlâ kulağ virmediler hemân revân (12) olub gitdiler ben ol kıaya başında kaldım meger tağı yahūdî viâyeti hâkiminden (13) mîri ile mâlikâne idinmiş ol vilâyet halkı bunu bilür imiş anıñcün kimse (14) tâlib olmaz imiş bu hîle ile ğarîb âdemleri bulub ve götürüb ol kıayanıñ (15) üzerinde kıoyub yahūdî kendüsi cevâhirleri alub gider imiş ol derd-mend (16) ac ve şusuz helâk olurmuş hiçbir taraıdan inmeye yolu yok idi (17)*hikâye-yi murg-ı şâh* (18) Şâhmerân Câmesâb’a ayıtdı ey Câmesâb Cihân Şâh vaqtâ ki kıayada kaldı (19) fikr itti ki böyle olmaz ben acımdan ölürem bir incek yir arayub bulayım (20) deyüb bir zamân ol tağın üzerinde geıdim ol kadar at kemigi ve insân (21) kıafası var ki hisâba gelmez tefekkür idüb ben dañi bunlar gibi olsam gerek deyüb [26a] / (1) elime bir odun aldım ol kıayanıñ etrâfın geşt ü güzâr itdim aşla bir taraıdan (2) inmegi gözüm tutmadı ammâ arka taraıfında bir yer var ğâyetle uçurum ayıtdım bunda (3) kıalub helâk olacağıma ecelim geldi ise düşer ölürem gelmamış ise (4) halâş oluram tevekkeltü ‘alellah deyüb ... inmege başladım şarılub (5) yapışub kıalkarak ğâh başı üzre ğâh ayak üzre sürünerek biñ dürlü (6) zañmet ile ne el kıaldı ne tırnağ ellerimiñ içi külli şoyulmuş gibi pâre pâre (7) oldu ve eşbâbıñ her bir parçası bir taş üzerine kıaldı velhâşıl bir taqrîb (8) ile aşağı indim bir zamân ‘aqlım gitdi ol yerde kıaldım bir zamândan şoñra (9) ‘aqlım başıma geldi gözüm açdım hemân kıalkdım bir şahrâ

tarafın tutdum bir gün (10) bir gice gitdim etrafı buruc divar bir şehre vardım kapusın
 açdım içerü girdim (11) gördüm ki bir bağçe etrafı ve orta yerinde bir müferreḥ köşk var
 dil ta'bir idemez (12) ol köşke çıktım bir nürānī pīr oturur geydigi libās ve palāsın kabı
 kuş (13) tüyünden varub aña selām virdim ol daḥi selāmım alub ḥayretde ḳaldı ve yer (14)
 gösterdi oturdum baña ta'ām getürdi yeyüb rāḥat oldum baña ayıtdı ḥazret-i (15)
 Süleymān'dan berü bu diyāra benīādem gelmiş degil seni ḳanḡi rüzigār atdı ve nice bu
 iḳlime (16) gelüb düşdüñ ḡālibā başına çok serencām gelmiş naḳl eyle didi ben daḥi
 başıma (17) gelen aḥvāli ve serencāmı min-el- evveli ilā'l āḥiri naḳil eyledim baña yazuḡı
 gelüb ayıtdı (18) sen benim dünyā ve āḥiret oḡlum ol elem çekme allāḥ kerīmdir umarım ki
 Allāhu Te'ālā (19) seni taḥtına göndere ben ayıtdım ey baba bu bağçe nedir ve saña kim
 dirler ayıtdı (20) bu eşyāya tekke-yi murḡan dirler ḥazret-i Süleymān as baña virdi kuşlara
 (21) tekke-yi murḡan ḳılmışdır yılda bir kerre kuşlar buraya cem' olurlar yedi gün
 ziyāfetlenür [26b] / (1) soñra taḡilub giderler yeyecekleri ḡayibden gelür soñra taḡilurlar bu
 eşyā (2) niñ ḳıyāmete ḳadar ḫurmasını ḥaḳ te'ālādan süleymān as niyāz eylemişdir ve ḳıyā
 (3) mete dek bu diyārın kuşları bu ḥāl üzre yılda yedi gün bunda 'ışḡ u (4) 'işret idüb
 ḥazret-i Süleymānıñ rüḥ-ı pākine du'ā idib giderler andan (5) beni ḥalīfe ḳomuşdur bu
 ḥidmeti edā iderim benim adım murḡ-ı şāḥdır (6) atam ādemden berü perīdir üç ḥalīfeyiz
 birimiz diyārda kuşlarıñ ḥalīfeyiz (7) birimiz bir diyārda kuşlarıñ ḥalīfesiyiz her birimiz
 diyārı altışar aylıḳ (8) yoldur üçümüzü daḥi ḥazret-i Süleymān as ḳoymuşdur ḳıyāmete dek
 sağ (9) oluruz Süleymān du'āsıyla ḳıyāmete dek sağ oluruz Süleymān as du'ā (10) sıyla bu
 diyārda ḳaluruḡ zevāl bulmaz zāten bu diyārlarda dīv ḥükminde idi (11) ḥazret-i Süleymān
 as dünyāya gelüb pādişāḥ olmalarına cümle maḥlūḳāt gelüb (12) iḫā'at ḳılmaḳ için mühri
 ḥaḳ te'ālā cānibinden geldi cümle ḥayvānāt (13) ve ḥūş u tıyūr dīvler buyurdılar ve cinler
 ḥazret-i Süleymān 'aleyhisselāma (14) gelüb cenk itdiler mübārek bir ḳılına ḥaḫā ve ziyān
 gelmedi zafer bulmayınca cümlesi (15) gelüb iḫā'at eylediler cümle maḥlūḳ maḥlūḫ
 otururken ins ve cin perī ve dīv (16) içinde zaḫmet çekeriz deyüb süleymān as şikāyet
 itdiler ḥazret-i Süleymān (17) daḥi dīvān idüb ḥayvānātı çağırdılar cümle semi'nā deyüb
 dīvāna derc oldılar (18) fermān eyledi ki ey ḥayvānāt siziñ sağlığınızdān benīādem şekvā
 idiyor (19) her bir cinsden kifāyet miḳdārı ḥizmetimde ḳalub kuşuruñız birer mekān-ı (20)

ihtiyār idiñ sizlere mekân vireyim didi soñra bir hayvânât bir yire ihtiyār (21) kimi tağ ve
 kimi ova ve kimi ber ve kimi bahri tağılıb gitdiler ammâ dıvlere siz kâf [27a] / (1) tağınıñ
 etegine varıñ mekânınız orası olsun âdeme yakın yer size yakın olmaz didi (2) anlar kâf
 tağınıñ etegine gidüb ... itdiler zîrâ anlardan benîâdem râhat olmazdı (3) yâ Cihân Şâh ol
 yerlerde cevâhir çok görmüşdiler ol yerler dîv şâhınıñ (4) hazînesi idi ol vaqıt ki küh-ı
 kâfîñ etegine gidüb sâkin oldılar Süleymân (5) as ayıtdı buraya dîv gelmesün zîrâ bu kadar
 hazîneleri ve bu kadar cevâhirleri var (6) havfindan bu sözü ve bu nehri aqıtdı hazret-i
 süleymân as benîâdemi rüb^ç -ı meskûn gönderdi (7) faqat biz üç kişiyiz bizleri kuşlara şâh
 eyledi bu üç halîfelik yeri (8) kuşlara ihsân eyledi ve andan berü bu hâl üzre biz ey oğlum
 kalk ... bu (9) eşyâniñ ‘acâyibin göstereyim didi derhâl beni alub ol bağçede olan köşk
 (10) leri ve hücreleri bir bir temâşâ itirdi ve bahrinde bir nice temâşâ olunacak yer (11)
 altundan ve gümüşden arslan resimleri at resimleri ve cevâhirden kuş şüretli (12) cümlesini
 baña seyretirdi ammâ bir timür kapu sarây var idi anı açdı ben ayıtdım (13) yâ baba buñu
 niçün açmazsın ayıtdı ol açılmaz ve anda olan şey saña yaramaz zîrâ tabi^ç at (14) mâildir
 bunları gördük saña yeter Murg-ı Şâh baña ayıtdı ey oğul sen bunda otur ben (15) şabâh
 kuşları ziyârete giderek ziyâfet iderim eger sen gitmek murâd idersen (16) seni bir büyük
 kuşun üzerine bineh edeyim seni götürsün yoħsa rub^ç -ı meskûn (17) gitmek muhâldir yedi
 gün ben gelmem cümle sarâyım ve hücreleriñ miftâhın saña vireyim (18) cânıñ şıķılırsa
 acub gezersin ve seyr edersin ammâ zinhâr timür kapuyı (19) acmayasın soñra nedâmet
 çekmeyesin deyüb gitdi kuşlar tarafına (20) hikâye-yi Duhter-i Şâhper (21) Şâhmerân
 Câmesâb’a ayıtdı çün cihân şâh Belkıyâ’ya hikâye idüb dir ki [27b] / (1) vaqtâ ki Murğ-ı
 Şâh kuşlara gitdi ben yalnız kaldım birkaç gün oturdum cânım şıķılıb (2) kalkdım köşkleri
 gezer seyr ider idim timür kapuya geldim ‘acabâ bunda ne vardır (3) dirken Murğ-ı Şâh
 beni men^ç eyledi ve bunca ‘acâibleri gördüm bunuñ daħi ‘acâyibin (4) göreyim didim
 timür kapuyı açdım içerüye girdim gördüm ki bir hoş bağçe günâ-gün (5) yemişler meyve
 ağaçları var ol bağçeniñ orta yerinde altundan bir köşk var (6) ve önünde bir ‘azîm hoş
 havz var kenârında cevâhirle müzeyyen bir taht kurulmuş (7) cümle etrâfın gezerdim
 gördüm ki hevâdan üç ‘aded gügercin baña toğrı geldiler (8) ben köşkiñ bir tarafına
 gizlendim bunlar gelüb ol tahta kondılar gördüm ki (9) bunlar üç dâne mümtâz kız oldılar

ve birbirine didiler ki eṭrāfa baḳın kimse (10) olmasun küçüklere ayıtdı buraya bizden ğayrı kim gelür deyüb hemān ōoyuldu (11) lar birer cevāhirla müzeyyen ḳunalar ōarınub ḳavza girdiler bunlarıñ vüçüdına (12) baḳınca gözlerim ḳamaſdı ol vaḳit göñlüm yerinden ḳareket birle küçük ḳızın dām-ı (13) zülfüne bağladı *beyt* ḳavz içinde añı ğoricek hemān ḳopdı ğorḳlüm (14) aña vardı nāgehān* ‘aḳlım baſımdan ğitdi bayılıb düſmüſem anlar eſvābın (15) ğeymiſler ve taḫtda ‘ıſ u ‘ıſret idüb ğitmiſler yedi ğün olduḳda murğ-ı (16) ſāh maḳāmına gelüb beni ğoremeyince var bir ḳücreleri arar bulamaz serī‘ān (17) temür ḳapuya gelür ğörür ki ben fenā ḳāilde yatıyorum baña acıyub var ſu yigide (18) yazıḳ oldu deyüb yanuma gelür beni bī-ḳoſ yatur ğörür yüzüme ſu vurur (19) ğözimi aḳub ḳavza baḳdım ki ḳızlar yoḳ Murğ-ı ſāh yanımda oturur ğördüm (20) beyt* ḳüsnünün vaſfinda ‘āciz cümle dīl* ancılayın bu cihān ğörmüſ değil (21) ey baba ſözün ṫutmadım baſıma bu sevdāyı ğetürdüm ‘āceb benim derdime [28a] / (1) dermān olur mı yoḳsa anı arayı ğiderim Murğ-ı ſāh ayıtdı ben saña dimedim ki (2) ol timür ḳapuyı aḳma ſoñra ḳekersin anlar perī pādīſāhınıñ ḳızlarıdır yılda (3) bir vaḳit ben ḳuſlara ğiderim bağ ḳalvet ḳalur anlar gelür yıḳanurlar daḳı ğörünmez (4) ben anlarıñ yerin kimse bilmez ücü daḳı ḳarındaſlardır büyüğine demſād dirler ortanca (5) sına ḳamerbānū dirler küçüğine ſemsabānū dirler ben ayıtdım ey baba beyt (6) ſemsa bānūdur ki ‘aḳlımı alan*ğurbet içinde beni derde ſalan*ol ſemsi (7) hem ... virdim göñlimi* ‘aſḳıyla yağmaya virdim göñlimi*ḳüsnünün bağına ḳün (8) ḳıldım nazar* ğitdi ‘aḳlım āh itdim ḳazer*rūḳ-ı efrāsından içdim cur‘ayı (9) ol ſac-ı leylāya virdim göñlimi*ol perīniñ ḳünki düſdüm ‘aſḳına* (10) cānile yağmaya virdim göñlimi*ğarḳ idiserdir beni deryā-yı ‘aſḳ* ḳaddi yoḳ deryāya (11) virdim göñlimi*yā Belḳıyā ḳāſılı anıñ ‘aſḳıyla ol sene ḳaldım ki anıñ (12) cemālini bir daha ğoreyim deyü sene tamām oldu ḳuſlar yine ğeldi hemān Murğ-ı (13) ſāh’ın eline būs idüb niyāz eyledim ve ayıtdım ey baba ben bu ‘aſḳ ile helāk (14) oluram bana izin ver anı ṫutayım ayıtdı anı yüz ḳiſi bir araya ğelseler yine (15) ṫutamazlar yalnız sen nice zabt idersin ben daḳı ayıtdım ey baba anı ṫutmasına (16) ḳāre nedir ol daḳı ayıtdı anlar perīlerdir benīādem mūnis olmazlar illā benīādem (17) ğömlegini ele ğetüre ol vaḳit mūnis olurlar hemān ğömlek eline ğeçerse ḳaḳar (18) ğider yüz ḳiſi daḳı olsa zabt idemez ayıtdım ey baba ol vaḳit ki ḳavza (19) ğirerler varub ol ğömlegi ḳapsam izin verir misin ayıtdı eğer saña naſīb

(20) ise ab ammā saa o yalvarır aın virmeysin gmlegi aldıda hemān (21) aar bir dai gremezsın dey baa naıat virb gitdi ben dai ol timr [28b] / (1) apuyı aub kkn bir arafına pnhān oldum emsānn yolını yedi gn gzetdim (2) yedi gn tamām olduda geldiler bygi ayıtdı bu arafda kimse olmaya emsā (3) ayıtdı sen ne orarsın buraya kim gelir ve geldikde bize ne dirler bize pb oarlar (4) ve severler deyb emsā oyundu ve mcevher utuya arılıb avza girdi (5) anlar dai girdiler ben furat bekler idim bunlar u ile oynaub birbirine (6) u atarken bazı uya alarlardı bir dai uya alanda ben hemān varub (7) emsā'nn gmlegini alub adım bir az iler avudum badım anlar beni (8) grnce gmleklerine odılar gmleklerin geyb udılar emsā bān (9) gmlegin bulmayub yerinde aldı āh syledigim baıma geldi deyb uya (10) girdi ben dai uyun kenārında vardım yalvarmaa baladı yle yalvardı ki (11) vcdum ditredi ayıtdım ey gzm nru gnlm srr bir senedir ki (12) ' aın beni kebāb itmidir baa ram eyle bunca demdir meftn kim ayıtdı yle (13) dir bari te git evābımı viregim dedi te gitdim ıub evābımı geydi yanıma (14) geldi ben senin oldum daha gitmem deyb elimi per gmlegimi vir yanında urayım (15) ben ayıtdım Mur-ı āh gelsn ikimizi birbirimize virsn deyb boynuna (16) arıldım bira bsesin aldım ayıtdı oyunurken naāil itdim baıma geldi (17) ayıtdım efendim ne ' aceb bacıların seni terk idb gitdiler gelb benden gmlegi (18) almadılar emsā ayıtdı sen bize nāmaremsin hem beniādemsin cins-i āirsın bu arām (19) dimezsın bize gnāh nin itdirdin ve bacıların senin yanıa nie gelrler eger bize (20) zor ile gmlegi alma olaydı beniādemin bize uvvetleri ... eker alurdu ammā erkek (21) perler dii bunların birine gmlegi olub yanında alır gmlegi virmedike [29a] / (1) ol vait anda bir gmlek dai gese anda urur bir tarafa gitmez nki anlar gmleklerin (2) buldılar alub gitdiler benim gmlegim sizde bulundu ben size bende oldum didi (3) bu szde iken Mur-ı āh geldi hemān emsā bān Mur-ı āh'n elin pdi (4) ayıtdı āhım bu ne āldir ki baıma geldi Mur-ı āh ayıtdı ey Duter-i āh-ı per kr (5) eyle ki byle pādiāhzenin eline girdin bu dai kābil pādiāhn olu (6) dır kendi dai tata gemi pādiāhdır gel szimi dinle seni Allah'n emriyle (7) bu yigide vireyim zrā bir senedir ki ' an ... emsā skt itdi Mur-ı (8) āh ayıtdı skt irārdandır hemān el ele virb nikāhınızı ıydı ben ayıtdım (9) ey

baba elḥamdülillah Şemsa baña nikâh oldu istirem ki ey kâbile gönderesin atam ile (10) görüşüb anda zifâf olayım Murğ-ı Şâh pek münâsib olur deyüb Şemsa Bânû'ya (11) ayıtdı sulţânım Cihân Şâh'ı şehrine götür atasıyla görüşüb anda saña zifâf (12) olunsun Şemsa pek eyü olur didi hemân Murğ-ı Şâh bize fâhîr aña libâs götürüb (13) birin baña virin Şemsa'ya virdi ve baña ayıtdı Zinhâr Şemsa'nıñ gömlegini kendüye (14) virmeyesin şoñra kaçub gider ne zamân kendinden bir evlâd olursa ol (15) zamân vir daḥi bir yere gitmez deyüb naşîhat eyledi andan şemsa beni arkasına (16) alub ayıtdı Kâbil ne tarafdadır ben ayıtdım şark tarafından yañadır baña ayıtdı gözleriñ (17) yum ve beni berkçe tut korqma didi şabâh vaḳti idi Şemsa'nıñ arḳasına (18) bindim gözüm yumdum gördüm ki pervâz eyledi korqumdan kendüye öyle şarıldım (19) ki cism-i vâḥid gibi oldum baña ayıtdı gözüm aç açdım gördüm ki havâ yüzünde (20) тұruruz baña ayıtdı bu şehirleriñ ḳangısı ben daḥi baḳdım ki yeryüzünde olan (21) şehirleriñ cümlesi görünür bizim Kâbil şehrini görüb ayıtdım ey Şemsa işte [29b] / (1) bizim Kâbil şehri budur yum gözüñ didi yumdum aç gözüñ didi açdım ḳuşluk (2) vaḳtinde şehre yüzü şemsin ḥarâretinden anda şemsanıñ izârıñ bürünüb (3) oturdum meger ol gün atam avşikâr itmege çıḳmış idi ırâḳdan bizim ḳarâr (4) bizi görüb ḳolını göndermiş var gör ne âdemdir ol daḥi gelüb beni görünce (5) tanıdı hemân ayaḡıma düşdi ben daḥi ḳalḳdım atama ḥaber gönderdim varub ḥaberini (6) atama verince atam daḥi üstündeki libâsını ve bindiḡi at ile bin altûn (7) virüb azâd eyledi ve bir vilâyetin ḥükümetin virdi atam daḥi vâlideme ḥaber gönderdi (8) baña istiḳbâle geldiler biz daḥi varub dâmeniñ bûs idüb birbirimize şarılub (9) şādılık ağlamasıyla yeryüzin gözyaşıyla ışlandıḳ biz bu ḥâlde iken vâlidem (10) daḥi geldi yetişdi ve ḥasret göziyle baña şarılub bir zamân ağladı andan (11) şoñra atlara binüb şehre geldik atam ayder bugünkü şikârım gibi kimse şikâr (12) itmamışdır deyüb şehre ḥaber gönderdi bunca vüzerâ a' yân cümle ḳarşu geldiler (13) Zemîn bûs itdiler ve benimle müşâḥîb iderek mükemmel alâylar ile şehre girdik (14) atam beni taḥta geçürdi yine ḥükümet eyledim ve başıma geleni atama beyân eyledim ayıtdım (15) izniñiz olur ise zifâf eylemege geldim deyince atam düḡün tedâriki görülsün (16) deyü emir eyledi düḡün tedâriki olana ḳadar ben daḥi emir itdim şehirde ne ḳadar dül (17) ger var ise götürüb şu baḡçeniñ ortasına bir köşk bina idiñ ki (18) anda zifâf olam köşke temel ḳazılınca ḥâtırına geldim Şemsa'nıñ gömlegin (19) teme

koyayım ki bir daği zafer bulmaya bir timür şandıq içine koyub üzerine (20) mermer taş
 indirdim ol şandıq mermer taş içine koyub temele koydurdum (21) düğün tamām olduqda
 ve köşk daği tamām oldu zifaf gicesi şemsayı [30a] / (1) ... pervere ğark idüb ol köşke
 getürdiler Şemsa Bânü ol köşke (2) yakın gelince gömlegiñ koğusu alub vāy bizim gömlek
 bunda imiş deyüb (3) yukaru çıkdıqda dönüb temel taşlarıñ çıkardı mermer taşı ve şandıqı
 (4) kırub derünından gömlegi çıkarır ve cāmhāneyi kırub içinde oturur bekler (5) imiş
 bunca vüzerā beni köşk kapusına getürdiler du‘ā idüb gerdege koydılar (6) ben daği
 gerdekḥāneye girdim gördüm ki şemsa yok etrafıma bakınur iken bir de (7) Şemsa’nıñ
 şadāsı geldi ayıtdı yukarı bak şāhım bir de bakdım ki gömlegi (8) geymiş cāmḥānede
 oturur ayıtdım yā nigār gel gitme baña merḥamet it ey (9) şāhım Murğ-ı Şāh’ım yanında
 nigāḥ olmağa atamıñ izni yokdur deyü oradan buraya geldik (10) imdi seniñ atamıñ izni
 oldu ammā atamıñ izni olmadı didi bende periler (11) pādīşāhınıñ kızıyam kendü başıma
 degilim didi bu ḥuşūşda gerekdir ki anıñ daği (12) rızāsını ola eger beni istersen ḳal‘a
 gevhernigine gelesin didi pervāz idüb (13) ben daği bir ah serde düşdüm taşrada olan
 ḥuddāmlar şadāmı işidüb vālideme ḥaber iderler vālidem gelüb beni bayılmış yatur bulur
 derḥāl atama (14) ḥaber iderler vālidem gelüb beni bayılmış yatur bulur derḥāl atama ḥaber
 iderler (15) ol daği gelüb görür ki Şemsa yok ayder Şemsa kaçmış ki oğlum bu ḥāle (16)
 düşmüş deyüb yüzine gülşuyı saçarlar gözimi açdım gördüm ki pederim vālidem başım
 (17) ucunda oturur baña ayıtdılar oğlum bu ḥāl nedir ve Şemsa nereye gitdi ben ol vaqıt
 (18) bu şi‘iri söyledim*çıktı elden gitdi nigārım ḥayf ḥayf *irmedim vaşlına (19) anıñ gitdi
 yārim ḥayf ḥayf*ne kadar ‘ömrüm şarf idüb anı ki ben var itmedin* (20) çıkdı elden
 nāgehānı ol şikārım ḥayf ḥayf*bilmezem bu iş cihānda nola (21) ḥālīm ḥayf ḥayf*ey baba
 Şemsa ḳal‘a-yı gevhernigine gitdi *beyt [30b] / (1) iş bu ... ben beni belki helāk itsem
 gerek*‘aşḳ meydānında ben başımı top itsem gerek* (2) biliñiz kim diri ḳalmaz ḥān
 gidicek bu ḳafes* arayu gitsem gerek cān ciger (3) baḳsam gerek* bu Cihān Şāh’iñ nigārı
 gitdi yārdan ayrudur* ḳal‘a-yı gevher- (4) nigānı arayu gitsem gerek*peder ve vālide bu
 sözü benden işidince dünyā başlarına (5) zindān olub anam oğul şabır eyleol ḳal‘anıñ
 ḥaberin alalım tācı taḥtı ol (6) kızın yoluna fedā idelim ol kızı ele getürelim didi vezirleri
 çağırub ḳal‘ayı (7) suāl ittiler hiç kimse bilmedi ayıtdılar bu isimde ḳal‘a biz henüz işitdik

dirler (8) atam vezîrler ayder buña çäre nedir yoħsa oğlum elden gitdi dir anlara müşāvere (9) iderler Cihān Şāh'a diyelim bize mühlet virsun tā bir sene ki eţrāfa ħaber gönderelim (10) ol ƣal'aniñ ħaber gönderelim şoñra tedārik görelim faƣat şimdi oğlunu egletmek (11) içün kırƣ 'aded cāriye yanında ƣoyalım eger ol ƣal'a bulduƣ ne ƣadar 'ömrimiz (12) var ise şarf idüb ol ƣızı alalım eger bulmaz iseñ bir sene dek elbet (13) ol ƣızlar ile ülfet tutub ve mu'āşeret idüb şemsaniñ sevdāsından (14) vaz geƣer deyüb müşāvere itdiler gelüb baña didiler ba' dehu getürüb ƣodılar (15) gūyā beni eglemeler gelüb baña didiler ki köşke iki yüz dāne cāriye ve kırƣ dāne (16) bākire ƣızlar ƣoduƣ her biri bir na' meler ve cilveler ider aşla ƣulađıma girmez (17) ben ise elem ve efkār deryāsında otururam ammā atamıñ geygāl-i hindī nāmında (18) bir düşmānı var idi Hindistān pādişāhınıñ atasını benim atam öldürmüş (19) idi ol vaƣit bu keygāl keƣük şoñra büyüyüb firāvān 'asker cem' idüb (20) atam dađi cenge gelmiş atam baña dimez ki varub ƣızlar ile ülfet eylesün (21) atam dađi üç yüz biñ 'asker ile keygāli ƣarşular üç gün oldu atam [31a] / (1) atam gelmedi vālideme ki didim atam baña üç gün oldu niçün gelmez ayıtdı (2) oğlum anañ Keygāl-i Hindī cengine gitdi ben ayıtdım niçün baña tıyurmadı (3) ben dađi giderem didim vālidem baña her ne ƣadar yalvardı ise de çäre idemedi (4) hemān atlu yanıma alub ol ƣarafa gitdim hemān bir gice ƣaldı ki atama irişem ol (5) gice ol ādamlar uyƣuda bıraƣub ben tenhā ata suvār olub bir ƣarafa gitdim ol (6) ādemler şabāhleyin uyanub beni bulmazlar 'acabā babasına mı gitdi deyüb atama (7) ħaber gönderirler atam ayder baña at getürüñ ben oğlanu arayu gidirem dediyse (8) vezîrler zemīn būs idüb ayderler aman ey şāhım bu düşmān ƣanı düşmān (9) sen gider isen ƣorƣdı dirler üzerimize gālib olurlar şoñra bu vilāyet (10) elden gider ehl-i 'ayālimizi esir idüb helāk iderler kerem eyle bu ƣadar ħalka (11) merħamet idüb oğlını Cenāb-ı ħaƣƣa ışmarlar cengi tamām idelim ba' dehu eţrāf (12) ... ƣaşıd gönderelim ƣande ise bulub getürsünler bunca zamān ģurbete (13) gitmişdi Allah'a ışmarladık şimdi niçün ħaƣƣa ışmarlarsın deyüb atamı egleyüb (14) cenge meşgūl olurlar yazın ħüdā cengi bozub atam gelüb tahta oturur (15) eţrāfa ādemler şalub beni aramaƣda ve ben ƣal'a-ı Gevhernigīn aramaƣda (16) hikāye-yi Kal'a-ı Gevhernigīn (17) Cihān Şāh Belƣıyā'ya ayder ƣünkü ol gice ata suvār oldum bir ƣarafı tutub gitdim (18) bir zamāndan şoñra bir şehre vardım bu ne şehridir ba' dād şehridir didiler (19) on yedi gün anda ƣaldım cümle

bezirgānlardan al‘a-ı Gevhernigīn‘i Şordum (20) hī kimse bilmedi mışır kervānı ıdı
 anlar ile Mışır‘a vardım anda suāl (21) eyledim beni ‘aceblediler bu isimde al‘a işitmedik
 didiler anda hīcāza vardım [31b] / (1) her arafdan ādem bulunur her arafda bir bir suāl
 eyledim bilen olmadı mūteayyir aldım (2) nihāyet didim ki benim derdime dermān
 olursa yine Mur-ı Őāh‘dan olur deyūb (3) anıñ yanına gitmeyince ārem yodur hemān
 anıñ yanına gitmek istedim yemen hācı (4) ları ile yemene gitdim anda daı suāl etdim
 kimse bilmedi anda bir zamān aldım (5) tā ki Yemen‘den Tahrān Şehrine giden āfile
 buldum anlarla berāber tamām iki yıl (6) gitdim ancak tahrān Şehrine gitdim anda al‘a-ı
 gevhernigīn‘i Őordum baña (7) gūldūler biz bu isimde al‘a iŐitmedik didiler gine ol
 mūnādī nidā idūb (8) dir ki bin altūn ve bir gūzel cāriye bir sā‘at iŐ gōren var ise gelsūn (9)
 deyū nidā ider ben ayıtdım bu iŐi gōrūrem beni alub avāce ferzendiñ yanına gōtūrdi (10)
 beni anımadı baña ziyāde ‘izzet ve ikrām ıldı gice olduda bir cāriye oynuma (11)
 oydılar yūzi aya beñzer ammā a‘lāyı gōren ednāyı neyer Őem‘i ande Őemsi hāveri (12)
 ande ben Őemsayı gōrmūŐem bunlar hī ‘aynıma gelūr mi deyū cāriyeye iltifāt itmedim
 (13) Őabā olduda beni ammāma gōnderdi ben daı boŐına ammāma vardım geldim
 (14) a‘ām yedikde baña bin altūn virdi bunlara atlar suvār olub ol kūh-ı genc-i (15)
 cevhere vardı yine bir atı boazlayub Őoydılar baña ayıtdılar ki iŐiñ budur (16) bu leŐiñ
 arnına girūb yat her ne vaı‘a gōrūr iseñ alub hikāye it (17) didiler ben daı girmek
 murād idende altūnı ve eŐvābı bunda oy didiler ayrı (18) eski gey ki an olmasun ben
 ayıtdım ne altūni ve ne evānı oram ālibā siz baña hīle (19) ideceksiniñ beni leŐin iine
 oyub da didim hemān altūnı ve eŐvābı alub leŐin (20) arnına girdim azın mukem dikūb
 ıraa gitdiler ol leŐi uŐlar gelūb ayaya (21) ıardılar her arafdan yemege baŐladılar bir
 delik aıldı aŐra ıdım [32a] / (1) uŐlar adılar aŐaa badım avāce ferzend urur
 ayder cevāhir aŐları anda (2) odur aŐaı at ayıtdım ey avāce ferzend Şabır eyle leşin
 arnında gōrdiim (3) rū‘yāyı nail ideyim ba‘dehu cevāhir aŐlarıñ atayım gōrdiim rū‘yā
 budur ki ben (4) seniñle muaddemā ortak idim sende biñ altūn ile yarım yūk cevāhirim
 (5) var bunlarıñ hīŐābını gōrelim andan Őoñra cevāhir işte ayıtdı hele oul ben (6) ferzend
 olalı seniñ gibi kimseye rāst gelmedim ben ol cihān Őāhım ki bir kez daı (7) beni bu
 ayaya uurtdiñ ayıtdı biñ altūnımı aldım ve cevāhiri yūkledūb gitdiñ aydı (8) hī iltifāt

itmediñ aydı şimdi bu def'a altūn ve cevāhir benūmdir hıŝsamı aluram (9) zīrā sen muḫaddem aldıñ şimdi ben alayım hıŝşada berāber olalım ben bunuñ yolunu bilmez (10) idim örgendim saña muhtāc degilem didim ol zamān beni bildi yalvara gördi aŝlā (11) iltifāt itmedim hemān ol ayıtdı kim yere gıtdim biñ dürlü zaḥmet ile aŝağı indim (12) varub Murğ-1 Şāh'a ḳavuŝdum beni tanıyub ey oğul ŝafā geldiñ gālibā ŝemsa (13) ḳaçurduñ ben ayıtdım ey baba bī-vefālīḳ itdi ol nigārım ṭurmadı ḳıḳdı elden (14) nāgehān vaḥŝi ŝikārım ṭurmadı deyüb Murğ-1 Şāh'ıñ elini öpüb ağladım ve (15) başıma gelen serencāmı bir bir naḳil eyledim ayıtdı oğul ben saña dimedim mi gömlegi (16) yanından ayırma anlar perīdir anlar timür taŝ tayanmaz ben ayıtdım ey baba derdime (17) dermān yine senden olur yoḳsa 'aŝḳ beni helāk ider Murğ-1 Şāh ayder (18) oğlum ol vaḳitden berū Murğ-1 Şāh'a geldikleri yoḳdur ve anlarıñ yerini kimse (19) bilmezler didi ben ayıtdım ŝemsa bānū giderken baña ayıtdı beni ararsan ḳal'a-1 (20) Gevhernigīn'i arayub bul didi Murğ-1 Şāh ayıtdı ḳal'a-yı gevhernigīn iŝitmedim (21) iken ŝabır eyle ḳuŝlarım gelsün ŝorayım belki anlar bilür didi yılbaŝı geldikde [32b] / (1) geldikde ḳuŝlara ŝoralım belki anlar bilürler ḳuŝlar geldiler suāl eyledi bilmediler (2) hemān Murğ-1 Şāh'ıñ elini öpüb amān derdime çāre didim baña acıyub ayıtdı oğlum (3) biz üç ḳarındaŝız küçüklерimiz ortancamız vardır adına ŝehbāz dirler anıñ ḳuŝları (4) benden çoḳdur seni bir ḳuŝa bindirüb ol ṭarafa göndereyim ol daḫi ḳuŝlardan (5) suāl eylesün eger bilen var ise ḫaberiñ alursun didi bir nāme yazub ḫaberin (6) yazdı ve biz bunuñ ḳuŝa bindürüb altı aylıḳ yolu altı günde varmıŝuz āḫirü'l-emri (7) ḳarŝumuzda bir ulu taḡ göründi etegine bir beyāz ḳal'a gibi bir ŝey' gördüm gün (8) ṭoḳunduḳça ŝu'le virir idi beni götüren ḳuŝa ayıtdım bu ne taḡdır ve ol görinen (9) ḳal'a gider ol ayıtdı ol kūh-1 semender ve ol görinen ... diyārıdır ol ḳubbe (10) ŝahbāzıñ maḳāmıdır ve taḡıñ ardında maḡribiyyān dirler 'acāyib bir ṭāife vardır (11) ol perī öte geçmezler ve dillerini kimse anlamaz gövdeleri siyāh yüzleri beyāz (12) dır ay gibi ŝu'le virir ādem yüzine beñzemez hemān bir taḡdan bir taḡa uçarlar (13) yemiŝden ḡayrı bir nesne yemezler söyleyinceye ḳadar ol gümüşden ḳubbeye vardıḳ uyanub (14) ādāb ile ŝehbāza selām virdik ve Murğ-1 Şāh'ı nāmesin eline ŝundum alub (15) oḳudı ŝöyle yazmıŝ ki benim bürāder-i 'azīzim ṭarafıñıza gönderdigimiz kimse benim āḫret (16) oğlumdur ḳal'a-yı gevhernigīn arayub gezer eger bilür iseñ bir ḳuŝa bindürüb (17) gönderesin

veyāhūt kuşlardan bilen var ise gönder egerçi yok ise büyük (18) karındaşımıza gönderesin memnūn oluram demiş çün şebāznāmeniñ mefhūmunı (19) egleyüb baña ayıtdı ben ol isimde ƣal‘ a işitmedim şabır eyle bu yakında kuşlar (20) gelür anlara suāl idelim bilür ise seni göndereyim didi kuşlar geldi (21) suāl eyledi hīç bilen olmadı ol daħi bir nāme yazub baña virdi ve beni büyük [33a] / (1) kuşa bin tayru‘l-mülūka gönderdi altı aylık yolu altı günde gidüb (2) tayru‘l-mülūka erişdim nāme verdim okuyub mefhūmunu añladı ayıtdı oğlum (3) ģazret-i Süleymān ile rüzigāra binüb dünyāyı tolaşdı kāfdan kāfa (4) gezmışem ƣal‘ a-ı Gevhernigīn‘i ne gördüm ve ne işitdim kuşlar gelsün anlardan (5) suāl ideyim eger bilürlerse seni göndereyim velākin saña bu ƣal‘ a-ı saña kim (6) gönderdi didi ben daħi Şemsa‘mıñ ģikāyesin min evveli ilā āħiri didim ayıtdı (7) ģalibā ol ƣal‘ a-ı Süleymān ‘aleyhisselāmdan soñra binā olmuşdur ki biz anı (8) bilmeziz ammā eṣṣāfiyla ģikāye iden olsa elbette birüni bilürem didi bu sözden (9) gönlüm teselli buldu ammā tayru‘l-mülūk bir ‘acāib şıfatda başı kuş gibi gövde insān (10) gözleri ... gözlerine beñzer diz çöküb oturub elinde cevāhir zıkr ider (11) ol diyāra reisü‘l-tayr dirler cümlesiniñ başları kuş başı gibi gözleri (12) insān gözüne beñzer lisānları kuş gibi aldı arslan pençesine beñzer ayak (13) ları, at ayağı gibi ve ziyāde yügrek gezerler yedikleri bişürür yirler evleri ādem (14) evine beñzer kış evlerde yazı tağlarda geçürürler bunlarıñ cümlesi tayr (15) ü‘l-mülūka merbūtdur ģayrū‘l-Mülūk daħi bunlarıñ altına birer mühür urub nişān ider (16) cümlesi tamām olub tağlara giderler suāl ayıtdım bu ne mühürdür ki anlarıñ altına (17) nişān idersin andan giderler sebeb nedir ģayrū‘l-Mülūk ayıtdı bu mührü (18) ģazret-i Süleymān as baña virmiştir ve bunuñla anları baña musahħar kılınmışdır (19) yılda bir kere baña gelüb buluşub mühürlenür her ƣanğısı gelmez ise bi-emrillahi (20)te‘ālā olur anıñçün her yıl baña gelürler yā Cihān Şāh ģazret-i Süleymān (21) zamānında cin ve dīv ve perī ve ģayvānāt-ı vuħuş tıyur benīādem arasında [33b] / (1) maħlūt olulardı bir kimse bir kimseye te‘addi ve ziyān iderlerdi ancak izdiħām (2) lık iderlerdi benīādem izdiħāmlıkdan fenā olub ģazret-i Süleymān ‘aleyhis (3) selāma gelüb şikāyet eylediler ol daħi her cinse bir yer virdi andan berü (4) ol tenbih üzre herkes yerinde olırlar bunlar daħi bu diyārı virdi ve baña (5) musahħar eyledi ve bu diyāriñ çok kuşları vardır yılda bir ay bu diyāra gelüb (6) bunda kışlarlar yiyüb içüb bunda kışlarlar ģazret-i Süleymān ‘aleyhisselā (7) mıñ ruħ-ı

şeriflerine hediye iderler giderler anlarıñ dañi gelmesü yağındır (8) şabır eyle kuşlarum
 gelsün anlardan bu kal' a suâl idelim bilen var ise (9) seni ol diyâra göndereyim bir
 zamândan şoñra kuşlar geldi suâl eyledik (10) bilmediler ammâ iclerinden bir Murğ-ı
 Erhân nâmında bir büyük kuş çün yaşamış (11) idi aña dañi suâl olunduğda ayıtdı bundan
 öte bir yıl gidince bir diyâr var (12) adına a' râf dirler şâhı zû'l-a' râkıñ a' râfiñ pek çok
 pervâzdir rahme (13) iklîmi ve zaħme iklîmi ve tiryâkın iklîmleri ve hatta anda bir tağ
 vardır (14) adına güm elmâs dirler anda akşakallı siyâhlar giyinmiş bir zât vardır adı (15)
 Ya' mûs'dır hâzret-i Mûh 'aleyhisselâm devrinden kalmışdır ol iklîme anı hâzret-i (16)
 Nûh hâlîfe komuşdur anıñ iklîminiñ kuşları pek büyükdür vesâir (17) hayvânâtı çokdur
 dört ay anıñ yanında olırlar eger bu kal' a bilirler ise (18) ol bilür ve kuşlarından haber
 aluruz zîrâ anıñ kuşları çok yerleri bilürler (19) kendü diyârından mâ' adâ âher iklîmleri
 güzârân ider anlar bilmezse dañi kimse (20) bilmez ben tayru'l-Mülük'a yalvardım beni
 kuş ile ya' Mûsa gönderdim ol dañi (21) baña acıyub bir kuş ile beni ya' Mûsa gönderdi bir
 senelik yolu on iki [34a] / (1) günde aldık varub ya' Mûsa erişdik tayru'l-Mülük'uñ
 nâmesin eline (2) virdik mefhûmunu bildikde ayıtdı ey oğul bunca yıl 'ömür sürdüm bu
 isimde (3) kal' a işitmedim henüz işitdim deyü cevâb virdi hâzret-i Süleymân'dan berü (4)
 bu diyâra kimsenin geldiği yokdur seniñ tağdirinde var imiş bu yerleri görmek (5) imdi
 Allah kerîmdir şabır eyle kuşlar gelsün anlardan suâl ideyim inşâalah (6) te' âlâ hayrın alub
 seni göndereyim elem çekme didi ben dañi şabır eyledim kış (7) ayları oldı eline bir büyük
 aşâ alub bir 'azîm şahrânıñ orta yerine dikildi (8) hayvânât gelmeye başladı cümlesini
 tamâm olduğda 'aşayı aldılar bir tarafda (9) kuşlar bir tarafda ziyânsız hayvânâtlar ve bir
 tarafda yırtıcı hayvânât tarafına kan (10) dökerle kanı yerler ve ejderhâlar tarafına süd
 dökerler südü içerler bunlar bunda (11) kışlayub tamâm olduğda ol 'aşayı ya' mûs murğı
 çıkarub götürür anlar dañi (12) hâzret-i nûh as rûhuna fâtiha du' â idüb gitdüler ammâ bu
 şahrada yemekde ya'mus'u (13) murğı beni alub yerde yürür hayvânât içine beni götürdü
 kal' a-yı gevhernigîn bilen (14) bulunmadı andan kuşlar tarafına varub suâl itdik anlardan
 dañi bilen bulunmadı (15) Ya' mûs ayıtdı gel Mülük-ı Murğan'a varalım didi beni alub pire
 götürdi anda (16) çok kuşlar var içlerine girdik bir siyâh kuş büyüklüğü kıl kadar baña
 ayıtdı (17) bunlar yüz 'aded kuşdur her biri bir yerin kuşlarıñın melîkidir biñ 'ömür

sürerler (18) bunlar ki bilmezse kimse bilmezez zîrâ bunlar çok diyâr gezmişlerdir perîler diyârına (19) ba‘zılarının memleketleri yakındır andan suâl idelim inşâallah haberin aluruz (20) elem çekme deyüb vardı ol kuşlardan suâl eyledi içlerinden birisi ayıtdı (21) ol kal‘ ayı görmedim ammâ adın işitdim bundan altı aylık yol gidince bir iklim [34b] / (1) var adına reisü’l-hayye dirler anın halkının başı yılan başı gibidir ve gövdesi (2) insândır andan öte bir tağ vardır billûrdan ol tağı halk öte tağı geçmezler gündüz (3) olunca ol billûr tağına güneş tokunu kimse yakın varmaz ol geçtikden sonra (4) bir ‘azîm şahrâ vardır anın ortasında bir kaya vardır etrafı iki minâre kadar (5) yüksekdir ve bizim yuvamız ol kayanın orta yerinde idi benim bir bacım var idi anamız (6) ikimizi ol yuvada toğurmuş idi atam ile anam bizi anda besler idi bir gün (7) vardılar nafağa götürmege getirdiler iki gün oldu gelmedi yedi gün oldu (8) gelmedi velhâşıl sekizinci gün geldiler biz ittik siz nerede kaldınñz acımızdan (9) helâk olduğ didiler ki ey kuzular az kaldı kim yetim kaldı kim yetim kûh-kulzum (10) diyârına gitdik perîler bizi şikâr idüb kal‘a-ı Gevherinigin’e götürdiler boğazlaya (11) cakları vâkit yalvarub ayıtdın iki dâne yavrumuz var acılıktan helâk olur (12) lar yavrularımıza merhamet idin didik bizi üç gün habs ittiler sonra azâd (13) ittiler size geldik işde bu kal‘a atamdan bu kadar işitdim ol perîlerin havfın (14) dan vatanımızı terk eylediñ deyinde ben ya‘Mûsa yalvarub ayıtdım bu kuşa şöyle (15) beni ol yuvaları olduğu yere eyletsün anlar daği baña acıyub ol kuş beni arğa (16) sina alub udu altı aylık yolu altı günde alub reisü’l-hayye diyârına geldik (17) ... kuş arkasında gezdim ol diyârın halkı insân gibi ammâ başları yılan (18) başına beñzer ahşam ol billûr tağına vardık anda biraz râhat ol tağı (19) gice geçdik zîrâ gündüz geçilmez güneş adamı ve hayvânı yaçar imiş andan öte iki (20) aylık yol imiş iki günde varub ol kayanın üzerine indik gördüm ki bir (21) büyük şahrâ ammâ duman ne toz var ortalığı almış ol kuşdan suâl ayıtdım [35a] / (1) bu ne gavğadır ol kuş ayıtdı bu şahrâda köpek şikârları vardır tutub (2) tağa giderler şimdi vâktidir köpekleri çoğub segirdirler didi (3) ben ol kadar yalvardım ki beni atanın geldiği yola götür ol ayıtdı perîlerden qor (4) qarım beni tutarlar ben ayıtdım qorqma eger seni tutarlar ise beni bile alub (5) götürürler ben seni şâhlarından ricâ iderem seni qoruram saña bñna merhamet (6) iki gün daği götürdi bir tağ etegine indirdi ve ayıtdı bu tağa kûh-ı kulzum (7) dirler öte tarafı perîler diyârıdır ben daği öte gitdim var sen daği

git (8) didi ol kuş dönüb gitdi ol tağa biñ dürlü zahmet ile çıkdım (9) öte tarafında bir ...
 var andan aşağı inmege başladım ben bu dağı (10) ... olayım biz gelelim Şemsa Bânû'nun
 hikâyesine (11) hikâye-yi Şemsâ Bânû (12) vaqtâ ki şemsâ bânû yanumdan kaçub atasınıñ
 yanına vardı başından (13) geçen ahvâli naql idüb dir ki şimdi cihân şahıñ nigâhlusıyam
 ammâ yanumda yatmamış (14) dır ümîd iderem ki beni arayu bu iqlîme gele atası Şehlâs
 perîleriñ cümlesine (15) ısmarladı ki eţrafda beniâdem dirler bir maḥlûk vardır her
 kañğıñız bulursañız (16) baña getürün ve ismi cihân şahdır deyü tenbih ayıtdı anlar daḥi
 gezdikleri yerde (17) gezüb ararlar idi iki perî kılzum tarafında gezerken ben daḥi tağdan
 aşağı (18) inerken râst geldiler ne maḥlûksın ve adıñ nedir didiler ben daḥi ayıtdım adım
 (19) Cihân Şâh'dır didiler biz de seni aradıq gel seni şahımıza götürelim didiler (20) ben
 daḥi pek eyü olur ammâ bu görinen şevk nedir ayıtdılar kal'a-ı Gevhernigîn'in (21)
 şu'lesidir bundan oraya üç aylık yoldur ve dört eţrafına üçer aylık [35b] / (1) yola ziyâsı
 urur deyüb beni arkasına aldı iki yâhûd üç daḥiqa geçmeden (2) beni kal'a-ı
 Gevhernigîn'in yanında bir yere indirdi perî varub beni Şehlâs Şâh'a (3) haber virdi derhâl
 bir kat ... eşvâb getürüb baña geydirdiler ve nice (4) perîler ve bir eyerlü at getürdiler beni
 bindirüb kal'a-ı Gevhernigîn'e götürdüler (5) bir 'acâyib kal'adır ki gözler bakmağa
 kamaşur perîlerden kal'anıñ binâsını suâl (6) itdim ayıtdılar kızıl yâküt dandır ve biñ yedi
 yüz burcu vardır ve her burcundan yedişer (7) dane incü vardır her incüniñ üstünde birer
 şecrâğ nâmında birer köşk (8) vardır kurulmuşdur eţrafı altûn pencere ve gümüş zincîr ile
 kayd etmişlerdir (9) bir gece olunca perîler anıñ ziyâsıyla gezerler anıñçun kal'a-ı
 Gevhernigîn dirler (10) bu şöbet ile kal'adan içerüye girdin varub âdâb ile şah ile
 buluşdım (11) merhabâ oğlum deyüb karşusına oturtdı ta'âmlar gelüb yedik ve müskir (12)
 şerbetler içdik ba' dehu ayıtdı bu iqlîme nice geldin deyü suâl eyledü ben daḥi sergüzeştimi
 (13) tafşilen hikâye eyledim şah âferin oğlum haḥiḥatlü imişsin didi ben ayıtdım (14) bu
 kal'ayı kimden şordum ise bilmedi yoksa bu kal'a-ı Süleymân 'aleyhisselâm (15) dan
 sonra mı binâ oldu zîrâ tıyrü'l-mülûk daḥi bilmedi şah ayıtdı sonra binâ (16) oldu zîrâ
 ḥazret-i Süleymân her ḥayvânâta bir mekân taḥşîş itdi bize daḥi (17) bu diyârı virdi hem
 daḥi bu araya küh-ı kâf yakındır dıvlere ve ejderhâlara bizi (18) sed eyledi perîler geçmege
 yol vermezler dâimâ işimiz anlar ile cenk itmekdir buraya (19) geldiniz ecdâdımız bu

al' ayı divlere ve perilere yabdırmışdır oqlum sul eyledin (20) iqlimlerin alkı bu alkı
 diyara gelmezler ki görüb bileler ve bizim ve bizim periler ol iqlime (21) gitmezler ki
 anlardan sul idüb bileler velhşil harem arafından baa elçi geldi [36a] / (1) beni alub
 şahin izniyle ... götürdiler bir yeşil zeberrecden taht urulmuş üzerine (2) ıķub oturdum
 bir de gördüm ki şemsa Bn zer u zebra ğarķ olmuş ier girdi (3) ayıtdım ey gözüm
 nuru nerdesin 'ömrüm o adar yolunu şarf itdim t ki cnnım seni (4) ben bulmuşam
 deyüb bayılub düşmüşem yüzüme gülsuyu serpmişler gözimi adım (5) başımı şemsa'nın
 dizi üstünde buldum baa ayıtdı *beyt*muhabbet bir beldır kim (6) giriftr olmayan
 bilmez cefyı ekmeyen 'řıķ şafnın adrini bilmez *glistn (7) glleri ğonca olunca bil
 hznı var* zebistn görmeyen bülbül baharın adrini bilmez (8) ba' dehu şh per beglerin
 cem' idüb dğn tedrikin gördiler kırķ gün kırķ (9) gice dğn idüb tamm olduķda ziff
 beni gerdek apusından ieri oydılar (10)*beyt*apundan ier nk atdılar*şanki
 keklige ... şaldılar (11)*şırayub havya buldum şir-i custurdum elma-yı 'aķıķa-yı ... *ol
 (12) 'aķıķadan atreler geldi ...* oldu döşek ile kırş*ol gice (13) döşek iinde
 ikimiz*hşil oldu maķsd-ı murdımız * zevķ  şaf ile biz ehl-i (14) srr baa
 şems'nın yüregi acıyub bu aħvli babasına söyler babası ey oğul (15) ey ciger kşem
 'ömrünün ol zamn bir oğlu ola ol dağı altndan ıķub gide bir (16) arafdan dşmn
 ğalebe ide anın hli nice olur ey ızım lzım oldu ki sizi oraya (17) göndereyim şehls şh
 hemn tedrik görüb bir nice cihz mal ile bizi altn (18) taht üzerine oturdılar ol tahtı
 'ifrtler alub atama nme yazub şems'ya (19) virdi yüz řandıķ cihz cevhir ve bin criye
 şems'ya ve bin cevhir ķımlı (20) ul baa verb toķsan bin per ve on bin de ve
 'ifrtler ile kbile gönderdi (21) bir gice Murğ-ı şh'a misfir olduķ ertesı gün alkub
 Kbil şehrine geldik [36b] / (1) hikye-yi Keyğl-i Hind (2) şhmern Cmesb'a ayder
 ey Cmesb Cihn şh bunca per ve 'ifrtler ile ve (3) bu adar 'asker geldigini
 Belķıya'ya hikye idüb dir ki y Belķıya Kbil'den Gevherniğin'e (4) gitdigim zamn
 atam Keyğl-i Hind'yi bozub kbile gelirler aradan dört sene gee (5) Keyğl-i Hind
 'askir-i firvn ile bir dağı gelüb atamın üzerine ğalebe ider (6) atamın 'ayn-ı zer
 nmında bir veziri var idi cihn pehlivnı idi ol cenkde (7) kenetler atub anı utarlar Keyğl
 anı habs ider atamın serhenk 'ayyün nmında (8) bir hnerbzı var idi anı Keyğl'in

habsinden çalub babama getirür ve ‘ayn-ı (9) zeriñ çaldığı Keyğāl’e derler Keyğāl pür ğazab ‘askerini toplar hücüm iderler ve atamñ (10) ‘askeri t̄akat getüremeyüb firāra yüz tutarlar Kābile gelürler Keyğāl gelüb (11) şehri muhāşara ider atamñ ‘askeri şehirden çıkamazlar bir gün ‘ayn-ı zer k̄afir 12) ‘asker cem‘iyle taşra çıkar cenk ider yine Keyğāl tarafı gālīb gelir ‘ayn-i zeri (13) tutarlar zahīreden şıķlet çeküb atamvezīrleriyle müşāvere idüb şabāh (14) olunca taşra çıkalım müşāvere idelim Allāh yā bize verir yā anlara bu zahmeti (15) çekmekden ise ölmek yekdir deyüb şabāh taşra çıkub cenk iderler (16) Keyğāl gālīb olub ‘askeri bozub tağıdırlar atam daħi kaçmak kaydında (17) iken daħi atı sürcüb tutacakları vakit perī ‘askeri ile K̄gbil’e erişdim (18) bu h̄ali gördüm perilere ve ‘ifritlere Keyğāl’iñ ‘askerini vururuñ deyü emir eyledim (19) hemān anlara Keyğāl’iñ ‘askerine hücüm idüb çok hindi keddiler ve otuz biñ (20) hindi esīr idüb keyğāl daħi tutub baña götürdiler atam bu aħvāli görüb (21) şād u hürrem oldu hemān secde-yi şükür eyleyüb h̄alıķa hamd eyledi bu t̄akım ile [37a] / (1) şehre girüb tahtıma oturdum dīvān eyleyüb Keyğāl’i ... getürdim imān (2) ‘arz eyledim imāna gelüb müslümān oldu kalan ‘askeri daħi müslümān (3) olub Keyğāl-i Hindī’yi vilāyetine gönderdim bu h̄al üzre bir sene geçdi Şehlās (4) şāh bize perīler ile hediye ve biz daħi ana gönderdik bir seneden şoñra Şehlās (5) şāh bizi da‘vet eyledi bunca biñ perīler ile ķal‘a-ı Gevhernigīn’e vardık bir zamān (6) daħi anda ķaldık andan Kābil’e geldik nice kere Şemsa atasını ziyāret itmek için (7) ķal‘a-ı Gevhernigīn’e gider gelürdik bir gün yine atasına giderken buraya indik (8) çadırları ķurub biraz tamām eyledik bize şuya girmek iķtizā eyledi varub (9) şükür şu görünen şuya girdim yine çadıra geldim şoñra Şemsa suyuñ kenārına varub (10) izācāe‘l-ķazā ‘amiye‘l-başar fehevāsınca Şemsa şuya varınca arķadan bir ķurt (11) gelüb şemsa ... görürem ki Şemsa’dan vāy medet şādāsı didim ‘acāba ne (12) oldu hemān çekdim kılıcı gidüb gördüm ki ķurt Şemsa’yı tutmuş kılıc (13) ile urdum ķurdu keddim Şemsa’ya baķdım ki ölmüş yatur bir kerre āh idüb (14) düşmüşem perīler şādāmı işidüb gelüb gelürler ki Şemsa ölmüş ve ben bayılmış (15) birķac perī varub Şehlās Şāh’a haber ider ol daħi gelüb bizi bu h̄alde (16) görüb acıyub ağlar gözüm açub Şehlās Şāh’ı yanında ağlar gördüm ayıtdım (17) bu ne h̄aldir başıma geldi ayıtdı oğlum elhükümüllah hüküm allahıñdır eceli bu yüzden (18) imiş ķazāya rāzı olmalı deyüb Şemsa’yı yıķayub bu mezāra ķoduķ ve bu mezār ki (19) yanında

benim için hâzırlamışam ne zamân ölürsem periler beni bu mezâra koyarlar (20)
Şemsa'nın yanında yatam iş bu binâyı perilere yabdırdım ol kadar bunda beklerim (21) ...
gûlâtım ve meşrûbâtım Şehlâs Şâh gönderir ve ba'zı kere kendi gelü [37b] / (1) beni ve
kızını ziyâret idüb gider yâ Belkıyâ işte sergüzeştimi saña hikâye itdim (2) kaçan Cihân
Şâh hikâyesin Şâhmerân Câmesâb'a söyledi Câmesâb ayıtdı (3) şâhım daha vakit olmadı
mı ki ben kulını yerine gönderesin Şâhmerân ayıtdı (4) yâ Câmesâb biz seniñle 'ahid
eyledik ki Belkıyâ'nın hikâyesin tamâm idelim ol (5) vakit seni yerine göndereyim
va' demiz Belkıyâ'nın hikâyesindedir Belkıyâ (6) Cihân Şâh yanından Mısır'a nice
geldigini istemez misin Câmesâb ayıtdı (7) buyurun şâhım dinleyelim ve bu ğarîb gönlümü
anıñla ekleyelim didi (8) Belkıyâ'nın mısır'a geldiği (9) ey Câmesâb Belkıyâ Cihân Şâh'ın
ahvâline muṭṭali' olduğda kalğub ayıtdı (10) ey Cihân Şâh yedi gündür bunda müsâfir
olmuşam sen bundan bir yaña gitmezsin (11) baña rub'-ı meskûna çıkar yolu göster ben
gideyim didi Cihân Şâh Belkıyâ'ya (12) yolu gösterüb revân oldu bir zamân yürür bir yeşil
deñize uğrar ve ol (13) ağacıñ şuyundan ayağına sürüb ol deñizi geçüb bir büyük ataya
çıkır şöyle (14) ki ağaçları ve vâfir şuları firāvân dürlü dürlü kuşlar gûnâ-gûn şadâsıyla
(15) terennüm iderler kim işidenler hâmûş olurlar ol bağçeniñ orta yerinde (16) görür ki
müferric çemenzâr ortasında bir 'azîm ağaç var dalları etrâfı (17) almış ve her yaprağı bir
büyük kelîm kadar atlas renginde gûnâ-gûn görenler imrenür (18) ve ol ağaç altı türlü
ni' metler ile memlûdur lezzetinden dimâğlar mu'atṭar olur (19) ve şişeler gûnâ-gûn
şerbetler ile tolu Belkıyâ ol ni' metlerden ve ol şerbetlerden (20) içüb rahat oldu ve ol
ağacıñ sâyesinde oturur 'acâba bunlar kimdir (21) deyü tefekkür iderek lâ ilahe illallah
Muḥammedurresülûllah deyü şadâ gelür bir de [38a] / (1) bir de görür ki ol ağacda bir
büyük kuş oturur dürlü dürlü nakış ile mûnaḳḳaş (2) ve müzeyyen başı altûn burnu yâkût
kafası la'ilden boynu mercândan kanâdları (3) incüden tüyü atlasdan ayakları gümüşden
Belkıyâ aña selâm viridi ol daḫi (4) selâmın aldı Belkıyâ ayıtdı ey küçük kuş bu yer
kimindir ve sen ne kuşsın (5) baña haber ver kuş dir ki bu yer ḫazret-i 'aleyhisselâmın
tekbesidir ben daḫi (6) tekbenişinim ey benâdem bu dîlde benim ötmeme sebeb ol atañız
ḫazret-i âdemdir (7) Belkıyâ ayder ey kuş dürlü zînet eyle müzeyyen böyle bir hoş
maḳâmda olur (8) sin böyle zârılık olur mu kuş ayder ey âdem oğlanı ben cennet kuşları

(9) ndanım eger cenneti ki gördüñ bu ter baña rezâletdir ve ol ulu atañız ile cennetde (10) idim ismime t̄avus dirler cennetde iken bundan müzeyyen idi bir vaqıt cennet (11) kapusından çıkdım seyrân iderken gördüm bir kimse gelüb baña ayıtdı ey (12) t̄avus ne güzel kuşsıñ hayıf ki olur toprak olursın ben ayıtdım (13) ölmek nedir ol ayıtdı cinsim cāniyla berāber durur cān çıkınca bu cismiñ (14) toprak olur ben ayıtdım sen kimsin ki böyle mülāyim söylersin ayıtdı ben (15) ferishtahım ve maqāmım ‘arş-ı a‘lādır geribiyūnlardanım geldim ki teferrüc idem beni cennete (16) ben de üç kelime vardır ki saña ta‘līm ideyim anları söyleyince ölmezsin (17) ve kocamazsın ve hasta olmazsın ben ayıtdım bu iş benim elimden gelmez (18) meger bu iblīs imiş bilmedim varub cennetde yılanı söyledim ol yılan deve (19) şuretli ayağı gibi hazret-i Âdemden iki biñ sene evvel halk olunmuş (20) idi ve kâfūr ve cevāhir ile yazılmışdır anı haq te‘ālā cennetde hazinedār (21) kılmışdı ve hazret-i havvāniñ müşāhibi idi yılanıñ şöhet-i havvāya [38b] / (1) hoş gelürdi cennetiñ cümle yerleriñ ve aḥvāleriñ hazret-i havvāya göstermişdi (2) ol bu sırrı işidince ol daḥi taşradan çıkub iblīs görür bu aḥvāli suāl (3) ider aña daḥi öyledir ol daḥi iblīs olduğın bilmez yılan cennetde kalmağa (4) ilac nedir bilür misiñ ol ayder ben de üç kelime var anı her kim dise cennetde (5) ebedi qalır eger beni rıdvān tutmadan evvel cennete koyarsan üç kelimeyi (6) saña örgedeyim ammā rıdvān tuymasun ol kelimeleri saña öğretmege rāzı olmaz (7) yılan ayder seni nice getüremege kimse tuymasun iblīs ayder ağzın ac (8) ben küçük olub ağzına girem didi sen cennete gir ben sonra ol kelimeleri (9) saña öğredem didi yılan ağzın açub iblīs ağzına girdi yılanıñ ağzına (10) dükürdi ḥālā ağzındaki zehir iblīsniñ tükürügidir yılan varub cennete (11) girdi ağzımdan çık didi cennete girdik iblīs ayıtdı ‘acele itme şabır eyle çünkü (12) beni cennete getürdiñ bu eyliği baña eylediñ aña bedel ben daḥi saña bir eylik ideyim (13) sen havvāniñ müşāhibisiñ bilürem beni anıñ yanına götür anıñ bilmediği bir şey (14) var öğredegim ammā seniñ uğrunda söyleye yim ki seni söyler zan itsün (15) ol eyliği senden bile tā kim ben daḥi eyliğe bedel etmiş olam ve üç kelimeyi (16) daḥi saña örgedeyim yılan varub hazret-i havvāyı tenhā buldu iblīs yılanıñ (17) ağzından ayıtdı yā havvā ben cennet içinde seni dost bilürem ve sen daḥi beni (18) şādık dost bilürsin faqat ne vardır saña gösterdim ve aḥvālerin (19) söyledim ammā bilmediğini vardır anı da bildireyim havvā bu sözü yılan (20) söyler zan

idüb ayıtdı bilmedigim ne vardır söyle bileyim ol ayıtdı haḫ (21) te‘ālā sizi buğday ağacından men‘ eylediği ki murādı sizi cennetden çıkarmaktır [39a] / (1) sizden üç yüz yıl evvel bir âdem haḫ idüb cennete ḫoşudur varub ol (2) âdem buğdayı yeyüb cennetde bâḫī ḫalmışdır ki ḫālā ol âdem ağac altında ḫalmış (3) durur ve ‘işret ider var anı gör ve aḫvālını şor bunda ḫalmağa sebep nedir (4) deyü suāl eyle ol saña söyler anıñ âlemini işle ki anıñ gibi olasın bunda (5) ebedī ḫalasıñ didi ol vaḫte dek ḫazret-i ḫavvā ol ağaca vardığı yok (6) idi zīrā velā teḫrabā hazīhi‘ş-şecerete ḫiḫābı ‘izzet olunmışdı ya‘ni ol ağaca ḫaḫın (7) varmayıñ ki zālimlerden olursız deyü emir olunmışdı çün ḫavvāya iblīs yılanıñ (8) ağzından söyledi ḫavvā ol ağac dibine toḫrı gider iblīs yılanıñ azğından (9) çıkub sûretine girüb ol ağacıñ altında oturdu ḫavvā ayıtdı ne ḫişiñ (10) aslıñ nedir baña söyle ve nice zamāndan berü bundasıñ didi ol ayıtdı teñri (11) ḫullarından bir ḫulam üç yüz biñ yıl ḫālıḫım beni yaratdı bu cennet içinde koyub (12) bu ağacıñ meyvesinden yeme deyü emir ayıtdı daḫi yemedim feriştalara emir ayıtdı (13) baña secde eylediler bir vaḫit bir feriştah gelür baña ayder eger cennetde ḫalmaḫ ebedī (14) isterseñ buğdayı meyvesinden ye ki ebedī ḫalasıñ ben ayıtdım ḫālıḫım baña yeme (15) deyü emir ayıtdı yedigim vaḫıtda belki ḫālıḫım baña ḫazāb ider ol ayıtdı yok anı (16) yemek ḫazāb degildir raḫmetdir sen yedi didi ben daḫi sözine inandım ḫālıḫım (17) tarafından hiçbir ‘itāb gelmedi meger ol feriştaḫıñ sözü vaḫi‘ imiş baña bu (18) eyliḫi idüb bunda ebedī ḫalacı oldum şimdi üç yüz biñ yıldır ki bundayım (19) ḫazret-i ḫavvā buna ayıtdı vardı ol buğday ağacından yedi gördi ki bir şey (20) olmadı varub ḫazret-i Âdem ‘aleyhisselāma bu aḫvāli ifade eyledi kim ol daḫi bunda (21) benimle ebedī ḫala ḫazret-i Âdeme söyler vardım ol ağacıñ meyvesinden yidim bir şey [39b] / (1) olmadım gel varalım ol ağaçdan yiyeyim ḫavvā ol vaḫit âdemiñ ‘aḫlın alub ol ağaca (2) gitdiler ḫazret-i ‘adem as daḫi bu aḫvāli göricek suāl eyledi havvāya didiği gibi (3) didi sözümde şādıḫam deyü yalan yere yemīn eyledi taḫdīr de yerini bulsa (4) gerek ḫazret-i Âdem yeminine inanub ol buğdaydan iki dane yediği gibi başından (5) tācı ve arḫasıñdan ḫüllesi gitdi âdemi tevbe ḫapusuñdan serendib taḫına indir (6) diler ve ḫavvāyı ciddeye indirdiler iblīsı ... ḫapusuñdan aşağıya atdılar evine (7) düşdi yılanı deve şüretinden yılan şüretine ḫoyub ḫışım ḫapusuñdan (8) işfahāna atdılar beni daḫi iblīsıñ sözini yılanı söyledi kim için ḫazāb ḫapu (9) sindan çıkarub şimāle atdılar şimdi

bunda tekvenişinim benim bunda cennetden (10) dūr olmama sebep ulu atañızdır Belkıyā ayder ey řāvus beni yerime götürmege bir çāre (11) var mı řāvus ayder ol benim elimden gelmez şabır eyle hıızır as gelsün řāvus ayder (12) iřte hıızır geldi Belkıyā hıızırñ elin öpüb yalvarır ve başına aŗvāli hıızıra (13) naķil ider hıızır as ayder ve Belkıyā Mışır ile buranıñ arası bir yıllık yoldur ben (14) kendi re'yimle bir iř tıtamam tākı hālķim buyurmayınca haķķa münācāt eyle eger (15) emr-i ilahi olursa bir laŗzada seni Mışır'a getürem Belkıyā ol ķaldurub du'a (16) ve niyāz ayıtdı ol vaķit hıızır as ayıtdı yā belkıyā elime yabış dir Belkıyā'nıñ elin (17) hıızır as aldı yum gözin dedi aķınca hemān kendüsini sarāyda buldu varır (18) hānedānıyla görüşüb řād u hūrrem olurlar Belkıyā'nıñ bunca diyār-ı maŗlūķāt (19) gördügi hemān dünyānıñ cezīre yeridir řāhmerān Belkıyā'nıñ hikāyesin tamām (20) eyledikde Cāmesāb ayıtdı bārekallah řāhim siz bu ķadar 'aķlıñıza ve zihniñize ve (21) fikriñize řād-hezārān āferīn Allah u te'ālā 'aķlıñızla berāber size çok 'ömür virsün [40a] / (1) benim řāhim Belkıyā varub ehl-i 'ayāliyle görüşüb řād u hūrrem olduğu gibi va'de (2) keremiñden řadāķatle bu ķuluñuzu daŗı 'ayāline gönderseñiz ve bunca du'āmıza mazhar (3) olsañız olmaz mı dedikde řāhmerān ayıtdı ey Cāmesāb ben va'deme tırub (4) seni yeriñe göndereyim lākin sen daŗı va'diñde vefā idüb boğuşunca cānıma (5) ķımız-ı misk vardıgın vaķtinde hāmmāma girmeyesiñ cāmesāb daŗı 'ahd (6) eylediği řađ olduķca hāmmāma girmeyem didi ve peymān eyledikde Cāmesāb'a bir hayli (7) cevāhir virüb bir ejderhāya fermān eylediği bunu ol bal ķuyusından taşra (8) ķıķar ol ejderhā daŗı Cāmesāb'ı arķasına alub ol ķuyunuñ ağzına ķıķarub (9) gitdi vaķtā ki Cāmesāb kendüyi ķapu ağzında bulub aŗřām namāzı ķuyunuñ (10) ağzında ve yatsu vaķti hānesine geldi vālidesiyle ve 'avretiyle görüşüb (11) řād u hūrrem oldu ve aŗvālini suāl iderler Cāmesāb ayder yemenlüyem diyemem (12) der idi bir gün ayıtdı ey vālide ben gideli kac sene oldu vālidesi ayder ey (13) oğlum sen gideli yedi sene old Cāmesāb ayıtdı ey ata benim řol (14) insāniyetsiz refiķlerim řađ mıdır şimdi ne iř ayderler deyü suāl etdikde (15) vālidesi ayıtdı ođul ol zamān gelüb ayıtdılar ki oğlunu ķaplanlar yidi şimdi (16) ulu bezirgānlardır didi ve bize çok 'aŗıyyeler her def'a bizi gördüķce aķçe (17) ve zāhire verirler Cāmesāb ayıtdı var birini baña getür vālidesi ayıtdı ey ođul (18) anlar şimdi mün'im bezirgānlardır bu araya gelmezler řabāh sen var anlarla hanelerinde (19) ve dükkānlarında görüş Cāmesāb ayıtdı

sen var söyle ki aḥşam oğlum (20) Cāmesāb geldi sizi ister deyüb söyle anlar gelürler biriniñ evi yakın (21) idi varub vālidesi ayıtdı oğlum Cāmesāb bu aḥşam geldi sizi [40b] / (1) sizi ister didi hemān anı işitecek dünyā başına dar oldu ayıtdı ey vālide siz (2) gidiñ ben gelürem didi kalḫub diger arḫadaşlarına gidüb ḫāli bildirdi Cāmesāb (3) gelmiş bizi ister dedikde ḫālimiz nice olur buna bir çāre idelim didi (4) ler buna bir çāre yoḫsa şāh-ı ḫüsreve söylerse bizi ḫaḫliler cümle malımızı zabḫ (5) ider her birimiz malımızıñ nışfını götürelim çok yalvaralım merḫamet idüb ‘afv ider (6) ise ne a‘lā ve eger ḫabūl etmez ise malımızıñ cümlesini virüb cānımızı şatun (7) alub elinden ḫurtaralım deyüb cümlesini buna münāsib gördüler her biri mallarınıñ (8) nışfını alub Cāmesāb’a getürdiler ve ayağın būs idüb yalvardılar ey ḫarındaşımız (9) Cāmesāb biz itdik sen itme cürmümüz ‘afv eyle deyüb recā eylediler ve bir avuc (10) ḫanımıza girme ḫālimize merḫamet eyle işte malımızıñ nışfını saña getürdüm kerem (11) eyle ḫüsrev şāha bildirme deyü ol ḫadar yalvardılar ki Cāmesāb’ıñ merḫameti (12) geldi ve ol getürdikleri malarınıñ cümlesin aldı anları şalıvirdi herkes (13) teselli bulub ḫānelerine gitdi bunuñ üzerine nice zamān muḫabbet ve şoḫbetler (14) etdiler tā kim aradan yedi sene geçdi Cāmesāb daḫi hammāama girmedi (15) hikāye-yi giriftārı Şāhmerān (16) pes imdi Cāmesāb’ıñ oldığı şehriñ bir ulu pādişāhı var idi adına Keyḫüsrev (17) dirler idi ve nice şāhlara mālīk idi lākin bir vaḫtā marāza mübtelā idi şöyle ki (18) vücūdı ḫıḫkızıl idi nice ḫükemā buña ‘ilāc ayderler ettikçe marāzı ziyāde olur (19) ḫakīmler ‘āciz ḫalır ammā pādişāhıñ Şemḫūr nāmında bir vezīri var idi ziyāde (20) sāḫir ve ‘ilm-i ḫikmetde māhir idi bir gün ḫükemā açub gördü ki Şāhmerān’ıñ atın (21) yedirmeyince ol marāz def olmaz illā Şāhmerān’ı nerde bulalım deyü endişeye [41a] / (1)düşdi cümle ḫaşabalara ve ḫaryelere münādiler gönderdi her kim Şāhmerān’ı gördiyse (2) ve yerin bilürse ḫaber virsün anı ... ider ... ḫanğı diyārınıñ ululığıñ isterse (3) virelim deyü ḫaraf ḫaraf münādiler eyler bir kimse gelüb ḫaber virmez Cāmesāb (4) işidüb sükūt ider zīrā şāhmerānıñ yerin kimseye dimediginden başḫa hammāama (5) daḫi girmez idi Şāhmerān ile ‘ahid eylemişdi Şemḫūr gördü ki böyle olmadı (6) ḫayr-i ḫarīḫle bulalım didi yine ḫikmet kitābın açdı yaḫdı Şāhmerān’ı gören kimse (7) ḫammāmda belli olur imiş şöyle ki belden aşağı pul pul olur ‘alāmeti budur (8) hemān ḫammām dellākların çağırub tenbih itdiler ki her kim ḫammāmda yıḫanurken belden (9) aşağısını pul pul görürseñiz ol

adamı baña getürün size biñ altün virdim (10) deyü sipâriş eyledi atlar dañi çıkan adamlara
bağarlar idi mümkün olmadı nihâyet (11) Şemhür hammâmcılara ışmarladı ki sebîl idiñ her
ne olur ise şâh (12) tarafından virdiririz didi hammâmcılar dañi sebîl itdiler ba‘dehu
kaşabalara ve şaryelere (13) taraf taraf me‘mûrlar ta‘yîn idüb halkı rızalı rızasız yıkarlardı
kažalı (14) nevbet Câmesâb’ıñ olduğı mahalleye geldi o maħalleden cebren Câmesâb’ı
hammâma (15) getürüb yıkarlar bir de arķasından o nişanı Câmesâb’da buldular řemhürñ
(16) yanına getürdiler ol getüren âdeme biñ altün virir Şemhür Câmesâb’ı yanına (17) alub
* ‘izzet ve ikrâm ider ba‘dehu bir kaç vezîr ile alub Keyhüsrev’iñ taħt-ı gâhına (18)
getürdiler ve Keyhüsrev’iñ vücüdını Câmesâb’a gösterdiler cümlesi Câmesâb’a niyâz (19)
eylediler Câmesâb ne olduğın bilmez idi şâhım recâñız nedir baña bildiriñ (20) Şemhur
ayder layık mıdır ki bu iklîm pâdişâhı bu ģâlde ola bunuñ çâresi (21) sende ola baña
dimeyesen Câmesâb ayıtdı benim arķam ģikmet bilürdi [41b]/ (1) öyle zan idersiñiz ki
bende bilürem beni yedi sene ģavâceye gönderdiler bir (2) şey öğrenemedim ve her şanğı
şan‘ata virdiler ise taħřil idemedim nihâyet (3) oduncılık eyledim oduncı olan kimse
ģekimlikden ne bilür ki pâdişâ (4) hıñ derdine ‘ilâc ide şemhür ayder öyle degil pâdişâh (5)
şâhmerân’ı ister sen anı görmüşsen bize dañi göster andan ‘ilâc ide (6) lim ve seni iģyâ
ideriz ve şanğı řehriñ ģükümetin isterseñ pâdişâhımız (7) saña virsün Câmesâb ayıtdı
şâhmerân naşıl şeydir ben anı bilmezem (8) didi baña bildiriñ didi ayıtdılar şâhmerân’ı
gördüñ bizden gizleme zîrâ seniñ (9) gövdende ‘alâmet var Câmesâb ayıtdı ‘alâmet ne
olduğın nedir hemân (10) şemhür Câmesâb’ı şoydurdı gördüler belinden aşağı beyâz pul
pul olmuş (11) câmesâb bu işe muģayyer oldu şemhür ayıtdı ey Câmesâb bu sendeki (12)
‘alâmet şâhmerân’ı gördüğüne nişandır Câmesâb ayıtdı ey benim gövdem evvel (13) den
böyledir bunuñla berâber ben şâhmerân’ı görmüş olur mıyam şemhür ey (14) Câmesâb
eylik eyle söyle yoksa kemlik ile söyledirem zaħmet çekersin (15) vücüdına merģamet eyle
deyüb ol ģadar yalvardılar olmadı Keyhüsrev emir eyledi (16) döğün uruñ söylediñ ne
ģadar zaħmet meřaģķat eyledirse de söylemedi (17) Keyhüsrev söylemezse ģatl idin deyü
emir eyledi ol sâ‘at siyâset meydânına (18) götürdiler cellâdlar Câmesâb’ıñ ... urmağâ
vardılar Câmesâb bildi ki (19) öldürecekler ģulâřa çâre yokdur hemân gönünden ayıtdı
bari bunlara ģapuyı (20) göstereyim şâhmerân’ı ol yerden çıkaramazlar ölümden ģalâř

oluram (21) ayıtdı beni öldürmeyin size Şāhmerān'ın yerin haber vireyim didi bunlar ile ol [42a] / (1) kapuya vardı ayıtdı Şāhmerān ol kapudadır Şemhūr kapunun ağzın alub efsūn (2) okumağa başladı ol kadar okudu ki kuyunun ağzı hareket eyledi gördüler ki (3) 'ifrīt ol kapuyu tıdurmüş gelür kuyudan başını çıkardıķda gördüler ki bir (4) la'l tabak içinde Şāhmerān tırur bir de eṭrāfına bakub Cāmesāb'ı görüb (5) ayıtdı ey bī-vefā yalancı 'ahde vefā etmeyüb benim bir avuç kanıma girdin ḥodbīn (6) bilürdüm ki benīādeme i'timād olmaz ammā neyleyim fırsat elden gitdi didi seni (7) azād eyledim ki varub bu mel'unu baña getirüb giriftār idesin Cāmesāb (8) hacil ve me'yūs oldu ayıtdı şāhım ben anları kendü ihtiyārımla getürmedim beni (9) öldürecekler idi anınçün getürdür didi şemhūr el uzatdı ki Şāhmerān'ı (10) tuta Şāhmerān ayıtdı ey mel'un ḥabīs çek eliñ yoķsa şimdi seni (11) ḥaṇçerimle pāre pāre iderim deyüb Cāmesāba ayıtdı gel beni koynuna al 'ifrīt (12) ağlayub kuyuya ayıtdı ve ol ejderhālarıñ içine feryād ve fiġān düşdi sedāsı (13) asumāna çıķdı Cāmesāb Şāhmerān'ı koynuna alub giderken ayıtdı şāhım (14) senden Keyḥüsrev'in dermānıñ suāl itseler gerek Şāhmerān ayıtdı sen (15) öylemi zan idersiñ ol mel'unuñ elinden ḥalāş mı oluram şāhım dermānı beni (16) öldürüb etimi şāha yedirseler gerekdir Cāmesāb ayıtdı şāhım seni öldürecek (17) ler beni bilmez idim baña ne işkenceler ne eziyyetler etdiler ki vaşfa gelmez encāmı (18) şāh katlime fermān eyledi cellādlar beni siyāset meydānına götürdiler katl (19) idecekleri vaķit ayıtdım bari ḥalāş olmaķ için kapuyu bunlara gösterdim (20) anlar Şāhmerān'ı çıkarmazlar ben daḥi ḥalāāş oluram didim eger seni çıkaracakları (21) ve katl idecekleri bilsem ben kendime ölümü ihtiyār ider idim seniñ [42b] / (1) yerini haber vermezdım ammā şāhım ḥacāletden iderim hemān senden evvel (2) ben öleyim tek katlıñi görmeyeyim Şāhmerān ayıtdı ey Cāmesāb (3) ölecege çāre olmaz saña niçün zarar olsun taķdīr böyle imiş bundan (4) soñra biñ sene 'ömrüm olsa 'āķıbet ecel cāmını nüş idüb ... (5) gitsem gerek kim qalmış ki ben qalayım bākī hemān Allah te'ālādır imdi qazāya (6) rızā lāzımdır bu şehidlik herkeze müyesser olmaz ey Cāmesāb saña bir (7) naşīḥat iderem sen baña itdiñ ben saña itmem eylige kemlik herkes ider (8) bu mel'un belki saña teklīf ider Şāhmerān'ı boġazladır şaķın boġaz (9) lama qātil olursın koyunu Şemhūr boġazlasın ol kanlu alur ben (10) şehīd oluram andan beni bir çömlük içinde şū ile qaynadır evvel şuyu (11) saña içirmek ister şaķın içme ikinci şuyu

kendi içmek ister ana (12) naşib itme hemân gayret idüb sen içesin deyüb evvelki şuyu aña içür (13) eger bunları dedigim gibi ider şoñra ‘acâyibin görürsün ey Câmesâb bunca (14) zamân seninle şöhet ve ülfet itdigimiz içün saña bu naşihat iderem didi (15) ve beni hayır du‘â ile añasın didi bunlar bu şöhetde iken şahıñ sarâyına (16) geldiler Şemhür Câmesâb’a ayıtdı çıkar şahmerânı boğazla deyince Câmesâb (17) ağlar Şemhür ğazaba gelüb bu yılan için ne ağlarsın deyüb şah (18) merânı üç päre idüb bir çömlege koyub kaynadır kazâ ve kader vücûda (19) gele kaynamağa gelince şahdan âdem gelüb Şemhür’ı çağırdı buyuruñ şah (20) seni ister deyince Şemhür Câmesâb’a bir şişe virdi al bunu Şahmerân’ıñ (21) ikinci şuyun buña toldurur belimiñ ağrısına eyüdü evvelki şuyun sen [43a] / (1) iç cümle rencin gider deyü şah yanına vardı hemân Câmesâb evvelki şuyun (2) alub ol şişeye kor ve ikinci şuyunu kendisi içer hemân gönlü ve tamarları (3) kaynayub hareket ider biemrillahi te‘âlâ gönlünde hikmet nûru peydâ olub kalbi (4) hikmetullah ile tolub ‘ilm-i hikmet kendüye keşf oldı ve Şahmerân’ıñ parca (5) ları çömlek içinde kendüye söylemege başladı biz şahıñ marazına dermân (6) başı der ki beni birinci pâdişâha yedir ortası dir ki beni ikinci günü şâha (7) yidir kuyruğu dir ki beni üçüncü günü şâha yidir dördüncü gün hammâma götür (8) ol marazdan halâş olur dirken hemân Şemhür gelür der ki kanı ikinci şü (9) dir Câmesâb şişe verir şemhür içer hemân gövdesi şişüp teni (10) yere dökilür Câmesâb Şahmerân’ıñ naşihâtini tahsîn ider Şemhür’uñ (11) Şemhür’uñ haberin şâha söylerler şah ziyâdesiyle elem çeker Câmesâb’ı çağırub (12) ayıtdı ey Câmesâb bizim hâlimiz nice olur Câmesâb ayder elem çekme şahım ben (13) kulıñ ‘ilâcın bilürem hemân varub çömlegi getürdi başını şâha yedirdi (14) ve şahıñ vücûdına bir kaşınma peydâ oldı Câmesâb taşra çıkar yere bakar (15) cümle hayvânât ve nebâtât her biri neye ‘ilâc olduğunu söyler göge basar gökleriñ (16) tokuz tabaçası Câmesâb’a görünü şabâh olduĝda Şahmerân’ıñ ortasını (17) şâha yedirdi şahıñ vücûdı ... bağlar üçüncü gün olduĝda kuyruğunu (18) yedirdi şahıñ vücûdına birâz rahat geldi dördüncü gün hammâma götürüp (19) cümle ... ve zaĝmeti gidüb vücûdı şihhat buldı hammâmdan çıkub ferâh (20) geldi çıkub tahtında oturdu Câmesâb’ı yanına alub ‘izzet ve ikrâm eyledi (21) ta‘âm gelüb Câmesâb kalkmak istedi şah komadı Câmesâb ayder hadim [43b] / (1) degildir şah ile oturub yemek yemek şah elinden tutub ta‘âma oturdu (2) bile yediler şah dīvân olsun deyü

fermān eyledi derḥāl vüzerā-yı ‘izām (3) ve ‘ayān-ı eṣrāf dīvāna ḥāzır oldılar ṣāh ḥitāb eyledi ki ey vezīrlar ve ehl-i (4) divān agāh oluñ bu Cāmesāb benim nedīm ve müşāḥībim ve baş vezīrim deyüb (5) ḥil‘at-ı fāhire geydürüb mührü teslīm eyledi Cāmesāb vezīr olub ṣadārete (6) geçdi ṣāh Şemhūr’uñ cümle varın cāmesāba virdi ve kendü daḥi ol ḳadar (7) mal virdi kim hisāba gelmez bir gün Cāmesāb vālidesine ayıtdı ey vālide (8) atamdan hic kitāb kalmadı mı vālidesi ol ḳalan virdi alub nazār etdikde (9) yerde olan defīne ... çāresin gördi ve cümle nebātāt ve eṣçār (10) ḥaşıyyetleri kendüye söyledi andan ‘ilm-i kimyāyı düzdi göge baḳdı (11) yedindi gök kendüye görindi ḥarcın devrine baḳdı cümle burūcātı... (12) anlardan ‘ilm-i ḥikmeti ve ‘ilm-i nücūmu ve nice nice ‘ilimleri te‘līf idüb dünyāya (13) ṣāyi‘ oldı ve nice zaman devrān geçürüb ‘ömür sürdi āḳībet ol daḥi (14) girībān-ı ecel ṣayyādınıñ elinden ḥalāṣ idemeyüb ḳara topraḡa bıraḳdı (15) bu ‘ālem-i fānide bir ferd yoḳdur ki murḡ-ı cānın ecel ṣayyādınıñ elinden ḳurtara (16) imdi cümlesi görebilüb taḥlī (17) cānın virse gerekdir (18) temmet (19) mim

4.2. 06 Mil Yz A 8491 Arşiv Numaralı Yazma

[5a] / (1) CĀMASB-NĀME (2) hazā kitāb-ı Bulḳıya (3) Bismillahirrahmanirrahīm (4) her kim evvel Allah āhiri bilmiş olan cümle eṣyā ‘ilmini bilmiş olan (5) sözlari ‘ilmüt’teḡayyür olan ‘ayān -ı peyḡambere keṣfullah esrār-ı (6) beyān ola iki cihān faḡrı Muḥammed Muṣṭafa ṣallallahu ‘aleyhi vessellem (7) yüz biñ taḥiyyāt selām ve daḥi āline aṣḥābına ba‘dehu ol zamān ki (8) dünyāyı küfür ile tutmuşlardı ḥaḳ te ‘alā celle celālū ḳudretinde Dānyālī (9) gönderdi peyḡamberlik virdi Cebrāil gönderdi ḥikmetini bildirdi (10) hem hekīm hem peyḡamber idi bir gün fikr eyledi görür kim bu ḥil‘at (11) ‘ömrü dögünüb olurlar didiḡim ḥikmete medār ḳılayım bu ölüm (12) olmasun dedi bir kitābı var idi ici toḳḳolu ḥikmet idi (13) anı yigsi içinde ṣaḳlardı ol kitābı açub nazār ḳıldı ecel (14) dermānını bulub bildi otlar cem‘ eyledi terkīb idüb yer vere (15) bu ādem olmaya meḡer bir ṣu var idi adına Ceyḥūn dirlerdi [5b] / (1) ötede bir ulu taḡ var idi ‘azm ḳılıb Dānyāl ol taḡa (2) gider iṣbu yolda gör kim nider meḡer Ceyḥun’uñ bir köprisi var idi (3) köpri üstünde giderken ḥaḳ te ‘alā celle celālū Cebrāil’e vaḡy (4) ḳıldı ayıtdı kim yā Cebrāil

Dānyāl ecel dermānı buldı tīz (5) iriř kitābın řuya řal didi ĥūdādan vaĥiy işitdi ādem (6) şuretine girüb köpriniñ başında şırdı Cebāil buña (7) selām virdi Dānyāl selāmın aldı dedi kim saña bir ĥaberim var (8) şorayın Dānyāl ayıtdı ne ĥaberüñ var idi dedi ayıtdı (9) Dānyāl peygamberi bilürseñ baña ĥaber vir dānyāl ayıtdı bilürem (10) ni dersin anı dedi Cebrāil ayıtdı aña bir ĥaberim var řoracaķ (11) dedi Dānyāl ayıtdı ĥaberüñ söyle işidelim dedi Cebrāil (12) ayıtdı sen bilicek söz degil dedi Dānyāl ayıtdı iřde benim (13) Dānyāl suālīñ řor görelim dedi Cebrāil ayıtdı degülsün [6a] / (1) yalan söyleme dedi Dānyāl ayıtdı benim tañrı ĥaķķıçün dedi Cebrāil (2) ayıtdı anıñ bir kitābı var imiř sen ol iki ķanı kitābıñ (3) göreyin dedi Dānyāl bu sözi işidüb yegniden kitābı (4) çıkardı eline aldı atdı imdi suāl eyle řuālīñ it dedi (5) Cebrāil ayıtdı di imdi Cebrāil ķandedir baña aydıvir (6) dedi Dānyāl ayıtdı yedi ķat gökde yuķaru sidretü' (7) İmüntehā dirler anda olur Cebrāil ayder sen ol degülsün (8) gideyin varayın Dānyāli bulayın dedi Dānyāl aydıvir (9) şabır it ne dirsen göreyin dedi Cebrāil ayder suālīm budur ki (10) baña ayder Cebrāil ķandedir yirde midir gökde midir bellü bilen (11) ayt dedi Dānyāl ayder kitābım açın göreyin seniñ müşkülünü (12) ĥall ideyin didi öyle deyüb kitābın açar sidreye naźar ider (13) Cebrāil gövdemiz bu kerreyin naźar ider görür kim bir ĥoř yerde [6b] / (1) şurur gönderdi irāķ degül meger Cebrāil bu ķiřidir deyüb bilür (2) iřbu sırıra 'āciz ķalır döndi ayder ķarındařım Cebrāil sensen (3) dedi yerde ve gökde yoķdur dedi Cebrāil ayder ne ĥoř bildiñ (4) git varayın Dānyāl peygamberi bulayın dedi pes yine kitābına (5) naźar ķıldı 'ālemi seyr eyledi Cebrāil ki yağın gördi illā (6) bir nesne üzerinde dört yanı hevā Dānyāl ayder 'acāyib işdir (7) dedi döndi ayder var ise sensen anı toğrı sen (8) it kendüni gizleme dedi Cebrāil ayder git anı söyleme (9) bir kimse ne yerde ne gökde ola sen nice bilürsen eger sen Dānyāl (10) isen bilürdüñ dedi Dānyāl ayder řabr eyle hele üç (11) kez olsun dedi Cebrāil ayderdi imdi (12) didi Dānyāl gerü isteyüb bilüb ķaķdı yaķın gelüb (13) ķolını ķaldırub ayder ķardař Cebrāil ya sensen ya benem [7a] / (1) dedi hemān Cebrāil dirsegin ķaķdı ol kitābı řu içine (2) şağıtdı bir beř on kāğıdı ķaldı elinde Cebrāil ĥāyib (3) oldu Dānyāl āh eyledi ayder ey ķardař bu kitābımı niçün (4) řuya řalduñ Cebrāil ayder sen ecele dermān ķılursen bu (5) dünyāya ĥür gelen kimse ķalmaz olur bākī hemān allah ķalır (6) dedi Cebrāil ĥāyib oldu Dānyāl köpri üzerine baķa (7) kaldı bir zamāndan şonra ağlayaraķ evine (8) geldi yüregi

yandı çok şu içdi içini ağrı tutub (9) hasta oldu yatdı çün kitâb şuya düşdi ehl-i hikmet (10) bunda birkaç söz dedi kemer ol şu ile arpa şularlardı (11) ol kitâb şuyı arpaya tokundu arpa ekinleriñe gâyib hüküm (12) iderler bu bundan idi şuya başkanlar bundan hâşıl (13) oldu çünkü bu tamâm oldu yine biz gelem Dânyâl ahvâline çün [7b] / (1) Dânyâl gördi kim hâşıl olamaz ol kitâbdan kalan kâğıdları (2) bir şanduga kodı kilidledi hatunına vaşiyet etdi ayder (3) ey helâl âhîret haqqın helâl eyle uş ecel irişdi ben (4) ölürem eger oğlum olub ‘âkıll olduğu vaktin saña (5) suâl idüb ana hic atamdan yâdigâr kalmadı mı deyücek (6) olursa viresin zira ben anı ‘ilimle bilmişem gâyet hikmet (7) olsa gerek dedi seni daği oğlanı daği tañrıya ısmarladım (8) esen qalıñ dedi teslim oldu kamuşu ağlaşdılar yas (9) itdiler iħrâmla yudılar götirdiler alub kabrine kodılar gitdiler (10) geldi mirâş ħorlarlar ulaşdılar çünkü Dânyâl öldi zamân-ı (11) müddet ile bir oğlu vücûda geldi şadlık idüben oğlana (12) adlar virdiler adın Câmasb kodılar müneccim getürdiler oğlanıñ (13) tãli‘ in gördiler ‘ömri çok olsa gerekdir dedi illâ dünyâ zahmetin [8a] / (1) çok görisedir dedi çünkü iş tamâm oldu bilmege başladılar (2) çün oğlan yedi yaşına girdi vardılar Câmasb’ı ħocaya (3) virdiler altı ay vardı geldi bir ħurûf öğrenmedi ‘âciz (4) olub kamu ħayrân kaldılar naşibi yok imiş ‘alemde didiler (5) emr-i şan‘ata virdiler başarmadı cümlesinden maħrûm oldu atası (6) ile anası ‘aceb kaldılar hiç nesneden naşibi yok imiş (7) didiler ittifaq eylediler ayıtdılar gelüñ everelim hatunu oluncağ (8) ola ki bir şan‘at ögrene gâyetlene dediler everdiler bu kez eşi (9) daği yavuz oldu ayıtdılar yâ kazanc getir ya ħurma gide dediler (10) bu kez anasınıñ evine geldi anası ayder ey oğul melûl olma (11) uş seni eşekcilere koşayın var şehre odun getir aqce (12) kazanc ye ve iç otur çünkü gâyrı sen başarmadıñ dedi cãmasb (13) bu sözi işidüb şad oldu yalvarub ayder ey cãnım [8b] / (1) ana şabâh baña birkaç eşek alvir varub odun getüreyin (2) dedi anası ayder olsun cãnım oğul tek başarc çünkü (3) şabâh oldu bir gidivir balta alıvirdiler birkaç eşekcilere (4) yoldaş olub bir beş altı gün bu işi işledi başlayub (5) kazanc getirür oldu bir gün yine eşekciler cãmasb tağa (6) gerürdiler yağmur yağmağa başladı meğer bunlar mağara bilürler imiş gelüb (7) şıgındılar Cãmasb geçüb bir bucağda oturdı bir çibik elinde (8) yer qazar evin idinür qazar iken yerden bir mermer çıktı eşekcilere (9) ayder geliñ iş bu mermeri gördük nice mermerdir dedi geldiler bu (10) mermeri kopardılar gördiler kim altı kıyu mermeri ağzını

kapamışlar (11) kireç ile bir gitmişler çünkü bu mermeri kıopardılar gördiler ağzına dek (12)
 tıbtıolu bal bir uzun çubuk kesüben getürdiler şu kıodılar irmedi (13) bu eşekçiler tañıyub
 cevre yanına ulaşıdılar etmek çıkarub [9a] / (1) bal yediler geliñ şimdi akçe çıkarub
 tulumlar alalum bu balı (2) şehre iletüb şatalum ya bal olalım dediler söyleşüb tulum (3)
 getürüb eşeğe yükletdiler kimi şehre kimisi köylere gitdiler (4) Cāmasb bunda kıodılar ta
 bunlar gelince bekleye bunlar balı şatub (5) geldiler bir iki hafta bu balı dökünce dāyim
 kıuyuya inüb (6) tulum tıolduran Cāmesb idi bu kez gerü cāmasbı indirdiler (7) ta tulumları
 tıoldura Cāmasb bu balı düketdi tulumları (8) kııkardılar bunlar ayıtdılar eger cāmasbı
 kııkarırsak almazız yerler (9) bu buldu benimdir dise gerek dediler ol sebebden bunu
 kıuyuda (10) kıodılar gitdiler geldiler şehre yemeğe ve icmeğe meşğül oldılar (11) Cāmasb
 anası çün bunları gördi kani oğlumı netdüñüz (12) deyü şorar bunlar ayder şol filan gün
 kim tağa varduk yağmur (13) oldu bir mağara var imiş aña girdüñ bir eşek kaçdı ol [9b] /
 (1) ardınca gitdi varub kıaplan deresine girdi eşegini (2) ve kendünü kıaplan yedi bu sözi
 işidüb ağlaşıdılar kıum (3) ve kıablı bir yire gelüb yas tıutarlar ammā eşekçiler her biri pay (4)
 oldılar kıavmi Cāmasb kıaygu içinde kıaldılar bunlarıñ (5) kıankısı kim Cāmasb'ıñ anasını
 görse kıağırub nesne verirlerdi (6) bunlar yemeğe icmeğe kıaldılar ve biz geldük Cāmasb
 hāline çünkü (7) eşekçiler gitdiler Cāmasb kıuyuda kıaldı çağırur balı düketdi (8) ip şarkıduñ
 kııkayım deyü hiç cevāb virmezler dedi kim bunla (9) taşra balı yükledirler ola dedi bir
 zamān yukarusın diñledi (10) bağıdı gördi hiç kimse görünmez bildi kim kendüye kıomuşlar
 gitmişler ayder (11) eyvāh kıomişlar gitmişler eyülügüme yavuzluk itdiler her kime iyilik
 (12) eyleseñ yavuzlığı ondan öğren deyüb kıayğılu oturur görür kim (13) bir buçağıdan
 toprak düşdi yigi deyüb gözlerken kıabğara [10a] / (1) 'akreb öñüne düşdi hemān Cāmasb
 hāle eyledi (2) deyüb ayağıyla başub 'akrebi öldürdi bağıuben 'akreb (3) ta geldi
 kııkıdığı yire nazār itdi bu kıuyu bal idi bu (4) 'akreb nireden geldi ola bu meğer taşradan
 gelmişdir (5) kııkıdığı delüğü görsem ola kim bir necāt bulam dedi bir bıçağı (6) var imiş
 kııkaruben ol delüğü eşer eşdüğe açılır (7) delük büyüdi eşek şığar oldu giderek kıarşudan
 aydın (8) görindi nāgehān gördi bir demürden kıabu var aydan ol (9) kıabudan gelür göricek
 Cāmasb tıurıgeldi kıabunıñ üstünde (10) bir anağıdar aşılı tıurur şanub aldı ol kıapuyı açdı
 (11) icerü girdi gördiğim bir 'aceb köşk var bir büyük hāvz (12) var çevre dıvār ol şu

ortasında bir büyük (13) öyik var yaşıl ol öyükde bir ‘aceb nesne tırur nūr [10b] / (1) berķ
 urur ol ıpudan gelen aydan anuñ imiş Cāmasb (2) baķdı ol mūnevver nesneniñ çevre
 yanında nesneler gördi hic (3) bilmedigim ol nedir cāmesb şoyundu şuya girdi şucaķ (4)
 boğazına çıķdı yürüyüb öyük dibine vardı gördi (5) ol öyük yeşil zēberced ol mūnevver bir
 gevherden tahta imiş (6) kürsiler çevre yanında düzülmiş tırur bunları görüb (7) tañıdı
 gelüben tahta öñine tırub yukarı baķdı şankim (8) tırur şudur aķar baķmaķda imrenüb ol
 tahta üstüne (9) çıķar tahta binüb oturur ayder ne ‘aceb yiraltında bunuñ (10) gibi köşķ
 bunu düzen kim ki bu araya ādem gelecek yer degil (11) meger perīlerüñ ola dedi bu
 kürsileri şaydı cümlesi (12) on iki biñ kürsī bu fikr idüb otururken uyudu (13) nāgāh
 uyķudan uyandı gözün açdı gördi kim her [11a] / (1) kürsīde bir ‘aķreb var ķorķusundan
 cāmesabiñ gövdesi (2) ditremege başladı ‘aķrebden ĥod ķurtulduñ bundan nice ķurtulursuñ
 (3) dedi ey ĥalkķperverdigār saña şıgındum dedi vehimle (4) tırurken ķulađına bir avaz
 geldi Cāmasb sevinidüşdi (5) ādem sözün işidince çağırub ayder ki düşer ķorķma (6) uş
 erişdim dedi cāmasb gördi kim bir ejderhā (7) çıķdı heybetinden yılanlar ditrer ķamusın
 ķarşu vardılar (8) Cāmasb nażar etdi gördi ejderhāniñ arķasında (9) bir ađce yılan var yüzi
 adem yüzi gibi çün yakın geldi (10) faşih diliyle selām virdi cāmasb selāmın aldı bu (11)
 bu ejderhāniñ başında bir la‘l vardır bir büyük yılan ol (12) l‘ali indirir götürüb şāh-ı
 mārān öñinde ķor şāh-ı mārān (13) ayder ey Cāmasb ĥic ķorķma bu yılanlar cemi‘si benim
 ķulumdur [11b] / (1) üşenme gel berü yatma dedi Cāmasb bu sözi işidir şād (2) olur şāh-ı
 mārāniñ yanında oturdı kendü kendüye ayder (3) öñden git dedi varuben bunlar ta‘ām
 getürdiler dürlü (4) dürlü yemişler bayātı yok getürüb cāmasb öñinde ķodılar (5) teklif idüb
 al ye dedi Cāmasb bu yemişlerden yedi (6) tıydı şāh-ı mārān anıñla bile yedi çün ta‘ām
 yetdi (7) getürdiler şāh-ı mārān ayder ey Cāmasb aĥvālını aydıvirdi (8) nedir ķorķma dedi
 Cāmasb baş koyub tırur başına (9) ne geldi ise şerĥ eyledi daĥi bilmez ĥālīm nolıser
 dedi (10) şāh ĥayrola dedi ammā benim serencāmım çokđur aydersem ‘acebledük (11)
 dedi Cāmasb ayıtdı şāhım deyü virsek nola dedi (12) Şāh-ı mārān ĥoş ola didi şāh-ı mārān
 işit imdi (13) dedi kışşa-yı Şāh-ı mārān mışr ilinde bir kişi var idi [12a] / (1) ‘ālim idi her
 ‘ilmi bilürdi beniisrāil ķavminden idi (2) ol kişiniñ adına uş derlerdi ol il aña uğramışdı (3)
 anıñ bir ođlı var idi Bulķıyā dirlerdi yüzü Yusūf (4) yüzüne beñzerdi oķumaķ yazmaķ idi

dāyim işi (5) key zāhid idi atasınıñ hāzīneleri var idi aqçaya ve hem (6) mala toymazdı bulkıyā gice ve gündüz t̄a‘at ider h̄iç mala meyl (7) itmezdi bir zamān böyle ‘ömr geçürdi birgün atasınıñ seyri (8) oldı benīsrāilīñ k̄amusını oqıdı k̄atına cem‘ oldılar (9) k̄amu ile h̄elālleşdi ben giderem oğlum yerüme imām olsun (10) dedi teslīm oldu k̄avmi ağlaşub k̄abrine k̄odılar andan (11) gelüb mīrās k̄ıldılar andan tağılub işlü işüne (12) gıtdiler atasından bunu yeg gördiler benīsrāil Bulkıyā’ya (13) uydılar Bulkıyā ‘ālim idi fetvā virüb otururdu bir gün [12b] / (1) ayder t̄urayım hāzīnesine gireyim nege mal var ise tef̄t̄iş itdi (2) hāzīneniñ dīvārında bir k̄apu gördi açub içerü girdi bir (3) üç kez gördi ortada bir mermer t̄urur mermerler üzerinde bir (4) demür şanduk görür bir gitmişler çilingirler götürdi bu şandukı (5) şan‘atla açdı gördi icinde niye bir şanduk daħi var kilidi (6) altundan gümüşden üstünde miftāh t̄urur olub açdı (7) gördi icinde bir hoş kitāb-ı Bulkıyā eline alub oqıdı (8) gördi na‘t-ı Muştafā şallallahu ‘aleyhi ve sellem ālini ve evlādını (9) ve eşhābını ve ümmetini ve ümmetinden bunca veliler gelicegin bu kitāb (10) icinde yazmışlar bunu Tevrāt’dan çıkarmış atası kimse bilüb (11) rağbet itmesünler dirmiş anıñc-ün gezmiş anı çünkü oğlı (12) boldı oqıdı adamlar şaldı benīsrāil kavmini (13) oқыub cem‘ itdi ol kitābı bunlara gösterdi k̄ande [13a] / (1) bulduğın deyü virdi anlar ağzın açub na‘tı oқыuyırdı çünkü (2) tamām ayıtdı t̄uruñ imdi varalum atamı k̄abrinden çıkaralım (3) odun yaqalum ol Muḥammed düşmanı imiş cezāsın idelim (4) dedi bunlar ayıtdı uluyu yaqmaqdan ne h̄aşıl olur yandüğın (5) t̄uymaz h̄āḳ yaqsun dediler böyle deyüb her biri evlerine (6) gıtdiler andan bulkıyā t̄urub anası k̄atına varır ayder ey ana (7) āḫiret ḫāḳḳın h̄elāl eyle ben gideren dedi anası ayder ne (8) sebebden gidersin bulkıyā ayder āḫir zamān peygamberi Muḥammed Muştafāyı (9) isteyü gideren dedi anası ayder oğul uğurlar olsun (10) dedi aradan Bulkıyā revān oldı ki şāma gele (11) giderken yolu deñize erişdi bir gemi buldı şāma gider ol (12) gemiye girdi gemiciler gemiyi sürdiler giderken bir adaya erişdiler (13) Bulkıyā çıkub adaya biraz yatdı ol uyquda iken [13b] / (1) gemiciler gıtdiler bir zamāndan soñra uyanub gördiği gemiler gitmişler bu (2) k̄almış k̄alkdı aḫa içine yürüyüvirdi giderken bir avaz (3) işitdi k̄orqđı k̄uvveti dükendi vardıḳ gördüğim (4) yılanlar şol yeriñ deve gibi hiç keçügi yok ayderler tañrı (5) birdir Muḥammed ḫāḳ resüldur dirler bulkıyā çün bunları gördi (6) ḫayrān k̄aldı çün yaqın geldi bu yılanlar

Bulḳıyā'yı gördiler (7) başların ḳaldırdılar biri ayder ne kişi sen niye geldüñ ne (8) dediler Bulḳıyā ayder ben adem oğlıyam benīsrāildenem (9) dedi bunlar ayder benīsrāil kimdir biz bilmezüz illā işitdügi (10) ādemi ḫaḳ te'āla yaratmış dediler Bulḳıyā ayder ne 'aceb sözüñ (11) diliñüz ādem gibi söyler sözüñ aşıñız nedendir dedi bunlar (12) ayder bizim aşıımız ṭamudandır ḫaḳ te'āla ṭamu ehline 'aḳūbet (13) için yaratmışdır Bulḳıyā ayder yanar ṭamudan ne sebebden [14a] / (1) çıḳduñuz bunda geldüñüz bunlar ayder yıl yılda bir kez (2) ṭamu gükrer içindeken ṭaşra döker girü çekilüb içeri giricek (3) yine ṭamuya görürüz ṭamu hem yılda iki kez dem urur (4) ve şādıḳ andan olur Bulḳıyā ayder ṭamudan nerden ulu (5) daḫi yılan var mıdır dedi bunlar ayder yılanlar vardır (6) ṭamudan gidiyor bizim gibi gezer gider hiç ṭuymaz Bulḳıyā ayder (7) 'aceb Muḫammed adını ḫakir ider sözünden bildüñüz anı bunlar ayder (8) ṭamu her bir taḫt üzre yazılıdır adı dedi Bulḳıyā'nıñ (9) 'aşḳı daḫi ziyān oldu bunları vedā' idüb gitdi (10) deñiz kenārına geldi gördü ki gemiler var cümle altı düzülmüş (11) hiç kimse yok geminin yerin şuya yetdi binüb gitdi giderek (12) bir Cezīre'ye yetişdi çıḳub yürüdi gördükim anda (13) yılanlar var büyük büyük başları var birer öyüge beñzer [14b] / (1) bu Cezīre ṭoṭolu orta yerde bir küçük yılan var teni (2) appaḳca billūra beñzer bir yılanıñ başı üstünde olur (3) her ḳaçan kim çağırsa bunlara tiz geliñ deyü bunlar gelürlerdi ol (4) ol yilancık kim dedim uş ben idim dedi Cāmasb degildi (5) Şāh-ı mārān ayder ey Cāmasb biz ol ili niçe ḳoyub (6) gettüñüz deyü vireyin dedi çünkü Bulḳıyā'ya çağırub şordum ki (7) ne kişi sen didim bulḳıyā ayder Muḫammed adını kitābda buldum (8) 'aşık oldum anı isterem dedi cümle aḫvālin dedi (9) dönüb baña ayıtdı yā seniñ adıñ nedir söyleyebildim dedi (10) ben dedim ki benim adım Yemliḫā'dır bu yılanlarıñ şāhiyam dedim (11) pes vedā' idüb gitdi gemisine binüb Şām'a geldi (12) ben ayıtdım yā Bulḳıyā ḳaçan kim ḫabībullah irişe sen bizden (13) selām idesen dedim ol aradan gidüb Şām'a geldi [15a] / (1) meger anda bir ulu şeyḫ var idi adı 'Affān idi 'ilm (2) içinde nazīri yok idi Tevrāt'ı ve şuḫufu ve zebūr'u (3) ve İncil'i bilürdi bir gün ol Tevrāt içinde oḳuyub (4) buldu kim her kim Süleymān peygamberüñ yüzüğünü alub (5) 'āleme yüzük ile pādīşāh olub anı dīvler alub (6) Süleymān olduḫın 'Affān oḳuyub bildi hem Süleymān (7) olub ḳuşlar anı götürüb yedi deñizden öte iletüb (8) bir ma'nada yüzük bile alub ḳorḳusundan deyüviridi (9) varmayub ḳalduḫın 'Affān 'ilm

içinde buldu ben alayın (10) yüzügi viridi ne dermân ideyin deyü kayğu icinde tırurdu (11) hikmetle bildigim yılanlar şâhını her kim tıtub şanduğa (12) kıoya anı kendü ile bile getirse degül otlar dilin (13) bile aña hep otlar ve ağaçlar söyleye hâşiyetlerini ma‘lûm [15b] / (1) ideler işbu kayğu icinde otururdu kıande ola Şâh-ı mârân (2) dirdi bulkıyâ bir gün anıñla buluşur birbiriniñ ahvâlin (3) şorarlar Bulkıyâ ayder atım oldu çok mal ve tavar (4) kıaldı dedi şanduğı açub ol kitâbı bulub içinde (5) na‘t-ı Muştafâ yı bulub atasını gizledüğügen Bulkıyâ aña (6) ‘âşık olub isteyü gidüb yolda Şâh-ı mârâna (7) düş olduğın bir bir deyüviridi ‘Affân bunuñ sözün (8) diñledi ayıtdı ya Bulkıyâ beni şâd eyledüñ imdi ben saña (9) diyayın ol Muhammed Mustafa seniñ kıatında ulu ki amma (10) gel Şâh-ı mârân’ı baña göster seni şâd ideyin Bulkıyâ ayder (11) aya hikmet bilen niye gerekdir dedi döndü ‘Affân ayder (12) ya bulkıyâ her kim ol yılanuğı tıta bir demür şanduğa (13) kıoya getirüb kıande olursa gide her ne ota uğrarsa [16a] / (1) söyleye heb hâşiyetlerini beyân ide andan oturur isterem (2) dedi Bulkıyâ ayder uşda tıt ki bulduñ degül otlar (3) söyledi hâşiyetlerin bildüñ neylesek gerek dedi döndü (4) ‘Affân ayder ey bulkıyâ şol otu bildüm ki şuyunu alalım (5) ayağımıza sürelim deryâ kıatına varalum yedi deryâyı geçüb (6) kıabr-i Süleymânı bulalım hem Süleymân’uñ yüzüğün alalım çünkü ol (7) yüzügi alavuz cümle deyüviridi hükümümüzde olan ‘âlemiñ şâhı (8) olavuz andan bulursun Muştammed Muştafâyı dedi Bulkıyâ çün (9) bu sözi işidür şâd olub ayder gel imdi gidelüm ne (10) yarağınñ var ise it dedi ‘affân tırı geldi bir demür (11) şanduk alur iki billürdan kıadehler getirür süd ve suyu alur (12) ol aradan sürüb deryâ kenârına gelürler bir gemiye binüb (13) ataya geçdiler ol şanduğın içinde iki kıadeh süd ve suyu [16b] / (1) kıoyub gıtdiler bir yerde gizlendiler beni gözlerlerdi ben dağı (2) gâfil idim geldüm gördüm süd ve suyu içdüm beni (3) sarhoş eyledi gelüb bunlar şanduğı yapub (4) gemiye girmişler birgün bir gece mest olub yatmışam çünkü (5) uyandum gözümü açub gördüm bir şanduk içinde (6) yatan çağırub dedim beni tıtan kimdür ayıtdılar kıor kıma seni (7) öldürmezüz yine kıoyuvirürüz varuben ben du‘âlar idesen (8) dediler ben ayıtdım beni tıtma kıdan murâduñuz nedir dedim ve dediler ki (9) şol otu bulma kı isterüz ki şuyun ayağımıza sürerüz deñiz (10) geçüb batmayuz bildüm ayru kı cevâb virmedüm söylediler (11) ol ikisini ben de şandukda işidirdim bunlar deñize (12) batmayalar hem varalar süleymânıñ yüzigin alalar kıaçan beni

alub (13) gitdiler angı yere varsalar otlar sylerdi ben filn derde [17a] / (1) devyım derdi geldiler birgn bir aa ayder ki beni dkben (2) Őıub Şuyum alub ayaına drtben deize girseler her kez (3) batmaya iŐidb bunlar Őd oldılar bir budaqın kesb (4) aldılar ayıtdılar unki Şuyun aldk bunu koyuvirelim gitn (5) dediler Őanduın kapaın aldırdılar beni ıarmaa hemn (6) Şırayub o gibi kendi zm taşra atdum bir yerde trub (7) bunlara aırub dedim ki ey ‘affn bildm ki yalıŐ fikr itdnz (8) ol Sleymn’u yzgn alam Őanursan bil ki varub (9) anda oda yanasın bu yavuz endiŐeyi gnlnzden gideri (10) ger dnb Őa ve esen evinze varu dedim evet bir (11) iŐiiz var idi bilmednz dedim dediler ki nedir evet sizn (12) istedgnz bu idi ki bir ot vardır her kim anı urudub (13) Şuyun ise lmeyb dnyda alur dedim bunu ‘Affn eşi [17b] / (1) idb adı ve evkt urtuldu dedi unki gitdiler (2) ben daı geldm yine cezreye yılanlar beni grb yine cem‘ oldular (3) dediler ki ey bizm evldmzsın iimizden gitdn birbirimizi (4) yemege baŐladk ande idn dediler ben ayıtdum serencmım odur (5) dedim baŐladum ‘Affn bunda geldn beni ttub Őandua (6) alub getdn bunlara dedim n serencmım bunlar bildiler grgrub (7) ayıtdılar nolaydı anları ttaydk ikisin daı yeyeydn ben (8) aydum geln gcelm dedim ol aralıdan afa getdn (9) ol vaitden ber afda yaylaruz ve ıŐ olıca bunda (10) gelrz Őh-ı mrn Cmasb bu sz aydıvirdi iŐidb (11) ‘aceb aldı alayuben ayıtdı ey Őh nola ben ulunu bir (12) yılanı emr ide ben yine yeryzne ıara gir cinsime varam (13) Őh-ı mrn ayder anı syleme Şimdiden gersen ayrık taşra [18a] / (1) ımazsen benmle bunda tr Őobet ide seni f iline (2) iletin deyvirdi ilimi seyr it dem zde illerine (3) ben seni iletmezen dedi Cmasb ki mell oldu gznden (4) yaş aıtdı bir zamn aldı yine bir gn Cmasb Őhmrn’a (5) Şordu ki Bulıy ve ‘Affn nice ld Sleymn yzgn (6) aldumı dey ayıtdı ya Cmasb dile imdi dedi unki (7) bunlar ikisi gitdiler o Şular gediler giderek vardılar (8) deiz kenrna irdiler ol Şudan ayalarına srdiler (9) deizn iine girdiler batmadılar o canvarlar seyr (10) itdiler yedi deizi geb te yanında grdiler bir ta gge (11) berber olmuş yemyaŐıl taşlar drl ıymetl srb (12) bunlar taa ıdılar grdiler ki ol tada bir ulu (13) kŐk ol kŐkn iinde bir zerrn tata bir civn stnde [18b] / (1) yatur drl cevherler bezenmiş baıca gz amaŐur ol civn (2) Őa elin yregi

üzre omış ılerü gelüb ‘Affān badı (3) gördi serçe parmağında yüzük murabba‘ aşı var yāķütan (4) Bulķıyā gördi bī-ħod oldu orķudan ‘Affān ayder bunca emek (5) çeküb geldük işbu taħt Süleymānıñ’dır parmağındaki yüzük anıñdır (6) dedi şimdi ben yüzügi alayım varayım bende-yi Süleymān olayın (7) ta ki ħükm etdi ben daħi ideyin didi bulķıyā ayder ya ‘Affān (8) bunca ħikmet bilürsen bu degil midir Süleymān beni ol yüzük bunuñ (9) mu‘cizātıdır bunuñ daħi ħikmeti vardır her birini bir mu‘cizāt gösterdi (10) Süleymān nebiniñ bu mu‘cizidir yüzigini ħiç kimse almaz kimse (11) buncalayın Süleymān olunmaz zirā ol resüldür du‘ā kıldı (12) rabbi hebli mülken la yenbağı dedi tevrāt içre ħod vardır (13) bu endişeden geç gel gidelim dedi işidüb ‘Affān aķdı [19a] / (1) döndü Bulķıyā’ya ayder söyleme ben yüzügi almayınca gitmezen dedi (2) saña ism-i a‘zam ögredeyin okuyub bir yerde тұr bende (3) ism-i a‘zam okuyu okuyu varayın yüzigi alayın dedi (4) pes buña ism-i a‘zam öğretti kendü daħi okuyarak (5) vardı taħta yağın varıcaķ taħtıñ altından nāgāh bir ulu (6) ejderhā ġarğarub kıyruğunuñ üstüne тұrıgeldi didi kim (7) ey bī-baħt tañrıdan orķmaz mısın ben süleymān tabutınıñ bekçisiyim (8) gice ve gündüz beklerim dön gerü yoħsa helāk olursun dedi (9) ‘Affān orķmayub ılerü vardı ejderhā çün gördü kim (10) ağzın açdı dem urdı ağzından bir od ıķdı (11) ol mağāra oթtolu od oldu bunla her kez eşer eylemedi (12) illā heybetden Bulķıyā sersem oldu ejderhā ayıtdı tañrı (13) odı ile baña ġarım olduñ tañrı emri ile bende ne idim [19b] / (1) saña dedi ağzın açdı atı urdı odıyla cihān oթtolu (2) oldu ‘Affān ġam yemedi gelüb taħtıñ köşesine oturdu (3) elini yüzüñü şundi ħaķ te‘āla Cebrāil’e tiz oma ‘Affān’ı oma (4) yüzügi almağa dedi hemān Cebrāil bir kez ağırdı atı (5) heybetli ‘Affān Bulķıyā düşüb uşşu gitdi hemān ejderhā bir kez (6) dem urdı od ıķdı ‘Affān abğara yandı külini yel göge (7) şavurdı ħaķ te‘āla Bulķıyā’yı řaķladı yağmadı Muřtafā ‘āřıķı (8) olduğı içün çün Bulķıyā’nıñ ‘aķlı başına geldi gözün (9) açdı gördi sersem olmuş Cebrāil geldi Bulķıyā (10) Cebrāil gördi şüreti ādem idi onlar Bulķıyā’ya (11) dedi kim gel berü Bulķıyā aña selām virdi ol daħi selāmın (12) aldı Bulķıyā ayder ne kişisen dedi ayıtdı ben Cebrāilem (13) sen ne kişisen dedi bunda Süleymān abrine niye geldiñ dedi [20a] / (1) Bulķıyā ayıtdı benim kıumam benısrāildir Muħammed şallallahu ‘aleyhi ve sellem (2) ‘āřıķ oldum ol sebebden ıķdum řāma vardum anda (3) şataşdum ‘Affān’a didi kim Muřtafā bulayın dırsen benimle yār (4)

ol öyle deyücek bu kez aña uydum ol daği beni aluben (5) bunda geldi ol yandı beni hüdâ şakladı dedi (6) Cebrâil ayıtdı Muştâfâ ‘aşşına seni yağmadı yüri imdi var (7) git dedi Cebrâil gâyib oldu Bulkıyâ mağâradan taşra (8) çıktı sürüben deñüz kenârına geldi ol şudan ayağına (9) sürdi deñize girüb revân oldu dedi Câmasb (10) diñledi kısaveti unuttı Şâhmârân’a ayıtdı ya benim halim niçe (11) olur baña çıkmak olmaz mı dedi Şâh-ı mârân ayıtdı cân (12) ‘azîzdir kıymazım sen çıkacak ben ölürem bu işe kim râzı (13) olur dedi işidüb Câmasb sözi kesdi dönüb [20b] / (1) Şâh-ı mârâna ayder bari imdi Bulkıyâ nice öldü evine (2) vardu mı dedi ayder çün Bulkıyâ deñiz üzre gitdi yol azdı (3) deñiziñ birin geçecek bir Cezîre’ye yetişdi gördi otlar ve sünbül (4) ve za‘ frân ve yasemin Bulkıyâ çıkub gördi yol (5) bildi ağlayuben yaş çok ağıttı yimege nesne bulunmaz gene (6) melül oldu aḥşam oldu nâgehân bir gemi çıktı çok (7) maymunlar var ve cânavarlar dürlü dürlü her biri ağzında bir gevher (8) tutar Bulkıyâ bu işleri ol gice gördi tañrınıñ kudretlerin (9) ‘acebledi Bulkıyâ andan gidüb yine bir deñize gelüb girüb ol (10) deñizi geçdi yine bir Cezîre’ye geldi otları ve mıkñatış (11) taşı çok her kez ağac yok uçurum dereler iken çok (12) yine aḥşam oldu şular içinden yine çok cânavarlar çıktı (13) kabğara emcekleri var birer tulum beñzer içi tolu süd geldi [21a] / (1) emdiler yine deñize gitdiler Bulkıyâ bunları görüb ‘aceb kaldı ol (2) radan yine bir ulu deñize geldi girdi revân oldu çünki (3) deñizi geçdi bir yire yetişdi hoş ağaçlar var her bir (4) ağacıñ yemişi var ne kimse görmüş ve ne işitmiş her yemişi (5) bir türlü renk Bulkıyâ seyr idüb ol yemişlerden yedi çün (6) yine güneş tölundu ve deñizden aygır atlar çıktı gelüb oynadılar (7) bunlar otlayuyuben yine deñize gitdiler Bulkıyâ yine revân (8) oldu giderken yine bir deñize erişdi bu deñizi daği geçdi (9) gördi kim kumdan Cezîre’dir içine geldi bu kum kaynayub (10) coşdı nâgehân şıçraşub cânavarlar çıktı kim hadd ü pâyânı yok (11) er biriniñ dürlü dürlü eşkâl var oynaşurlar ol kumda (12) daği saḥankur balığı çok Bulkıyâ andan gidüb bir ulu deñize (13) daği yetişdi yürüyüb anı daği geçdi gördi kim taşları [21b] / (1) aḳ gümüşe beñzer çiçekleri altûna beñzer seyr ider ki yine aḥşam (2) oldu gördi kim ol mum gibi şu‘ le virür her çiçekler cennetden (3) bir er çıkar şabâḥ olunca ol çiçek şaklardı ol (4) çiçeklerüñ köki altün idi her iklîme olur anıñ (5) köküñdendir Bulkıyâ ol aradan yine yürüdü bir bahr var anı (6) daği geçdi çıkuben bir ulu taşta yetişdi toptolu ağac (7) müzeyyen olmuş biriniñ

gölgesinde yüz biñ adem oturur (8) ol ağacın başında adem başlı yemiş ağzı ve burnu (9) ve gözi bellü kabğara saçı var hep saçından aşıldır (10) dañi ağaclar var yemişi kuşlar başı gibi topuğundan aşılı (11) ayağı ve burnı ve kanadı hep yetmiş dañi çok dürlü (12) ağaclar var şandal ‘ūd ve baqqām ağacı şöyle uzamış (13) oğ yetişmez dañi ağaclar var galgal dilinde biter [22a] / (1) kaçan kim qar ve yağmur olsa dirilüben başları birin gelür dañi (2) ağac var ki ağlardı iñlerdi seni işiden ‘aceblerdi ağac (3) var ki yaprağı kara yemişi aq nar güler elma ağlar üzilüb (4) bunlar yüzi koyu düşerler Bulkıyā çünki bunu gördi ‘acebledi (5) aħşam olunca gezdi deñiz üzre bir yüksek kıaya var üzerine (6) çıkdı oturdı dün yarısı olıcaq ay toğdı (7) gördü kim deñizden ādemlar çıkdı hadd ü pāyānı yoq kamosınıñ (8) elinde bir cevher cırāğ geldiler ol ağaclaruñ dibinde şöhbet (9) etdiler Bulkıyā gizlenüb bir yerde tırdı şabāha degin şöhbet ettiler (10) çünki güneş toğdı yine deñize gitdiler bulkıyā ol yerden dañi (11) gider bir deñize dañi yetişür anı dañi geçer bir ‘aceb yire yetişür (12) gördü bunda bağçeler var tolu yemiş ol yemişleri göricek (13) Bulkıyā bir ağaca vardı kim yemiş yeye varduğı ağac [22b] / (1) çağırdı kim gelme baña ben saña yemiş virmezem sen ol ādem oğlu (2) degil mi sen ki buyruk şanduñ buğdayı yedüñ cennetden çıkdıñ (3) gelme yoħsa şimdi çekilürem yukarı saña yemiş virmezem bulkıyā (4) ağac sözünü diñledi āh idüb biraz ağladı döndü (5) ayder ey ağac sizüñ yemişinleriñ kimse yemez mi ne ‘acāyib söz (6) söyledüñ dir ol ağac ayder ādem oğlanı ne bizüm (7) yemişimiz naşib olmaz haq te‘āla şol kimesneye rızq itmişdir ki (8) hıc mu‘assiyet itmemişdir ādem nedir bilmezler hıc bir ağacıñ (9) essi vardır essi olan nesneye tama‘ eyleme dedi Bulkıyā (10) ol aradan ağlayarak gitdi bir kara çıkdı bir ulu şahrāya (11) çıkdı gördü kim çok otlar var kamosı merdānlar her biri (12) polad ışk geymiş kat kat cenk iderler kamosınıñ elinde (13) tığ birbirin ayderler bulkıyā bunları gördi korğdı [23a] / (1) deve ile ancak tolar taşdan çömllekleri var ikişer koyun (2) alur altün siniler her sini beyüklüğü on arşun idi (3) her birinde onar çanaq var idi şaflar düzüldi şofralar (4) döşendi dürlü ni‘metler getürdiler çün ta‘ām yendi şerbetler (5) getürüb içdiler soñra na‘t-ı Muştafa oğudılar Bulkıyā işidüb (6) ağladı şāh perī ayder bilür misen peygamberi Bulkıyā dañi hikāyeti (7) aydıvirdi ol kitabı bulduğunu oğuyub ol na‘tı (8) ‘aşıq ol sebebden bunca serencām çekdükün bunlara aydıyordu (9) döndi Bulkıyā ayder ey şāh aşıñ kimdir sizüñ dedi şāh (10) ayıtdı çünki

şorduñ aydıvireyin dedi haq te'āla bizi oddan (11) yaratdı nitekim yedi tamu yaratdı birbiri üstüne bir tamudan (12) bir tamuya beş yüz yıllık yoldur her tamuniñ bir kapusı vardır (13) evvel tamuniñ adı cehennemdir imān ile gidenler 'āsileri aña [23b] / (1) koyarlar ikincisi ezza dır bütperestleri anda koyarlar üçüncüsü (2) huṭamedir yācūc ve mācūc anda koyarlar dördüncüsü ceḥīm dir (3) iblīs ve cinleri ve kāfirleri anda koyarlar beşincisi seḳardır (4) bī-namāzları anda koyarlar altıncısı tamudur yaḥūdileri (5) ve naşrānileri anda koyarlar yedincisi hāviyedir münāfiqları (6) anda koyarlar Şāh şahrā için tamuniñ vaşfin söyledi (7) Bulkıyā işidüb 'aqlı gitdi dedi ey Şāh tamuda ḥālimiz (8) nolıserdir dedi şāh ayıtdı her kim dünyāda Muştafāyı sever (9) yarın anda tamuya girmez dedi imdi bizüm aşlımız andandır (10) haq te'āla celle celālū tamudan evvel iki nesne yaratdı (11) biriniñ adı ḥalīs ve biriniñ melīs dirler ol melīsiñ (12) şüreti kurd idi alaca idi ḥalīs erkek idi (13) melīs dişi idi ol dişiniñ kıyruğı 'akreb idi [24a] / (1) erkegiñ kıyruğı yılan idi her birinin boyu on beş (2) yıllık idi boyuna göre cismine kıyās ile haq te'āla ḥalīse (3) emr idüb ikiñüz bir yere gelüñ dedi kıyruğıñuz birbirüñe (4) tolaş duruñ ḥikmetime nazar idüñ dedi emr tutub ḥalīse (5) tırdı melīsin yanına vardı tañrınıñ buyruğın aydıvirdi (6) işidüb tiz kıyruğın ikisini tolaşdırdılar yatdılar (7) bir zamān çünki işi tamām oldu girü ayrıldılar bunuñ (8) üzerine yigirmi yıl geçdi bir gün melīs ḥalīse va' dem (9) tamām oldu oğlanları toğdı çok 'akreb ve yılan (10) tamuniñ 'akrepleri ve yılanları bu ikisinden oldu bir zamān geçdi (11) yine haq te'āla emr eyledi ḥalīs var melīse buluş vardı buluşdu (12) ikisi şarmaşub bunuñ üzerine bir zamān geçdi yine bundan (13) on dört oğlan oldu yedisi erkek ve yedisi [24b] / (1) kışsa-yı Cihān Şāh çünki Bulkıyā ol yigide kışşası ide (2) dedi ol hemān başladı ayder atam Kābilistān pādişāhi idi (3) ol memleket anı altında idi otuz vezīri var idi (4) her birisi 'aqlı ve 'ālim idi üç yüz otuz biñ adı (5) var idi üç yüz ulu şehri var idi begleri (6) atama tābi' idi ḥazīnesiniñ ḥadd u pāyāni yok idi illā (7) oğlı ve kıızı yok imiş atam fikr etmiş işbu benim oğlum (8) olmaz ise tāc u taḥtım ve malım ıraklara olur deyü vezīrleri (9) cem' eylemiş işbu baña çāre olmaya mı demiş vezīrler bu sözi (10) diñlediler onuñ maḳşūdını bildiler ayıtdılar şahı görelim (11) bir dermān buluz dediler bunlar varub 'ilimle aradılar (12) nazar idüb gördiler tāli'in tıtdılar ayıtdılar (13) ḥorāsan şāhınıñ kıızın olursa maḳşūdı ḥāşıl ola [25a] / (1) dediler gelüb dediler ki muştuluk eger ḥorāsān şāhınıñ

kızın (2) alursañ maqşūduñ hāşıl olur dediler emr itdi yazıcı (3) getürdiler şāhıñ maqşūdını yazdı dedi ki şāh yüz biñ (4) selām iderüz şāh taymus eger ben ölürsem bu tāk memlekete (5) tağılır düşmana qalır eger ‘ināyet senden olmaz ise (6) hiç iraq merd yoqdur nola biz qulunu söndürse çünki kerem (7) idüb beni maħrūm qılmazsa il vilāyete düşman qılmaz ne buyruq (8) buyurduñuz dürişleyüb dururuz dedi işbu resme bir mektüb (9) düzdiler şāh buyurdı yigirmi beş vezīr beş biñ begler ile (10) qoşdı iki yüz qul iki yüz er avrat yedi qatār (11) qatır ve deve alub yarağın gördiler ol gidenler baş (12) ‘acāc vezīri gönderdiler bunlar yola girdiler ‘azm-i ħorasān (13) eylediler şāh şehrinde olurdu bir kişi geldi ħaber [25b] / (1) virdi dedi ki ey şāh Kābilistān begleri (2) geliyor şāh taymusıñ vezīri ‘acāc ve ve (3) oğlı bile dedi var şāh işidüb tiz tırdı beglerini (4) qarşu gönderdi varub getürdiler qondurdılar ol (5) gice qonaqlıq eylediler yeyüb içüb yatdılar çün şabāh (6) oldu var şāh tahta çıkub oturdılar ādem şaldılar (7) elçileri getürdiler girüb şāh öñünde baş qodılar qul (8) gibi el bağılayub tırdılar şāh buyurdı kürsiler getürdiler (9) cümlesi oturdılar kızıl altūn siniler getürdiler ta‘ām (10) ħāzır olmuşdu getürüb yediler tamām oldu gönderdiler (11) cavışlar şāha du‘ā eylediler andan soñra elçiler nedir eşyan (12) dediler bunlar daği yerler deyüb ol mektüb şundılar dediler ki (13) şāh taymus size du‘ālar ider dediler alub vezīr eline virdiler [26a] / (1) vezīr oqıdı gördi çok ‘azar etmiş çünki bildiler düğün (2) idüb nigāh eyleyüb kızını ata bindirdiler aluben gitdiler şāha (3) yaqın geldiler gelüb neşetlediler hemān cümle begler şāhı ata bindiler (4) qarşu geldiler şehre dönüb üzerine saçular saçdılar sarāya (5) qondurdular aħşam olunca ‘iş itdiler şāhı gerdege (6) getürdiler dürüşüb qodılar gitdiler murād hāşıl oldu ol (7) gice kız ħāmile oldu zamān-ı müddet bir oğlan vücūda geldi (8) şāha neşetlediler çok mal virdi ad ur buña dediler (9) pes atası alub oqıdı Şāh-ı Cihān deyü buyurdu (10) tālī‘in gördiler dediler ki başına çok iş geldi ‘āqıbet (11) murādın bula her qaçan on altı yaşına gire kimse görmedük (12) ‘acāyib nesnelere göre qurbete düşüb çok zahmet çeküb inse (13) cinne ħüküm qıldılar şāh işidüb ‘aceb qaldı Allah’dan ne gelürse [26b] / (1) hoşdur dedi vardılar taye buldular beslemege bir zamān geçdi (2) oğlan yedi yaşına girdi ħocaya virdiler ‘ilm örgendi (3) cünki Cihān Şāh on bir yaşına girdi atası bir gün (4) vezīrlerin cem‘ eyledi meclis idüb oturdılar şāh (5) oğlana teklif eyledi cün

Cihān Şāh elinden bir kâdeḥ (6) içüb dedi ki ‘aşkıñıza dediler nūş cān olsun çün (7) Cihān Şāh ol kadeḥi nūş itdi gönlünde ğam kalmadı (8) cengiler yüzlerinden perdeyi götürdiler pür şevk etdiler şāh ol (9) meclisde içüb mest oldu tıruben oğlanın elin (10) eline aldı tahtına bindürüb cümle tāt u taḥtı bağışladı çağırdı kim (11) biliñ ki şimden şoñra şāhıñız budur buña hizmet idiñ dedi (12) tiz buyurdu ḥazinedāra kıymetlü tonlar getürdi beglerin (13) ḥil’atleri bunlar dediler ki ḥaḫ oğlanı saña bağışlasun [27a] / (1) biz kuluñ oğluna ta olunca hizmet ideriz dediler çünki ‘ömri (2) on altı yaşına irişdi birgün ata binüb ava çıkdı (3) nāgāh av içinde bir geyik çıkdı kaçdı çün Cihān Şāh (4) bunuñ kaçduğın gördi ardına düşdi kullar daḥi bile (5) boşandılar kovaraḫ iletüb deñize düşürdiler şāh gördi kim (6) karşıdan bir bir aḫa geyik ol aḫaya varur dediler bir gemi (7) buldılar bindiler ardınca vardılar yer yerin beglerden geldiler kenāra (8) cem’ oldılar şāhıñ işi beglere katı geldi ayıtdılar oğlanlık (9) etdi dediler bu yaña şāh daḥi ol aḫada geyiği gemiye kodı (10) ol aḫa kenāra on mil idi ortasına gelince gün batdı (11) bir yıl çıkdı gemi alub deryāya gitdi Şāh ḫaymusa ādem şaldılar (12) ata ve ana ḥāli bildiler āh idüb sürüb anda geldiler ḫamu (13) begler ağlaşdılar ḥāli ḫaber virdiler ki şāh ḫaymus işidüb [27b] / (1) uşşı gidüb atdan düşdi yüzüne şu virdiler ‘aḫlı (2) başına geldi çevre yaña tiz adem şaldılar ne ḫadar gemi var ise (3) ḥāzır etdiler seksan dōrt gemi getürdiler her birine niçe biñ ādem (4) ādem koydılar şāh dedi kim her kim oğlumu bulub getüre oğlum (5) ile taḫta otura ol daḥi oğlum dedi çünki şāhdan (6) bu sözi işitdiler her gemi deñiz yüzüne ḫağılub gitdiler bir gün (7) bunlar her yaña istediler bulmadılar gerü dönüb ḫamusı geldiler (8) şāh ḫatına cem’ oldılar şāh gördi kim oğlı gelmedi yüzü üzre (9) düşüb uşşı gitdi ḫamu begler ağlaşdılar yine yüzüne şu (10) serpdiler ‘aḫlı başına geldi ‘acāc ayıtdı (11) göre oğlumuñ ḥāli ne oldu dedi ‘acāc naḫar (12) etdi gördi kim ikisinden daḥi devleti başın şaldı (13) dedi kim şāha oğluñ bir zamān gezüb seyr ider çok serencām [28a] / (1) çeker āḫirine gelür dedi şāh ayıtdı ne vaḫte gele dedi ‘acāc ayıtdı (2) anı tañrı bilür çāresi şabır itmektir dedi yine dönüb bunlar (3) şehre geldiler şāh sarāyına girüb oturdı dār u tedbīr (4) etdiler nāmeler yazdılar her bir iḫlīm pādişāhına oğlum yitirdüm (5) meded iyleñ dedi bunlar bunda ... biz geldük Cihān Şāh (6) ḥāline çünki ol gemi yıl aldı yedi gün kimse nişān görmedi (7) sekizinci gün yıl degdi bunlar başların şāhız dönüb şāhız (8) ayder yārenlar nidelim dedi ḫamusı

âh idüb ağlaştılar (9) bunlar ayıtdılar ey şâh geliñ bir düşegidelim ne çâre şimden girü (10) dediler bir.... tütub gitdiler ol gün ol gice gemiyi sürdiler (11) gelüb kenara çıktılar ol gemiden geyik getürdiler bir şovuğ su (12) kenârında bişürüb yediler her biri oqlan yaylan ellerine aldılar (13) eteklerin bellerine şokub yürüdiler hiç kimse bulmadılar ammâ gördiler [28b] / (1) çok ağaçlar var yemişi çok ol yemişden yediler gördiler (2) şu açar bu şuyuñ öte yanında bir âdem civ civ ötdi (3) kuş gibi bir ‘aceb dilleri var bunlar iki pâre oldılar (4) her birisi dönüb kaçarlar görüb bunlar anı ‘aceblediler gördiler (5) bunlar katı çok olmuşlar gelür cümlesi yarım ten ola (6) ve ayık atı ve tonı yok yalnızcağ bir âdem olur ikisi yetişir (7) yine ayrılurlar yarım âdem olurlar iş bu resme gelüb tırdılar (8) karşıdan her biri bir taş alub atarlar attuğı taş (9) şudan geçdi bu işi gördiler bunlar kaçdılar meger Cihân (10) Şah ile sekiz kulu kalmışdı bu yarım tenler şuyu geçüb bunlarıñ (11) ardına düşdiler yetişüb bunlarıñ dördüni tutarlar dördi (12) kaçuben gemiye girdiler sürüb kaçdılar onlarda deñize bile girdiler (13) yarım tenler gemiye yetişmediler kavliniñ dördüni aldılar dört kulu [29a] / (1) kaldı giderek yıl degdi karanlık bürüdi bunlara kôrğu (2) düşüben yatdılar başladı yine deñiz kaynadı mevc urub (3) çalkandı on dört gün gitdiler yağdı yağmur esdi yel (4) on beşinci gün açıldı başların kaldırdılar gördiler (5) karşılarında bir ağa sürüb kal’ adibine geldiler ikisin kal’ aya (6) şaldılar ikisi gemide kaldı geldiler kal’ ayı gördiler çin-i (7) pulâddan evler tolu ammâ hiç kimse yok orta yerde bir taht (8) var ulu çevre yanında kürsiler kômışlar bunlar yürüyüben (9) evleri açdılar içine girüb gördiler içinde kestane fındık (10) ve elma ve nar ve her yemişden var toyunca bunlar yediler biraz aldılar (11) gemide olanla getürdiler gördiler haber virdiler dördümüz (12) bile tıruñ gidelim dediler gemiyi koyub kal’ aya geldiler içeri (13) girdiler çün Cihân Şâh tahtı gördi ağladı kulları [29b] / (1) bile ağlaştılar dediler ki ey bizim suñânımız hele şimdi iş bu tahta (2) oturuñ biz kuluñ karşıña turalım inşaallah tañrı te’ âla gerü (3) tahtuña alta geçüb Cihân Şâh tahta oturdı kulları karşıusunda (4) el bağlayub tırdılar dediler bizi Allah yine Kâbil şehrine ilettdi (5) dediler bunlar bu sözden iken taşrada gavğa oldu (6) gördiler kim burc toptolu maymun oldu meger bu maymun tahtı (7) imiş gibi gelürken görmüşler gizlenüb bu...girmişler çün (8) Cihân Şâh gelüb tahta geçdi oturdı bunlar vardılar gemiyi (9) gezdiler dönüb andan kal’ aya geldiler kimi bundan kimi kapudan (10) geldiler çün Cihân

Şâh kulları gördiler katı korhuya düşdiler (11) çün maymunlar geldiler baş kodılar el bağlayub kullar gibi turdılar (12) varub dürlü yemiş getürdiler şehzâde önüne kodılar (13) gözleri ile işâret itdiler yel deyü bunlar gördiler ki maymunlardan [30a] / (1) ziyân yok şâh ayıtdı biz âdem bunlar maymun dilimiz ne bilsünler dedi (2) bunlar ayıtdı işâret idelüm destür olub gidelim (3) dediler hele ta'âm getürdiler yeyelüm dediler ol yemişden (4) yemege başladılar varub şerâb getürdiler şofra getürdiler (5) koyun boğazladılar bişürüb ortaya getürdiler şâha (6) teklîf etdiler şâh alub içecek şâd oldu dürlü (7) dürlü oynadılar şâhıñ üstüne saçular saçtılar (8) andan bir at ayrıldılar getürdiler şâh binsün dediler şâh (9) ve kulları hayrân kaldılar şâh ayıtdı imdi turuñ varalım (10) gemiyi bulalım dediler at çektiler bindi kullar dañi bindiler (11) oñlar nice maymunlar revân oldılar sürüb deryâ kenârına (12) vardılar gördiler gemi yok bunlar dönüb işâret etdiler (13) gemi kanı dediler öyle deyücek bunlar uluşdılar gel [30b] / (1) deyüb el şaldılar aluben gemiye geldiler pes işâret itdiler (2) uşda gemi dediler ol aradan şâhı aldılar bir ulu (3) ırmağ katına geldiler ol suyuñ öte yanı bir tabağa (4) var idi her biriniñ boyları altı arşun idi cezîreleri (5) var idi kangı maymunu nişânlarsa ururdu çün cihân (6) şâh kullarıyla gördiler el şanub oğ tutub bir kaçan (7) urdılar varub bunlar siñüleri var balığ sünügünden (8) alub geldiler şu aş itdiler bu tabağayı şaydılar kaçırdılar (9) ol aradan maymunlar şâhı bir tağ dibine getürdiler bir ulu (10) mermer üzre yazı yazmışlar maymunlar işâret etdiler (11) deyü ilerü geldi Cihân Şâh gördi şöyle yazılmış ki ey (12) bunda gelen bu hañtı okuyub maymuna şâh olasin bu yerde (13) kalasin bu yerüñ bir yanı deryâ altı aylıq yoldur bir yanı [31a] / (1) bu tayifedir altı aylıq yoldur bir yanı bir ulu (2) tağ vardır od gibi yanar yanına kimesne varımız ötesi (3) deyüldür bir yanı sâhildir üç aylıq qarınca iklimidir (4) andan öte bir yahûdi şehri vardır adına derler (5) bir aqar şu vardır çepçevre almışdır haftada bir kez (6) şenbe günü olur şu az kalur gelen geçer cum'aertesi (7) yahûdiler evlerinden taşra çıkmaz altı gün şu geçid virmez (8) ol şudan öte bir iklimdir begleri ol şehrüñ (9) içindedir âdemzâd andan artuğ yokdur bu yerden (10) gitmeyesin maymunlar hep saña kul olur zîrâ her kaçan kim begleri (11) âdem ola ol tabağa şayarlar ve eger begleri âdem olmazsa (12) bunları zebün ideler ol sebebden bunlar âdeme zarar etmezler (13) deyü süleymân beni yazdırmışdı cün cihân şâh okudu âh idüben [31b] / (1) ağladı döndü ayder yazanlar ne

tedbîr idelim dedi (2) cümlesi melûl oldılar şâha ayıtdılar bizim sulţânımızsın (3) ne buyurursañ biz anı turalım dediler şâhzâde ayder (4) yârenlar hele bir müddet bu yerde turalım şoñra gitmek tedbîrden (5) idevüz işbu sözi söyleşüb döndiler şehre geldiler (6) yeyüb içüb bir zamân kaldılar beş yıl maymuna şâh oldu (6) birgün bunlar gitmek yarağın gördiler yükrek atlar hâzır (7) etdiler güz günü geçdi ayıtdılar kârınca iline gidelüm kış günidir (8) kârınca çıkmaz dediler ayıtdılar maymunlar toyarsa gitmege komaz dediler (9) geliñ imdi iliñize gidelüm diyelüm kaçan iklimiñ ucuna (10) varıcağ kaçalum dediler şâh kulları ile kamu maymunlar ile (11) gezüb yürüdiler iliñ ucuna varıcağ şarâb getürdiler (12) açdılar sarhoş olub maymunlar yatdı dün yarusı [32a] / (1) olucağ çıkub kaçdılar bir tağ var idi anı öte işidiler (2) bu yaña şabâh oldu maymunlar uyandılar dört tarafa (3) üç gün olucağ artlarından ayrıldılar bunlar maymunları görünce (4) kaçdılar kârınca iklimine yetişdiler maymunlar kodılar tutamadılar kaçarak (5) bir yazıya erişdiler gördiler kârınca birer tazıya beñzer yedi mağâra (6) gibi dilemişler bunları kârınca gördiler hamle etdiler artlarınca maymunlar (7) üçünü öldürdiler şâhiñ bir kulu kaldı kaçarak bir depeye (8) çıktılar turdılar temâşa etdiler altı ayaklu kârınca maymuna (9) uşmuşlar irdügi maymunu başub yuvalar döndü maymun daği (10) cenge başladı maymunlar taş ve toprak komayub atar kârınca (11) yetdüğü maymunu bir kez ıştırur götürüb yere urur (12) maymun daği şıçrayub kârincaya yatırcağ belinden ıştırub iki (13) yular aħşama degin cenk etdiler aħşam oldu getdiler [32b] / (1) şâhzâde bir kolu ile deñiz kenârınca gitdiler gâh ac gâh (2) şusuz üç ay gitdiler bir şuya irişdiler şu kenârında (3) çok kuş gördiler yuvaları hem yumurtaları var aldılar (4) bişirdiler yediler çünkü ol aradan getdiler bir ulu sahrâya (5) yetişdiler gördiler kârınca iken çok taşrada hiç (6) görünmez heb delükde uyuduñ gitdiler kârınca tıydı görün (7) görün delükden çıkub cenk itdiler bunlar kılıcler çeküb (8) çalardı ortasından iki yulardı dört yanına ata (9) uşdılar şâh ata binüb kaçdı ol bir kolunu atıyla (10) düşürdiler şâh kaçarak bir tağa irişdi ol tağı (11) aşdı öte yanında bir mu' azzam şehir gördi sürüb bir ırmağ (12) gördi geldi kenârında bir ağacıñ gölgesinde oturdı (13) öte yañada bir kaç âdemler gördi anlardan yaqın geldiler [33a] / (1) söylediler Şâh Cihân baña geçid şaliverüñ dedi ayıtdılar şabr (2) kılirte şu iner geçesin dediler Cihân Şâh bunlaruñ (3) sözün işitdi ayıtdı ol mermerden okuyub gördü kim yahüdi (4) şehri budur dedi şükr

kıldı ol gice anda yatdı ırte (5) oldı ıuruben geıdi Őehzāde Şehre geldi gördü kim kimse yok (6) bir öñ ıapusun açdı gördü kim öpsem oturlar bunları (7) göricek ayıtdı ıonuk almaz mısın dedi bunlar ayıtdılar otur (8) aŐaęa söz söyleme uşda yiyeceği gün Şenbe günidir (9) dediler ol ıa'āmdan aldı yedi tañrıya Şükr eyledi ol gün (10) anda ıaldı yatdı Őabāh oldu ol ıonuk olduğı (11) ādem iŐçi idi geldi dükkānına iş ıaydın gördi (12) ayıtdı yigit ne ne Şan'at bilürsen ne yerdensin dedi Őāhzāde (13) başladı başına geleni aydıvirdi işidüb bunlar baş [33b] / (1) Şaldılar Őehzāde ayıtdı hiı memleket bilür mi siz bundan ğayrı (2) dedi bunlar ayıtdılar işidürüz Şol yemen ıāifesi ile andan (3)artuı bilmezüz dediler Őehzāde ayder bundan ıāife gidicek (4) ıaç günde var yalvar dedi ayıtdılar tiz giden kişi iki yılda (5) varur dediler Cihān Őāh ayıtdı ya andan bu memlekete kārbān (6) gelmez mi dedi bunlar ayıtdılar uyuma kārbān gelür seni ıoŐavuz (7) gidesen dediler bunu işidicek anda ıaldı ıııub Şehri (8) her gün gezerdi kārbān arardı birgün Şehirde gezerken (9) bir dellāl ıağırub gezer dir ki bir güzel ıoıub biñ altün (10) kim alur ıuŐluęa dek işler ancaı dir Cihān Őāh bunu (11) işidüb ayder alayın biñ altünü bir güzel ıocayın (12) ıuŐluęuna dek ne işi var deyüb ayıtdı (13) altün güzel ıandedir berü gel ben iŐlerin dedi dellāl [34a] / (1) ayder gel berü gidelüm dedi aldı bunu bir eve getürdi (2) bir ıoca oturur dellāl dedi ki uşda buldum (3) ıoca ayder gelün oturuñ gelüb oturdı ıoca buyurdı (4) ıa'ām getürdiler yediler ıoca biñ altünü Şayub yağlığa (5) bağlayub getürüb öñünde ıodı bir güzel maĥbübü getürdiler (6) giceye dek zevı itdiler gice oldı ıağıldılar güzel ile Őehzāde (7) ıaldı döŐeęe girüb yatdılar Őabāh oldı ıoca ıapuya (8) geldi Cihān Őāh'ı ğammāma ilette ıııub ata bindiler bir iki mektebe (9)aldılar yürüdiler ıuŐluęa değin bir ıaç dibine geldiler bir Őarp (10) ıaya dibinde bir pıñar aıar ıondular ıa'ām yediler durdu (11) atası birisin boğazladı ıarnın yardı ayağların kesüb bunuñ (12) iıine gir dedi neylersin dedi ol ayıtdı eyü düş (13) görürsen gerek baña ğaber vir dedi ol atası ıarnına girdi [34b] / (1) ıarnını döğdi nāęāh gökyüzünden bir büyük ıuŐ indi ıapdı (2) ol ıayanıñ üstüne ıııardı ıodı burnı ile (3) gövdeyi pārelendi iıinden ıurığeldi ıuŐ bunu göricek uçdı (4) Cihān Őāh aşağı baıdı gördi ıurur baña ayıtdı (5) yolu vardır ıorıma inersin dedi ıevre yanında ıuran (6) ıaŐlardan dök aŐaęa baıdım dört yanıma hep yāıüt cevherler (7) ıoı dökilecek değil düŐerüben döküvirdim heğbelerin (8) ıoldırdı atına bindi dedi ki

şimden gerü saña itmek yokdur (9) bunda kalursan deyüb getdi ben kıaya üzre kaldım dir hayli (10) zamān bu tağda gezdüm itmege yer istedim āhir bir kıayayı gördüm (11) itmege kolay tağın öte yanından yap yap yürüdüm (12) aşāğa indim biñ belā ile elümiñ derisi taşda (13) kaldı ol aradan getdüm giderek bir köşke irdim gördüm [35a] / (1) kıapusunda bir pīr oturur selām virdim selām aldı dedi ki (2) iğit niredensin daħi yoldaşın var mı dedi ayder (3) yoldaşım yoldaşım yok dedi pīr ayder bunda ādem geldüğü yokdur (4) dedi hele gel otur dedi Cihān Şāh oturdı pīr daħi (5) kalkdı yimek getürdi ikisi yidiler pīr ayıtdı nedir hālīñ (6) aydıvir ağlayub başladı hālīn hikāyet ayıtdı ya siz ne (7) kişisiz dedi pīr ayıtdı baña Murğ-ı Şāh naşara derler işbu (8) taht-ı Süleymān'ındır seyr iderken geldi bu yeri gördi buyurdu bu (9) köşkü yaptılar dürlü cevherler tamām oldu beni bunda (10) kıodı kendüsi gitdi bunda yetmiş iki hücre vardır kıamusı (11) talūd andandır yılda bir kez kıamu kıuşlar gelür Süleymān cānicün (12) du'ā iderler tā kıyāmet gününe dek işim budur çünkü sen geldün (13) ayruķ çıkmaķ yokdur bunda kalursan dedi Cihān Şāh [35b] / (1) bunu işidüb ağladı ayder ey naşr-i 'azīz baña dermān eyle (2) dedi beni kıuşların birisine işmarla alsunlar babam iline çıkarsunlar (3) dedi çok zārı kııldı Murğ-ı Şāh naşrınıñ özi günüydi (4) dedi kim ağlamağlı kıuşlar gelicek anı bişirem dedi yıl başında (5) kıuşlar gelince tur dedi çün cihān bu sözi işıtdi Murğ-ı Şāh (6) naşrınıñ ayağına düşdi bir zamān onuñ ile kaldı yıl başı (7) oldu başladı kıuşlar gelmege geldi Cihān Şāh'a neşetledi (8) gelüb bu hücreleri saña göstereyin anıñ ile eglene tur (9) dedi kilidlerin virdi kıamusın gösterdi bir demürden kıapuya (10) geldiler dedi ki zinhār bu kıapuyu açub görme ben yedi günde (11) gelüren sen oturun gelince dedi Murğ-ı Şāh naşri gitdi (12) Cihān Şāh turıgeldi kıapuları açub seyrān etdi (13) gördi kim içerden dürlü dürlü cānavarlar çıka altūndan [36a] / (1) gümüşden andan gitdi ol kıapuya geldi bunu daħi açayın (2) ne var göreyin dedi kıapuyu açdı içerü girdi gördi kim (3) bir hoş bağçe ağacları ve dürlü müzeyyen içre tolu cevherler orta (4) yerde bir laţif köşk var köşküñ önünde bir havz (5) var āb-ı revān olub aķar çün cihān şāh bunları gördi (6) ya benden gizledüğü ne ide ola deyüb turur köşke çıkar (7) gördi ki üç aķ gügercin geldiler bunları gördi Cihān (8) Şāh gizlendi ol gügercinler tahtıñ üstüne kıondılar kıuş (9) tonuñ çıkarub şoyundılar oldılar çizerler (10) getürdiler birbirine teklif idüb yediler ve şerbetler içdiler inüb (11) havz içine girdiler başladılar terennüm idüb urladılar

Cihān Şāh (12) uğurlayın gözlerdi ulusınıñ adı Dilşād ve ortanca (13) kızuñ adı kamer küçiginiñ adı Şemsa idi Cihān Şāh [36b] / (1) çünki bunları gördi ‘aşık oldu kızlar şuda oynadılar (2) çıktılar tonların giyüb yine gügercin olub uçdılar (3) Cihān Şāh ol arada kaldı āh idüb uşşı gitdi (4) Murğ-ı Şāh naşri geldi ol demür kapuyı açık gördi (5) ayıtdı eyvāh Cihān Şāh ögüt tutmamış ögüt (6) tutsa yigi idi dedi Murğ-ı Şāh naşri çün bağa girdi (7) gördi Cihān Şāh’ıñ uşşı gitmiş yatur yüzine şu (8) serpdı ‘aklı başına geldi āh idüb dedi ki ey Murğ-ı Şāh (9) gör hālümü cāniñçün baña meded eyle dedi Murğ-ı Şāh naşri ayder (10) ey yigit saña didim gettügüm vaqtin ben hod seni (11) şakınub dirdim bilürdüm ol kızlar gelicegin dedi anlar (12) perilerdir yılda bir kez gelürler yeyüb içüb havz içinde oynayub (13) yine uçub giderler yıl tamām olıcağ yine gelürler illā ki bilmezem [37a] / (1) kande olur elüñe girmezler anlar seniñ dedi ayıtdı ey Murğ-ı Şāh (2) naşri atasız dirlik gerekmez dedi Murğ-ı Şāh ayder bir kuşa (3) dedim seni alub gidecek oldu gel seni ataña göndereyin (4) dedi Cihān Şāh ayıtdı baña atam gerekmez baña ma’şük yolın (5) şalvir dedi Murğ-ı Şāh ayder ey Cihān Şāh eger anlar seni (6) görmedilerse yılbaşında yine gelürler ben kuşlara gidicek ben (7) bunda kal bir yerde gizlen şoyunub şuya girdüklerü vaqtin hemān (8) biriniñ gömlegin kap ayruğ ol kalur yalvarub gelse (9) gerek zinhār gömlegiñ virme eger virürseñ ayruğ görünmez sen (10) gömlegiñ seniñledir ol gitmez kalur eger seni gördiler ve yāhūd (11) sezdilerse gelmezler ayruğ ümīdiñi kes dedi bu sözi (12) işitdi Murğ-ı Şāhıñ ayağına düşdi çıkuben bağdan (13) oğaya geldiler emede içmede kaldılar ‘aceb yılbaşı ne vaqit [37b] / (1) ola deyüb gün şayardı çünki yılbaşı oldu yine kuşlar (2) geldiler Murğ-ı Şāh’a gitdiler ol köşküñ gözler ne vaqit (3) gel deyü aħşam oldu gelmediler deyü Cihān Şāh döktürdi (4) altı gün gözledi gelmediler āh idüb düşdi uşşı gitdi (5) yine ‘aklı geldi hağ te‘āla hazretlerine münācāt idüb zārı (6) kıldı oldum gördü kim üçü bile uçub gelürler yine taht (7) kenārına kondılar çıkarub tonların şuya girmeye biri ayder (8) köşki görelüm kimse olmasun dedi biri ayder yire kim (9) gelür küçükleri ayder ha gelsün neylese gerek bunda köşkü bir ādem (10) olaydı sizi kapmayub beni kapaydı bağına başub kocub (11) zevk ideydi dedi böyle deyüb gülüşdiler kalğayub havz (12) içine girdiler ulular demişdir (13) söyleye kim hoş ola çünki ol kıziñdır diye bu fālı açdı [38a] / (1) gitti kendüye uğradı şuya girüb oynadılar köşküñ (2) içinde şehzāde

çıkageldi küçük kızuñ gömlegiñ kapdı (3) bunlar şehzâdeyi gördiler ikisi hemân gömlegin
 aldılar kaçdılar (4) biri şu içinde kaldı şehzâdeye yalvardı kerem eyle gömlegimi (5) vir
 giyeyim seniñle qalayın gitmeyeyin dedi ũşda ğayrı tonlarım (6) al dedi Cihân Şâh ayder
 ey benim cânım bir yıldır ki seni gözlerin (7) tañrı şaldı geldüñ yüzini şükürler olsun haq
 te'âla hazretlerine (8) hâcetim revâ kıldı baña üstâd öğredidir gömlegi virmezem dedi (9)
 haq te'âla hazretleriniñ hikmeti ile bunlar gömleksiz uçmazdı (10) eger gömlegi qoya gitse
 gövdesi yanardı ol sebebden koyub (11) gitmezdi döndi kız ayder yigit çünki bildim
 gömlegüm elüme girmez (12) bari git tonlarum geyayın dedi öyle deyücek Cihân Şâh gerü
 (13) gitdi kız çıkub tonlarıñ giydi oturdu şehzâdeyi çağırđı [38b] / (1) gel berü dedi şehzâde
 geldi kız buña ikrâm eyledi qarşu (2) vardı güle güle ayıtdı ey yigit adıñ nedir kimiñ
 oğlısın (3) ayt dedi yigit ayder atam Kâbilistân pâdişâhıdır benim adıma (4) Cihân Şâh
 derler başladı kızın hâlin bir bir aydıvirdi ayıtdı (5) cânım saña 'âşık oldum bir yıldır
 gözlerim dedi eger sen (6) olmasañ ben bunda ölürdüm dedi bu maħalde Murğ-ı Şâh (7)
 geldi gördi şehzâde kıızı yanına almış oturur 'aceb (8) kaldı varuben tonlar getürdi
 geydürdi bir beş altı gün (9) yeyüb içdiler bir gün Cihân Şâh Şemsa'ya ayıtdı babama
 gidelim (10) dedi şemsa ayıtdı Murğ-ı Şâh nuşriden düstür al ben seni (11) ilüñe iletysin
 dedi gelüb şehzâde söyledi murğ-ı şâh (12) ayıtdı nola var git dedi illâ zinhâr gömlegin
 virme tâ ki (13) andan oğluñ ve kızuñ olunca ol gice anda tırdılar [39a] / (1) şabâh oldı kız
 Cihân Şâh'ı götürdi ayıtdı yum göziñi berk (2) qoc yılı mı dedi öyle deyüben gitdiler
 kuşluq zamanında kâbile (3) irdiler şehriñ öninde bir piñar var idi ol piñar (4) önünde
 qondılar meger şâh taymus ava çıqmışdı ol piñar (5) yolunuñ üstünde idi dönüb avdan ol
 piñara geldiler (6) piñar üstünde âdem gördiler tiz bir âdem şaldılar gör (7) deyü geldi
 gördi Cihân Şâh'dır hemân atından uşşı (8) gitdi yüzüne şu serpdiler 'aqlı geldi qalqub
 Cihân Şâh (9) ile görışdi varuben babaña neşetleyin dedi qalqub (10) atuna bindi geldi şâha
 neşetledi oğluñ Cihân Şâh'dır dedi (11) şâh bu sözi işidüb 'aqlı gitdi gerü başına geldi
 atından (12) indi atın ve tonın bağışladı ayıtdı her kim beni severse buña (13) nesne deyin
 dedi hazinedârını qagurub ayıtdı buña beş biñ [39b] / (1) altün vir dedi virdiler bu kez atlu
 birbirin başub gitdiler (2) irdiler şâh oğlunuñ ayağına düşdiler getürdiler (3) atasına
 ilettiler şâh taymus cihân şâhi gördi ikisiniñ (3) daħi uşşı gitdi yüzlerine şu serpdiler 'aqlı

geldi oğlunuñ (4) yüzün yüzüne sürüb görışdiler şâh ayıtdı kande idüñ (5) cānım oğul dedi ol ayıtdı sergüzeştım çokdur ata dedi (6) Şemsa dañı geldi alın öpdı ol aradan şehre âdem (7) şaldılar işidüb anasınıñ uşşı gitdi şu serpdiler (8) ‘aklı geldi neşetlediler çok mal virdi anası dañı karşı (9) geldi şehir halkı ile çün Cihān Şāh’ı anası gördi kocub (10) iki gözlerin öpdı Şemsa dañı geldi görışdi şehzāde (11) aldılar şehre geldiler Cihān Şāh sergüzeştın atasına (12) haber virdi hayrān oldılar çün Cihān Şāh evlerinden bir zamān [40a] / (1) oldu atası anı tahta geçürüb kendüsi karşıasına kürsi (2) koyub oturdı şerāb getürdiler yimede ve içmede kaldılar (3) bir gün Cihān Şāh içüb mest oldu uru tırub atasına (4) ayıtdı benümçün bir sarāy nebiler ile bağ içinde çün sarāy yapıla (5) düğün başlayavuz şemsa hatun baña helāl ide siz atası (6) ayder hoş ile olsun dedi şabāh cem‘ oldılar (7) bağ içinde bir ulu köşk yaptılar sarāyın orta yerine (8) Cihān Şāh buyurdu bir mermer direk buluñ dedi buldular getürdiler (9) ayıtdı sarāyın orta yerine diküñ kızın gömlegin altına kodılar (10) üstüne mermeri dike kodılar çün sarāyı yaptılar tamām oldu (11) Şemsa’yı aldılar sarāya girdiler çünkü içerü girdi burnına (12) gömlegin koğusu irdi tüyü ürperdi ol sarāyın içinde (13) oturdu bu yaña şāh oğlu begler cem‘ idüb düğün [40b] / (1) yarağın gördi bir gün hatunlar gitdiler şemsa yapyalñız kaldı (2) isteyüb gömlegini buldı perīdir şanub gömlegin taş (3) elinden olub geydi geçüb taht üstüne oturdu (4) Cihān Şāh taşradan içerü girdi Şemsa hatun gömlegini (5) giymiş oturur eyvāh yañıldım dedi Şemsa gelüb (6) ayıtdı begüm gömlegümü aldım dedi imdi beni isterseñ (7) kal‘ a-ı Gevhernigin’de bulasın dedi hemān uçdı yürüyü (8) virdi Cihān Şāh düşdi uşşı gitdi taşradan (9) bir kaç âdemler geldiler gördiler yatur tez atasına (10) haber virdiler sürüb sarāya geldi gördi oğlını yatur (11) oturub başını dizine aldı yüzüne şu serpdiler ‘aklı (12) geldi bir kez dedi ki eyvāh ben baña ayıtdım atası ayder (13) oğul kendü özün düşer niçe kaçdı ide dedi baba şol [41a] / (1) mermer direk altında onuñ gömlegini komuş idim şanurdım (2) bulmaya bulursa dañı almazdım gömlegi bulub almış dedi ki (3) beni isterseñ kal‘ a-ı Gevhernigin’de bulasın dedi gitdi imdi (4) baña düstür vir gideyin dedi eger ben anı bulmazsam ölürem (5) dedi atası ayder ey Cihān Şāh isteyiben mal dökin (6) çevre yaña âdemler şalayın kal‘ a-ı Gevhernigin’i bulub anı saña (7) getürüvirin dedi birgün beglerin cem‘ etdiler oğluma dermān (8) idüñ gitmesün dedi ayıtdılar ey şāh hikmetle bir tedbir

idelim (9) dediler her birisi evlerine geldiler dirilüb ' iş tedbîr (10) iderler şabâh oldu geldiler
 dediler kim ey şâh oğlunu bir (11) bağda koyalum bir yıl va' de idelim ya bilürüz ya
 bulavuz dört (12) yaña isteyelim dediler hem katında güzel kızlar koyalum olanı (13) anuñ
 birine meyl ide ' aşkı bundan ğayrı çäre yoqdur çün [41b] / (1) gönül gözi bir yüzü daħi
 ' aşkı bozar dediler ol perîler uçdı (2) gitdi anı kim bulur işidüb bu tedbîri begendiler gelüb
 baqđılar (3) gördiler Cihân Şâh' in hâline bile buñalmıř ayıtdılar ey şehzâde (4) ağlama
 isteyelüm ma' şũqını bulalım kulumuz olsun (5) kandedir bulalım seni gönderelim
 varasın dediler (6) râzı oldu iki kişi getürüb yazdılar her kim haberün (7) getürürse aña
 zinet nesne virelim dediler bu söz ile Cihân Şâh (8) kaldı iki yüz gül yañaqlı kızları
 çengileri güyendeleri (9) raqqâşları getürüb oğlı katında qodı her birisi (10) çaldılar
 oynadılar hiç birisi hoş gelmedi atası günde (11) gelür görürdi yine giderdi işbu resme bir
 zamân bunlar (12) qalur meger hind ilinde bir pâdişâh var idi hem vezîriñ (13) adı idi
 şâhı zâlim idi vezîri pür hîle [42a] / (1) tahta anıñ elinde idi şehrinden idi beş biñ (2) pâre
 şehri var idi ulularınıñ adı idi biri (3) yağmüs ve birine şahmüs dirlerdi bir gün
 oturmuşdu Keyđâl-i (4) Hindi ulu begleriñ katına getürdi ayıtdı begler yarağ iliñ (5) şâh
 şaymus eline varalım baqalım uralum dedi qardaşımı (6) atamı öldürdi dedi sürüb bunuñ
 üzerine geldi (7) elçi şaldılar geldiler haber virdiler ayıtdılar oğlu qayđusına (8) dũřmuř
 iken varalum dedi beglerin bindirdi geldiler (9) erkekiñ qardaşısın esîr aldılar şâh şaymusa
 haber (10) virdiler Keyđâl-i Hindi memleketiñ aldı dediler şâh şaymus (11) işitdi dedi kim
 kamu dermân iden pâdişâhsın (12) ' inâyet eyle dedi âdem şaldı begleriñ oğıdı geldiler
 (13) pehlüvânlar cem' oldılar şâh ayıtdı tañrıya sığındım ol [42b] / (1) nuşret bize dedi
 şâh ata bindi yedi biñ altün ' ilm götürdiler (2) şehirden çıkub revân oldılar üç gün gıtdiler
 bir (3) ırmaq kenârına gelüb qondılar çadırlar qurdılar dîvân itdiler (4) şâh çıkub tahta
 oturdu qarşusına ol cihângirler (6) geldiler şâh ' acâc vezîre ayıtdı nicesi etmek gerek dedi
 (6) döndi ' acâc ayder ey şâh ey şâh bir iki cäsüs şalalım hem elçi (7) gönderelüm görelüm
 nedir murâdları aña göre bizde öyle (8) deyüb bir iki yazıcı getürdiler biti yazdılar
 evvel nâmeden (9) nâm-ı peyđambere yüz biñ selâm andan ayıtdı ey Keyđâl (10) nedir
 ki ğâfil gelesin ili harâb idesin atası öldüren hod (11) benim buradan dön ilüne gide yoşsa
 git tañrıya sığınub uş (12) varurun şurayın deyüb nâme bu üslüb üzre (13) yazub elçi

gönderdiler çünkü elçiler geldiler Keyğāl'e haber [43a] / (1) oldu gelsün görelüm dedi götürdiler kondurdılar ol gice (2) geçüb şabāḥ Keyğāl çağırtdı geldiler şāḥ Keyğāl'i görüb (3) baş urdılar geçüben oturdılar bitlerin şundılar şāḥ (4) Keyğāl biti degildi kaçdı tiz yazıcı getürdiler buña göre (5) biti yazdılar elçilere virüb gönderdiler şāḥ okudub (6) gördi ki bed sözler söylemiş ayıtdı kāfiriñ sözi ancak olur (7) dedi şāḥ taymūs buyurdu bindiler vardılar bir yere kondılar (8) şāḥ Keyğāl daḥi şāḥ taymūs geldügin bildi kaçıyub melül (9) oldu ol gice anda karar etdiler çünkü şabāḥ oldu (10) gus şazı çaldılar iki leşker ata binüb turdılar şāḥ Keyğāl (11) ayder kanı bahādırlar dedi bunu işıtdi şırgır meydāna girdi (12) gelüñ meydāna deyüb çağırdı oğlu meydāna (13) girdi bir darbla yetmiş ādem öldürürdi helāk eyledi āḥir [43b] / (1) bir uğurdan hamle etdiler leşker asāyiş çalındı iki taraftan (2) döndiler bu yaña Cihān Şāḥ bir gün atam şormaz oldu niçündür (3) dedi dediler ki üstümüze yağı geldi añınçündür gelmez dediler (4) şehzāde ayder yabız evde ne oturuvuz at getürüñ gidelim (5) dedi at getürdiler bindi anasına elvedā' idüb iki yüz (6) er atlanub gıtdiler aḥşam oldu bir yere kondılar kamusu (7) yatub uyudu gördi Cihān Şāḥ bunlar uyudu hemān (8) tırdı yalıñız gıtdi bir şāḥraya düşdi gider bir hafta gıtdi (9) aḥşam oldu bir köye geldi anda üç gün tırdı (10) fikr eyledi kanķı tarafa gıdeyin dedi bari hind şehrine gıdeyin (11) dedi atına bindi yol gösterdiler gıtdi bu yaña iki yüz (12) ādem kalkdılar şāḥı bulmadılar anasına haber itdiler karılar (13) ayıtdı tiz atasına haber gönderdiler çünkü şāḥ taymūsa bu [44a] / (1) haber geldi āḥ eyledi ayder bir yaña oğul acısı bir yaña (2) dedi ağladı döndi ' acāc vezīre ayıtdı nice idelüm (3) dedi ' acāc ayıtdı ey şāḥ yağı koyub gitmek olmaz oğlañı (4) tañrıya ışmarla bunlar bu söz üzre kaldılar bu yaña cihān (5) şāḥ gidüb şāma geldi şordu kim kal'a -ı Gevhernigīn kande (6) olur dedi bilmezüz dediler kal'a -ı Gevhernigīn'i işıtdük dediler (7) andan hācılarla mekkeye geldi hiç haber bilmedi andan Yemenlilerle (8) kāfileye uydı gıtdi geldiler Yemen'e irdiler anda daḥi karar (9) itmedi yahūdiler şehrin şordı haber vırdiler gıtdi (10) yolda çok zaḥmet çekdi ' aḥir bir gün erişdi gördi kim (11) şu geçüvirmez şenbe günü olunca bildi yine şu ayıtdı geçdi (12) geldi yine ol eve konuķ oldu şabāḥ oldu şehre (13) geldi yine ol dellāl çağırur ayder kuşluğa dek iş [44b] / (1) işlesün bir güzel kocasun biñ altün alsun dir şehzāde (2) gel berü dedi yine koca geldi gel öpem deyü ilettdi bir (3) güzel getürdi ol gice şöḥbet itdi şabāḥ olunca iki (4)

hegbe aldılar gitdiler yine ol tağdan kayaya geldiler yine anıñ (5) karnın yardı içine girdi yine ol kuş kapdı kayanıñ (6) üstüne çıkardı karnın yardı Cihān Şāh tırıgeldi (7) kuş uçdı gitdi yine l'al yāķūt dökivirdi yine ol (8) yolu tıtdı gitdi sürüb Murğ-ı Şāh naşriye geldi görüb (9) bildi kaşu varub ayıtdı yine niye geldüñ dedi ayıtdı (10) ey Murğ-ı Şāh yine ölümдем çıkardum nice olur hālīm dedi (11) hep aħvāli aydıvirdi döndi ayder ey Murğ-ı Şāh baña (12) kal'a -ı Gevhernigīn'i şalıvir dedi ayder ben bilmezem evet kuşlar (13) gelsün şoralum dedi Murğ-ı Şāh naşri ayder gel saña [45a] / (1) kuş dilin öğredin kuşlar gelicek varuruz şoraruz (2) dedi kuş dilin öğretti ... kuşlar degildiler Murğ-ı Şāh (3) bunı aldı kuşlara geldi her birine sordılar kuşlar ayıtdılar biz (4) anı görmedük dediler Murğ-ı Şāh ayıtdı benden ulu bir kardaşum (5) vardır ol dünyāyı çok gezübdür gel seni bir kuşa bindürüb (6) göndereyin dedi bir nāme yazub gönderdi bir kuş aldı (7) şāhbāza getürdi şāhbāzı görüb elin öbdi nāme (8) şundı aldı oķıdı dedi ki ben her kez anı işitmedüm benden (9) öte bir ulu kardaşım vardır adına tayru'lmülük dirler (10) katılan kuşlar gelince ben seni anda göndereyin dedi bir zamān Cihān (11) Şāh bunda kaldı bir gün kuşlar geldi vardılar şordılar (12) herkez işitmedük dediler Şāhbāz bir kuşa emr etdi şehzāde (13) tayru'l Mülūka gönderdi onuñ dağı elin öpdi aña dağı [45b] / (1) bitı şundı oķıdı ayıtdı ben dağı bunuñ adın şimdi (2) işitdirin dedi katılan kuşlar gelsün şordı çünkü (3) kuşlar geldi şordılar bunlar görmedük dediler arasında (4) bir kuş söyledi ayder bir keşiş vardır nūh devrinden (5) k'alubdur cānavarlar aña hep musahħardır bir 'aşāsı vardır (6) ol 'aşāyı yılda yılda bir kez yiyen kaķar her bir pāresinden bir (7) nesne çıkar birinden at birinden nān birinden tāhıl birinden (8) süd çıkar cümle hayvānlar ve kuşlar yerler üç ay tamām (9) andan yaz olur kuşlar gider gene 'aşāyı çıkarır ol (10) keşişe varsun olaña haber bile dedi tayru'l Mülūk ayder (11) gelesin bunı anda ilet dedi ol kuş götürdi çabık (12) keşişe geldi keşişin adına Yağmūs dirlerdi görđi ayıtdı (13) ne kişisin şehzāde ayıtdı kal'a-ı Gevhernigīn'den haber vir [46a] / (1) dedi Yağmūs ayıtdı ben anı ne gördüm ne işitdüm ūşda (2) katılan baña hayvānlar gelür şorayın dedi çünkü vaķit oldı (3) kuşlar geldiler varub cümlesine şordılar görmedük (4) dediler soñra bir kara kuş ayıtdı bir ulu tağ vardır (5) öte yañı ovadır anda atam ve anam yuva eylemiş biz iki (6) kardaşlar idük yavrucaķ bir gün atam ve anam gitdiler bize (7) gelmediler yedi gün sekizinci gün geldiler biz ayutduñ niçün

eglendünüz (8) didük ayıtdılar kal' a-ı Gevhernigîn'de perîler bizi tıtdılar iki (9) günden soñra azād eylediler ūşa geldük dedi anlardan (10) şorduğ dedi Cihān Şāh ol k̄uşa yalvarır ayder kerem (11) eyle beni ol yuvañız yanına ilet dedi ol k̄uşa Yağmūs (12) buyurdu k̄uş götürdi nice tağlar ve deñizler geçdi geldi bir (13) yere kodı ūşda budur yuvamız dedi dañi ne buyurursuñ [46b] / (1) dedi şāh ayder kerem eyle beni şol atañ ve anañ geldügi (2) yaña bir kaç gün dañi ilet dedi nola deyüb k̄uş bunu aldı (3) bir tağa götürdi k̄uş ol aradan döndi bu dañi gitdi (4) on yedi günde tağa çıkdı aħşam oldı karşıdan (5) bir şu' le göründi aña baqdı kaldı bu yaña biz geldük (6) taymūs Keyğāl ile birbirine karşı bindiler altı ay şuvaş itdiler (7) āñir taymūs şandı kaçub kal' aya düşdiler āh idüb (8) şāh taymūs ağladı bir yaña oğul firākı bir yaña böyle olaydı (9) bunlar bunda tursun biz geldük Cihān Şāh haline meger ol (10) tağdan görünen şu' le kal' a-ı Gevhernigîn'den gelürdi altı (11) aylık yol idi altūn ve gümüş ve yāķūtdan yapılmış idi (12) perîler şehri idi bu kızuñ atası pādīşāh idi adına şehlās (13) dirlerdi Şemsa gelüb halini haber virdi meger bir kaç perî [47a] / (1) k̄ulzūma varmış gelürken ol araya uğradılar bunlar (2) baķub ol arada Cihān Şāh'ı gördiler ayıtdılar bu araya (3) ādem gelmez meger Şemsa sun yigit ola dedi ol perîler kanat (4) büküb ayıtdılar Şemsa'sun yigit sen misin dediler benim dedi öyle (5) deyücek götürdiler kaç kal' a öñine indirdiler varub (6) Şemsa neşetlediler tiz anasına vardı gördi atasıyla (7) oturur kız ayıtdı muştuluğ Cihān Şāh'im geldi dedi ey cānım (8) baba karşı varuñ dedi Şehlās söndi at götürdiler (9) begler bindiler cümle halk karşı geldiler nice libās götürdiler geydirdiler (10) aldılar perîler şāhına geldiler karşı gelüb görüşdi Şemsa görüb (11) āh itdi 'aķlı gitdi düşdi gülāb götürdiler yüzüne saçdılar (12) 'aķlı başına geldi oturdı kız geldi boynuna k̄olın şaldı (13) ayıtdı ey şāhım ben karadaşuñ ayruğ kaçmazam katında suçluyam [47b] / (1) dedi birbiriyle görüşdiler geçüb taht üstüne oturdular (2) perî begleri geldiler Şehlās bu sözi beglerine dedi ayıtdılar (3) nola bu yigidi k̄ābul iddūñ didiler düğün idüb şemsayı (4) Cihān Şāha virdiler k̄utlu olsun deyü saçular saçdılar (5) aħşama dek yediler ve içdiler aħşam oldu cümle gitdiler Cihān (6) Şāh Şemsa ile murād hāşıl itdi şabāh oldı begler geldiler (7) alub bir şāhraya soħbet itdiler çünkü aħşam oldı Cihān Şāh (8) ayıtdı ey benim nigārım babamuñ üzerinde yağı vardır nice (9) etmek gerek dedi kız turub atasına geldi haber virdi (10) hemān beglerin kağırdı toķsan biñ perî geldiler taht üzre (11) Cihān

Şāh bindi revān oldılar geldiler Murğ-ı Şāh'a ondılar (12)Cihān Şāh geldi gorişdiler Şemsa Murğ-ı Şāh'ın elin öpdi (13) ol gün anda aldılar şabāh oldu ol aradan 'azm [48a] / (1) Kābilistān idüb gitdiler bu yaña Şāh Yamūs ayğu içinde (2) oturdu Keygāl buyurdu al' aya yürüyiş eylediler beş altı (3)ay ulu begler dillerden altı yüz ādem tutdılar al' ada şāh (4) aymūs iken buñaldı bir gice tedbīr idüb iki ādem şalar (5) gice ile taht başub leşker açmak ister tıydılar bunları (6) ortaya aldılar cenk üzre iken nāgāh gökyüzünden Cihān Şāh (7) gördi kim atası zebūn olmuş dīvlere emr itdi dīvler bu leşkeri (8) ardılar şāh aymūs getürdiler oğlunuñ yanına ıardılar (9) badı oğlanı görüb uşşı gitdi yine 'aqlı geldi Cihān Şāh (10) babasınıñ elin öpdi gorişdiler Şemsa dađi geldi elin (11) öpdi bu yaña dīvler o ādem ardılar yüz otuz biñ eri (12) diri tutdılar şāh aymūsun tıtsa olan beglerin (13) urtardılar Keygāl'i tıtdılar bağladılar şāh aymūsun tahtına getürdiler [48b] / (1) periler şāh önünde Kābil ile heb geldiler gorişdiler (2) şükr itdi şāh buyurdu esirleri getürdiler şāh dedi (3) boyunların uruñ dedi ün Keygāl bu sözi işitdi āh (4) eyledi begler tırub ayıtdılar gel müslūman ol dediler (5) barma getürüb müslūmān oldu şāh aymūs yanına getürdiler (6) ilini virdiler ve tıtsalarını azād itdiler şāh Keygāl (7) revān oldu şāh aymūs oğı ile şād olub aldı (8) bu sözi Cihān Şāh Bulıyā'ya hāber virdi her açan kal' a-ı Gevher (9) nigīn'e varma istesem dīvler tahtı götürüb olturdu bir gün (10) bu araya ondu Şemsa şuya girmek istedi alkdı (11) gitdi ben dađi ardınca vardum ve ey medet deyü ağırdı (12) vardum gördüm urd boynun köpürmiş erişüb aldım (13) öldürdüm işidüb dīvler geldiler atasına tiz kişi şaldılar [49a] / (1) bende olmuşdum 'aqlum başuma geldi kemdümi öldürmegi (2) istedüm periler omadılar ayađınıñ ucuna bir azdırdum (3) ben dedim ki ben ölice beni bunda oyasız dedim budur ışşam tamām (4) oldu ışşa-yı Cihān Şāh tamām oldu Bulıyā hāyrān aldı (5) ayıtdı yigit belāyı benim şanurdum seniñ dađi artu imiş (6) dedi Cihān Şāh yol şalıvirdi gitdi giderek bir yaşıl deryāya (7) geldi ol şudan ayağına dürtti deñizi geşdi bir Cezīre'ye (8) geldi gördi orta yerde bir yaşıl ulu ađac var ol (9) ağacın üstünde bir uş oturub tekbīr ve şalavāt (10) getürür ol uş Bulıyā'yı gördi gel dedi Bulıyā geldi selām (11) virdi ol uş selāmın aldı Bulıyā ayıtdı sen ne uşsın (12) ol uş ayıtdı ben cennet uşuyam dedi ol uş ayıtdı (13) ol vatın ādemi hā te' ālā hāzretleri celle celālū umadan [49b] / (1) ıardı iki nesne bile

ıktı bir yüzük bir ‘ařa dört yaprak (2) yaprađıñ birin geyik yedi köpek meşk oldu birin arı
 yedi (3) bal eyledi birin krd yedi ibruşim dzdi bir yerde kruyub (4) kaldı yel dnyyı
 tağıtdı cümle ot ağac andan bitdi ol (5) kuş ayder ben dağı bile çıktım bu ağacı hağ te‘ l
 hazretleri (6) baña mağm virdi yemişlerden ol ye dedi Bulkıy yedi krnın (7) toyrdu
 ayder demizde ben ne cnibe giderin dedi ol (8) kuş ayder uş eb’l ‘abbs gelür aña şor
 dedi Bulkıy (9) ayıtdı ebu’l‘abbs kimdir dedi kuş ayıtdı hızdır dedi (10) benimle
 dostdur dyim gelür katılın yine gelsün dedi saña diyayım (11) dedi bu sözi söylerken
 ıkağeldi bulkıy karşu vardı (12) ayağına düşdi yalvardı baña meded eyle dedi hızdır (13)
 bunıñ hlin şordı Bulkıy ağladı başına geleni haber virdi [50a] / (1) hızdır ayıtdı aña
 ma‘lmdur Allah te‘ l hazretlerinden emr olmayınca (2) benim elimden gelmez imdi
 Allah te‘ l hazretlerine yalvar dedi Bulkıy (3) ayder ey cümle dermn idensin
 bilürsin hlmi (4) y msteğn seniñ luftuñ keremiñ çoğdur habıbiñ Muřafa hağkın (5)
 dedi çoğ ağladı hağ sbhne ve te‘ l hazretleri hcetin kabl (6) ayıtdı hızdırın vahyi ayıtdı
 Bulkıyyı iline ilet dedi hızdır ayıtdı (7) řur imdi dedi elin alub götürdi ağ evleriniñ
 ortasına (8) kd Bulkıy gzin açdı bağdı anasın karşusunda gördi (9) varub grişdi hızdır
 ‘aleyhisselm gyib oldu Bulkıy (10) kışşası burada tamm oldu çünki Cmasb şh-ı
 mrn’dan (11) bu kışşayı diñledi klđdi řh-ı mrn’ıñ ayağına düşdi ayder (12) hım
 baña dağı destr virsiñ ilme gitsem dedi řh-ı mrn (13) ayıtdı ey Cmasb ‘ahduña vef
 ile unutma zinhr hammma [50b] / (1) girme benim koşunca cnuma kıyım dedi bir
 ejderhya buyurdu var bunu kuyudan (2) şaşra çıkar dedi ejderh Cmasb’ı aldı kuyu
 kenrına çıkarı (3) kd ağşam idi Cmasb ardına bağmayub kaçar il yatacağ (4) evlerine
 geldi kapuyı yap yap urdu ierden anası (5) kimsin dedi Cmasb benim geldüm dedi anası
 efgn idüb (6) tiz ‘avreti ile kapuyı açdılar aldılar içerü koıydılar grişdiler (7) knde idüñ
 dediler hlmi şormayın ‘ahd itmişem dimezem dedi (8) ayıtdı ana yoldaşlarım bunda
 mıdır hem benimçün ne didiler dedi (9) anası ayder ayıtdılar ki anı bir eşek ile kaplan yedi
 dediler (10) işidüb Cmasb güldi ayder söylemişler dedi anası (11) ayder oğul ile dime
 anlar şimdi birer havcedir baña dyim (12) işsn iderler dedi Cmasb ayder ana řur yuğarı
 (13) var baña uluların ođu gelsün dedi anası ayder oğul [51a] / (1) ‘ađluñı bařuña dişr
 şimdi anlar bunda mı gelür şabh olsun (2) geldđiñi bileler ola ki grmege geleler dedi

Cāmasb ayder ʔur (3) sen hemān benimçün geldi dön gerü görince gelürler dedi anası (4) ʔurdı havāce göz aldın ʔabusını ʔaʔdı nedir kimsin dediler (5) Cāmasb dedi girdiler havāceye didiler yatıyor imiş (6) ʔaʔdı bu vaʔt niye gelmiş dedi hele ʔul gelsün görelüm dedi (7) nesne isteyü geldi ʔandı ʔarı içeri girdi havāce ayder niye (8) geldün dedi ʔarı ayder oğlum geldi sizi oʔur dedi (9) havāce işidicek dürigeldi ʔarıya ayder anasın evüne (10) var ben daʔı arduñca varam dedi ʔarı döndi gider havāce (11) ʔurıgeldi ādem ʔaldı ol eşekçilere gelün deyü bunlar (12) ayder bu vaʔit bizi ʔağırub ne der ki dediler vardılar bir yere cem^ʕ (13) oldılar ayıtdılar ne dir hāl dediler Cāmasb gelmiş ʔağırdu dedi [51b] / (1) eşekçiler işidüb biliglediler gerçek misin dediler and içüb (2) gerçekim dedi yanıca içmek gerek dediler buña çäre nedir geliñ (3) imdi malumızı her birirmiz bulub bir yere cem^ʕ olub Cāmasb (4) ʔatına varalum bu malu virüb yalvaralım ola kim alub (5) ʔabul ide iş bite dediler ʔāh key hüsrev bu işi duya (6) malumız alub ʔomaz dediler her biri evlerine geldiler girüb baş (7) ʔodılar ayıtdılar ey dānyāl oğlı biz ʔuçluyuz bize ʔıyma dediler (8) malı önünde ʔodular azādliñ olalım dediler (9) unuduñ bunu burada ʔalsun dedi böyle deyüb ʔalkdılar (10) selāmladılar gitdiler anası ve ^ʕavratı ^ʕaceblediler ayıtdılar ey (11) Cāmasb nedir bunlar bunca mal getürdiler dediler Cāmasb (12) ayder maldır yeyelüm içelüm ötesin neyler siz dedi çün (13) ʔabāh oldı eşekçiler cem^ʕ oldılar Cāmasb'a geldiler [52a] / (1) buyuruñ ʔammāma gidelim siz misāfir siz hem teferruce gidelüm dediler (2) Cāmasb ayder ʔammāma girmezem dedi bunlar ayder çäre yoʔdur (3) elbetde girelüm dediler Cāmasb ayder ^ʕahdum vardır girmezem (4) dedi bunlar vaz gelüb soʔbet yarağın gördiler ʔıçub soʔbet (5) itdiler bir iki gün misāfir itdiler andan ʔağılıb gitdiler cāmasb (6) ʔaldı evlerinde yimede ve içmede bir zamān yedi yıl ʔammāma girmedi (7) meger bir gün Cāmasb şehir içinde giderken yolu ʔammāma uğradı (8) ʔammāmcı gördi yalvardı ayder ey cānım cānı ʔuçumuz nedir ki bizim (9) ʔammāma gelmezsin dedi Cāmasb ayıtdı hiç bir ʔammāma varmadım (10) ^ʕahdum vardır girmezem yedi oldı daʔı ʔammāma girmedim (11) dedi ʔammāmcı ayder eyü güzelmiş sin erlik ise ancak olur (12) yedi yıl ^ʕahdın ʔaʔlamak eyü dür dedi cāmasb ayıtdı yedi (13) yıldır ʔaʔların tamām oldı yürü imdi girelüm dedi ʔammāmcı [52b] / (1) önüne düşüb içeri girdi ʔoyındı ʔammāma girdi bir ʔurna (2) başına oturdu ʔaʔıb ʔaharet itdi iki ʔas (3) ʔu düketdi yine ʔalkmak istedi ol

kapu açıldı iki (3) kişi girüben berk tıtdular iş de bulduğ dediler başına (4) uşdılar tiz çık
 deyüben süridiler Cāmasb gördi ki kendüyi (5) tutan sultān kulları kendü kendüye ayıtdı
 Şāh-ı mārān baña (6) ħammāma girme ben ölürem dedi ol dedügi baña gelür ola mı (7)
 dedi Cāmasb ayıtdı ben ne şuç işledüm beni niçün (8) tıtarsız şāha varduğda cevābım
 virdirem dedi bunlar ayder (9) çok söyleme şimdi göresin ħālūñi dediler sultāna iki (10)
 kişi şaldılar Cāmasb kapuya çıkardılar gördi kim iki yüz (11) atlu kapuya geldiler Şāh
 Keyĥüsrev'in veziri Şemhür bile (12) iĥerü girdi gövdesini açub gördi hemān tiz
 kıymetlü [53a] / (1) tonlar getürdiler Cāmasb'ı geydürdiler bir at eri ile oyanı ile (2) fevri
 çekdiler bindürüb öñine düşüb iki yüz kıl şāh sarāyına (3) getürdiler şāhın çavuşları karşı
 geldiler Cāmasb'a ikrām (4) itdiler aldılar cāmasbı sarāya girdiler begler göricek ayağ (5)
 üzerine kalkdılar Şemhür vezir ayıtdı ey Cāmasb cümle saña (6) kıl olalım göre begler
 nice yalvarırlar bunların dilegin kabül it (7) dedi Cāmasb ayder bunlar benden ne diler tek
 elümden gelsün (8) ideyin dedi Cāmasb'ın elin aldı taht üstüne çıktı (9) Şāh ĥüsrev'niñ
 yanına oturdı şāhın yüzün açdı Cāmesb (10) gördi ki bir 'acāyib renc virmiş Allah te'ālā
 yüzi ve gözi (11) olmuş çat çat yarılmış gövdesi daği buña beñzer Şemhür ayıtdı (12)
 ey Cāmasb pādişāh bu ħalde olub sen dermān bilüb (13) itmemen revā degildir dedi her
 kanđı iklimi dilersen al dedi [53b] / (1) Cāmasb 'acebleyüb başım şaldı ayıtdı siz öyle
 şanursız ki (2) atası otlar ĥakim idi bu daği onun oğludur dirsiz imdi (3) diñlegiñ ħālümü
 diyayın dedi yedi yıl oğumağa vardum başarmadım (4) ĥiç bir san'at elimden gelmez
 dermānın allah vire dedi Şemhür ayıtdı (5) bunun dermānı sendedir söz uzatma deyüvir
 dedi döndi (6) Şemhür ayder diñle gel seniñ sırrını açayın dedi (7) Şāh-ı mārāndan bana
 ĥaber vir andan artık dermān yoğdur dedi (8) Cāmasb işidüb fikre düşdi ne 'aceb bildiñ
 dedi (9) Cāmasb ayıtdı Şāh-ı mārān niçe nesnedir ben anı şimdi (10) işitdüm dedi Şemhür
 ayıtdı ey Cāmasb bir yılanı pādişāhdan (11) yigi tıtarsın dedi çok söyleme deyüvir dedi
 Cāmasb ayıtdı (12) sen neden bildüñ ben anı gördüğüm dedi Şemhür'un bir kitābı var imiş
 (13) getürüb oğtdılar her kim Şāh-ı mārān'ın yeraltında göre şoñra [54a] / (1) anı bir yılan
 taşra çıkara ol kişi nice yıl ħammāma girmeye her kaçan kim (2) ħammāma ken belinden
 dizine dek kabğara ola demiş eger inanmazsan (3) kuşađıñ şeş didi kuşağın gördi belinden
 dizine dek kabğara (4) olmuş ayıtdı atamdan toğalı bu nişānımdır dedi Şemhür ayder (5)

gel kerem eyle deyüvir eger dimezsen yavuzluğla dirsın dedi Cāmasb (6) ayder ben anı bilmezem günāhıma girme dedi Şemhūr ayder yedi iqlīm pādişāhı (7) bu hālde ola seni şöyle koyuvirmek yokdur ya dirsın yāhūd (8) ağacıyla dedirdirler dedi bir kula emir itdi işkenceler ide Cāmasb (9) gördi ki ol kul geldi yaqasına yapışub çekdi düşürdi (10) bir iki urunca elemān vir diyayın dedi öyle deyücek yalvarmağa (11) başladılar de imdi didiler Cāmasb aḥvāl nice olduğun (12) evvel ve āḥir aydıvirdi Şemhūr diñledi ayıtdı ol kapuyı bize (13) göster dedi hoş ola dedi at getürdiler bindi beş biñ [54b] / (1) beg bile bindiler ol mağāraya vardılar içeri girdiler çevre yaña (2) oturub ‘aceblediler Cāmasb fikr ayder ‘aceb nice çıkarur deyü (3) ol din düşmānı şemhūr saḥḥār idi bir kitābı var (4) idi içi toptolu efsūn idi eline alub bir efsūn (5) okudu kuyu içine çağırdı ikinci çağırdı okudu üçüncü (6) kez çağırdı okudu gel çık ya yılan dedi kuyunuñ içinden (7) fiğān kopdı kayalar oynadı pencereleriñ zühresi çāk oldu (8) bir zamāndan soñra gördiler kuyudan bir ejderhā çıkageldi başı üstünde (9) bir la‘lden tepsı içinde Şāh-ı mārān oturur Şāh-ı mārān dört yaña (10) nazar eyledi Cāmasb’ı gördü ayıtdı ey bī-vefā nice girdüñ ḥammama (11) andan korkmayub şol kadar and içdüñ nice şadduñ dedi (12) cāmasb gözyaşın dökdi Şāh-ı mārān bile ağladı begler ile (13) ağlaşdılar Şāh-ı mārān ayder nidelim tañrınıñ taqđiri bu imiş [55a] / (1) dedi Şemhūr ilerü vardı tutmağa Şāh-ı mārān gārgarub ayıtdı ey (2) mel‘ün elüñ çek yoḥsa şimdi parmağın şokarın kabkara kül (3) iderin dedi Cāmasb yanına okıdı ayıtdı ey Cāmasb beni (4) al git aç koynuña gireyin dedi ḥaḫ te‘ālā ḥazretleriñ celle celālü (5) taqđiri bu imiş çäre ne dedi Cāmasb koynun açtı Şāh (6)mārān koynuna girdi gitdiler giderken ayder ey Cāmasb nige ben (7) dirsem anı işle dedi sen baña kıyduñ beñ saña kıymayın dedi şimdi (8) Şemhūr evine varır il tağılub gidicek saña dise gerek (9) boğazlasın boğazlama aña vir ol boğazlasun sen kana girme (10) dedi kaçan boğazlar üç päre ider aña şāhidin ādem gelüb (11) alub gitse gerek od yaqub beni çömlege koyub saña ısmarlasa (12) gerek orta gelen köpügin bir şişeye koy tursun şovıyınca (13) şovuduğu vaqtin içesin git var ise gide ikinci [55b] / (1) köpügi geldügi vaqtin añı benüm çün koyasın dise gerek zinhār evvel (2) gelen köpügi içme ikinci köpügi aña virme gizle ol gelüb (3) aña isteyücek evvel gelen köpügi viresin içe ‘acāyib göresin (4) soñrağı köpügi sen içesin için tolu ḥikmet ola dedi imdi (5) unutma benim öğüdüm dedi çün ki bunlar

şehre geldiler Şemhūr'un evine (6) girdiler kalanı tağıldı gitdi Cāmasb ikisi kaldı Şāh (7) mārān gözün yumdu şemhūr ayder boğazla dedi cāmesab ayıtdı (8) ölürsem ben añ boğazlamazam dedi kağıyub şemhūr boğazladı kesüb üç (9)bağş ider bir çömlek koyar od yaçar iki kul geldi ayıtdı gel (10) seni pādīşāh ister dedi Cāmasb ayıtdı ben varayım sen kaynad (11) evvel gelen köpügiñ al şakla içerseñ 'ömrün arta ikinci köpügin (12) al bir şişeye koy ben gelicek baña viresin yanıñda içem belümün (13) ağrısına dermān olur dedi kendü gitdi Cāmasb kaynatdı [56a] / (1) evvel gelen köpügin aldı bir şişeye kodı ikinci köpügin aldı (2) bir şişeye kodı bir yere gizledi bişürüb inderdi Şemhūr kapuya (3) geldi gördi dedi ki nice ayıtduñ tamām oldı evvel ki köpügi şordı (4) ayıtdı birin netdün ayıtdı şimdi ben içdüm dedi ya cismiñ (5) semüz degil dedi ayıtdı yüregüm kaynamaga başladı dedi Şemhūr (6) ayıtdı ben de içeyim dedi eline aldı 'aşkıña deyüb içdi hemān elinden (7) şişe düşdi uvarladı çatladı pāre pāre oldı Cāmasb (8) añ gördi 'acebledi içine korqu düşdi şişeyi eline almaz ayıtdı (9) Şāh-ı mārān vaşiyetidir içeyin dedi aldı şişeyi açdı hemān (10) sā'at gönlü kopdı hikmet açıldı 'ilm hāşıl oldı içeri pür nūr (11) oldı çömlek içinde etler söyledi evvel pāresi ayder beni şāha (12) yedür hoş ola ikinci pāre ayder beni şāha yedür sağ esen (13) ola dedi üçüncü pāresi ayder beni üçüncü gün şāha yedür [56b] / (1) cümle renci gide dedi Cāmasb bu sözi işitdi şād oldı ol (2) çömlegi aldı taşra çıkdı yedi göklerin çarhın hem yıldızlar cümle (3) burūcu menāzil Cāmasb keşf oldı andan yire nazar ayıtdı (4) cümle otlar ağaclar söyledi haşiyetin dedi 'ilm-i tıb ol sebebden (5) tālīf oldı evvel āhir olacaqdır dağı müllhem 'ilm-i Süleymān 'ilm-i nücüm (6) bunlar heb soñra tālīf eyledi andan sürdi şāha geldi içerü (7) girdi başıñ sağ olsun Şemhūr öldi mi siz bākī olun dedi (8) çünkü şāh Şemhūr'un öldügin işitdi melül oldı ayıtdı ne sebep (9) öldüğüne dedi ayıtdı ey şāh Şāh-ı mārān'ı boğazladı çömlege koydı (10) sizden ādem geldi kağırdılar baña ayıtdı sen bunu kaynad evvel gelen (11) köpügin al bir şişeye koy soñra gelen köpügin bir şişeye koy gelicek (12) içem dedi bende öyle ayıtdum geldi istedi bende virdüm içdi (13) hemān çatladı pāre pāre oldı dedi Şāh Keyhüsrev ayder ey [57a] / (1) Cāmasb ya benim hālīm nola dedi Cāmasb ayıtdı şāha ben timār ideyin (2) dedi şāh ayıtdı sen timār itdükdün soñra gam yemezüm dedi Cāmasb (3) ilerü geldi Şāh-ı mārān'ın etinden evvel pāresin yedürdi gövdesi (4) ve kolları hoş oldı ikinci gün bir pāresin dağı yedürdi

yaraları (5) hoş oldu üçüncü gün kıyruğun yedirdi cümle renci gitdi kaldurub (6) hammāma iletdiler aından gerü sarāya getürdiler tahta oturdu ta‘ām (7) getürdiler yedüler Cāmasb yanına alub başına yedi cevherlü tāk (8) urdu ayıtdı beni seven buña hürmet itsün dedi cümle begler gelüb vezīrligiñ (9) kutlu olsun dediler çün Cāmasb vezīr oldu alub evine (10) geldiler kavim kabile heb kutku olsun dediler ol eşekciler cem‘ olub (11) ululuğ kutlu olsun dediler ol aradan gene Cāmasb binüb (12) Şemhūr sarāyına geldiler cümle malın aldılar hağ te‘ālā hazretleriniñ hikmeti ile (13) Cāmasb bir elf bilmez iken ‘ālim oldu Cāmasb bir gün anasına [57b] / (1) ayder ana atamdan baña hiç nesne kalmadı mı dedi anası ayder şol (2) şandığı aç gör dedi çünkü şandığı açdı ol kitāb (3) kâğıdları buldı alub bunları okudu anasına ayder bu kâğıtlarıñ (4) kalanı nice oldu dedi anası atasınıñ aḥvālın deyüvirdi (5) çünkü Cāmasb ol kâğıdları okur bunca ‘ilm andan istihrāc (6) ider ‘ilm ‘ilm-i hūrūfa ‘ilm-i remil ‘ilm-i ‘ilm-i ta‘bīr hem (7) ḥayālāt hem zıll-ı zemīn tāli taḫdīr ‘ilmini daḥi imān islām (8) ‘ilmini ve beyān ve tevbe ve gönül ve takrīr ‘ilmini cümle ḥāşıl itdi (9) ol zamāndan berü yādigār kaldı tariḥ-i peygamber sekiz yüz otuz üç (10) oldu şehir aydınlıqda düzeldi çün Cāmasb nāme tamām oldu (11) vir şalavātı Muştafaya vesselām Muştafaya vesselām hağ te‘ālā rahmet eyleye ol cāniçün (12) fātiḥa iḥsān ide yazan için firāğ fi 21 şehir-i ramazan el mübārek (13) sene-yi şelaşi ve sittin ve elf.

4.3. 06 TBMM LD 1465 Arşiv Numaralı Yazma

[1a] / (1) Muḥammed şalavātü allahümme şalli ‘alā Muḥammedin ve ‘alā āli Muḥammed (2) rāvīleler kavlinde anı gördi kim bir ulu deryā gibi bir ‘azīm (3) göl bāk tūru şuyu var şöyle kim cām-ı muşaffā gibi (4) yanur çevre yanı serāpā yayılmış beyāz mermerden dīvāra (5) ve gölün orta yerinde müdevver yeşil zümrütten bir debe (6) ve ol debeniñ üzerinde bir berrāk şems-i tābān gibi bir nesne (7) tūrur çevre yanına bertev şalmış şöyle ki anuñ (8) nūrından ol ortalıq tölmiş etrāfa berrāk urur meger (9) ol dehlīze giren aydınlıq anuñ bertevinden imiş ve ol (10) berrāk orağ nesneniñ çevre yanlarında bīḥisāb nesnelere (11) görünüyor ki anlar da yıldızlar gibi berrāk ururlar şanāsın (12) bīḥisāb yıldızlar

arasında bir şems-i t̄abān vardır ki cümle [1b] / (1) seniñ nūrını maḥv eylemiş Cāmesab cūnkim bunları gördi (2) denk ve ḥayrān olub bir zamān fikre vardı kendüye (3) ayıtdı ki bu ne ‘ālemdir ki bunuñ gibi nesnelere dūnyā yüzinde (4) görünmiş ve işidilmiş degildi Allah te‘ālā ḥazretine (5) tevekkül idüb varayım her ne ise bari görüb (6) temāşā ideyim ve ne yedigini bileyim deyüb derḥāl şoyundu (7) kaftānının ve gömleğinin başına bağlayub şuya girdi (8) ve ol yeşil debeye toğrı şu içinde yürüdi şu (9) Cāmesabiñ boğazına dek çıkdı Allah te‘ālāya tevekkül (10) olub Allah Allah deyüb yürüdi varub ol (11) gördüğü öyüğüñ dibine yetişdi şudan taşra (12) çıkdı nazar idüb gördi ki ol şems-i t̄abān gibi (13) berķ uran meger bir yeşil gevherden taḥt imiş cümle [2a] / (1) ol aydınlık anuñ bertevinden imiş ki güneş gibi berķ urur (2) gözler kamaşır ve eṭrāfında ol biḥisāb görünen (3) kürsiler imiş kimi altūndan kimi gümüşden kimi tucdan (4) kimi baqırdan biricden poladdan daḥi şöyle (5) muşayķal ve muşanna‘ berrāķdır ki dinilemez Cāmesab bunları (6) görüb ḥayrān oldu tamām bunları seyr idüb (7) geldi ol yeşil zebercedden taḥtiñ üzerine çıkdı oturdu (8) ve eṭrāfına nazar şalub fikre vardı kendüye ayder ki (9) ‘aceb bunda bunları yer altında düzen sebebden düzmişdir (10) yer altında meger bunları beriler düzmişdir ola yoḥsa (11) bu ādem oğlanı gelmek ihtimāli yoḥdur ve berileriñ maķāmıdır (12) dedi bu fikre iken gözüne uyķu geldi Cāmesab dürlü dürlü (13) fikir idüb nolaydı bunlar benim elime taşrada gireydi [2b] / (1) dirken uyudu diñle imdi uyanacak neler görse gerekdir Allah taḥdiriyle (2) neler irecekdir bes imdi ‘āşıkāne muḥammede şalavāt allahümme (3) şalli ‘ala Muḥammedin ve ‘ala āl-i Muḥammed cūnkim Cāmesab uyurdu (4) bir zamāndan şoñra uyķuya ķanub gözlerin acdı (5) ammā ne gördi gördi ki ol eṭrāfında olan iki biñ (6) kürsī idi her bir kürsiniñ üzerinde bir ‘ifrīt ezderhālar (7) ķulac ķulac olub ķurulub yaturlar başların ķaldırub (8) her biri Cāmesab’dan yaña baķarlar gözleri yalab yalab ateş gibi (9) yanarlar Cāmesab cūn ol ḥāli gördi ‘aķlı başından (10) gidüb gözleri ķarardı kendüyi yavi ķıldı cān (11) başına şıcrayub ölüm ḥavfiyla ol şudan cānibe (12) baķdı ne görse şunuñ yüzün daḥi yılan t̄utmış (13) şöyle ki şu yilandan görünemez olmuş cümlesiniñ [3a] / (1) teveccühü kendüden yaña aķub gelürler miskīn Cāmesab (2) kendüden ümīdi kesüb cān ķorķusunda iken nāgāḥ ķulağına (3) bir avāz geldi ki ayder ya Cāmesab ķorķma elem cekme (4) işte irişdim geldim dedi Cāmesab bu onu işidüb (5) ādem avāzı şandı ve bir miķdār ‘aķlı gelüb

şād oldı (6) ve ol avāz gelen ʔarafa teveccüh eyleyüb bağdı gördi ki (7) bir ‘ifrīt ezderhā eger ādem ursa idi (8) ol ezderhānıñ başı üzerinde bir l‘aleden ʔabađ var ol ʔabađ (9) içinde bir sīm hāme beñzer ađce yılanığ kıvrılmış yatur (10) belinden yukarısın ıaldırımış bağar gövdesi yılan ammā (11) şüreti insān bir maĥbūbe kız kız cehresinde iki cānibde (12) siyāh zülüfleri var meger Cġmesab’a ıorığma deyüb fařıĥ (13) lisānla cağıran ol imiř deyi yağın gelicek [3b] / (1) Cġmesab’a selām virdi Cġmesab’a miskīn dağı ayađ üzerine (2) ıalıub du‘ā kılub selāmız aldı ve ol yanān yılanlar (3) cümlesi ʔurub ol yılanığa ‘izzet ve ikrām idüb ıarşu (4) vardılar ve cümle yüz yire urub ĥāl diliyle her biri bir güne (5) kılub ol ezderhānıñ başından ʔabađla ol yılanığa (6) ‘izzet ve ĥürmetle ve adābla alub ol gevhlerden taĥtıñ üzerine (7) ıodılar Cāmesab bu ĥāle ĥayrān ve dembeste ıaldı (8) ol yılanığ yine Cġmesab’a fařıĥ ādem lisānıyla ayıtdı ki (9) yā Cāmesab ıorığma üşenme bizden řāh-ı mārān bu ulu (10) yılanları kim görürsin allah emriyle cümlesi benim kıllarımdır (11) kimi beglerimdir kimi vezīrlerimdir ve kimi behlivānlarımdır ve kimi (12) re‘āyāmdır cümlesi benim ĥükmümde maĥkūmlarımdır allah (13) emriyle hīĥ birisi baña muĥālif itmezler gel berü ayağımda otur [4a] / (1) ve ĥavf göñliñden getür benim şağlığımda ařlā bir birisinden saña zārar (2) degmez ĥavf itme dedi Cāmesab bu sözi eşidüb sevindi (3) řād olub ĥavfı göñlinden ıaldırdı ve alkış ve du‘ā (4) iderek geldi řāh-ı mārānıñ yanında oturdı ve göñline (5) ve bunu inřāallah bunuñ sebebiyle ĥalāř olub cııarım dedi (6) řāh-ı mārān dönüb ayıtdı ey Cāmesab ıarınıñ ac olmağdır (7) netekim ben ʔutsađ iken bu ĥāli görmiş ve aclığ cek.... (8) dedi ve ol yılanlara ʔa‘ām getüriñüz diyü emr eyledi (9) anlar dağı derĥāl gidüb her biri birer yemiş getürdiler (10) kimi elma kimi armud kimi fındığ kimi fıstığ nar turunc üzüm (11) dünyāda ne dürlü yemiş var ise her biri şabları ucundan (12) ʔutub ağızların degirmeyüb ve edeb gözleyüb getürdiler (13) Cāmesab’ıñ öñünde ıodılar řāh-ı mārān ayder ey Cāmesab [4b] / (1) bizde ař itmek bişmez ancak yemiş olur imdi bismillah diyüb (2) buyurdı Cāmesab dağı bunca gün aclığ cekmiş ādemdir başlayub (3) yedi ol yemişlerden murādınca ıarının ʔoyardı (4) Allah te‘ālā ĥāzretine ĥamd ü řenālar idüb řāh-ı mārāna (5) dağı du‘ālar itdi ıalanı yılanlar alub getürdiler (6) döndi řāh-ı mārān ayder ey Cāmesab ne oldu ki bunda (7) geldiñ Cāmesab āh idüb řāh-ı mārāna alkış eyleyüb kendi (8) başından gecenleri evvelinden başladı bir bir

hikâyet eyledi (9) Şâh mārân işidüb ‘acebledi ve ayıtdı ey Cāmesab haber ola (10) hele bir zamân bunda turmak gerek haq te‘ālā (11) başımıza ne yazdıysa görmek gerek eger benim başıma gelen (12) serencāmımı saña hikâye etsem ey Cāmesab diñlemekden (13) uşanırdıñ diyü teselli virdi Cāmesab ayıtdı ki ey [5a] / (1) Şâh-ı mārân ‘aceb size ne hâl ola ki serencāma (2) uğrayasız ‘ale’lhuşuş hizmetiñizde bu kadar ‘ifrît (3) ola Şâh-ı mārân ayıtdıbir kaçâ kim mübrim ola elbetde başa (4) gelür Cāmesab ey şâh serencāmıñızdan nola (5) hikâyet buyursañız diñleyüb biz dañi tesniyyet idelim (6) diñle deyüb başladı Şâh-ı mārân Şâh-ı mārân ayder ey (7) Cāmesab cān diñle imdi neye varır dāsītān (8) Şâh-ı mārân ayıtdı ey Cāmesab meger Mışır ilinde (9) bir ulu begiñ bir yigit oğlı var idi adma bulkıyâ dirlerdi (10) benî isrâil icinde meşhûr ve müde‘âdef kişiler idi (11) Bulkıyâ gâyet şâlih ve ‘âbid ve zâhid yigit idi (12) dünyâya meyli yoğidi leyl ü nehâr okuyub yazub (13) ‘ibâdet ider ve ‘âlim fâşıl yigit olmışdı [5b] / (1) babası uşâd şâh hasta oldu günden güne hastalığı (2) olub kendüden ümîdi kaç‘ idüb dünyâdan âhirete (3) gidecegin bildi benî isrâil uluların yanına cem‘ idüb (4) oğlı Belkıyâ’yı dañi huzûrına getürdi Belkıyâ atasız ol (5) hâlde görüb ağladı ol kavm bile ağlaşdılar (6) şâh ayıtdı ağlaşmañ nidelum cün haq te‘âlânıñ emri (7) böyle cāridir elhük müllah evet oğlı size vaşiyet (8) iderin cünki ben Allah emriyle dünyâdan âhirete naql eyleyem (9) oğlum Bulkıyâyı benim yerime bâdişâhlığa qabûl idüb tahta (10) gecürüñ ve aña iñ‘at eyleñ zîrâ cümleñiziñ ma‘lûmıdır (11) ki arañuzda toğdı ve büyüdi ‘âlim ve ‘âmil zâhid ve her (12) işde kemâli vardır ve himmetlü yigidir dedi cümle (13) ulular şâhıñ bu sözine sem‘ân ve şâ‘aten deyüb qabûl [6a] / (1) itdiler ve ‘ahdelerin Bulkıyâ’yla tazeleyüb bî‘at itdiler (2) ve bâdişâh ile diler döndi oğlı Bulkıyâ’ya (3) dañi iki gözlerinden öbdi ve ayıtdı ki cānım oğul (4) ben saña dimegisin anı bilmeyesin ammâ ben bu kavimden (5) her vecihle hoşnûd idim göreyim seni sen dañi (6) bunları hoş görüb du‘âya fuqarâsın dañi gözedüb (7) du‘âların almağa sa‘yı idesiz deyüb dürlü naşihatler eyledi (8) ve Bulkıyâ’nıñ elin eline alub yüzi üstüne kodı (9) ve berekallah deyüb cānı şîrîn haqqa teslîm (10) eyledi Bulkıyâ yaş acub baqasın cāk idüb (11) ağladı cümle tevâbi‘ levâcık feryâd idüb sarâyıñ (12) ici velveyleyle toldı neylesünler allah emri böyle (13) olıcaq cümle begler ulular dirilüb tehcirin ve tekfinin [6b] / (1) görüb yudılar i‘zârla götürüb kara toprağa defn idüb (2) gitdiler bir kaç gün

etdiler ba‘ dehu Bulkıyā’niñ (3) yas tutanlarıñ toyub şāhā ne tonlar libāceler (4) geyürüb atasınıñ tahtına girdiler (5) ol kavme atası yerine bādişāh oldı bir zamān(6) bunuñ üzerine qaldı her ne müşküleri olsa (7) Bulkıyā fetvā virdi her vecihle halkı atasından yeg (8) görüb gözüb asūde hāl oldılar halk (9) daħi Bulkıyā’ya cān ve başla itā‘ at idüb her (10) emrine muṭi‘ oldılar bir nice müddet şoñra bir gün (11) Bulkıyā anasıyla atasınıñ hāzīnelerin seyr iderlerdi (12) Bulkıyā hāzīnelerde olan mal ve cevāhiri görüb (13) ey gözüm nūru vālidem benim ammā ne ‘aceb kimse imiş [7a] / (1) bunca malı ve cevāhiri cem‘ idüb yağmış āhıretde (2) andan suāl idüb ne yirden alub cem‘ etdiñ (3) eger hāramdan ise ‘azābı muqarrer eger hālālden ise (4)hısābı nolaydı bunlarla āhıret evin ma‘ mūr (5) eyleyüb Allah te‘ ālā rızāsına harc itmiş olaydı (6) ac toyurub cıblaq geyüreydi olanlarıñ (7) burcından hālāş idiydi şimdi kendü āhıretde (8) hısābın virir malı bu fānī dünyāda qaldı (9) diyüb āh itdi böyle gezüb seyrān iderken (10) bir ulu mermer direk gördi ol diregi seyr (11) idüb bakarken direk ardında dīvāra muttaşıl (12) bir qabu gördi lakin qarañu olmağın bir hoş (13) teşhīş olunmaz emr itdi şem‘ a götürdiler Bulkıyā ol [7b] / (1) şevkle qabuyı bir hoş gördi ol qabu şöyle (2) dīvārla bile yabmışlar ki dīvārdan fark olunmaz (3) Bulkıyā ol qabuyı acdırub icerü girdi gördiğim (4) bir gecidiñ hücre ortasında bir ulu mermer üzerinde (5) bir küçük bulāddan şandıq turur kilidi elmasdan (6) Bulkıyā ‘acebleyüb şandığı taşra çıkardı (7) bir üstād getürdüb kilidin acdırdı Bulkıyā acdı (8) gördi ki icinde bir kitāb var kıtabı eline alub (9) nazār itdi müṭāla‘ a kıldı gördi kim āhır zamān (10) peygamberi seyidü’l enbiyā Muḥammed ‘aleyhişşalatü (11) vesselām hāzretiniñ na‘ t-ı şerīfi ve evşāf (12) laṭīfi ve āliniñ ve evlādınıñ ve aşhābınıñ rıdvānu (13) İlahi ‘aleyhim ecma‘īne evşāf-ı şerīfeleri [8a] / (1) kütüb-i semāviyeden alınmış ve Tevrāt’dan ihrac olunmuş (2) Bir maqbūl kitābdır Bulkıyā ol kıtabı öbdi ve yüzüne (3) gözüne sürüb bağrına başdı ve gözlerinden ḥasret (4) siyülābın revān idüb hāzret-i Muḥammed Muştafāya (5) ‘aleyhişşatü vesellām cān u dilden ‘āşık-ı şādık (6) oldı oradan çıkub kendi ḥalvet-i hāşşına (7) geldi ve dāyim ol kıtabı acub oqur aqlardı (8) günden güne oquduqca ‘aşkı ziyāde oldı bir gün (9) fikir idikim tāc ve tahtı bırağıb Mekke-i mükerreremeye varub (10) Muḥammede varub yola ve didāriyla müşerref olunca (11) hizmetinde qala bu ‘aşkile ve muḥabbetle yerinden (12) tırdı vālidesine gelüb ayağına

düşdi (13) ve elin öbüb helâllik diledi gitmek izin talep etdi [8b] / (1) anası ağlayub feryād etdi āhir cāre idemeyüb (2) oğlını öbdi ve kıocdı ve icāzet virüb var imdi (3) seni ol hāzretiñ ‘aşkına fedā itdim didi ve el (4) acub oğluna du‘ālar eyledi bulkıyānıñ ‘aşkı aña daħi (5) te‘şir itdi bir hücreye girüb tã‘ate meşğül oldı (6) Bulkıyā ‘azm idüb oradan şama tıgrı gitdi (7) bir gün yolu deryā kenārına uğradı gördi ki gemiler müheyyā (8) bir gemiye binüb revāne oldı bir gün bir cezīreye gelüb (9) bıraқdılar ve gemi halkı şulandılar gemiciler daħi gemiye (10) şuların alub kıobardılar rüzigār muvaffaq (11) olmağın yelken acub deryā yüzine cekilüb (12) gitdiler Bulkıyā’yı Cezīre’de kıaldığın görmediler meger (13) Bulkıyā daħi cezīreye cıķub ba‘zı eţrāfın temāşā idermiş [9a] / (1) bir köşede uyuyub kıalmış nice zamāndan şoñra uyanub (2) gözin acdı ‘aceleyle kenāra gelüb gemiye baқdı gemi (3) nice mīl deryāya acılmış gitmiş āh idüb ziyāde (4) melūl oldı neylesün bir cāre idemeyüb ol cezīre (5) icinde ğāmnāk gezerken nāğāh kıulağına bir geldi (6) niye ki deyü ol tıarafa teveccüh itdi kıulağına tesbīh āvāzı (7) tıokundı daħi ilerü varub gördi ki bir ulu dere (8) Bulkıyā dere başına gelüb baқdı ne gördi meger ol (9) dere ‘azīm ulu yılanlarla tıolu tesbīh iden anlardır (10) Bulkıyā dikќatle nazar itdi gördi ol yılanlar anuñ gibi (11) ulu yılanlardır ki her bir yılan üç yüz arşun (12) örenleriñ zehresi cāk olur ammā tesbīh ve tehlīl (13) idüb şavt-ı hāzīn ile lā ilahe illallah Muħammeden resūlullah [9b] / (1) zikirle meşğüller Bulkıyā daħi hāllerini görüb ve Muħammediñ (2)‘aleyhisselām ism-i şerīfi sem‘ına yetişecek ‘aşk nūrı (3) kıalbini münevver itdi ve gönünden havf kıalkub bī-ihtiyār (4) daħi yakın vardı ol yılanlar daħi baқub Bulkıyā’yı (5) gördiler kıudret-i hākla ol yılanlarıñ iclerinden birisi (6) lisān-ı fasīh ile söze gelüb Bulkıyā’ya suāl eyleyüb (7) sen ne sin ve ne dürlü cānavarsın hic bizim seniñ gibi (8) gördüğümüz yokdur dedi Bulkıyā ayıtdı ben ādem oğlıyam (9) ve benī isrāīl kıavminden ve Muħammed Muştafānıñ ‘āşık-ı (10)ādı kııyam deyü aħvālin beyān eyledi cün yılanlar bunu (11) eşitdiler hāy ādem oğlanı böyle mi olurmış (12) deyüb cümlesi tıañşdılar ve baқışdılar ve ayıtdılar ki (13) biz herkiz ādem oğlanı neydigin ve İsrāīl kıavmi neydigin [10a] / (1) bilmeziz kim idüğün bilmeziz dediler Bulkıyā ayıtdı (2) ya siziñ tesbīhiñiz ve zikriñiz Muħammeddir nicün bilmezsin (3) ve cün bilmezsiz ne sebeble zikr idüb kendüñüze tesbīh (4) kııldıñız dedi yılanlar şordılar ki adıñ nedir Bulkıyā’ dir (5) dedi ayıtdılar ki yā Belkıyā saña cevāb virelim imdi (6) bir hoş

diñle dediler Bulkıyâ dağı söyleñ imdi (7) işidelim dedikde yâ Bulkıyâ hıc sen cehennemı
 gördüğün (8) var mıdır Bulkıyâ ayıtdı görmedim ammâ tañrınıñ (9) kiñablarında yazar
 okuyub vaızığın işitdim dedi ayıtdılar (10) ey Bulkıyâ imdi bilmiş ola ki bizim mekânımız
 cehennemdir (11) hağ te‘âlâ bizi ‘aşiler ‘ağubet icün hağ itmişdir (12) ve tāmūda ne kadar
 mekânlar var ise ve mağlūğ var ise (13) kāmunuñ üzerinde Muğammed adı vardır [10b]
 / (1) ve cümle tāmū ehliniñ tesbīhi lâ ilāhe illallah Muğammed (2) resūlullahdır biz dađı ol
 sebebdendir ki Muğmeddi (3) görmedik bilmeziz lâkin mâ‘mūruz bu tesbīhi okuruz
 dediler (4) Bulkıyâ cün bu sözleri işitdi ‘aşkı ve muğabbeti dağı (5) ziyāde oldı Bulkıyâ ol
 yılanlara yine şordı ki (6) yâ nicün tāmūdān cıqub bunda geldiñiz yılanlar cevāb (7)
 virdiler ki tāmū ile bir kere şulayub nefes virür alur (8) yazın nefes virir ol nefesle
 bizcileyin nice mağlūğ (9) bile cıkarub dünyāya bırağur ve kış yine nefes (10) ceküb
 aldığda yine cümlesin alub getürür tāmūda (11) mekânlarımıza varuruz dediler Bulkıyâ
 yine şordu ki tāmūda (12)sizden ulu yılanlar var mıdır ayıtdılar ey Bulkıyâ ne (13)
 söylersin tāmūda ulu yılanlar vardır hağ te‘âlâ [11a] / (1) anları zālimler icün hağ itmişdir
 ki bizim yılanlar (2) burnından girüb gitse aşlâ bilmeye ve toymaya dediler (3) Bulkıyâ
 ol yılanlardan hağberleri eşidüb (4) ah eyledi ve ağladı oradan yılanlara vedā‘ eyledi (5)
 deñiz kenārına geldi ve deñiz kenārın tūtub gitdi (6) giderken hikmet-i hüdāyla bir kimseye
 rāst geldi (7) ol adanıñ kenārında tūrur aşlâ kimse yoğ etrāfa (8) cüst ü vücūd eyledi aradı
 kimse bulmadı (9) bildi ki deryāniñ gelüb orada alışub (10) kalmışdır hemān Allah
 te‘âlâ hağretine tevekkül idüb (11) gemiye bindi ve aletlerin yetdikçe kullānub (12)
 deñize sürdi bir zamān deryā yüzinde gitdi nāğāh (13) rüzigār kobdı gemi sürüb bir
 cezireye dağı [11b] / (1) getürüb kenāra irdi Bulkıyâ gemiden cıqub gemiyi kenāra (2)
 bağladı kendi ol cezireniñ tağlarına cıqub(3) gezdi nāğāh gezerken bir debeniñ üzerine
 cıqub bağdı (4) öte cānibde bir şağrā gördi lakin ol yılanlarla tobtolu (5) veli ortalarında bir
 ‘ağim zift gibi siyāh ezderhā baş (6) üzerinde bir la‘leden tağak icinde bir ağce yilancık
 ādem (7) şūratlu lisānı faşih ādem dilin söyler ve ol cümle (8) yılanlara ve ezderhālara
 hūkm ü hūkūmet eyler cümlesi (9) dađı anuñ buyuruğuna fermān olmuşlar Bulkıyâ anları
 (10) görüb dağı yağın varub ol la‘leden tağak (11) icinde olan yilancığa toğrı selām (12)
 virdi ol dağı selāmın aldı ve ne kişi (13) sin diyüb suāl etdi Bulkıyâ ayıtdı ādem oğlıyam

[12a] / (1) benī isrāīl kâvmindenem adım bulkıyâdır âhîr zamân peygamberi (2) Muḥammediñ ‘aleyhisselâm ‘âşık-ı şâdıkıyam anı isteyü (3) çıkdım taḳdîr-i ḥüdüyla bu araya geldi deyüb (4) evvelden âhîret başına gelenleri bir bir ḥikâyet idi ve ayıtdı (5) çok ‘acâyib gördüm ammâ seniñ gibi âdem şüretinde (6) yılan görmedim dedi ol yılancık ayıtdı ki ya Bulkıyâ (7) ben Şâh-ı mârânem adım Yemlîhâ’dır ḥaḳ te‘âlâ bu yılanlarıñ (8) kavmine bâdişâh eyleyüb anları benim emrime muṭî‘ ve (9) ḥükme musahḥar eyledi Câmesab Şâh-ı mârân’a ayıtdı ki ey (10) şâh sizden ğayrı bir Şâh-ı mârân daḥi var mıdır Şâh-ı mârân (11) Şâh-ı mârân güldi ve ayıtdı ki ey Câmesab ḥaḳ te‘âlâ (12) bu ‘aşırda benden ğayrı Şâh-ı mârân göndermedi ol (13) Bulkıyâ’yla buluşub şanduka koydukları Şâh-ı mârân [12b] / (1) benim Câmesab eyledi dönüb yine ayıtdı ey şâh Bulkıyâniñ (2) aḥvâli neye vardı Şâh-ı mârân başlayub ayıtdı ey (3) Câmesab diñle imdi cün Bulkıyâ benimle görüşüb (4) şöyleşdik benimle vedâ‘ eyleyüb gitmek ḳaşd eyledikte (5) aña emânet etdikde âhîr zamân peygamberi Muḥammed Muştafâya (6) ‘aleyhişşelâtü vesellâm mülâkı olmaḳ müyesser olursa (7) benim selâmım aña degüb idesin ki yılanlar şâhı (8) Yemlîhâ saña ümmet olub imân getürdi bu söz (9) saña emânet olsun didim andan soñra emr eyledim (10) yılanlar varub Bulkıyâ’nıñ gemisi ṭoldurdılar ṭâğdan (11) meyveler taşıyub mâlâ mâl itdiler Bulkıyâ daḥi vedâ‘ idüb (12) gemiye girdi ve Şâm’a vardı andan daḥi beyte’l-muḳaddeme (13) vardı bir kac gün anda ḳaldı râviler eşidüb rivâyet etdi ki [13a] / (1) beytü’l-muḳaddese bir ulu şeyḫ ve ‘âlim kimesne var idi (2) adına ‘affân dirlerdi ‘ilm ve ḥikmetde ve ‘ilm ü nücûmda (3) ve heybetde ve ‘ilm-i ṭıbdâ aḳrânı yok idi bir gün ol (4) şeyḫ ‘affân kitâblarına müṭâla‘a iderken ḥazret-i Süleymân (5) beyğamber ‘aleyhisselâm dıvlere ve perîlere vuḥûş ve ṭuyûra rûzi (6)ğara ḥükm itdi ve anuñ ḥâteminde olan ḥaşşa bilüb (7) buldı ve âhîrete intiḳâlinden soñra aşaf bin (8) meyyitini yedi deryâda öte size de zaḥme icinde (9) taḫta düzüb anda ḳoduğın bildi göñlüne bu sevdâ (10) düşdi ki bir ṭarîḳle anda varub ḥâtem-i Süleymân barma (11) ğından alub kendü barmağından gecürüb süleymân (12) ola ve dıvler ve berîler vuḥûş ve ṭuyûr musahḥar ola (13) anlarıñ ḳuvvetiyle zulumâne varub ḥayâtı bulub ice [13b] / (1) ve ḳıyâmete dek ölmeye bu kere yedi deryâyı gecmek neyle (2) müyesser olur diyü kitâblarına müṭâla‘a itdi anı daḥi (3) buldı ki bu dünyâda bir ağac ḥalk olunmuşdur anuñ (4) şuyunu ayağına süren

kimse yedi deryâyı gece ayağına şu (5) şu buluşmaya kara yerde yürür gibi yürüye ammā ol ağacı (6) bulmağa cāre budur ki Şāh-ı mārānı bulub şanduka (7) koyu ve bilesince getüre her kande varursa cümle otlar (8) ve ağaclar aña söyleyüb kendinde olan hāşşaları (9) söyleyüb haber vire ol tarikle ol ağacı bula (10) ‘Affān bu fikirle gezüb Şāh-ı mārāndan haber olmak için (11) bulduğı seyyāhlarla ve bāzırgānlarla ve müsāfirlerle buluşub (12) söyleşüb haber şordı bir gün beytü’l-mağdis (13) şehrinde gezerken Bulkıyā’ya rāst geldi bildiğim müsāfir [14a] / (1) ve ğarīb kişidir yanına çağırub hālın şordı (2) ve aḥvālinden teftiş eyledi Bulkıyā daḥi başlayub (3) kimiñ oğlu olub ve Muḥammed ‘aleyhişşalātü vesselām (4) ne tarikle ‘āşık olduğın bir yer ḥikāyet iderek ol (5) cezīrede Şāh-ı mārān rāst geldiğin diyücek (6) ‘Affān yerinden tırub hemān Bulkıyā’yı kōcdı ve bağına (7) başub iki gözlerin öbdi ve ayıtdı ki ey Bulkıyā (8) şükür ki dünyā göziyle seni gördüm sen benim akrabamdansın (9) benim atam seniñ atanıñ ‘amīyyisidir tır imdi eve gidelim (10) diyüb hānesine alub gitdi önüne ta‘ām getürüb (11) yedirdi nefis şerbetler icirdi ba‘del‘ta‘ām kelimāne (12) başlayub ayıtdı ey Bulkıyā dirler seniñki Muḥammed Muştāfāya (13) ‘aleyhisselām yetişesin Bulkıyā daḥi ağlayub dünyāda [14b] / (1) murādım hemān olur dedi ‘Affān ayder ey Bulkıyā Muḥammed’e (2) āḥir zamān beyġamberidir āḥir zamān gelecekdir ol zamāna (3) ādem ‘ömrü yetişmez eger benim sözümü tıub baña rām (4) olursān ben saña sebep olayım Muḥammede yetişesin (5) dedi Bulkıyā anı eşidüb şād oldu (6) neylesün ‘āşık ve şādık mişkīn ma‘şūkına yetişirsin (7) dedigin gercek şanub biñ cānile sözün kabūl (8) eyledi ‘Affān ayıtdı imdi bize cümleden mühim (9) ve lāzım olan oldur ki evvel Şāh-ı mārānı alsa (10) getürelim şanduka koyalım deyüb üstādlara (11) bir demirden küçük şanduk düzdirdi ve cümle levāzımı (12) ne ise hāzırlayub iki billürdan kadeḥ aldı (13) ve ve süd daḥi getürdi Bulkıyā ve ‘Affān [15a] / (1) bir gün çıkub kandesin Şāh-ı mārān olduğı cezīre (2) deyüb gitdiler deryāya gelüb gemiye girdiler sürüb (3) Cezīre’ye geldiler ‘Affān Bulkıyā’yla gemiden çıkub geldiler (4) Şāh-ı mārān olduğı mekānıñ yanında ol şandugı acub (5) kadeḥleri şanduk icine kōdı birine süd kōdı (6) ve birine tōldurdu ve acık koyub gitdiler (7) bir maḥfi yerde gizlenüb şandugı gözetmege meşġul oldılar (8) bu maḥalle geldikde Cāmesab ayıtdı ey şāh ‘aceb (9) ḥikmetdir ki sizi böyle ‘āḳil iken ve yanūuzda bu deñlü (10) ezderhālar mevcūd iken nice şayd itdiler ve ne ḥile

(11) etdiler dedi Şāh-ı mārān ayıtdı ey Cāmesab cān (12) taq̄dīr-i hūdā elbetde gelüb zāhir olsa gerekdir cūn (13) şanduğı anda q̄omışlar ben bilmedim ol gūn tenhāca ol maħalde [15b] / (1) gezūb seyrān iderdim ol şanduğı görüb yanına vardım (2) icinde q̄adeħle sūdi görüb icine girdim sūdden (3) bir miq̄dār icūb daħi icdim taq̄dīr-i hūdā (4) mest olub şandux icine yatmışam meger ‘affānla (5) Bulqıyā benim dūřdūğim görürlermiş şanduxıñ q̄abağın (6) q̄abayub beni götürüb gitmişler ‘ale’l‘acele gemiye girüb (7) deñizi öte gecmişler benim ĥod ĥaberim yoħ üç gūn (8) üç gece gecmiş řoñra ‘aqlım başıma geldi ‘Affān’la (9) Bulqıyā’nıñ söyleşdiklerin eşitdim söyleşdiler ĥāřıl ol kelām (10) beni şanduxla tağlarda ve řaħrālarda gezdirdiler cūmle (11) nebātāt ve eřcār kuddiyetle ĥaqqla lisāna gelüb ben filān (12) derde devāyım ve fulān maraza řifāyım ve bende fulān ĥāřřa (13) vardır deyū söylelerdi bir gūn bir ağacıñ yanından [16a] / (1) gecerken ol ağac söze gelüb her kim benim şuyumu ayağına (2) sūrse yedi deryāyı gecüb gide q̄arada yürür gibi yürüye (3) dedi ‘Affān bunu işidüb şükür etdi ve ol (4) ağac altına endiler ve ol ağacıñ dallarından kesüb (5) ve yabrağından şıqub şuyun aldılar ve şişelere q̄oyub (6) ağızın bağladılar birbiriyle şanışdılar ve şanduxıñ q̄abağın (7) acdılar ben daħi ĥāřır idüb şıcrayub geldi kim yire vardım (8) ve dönüb çağırdım ve ayıtdım ey ‘Affān bedkār biliglig ol (9) etdiğıñ ĥile vücūda gelüb Süleymān maħlūqāta ĥükūmet (10) idesi degilsıñ ol q̄ulağından cemk hemān(11) ancak cekdiğıñ zaħmet yanına q̄alır belki bu yolda başdan (12) cāndan daħi gecüb helāk olursın dedim ‘Affān (13) cūn yandan bu sözleri eşitdi baña ayıtdı ki yür [16b] / (1) q̄olayına git bize işimiz bilürüz dedi ben ayıtdım eger (2) sen iřiñi bilsıñ şanduxdan beni q̄oyuvirmeyüb (3) dirlik otun bulub anıñ şuyumu icirdiñ ve olunca (4) ĥasta olmazdıñ dedim ‘Affān ġazaba geldi ve ayıtdı (5) yürü var elimizden ĥalāř olduñ dedi ol (6) aradan gitdim deryā kenārına geldim bir gemiye kimse görmedin (7) girdim ve ol cezīreye varub gemi ĥalkı řuya çıqdılar (8) ben daħi uğurlayın çıqub yine taħtımaya geldim yılanlar beni (9) görüb yüzlerin yere urdılar ağlaşdılar ey bizim (10) bādiřāħımız sen q̄ande idiñ bunca gündür ĥālımız diğeri gūn (11) oldu ulularımız kecilerimizi yemege başladı dediler (12) ben daħi başıma gelen serencāmı ĥikāye itdim ayıtdılar (13) eger izniñ olursa varalım ol kişileri bulub [17a] / (1) helāk idelim ben izin vemeyüb gecidden gecdim taq̄dīr-i (2) hūdādır gitsinler ammā ol zamān ol Cezīre’den (3) göcdüñ q̄af iqlimine

varub anda kışladıķ yazın (4) yine bunda gelüb yazlarız dedi Cāmesab āh itdi (5) çok ağladı Şāh-ı mārān ayıtdı ey Cāmesab (6) ağlama hālimize şükür idelim ne gelürse Allah’dan (7) gelir yine her derdiñ dermānın viren Allah’dur (8) Cāmesab ayıtdı ey şāhım ‘aceb bu derd mi ki daħi (9) bir dermān ola mı ki Şāh-ı mārān ayıtdı ey (10) Cāmesab murādiñ nedir ki ta böyle ağlarsıñ dedi (11) Cāmesab ayıtdı ey şāhım nola bir kuluña emr it señiz (12) ben derdimden bī-cāre kabu ağızına çıkarub azād itseñ (13) ben daħi varub h̄asretlüme buluşub olunca saña [17b] / (1) du‘āda olsaķ dedi cün Şāh-ı mārān bu sözi işitdi (2) başım şaldı el eyledi ve ayıtdı ey Cāmesab(3) bu sözi biz daħi diye bu olacaķ degildir kışa yaķın (4) olucaķ k̄afa gidelim o iķlimleri daħi var seyrānile yine (5) bahār olduķda bu diyāra gelürüz Cāmesab Şāh-ı mārānla (6) bu sözleri işidüb bildi ki kendü murādi olmadı (7) ebsem oldı rāvi bir gün yine Cāmesab Şāh-ı mārānla (8) şoħbet iderken ayıtdı ey şāh ol zamān sizi (9) şandukdan azād etdikden soñra ‘Affān’la Bulķiyā’nıñ aħvāli neye vardı (10) haber aldıñız mı Şāh-ı mārān ayıtdı biraz dahi emr etdim (11) varub Bulķiyā şehirden bir ādem kabdılar getürdiler ol ādemden (12) bir bir haber alub yine azād eyledim rāvī cün Bulķiyā Allah emriyle (13) nice yıllar gezüb ‘acāyibler gördi evine geldikde ve aħvālinden [18a] / (1) böyle hikāyet ve bugüne rivāyet eyledi ki cün andan ‘Affān’la (2) ‘azim raħme-i Süleymān idüb gitdiler bir gün deryā kenārına (3) gelüb ol şudan ayaklarına sürüb deryā üzerinde (4) yürüdüler şöyle ki yeryüzünde yürür gibi yürüdüler ve der (5) yāniñ icinde nice dürlü maħlūķāt seyr etdiler h̄aşılı yedi (6) deryāyı gecüb bir gün bir yeşil taģa yetdiler ol (7) taģıñ taşları kıymeti cevāhir ve ağaçları ‘ūd ve şandal (8) ve baķķām ve tobrağı beñzer onları sünbül ve reyħān ve za‘frān (9) şuları kuşları tūtī ve kumru ve turāc cün (10) ol ‘acāyibānı gördiler haķ te‘ālā anıñ kudret şun‘ına (11) hayrān oldılar ol daħi gezüb seyrān iderken bir ulu (12) daħmeye rāst geldiler ve yarusi ve ‘abbūķa (13) sevcekmiş anı temāşā iderken bir ‘amūd üzerinde birkaç [18b] / (1) satır yazu gördiler okuyub bildiler ki Süleymān ‘aleyhi (2) selām daħmesidir şād olub şükür ve h̄amd itdiler hemān ‘Affān (3) ol daħmeniñ tılsımların bozub icerü girmege sa‘y itdi (4) eger nice bozduğın bir yer zıkr idersek söz t̄avil olur (5) h̄aşıl-ı kelām ‘ilim ve hikmet kuvvetiyle kabularından olan (6) tılsımātı bozub icerü girdiler ammā gördiler gördiler ki bir (7) ‘azīm muşannā‘ k̄ubbe ortasında bir taħt

altından ve ol (8) tahtıñ ayakları hām gümüşden ve her ayağı yeşil cevheri (9) taşdan kürsiler üzre konulmuş ve eṭrāf dīvāları (10) dürlü şan' atlarla bünyād olmuş dürlü kıymeti cevāhirlerle (11) müzeyyen gözler kamaşır ve ol tahtıñ üzerinde 'ācdan (12) bir tābūt tābūtuñ icinde nazük yatur güyā ki havāya (13) varmışdır öñünde dürlü cevāhirle müzeyyen kumaşlar [19a] / (1) başında mücevher tāc üzerinde gecüb yatub şöyle ki (2) ol cevāhiriñ her biri nice rüm hārācı deger ve ol (3) ahtıñ dört yanında altından düzülmiş dört ezderhālar (4) yatur her biriniñ ağızına birer şebcirāk komuşlar ki anlarıñ (5) bir nūru eṭrāfa ṭoğunub dahmeniñ pür ziyā olmuş (6) şöyle ki gözler kamaşur cün Bulkıyā ol temāşâyı (7) gördi göñlüne kōrku ve heybet düşdi ditremek (8) ṭıtdı gövdesinde olan kılları diken diken oldu (9)dönüb 'Affān'a ayıtdı yā şeyḥ gir bu ol Dāvud beygamber (10) oğlu Süleymān degil midir ki ḥaḫ te' alā Tevrat icinde (11) Musa beygambere bildirmişdir 'Affān ayıtdı belī Bulkıyā (12) ayıtdı ki imdi bunuñ yüzügin kimse almaz 'Affān (13) ayder niçün Bulkıyā ayder anuñcün ki bunu Allah der [19b] / (1) Allah te'ālādan dilemişdir kimsa müyesser olacaḫ degildir (2) gel gidelim ziyāret itdigiñiz yere varalım kendi (3) işimize gidelim dedi 'Affān bu sözleri işidüb (4) gāzaba geldi ve ayıtdı ki sen fāzi' ol ki göresin (5) ben yüzügi nice aldum Bulkıyā ayıtdı vallah ben ziyāde (6) kōrkarım bu yolda helāk olavuz 'Affān Bulkıyā'ya (7) esmādan ba'zı isimler öğretti bunları oḫu göñlünden (8) ḥavf gitsün dedi Bulkıyā bir köşede ḥavf-nāk (9) siñüb esmāya meşḡul oldu 'Affān daḫi esmālar (10) oḫuyub oḫuyu tahta ṭoḡrı yürüdi cünki (11) tahta yakın geldi nāgāh tahtıñ elinden bir ezderhā (12) ḡızḡırub karşı geldi ağızın acub ateşler sacdı (13) şöyle ki maḡāraniñ ici ateşle ṭoldı [20a] / (1) Bulkıyā ṭırdığı yerde kōrkusından siñüb ḫaldı (2) Allah Allah deyüb kendüden ma'yūs oldu ammā 'Affān (3) aṣlā ḥavf itmeyüb cüret birle daḫi ilerü vardı (4) ammā ol ezderhā bir kez daḫi ebleh 'azub ağızından ateşler (5) sacdıḡı dahmeniñ ici bür āteş oldu lākin esmā (6) ve efsün kuvvetiyle kār itmez ezderhā bir kez daḫi (7) var hayḡırub ḡudret ḥaḫḡıyla lisāna gelüb faşih (8) söyledi ve ayıtdı ey mer-dīde baña ḫande gelürsin (9) dön girüye yoḡsa seni helāk iderim ben ḫazret-i (10) Süleymāniñ türbesi görücüsiyem hic kimse sencileyin (11) küstāhlıḡ itmemişdir dedi 'Affān ayıtdı ey yılan (12) epsem olub yañaram ol yoḡsa saña bir efsün (13) oḫudum şimdi ṭırdıḡuñ yerde kōrur ḫalursın [20b] / (1) dön gerüye ben Süleymān yüzügin almaḡa

geldim almayınca (2) dönmezem ezderhâ tekrâr ateşler şacdı şöyle (3) kim anuñ heybetinden tağlar ve deryâlar yangulandı (4) ‘âlem şarşıldı ammâ ‘Affân ğaybete almayub bî bâk (5) yürüdi takim gelüb tahtıñ üzerine kıadim koyub (6) cıkdı ol hâlde ‘âlem-i meleķütđan ve ‘âlem haberünde (7) olan melâike ğayrete varub baķışdılar ve ayıtdılar ki (8) ilahi seniñ kıudretiñ çok Süleymân du‘âsını kıabul kıılıb (9) hâtemi andan ğayrıya müyesser degil iken ‘Affân alub mülki (10) hüküm idecek midir yoħsa dediler nâğâh ol hızda (11) ğaķ te‘âlâ Cebrâil ‘aleyhisselâma ğıţâb idüb (12) yetiş ‘Affân hâtemi almasun dedi ol ezder ise (13) tekrâr be tekrâr ateşler şacub ey ‘âşî [21a] / (1) ve bederkâr tañrı istemiyle baña ‘azîm olduñ ğaķ te‘âlâ saña (2) ‘azîm olsun dedi ‘Affân ise çok söyleme baña (3) muţî‘ ol gör ki ben Süleymân’ıñ hâtemin nice aludem deyüb (4) ğazret-i Süleymân ‘aleyhisselâm dağı yaķın ve kıul (5) şoyundu kim mübârek barmağından hâtemi ala derğâl Cebrâil (6) ‘aleyhisselâm yetişüb geldi ve bir kez eyle heybetle çağırdı kim (7) on sekiz biñ ‘âlem zelzeleye vardı gökler yıķılıb yere (8) gecdi ve cümle-i ‘âlem bir kezden helâk oldu şandılar (9) ‘Affân hemân bî-mecâl oturdu düşdi ve iki elleri (10) yüzüğe toķundu kıudret-i ğaķla yüzüğünden bir âteş (11) zâhir olub bildirim var ‘Affân’a toķundu gibi ‘affân kül olub (12) yere döküldi helâk oldu ‘aşķla ve şevķle Muğammed’e (13) şalavât allahümme şalli ‘ala Muğammedin ve ‘ala âli Muğammedin [21b] / (1) râvîler şöyle rivâyet iderler ki cün ‘Affân bedkâr helâk (2) oldu Bulķıyâ’nıñ ol heybetinden ‘aķlı ğidüb düşdi (3) ba‘de zamândan şoñra ‘aķlı başına gelüb kıaldı ve âh (4) eyleyüb ğavfla dört yanına nażar şaldı nâğâh cebrâil (5) ‘aleyhisselâmı ğördi beyâz toñlarla bir muğtesem benî âdem (6) şüretinde Bulķıyâ ilerü gelüb selâm virdi ve ağladı (7) Cebrâil ‘aleyhisselâm yâ Bulķıyâ ağlama ğöñlüñden ğavfı ğider (8) ğaķ te‘âlâ saña ‘inâyet itdi ğazret-i seyyidi’lmürselîn (9) Muğammed ‘aleyhişşalâtü vesselâm ğürmetine seni âteş yaķmadı (10) zîrâ ğöñlüñde aña muğabbetin vardır yâ Bulķıyâ her kim kıalbi ol (11) ğabîbiñ ‘aşķı ve muğabbeti birle münevverdir ekâbir âteş kıâr itmedi (12) künden ğayrı cehennemıñ âteşi dağı yaķmaz belki cehennem ğarâm (13) olur ve kıyâmet ğavfindan emîn olur deyü teselli [22a] / (1) virdi Bulķıyâ ‘acabâ kıalub böyle yerlerde âdemî zât (2) mıdır ve sen kimsin ki baña böyle tesliyyet virdiñ (3) ve benim Bulķıyâ idigim ne bildiñ dedi Cebrâil ‘aleyhisselâm (4) Bulķıyâ’ya kendüyü bildirdi derğâl Bulķıyâ Cebrâil’iñ (5) ayağına düşüb

yüzün sürdi ve ağladı ve başına (6) gelenleri söyleyüb ‘Affân’ın kendüyi itdüğün (7) ve kendü daği hazret-i Muhammed ‘aleyhisselâm vâşıl olmak (8) sevdâsıyla añaram olduğün bildirdi ve böyle mağûf (9) yerlerde kimsem yok hâlim nice olaser deyü tekrâr ayağına (10) düşüb müdded istedi Cebrâil ‘aleyhisselâm yâ Bulkıyâ (11) ‘Affân cezâsın buldı sen Muhammed ‘aleyhisselâm (12) ‘aşkıyla hâlâş olduñ turma git diyüb bir cânibe (13) yolın gösterdi ve gâib oldu Bulkıyâ ol tarafa [22b] / (1) dağmeden çıkub revâne oldu gitdi râvîler şöyle (2) rivâyet etdiler ki Bulkıyâ sürüb deryâ kenârına geldi ol şişeden (3) şu çıkarub ayağına sürüb ve bismillah deyü deryâ (4) üzerine kâdem başub kudret Allah ile batmayub karada (5) yürür gibi revâna oldu bir nice eyyâm gidüb nâgâh (6) bir gün deryâ üzerinde geldiği yolu ezüb gayrı semte (7) gitdi ve buraya gelince Şâh-ı mârân Câmesab’a hikâyet (8) eyleyüb sözi kesdi ey Câmesab sen daği (9) şöyle diñleyem ve bir miqdâr râhat olalım dedi sâkit (10) oldu râvîler şöyle ayıtdılar ki Câmesab eşnâ-ı (11) müşâhabetde âh eyleyüb ayıtdı ey Şâh-ı mârân (12) ‘aceb hikmet ve sebep kadriñi cenâbıñıza da bu deñlü merhamet (13) ve şefkat mevcûd iken ben garîb dermendî ve miskîni [23a] / (1) koyuvirmezsın bari ben de bileyim gönüm emîn olsun (2) Şâh-ı mârân ayder ey Câmesab saña merhamet ve şefkat (3) idüb seni hasretler ki koyuvmek ‘azîm şevâb idüğü (4) ma‘lûm mıdır ve benim katımda lakin cân ‘azîzdir (5) hiçbir fa‘alden âdem kendüye ölüm gelecen bildikden sonra ol (6) fi‘li isterler mi hîc dünyâda sağlıktan ‘azîz ve (7) lezîz nesne var mıdır dedi Câmesab yokdur (8) şâhım dünyâda dirlikden sağlıktan ve cândan ‘azîz (9) nesne olmaz deyücek Şâh-ı mârân ayıtdı ey (10) Câmesab eger ben seni dünyâ yüzüne çıkarub hasretler ki (11) göndersem taḥkîk ben oluram hîc bir dost gördüğün mi (12) ki bir dost hâtırıcün ölümün ihtiyâr eyleye işte (13) anu gecüb seni koyuvmem yoḥsa seni diyârına çıkarmak [23b] / (1) neydi Câmesab daği bu sözi işidüb bildikden sonra (2) başın şalub hâmüş oldu bunuñ üzerine (3) nice zamân gecdi bir gün Şâh-ı mârânla Câmesab (4) şöḥbet idüb müşâhibet iderken câmesab ayıtdı ey (5) şâhı ‘acâba Bulkıyâ deryâ üzerinde yol aldıktan sonra hâli (6) nice oldu Şâh-ı mârân tûṭiveş faşîḥ lisân ve melîḥ (7) beyânıyla başladı Şâh-ı mârân ayder ey Câmesab cân (8) diñleyene varıserdir dâstân cünküm Bulkıyâ deryâ (9) üzerinde karada karar gibi yürüyüb giderken taḥdîr-i (10) hüdâyla şaşub gayrı cânibe gitdi kendi daği (11) yol azuğın bilüb nice günler ağlayurak ḥaḳḳa tevekkül (12)

birle gitdi bir gün deryānıñ kenārına yetişdi baqdı (13) gördi ki yeryüzü münevver ve müzeyyen bir şükûfe lâ...[24a] / (1) nu‘ mān gül-i gülistān yasemen sünbül reyḥān bād-ı şabā esdikce (2) dimāğlar mu‘ṭār olur üstü yanı bir mu‘azzam tağdır ki semāya (3) toğrı ser cekmiş cevre yanından şular çağlayub aqar (4) mişāl-i selsebīl ol cemenzāra bir yere uğrayub (5) ḥayāt virmiş şöyle cennet bağcelerinden nişān (6) virür ‘acāyib kuşlar her biri bir dürlü şadāyla na‘meler (7) idüb ḥaqqı zikr iderler gören kişiniñ cānı ve gönü (8) mesrūr ve gönüñden ğam ğaşşası qalmayub ḥuşūr (9) ider Bulkıyā ol cennet mişāli cāykāhı teferrüc iderek (10) bir yüksek mīl mināre lebin ulu qaya gördi cehd idüb (11) biñ belāyla ol qayanıñ üstüne çıqdı ve eṭrāfa nazār (12) şaldı ammā ne gördi gördi ki ol tağıñ icinde (13) olan cümlesi qablan ve arslan nedir Bulkıyā anı [24b] / (1) görüb gönüñe qorqu düşdi lākin bu qayaya çıqdığım (2) Allahın keremiyle oldı bunuñ üzerinde bu cānavarlardan (3) emīn oluram deyüb bir hoş yerinde oturdı rāḥat (4) oldı gice olunca cānavarları gelüb gitdiklerin (5) temāşā kıldı cünkim gice oldı deryā icinden (6) maymun şeklinde bir ulu cānavar çıqdı ol tağa (7) qarşu tırub bir müḥīb şadāyla ol deñlü çağırdı (8) ve kuğaleler eyledi kim ol tağlar ve ol (9) arslanlar ve qablanlar işidüb göze göre eger aşub (10) heybetle sekirdişüb tağdan endiler (11) bu yañada deryādan daḥi ol qadar maymun ve ayu şeklinde (12) cānavarlar çıqdı kim ḥisābın Allah bilür ve anlardan (13) ğayrı daḥi dürlü dürlü şekillü cānavarlar çıqub [25a] / (1) her biri bir dürlü avāzla çağırşub oynaşdılar ki (2) yer ile kök ortası anlarıñ velvelesiyle pür aşub (3) oldı Bulkıyā yukarıdan ‘acāyibātı görüb ḥaqq (4) te‘ālā ḥazretiniñ şun‘ına ve kudret ve ḥikmetine ḥayrān (5) ve dembeste qaldı bu yaña da tağdan inüb (6) gelen bīḥisāb qablanlar ve arslanlar ol deryā maḥlūqātını (7) görüb bir kezden ‘azīmleyin üzerlerine hücūm idüb (8) ḥamle kıldılar ol deryā maḥlūqātı daḥi kaçmayub (9) qarşuladılar ve birbirleriyle kavuşub birleşüb qaldılar (10) qatıldılar ezder heft-i serler gibi niceler urub (11).... kanları seyl gibi revān oldı ‘ālem heybete (12) tıldı şöyle kim qahramanlar görse vehem alurdı (13) tırduğı yerde dembeste ve ḥayrān qaldı [25b] / (1) ḥāşıl-ı kelām şabāḥ vāqtine dek böyle cenk itdiler (2) şalaşdılar şavaşdılar şabāḥ olduqda tağdan (3) inen cānavarlar deryā cānavarlarından düşen leşleri sürüb (4) tağa getürdiler bāreleyüb yediler deryā cānavarları (5) daḥi ol tağı cānavarlarından düşen arslan qablan (6) leşlerini deryāya sürüyüb cekdiler

anları dađı barlayub (7) ziyāde Һavfla bir tenhā cānibe ‘azm itdi on yedi gūn (8) gidūb yine bir deryāya dađı geldi ol ŐiŐe icindeki (9) Őudan ayađına sūrdi ve deryā yūzūne revāne oldı (10) niĐe mūddet ol deňiz yūzūnde gidūb (11) bir gūn anuđ dađı kenārına iriŐdi (12) kenāra cıĐūb gōrdi ki ҺarŐu (13) sında Һıyāse gelmez ulu tađlar sengistān [26a] / (1) ve dereler ve Һayalar onları Һonađıyla dārcīn (2) ulu cānavarları var geyik Őeklinde sekizer boynuzları (3) var her biri cūssede mānende her biriniđ kōbekleri miskle (4) Һolu ol tađıđ ađaclarına sūrūndūklarince gō(5) beglerinden mūŐk dūŐūb her ađacıđ cevresi mūŐk olmuŐ (6) ve ol cānavarlar ol tađdan yūkseĐ Һayalarıđ ūzerlerine (7) cıĐub Һoyun gibi meleŐir BulĐıyā ol ađaclarıđ arasında (8) geziib seyrān iderken ađŐām oldı dūn yarusında (9) deryā cūŐa geldi bulĐıyā deyū nađar Őaldı gōrdi ki (10)kelb Őeklinde bī-nihāya cānavarlar deryādan (11) kenāra cıĐub ayıtdılar gibi uluŐdılar ol geyikler dađı anları (12) gōrūb geldiler gūrūh ile anlar Һamle Һıldılar aralarına (13) girūb cenk itdiler hemān deryādan nihāya geliler [26b] / (1) dađı cıĐub ulaŐdılar ol geyikler tađa sūrdūler geyikler (2) deryā kenārına gelūb birkezden yine uluŐdılar ol geyikleri (3) anı iŐidūb tađdan endiler evvelki gibi ‘azīm cenk itdiler (4)ҺāŐıl-ı kelām ŐabāҺa dek bu minvāl ūzre tađa Һacdılar (5) gāh inūb cenk itdiler bulĐıyā anları gōzedirken deryā yine (6) temevvūc idūb bi-nihāye geyik simālu cānavar (7) lar cıĐub kenāra geldiler Һurdılar ve biriđden Һoyun (8) meleŐir gibi meleŐdiler baŐları Őıđır baŐlı gōvdesinde(9) Һılları alca ve uzun Һuyruđları at Һuyruđlu baŐlarında boynuz (10)ları var gōvdeleri gōvdesince her biriniđ būyūk Һulumlu (11)gibi emcekleri sūdile ҺobҺolu tađa ҺarŐu baĐıŐub (12) meleŐirlerdi BulĐıyā tađa baĐub gōrdi ki her bir (13) Һaya ūzerinde būyūk ezderler gibi mūĐıb gelerler cıĐub baĐıŐurlar [27a] / (1) cūn anlarıđ meleŐirken gōrūb aŐađa endiler ve her biri (2) birer cānavarıđ emceklerine yabıŐub emmege baŐladılar (3) anlar dađı nesne dimeyūb Һoyunca emzirdiler ba‘ dehu Őol (4) Őıđır buzađusın yalar gibi yaladılar cūn Őabāĥ (5) oldı her biri ayrılıb ol tađıđ mađāra (6) larına ve taŐlarıđ Һovuđlarına girūb (7) nā bedīd oldılar ve ol Һayvānlar dađı (8) deryāya Һaldılar gitdiler BulĐıyā ҺaĐ te‘ ālā Һazretiniđ (9) Őun‘ına ve Һikmetine Һayrān olub teĐbīr ve tehlīl itdi (10) ve nice zamān ađlayub oradan dađı nice mūddet gitdi (11) bir gūn yine bir deryāya gelūb ol Őudan ayađına sūrūb deryā (12) ūzerinden revāne oldı rāvīler rivāyet itdiđi (13) ūzre BulĐıyā nice gūnden Őođra bir gūn ol deryāniđ dađı [27b] / (1)

kenārına yetişdi bes ařra cıķub gördi ki arřuda (2) bir ulu ağ var serābā mişelik ve ol miřezārın ıci (3) obolu afaķān arslanlar şöyle ki her biri bir řu ayğırı (4) cşşesinde görenlerin  aķlı şaşar ve ol ağın (5) teki meyve emcekleri ve yemişleri gnāgn ol cāna layık (6) zmler ve elvān amrudlar elmalar narlar turunclar limonlar (7) dünyāda her ne var ise anda mevcd güyā bağ-ı cināna beņzer (8) Bulķıyā'yı ol meyvelerden murādınca yeyb hāline (9) şükür eyledi ve aħřam olunca seyrān eyleyüb geldi (1) deryānın kenārına bir yüksek aya üzerinde kendüye bir (11) hoř yer dzb oturdu ve haķ te' ālā hāzretin (12) tesbīh ve tehlīl eyleyüb  ibret gözüyle deryāya nāzır iken (13) anı gördi ki deryāya aynayub cřa geldi nāgāh [28a] / (1) bir sözi yanlarınca bile deryādan cıķub (2) ol cemenzāre yayılıb otladılar anların ardınca bir sürdi (3) deņiz ayğırları daħi cıķub ol oynaşdılar (4) ykreşdiler oķulařdılar ve bilece otladılar bir arafdan (5)daħi anı gördi ki bir  aźim sdi şığır cıķdı tüyleri (6) aķ sde beņzer boynuzları birer ve ikişer ulac ve diz (7) lerinin üzerinde ucağa şığmaz brcek gibi oķları (8) var yerde sriyir ve uyruķlarının ucu ol adar (9)... kim iki er ucağına şığmaz deņizden cıķdıkłarı (10) gibi her biri şağa řola ykrşb ykreşdiler ki (11) ol ağlar inleyb yerler şarşıldı anların ardınca (12) bir bölük boğaz daħi cıķdı ol zelzeleden çağdaki (13) ablan ve arslanlar anların řadāsın işidüb [28b] / (1) geldiler ve ařd itdiler hemān ayğırlar arřu varınca (2) arslanlar her birini nice urub başdılar bu yaņa da (3) ol şığırlar arslanları varub boynuzlarıyla urub (4) hevāya itdiler alanın arslanların ağa srb (5) aķırdılar ol boğazların ve ayğırların ve arslanların (6) heybeti  ālemi inletdi ve gmletdi  ālem br ařub (7) oldu Bulķıyā bu  acāyibātı görüb orķusunda (8) ditreyb sekdi batdı daħi dürlü dürlü  acāyib (9) maħlķāt gördi cümlesinin beyānı bu kitāba (10) şığmaz Allah te' ālānın maħlķātına ve ģikmetine  aķlı irmez (11) cn řabāh oldu cümlesi deryāya (12) gidüb nā-bedīd oldu Bulķıyā daħi haķ te' ālā hāzretine (13) şükürler eyleyüb yerinden urdu ve ol  acāyibleri [29a] / (1) fikir idüb ta' accüb iderek bir cānibe revāne oldu nice (2) günler yürüyüb bir gün yine bir deryāya daħi geldi āna daħi (3) adem oyub Allah ģikmetiyle yanmayub uyumayub deņize (4) yatmayub bir gün ol deryāyı daħi öte gecdi (5) Bulķıyā kendüye bir hoř meķān drb oturdu (6) cn aħřam oldu deryādan bī-ħisāb balıkłar cıķub (7) havāya ağdılar řol uř ucar gibi havāda ucub (8) cevlanlar ayıtdılar ve ol balıkłar yalāb yalāblardı (9) anların aydınlığı  ālemi münevver

eyledi nāgāh deryādan (10) bī-ḥisāb yeşil yeşil keler şeklinde cānavarlardur dört var (11) hemān deryādan çıkanlar ol hevāda ucanları (12) görüb şol toğan gibi kıvılcak ve yetişüb yemeğe başladılar (13) anlar daḥi ol keler şeklinde gelenleri göricek bir kezden [29b] / (1) deñize dökülüb taldılar anlar daḥi anlarıñ ardına (2) düşüb cümlesi bir deryāya taldı nā-bedīd (3) oldılar ‘acaba kıvılcak taldırdı ḥāşıl-ı (4) kelām birkac gün daḥi yürüyüb bir ataya geldi (5)ol ata şöyle didigim anuñ gibi ḥic kimse görmüş (6) degildir tobrağı ak süde beñzer ve ağaçları (7) ve otları beyāz berrāk güneş gibi şa‘şa‘a ider şöyle (8) kim gözler kıvılcak ve bir dürlü ot daḥi biter üstü (9) yeşil altı yanı ak göle beñzer bir dürlü şekli ḥūbdur ki (10) cennet ciceklerinden nişān virür cün Bulkıyā bu müferreḥ (11) mekāmı görüb ve rāyihaların şemme itdi derūnında (12) olan ğurbet ve ğam ve ğazza gidüb gönölü ferāḥ ve sürūrla (13) tolub atā-i ḥayāt buldı ḥālīk bī-cün şükürler [30a] / (1) idüb ḥamd ü şenāya meşġul oldu ve aḥşam olunca (2) gezüb seyr ü temāşā eyledi cün aḥşam olub (3) güneş ğurūbe vardıkda ol cicekleriñ her biri bir cırāk (4) gibi yanmağa başladı ğüyā gökdeki yıldızlar yere inüb (5) ‘ālem münevver oldu ve her ağacıñ dibinden birer alaca (6) arucığa beñzer cānavarcıklar kıvılcak ol ağaçlarıñ (7) çevre yanın tolaşub basubānlık etdiler arşı yine (8) güneş toğma kıvılcak ol yire girüb tábūd (9) oldılar Bulkıyā daḥi ḥālīkına ‘ibādet idüb(10) evrād u ezkārın tamām eyledi ve tırub allaha (11) şıgındı ve uğruna cekilüb gitdi yine bir deryāya daḥi (12) geldi anı daḥi gecüb öte yanında bir ulu yüksek (13) yeşil tağa geldi ki başı buluḫa berāber ol tağın [30b] / (1) eteginden ol kıadar ağaçlar yetişmiş ki her biriniñ özdeki ya ‘ni kıalınlığı (2) yüz ādem kıucağına şıgmaya ve ğölgesinde niçe (3) yüz biñ er atlu şığa her biriniñ bī-ḥisāb ādem kellesi (4) gibi debesinden şacı siyāḥ ādem şacı gibi meyveleri yenmiş (5) her biri ādem kellesi gibi ağacıñ her bir budāğından ikişer (6) gele şaclardan aşılımış rüzikār esdikce şalınub (7) bir yerlerine kāḥ toķunurlar kāḥ ayublarlar bizi yalın yüzlü (8) bir ḥūb ‘avret şūretinde ve biri daḥi şūretinde (9) bel toķunduğı zamānda birbirlerine toķunub yine ayrılırlar (10) ve şalınurlar ve böyle ve az ğelür āḥ āḥ vaşl-ı yār (11) ve bir dürlü ağaçlar daḥi var kim yeşil (12) kıarğı gibi yukaru uzayub serv ağacı mişalinde (13) anlarıñ yemişleri yeşil kıuşlar idi başları [31a] / (1) ve kıanatları var ayaklarından aşılıb şalınurlar ve kıanadların (2) acub ucar gibi şalınurlar ve hareket iderler kendülerin (3) kıobarub ḥalāş olmağa iderler olmayub yine kendülerin

(4) şalivirüb âh âh vasl-ı yâr ganîmet firâk târ kıyâmet (5) diyüb şalınurlar Bulkıyâ bu ‘acâyibleri görüb Allah (6) te‘âlânîñ şun‘ına hayrân oldu ve bir cins daği kuş (7) şûretinde bitüb ayakları ucundan aşılı bitmişler (8) anlar daği kendülerin kıobarub hâlâş idelim deyü kıanadların (9) acub ve hû hû deyü çağırşurlar hâlâş (10) olmayub kendülerin kıoyuvirüb birbirlerine karşı (11) ötüşüb ya hû ya hû dirler ve ol hâlde burunlarından kıan (12) kıamlar derhâl yer yarılıb bir ‘aceb cânavar cıkıub (13) elleri âdem eline beñzer elinde bir cevherden kıaş kıutub [31b] / (1) ol kıanı kıasa alur ve yine yere girüb bir kıabanub (2)ğâib olur bu hâlde günde üç kerre olurdu (3)Bulkıyâ bunları görüb ve daği dürlü dürlü ‘acâyib hikmetler gördü (4) kıa kıa şükür idüb hayrân ve sergerdâr oldu (5) oradan ğayrı yerlerinde daği ağacın ve kıaranfil ve darcın (6) ve ceviz ve bir dürlü ağac daği gördü kim rengi kıana beñzer (7) yabrağı za‘frâna beñzer gün kıoğub kıoğundukda (8)öz deñlerinden zehir sızub kıardı ve her neye kıoğunsa (9) kıa kıardı ve bir dürlü ağac daği yabrakıları her biri kıaşı (10) gibi ve dikenleri var her dikeni bir kıızrâk gibi ve her (11) dikenîñ ucundan kıarbuz gibi meyve biter ve narları (12) var kıa kıa hayla gülüb kıande zenân ve elmaları ağlayub (13) girye zenân ol ağacıları kıabkıara yabrakıları [32a] / (1) kıa kıâfura beñzer narı oldukda budagında iken iki kıaşı (2) olub kıa kıa hayla güler virdi düşdukde kışîmânım (3) kışîmânem deyü şadâ gelür ve elma ağacılarıñ rengi kıaru (4) atıasa beñzer yabrakıları beyâz kıâfure beñzer budagında (5) elmaları kemâlin buldukda bir ağlamak şadâsı gelür ve kıobar (6) yere düşdü ki bir şadâ gelür kıazem kıazem zehi abâdem (7) ve bir el hevâdan zâhir olub ol meyveleri düşürüb (8) ğâyib olur Bulkıyâ bu ‘acâyibleri görüb kıa te‘âlâ (9) kıazretinîñ hikmetleri ve şun‘ına hayrân oldu ağışam (10) oluca kı yüksek kıaya bulub anuñ üzerinde kendüye (11) yer düzüb oturdu ve kıa te‘âlânîñ tesbîhine (12) meşğül oldu dün yarusından ay kıolanub (13) kıarañulu kı oldu nâğâh deryâdan bir cüş u kıurüş [32b] / (1) oldu Bulkıyâ ol kıarafa nâzar itdi anı gördü ki deryâdan (2) bölük bölük fevc fevc benî âdemler ve ‘avratlar ve oğlanlar (3) ve kıızlar cıkıub ol gülzâre yürüdüler her biri ellerinde (4) şebcırâkılara kıatarlar kıyle ki ol şebcırâkılarıñ bir tüyü (5) ve kıyâları ol bağce gün gibi rüşen itdiler ve bölük (6) bölük varub her bir ağacılarıñ altına oturdılar (7) ve ‘işrete meşğül olub güldüler oynadılar yediler (8) icdiler bir zamândan kıoñra kıânende gibi caldılar çağırdılar (9) ‘azîm ‘iş ve nüş idüb kıafâlar etdiler bulkıyâ miskîn (10) kıurduğı yerde kıyâde

k r kuya düşdi  oyalar diyüb (11) si ndi de iz ha ka meşg l oldu c n şab h oldu (12) niye bölük bölük gidüb dery ya  aldılar bul iy  daği (13) ol aradan gidüb rev ne oldu r v ler şöyle riv yet etdiler ki [33a] / (1) c n Bul iy  altı dery yı  udret-i ha la gecdi ve bunca (2) ‘ac yibler ve  ar yib  ikmetler gördi kimse görmiş ve yetişmiş (3) degildir bir gün yedinci dery ya geldi der al ol (4) den ayaklarına şu cıkarub ve Allahu te‘ l  hazretine tevekkül oldu (5) bismillah deyüb dery ya  adem  odı ve  arada yürür gibi (6) rev ne oldu ve nice gice gündüz yürüyüb  hir bir gün (7) anu  daği ni ayetine yetişdi ha  te‘ l ya şükürler idüb (8)  araya  adem başdı tam m yedi dery yı gec b na ar eyledi (9) gördiğim bir ulu  a  a a  arşu yürüyüb vardı (10) gördi kim  a  iki ‘az m ba ce ki dürlü yemiş a acları (11) her birini  meyveleri kem lin bulub olmiş bul iy  bir (12) a acı  altına vardı dilediğim meyvesinden (13) alub yeye ol a ac yukarı  alkub ve faşih [33b] / (1) lis nla söyledi ve fery d idüb ey  dem o lı ba a yak n gele (2) sen şol ta rı buyru un şoyub cennetden buğday yey b (3) sürülen  dem o lı degilmiş ben sa a yemiş virmem sen (4) bu meyveni  bu ba ceni  şacları yok mu  iy s idersen (5) var git Allah  ulları  ar ma el uzatmaz dedi Bul iy  (6) eşc rdan istim  ‘eyleyecek ağladı siz kimi  (7) naşibisi niz deyü su l itdi eşc r cev b virüb biz bir (8)  avme naşibiz ki Allah te‘ l  hazretine im n get r lden emir şaymadılar (9) ve  ar ma el uzatmazlar ve ma‘şiyet işlemezler Bul iy  bu cev bı (10) alub a layura yoluna rev ne oldu s r b ol  a ı (11)  te yüzine na ar idüb bir ulu şahr  gördi (12) ici şulu ‘asker bir bölük  avmiyle birbirlerine  arışub (13) cenk iderler şöyle kisından at s heybinden [34a] / (1)  ılıc şakırdısından o  fırlatısından (2) ‘ lem  olmiş bir cenkdir ki  ahramanlar ve r stemler görse (3) ‘a lın şaşırub  ayr n olurdu at aya ından  alk n (4) toz g neşi  yüzün  utub ba ır  asa d nmiş Bul iy  (5) görüb oldu neylecegin bilmey b  ayr n  ururken (6) ol cenk iden ‘askeri  ba‘zısı Bul iy ’yı görüb üzerine (7) at şaldılar gelüb Bul iy ’ni  cevre yanın alub at başı (8) cek b  urdılar her biri niresin yaş tutub heybetle (9) Bul iy ’ya na ar itdiler ve icinden biri lis n-ı faşih ile (10) ey kişi sen nesin ve ne güne ma l ksin hiç seni  gibi (11) g rd g m z yokdur dedi Bul iy  daği dembeste ve  ayr n (12)  ururken bir mi dar kendüye gelüb  az n  az n (13) cev b virdi ve ayıtdı ki ben  dem o luyam [34b] / (1) beni  isr il  avminden ve Mu ammed n ’l Muşaf ni  ‘aşıkiyam (2) ‘aleyhişşal tu vessel m

dedi ve bir hoş nazar şaldı (3) gördi bir ‘acāyib heybetlü ve şalābetlü cümlesi yeşil tonlar (4) giyerler kıanları uzun ve etleri ikişer kıanadlu mücevher (5) ve cevşenler ve elatı cenge müstağrak olmışlar avarları (6) söylediklerince gökler gibi gürler gözleri dik (7) yukarı ba‘ zısı dört gözli her biriniñ gözleri (8) meş‘ aleler gibi bāre bāre berķ urur ve burunlarınıñ (9) orta diregi yok cem‘ iyyed elinde birer yalın kıılinc Bulķıyā (10) ayıtdı ey kıavm sizi daħi ādem oğlı cinsinden misiniz (11) yoħsa ne kışiler siz çok dürlü maħlūkāt ve çok (12) ‘acāyib ve ğarāyib gördüm illā her kez siziñ gibi görmedim (13) deyücek cevāb virüb didiler ki biz birilerin [35a] / (1) sen hīc berī cinsi görmedigi Bulķıyā ayder görmedim ya ol (2) siziñle cenk iden kimlerdir ayıtdılar ki anlar kāfir (3) kāfir cinlerdir ħaķ te‘ ālā bizi ferīştahlara kıatub (4) anlarla göklerde tā‘ at ve ‘ibādet iderdik şoñra (5) ħaķ te‘ ālā bize ğazā eylemek emr eyledi ve bu yeri bize (6) mekān virdi dört yaña gezüb kıande kāfir cinniler (7) ve dīvler bulsak ğazā idüb anları kıırarız ħaķ (8) te‘ ālā bize ‘ömr-i tavīl kıılmışdır kıyāmete dek ölmeziz (9) ve bizim şāhımıza şāħrā şāh dirler Allah emriyle cümlemiz anuñ (10) ħükümetine itā‘ at ideriz her kız anuñ emrinde taşra (11) olmazız ya Bulķıyā işte bizim aħvālimizi bildiñ yā (12) seniñ aħvāliñden ħikāyet eyle diñleyem dediler (13) Bulķıyā daħi āh idüb başladı evvelden āħire serģüzeştin [35b] / (1) bir bir ħikāyet eyledi tañışdılar ayıtdılar ey Bulķıyā seni (2) şāhımıza el gidelim ol daħi beni görsün zīrā şāhımız daħi (3) ādem oğlanın görmemişdir dediler ve Belķıyā oradan (4) getürüb şāħı şāħrāniñ ħuzūrına getürdiler Bulķıyā (5) gördi ki bī-nihāye cādırlar ħaymeler yüce otaķlar (6) ol meydānları tıtmış alub ve ğünāğün berī (7) dilāverleriyle tıolmuş ol şāħrā ğulğule velvele ve tañtana (8) ‘ayyuķa çıķmış görenleriñ ‘aķlı şaşar ol maħlūk (9) Bulķıyā’yı görüb ādem oğlanı böylemi olurmuş (10) diyü uşdılar ve baķışub tañışdılar Bulķıyā’yı (11) daħi ilerü getürdiler gördi ki bir tañtana ulu dīvān (12) begler ve serhenkler ve ulu beħlūvānlar her biri yerlü yerinde (13) üzere oturub kıarār itmişler fermān şāħa [36a] / (1) ceşmim ğuş olub muntazır tıururlar ve kimi ayağın (2) tıurub kıat ender kıat fermān şāħa muntazırlar ki (3) ne emr olursa edā-i ħizmet eyleyeler rāviler kıallince bulķıyā cün (4) ol dīvānı gördi serāsime oldu hele ‘aķlın dirüb (5) berī bādīşāħı şāħrāniñ taħtı öñine varub baş (6) kıodı Şāħ-ı şāħrā’yı görüb ödü tıurdı emr (7) eyledi mücevher kıürsīyi getürüb Bulķıyā’niñ altına (8) kıodılar ve teklif itdiler bulķıyā kıürsī üzere gecüb (9) oturdı ba‘ dehu

řāh bunu ol getürenalere şordı ki (10) bu nedir ve ne maħlūkdır berīler cevāb virüb ādem oğlıdır (11) ‘acāyib sergüzeşti vardır bunu ol kāfir (12) cinlerle cenk idiñiz řahrā ħuzūruñuza (13) getürdik kendüden suāl eyle dediler ve adābla [36b] / (1) ħāmūř oldılar andan řāh-ı Saħrā ve begler Bulķıyā’ya (2) baķub ādem oğlanı böyle olurmuş diyüb tañıřdılar (3) řāh-ı Saħrā fetĥ-i kelām idüb adıñ nedir dedi ol dağı (4) Bulķıyā dir řāhım deyü cevāb virdi řāh-ı Saħrā evvel (5) ta‘ām andan kelām deyüb emr eyledi ħunlar geldi (6) döküldi dürlü dürlü cevāhirden la‘leden yāķūtdan (7) zebercedden elmāsdan yeşimden gümüşden altūndan siniler (8) ve řabaķlar geldi döşendi iclerinde dürlü ta‘āmlar (9) meyveler şatarlardı ehl-i dīvān yediler icdiler dürlü (10) dürlü şerbetler icdiler Bulķıyā ‘ibretle nazār şaldı gördi (11) her sini anı ve özünü onar arşun řabaķlar dağı aña kūh-ı (12) gümüşden altūndan şavalar yekbāre cevherden (13) her biri kırķar ķoyun alur billürdan [37a] / (1) ve şencereler řeb cerāķdan elmāsdan kāseler canāķlar (2) ba‘dehu faraşlar ķaldırub du‘ālar ve řenālar ķılındı (3) ħāfızlar medĥ-i resūl oķudı el yüze sürdiler (4) Muĥammed Muřtafā ‘aleyĥiřřalātü vesselāma řalavāt (5) getürdiler Bulķıyā medh-i resūli ‘aleyĥisselāma işidecek (6) ‘ařķ-ı nūru ķalbinde berķ urub bī-iĥtiyār gözlerinden (7) ĥasret yaşımı aķıdub el eyledi řāh-ı Saħrā (8) ayıtdı ey Bulķıyā medh-i resūl eşidüb ađladıñ ve āĥ etdiñ (9) yoĥsa āĥir zamān beyġamberi seyyidü’l enbiyā Muĥammed Muřtafā (10) ‘aleyĥiřřalātü vesselām ĥazretin siz de bilir misiñiz (11) Belķıyā dağı eşidüb evřāf ĥabībüllahi bulub (12) cānile ‘āřıķ olub anuñ ‘ařķıyla bādiřāhlıġın (13) terk idüb o yolda ceķdiđi ve gördiği serāncāmı [37b] / (1) evvelden āĥire bir bir taķdīr ve ĥikāyet eyledi řāh-ı řahrā dīvānında (2)cafir olan begler ve misafirlerle ‘acele ķalķub Bulķıyā’nıñ (3) sergüzeştine ĥayrān oldılar rāvīler ķavlice cün Bulķıyā’nıñ (4) gözi bunlara alışdı arada coķ dürlü suāller (5) ve cevāblar oldu Bulķıyā münāsebeti gelüb řāh-ı (6) řahrāya ayıtdı ey řāh berīler dağı ādem ‘aleyĥisselāmıñ (7) evlādından mıdır yoĥsa ādemden evvel kimiñ evlādlarıdır (8) dedi řāh-ı řahrā işidüb dedi ki ey Bulķıyā diñle imdi (9) ķulāķ tütub benden yaña ol zamān ki ĥaķ te‘ālā (10) ĥazreti cehennemde ĥalk eyledi yedi řabaķa idüb yedi (11) ķapu eyledi ve her řabaķanıñ arası yetmiş yıllıķ yoldur (12) ve yedi tāmü biri birinden ařaġadır (13) ve her biriniñ bařķa adları vardır eñ üstünde [38a] / (1) olan tāmüniñ adı cehennemdir ümmet-i Muĥammed ‘ařīlerin (2) aña ķoyarlar anuñ altındaġı ikinci

tāmūya ezza (3) dirler bütberest olanları aña koyarlar üçüncü (4) tāmūya huṭame dirler
 yācūc ve mācūc aña girür (5) dördüncü tāmūya sa‘ir dirler iblīs aşlından olan (6) dīvleri ve
 kāfir cinleri anda koyarlar beşinci (7) tāmūya seḫār dirler bīnamāzları anda koyarlar ve
 zekūta (8) ve ḥacca ḳadir olub varmeyenleri anda koyarlar anda (9) ‘azāb iderler altıncı
 tāmūniñ adına caḫīm dirler aña (10) daḫi hücūdlar ve ateşberestler ve mecūsiler aña giderler
 ve ebedü’ (11) lebād anda dürlü dürlü ‘azāba giriftār olurlar (12) yedinci tāmūniñ adına
 hāviye dirler ol daḫi (13) münāfiḳlar biridir nitekim ḳur’an-ı ‘azīimde gelür kim “inne’
 [38b] / (1) İmünāfiḳīne fiddarinü’l esfel” cümle kāfir yahūdiler (2) ‘aşīleriñ ve dīvleriñ berī
 ‘aşīleriñ ve cinnī kāfirleriñ (3) cümlesiniñ altında ḫaḳ te‘ālā ümmet-i Muḫammedi şıfat (4)
 nifāḳdan şaḳlaya emīnseyyidi’l mürselīn imdi (5) yā bulḳıyā ḫaḳ te‘ālā cehennem
 tāmūsını cümleden yukarıda (6) ḫaḳ idüb ve anda olan ‘azāblar ki vardır altında (7) olan
 tāmūlardan yetmiş eksik olur imdi yā (8) Bulḳıyā diñle cehennem tāmūsiniñ ve vaşfını ve
 altında olan (9) altı tāmūniñ ‘izābını yetmiş biñ mertebe ḳıyās (10) eyle Bulḳıyā ayıtdı
 buyuruñ şāḫım istimā‘ idelim dedi (11) şāḫım ayıtdı ki ḫaḳ te‘ālā ḳudretiyle cehennemden
 (12) nārdan yetmiş biñ ulu taḡ yaratdı her taḡdan ateşden (13) yetmiş biñ baḡ baḡce
 yaratmışdır ateşden eşcār her biriniñ [39a] / (1) meyveleri zaḳḳūmdur tāmū ehliniñ ta‘āmı
 oldur (2) ağızlarına bir ḳoduḳları zamānda tutaḡına (3) varınca baḳar ve her
 bagcede nice biñ bikārlar vardır (4) şuşayub şu diledikleri zamānda anı virler acdı ki (5)
 demde icen baḡrın iḫrāḳ idüb yaḳar kül ider daḫi (6) her taḡdan yetmiş biñ dere vardır ve
 her dereye yetmiş biñ (7) şehir vardır buruc yarusı oddandır ve her bir şehirde (8) yetmiş
 biñ köşk vardır her köşkün eṭrāfında (9) yetmiş biñ hücreler vardır her bir hücrede yetmiş
 (10) biñ odun şanduk vardır ve her şandukda yetmiş (11) biñ oddan ‘azāb u ‘İḳābla töludur
 (12) her ‘azāb birbirine beñzemez bir (13) birinden şedīd yā Bulḳıyā cehenneme ümmet
 [39b] / (1) i Muḫammediñ ‘aşīleri girerler andan ḡayrı tāmūlar (2) biri birlerinden yetmiş
 biñ mertebe hem ziyāde ve hem şedīddir (3) aña göre ḳıyās eyle diyücek Bulḳıyā’niñ ‘aḳlı
 gidüb (4) düşdi Şāḫ-ı şaḫrā anı görüb Bulḳıyā’ya özi (5) güvendi emr eyledi yüzüne gülāb
 serbdiler yazuların (6) urdılar ‘aḳlı gelüb aḡlamaḡa başladı Şāḫ-ı şaḫrā-yı (7) Bulḳıyā
 ḫavf itdiñ ola mı dedi bulḳıyā ayder (8) şāḫa ol tāmūlarıñ evşāfin işidüb allahıñ (9)
 ḡaḡabından ḳorḳmayan meḡer cemāddır ādem degildir (10) dedi Şāḫ-ı şaḫrā ayıtdı ol

tāmūlara girmemege (11) cāre vardır Bulkıyā nedir buyuruñ şāhim dedi Şāh-ı (12) şahrā ayıtdı ey Bulkıyā her kim Muḥammed Muştafāyı (13) seve ri‘āyet eyleye ‘aleyhişşalātu vessellām [40a] / (1) ol tāmūları görmeye ey Bulkıyā cünki aña ‘aşık (2)-ı şādıkın ḥavf eyleme ḥaḫ te‘ālā ḥabībini sevenler ‘afv (3) eyleyüb ol ‘azābları göstermez dedi Bulkıyā bu (4) sözlere işidüb ‘aşkı ve muḥabbeti daḥi ziyāde oldu (5) şāha du‘ālar ve şenālar eyledi Şāh-ı şahrā ayıtdı (6) yā Bulkıyā üste yedi tāmūnuñ ‘ale‘licmāl evşāfın (7) eşidiñ şimden şoñra bizim aşlımızdan diñle deyüb (8) başladı ayıtdı ki cün ḥaḫ te‘ālā ḳudretiyle tāmūları (9) ḥalḳ itdi anda iki maḥlūk ḥalḳ itdi biriniñ adı (10) ḥalīs ve biriniñ adı melīs idi ḥalīs erkek (11) ve melīs dişidir gövdesi alaca ve ḥalīsiniñ (12) gövdesi arslan şeklinde ol daḥi alaca ḳuyruğı (13) yılan ve melīsiniñ ḳuyruğı ‘aḳreb idi ve ḥalīsiniñ [40b] / (1) ve melīsiniñ ḳadd ü ḳametleri on beşer yıllık mesāfe idi (2) Bulkıyā ayıtdı Allah Allah ḥaḫ te‘ālāniñ ululuğına ve kibriyā (3) sına ‘aḳlar irmez ḥayrān lur Şāh-ı şahrā ayıtdı yā Bulkıyā (4) ḥaḫ te‘ālā ḥikmetin izḥār etmek icün ol ulu cānavarlara (5) emr eyledi ḳuyruḳların birbirlerine şarub cem‘ oldılar (6) melīs ḳuyruğundan ḥāmile oldu bir gün ‘iddeti (7) yetüb ḳuyruğundan şol ḳadar yılan ceyan ‘aḳreb ve ezderhā (8) dökdi ki ḥisābın Allah bilür ya Bulkıyā cümle ḥayālāt (9) ve ‘aḳārīb anlardan vücūda geldi bir gün (10) yine me‘mūr oldılar birbiriyle yine mücāme‘at idüb (11) melīs yine ḥāmile oldu müddeti yetüb toğurdi (12) on dört evlādı geldi yedisi erkek ve yedisi (13) dişidi cünkim buyurdılar ḥaḫ te‘ālā emr eyledi [41a] / (1) dişilerin erlerine ‘aḳd itdiler Allah te‘ālā emrini (2) cümlesi ḳabül idüb izdivāc itdiler iblīs (3) ‘aleyhilla‘ nete ol yedinci veled idi allah emrin şoyub (4) ḳabül etmedi anası ve atası ḥalīs melīs ve ol (5) altı evlādı zevceleriyle iblise la‘net idüb (6) aralarından sürdiler şoñra iblīs (7) kendü hemşiresiyle zinā etdiler cün iblīs (8) tañrı buyruğın ve ḳavmi er elinden sürüldi (9) ve zinā daḥi itdi ol ḳavm icinden ayrılıb (10) ḥasīs oldu evvel emr şıyub ve evvel zinā iden (11) iblīdir şoñra beşimān olub çok ağladı (12) ve ‘ibādetle başladı şol ḳadar ‘ibādet itdi ki (13) yeryüzine cıḳdı yeryüzünde bir ḳarış yer ḳalma [41b] / (1) illā anda ‘ibādet itdi ‘ibādetle evvelki ḳat göge (2) ‘urūc itdi anda daḥi ‘ibādet eyleyüb ikinci (3) ve üçüncü muḥaşşal ‘ibādet iderek yedinci ḳāt göge (4) cıḳdı andan cennete daḥül etdi ehl-i cennet andan (5) du‘ā istimdād iderlerdi ḥatta ḥazret-i Âdem ‘aleyhi (6) sselām vücūda gelüb ḥaḫ te‘ālā cümle melāike secde (7) emr eyledi

etdiler iblīs imdi merdūd olub yeryüzine (8) hübūṭ etdirdiler evvelki şekli ta‘yir oldı siyāh
 (9) dīv şeklinde ƣaldı hikāyeti kitāblarda mesbūṭdur (10) ṭoka-i la‘net boynuna gecdi ve
 cümle kāfir dīvler ve kāfir (11) cinler ve şeyāṭin andan ḥāşıl oldı yā Bulḳıyā (12) ol altı
 ƣarındaşlar ki Allah emrine iṭā‘at idüb (13) ehl-i imāndan oldılar anlar bizim ecdādımızdır
 [42a] / (1) cümle sünnī mü‘min beriler ki dünyāda vardır anlardan (2) vücūda geldiler yā
 Bulḳıyā işte bizim aşlımız (3) ol altı nefer Allah’ın emrine iṭā‘at idenlerdir (4) dedi
 Bulḳıyā şāha du‘ālar ve şenālar idüb ağladı (5) ve ayıtdı ki şāhım nola şevābın ƣaşd idüb
 ben (6) dermend ve bī-cāre vaṭanıma ulaşdırmağa emr itmişde (7) saña cümle ehl-i
 ‘ayān ve ta‘alluḳa olunca (8) du‘ālar itseñ dedi Şāh-ı şahrā ayıtdı ey (9) Bulḳıyā
 bilürem ziyāde şevābdır lākin biz bu diyārdan (10) ṭaşra cıĳmağa me‘mūr degiliz ve
 me‘mūr olmayınca (11) kendümüzden itmezüz lākin murād idenürseñ (12) ta bizim
 ilimiz ucuna varınca gönderelüm andan öte daĳı (13) ḥaĳ te‘ālā ḥazreti ‘ināyet eyleye dedi
 ve emr eyledi [42b] / (1) yer gök cümle a‘zası gün gibi balayur at getürdiler (2) ƣuş başlu
 ƣız oĳlan saçlu yel ayaklu (3) ƣuzƣun ṭavus boyunlu arslan sīnelü (4) ƣablan incü
 dişlü şıĳır duṭaĳlı müşk (5) nefeslü berī gözlü ezderhā ƣuyruĳlı ayıtdı kim gözler görmiş
 (6) degil altı yerde ƣanadları vardı Şāh-ı şahrā emr eyledi (7) Bulḳıyā’yı ol ata bindirdiler
 ve ayıtdı ey Bulḳıyā ki (8) şaĳın ki seni bilmesün ayaĳıla debme ve ƣamcıyla urma (9)
 hemān ğāfil ṭurma berk otur zīrā bilecek olursa (10) seni helāk ider kendü ḥālīne
 yürüsün (11) ta iĳlīm ucuna varınca iĳlīm ucunda bir şehrim (12) vardır anda bir ‘āmilim
 vardır ol şehre şehir-i (13) ve ‘āmīle şeybān dirler ol beni görüb [43a] / (1) ƣarşu
 geldikde benim selāmımı şeybāna degüresin (2) ve bu atı aña teslīm eyleye ve şeybānla
 andan öte gitmege (3) söyleşüb deyüb naşīhatler eyledi ba‘dehü ayıtdı yā Bulḳıyā (4)
 seniñle görüşdüĳ bilişdik bir şofraya şunub ṭa‘ām (5) yedik eger ol ḥazret-i Muḥammed-i
 Muşṭafāya ‘aleyhisselām (6) buluşmaĳ müyesser olursa benim selāmımı degüresin (7) daĳı
 ƣıyāmet gününde beni daĳı şefā‘atden maḥrūm itmesün (8) deyüb ağladı ve barmak
 getürüb “eşhedü en lā ilāhe (9) illallah ve eşhedü enne Muḥammeden ‘abdühü ve resülüh”
 deyüb şehādet (10) getürdi ve Bulḳıyā’yı gönderüb vedā‘ eyledi var (11) seni ḥüdāya
 emānet itdim deyüb döndi Bulḳıyā daĳı (12) ol aradan revāne oldı gitdüĳi temcīd zamānı
 idi (13) ol at gāh yürüdi ve gāh ƣanadların acub ucdı gāh [43b] / (1) yel gibi yeldi şubḫ

vaqtinde şehir-i ‘amiğ göründi şeybân daği (2) anı üzerinde Bulkıyâ’yı görüb karşı geldi ve selâm (3) virüb anı tutdı ve Bulkıyâ’yı endirüb sarâyına getürdi (4) ve re‘âyet edüb ta‘âm ve şerâb virdi ve hâlin (5) şordı Bulkıyâ daği Şâh-ı şahrânîñ selâmın degürüb (6) ahvâlin bildirdi şeybân Bulkıyâ’ya suâl etdi ki Şâh-ı (7) şahrâ katından cıçalı ne kadar zamandır Bulkıyâ ayıtdı bugün (8) temcîd zamânında çıkdım şeybân anı eşidüb ayıtdı ki (9) vah atı ‘aceb atı ne ‘aceb sürmişsin hele sağ ve selâmet geldiñiz (10) ammâ at ziyâde derlemiş hîc bir zamânda ben bu atıñ bu mertebe (11) ve ziyâde derlemiş hic bir zamânda ben bu atıñ bu (12)mertebe şıgıldığın görmüş degilem dedi Bulkıyâ ayıtdı vallahü (13) ben ata ne ayağıle debdim ve ne kâmcı ile korqardım hemân [44a] / (1) anı kendü kolayına kodum gâh yürüdi gâh ucdı (2)gâh aşdı böylece geldik dedi şeybân ayıtdı (3)ismiñiz nedir Bulkıyâ’dır dedi ayıtdı ki kıyâsile ne kadar (4) günlük yol almışsın bilür misin Bulkıyâ ayıtdı sekiz (5) sâ‘at yâhûd on sâ‘atlık var mı ki dedi şeybân (6) gülüb ayıtdı ki ey Bulkıyâ ne söylersin bu at seni (7) üstünde sezmiş ve helâk itmek dilemiş gâh yügürmüş (8) gâh havâda berren olmuş seni âdem idügün bilüb kaşd (9) itmiş ammâ haq te‘âlânîñ ‘inâyeti seniñle bile olub (10) seni hıfz eylemiş yâ Bulkıyâ bilmiş ol ki Şâh-ı şahrâdan (11) bu araya gelince iki yüz yıllık yoldur Bulkıyâ geldi (12) ve ‘acaba kalub tefekkür ‘âlemine vardı kendüye gelüb (13) haqka şükürler eyledi râvîler kavlince Bulkıyâ şeybânla gice kıldı [44b] / (1) şeybân bir gün olanı şıgayub sermedi ve cümle (2) levâzımın görüb eger bin urdı ve kulağına berî dilince (3) söyleyüb eger kaşına ta‘lik idüb şâh-ı (4) şahrâdan yaña yolun gösterdi atdır bir kerre süheyl (5) urub kanadların acdı ve havâya berrân olub (6) ucdı bir demde görünmez oldı Bulkıyâ ayıtdı (7) bu at toğrı Şâh-ı şahrâya vardı mı şeybân ayıtdı (8) bu at berîler cinsi degildir burâk cinsidir (9) kaçan kim bu rûhâtı berîleri haq te‘âlâ yeryüzünde dîvleri (10) ve kâfir cinleri kırub gazâya emr itdi bunlar (11) daği gazâ iderlerdi lakin biyâde olmağla cinleriñ (12) kimi havâya berrân olub kimi deryâya talub (13) halâş olurlardı bu kavm haq te‘âlâya tazarru‘ [45a] / (1) etdiler haq te‘âlâ bu atları ol kavme müyesser eyledi (2) cinler havâya berrân olsalar yetişüb helâk (3) iderler deryâya daği kaçsalar bunlarla deryâya (4) talub yetişirler kaçub halâş olamazlardı Bulkıyâ (5)ayıtdı bu atlar kânde hâşıl olurlar Şeybân (6) ayıtdı bu vilâyetde bir deryâ vardır ol deryânîñ (7) icinde tağ vardır ol tağın üzerinde bir ‘azîm (8) göl vardır ol gölün ortasında bir yeşil (9)

tağ vardır zebercetden her kaçan kim seher vaqti (10) olsa gün toğunca ol tağ Allah
 kudretiyle iki (11) şaş olub bu şıfatla ol deñlü anlar çıkarlar ki (12) hisâbın Allah bilür
 varub ol gölün şuyın (13) icüb dükedirler yine bir yere cem^ç olurlar ol tağ bir yere gelüb
 [45b] / (1) ol atlar gâyib olurlar yâ Bulkıyâ bizim bindigimiz atlar anlardandır (2) ol seniñ
 bendigiñ at ol atlarıñ bâdişâhıdır (3) Bulkıyâ ayıtdı bunlar hıc cenk yüzünde olurlar mı (4)
 ‘âmil-i Şeybân ayıtdı gâzâ yüzünde alet-i harb toğunub (5) olurlar ammâ yine varub ol
 atlardan birin dañi (6) tutub alırlar ve atlar dañi muhâlifet itmeyüb qar (7) şu gelürler râm
 olurlar ve bu atlar dünyâ ta^ç âmin (8) yemezler zîrâ burâk cinsindendir ve bunlarıñ ecel-i
 tab^ç isı (9) yoğdur hasta olmazlar ve ölmezler bir halkımız dañi hata (10) olmazlar ve ecel-i
 tab^ç i ile ölmezler illâ kâfirlerle (11) cenk iderken zañm irüb şehid olurlar dedi (12) Bulkıyâ
 ‘acaba kaldı bir kaç gün dañi şöhetler idüb (13) bir gün vedâ^ç laşub ‘âmil-i Şeybân
 Bulkıyâ’yı yol gösterüb [46a] / (1) döndi Bulkıyâ dañi hağ te^ç âlâya tevekkül idüb revâne
 (2) oldu Şâh-ı mârân dañi kışşayı buraya geldikde qarâr idüb sâkin (3) oldu Câmesab dañi
 cân kulağıyla diñleyüb (4)..... (5) ayıtdı ki ey şâhım ‘aceb ben kuluñı buradan
 gidemeyecek (6) ben ölürem deyü buyurdıñızdı ben buradan gitmekle size (7) ölüm
 gelmege sebeb ne olduğın ben du^ç acıña dañi (8) bildirseñ olmaz mı dedi Şâh-ı mârân ayıtdı
 (9) ey Câmesab sen bundan çıktığında zâhirdir eviñe (10) varırsın helâliñle ve aqrabañla
 görüşüb (11) şâd olursuñuz bu huşuşda ben dañi şevâba girmiş (12) oluram lakin elbetde
 sen helâliñle bir gice (13) cem^ç olub ertesi hâmmâma varmağ dir [46b] / (1) imdi sen
 hâmmâma giricek tañkik ben ölürem ben öldüğüne (2) sebeb işte budur dedi Câmesab âh
 idüb (3) ağlamaya başladı çok zârılıklar eyledi ve ayıtdı (4) ey şâhım yemîn edeyim sizi
 inanacağ deñlü and (5) şartlar itmege ‘ömrüm âñir olunca hâmmâma girmeyen belki
 (6) hâmmâma yakın yerden gecmeyem Şâh-ı mârân ayıtdı (7) ey Câmesab olacağ iş
 degildir elbetde ve elbetde (8) sen bu işi idersin zîrâ âdem evlâdındansın (9) hağ te^ç âlâ
 âdeme ‘aleyhisselâm velâ tekrabâ hazihi’şşecereti (10) fetekünâ minez’zâlimin buyurdu
 âñir hazret-i (11) Âdem ‘aleyhisselâm bu emri şayub buğdaydan (12) yedi sen dañi andı
 şartı şayub hâmmâma gireceksin (13) ben seniñ andıñı ve şartıñı i^ç timâd idüb seni [47a] /
 (1) koyuvirmem bunda bizimle müddet olalım görelim iş (2) neye varır dedi Câmesab
 ağlayub göziyaşın (3) sildi ve tefekküre talub hâmuş oldu (4) râviler rivâyet itdikleri

üzere bir gün yine Şâh-ı mārânla (5) şöhet iderken Cāmesab Bulkıyâ'dan söz acub (6) ey
 şâhım 'acabâ Bulkıyâ'nın hâli niye vardı didikde (7) Şâh-ı mārân ayıtdı ey Cāmesab cān
 kulağıyla diñledi (8) imdi deyüb başladı ayıtdı ki cün Bulkıyâ 'āmil (9) Şeybān atından
 gitti nice günler yürüyüb (10) zametler cekdi bir gün bir ulu deryā mānend yanına (11)
 düşdi giderken nāgāh bir ulu öyük gördi (12) üzerinde bir ulu ferishtah oturur bir eli
 mağribde (13) bir eli maşrıda gāh sağ elin debürdir gāh şol [47b] / (1) elin Bulkıyâ yakın
 gelüb selām virdi ol melek (2) selāmın alub ayıtdı ki ey Tañrı maħlūı sen (3) ne cins
 maħlūsın seniñ gibi hıc görmedim dedi (4) Bulkıyâ ayıtdı ben ādem oğluyam ve Mışır
 şehrindenem benī (5) isrāil avminden adım Bulkıyâ'dır bu cihānda co (6) serencām
 vardır ve co 'acāyibler gördim lakin (7) seniñ gibi ulu maħlū görmedim ve iki eliñle (8)
 ne işlersin diye şordı ol ferishtah ayıtdı ki (9) ha te'ālā beni ha ideliden 'ālemde
 karānlıı ve aydınlıı (10) baña müsahhar idüb beni ol hizmete müvekkel odı (11) ol
 hizmeteyem dedi Bulkıyâ vedā' idüb yoluna (12) revāne oldu ferishtah dai tesbīhine
 meşgūl (13) oldu ki anuñ dāyim tesbīhi lā ilāhe illallah Muhammeden [48a] / (1)
 resūlullah idi cün Bulkıya oradan gidüb (2) bir kac günşadından şoñra ulu ta üstünde
 andan ulu (3) bir ferishtah dai gördi bir elin yukarı aldırub(4) nicesin acub gökleri
 ablamış ve bir elin yeryüzine (5) omış şöyle ki tamāmet yeryüzin ablayub urur (6) ve
 muttaşıl gökleri gürler gibi lā ilāhe illallah Muhammeden resūlu (7)llah deyüb tehlil ve
 tesbīh ider Bulkıyâ aña dai (8) selām virüb ferishtah selāmın alub suāl (9) etdikde Bulkıyâ
 evvelki gibi cevāb virüb ferishtahıñ (10) avālinde şordı ferishtah ayıtdı beni ha (11) te'ālā
 ha ideliden yeriñ gögüñ ruzigārlarına müvekkel (12) etmişdir hizmediyem dedi ve
 tesbīhine meşgūl (13) oldu Bulkıyâ ha te'ālā haretleriniñ birliğine ve 'azametine [48b] /
 (1) hayrān olub tekbir ve tehlil iderek yoluna revāne (2) oldu bir gün cekilüb giderken gördi
 ki bir (3) şahrāda ha te'ālā dört öyük yaratmış biribirlerine (4) muābil ve her öyük
 üstünde birer ulu ferishtahlar (5) oturub ha te'ālā tesbīh ve tehlil iderler şöyle ki (6)
 göreniñ 'alı cāk olur ferishtahıñ başı (7) ādem ve gövdesi ādem şeklinde ve biriniñ dai (8)
 başı ve şūreti arslan şeklinde ve biri gerges (9) şūretinde ve biri öküz şūretinde her biri (10)
 kendü cinsi icün ha te'ālā haretinden ma'fired (11) ve rızı ve şıhhat isterler ve
 cehennemden ve 'azābından (12) haaş ve Muhammed Muştafa' aleyhişşalātu vesellāmıñ

(13) şefâ' atin taleb iderler bulkıyâ bunlara selâm virdi [49a] / (1) anlar daği selâmın alub ol âdem şeklinde olan (2) Bulkıyâ'dan haber şordı ol daği anlara evvel ki (3)gibi suâl itdi ol daği cevâbın virüb yoluna gitdi (4) râvîler şöyle rivâyet etdiler ki Bulkıyâ bunlardan ğayrı (5) çok ' acâyibler ve hikâyeler gördi eger zikir olunsa (6) tevîl kelâm olur hâşıl-ı Bulkıyâ (7) kudret-i haqqıyla şol deñlü ğurbet ceküb gitdiği bir gün (8) küh-ı kâfa vardı gördi ki kaf tağı yeşil (9) zümrüden halk olmuşdur gelmişdir (10) gökler şâfi ve şafağdır lâkin kâfiñ rengi göklere (11) ' aķis idüb gök görünür ve gökler deryâlara (12) ' aķsin şalub deryâlar daği gök rengine görünür (13) ve kaf tağı cümle cihânı ihâta idüb göklere [49b] / (1) yakın varmışdır cün Bulkıyâ haķ te'âlâniñ kudretine (2) ve şun' ma hayrân olub kaf tağına bakub giderken (3) gördi ki kaf üzerinde bir ulu ferîştah tesbîh (4) ider Bulkıyâ aña karşı varub selâm (5) virdi ol ferîştah bülend avâzla selâmın alub (6) sen ne güne maħlûksın deyüb suâl idecek Bulkıyâ (7) daği kendü adın ve kim olduğın taķrîr ve serencâmın (8) söyleyüb cevâb virdikten şoñra anuñ aħvâlınden (9) şordı ol ferîştah bülend avâzla lâ ilâhe illallah (10) Muħammed resûlullah dedi ve ayıtdı ki yâ Bulkıyâ baña (11) ve cem' ferîştahlar haķ te'âlâ emr itmişdir ki bu kelime-i (12) tesbîh ideriz ve beni haķ te'âlâ müvekkel itmişdir cümle (13) yeryüzünde olan tağlara debelere ve ovalarıñ [50a] / (1) ve dereleriñ tamarları benim elimdedir cümleten zelzeten vâķı' (2) olduğda Allah emriyle mekânıñ ceküb (3)silkünüb zelzele olur Bulkıyâ ayıtdı ' acabâ bu kaf (4) tağıniñ öte cânibinde ne vardır ayıtdı ki yâ Bulkıyâ (5) kaf tağıniñ ardında haķ te'âlâ bir ' âlem halk itmişdir (6) ki anuñ yeri sîm-i ğâmdandır büyüklüğü yedi bu (7) dünyâcadır ve ol ' âlemdede haķ te'âlâ ol deñlü (8) ferîştah yaratmışdır ki gökden igne yağsa birisi (9) yere düşmezdi ve ol ferîştahlarla elinde(10) her biriniñ birer ' âlem vardır üzerlerinde lâ ilâhe illa (11)llahu Muħammedun resûlullah yazılmışdır kaçan cum' a gicesi (12)olsa her bir melek ' âlemlî ' âlemlî getürüb kaf tağı (13) üzre dikerler ve kendülerin diz cöküb otururlar [50b] / (1) ve dek zârılık idüb kıyâmet kıobar deyü ağlaşırlar (2) cünkim şabâh olduğda şâd u ğürrem olurlar ve şalavât (3) getürürler andan şoñra el kıaldırub du' â iderler ve ğâcet (4) dileyüb bu cum' ada ğusul idüb cum' a kıılanları ümmet-i (5) Muħammed sen yarlığa ve kıyâmet ğavfindan cehennem ' azâbından (6) ' afv eyleyüb amîn eyle dirler hânifden bir avâz (7) gelür ki ğâcetler kıabül oldu diyü cün (8) bu avâzı eşidirler şâd u ğürrem şalavât (9)

götürüb dönerler ve varub meskenlü meskine giderler (10) gelicek cum‘adek lâ ilâhe illallah Muḥammedün resûlullah (11) zikrine meşğûl olurlar bulḳıyâ yine suâl etdi ki (12) daḫi ne vardır ol ferîştah ayıtdı ki yâ Bulḳıyâ ḫaḳ (13) te‘âlâ nice biñ ‘âlem ḫalḳ itmişdir ki anlarda olan [51a] / (1) ḳudretlerin ve ḫikmetlerin Allah’dan ğayrı kimse bilmez dedi (2) Bulḳıyâ ayıtdı bu ‘âlemlerde olan melâike âdem beyġamberi (3) ḫalḳ olunduġın ve Muḥammeden ‘aleyhisselâmı bilmezler iken (4) cümlesi şehâdet kelimesiyle dañır olduklarına sebeble (5) dir melek ayıtdı ḳaçan ki ḫaḳ te‘âlâ celle şânühü ḳudretiyle (6) her ‘âlemiñ ḫalḳını yaratdıḳda bu kelime-i şerîfi ḳalblerine ilhâm (7) ve lisânlarına ilḳâ eyledi yâ ḳıyâmete dek tesbîḫ (8) ve tehlîl idüb ḫâzret-i ḫabibullaha şalavât (9) getirler dedi Bulḳıyâ bu sözlere melekden ġuş (10) idicek ‘aşḳı daḫi ziyâde oldu ve ol meleke (11) vedâ‘ idüb ‘aşḳ ve şevḳle revâne oldu Bulḳıyâ cün (12) oradan gitdi ḳaf taġımıñ dibine yetdi gördü kim (13) ḳaf taġı yeşil yâḳûtdan iki cânibden dünyâyı [51b] / (1) ihâta idüb gelmiş birbirine ḳavuşacak yerde bir berde (2) aşılış gökden yire dek ve ol yerde ardında iki (3) ḳanad ḳabu ol daḫi yeşil zümrüdden ve kilîdi altûndan (4) ve mührü nûrdan ve ol ḳabunuñ iki yanında iki (5) altûndan kürsî biriniñ üzerinde bir kâvser ulu melek (6) oturmuş bir eliyle ḳabunuñ berdesin tutar bir kürsîde (7) başı başlı bir ulu melek oturub bir eliyle (8) berdeniñ bir yanın tutar ebkinde lâ ilâhe illallah Muḥammedü (9) resûlullah zıkr iderler bulḳıyâ ilerü varub (10) selâm virdi aleyke deyüb sen ne maḫlûḳsın (11) dediler Bulḳıyâ kendüyi bildirdi ayıtdılar biz âdem (12) nedir bilmeziz dediler Bulḳıyâ ayıtdı yâ siziñ Muḥammed Muştafâniñ (13) ‘aleyhisselâm beyġamberliğine şehâdetdir neden bildiñiz dedi [52a] / (1) ol ferîştahlar cevâb virüb ayıtdılar ki yâ Bulḳıyâ (2) ḫaḳ te‘âlâ bizi ḫalḳ eylediği zamânda lisânımıza bu kelimeyi ilḳâ (3) idüb emr eyledi tâ ḳıyâmete dek zıkr ideriz (4) Bulḳıyâ suâl itdiği bu ḳabu nedir ve siz bunda ne işlersin (5) ayıtdılar ki bu ḳabu ḳaf ḳabusıdır biz ḳabunuñ (6) berdedârı ve hem müvekkilleriyüz dediler Bulḳıyâ ayıtdı (7) imdi acunñ öte cânibine geceyem dedi ayıtdılar (8) biz ḳâdir degülüz lakin ḫaḳḳa tazarru‘ eyle cebrâil (9) ‘aleyhisselâm gelüb Allah emriyle acıvirir dediler (10) hemân dem Bulḳıyâ yüzün yere sürüb ağladı ve tazarru‘ (11) ve niyâz itdi du‘âsı maḳbûl olub Allah emriyle dir (12) ḫâl Cebrâil ‘aleyhisselâm bir ḫûb şüretle nâzil (13) oldu ve ḳabunuñ mührin bozub kilîdin acdı [52b] / (1) ve Bulḳıyâ’ya ḫitâb eyleyüb ey merd-i maḳbûl gel gec dedi (2)

Bulqiyā ilerü varub gecdi gitdi Cebrāil ‘aleyhisselām (3) qabuyı qabayub kilidin urdı ve mühürleyüb (4) yine maqāmına ‘urüc itdi Bulqiyā daği nice (5) günler gitdi bir gün iki deryāya yetdi biri (6) tatlu ve biri acı birbirlerine qavuşmuşlar lakin (7) ne acı tatluya qarışur ve ne tatlu acıya qarışur (8) hikmet-i hüdāyla birbirlerine qarışmazlar Bulqiyā haq (9) te‘ālā hazretiniñ kudretine hayrān oldı derhāl (10) Bulqiyā ol evvelki şudan ayaklarına sürüb ol deryā (11) üzerinden hayli gitdi ol deryālarıñ ortasında (12) gördiği bir ulu tağ yarusı hāliş altūndan (13) şöyle ki bār bār yanar şu‘lesi güneş gibi berq urur [53a] / (1) ve yarusı gümüşden ol daği ey manend rüşen görünür (2) Bulqiyā nazār şalub Allah’ıñ şun‘ma baqub tazarrüc (3) iderken gördiği ol tağın üzerinde çok feri (4) ştahtar oturur Bulqiyā yaqın varub selām (5) virdi selāmın aldılar ve suāl idüb ey (6) efride-i hüdā ne maqlūksıñ Bulqiyā daği cevāb (7) virüb ādem oğlıyam adım Bulqiyā’dır Mısır’dan (8) benī isrāil qavmindenem dedi serencāmın hikāye (9) itdi ol daği anlardan suāl idüb bu ne tağdır (10) ve siz bunda ne işlersiz dedi ayıtdılar biz (11) hüdāyız bu deryāları birbirine qarışmaqdan (12) Allah emriyle hıfz ideriz ve bu tağlar haq te‘ālā (13) hazretiniñ genc hānesidir dediler cümle dünyāda [53b] / (1) olan altūndan ve gümüş ma‘denleriniñ aşlı bu tağlardır (2) cümle ma‘denlere bu tağdan tamarlar vardır bundan varub (3) qaynar biter ve mecmū‘ dünyāda olan şuların aşlı (4) daği bu deryādır dediler Bulqiyā haber alub ve anlara (5) vedā‘ idüb gitdi ol deryāyı gecüb nice günler (6) daği gidüb bir ‘azım deryāya daği yetişi ol (7) deryāda gāyet ulu balıqlar gördi aralarında bir ‘azametlü (8) cümleden ulu bir balıq gördiği sāir balıqlara hüküm (9) idüb faşih lisānla insān dilin söyler ve cümle (10) balıqlar daği aña itā‘ at iderler cün Bulqiyā’yı (11) gördi bir kez ādem lisānı üzre çağırdı cemī‘ ba(12) lıqlar yanına cem‘ olub ve başların yuqarı tütub Bulqiyā’ya (13) qarşu baqışdılar şavt-ı a‘lāyla “lā ilāhe illallahu [54a] / (1) Muḥammed resūlullah diyü zikir etdiler Bulqiyā ol hikmet (2) görüb ‘aşkı Muḥammedi cūşa geldi bir kez (3) āh edüb ağladı ol balıqların hākimi anı görüb (4) hitāb itdi ey maqlūq hüdā nicün āh idüb böyle (5) zārliq birle ağlarsıñ dedi Bulqiyā tekrār āh (6) idüb ayıtdı ki hazret-i Muḥammediñ ‘aleyhisselām (7) ‘aşığıyam anı istemekde çok zahmetler cekdim ve çok (8) susuzluq ve acılıq cekdim siziñ yanınızda hic (9) ta‘ām bulumur mu dedi ol balıq ādem gibi qahqahayla (10) güldi ve ayıtdı ‘aşıklara bu qadar belā çok degildir evet (11) bir emānet vardır eger

abul iderseñ ta' am getüreyim (12) dedi Bulıyā ne dir emānetiñ dedi ayıtdı ki eger (13) ha te' ālā 'ināyetle ol azrete mülāı olursañ [54b] / (1) benim selāmım aña degürsin ıyāmetde baña şefa' at (2) itsün diyüb aladı Bulıyā emānetiñ abul etdim (3) hüdā müyesser iderse dedi balı derāl deryāya aldı (4) ve cıdı azıyla bir a getürdi Bulıyā virdi (5) bulıyā daı alub vedā' itdi gitdi deryā üzerinde gör (6) digi bir yigit arşudan gelüb yel gibi gecdi gitdi (7) bir daı geldi gecdi anuñ ardınca bir hüb (8) yigit daı zāhir oldu Bulıyā arşu varub (9) and virdi tañrı haıcün sabr eyle ur aber şorayım (10) dedi ol daı urub nicün and virüb bizi 'afv (11) idersin söyle aberiñ nedir bizim ta' cıl izmetimiz vardır (12) aña 'acele ideriz dedi Bulıyā evvelā siz kimler siz ki (13) böyle sür'atle gidersiz dedi ayıtdı ki evvel gördüğüñ [55a] / (1) mıkāil ikinci İsrāfil ben Cebrāilem şar cānibinde (2) bir ezderhā obdı ānı Allah emriyle cehennem işāl icün (3) gideriz ol ezderhāniñ bunu üç aylı yoldur gövdesin (4) aña göre ıyās eyle Bulıyā anuñ bu heybetin eşidüb (5) ta' accüb itdi 'acabā cehennemde ancılayım daı var mıdır dedi (6) Cebrāil 'āleyhisselām ayıtdı ki ey ādem oğlu ne söylersiñ (7) cehennemde ezderhālar vardır ki anuñ gibiler anlarıñ burnuna (8) girüb gitseler herkes uymaya dedi ve ber gibi (9) gitdi Bulıyā ayretde alub nice zamān aladı (10) āır yürüyüb revāne oldu bir gün ol deñiziñ (11) kenārına yetdi ve yorulub bir a dibeinde yatdı uyudu (12) zamāndan şoñra alub kendüyi udret Allah ile ānı (13) nice gecmiş bir aıñ üzerinde buldı secde-i şükür [55b] / (1) idüb amd ü şenālar itdi oradan gidüb bir (2) gün bir ulu şarāya geldi Bulıyā her cānibe naar idüb (3) giderken arşusına iki nesnelere (4) gördi Bulıyā ne ola diyüb ol aaranlara orı (5) gitdi cün yakın geldi gördi ki beyāz mermerden (6) düzölmiş meşhedlerdir ve ol meşhediniñ birini bir (7) hüb yigit ocub yatur Bulıyā ilerü gelüb (8) ol yigide selām virdi ol civān yigit (9) aya üzre alub Bulıyā'nıñ selāmıñ 'izzetle alub (10) ne işi sen anden gelüb ānde gidersin bu diyāra (11) āf etekleri ve berī vilāyetleridir bu diyāra ādemi (12) zād gelemez nice geldiñ cinlere ve dıvlere rāst (13) gelmedüñ mi dedi bulıyā ayıtdı ki elamdülillah ha te' ālā [56a] / (1) abibi Muammed Muştafa şallallahu 'aleyhi vesellem ürmetine (2) ve 'izzetine bu aır ve zāif ulunu dıvlerden ve berilerden (3) ıfz idüb af aın gecüb selāmetle buraya (4) getürdi sen ne işisin ādem-i zād cinsine beñzer (5) sin baña ālikden ikāyet eyleye diyücek ol yigit (6)

ağladı ve bulkıyâ bile merhabâ eyleyüb gel miqdâr (7) râhat ol benim sergüzeştım ve serencâmım ğâyet çokdur (8) âdem-i zâddan kimse görmış ve işitmiş degildir evvel (9) sen hikâyet eyle ba‘ dehu ben daħi söyleyem dedi (10) ve oturdu Bulkıyâ daħi oturdu ey cüvân benim (11) serencâmım ve sergüzeştım dillerle taqđır ve qalemlerle taħrır (12) olunur degildir eger ben başlasam sen (13)diñlemeden ‘âciz ve benim hâlime hayrân olub söylemezsin [56b] / (1) evvel sen diñleyelim ba‘ dehu ben daħi ‘ayân (2) ve beyân ideyim diyücek ol yigit Bulkıyâ’nıñ adın (3) şordı Bulkıyâ’dır dedi ve kendü sergüzeştine (4) başladı Bulkıyâ diñledi Şâh-ı mârân burada qarâr idüb (5) Câmesab baqđı ve güldi ey Câmesab nice (6) sin dedi Câmesab âh idüb ağladı ey şâhım (7) ‘aceb baña daħi haq te‘âlâ yük virüb hasretlerime (8) kavuşmaq müyesser olur mı ey şâhım (9) hüdâ haqkıcün and icerim ki ‘ömrüm olduqca hammâ(10) ma girmeyem belki hammâma yakın uğramıyam deyüb (11) zâr zâr ağladı anuñ göziyaşına ve zârlılığına (12) cümle yılanlar daħi merhamet idüb her biri başın (13) kaldırub Şâh-ı mârândan Câmesab’ı taşra koyu [57a] / (1) virmege dilek etdiler Şâh-ı mârân daħi merhamet (2) idüb qâbil oldı ey Câmesab seni hasretler ki (3) koyuvireyim şimdi gider misin dedi Câmesab (4) göziniñ yaşın silüb mesrür oldı (5) ve Şâh-ı mârân’a şenâlar ve du‘âlar idüb şâhım (6) seniñ şöhetinñden ayrılmak daħi baña ‘azım hasretdir (7) bari Bulkıyâ’nıñ serencâmı ol yigitle neye vardır (8) anları lütfuñuzdan beyân buyuruñ diñleyelim andan sonra (9) bizi hasretlerimize kavuşmaq icün ‘inâyet idersiniz (10) varub olunca du‘ânıza ve şenânıza (11) meşğul olalım dedi Şâh-ı mârân daħi başladı (12) eger şad mübânı ve ger hezâr (13) ender âbed serencâm-ı kâr [57b] / (1) deyüb evvel bu beyti oqudı ba‘ dehu ayıtdı ey (2) Câmesab ol cüvân yigit serencâmın Câmesab’a (3) hikâyet idüb ayıtdı ki yâ câmesab cân kulağıyla (4) diñle Muḥammed şalavât allahümme şalli ‘ala Muḥammedin (5) ve ‘alâ âlihi ve şaḥbihi ecma‘ine âmîne (6) hikâyet Cihânşâh ben taymüs şâh-ı râviyât (7) âhyâr ve Muḥammed kavlince (8) ol yigit Bulkıyâ’ya ayıtdı ki yâ Bulkıyâ benim adım Cihân Şâhdır (9) benim atam Kâbilistân bâdişâhdır adına taymüs Şâh (10) dirler memleketleri ve ‘askeri ve eli altında olan (11) qal‘aları ğâyet çokdur zamânında andan ulu (12) bâdişâh yoğidi zârı Velistân Lâfistân (13) Fühistân Kūhistân Türkistân Horasân [58a] / (1) ve üç yüzden ziyâde şa‘b adlu şanlı qal‘alar (2) eli altında ve hükümünde idi yedi yüz cihângir (3) nâmlu behlüvânlar var idi eñ

ulu cihân (4) behlüvânına ‘ayn-ı zer dirlerdi andan aşağına (5) ve ğazanfer oğlu görerüz ve qarındaşı (6).... kühi ve zü’l a‘câk kaṭunı (7)Şîr vâni lâfistânı (8) kandeharı ve nişāvurı kândhârı (9)İşbu resme cihân behlüvânları ve yer götürmez ‘askere (10)mâlik idi lakin oğlu kıızı yoğ idi ve yigirmi dört (11) vezîr varidi her biri ‘âkil ḥakîm ü ve ehl-i (12) tedbîr zamânlarının ve idi (13)bir gün anlarla müşâvere idüb evlâd ḥuşusunda [58b] / (1) söyleşdiler ölüm muḳadderdir ben ölürsem bu tâcı (2) ve taḥtım ve hazînem düşmânlarā ḳalub (3) nâlân iderler benim evlâdım olmaḳ ḥuşusunda (4) bir ‘ilâc ve bir câre eyleñ dedi ol yigirmi dört (5) vezîr bir yire geldiler ve ‘âlemde ‘ilimle meşhûr olan (6) müneccimleri bir yere getürüb ‘ilm-i nücûma nazâr (7) kıldılar ḥâşıl-ı kelâm şunu buldı Şâh-ı ṭaymûsu (8) ḥorâsân bâdişâhınıñ kıızın alursa evlâdı (9)olur dediler cümlesi şâd olub vezîr-i a‘zam (10) olan ‘accâc veziriñ ḥuzûruna varub müzde eylediler (11) ‘accâc şâdumân olub müneccimlere nice iḥsânlar (12) eyledi andan ḳalḳub ‘accâc bir ḳac vezîrlere daḫi (13) şâh-ı ṭaymûsa varub aḥvâli ḥaber virdigi müjde [59a] / (1) kıldılar Şâh-ı ṭaymûs ziyâde şâd u ḥürrem olub (2) tedârik emr eyledi ḥazîne acub ḳumaşlar dürlü (3) cevâhirler taclar cevâhirler kemerleri bî- nihâ develere ḳatırlara (4) yükledüb eyleyüb ḥâzır müheyyâ etdiler bir mübârek (5) sâ‘atde ‘accâc vezîr-i şâhınıñ nâmesin alub ‘ayn-ı zer ü (6) cihân behlüvânıyla on iki biñ ve mükemmel (7) ‘askerle yüz deve yükü cevâhir yüz deve yükü ḳumaşla (8) yüz deve yükü mal ile ve iki yüz altûn izlü müzeyyen (9) at ile ḳandesin ḥorâsân bâdişâhı Behrûz Şâh (10) deyüb revâne oldılar ḳona göce bir (11) gün ḥorâsân ser ḥaddine yetişdiler bu ‘askeri (12) ‘alemlerle ve tañtanayla görüb ḥaber (13) aldılar ve nicün geldiklerin bilüb Behrûz Şâh’a ḥaber [59b] / (1) virdiler Behrûz Şâh daḫi ḥorâsân begleriyle vezîr (2) ḳarşu istiḳbâl gönderüb ḥorâsân ḥalkı bile (3) ‘accâcı ve ‘ayn-ı zeri cümle ‘asker ile istiḳbâl (4)idüb aldılar şehirde sarâyılara ḳondurub ‘izzetle (5) ikrâmlar etdiler bir gün ‘accâc ve zir ve ‘ayn-ı (6) zer behlüvânlar ve begler ile Behrûz Şâh’ın dîvânına (7) vardılar ṭaymûs Şâhınıñ nâmesin virdiler (8) ta‘zîmle Behrûz Şâh alub mührün bozub oḳudılar (9) murâdı neydi ma‘lûm oldu Behrûz Şâh’ı ḳabûl (10) idüb kıızını bir ol ḳadar cihân ve mal cevâhir (11) beşgeşlerle bir ol ḳadar ‘askerle bir gün kıızı câriye (12) lerle Taymûs Şâh’a alub gitdiler cün Kġbilistân’a (13) yakın gelüb Taymûs Şâh’a ḥaber geldi filân [60a] / (1) vezîrlerle nice biñ

‘ askerle alub geldiler kitāb-ı (2) hükmiyle şāha nigāh idüb ve fuḡarāya (3) in‘ām ve
 iḡsānlar itdi ḡāşıl-ı kelām Şāh-ı ṡaymūs (4) Behrüz Şāh’ın kızıyla bir yere gelüb cem‘
 oldılar (5) Allah te‘ālānın taḡdīriyle ḡāmīle olub birgün (6) ben vücūda gelmişem baña
 Cihān Şāh nām virdiler (7) ey Bulḡıyā ṡaymūs şāh benim atamdır ve ḡorāsān (8) şāh
 Behrüz Şāh’ın kızı Şāh-ı Bānū benim atamdır dedi (9) Bulḡıyā daḡı ma‘lūmun oldu andan
 öte nice oldu (10) buraya gelince heb söyle diñleyelim diyücek başladı (11) ḡikāyet gerek
 Cihān Şāh ve serencām o (12) yā Bulḡıyā cün zamānı geldi şāh ṡaymūs oḡlanı (13)
 mu‘allime virüb evvā‘-ı ‘ulūmla mevşūf [60b] / (1) olub kāmīl olduḡda silāḡşörlük bize
 şunmak (2) urmaḡ ḡullanmak oḡ atmak yazı yazmak (3) at biñmek cevlnā
 ḡöstermek ol ki bādişāhlara (4) lāyık hünerler ve şan‘atlarıdır ta‘līm idüb her vecihle (5)
 kemāl buldı şāh-ı ṡaymūs birgün dīvān idüb (6) cümle vüzerā ve begler ve serhengler ve
 behlüvānlar cümle (7) dīvān ḡalkı gelüb yerlü yerinde ḡarār itdiler şāh-ı (8) ṡaymūs oḡlu
 şehzāde cihān şāhın elin aldı (9)... şāhı ve tācı şāhı ḡetürüb ve kendü belinden (10)
 kemerin cözüb şehzādeye ḡuşanub kendü (11) taḡtına cülūs etdirdi ve döndi dīvān ḡalkına
 (12) ḡiṡāb idüb ayıtdı ki ey benim vüzerā ve beglerim (13) ve serhenglerim bugünden girü
 bādişāhınız oḡluyam [61a] / (1) Cihānşāhdır beni seven ve isteyüb dileyen anuñla (2) bī‘at
 eylesün ben bīr oldum āḡir ‘ömrümdür ḡaḡ te‘ālā (3) ḡazretine ṡā‘atde ve ‘ibādetde olayım
 deyücek cümle (4) vüzerā ‘ulemā ve begler ve ehl-i dīvān ḡürleyüb ayaḡ üzre (5) ḡalkdılar
 ve ayıtdılar ey bizim şāhımız ve sulṡa(6)nımız cümlemiz senden ḡoşnutdur ve emrine
 muṡī‘yiz (7) deyüb aḡlaşdılar ve gelüb yolunı bulunca ol (8) şāhın ḡāk-i bāyine yine
 yüzlerin sürüb ba‘dehu (9) ḡürüh ḡürüh Cihānşāḡ ile bī‘at idüb yerlü yerinde (10) ḡarār
 etdiler ṡaymūs şāh emr eyledi nice biñ (11) develer ḡoyunlar ḡurbān idüb fuḡarā ve
 şu‘ufāya nice (12) in‘āmlar ve iḡsānlar itdiler andan şāh-ı ṡaymūs (13) emr itdi dīvān
 ehline cekilüb envā‘ [61b] / (1) dürlü ni‘metler döküldi yediler şerbetler acıldı du‘ālar
 (2) olunub her birine ḡāllī ḡālince ve herkese kendü (3) istiḡḡākınca köyler ve ülkeler ve
 anlar ve sancaḡlar (4) tımārlar ve ḡil‘atler baḡşış idüb ḡizmet tamām oldu (5) şāh-ı ṡaymūs
 ḡalkub oḡluna ve ehl-i dīvāna selām (6) idüb ḡādimler önüne düşüb ḡalvet sarāyına (7)
 cekildi ‘ibādetine meşḡul oldu bu ṡarafda (8) cün cihānşāḡ tāze cüvāñ taḡt-ı taḡtına oturdu
 (9) emr eyledi bizim ḡötürüb her bir beglerin önüne (10) ḡümüş altūndan ṡabaḡlarla

dürlü sükker-i ʿāmlar (11) ile bezmi arasına ve yer üste idüb (12) ekildi mäh
ve benim sāk sākıları alacam (13)alub şağa ve şola yürütdiler vezir ü vüzerā [62a] / (1) ve
begler ve selāṭin severler ve behlūvānlara cām (2) ve yāḳūt revān şundılar ne kışşadır
idelim (3)cihān şāh bir bādişāhlık eyledi kim felekde melekler (4) reşde itdiler işte böyle
tahtında karar idüb nice(5) zamān ʿadel dād itdi duʿāya ve cihān şāha (6) duʿalar idüb
küçük büyük meftūnu oldu halk (7)cihān huzūr itdi koyunla kurdı büründi bu (8) minvāl
üzre gitdi tā kim cihān şāh n altı (9) yaşına yetdi gör kim hak teʿālā hazretiniñ taḳdiri (10)
yine yetdi yārān şafā ʿaşkla ve şevkle habīb-i (11) ekreme şalavāt getürelim allahümme
şalli ʿala seyyidinā Muḳammedin ve ʿala (12) āl-i seyyidinā Muḳammedin ve ʿalā ālihi ve
saḳbihi ecmaʿin (13) sene 1277

SONUÇ

Türk edebiyatında; Hikâye-i Şahmeran, Yemliha'nın Öyküsü, Câmasbnâme olarak bilinen, sevilen ve bazı bölgelerimizde sözlü gelenekte hâlâ yaşayan Şahmeran anlatısı, edebiyatımızda hem manzum hem mensur olarak işlenmiştir. İncelememize esas teşkil eden Şahmeran anlatısının üç mensur nüshası Arapça harflerinden Latin harflerine transkribe edilerek aktarılmıştır. Çalışmada, bu üç nüsha yapı, muhteva ve şekil bakımından ayrıntılı olarak mukayese edilmiştir.

Rahmetli Prof.Dr. Amil Çelebioğlu henüz yayımlanmamış doçentlik tezinde Camasb-name'nin dokuz yazma nüshasını tespit etmiştir. Mahmut Karademir'in "Abdi Camasb-name" adlı doktora çalışmasında ise Şahmeran anlatısının yurtiçinde on yedi, yurtdışında ise yedi nüshasının olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte yapmış olduğum çalışmalar sonucunda Mahmut Karademir'in ulaştığı nüshalardan farklı olarak yurtiçinde iki ayrı nüshanın varlığı tespit edilip incelenmiştir. Bu durum Şahmeran anlatısının bilinen nüshalarının dışında farklı nüshalarının da var olabileceği düşüncesini aklımıza getirmektedir.

Çerçeve masal özelliğini taşıyan Şahmeran anlatısı içi içe geçmiş üç hikâyeden oluşur. Bu hikâyeler şunlardır; Camesab'ın hikâyesi, Belkıya'nın ve Cihan Şah'ın hikâyesi. Bu hikâyelerden sadece Camesab'ın hikâyesi Türk halkının zihninde tesir etmiş ve sözlü gelenekte anlatılagelmiştir. Camesab'ın Şahmeran'ı tanımadan önceki hayatı, tanıdıktan sonraki hayatı ve Şahmeran'ın yanından ayrıldıktan sonraki hayatı olmak üzere üç zaman dilimi etrafında kahramanın hayatı şekillenir. Ayrıca bu anlatının da sözlü gelenekte bazı değişikliklere uğradığı tespit edilmiştir. Diğer iki hikâye Şahmeran'ın Camesab'ı oyalamak ve eğlendirmek için anlattığı Belkıya ve Cihan Şah'ın hikâyesidir. Belkıya'nın hikâyesi ise daha çok dinî ve tasavvufi bir muhteva ile kahramanın yaşadığı olağandışı olayların iç içe anlatılmasıyla şekillenmiştir. Hz. Muhammed'e âşık olan Belkıya'nın onu görmek için Mısır sultanlığını terk edip yollara düşmesi ve bu süreçten sonra yaşadığı olağandışı olaylar anlatının içeriğini oluşturur. Cihan Şah'ın hikâyesi de olağan ve olağandışı

olayların iç içe olduğu bir hikâyedir. Cihan Şah'ın yaşadığı beşeri aşk ve olağandışı olaylar anlatının muhtevasını oluşturur.

Çalışma, Şahmeran anlatısının üç mensur nüshasından oluşur. Bu mensur anlatının türü hususunda çeşitli araştırmacıların farklı görüşlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu anlatı, genel olarak halk hikâyesi, masal ve efsane türleri kapsamında değerlendirilmiştir. Mahmut Karademir, Câmasbnâme üzerine yaptığı doktora tezinin giriş kısmında halk hikâyesi türünün özelliklerini verip sonuç kısmında “masalımsı halk hikâyesi” ifadesini kullanmıştır. Prof. Doç. Dr. Nebi Özdemir'in “Medya Kültür ve Edebiyat” adlı çalışmasında ise, ilk fantastik film olan Şahmaran ile Binbir Gece Masalları'ndan Şahmaran arasında öykü ve imge bakımlarından benzerlikler olduğu ifade edilmiştir. Prof. Doç. Dr. Ziyad Akkoyunlu'nun yayınlanmış çalışması olan “ Binbir Gece Masallarının Türk Edebiyatına Tesiri”adlı doktora tezinde bu anlatı 363.gece ile 410. gece arasında anlatılan toplam 47 geceyi ihtiva eden bir masal türü olarak geçmektedir. Bazı araştırmacılar ise bu anlatıyı efsane türü içinde değerlendirmektedir. Nilgün Çıplak, “Tarsus Kültürünün Tanıtımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi” başlıklı makalesinde Şahmeran anlatısına efsane olarak yer vermiştir. Ayrıca Sevda Mant'ın “Halk Sanatında Şahmeran” adlı yüksek lisans tezinde bu anlatı efsane olarak değerlendirilmiştir. Kısacası Şahmeran anlatısının türü noktasında çeşitli görüşler mevcuttur. Biz de çalışmamızın ilk bölümünde her üç türün yani masal, halk hikâyesi ve efsanenin özelliğini vermeyi uygun bulduk. İkinci bölümde, Şahmeran anlatısı üzerine yapılan ilmî çalışmalar hakkında bilgi verildi. Şahmeran anlatısının sadece Türk edebiyatının değil, aynı zaman da Türk sineması, sanatı ve halk bilimin konusu olduğuna bu bölümde değinildi.

Çalışmamıza konu olan Şahmeran anlatısı, üçüncü bölümde yapı, şekil ve muhteva bakımından mukayese edildi ve şu sonuçlara varıldı:Latin harflerine transkripsiyonlu bir biçimde aktardığımız üç yazma eserin künye bilgilerinin bazılarında yanlışlık olduğu tespit edildi. Yz1'de müellif ve istinsah belirsiz şeklinde verilen bilgi, müellifinin Ahmed İbn Maksûdi olduğu, Yz2'de müellifi ve istinsah tarihi belirsiz denilen bilginin eksik olduğu, istinsah tarihinin 1063 /(1652–1653) olduğu tespit edildi.

Yz1 varyantının adı “ Hikâye-i Şahmeran”, Yz2'nin adı ise “Câmasb-Nâme” olarak verilmiştir. Yz3 varyantında ise herhangi bir başlığa rastlamıyoruz.

Genel olarak kişi kadrosunu olağan ve olağandışı olarak tasnif ettiğimiz üç nüshada kişi kadrosu aynı olmakla birlikte bazı kahramanların isimleri benzer ya da farklı olarak geçmektedir. Yz1 ve Yz3 harekeli olduğu için bu isimler daha net tespit edilmektedir. Yz2 ise harekesizdir. Örneğin; Yz1’de Belkıya olarak geçen kahraman Yz3’de bazen Bulkıya bazen Belkıya olarak geçmektedir. Binbir Gece Masallarında da bu kahraman Blukıya olarak geçmektedir. Bunun dışında Yz1’de İkab olarak geçen kahraman Yz2 ve Yz3’de Affan olarak geçmektedir. Her üç varyantta da peygamber isimleri geçer; fakat bütün yazmalarda aynı peygamberlerden bahsedilmez. Sadece Hz. Muhammed, Hz.Süleyman, Hz.Âdem bütün nüshalarda geçmektedir. Olağandışı kahramanlar genel olarak üç nüshada da ortaktır. Kaynaklarda Danyâl ve Lokman a.s. olarak geçen kişi Yz1 ve Yz2’de Danyâl olarak verilmiştir. Yz3’de bu bölüm yer almadığı için bu kişinin adı geçmez. Kaynaklarda Tahmasb, Camsap, Camasb, Canşâh(Binbir Gece Masalları), olarak geçen kahraman Yz1 ve Yz3’de Câmesâb, Yz2 Câmasb olarak geçmektedir. Anlatının ana kahramanı şahmeran’ın adı Yz1’de “Yemliya” Yz2 ve Yz3’de ise “Yemliha” olarak geçmektedir. şahmeran’ın fiziksel özellikleri de genel olarak aynı olmakla beraber sadece Yz3’de ayrıntılı anlatılmıştır. şahmeran’ın cinsiyeti hususunda farklı kaynaklarda değişik bilgiler vardır. Genel görüş ise “kadın” olması yönündedir. Yz3’de de iki yanda zülüfleri olan kız yüzlü tasviri ile cinsiyeti verilir. Her üç varyantta da belinden yukarısı insan aşağısı akça olan küçük bir yılan olarak tasvir edilir.

Ele aldığımız üç nüshada; olağan olaylar ile olağandışı olayların iç içe anlatıldığı şahmeran anlatısındaki mekânlar, olağan ve olağandışı olmak üzere iki açıdan incelendi.

Olağandışı olayların anlatıldığı bu anlatının üç nüshasında da masalların vazgeçilmez mekânlarından olan Kafdağı yer alır. Bunun dışında Karınca iklimi, Kale-i Gevhernigin, şahmeran’ın yeraltı sarayı, Hz. Süleyman’ın kabrinin olduğu Gar-ı Süleyman anlatılarda geçen en önemli olağandışı mekânlardır.

Nüshalarda geçen olağan mekânlar, şahmeran anlatısının ortaya çıktığı ve anlatıldığı coğrafya hakkında bize bilgi verir. “Horasan, Mısır, Adana, Ceyhun, Kabil, şam, Hicaz, Isfahan, Tahran, Hindistan” nüshalardaki başlıca yer adlarıdır. şahmeran anlatısında Bu yer isimlerinden yola çıkarak, bu anlatının coğrafyasının Mezopotamya olduğunu söyleyebiliriz.

Zaman kavramı da tıpkı kişiler ve yerde olduğu gibi olağan ve olağandışı olmak üzere iki açıdan ele alındı. Üç nüshada olaylar, gerçek ve hayalî dünya etrafında şekillenirken zaman kavramı da bununla doğru orantılı olarak işlenmiştir. Yz3 nüshası eksik olduğu için gerek olağan gerekse olağandışı ve olağan bazı zaman ifadeleri bu nüshada yer almaz. Altı aylık yolların altı günde, üç aylık yolların üç saatte kat edilmesi, göz açıp kapayıncaya değin bir yerden bir yere gidilmesi her üç anlatının olağandışı zaman unsurlarının birkaçıdır. Olağan zaman dilimin anlatımında ise üç nüshada benzer ve farklı özellikler olduğu belirlendi. Tespit ettiğimiz farklılıklardan bazıları şunlardır; Yz1 ve Yz2’de zaman Danyâl peygamberin yaşadığı zamandır. Yz3’de böyle bir bilgi yer almamaktadır. Yz1’de Camesab yedi yaşına gelince mektebe gider gelir bir şey öğrenemez. Yz2’de yedi yaşında mektebe giden Camesab altı ay ya da yedi yıl mektebe gider gelir, bir şey öğrenemez. Yz2 kendi içinde Camesab’ın kaç yıl okula gittiğine dair verilen bilgi hususunda çelişmektedir. Yz3’de böyle bir bilgi yer almaz. Yz1’de Şahmeran’ın yanında bir süre kalan Camesab, annesine kendisinin gideli kaç yıl olduğunu sorunca annesi yedi yıl cevabını verir. Camesab’ın Şahmeran’ın yanında yedi yıl kaldığına dair bir bilgi Yz2 ve Yz3’de yer almaz. Şahmeran, Camesab’ı oyalamak ve eğlendirmek için yedi yıl boyunca Belkıya ve Cihan Şah’ın hikâyelerini anlatmıştır. Yz2’de Camesab’ın hamama yedi yıl boyunca girmemesinden bahsedilirken Yz1 ve Yz3’de böyle bir bilgi yer almaz. Kısacası nüshalardaki zaman kavramıyla alakalı bilgilerde varyantlaşmanın olduğu tespit edildi. Ayrıca bu zaman kavramının genel olarak yedi rakamı etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz.

Şahmeran anlatısı iç içe geçen hikâyelerden oluşur. Çerçeve masal özelliğini taşıdığı bu anlatı üç hikâyeden oluşmaktadır. Bu anlatıdaki esas olay, Camesab’ın yaşadığı maceralardan oluşur. Şahmeran’ın Camesab’a anlattığı Belkıya ve Cihan Şah’ın hikâyesi anlatıdaki diğer hikâyelerdir.

Ele aldığımız üç nüshada, olay epizotlarının genel olarak aynı olmakla beraber bazı yerlerde varyantlaşmaların olduğu tespit edildi. Yz3 eksik bir nüsha olduğu için olayların bazı epizotları bu nüshada yer almaz. Nüshalarda geçen epizotların genel olarak benzer olması, bu anlatının tek bir menşeden yayılmış olduğunu göstermektedir.

İncelediğimiz üç nüshada, tespit ettiğimiz farklı unsurlardan birkaçı şunlardır: Yz1 ve Yz2'de Allah'ın Danyâl peygamberi göndermesi ve onun Camesab adında bir çocuğunun olması, Camesab'ın büyüyünce mektebe verilmesi, evlendirilmesi, ormana odun toplamaya gönderilmesi, arkadaşları tarafından kuyuya bırakılması epizotları yer alırken Yz3'de bu epizotlar yer almaz. Yz1'de Camesab'ı işe gönderen annesi iken Yz2'de eşidir. Yz1 ve Yz2 varyantında kahramanın iş bulmak için evden ayrılması ve uzun süre gurbette kalması söz konusudur. Yz3'de kahramanın iş bulmak için evden çıktığına dair bir bilgi yoktur; fakat gurbette olduğu ve eve dönmek istediği defalarca tekrar edilir. Yz1'de Câmesâb padişahın adamları tarafından zorla hamama götürülürken, Yz2'de hamamcının ısrarları sonucu Câmesâb hamama girer. Yz3'de Câmesâb'ın hamama girmesi epizotu yer almaz. Bir diğer farklı epizot ise, Şahmeran'ı gören kişinin hamamda vücûdunda beliren alâmet Yz1'de Câmesâb'ın hamama girmesiyle belinden aşağısı beyaz pul pul olur, Yz2'de ise hamama giren Câmasb'ın belinden dizine kadar vücûdu kapkara olur. Bu yönüyle Yz2 Binbir Gece masallarıyla örtüşür. Yz3'de bu bölüm yoktur. Yz1'de kahramanlardan Câmesâb'ın ölümünden bahsedilirken, Yz2'de öldüğüne dair bir bilgi yoktur. Yz3'de ise bu bölüm yoktur.

Ele aldığımız üç nüshada, Belkıya ve Cihan Şah'ın hikâyelerin genel olarak ortak epizotlar etrafında şekillendiğini görüyoruz. Belkıya'nın hikâyesinde tespit ettiğimiz farklı epizotlardan bazıları şunlardır: Belkıya(Bulkıya)'nin hikâyesi üç nüshada da geçmektedir. Üç nüshayı mukayese ederken çok fazla farklılık olmamakla beraber birkaç yerde varyantlaşmanın olduğu tespit edildi. Üç nüshada da Mısır Şah'ının adı farklıdır. Yz1'de Uşe, Yz2'de Uş, Yz3'de Uşad olarak geçer. Yz1 ve Yz2'de Mısır Şahının Tevrat'ın Hz. Muhammed'den bahseden sayfalarını saklamasından bahsedilir; fakat Yz3'de bahsedilmez. Yz1 de Belkıya babasının ölümünden sonra tahta geçer. Yz2 ve Yz3'de babası ölmeden önce yerine oğlunun geçmesini vasiyet eder. Yz1'de Belkıya tahtı kardeşi Kahir'e bırakıp Hz. Muhammed'in aşkıyla yollara düşer. Yz2 ve Yz3'de Belkıya'nın kardeşinden bahsedilmez. Yz3'de Bukıya'nın annesinin ibadetle meşgul olması Yz1 ve Yz2'de yer almaz. Yz1'de İkab olarak geçen kişi Yz2 ve Yz3'de Affan olarak geçmektedir. Yz1'de Belkıya bilerek Şahmeran'ın yerini İkab'a söylerken, Yz2 ve Yz3'de yanlışlıkla söylemektedir. Yz1'de Şahmeran kendisini kendi adasına götürmelerini ister ve Belkıya ve İkab da götürür. Yz2 ve Yz3 de Şahmeran'ı kendi adasına götürmezler.

Ele aldığımız üç nüshada, Cihan Şah'ın hikâyesinde tespit ettiğimiz farklı epizotlar şunlardır: Yz1'de Kabilistan padişahının adı Tamhur olarak geçerken, Yz2 ve Yz3'de Taymus olarak geçmektedir. Yz1'de Horasan şahının adı Behruz olarak geçerken Yz2'de ismi geçmez.Yz3'de ise Bihruz olarak geçer. Yz1'de padişahın çocuk özlemini veziri Hacac çözerken, Yz2 ve Yz3'de müneccimler çözmektedir. Ayrıca Yz1'de vezirin adı Hacac olarak geçerken Yz2 ve Yz3'de Acac olarak geçmektedir. Yz1 ve Yz2'de Horasan şahının kızının istenmesi söz konusudur, Şahın kızının ismi zikredilmez; Yz3'de ise kız istenmesi olayı geçer, ayrıca şahın kızının adının Şah Banu olduğu da zikredilir.Yz1'de Horasan Şahının kızıyla Kabilistan padişahının mübarek bir gecede evlenmesi söz konusu iken Yz2 ve Yz3'de sadece evlenmelerinden bahsedilir. Yz1'de Cihan Şah'ın doğumunun dokuz ay on gün sonra olduğu söylenirken, Yz2 ve Yz3'de ayrıntılı bir bilgi verilmeden doğumdan bahsedilir.Yz1 ve Yz2'de Cihan Şah'ın adının konulması yer alırken Yz3'de böyle bir bilgi yer almaz. Yz1'de ve Yz2'de müneccimler Cihan Şah'ın talihine bakarlar; Yz3'de böyle bir bilgi yer almaz. Cihan Şah'ın yedi yaşına gelince okula verilmesi sadece Yz2'de vardır. Cihan Şah'ın on yaşına gelince Tevrat'ı tamamlaması sadece Yz1'de vardır. Cihan Şah'ın on bir yaşına gelince divan kurup eğlenmesi sadece Yz2'de geçer.Yz1 ve Yz2'de Kabilistan Padişahı savaşıyla meşgul olduğu zikredilirken, Yz3'de ibadetle meşgul olduğu söylenir. Yz1 ve Yz2'de Cihan Şah'ın ava gitmesinden bahsedilir, fakat kaç yaşında gittiğinden bahsedilmez. Yz3'de ise Cihan Şah'ın on altı yaşına girince Allah'ın takdirinin gerçekleştiği söylenir. Yz3'ün bundan sonraki kısımları yoktur; yani Cihan Şah'ın olağandışı macerasını bu nüshada göremiyoruz. Cihan Şah'ın ava çıktıktan sonra yaşadığı macera Yz1 ve Yz2'de aynıdır.

İncelememizde, üç nüshanın yapı bakımından tahlili ve mukayesesinin yanı sıra motiflerinin tespiti ve mukayesesini de yapıldı. Motif tespitinde evvela Stith Thompson'ın *Motif Index of Folk Literature* adlı çalışmasındaki motifler esas alındı. Yz1 ve Yz2'de toplam 40 motif tespit edildi. Yz3 eksik bir nüsha olduğu için 34 motif tespit edebildik. Yz1 ve Yz2'de olup da Yz3'de olmayan masal motifleri şunlardır: Akıllı-Aptal Motifi, Alâmet Motifi, Kuyuya Atılma Motifi, Hızır ve Pir Motifi, Av Motifi, Anormal Zulüm Motifi.

Genel olarak tespit ettiğimiz motifler ise şunlardır: 1. Ad Koyma Motifi, 2. Ağaç Motifi, 3. Akıllı- Aptal Motifi, 4. Alâmet (Nişan) Motifi 5. Aldatmalar Motifi, 6.

Alet(sihirli obje) Motifi, 7. Anormal Zulüm Motifi, 8. Aşk motifi, 9. Ateş(od) Motifi, 10. Av Motifi, 11. Bilge Kişi Motifi, 12. Çocuksuzluk Motifi 13. Devler ve Diğer Olağandışı Varlılar, 14. Din Motifi, 15. Doğum Motifi, 16. Don (Kıyafet) Değiştirme Motifi, 17. Evlenme Motifi, 18. Geleceğin Tayini Motifi, 19. Hayvan Motifi, 20. Hızır ve Pir Motifi, 21. Işık Motifi, 22. Kaderden kaçılmayacağı Motifi, 23. Kadın Motifi, 24. Kafdağı Motifi, 25. Kuyuya Atılma Motifi, 26. Maden Motifi, 27. Mağara Motifi, 28. Mansıp Alma Motifi, 29. Mitolojik Motifler, 30. Mükâfat ve Ceza Motifi, 31. Olağanüstülükler, 32. Ölüm Motifi, 33. Renk Motifi, 34. Sayı Motifi, 35. Sınavlar- Denemeler Motifi 36.Sihir Motifi, 37. Tabu-Yasak Motifi, 38.Tutsak Olma Motifi, 39. Uyuyakalma Motifi 40. Ziyafet Motifi

Ortak motiflerin kullanıldığını bu üç yazmada, bu unsurlar tespit edilip aynı başlık altında sınıflandırıldı. Ancak bu başlıkların altında geçen unsurların zaman zaman değişikliğe uğradığını görüyoruz. Örneğin; ad koyma motifi altında müşterek başlık altında değerlendirdiğimiz nüshaların her üçünde de aynı sayıda ad koyma motifi yer almamaktadır. Yz1 ve Yz2’de Câmesâb ile Cihân Şâh’ın ad koyma motifini tespit ediyorken, Yz3’de sadece Cihân Şâh’ın adının konulduğu epizota rastlıyoruz. Aynı şekilde “Ölüm Motifi” de her üç varyantta geçer; fakat üçünde de farklılıklar tespit edildi. Yz1’de Danyâl a.s.nin ölümü, Mısır Şâhı Uşe’nin ölümü, İkab’ın ölümü, Şemsa’nın ölümü, Şemhûr’un ölümü, Şahmeran’ın ölümü ve Câmesâb’ın ölümü olmak üzere yedi kişinin ölümü geçer. Yz2’de bu ölümlerden sadece Câmesâb’ın ölümü yer almamıştır. Yz3’de ise sadece Mısır Şâhı Uşad ve Affan’ın ölümleri vardır.

Ele aldığımız üç nüshada geçen renk adları yani Şahmeran anlatısının renk dünyası yedi renkten oluşur. Üç nüshada da genel olarak ortak renk motifleri kullanılmıştır. Kullanılan renk adları şunlardır: Kırmızı (kızıl, la’l), beyaz (akça, ak), yeşil, gümüş rengi, atlas rengi, sarı, za’feran yeşili, siyah(kara, kapkara).

Her üç varyantta da sayı motifi geçer; fakat üçünde de bu sayı motifinin kullanımı hususunda varyantlaşma olduğunu görüyoruz. Üç nüshada motif olarak tespit ettiğimiz rakamlar şunlardır: 3, 6, ve 7’dir. Yz1’de bu sayıların dışında 40 sayısının da motif olarak geçtiğini görüyoruz. Şahmeran’ın 40 gün Hapis kalması, Cihan Şah ile Şemsa Banu’nun 40 gün 40 gece düğün yapmaları ve Cihan Şah’a refakat eden 40 bekar kız bu sayısının iade edildiği epizotlardır.

“Diğer Unsurlar” başlığı adı altında üç nüshada sekiz ana başlık altında tespit ettiğimiz özellikler şunlardır; “Ayet, Hadis, Tespih ve Dualar, Bitki, Esmayihüsna, Halk Hekimliği, Hamam, Özlü Sözler, Yiyecek-İçecek, Manzum Kısımlar”

Şahmeran anlatısının muhteva itibariyle Şehname, Kur’an-ı Kerim ve Tevrat’ın tesirinde kaldığını görüyoruz.

Genel olarak üç varyantta da dinî unsurlara rastlıyoruz; fakat Yz1’de bu unsurlar daha fazladır. Üç nüshada toplam beş ayet geçtiği tespit edildi. Bu ayetler, Kur’an-ı Kerim’de kıssalarına yer verilen Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. Âdem ile alâkalı ayetlerdir. Tespit ettiğimiz ayetler şunlardır:

Bakara Suresi 35.ayet (Yz1 ve Yz2)

Nisa Suresi 145.ayet (Yz3)

A‘raf Suresi 143.ayet (Yz1)

Sad Suresi 35.ayet (Yz2)

Üç nüshada genel olarak aynı bitki isimleri geçmektedir. Tespit ettiğimiz bitki isimleri şunlardır: kavak, sandal, elma, ud, fındık, fıstık, bakkam, hindistan cevizi, nar, yemiş, kestane, üzüm, limon, karpuz, armut, turunç, sümbül, za’feran(safran), yasemin, reyhan, zakkum numan, gül, arpa, buğday.

Her üç varyantta tek yaratıcı olan “Allah” inancı vardır. Allah (c.c) nitelerken çeşitli sıfatlar kullanılmıştır. Bu sıfatlar genel olarak aynı olmakla beraber farklı kullanımların olduğu da tespit edildi. Allah, Halık, Hakk Teala, Tanrı, Hüdâ kullanımı her üç varyantta da ortaktır. Yz1’de farklı olarak “Gök Tengri”, “Rab”, Kahhar” “Zülcelal” kullanımı vardır. Yz2’de “Halkperverdigar” “Tanrı Teala” kullanımı farklıdır. Yz3’de sadece farklı olarak “Kerem Allah” kullanımı vardır.

Üç nüshada halk hekimliği için önemli bilgileri ihtiva eder. Tarihi bir şahsiyet olan Danyâl peygamberden bahseden Yz1 ve Yz2’de, Danyâl peygamberin ölüme çare olan otu bulması ve her üç nüshada da Şahmeran’ın hangi ağacın ve bitkinin hangi derde ilaç olacağını söylemesi tabiatın dertlerin çözümü için başvurulan bir kaynak olduğunu ortaya

koyar. Günümüzde, insanların kendilerini şifa kaynağı olarak gördükleri aktarlara atmaları, şifalı bitkiler muhtevalı yayınlara ve televizyon programlarına ilgi göstermeleri bunun en önemli göstergesidir.

Her üç nüshada da deyim, atasözü gibi kalıplaşmış özlü sözler yer almaktadır. Bu ifadelerden bazıları günümüzde hâlâ kullanılıyorken, bazıları unutulmuş ya da değişikliğe uğramıştır. Türk toplumun olaylara bakışı ve yaşantısı hakkında bilgi veren bu mahallî unsurlardan bazıları şunlardır:

- Can başına sıçramak
- Cân cânândan azizdir, kişi tez ölmeyi istemez.
- Canına kâr eylemek
- Ciğeri kebab olmak
- Dâmenin bus etmek
- Dünya başına dar olmak
- Fukarayı gözetmek
- Gam hırkasını başına çekmek
- Gökten iğne yağsa biri yere düşmez.
- Her kime iyilik eylersen yavuzluğu ondan öğren
- İl vilayete düşman kılmaz
- İyiliğe kemlik herkes eder
- Kara toprağa defnetmek
- Kazaya rıza lazımdır
- Ödü turmak
- Ömrünü yoluna sarf etmek
- Sükût ikrardandır
- Takati tak olmak

Üç nüshada da genel olarak aynı yiyecek-içecek isimlerini geçmektedir. Nüshalarda geçen yiyecek-içecek isimleri şunlardır: Arpa, buğday, etmek, süd, bal(asel), meyve, şarap, şekerli helvalar, şiş (kuzu, koyun) kebab, şarap, şerbet, elma, fındık, fıstık, hindistan cevizi, nan, şerbet, kestane, nar, yemiş, üzüm, armut, karpuz, limon.

Hikâye-i Şahmeran ya da Câmasbnâme adıyla incelediğimiz bu anlatının çok fazla nüshası vardır. Bu nüshalardan bazıları manzum, bazıları ise mensurdur. Ele aldığımız üç nüsha mensur olmakla birlikte manzum kısımlar da yer alır; fakat bu manzum bölümler anlatıların geneli düşünüldüğünde çok az bir kısmını oluşturur. Her üç nüshada da şiirlerin nazım birimleri “beyit” tir. Üç nüshada geçen şiirler müşterek değildir. Beyit sayısı da üç varyantta eşit değildir. En fazla manzum bölüm Yz1’de yer almaktadır. Yz1’de beyitler Cihân Şâh’ın ağzından söylenir. Cihan Şah üç farklı durum karşısında duygularını manzum bir şekilde dile getirir. Yz2’de ise Cihân Şâh ile Murg-ı Şâh arasında geçen konuşmada karşılıklı duyguları manzum bir şekilde dile getirilir. Yz3’de sadece Şahmeran’ın söylediği bir beyit vardır.

Çalışmamızda ele aldığımız üç nüshadan Yz1 ve Yz2’nin dili oldukça sade ve anlaşılırdır. Arapça ve Farsça kelimelerin yanı sıra çokça arkaik Türkçe kelimelerin de kullanıldığını görmekteyiz. Yz3’ün dili diğer iki nüshaya göre daha ağırdır.

Câmasbnâme ya da Hikâye-i Şahmeran olarak bilinen Şahmeran hikâyesinin yurtiçi ve yurtdışında birçok nüshasının olduğu tespit edildi. Bu durum bu anlatının Türk toplumu tarafından ilgiyle okunduğunun ya da dinlendiğinin bir göstergesidir.

Sonuç olarak, Türk toplumunun muhayyilesinde derin izler bırakan ve yüz yıllardır anlatıla gelen Şahmeran anlatısı, edebiyatın dışında Türk halk sanatı ve medyanın malzemesi de olmuştur. Kendisine çeşitli ortamlarda yaşam alanı bulan Şahmeran, Türk toplumu tarafından benimsenmiş ve uğur getirdiğine inanılmıştır. Geçmişle günümüz arasında bir köprü vazifesini üstlenen bu anlatı, günümüzde hâlâ yaşayan ender anlatılardan biridir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Kitaplar

- Alptekin, Ali Berat (1999), **Kirmenşah Hikâyesi**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- _____ (2005), **Türk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer, (2008), **Kuran-ı Kerim ve Meali**, 15. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Banarlı, Nihat Sami (2001), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Çelik, Ali (2005), **Manilerimiz ve Trabzon Manileri**, 1. Basım, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Şükrü (2005), **Halk Edebiyatına Giriş**, 9. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, Abdurrahman ve Torun, Ali (2004), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 2. Baskı Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kibar, Osman (2005), **Türk Kültüründe Ad Verme Kültürü**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, Hasan (2002), **Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Toker Yayınları.
- Köprülü, Fuad (2004), **Edebiyat Araştırmaları**, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Oğuz, M. Öcal ve diğerleri (2006), **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 4. Baskı, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Oğuz, M. Öcal –Oral, Zeliha (2005), **Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Halk İnanışları: Nesnelere ve Uygulamalar**, Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER.
- Onay, Ahmet Talât (2000), **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**, 4. Baskı içinde (412), Ankara: Akçay Yayınları.
- Ortaylı, İlber (2009), **Osmanlı Toplumunda Aile**, 1. Baskı içinde (143), İstanbul: Timaş Yayınları.

Ögel, Bahaeddin (2002), **Türk Mitolojisi**, 2. Baskı içinde (566), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özdemir, Nebi (2008), **Medya Kültür ve Edebiyat**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Sakaoğlu, Saim (2007), **Masal Araştırmaları**, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Sözeri, Tankut (2000), **Kültürlerde Şahmaran**, İstanbul: İm Yayıncılık.

Şimşek, Esmâ (1995), **Bir Olağanüstü Varlığın Yaratılış Miti: Şahmaran, Tuncer Gülensoy Armağanı**, Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları.

Türkmen, Fikret (1974), **Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Ankara: Baylan Matbaası.

Yardım, Mehmed Nuri (2003), **Edebiyatımızın Güler Yüzü**, 2. Baskı, İstanbul: Çatı Kitapları Yayını.

2. Makaleler

Alptekin, Ali Berat (2010), “Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği”, **Milli Folklor**, 86, 5–19.

BASCOM William R., (2006) “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

BUCH Wilfried, (2006) “Masal ve Efsane Üzerine”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Baydemir, Hüseyin (2009), “Özbekistan’da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim ve Hatem Tay ile İlgili Halk Anlatıları”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 41, 109–130.

Çalışkan, Sevda (1998), “Literary Representations of the Snake Woman Motif: A Comparative Analysis”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 15(2), 91–103.

Çaylı, Pınar (2008), “Prehistoryadan Günümüze Kadın Sembolünün Sanata Yansıması”, **Colloquium Anatolicum**, 7, 137–155.

Çıplak, Nilgün (2007), “Tarsus Kültürünün Tanıtımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi”, **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 16(1), 185–196.

DEGH Linda, (2006), “Halk Anlatısı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Duymaz, Ali (2008), “Türk Folklorunda Dış Ruh Tasarımı”, **Bilig**, 45, 1–22.
- Erkan, M. (1993), "Camasbname", **İslam Ansiklopedisi** içinde, 7, (43–47), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güneş, Serkan (2010), “Yeraltı Mekânı ve Kavramının Toplum ve İmgelem Üzerine Etkisi”, **Metu Jfa**, 27 (2), 125–139.
- Hancı, İ. Hamit (2005), “Yılan Hikâyesi”, **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**, 14 (8), VI-IX.
- Keleş, Erdoğan (2004), “ XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Muğla’da Evlilik Kurumu”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 21 (1), s. 183–201.
- Köksal, M. Asım (2004), “Danyal Aleyhisselam”, **Peygamberler Tarihi**, 8. Baskı içinde, (269–276), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köktekin, Kazım (1999), “Ahmed-i Dâi’nin Câmasbnâme Tercümesi ve Dili”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 13, 27–48.
- Luthi Max (2006), “Masalın Efsane, Menkıbe, Mit, Fabl ve Fıkra Gibi Türlerden Farkı”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Öger, Adem (2007), “Uygur Efsanelerinde Lokman Hekim”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, 7(1), 79–81.
- Özdemir, Hasan (1997), “Geleneksel Kültürümüzde Şahmaran” **V.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri**, II. Cilt, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 221–222.
- Özkan, Mustafa (2011), “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Ortaya Konan Tercümelerin Türk Diline Etkisi”, **Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, 3, 1–64.
- Pentikamen, Juha, (2006) “Efsanenin Yapısı ve Fonksiyonu”, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1**, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Tülücü, Süleyman (2004), “Binbir Gece Masalları Üzerine (Seçilmiş Bir Bibliyografya İle)”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 22, 1–53.
- Uluyağcı, Canan (2007), “Simge Kavramı ve Bir Film Çözümlemesi: Karşılaşma”, **Selçuk İletişim**, 217–224.
- Uğurlu, Seyit Battal (2007), “Çagdaş Türk Edebiyatında Şahmeran İmgesi: Arketipsel Bir Yaklaşım”, Z. Dilek ve diğ. (Haz.), **38. ICANAS (Uluslar arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)**, (1691–1718), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı.
- Yıldıran, Neşe (2001), “Yakın Doğu Sembolizminde Akrep, Yılan; Akrep-Adam ve Şahmeran”, **Folklor/Edebiyat**, 27, 5- 22.

Yıldırım, Tuğba (2005), “Masal Masal İçinde, Masal Fantastik İçinde”, **Milli Folklor**, 67, 29- 32.

Murat Yurdakök, “Lokman Hekim Öykülerinde Çocuk Hekimliği Bilgileri”, **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 46, (2003), s. 153–154.

Uzun, Mustafa (2003), “Lokman”, **İslam Ansiklopedisi** içinde, 7, (206–208), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

3. Sözlükler

Devellioğlu, Ferit (2000), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara: Aydın Kitabevi.

Doğan, Ahmet (2007), **Türkçe Okul Sözlüğü**, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Hallaçoğlu, Orhan (1984), **İslam İnançları Sözlüğü**, 1.Basım, Ankara: Remzi Kitabevi.

Karataş, Turan (2007), **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, 3. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, Doğan (2007), **Ansiklopedik Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Pala, İskender (1999), **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, 6. baskı içinde (364), İstanbul: Ötüken Yayınları.

Sami, Şemseddin (2006), **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Türkçe Sözlük, (2005), 10.baskı, Ankara: TDK Yayınevi.

Türkçe Sözlük (2005), 10. Baskı, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uludağ, Süleyman (2006), **Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü** 1. Baskı, İstanbul: Kalem Yayınevi.

Yıldırım, Nimet (2006), **Fars Mitoloji Sözlüğü**, 1.Baskı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

4. Tezler

Akkoyunlu, Ziyad (1982), **Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karademir, Mahmut (2001), **Abdi Camasb-name**, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mant, Sevda (1998) **Halk Sanatında Şahmeran**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

5. Elektronik Kaynaklar

Şenesen, Refiye (2006), Şahmeran, Lokman Hekim ve Adana Efsaneleri www.main-board.eu/ayet-hadis-ve.../188703-hadis-kitapligi.html (01.06.2011)

<http://www.felsefe.net/mythos/1677-sahmeran-ve-lokman-hekim-efsanesi.html>
(13.06.2011)

<http://www.hafif.org/yazi/yilanlar-sahi-sahmeran-bir-tarsus> (13.06.2011)

<http://www.kitapadresi.com/kitapdetay.aspx?kid=170134-sahmeran%3B-savas-cicekleri>
(13.06.2011)

<http://www.hasgumus.com/KISNIS-SAHMERAN-ELDIVEN-pid-11789.html>
(13.06.2011)

<http://hediye.com.tr/osmanli-el-sanatlari/bakir-duvar-tabaklari/bakir-kabartma-islemeli-sahmeran-tabak-4.html> (13.06.2011)

<http://okulweb.meb.gov.tr/06/15/331450/sahmeran.html> (13.06.2011)

<http://sealdream.turkforumpro.com/t230-yilanlar-ahi-ahmeran> (13.06.2011)

<http://www.takimodelleri.net/406/sahmeran-bilezik-1/> (13.06.2011)

<http://www.tevbe.org/forum/dua-bolumu/363890-dua-i-sahmeran.html> (13.06.2011)

<http://www.turkoloji.cu.edu.tr.html> (16.01.2011)

<http://www.toplumsalbilinc.org> (13.06.2011)

http://urun.gittigidiyor.com/Tavuskusu-ve-Sahmeran-Desenli-Fular_W0QQidZZ34308658
(13.06.2011)

<http://www.webhatti.com/kultur/577015-turklerde-hamam-kulturu.html> (01.06.2011)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eahmeran> (13.06.2011)

www.millikutuphane.com. (15.02.2011)

EKLER

1. SÖZLÜK

-A-

aşı	: Ahlakî bozuk
ağniyā	: Zenginler
aşhāb	: Sahipler
ab-ı revān	: Akarsu
abid	: Mesel, köleler
acāyibāt	: Acayip şeyler
aceb	: Şaşılacak şey
a‘ rāf	: Cennet ile cehennem arasındaki bir yer
a‘ t̄ālar	: Hediyeler
a‘ vān	: Yardım edenler
a‘ yān	: Gözler
aferīn	: Yaratan
agāh	: Bilgili
ahd ü peymān	: Yemin, and
ahid	: Söz verme
ale‘ licmāl	: Toplu olarak
ale‘ lhuşūş	: Hususiyle
alem-i fāni	: Bu dünya
alem-i meleķūt	: Tanrının mutlak hükümdar olduğu alem
ali	: Yüce, ulu
alim	: Elemlî, ıztırap çeken
amir	: Mamur eden
amīyy	: Avama mahsus
amiz	: Karışık, karışmış
amūd	: Direk, sütun

anber	: Güzel koku
anınçün	: Onun için
ażamet-i heybet	: Ululuk, korku ile saygı duygularını birden uyandıran hal ve gösteriş
aşer	: Başka
ażim	: Büyük, ulu
aşkem	: En çok hükmeden
aşsen	: Pek güzel
aşşam	: Akşam
aşvāl	: Durumlar
arz-ı cemāl	: Yüz gösterme
asel-i muşaffā	: Süzme bal
aşinā	: Bildik, tanıdık
aşārīb	: Zehirli ve tehlikeli hayvancıklar
aşikā	: Çocuğun doğumunun yedinci günü veya saçının ilk kırılışında adak
aşiyye	: Hediye, bahşiş
aşüb	: Toz
avāz	: Ses, seda
avn	: Yardım, yardım eden
avrat	: Kadınlar
ayān ve eşrāf	: İleri gelenler
ayder	: Söylemek
ayn	: Göz
ayş ü nuş	: Zevk ve sefa, cünbüş
ayyān	: Yorgun
ayyuķ	: Semanın pek yüksek yeri
azm	: Kemik
azze ve celle	: Aziz ve celil olan Allah

-B-

bağ-ı cināna	: Cennet bahçesi
başiret	: Önden görüş, sezış
bād-i şabā	: Doğudan esen hafif, hoş rüzgar
bād-i semūm	: Sam yeli
ba' de	: Sonra
ba' dehum	: Onlardan sonra
bahr	: Deniz, büyük göl veya nehir
bārī	: Yaratan, yaratıcı
bār-igāh	: Girilebilecek yer, çadır, yüksek divan
beher	: Her, her bir
belī	: Evet
belī şāhım	: Evet şahım
bencileyin	: Benim gibi
bend	: Rabıta, bağlama
beniādem	: İnsanlar
ber	: Üzere, göğüs, sine
berekallah	: Mübârek ola
berķ	: Şimşek
beynennās	: Halk arasında
Beytül muḳaddese	: Kudüs
bezir	: Geveze, tohum
bezirgān	: Tüccar
bezm	: İçkili, eğlenceli meclis
bezzāz	: Kumaş satan
bī- ihtiyār	: Kendiliğinden
bī-çāre	: Çaresiz
bī' at	: Kabul ve tasdik muamelesi

bi-emrillah	: Allah'ın emriyle
bihūş	: Sersem, deli
bilā-vāsıta	: Araçsız
bī-mecāl	: Halsiz, takatsız
bī-namāz	: Namaz kılmayan
bī-nihāye	: Sonsuz, tükenmez
bī-ḥisāb	: Hesapsız, sayısız
bī-vefā	: Hayırsız, döneκ
buruc	: Hisarlar, kuleler
bülend	: Yüksek, yüce
bünyād	: Asıl, esas
būs	: Öpme, öpücük

-C-

cām hāne	: Cam fabrikası
cāme	: Elbise, çamaşır
cay-gah	: Mevki, rütbe
cebren	: Zorla
cehd	: Çalışma, çabalama
celil	: Büyük, ulu
celle şānühü	: Tanrı için kullanılan saygı sözleri
cemāli	: Güzellikle, kusursuzlukla
cem ^ç	: Toplama, yığma
cemen	: Çardak
cevāhir	: Kıymetli taşlar
cezāire	: Ada
cimā ^ç	: Çiftleşme
civān	: Genç

cülūs	: Oturma, tahta çıkma
cür' a	: Yudum, içim
cürm	: Suç
cüst	: Arama
cüvān	: Taze delikanlı
cüş	: Coşma, kaynama

-Ç-

çār u nāçār	: Çaresiz
çemen-zār	: Çimenlik
çevgān	: Ucu eğri değnek,
çûb	: Çöp

-D-

dāli	: Deltamsı
dāmen	: Etek (elbisenin,dağın)
dār-ı beķā	: Ahret
dār-ı fenā	: Dünya
dehlīz	: Hol, koridor
dellāk	: Hamamda müşterileri keseleyip yıkayan kimse
dellāl	: Satılacak şeyi satan
dem	: Kan, soluk, içki, zaman
dem-beste	: Soluğu kesilmiş
derc	: Sokma, arasına sıkıştırma
derd-mend	: Dert sahibi
destūr	: İzin, mücade
dīdār	: Yüz, çehre
dīl	: Gönül, yürek

dimāğ	: Beyin
diriğā	: Yazık, eyvahlar olsun!
dürr	: İnci
düstür	: Kanun, kural

-E-

eşnā	: Medihler
eşvāb	: Giyecek şeyler
ebedü' lebād	: Hiçbir zaman, asla
ecma'ın	: Hepsi, cümlesi, topu
eda	: Yerine getirme
ednā	: Pek aşağı, en bayağı
efğān	: İnleme, bağırışma
efdāl	: Fazlalar, lütuflar
efsūn	: Büyü, sihir
ehl-i dīvān	: Divan kaleminde çalışanlar
ehl-i 'iyāl	: Aile, çoluk çocuk
ekābir	: Rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar
elān	: Şimdi, henüz
elf	: Bin
elḥamdulillah	: Allah'a hamd olsun
elḥükmüllah	: Hüküm Allah'ındır, kulun elinde ne var manasına başsağlığı için kullanılır.
enbiyā	: Müstakil şeriat sahibi olmayan peygamberler
envā'	: Çeşitler, türlüler
ezkār	: Anmalar, söylemeler
ervāḥ	: Canlar, hayatın cevherleri
esrār	: Gizlenen ve bilinmeyen şeyler

eşcār	: Ağaçlar
eşkāl	: Biçimler, suretler
evşāf	: Sıfatlar
evrād	: Okunması adet olunan dini dualar
evrāk	: Yapraklar, kağıtlar
eyyām	: Günler, gündüzler
ezder	: Layık, münasip
ezel	: Öncesizlik

-F-

fāşıl	: Ayıran, bölen
faşīh	: Güzel, düzgün ve açık konuşan
fa' al	: Çok işleyen
fahṛ-ı 'alem, fahr-i kainat	: Hz. Muhammed
fāş	: Meydana çıkma
ferāğat	: Vaz geçme, el çekme
feriştah	: Melek
ferzend	: Oğul, çocuk
feth-i bāb	: Kapının açılması
feth-i kelām	: Söze başlama
fevc fevc	: Bölük bölük
fevķ-al 'arş	: Arşın üstünde
firār	: Kaçma
firdevs-i a' lā	: Cennet'teki altıncı bahçe
fuzūl	: Lüzumsuz

-G-

gāib	: Görünmeyen
gamgīn	: Kederli, tasalı
garāib	: Tuhaf, şaşılacak şey
garḳ	: Suya batma, boğulma
gešt ü güzār	: Gezme, gezip tozma
gevher	: Elmas, cevher
giribani	: Bir çeşit gömlek
giriftār	: Tutulmuş, yakalanmış, esir
gubār	: Toz
gūl-i	: Gül renkli
gūrūh gūrūh	: Cemaat, bölük, takım
gūlāt	: Dinde, mezhepte tassubu çok ileri vardırıan kimseler
gūlyabānī	: Karanlık ıssız yerlerde, insanın gördüğünü sandığı korkunç hayalet
gūm	: Kayıp, yitik
gūş	: Kulak

-H-

hāşıl-ı kelām	: Kısacası
habīş	: Hapseden
hacālet	: Utanma
hācet	: İhtiyaç
hademe	: Hizmetçiler
hāib	: Korkan, korkak
Halāş	: Kurtulmuş
hālī	: Tenha, boş
halīse	: Hilesiz, katkısız
ḫallāk	: Yaratan, vareden

hāmūş	: Sessiz
haza	: Bu, o, Şu
harīr	: İpek
haţme	: Bitirme
havāce	: Hoca
hāveri	: Doğu ile ilgili
havf	: Korku
havf-nāk	: Korkutan
havz	: Suyu girme
hayf	: Haksızlık, zulüm
heft-i ser	: Yedi baş
hemvār	: Düz yer
hezār	: Bülbül
hıfz	: Saklama
hicāb	: Utanma
hil � at	: Kaftan
hilāf	: Zıt
himmet	: Gayret
hod	: Kendi
huddām	: Hizmetçiler
hudūd	: Sınırlar, uçlar
hurūf	: Harfler
hücūd	: Uykusuz kalma
hücūm	: Saldırma
hükemā	: Hakimler, alimler

-İ-

ibrām	: Can sıkacak derecede ısrar etme, zorlama
ibrişim	: İpeğin kalınca bükülmesiyle elde edilen iplik

icāzet	: İzin, diploma
i' zār	: Peştamal, yanak, suyun dibi
i' zāz-ı ikrām	: Saygı gösterme
ifrīt	: Zararlı ve korkunç mitolojik mahkuk
ilhām	: Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma
ilm-i şarf	: Kelimeleri, onların konuluşlarını, türeyiş ve çekimlerini konu edinen dil ve edebiyat bölümü
ilm-i kīmyā	: Kimya bilgisi
ilm-i nücūm	: Astroloji
ilm-i reml	: Gerekli olan araçlar kullanarak fala bakma
ilticā	: Sığınma, barınma
ilkā	: Terk etme
ināyet	: Gayret
inkisār	: Gücenme, beddua
izhār	: Gösterme, meydana çıkarma
iḥrā	: Eksiltme
iḥrac	: Dışarı atma, çıkarma
iḥsān	: İyilik, bağışlama
iḥvān	: Candan dostlar
iḥyā	: Diriltme, canlandırma
ism-i a' zam	: En büyük ad
istimā'	: Dinleme, işitme
istimdād	: Yardım isteme
istiḥrāc	: Çıkarma, çıkarılma
işret	: İçki içme, yaşama
iştihā	: Meyil, istek
ittifāq	: Birleşme
iḳrār	: Dil ile söyleme
iḳtiżā	: Lazım gelme, gerektirme

-K-

kaçan	: Ne zaman ki
kadem-hâne	: Hela
kadr	: İtibar, şeref
kāfūr	: Uzak Doğu'da yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, ıtırı kuvvetli bir madde
kamus	: Denizin ortası, sözlük
kande	: Nerede
kanķısı	: Hangisi
kārbān	: Kervan
karye	: Köy
katl	: Öldürme
katre	: Damla
kavl	: Söz, kelam
kelb	: Köpek
kelīm	: Söz söyleyen, konuşan
keşīş	: Kilise papazı
ketm-i 'adem	: Allah'ın ruh ve cisim Âlemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlukların ilki olan cevher-i ahzar'ın çıktığı yer
kırā'at	: Okuma
kifāf	: Terazî gözleri
kifāyet	: Yeterlik
kisb	: Çalışıp kazanma
kudret	: Kuvvet
kulzum	: Deniz
kütüb-i semāviye	: Kutsak kitaplar

kūh-ı k̄āf	: Kafdağı
kūhistān	: Dağlık

-L-

la' in	: Kovulmuş
lebāleb	: Ağzına kadar dolu
leşker	: Asker
levāzım	: Lazım olan şeyler
leyl ü nehār	: Gece gündüz
libās	: Elbise
lisān	: Konuşulan dil

-M-

mā' mūr	: Bayındır
mağrib	: Batı
mā' adā	: Başka, fazla
ma' şiyet	: İsyân, günah
ma' lūm	: Bilinen, belli
ma' rifet	: Herkesin yapamadığı ustalık
ma' şūq	: Sevilen
mā' yūs	: Ümidi kesilmiş
māhir	: Hünlerli
mail	: Bir yana eğilmiş, hevesli
manşib	: Me'muriyet, makam
manend	: Eşsiz, emsalsiz
maḥbūb	: Muhabbet olunmuş
maḥfi	: Gizli, saklı

maḥrem	: Haram
maḥzūn	: Hüzünlü, tasalı
marāz	: Hastalık
maşrıḳ	: Doğu
maḳbūl	: Kabul olunmuş
mecāli	: Aynalar
meclis-i ma' ārif	: Bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı
mecmū'c	: Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi
mecūsī	: Ateşe tapan kimse veya Mecus dinine mensup
medār	: Bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer
meded	: Yardım
mefhūm	: Kömürleşmiş
meftūn	: Fitneye düşmüş, gönül vermiş
melāike	: Melekler
mel' ūn	: Lanetlenmiş
melīḥ	: Şirin, sevimli
melūl	: Usanmış, bıkmış
memplū	: Doldurulmuş
menāfi' ı	: Menfaatler
mergūb	: Beğenilmiş
merbūṭ	: Bağlanmış
merdān	: Mertler, yiğitler
merdūd	: Reddolunmuş, kovulmuş
mermer	: Mermer
mesken	: Oturulacak yer
mesrūr	: Memnun
meşakḳat	: Zahmet

meşk	: Yazı örneği, saka kırbası
metā ^ç	: Eşya
mevşūf	: Vasıflanmış
mevlā	: Efendi, sahip
meyyit	: Ölmüş
miftāḥ	: Anahtar
min evveli ilā āḥiri:	Baştan sona kadar
minvāl	: Tarz, yol
mīri	: Devlet hazinesi
mişezār	: Meşelik
mu ^ç atṭar	: Güzel kokulu
muşaffā	: Tasfiye edilmiş
muşanna ^ç	: Sanat eseri olarak meydana getirilmiş
muşāḥabet	: Sohbet etme, konuşma
muşayḳal	: Cilalı, parlak
mu ^ç allāḳ	: Boşta duran
mu ^ç āşeret	: Birlikte yaşayıp iyi geçinme
mu ^ç cizāt	: Mucizeler
munfasıl	: Ayrılan, ayrılmış
muḥāşara	: Kuşatma
muḥāl	: Mümkün olmayan
muḥibb	: Seven
muḥkem	: Sağlam
muraşşa ^ç	: Kıymetli taşlarla bezenmiş
murabba ^ç	: Dörtlü, dört şeyden olma
murād-ı ^ç aliyyem	: Yüce istek
murgane	: Kuşlar gibi
musallaṭ	: Sataşmış, rahat bırakmayan
musahḥar	: Ele geçirilmiş

muti ^c	: Veren
muttasıl	: Kavuşan, bitişen
muḳābele	: Karşılık verme
muḳaddemā	: Eskiden
muḳadder	: Takdir olunmuş
muḳaddes	: Mübârek, kutsal
muḳarrer	: Şüphesiz, sağlam
muṭṭali ^c	: Öğrenmiş, haber almış
müşāḥib	: Sohbetinde bulunan
mübrim	: Zorlayan
müdevver	: Döndürülmüş
müferric	: Ferahlık veren
müheyyā	: Hazır
mühlet	: Bir işin yapılması için verilen zaman
mükāleme	: Konuşma
mükerrem	: Muhterem, saygı değer
mülāḥaza	: İyice düşünme
mülāki	: Buluşan, kavuşan
mülevves	: Kirlili, pis
mülḥaḳ	: Sonradan takılmış, katılmış
mümtāze	: İmtiyazlı
münādī	: Nida eden
münakkaş	: Nakışlı, işlemeli
müneccim	: Yıldız falına bakan kimse
mün ^c im	: Nimet veren
münevver	: Nurlandırılmış
mühîb	: Heybetli, korkunç
müşahḥar	: Teshir olunmuş
müsebbib	: Sebep olunan

müstağrak	: Batmış
müstecāb	: Kabul olunmuş
müşāvere	: Danışma
müte‘allik	: İlişği olan
müṭāla‘	: Okuma, tetkik
müvekkel	: Vekil edilen kimse
müzeyyen	: Süslenmiş
mūnis	: Alışılan

-N-

naşrāni	: Hıristiyan
nā-bedīd	: Görünmez, kayıp
nāçār	: Çaresiz
nādān	: Bilmez, kaba
na'ime	: Nazlı büyütülmüş (kadın)
na'ra	: Nara, yüksek sesle bağırma
nāgāh	: Vakitsiz
nāgehān	: Ansızın, birdenbire
nāil	: Muradına eren
nālān	: İnleyici, inleyen
nāmaḥrem	: Mahrem olmayan, nikah düşmeyen
nān	: Ekmek
nānib	: Taraf, cihet
nāṭık	: Söyleyen, konuşan
nebātāt ve eṣcār	: Bitkiler ve ağaçlar
necāt	: Kurtuluş
necis	: Pis
nedāmet	: Pişmanlık
nedīm	: Sohbet arkadaşı
ne'am	: Evet
nef' i	: Faydacı
nezāret	: Bakış
neş'et	: Meydana gelme
nevbet	: Nöbet
nışf	: Yarım
nifāḫ	: İki yüzlülük
nigāh	: Bakış, bakma

niyāz	: Yalvarma, yakarma
nuşret	: Yardım
nu‘mān	: Kan, gelincik
nūş	: Tatlı, içki

-Ö-

ömr-i ʔavīl	: Uzun ömür

-P-

palāsın	: Eski kilim, aba, çul
pāre	: Parça
pāre pāre	: Parça parça
perde-dār	: Perdeci
pervāz	: Uçma, uçuş
perverd-gār	: Besleyici, terbiye edici,
peydā	: Meydanda, açıkta
pulād	: Polat, çelik
pür	: Dolu

-R-

rāci‘	: Geri dönen
rāhi	: Yola ait
rām	: Boyun eğen
rahmetullah‘ aleyhi	: Allah’ın rahmeti –onun- üzerine olsun!
raḳḳāş	: Dans eden
rāvī	: Hikāye eden, anlatan

rāyiḥa	: Koku
re'y	: Görme, görüş
re' āyā	: Bütün halk
ref'	: Yüceltme
refik	: Arkadaş
reisü'l-ṭayr	: Kuşların reisi
reml	: Bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığı
revā	: Yakıştır, uygun
revān	: Su gibi akıp giden
revāne	: Giden, yürüyen
riḍvān	: Cennet'in kapıcısı olan büyük melek
rif' at	: Yükseklik, yücelik
rub' -ı meskūn	: Dünya'nın kara olan dörtte bir kısmı
ruḥṣat	: İzin
rū'yā	: Düş
rūṣen	: Aydın, parlak

-S-

sād	: Aksu, göz perdesi
sadāret	: Öne geçme, sadrazamlık
sādi	: Memnunluk
sad-man	: Sevinçli
sadr	: Göğüs
sa'y	: Çabalama, gayret etme
sahrā	: Kır, ova
sāir	: Ateş, alevli ateş
sālim	: Sağlam, eksiksiz

sāhīr	: Büyücü
saḥrāyī	: Kır, ova, çöl
sarrāf	: Anlayan
savt-ı ḥazīn	: Hüzünlü ses
sebīl	: Büyük cadde, su dağıtılan yer
sebt	: Cumartesi
selāt ve selām	: Salimlik, eminlik
selāṭīn	: Sultanlar
semi'	: İşitme ile ilgili
ser-encām	: Bir işin sonu
ser-güzeşt	: Birinin başından gelip geçen şey
serheng	: Çavuş, yasağcı
serī ^c	: Çabuk, hızlı
serī ^c ān	: Sür'atle, hemen
serveri	: Başlık, ululuk
seyl	: Sel, şiddetle gelen şey
seyyīd	: Efendi
seyyidī 'lmürselīn	: (Peygamberlerin efendisi)Hz.Muhammed
sıḳlet	: Yük, sıkıntı
sittīn	: Altmış
sükkeri	: Şekerden yapılan tatlı
sürūrī	: Neşeli, keyifli
sū-i ḥāl	: Kötü hâl

-Ş-

şahbāz	: Yiğit, şanlı, gösterişli(adam)
şark	: Doğu
şeb-çırağ	: Gece parlayan yakut

şedīd	: Şiddet, sert
şefī ^c	: Şefa'at eden
şehādet	: Şahitlik, tanıklık
şekvā	: Şikâyet, hoşnutsuzluk
şems-i tâbān	: Parlak güneş
şerāb	: İçilecek şey
şerḥ	: Açıklama
şeyāṭīn	: Şeytanlar
şikār	: Avlama
şir	: Arslan
şu ^c le	: Ateş alevi

-T-

ta'yīn	: Ayırma, bir me'muriyete koyma
tağayyūr	: Değişme, bozulma
taşdīk	: Doğrulama
tab ^c	: Yaradılış
ta ^c accüb	: Şaşa kalma
ta ^c alluḡa	: İlişgi, ilgisi olma
ta ^c ām	: Yemek, aş
tā ^c at	: İbadet
ta ^c bīr	: Bir manası olan söz
ta ^c yir	: Kabahati yüze vurarak utandırma
tafsīlen	: Uzun uzadıya
taharet	: Temizlenme
tahiyyāt	: Selamlar, hayırlı dualar
tālī'	: Doğan
tālib	: İstekli, öğrenci

tālī' in	: Açığa vurma
tama ^ç	: Açgözlülük
tazallüm	: Sızlanma, yanıp yakılma
tazarru ^ç	: Kendini alçaltarak yalvarma
taḥkīk	: Doğru olup olmadığını araştırma
tār	: Karanlık
taraf taraf	: Yer yer
tarīk	: Yol
tatyib	: Gönlünü hoş etme
tāḳat	: Güç, kuvvet
taḳdīr	: Beğenme
taḳsīm	: Bölme, parçalara ayırma
tavīl	: Uzun
tayerân	: Uçma
tayr	: Kuş
tayrân	: Uçma
te'līf	: Uzlaştırma
tebdīl	: Değiştirme
tebdīl-i mekân	: Yer değiştirme
teblīg	: Yetiştirme, götürme
tecerrüd	: Soyunma, çıplak olma
tecrī	: Yudum yudum içirme
tedārik	: Hazırlama, araştırıp bulma
teferrüc	: Açılma, ferahlama
teftīş	: Gereği gibi sorup araştırma
tekellüm	: Söyleme, konuşma
temāşā	: Bakıp seyretme
temevvüc	: Dalga dalga olma
temmet	: Bitti, tamam oldu

tertīb	: Sıralama, düzene koyma
tesliyet	: Teselli verme, avutma
teşhīs	: Seçme, tanıma
tevābi‘	: Bir kimsenin hizmetinde bulunanlar
tevāzu‘	: Alçakgönüllülük gösterme
tevātür	: Bir haberin ağızdan ağıza dolaşarak yayılması
teveccüh	: Çevrilme, yönelme
tevekkeltü ‘alellah’	: İşimi Allah’a bıraktım
tevekkül	: İşini Allah’a bırakıp kadere razı olma
tevīl	: Sözü çevirme
tulū‘	: Doğma, doğuş
tuti	: Papağan cinsinden taklit yapan bir kuş
tuyur	: Kuşlar
tūfān	: Hz.Nuh zamanında yoldan çıkmışları tedib etmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynayarak bütün dünyayı kaplayan su

-U-

ud	: Ağaç, odun
uran	: Vuran
urūc	: Yukarı çıkma, yükselme

-Ü-

ülfet	: Alışma, kaynaşma

-V-

va‘d	: Söz verme
vāfir	: Çok, bol
vazī‘	: Bayağı, adi
vārid	: Gelen, vasıl olan
vasl	: Ulaştırma, birleştirme
vākı‘	: Olagelen, geçmiş olan
vaḳtā ki	: O vakit ki
vech	: Yüz, çehre
vehm	: Kuruntu, şüphe
vela	: Yakınlık, sahiplik
ve-l-ḥāsıl	: Kısacası
vuḥūş	: Yabani(hayvanlar)
vükelā	: Vekiller
vüzerā	: Vezirler

-Y-

yād	: Hatırlama, anma
yādigār	: Bir kimseyi veya nesneyi hatırlatacak şey
yalāb yalāb	: Parıl parıl, ışıll ışıll
yavuzluḳ	: Kötülük
Yecuc ve Mecuc	: Kur’an’da adı geçen iki kavim adı
yeg	: Bir, tek
yekbāre	: Bir defa

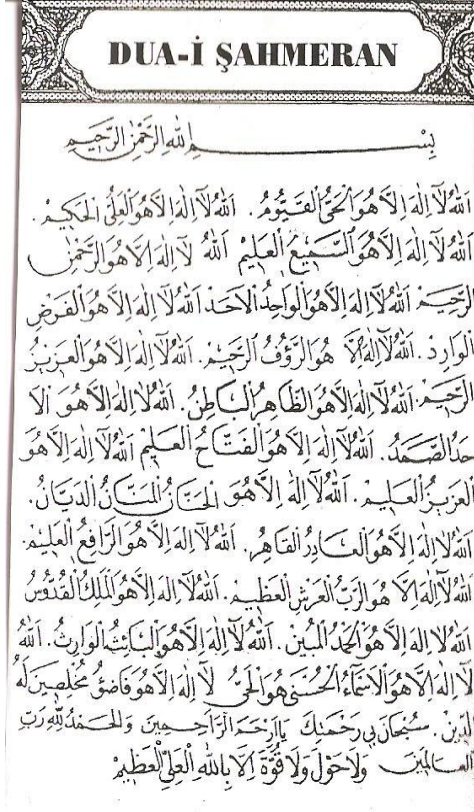
-Z-

za‘ frān	: Safran
zāhib	: Gidici, giden

zāhid	: Çok, aşırı sofu
zāil	: Devamlı olmayan
zaḥīr	: Görünen
zar	: Ağlayan
zaḳḳūm	: Cehennemliklerin yemeği
zeberced	: Zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı
zebur	: Hz.Davud'a nazil olan mukaddes kitap
zebūn	: Güçsüz, aciz
zeker	: Erkeklik organı
zenān	: Kadınlar
zer	: Sarı, altın
zevāl	: Sona erme
zımn	: İç taraf
zifāf	: Gerdeğe girme
zift	: Katrandan çıkarılan
zinhār	: Sakın, asla
ziyā	: Işık
ziyān	: Zarar
zuhūr	: Meydana çıkma
zulmāt	: Karanlıklar
Zülcelāl	: Ululuk sahibi olan Allah

2- ŞAHMERAN DUASI

Şekil 6: Şahmeran Duası ¹³⁰

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allahu lâ ilâhe illâ hüvel hayyul kayyum!
Allahu lâ ilâhe illâ hüvel aliyyl hakim. Allahu
lâ ilâhe illa hüves semiul alim. Allahu lâ ilâhe
illâ hüver-rahmanürrahim. Allahu lâ ilâhe illâ
hüvel vahidul ehad. Allahu lâ ilâhe illâ hüvel
ferdül varid. Allahu lâ ilâhe illâ hüve raufur
rahim. Allahu lâ ilâhe illâ hüvel aziz'ur rahim.
Allahu lâ ilâhe illâ hüvez-zahirül batinu. Al-
lahu lâ ilâhe illâ hüvel ahadus-samedû.
Allahu lâ ilâhe illâ hüvel fettah'ul alim. Allahu
lâ ilâhe illâ hüvel aziz'ul alim. Allahu lâ ilâhe
illâ hüvel hannan'ul mennan'ul deyyan. Alla-
hu lâ ilâhe illâ hüvel adir'ul kahiru. Allahu lâ
ilâhe illâ hüver-rafiül alim. Allahu lâ ilâhe illâ
hüver-rabbül arş'il azim. Allahu lâ ilâhe illâ
hüvel melikul kuddüs. Allahu lâ ilâhe illâ hü-
vel hamdul mübin. Allahu lâ ilâhe illâ hüvel
bais'ul varis. Allahu lâ ilâhe illâ hüvel esmaül
hüsna. Hüvel hayy'u lâ ilâhe illâ hüve fadi'u
muhlisine lehuddin. Subhane bi rahmetike
ve erhamerrahimin. Velhamdüillâhi Rabbil
alemîn.

İşbu Şahmeran duasını her kim ki kıs-
met için okursa kısmeti açılır, satılmayan
mal için okursa kısa bir zamanda malı sa-
tılır. Herhangi bir niyet için okunsa ol niyeti
hasıl olur. Bahsetmiş olduğum bu duanın
azameti çok büyüktür. Okuyan kimse hiç bir
zaman mahrum kalmaz. Çok defa denen-
miştir. Bu duayı yedi gün aralıksız devam
edin, bu askarisidir. İş için yedi gün, satıl-
mayan mal için on bir defa, kısmet açmak
için yirmi bir defadır. Allahü Zülcelal Haz-
retleri yapmış ve yapacak olduğunuz dua-
ları harfiyen kabul eylesin. Amin.

Kaynak: <http://www.twvbw.org/forum/dua-bolumu/363890-dua-i-sahmeran.html>

(13.06.2011)

¹³⁰ <http://www.tevbe.org/forum/dua-bolumu/363890-dua-i-sahmeran.html> (13.06.2011)

3. GÖRSELLER

Şekil 6: Şahmeran Tablosu¹³¹

¹³¹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eahmeran> (13.06.2011)

Kaynak: <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eahmeran> (13.06.2011)

Şekil 7: Şahmeran Yakışıklı Genç¹³²

Kaynak: <http://www.hafif.org/yazi/yilanlar-sahi-sahmeran-bir-tarsus> (13.06.2011)

Şekil 8: Şahmeran ve Lokman Hekim Efsanesini Simgeleyen Bir Resim¹³³

Kaynak: <http://www.felsefe.net/mythos/1677-sahmeran-ve-lokman-hekim-efsanesi.html>
(13.06.2011)

¹³² <http://www.hafif.org/yazi/yilanlar-sahi-sahmeran-bir-tarsus> (13.06.2011)

¹³³ <http://www.felsefe.net/mythos/1677-sahmeran-ve-lokman-hekim-efsanesi.html> (13.06.2011)

ÖYKÜLERDE ŞAHMERAN

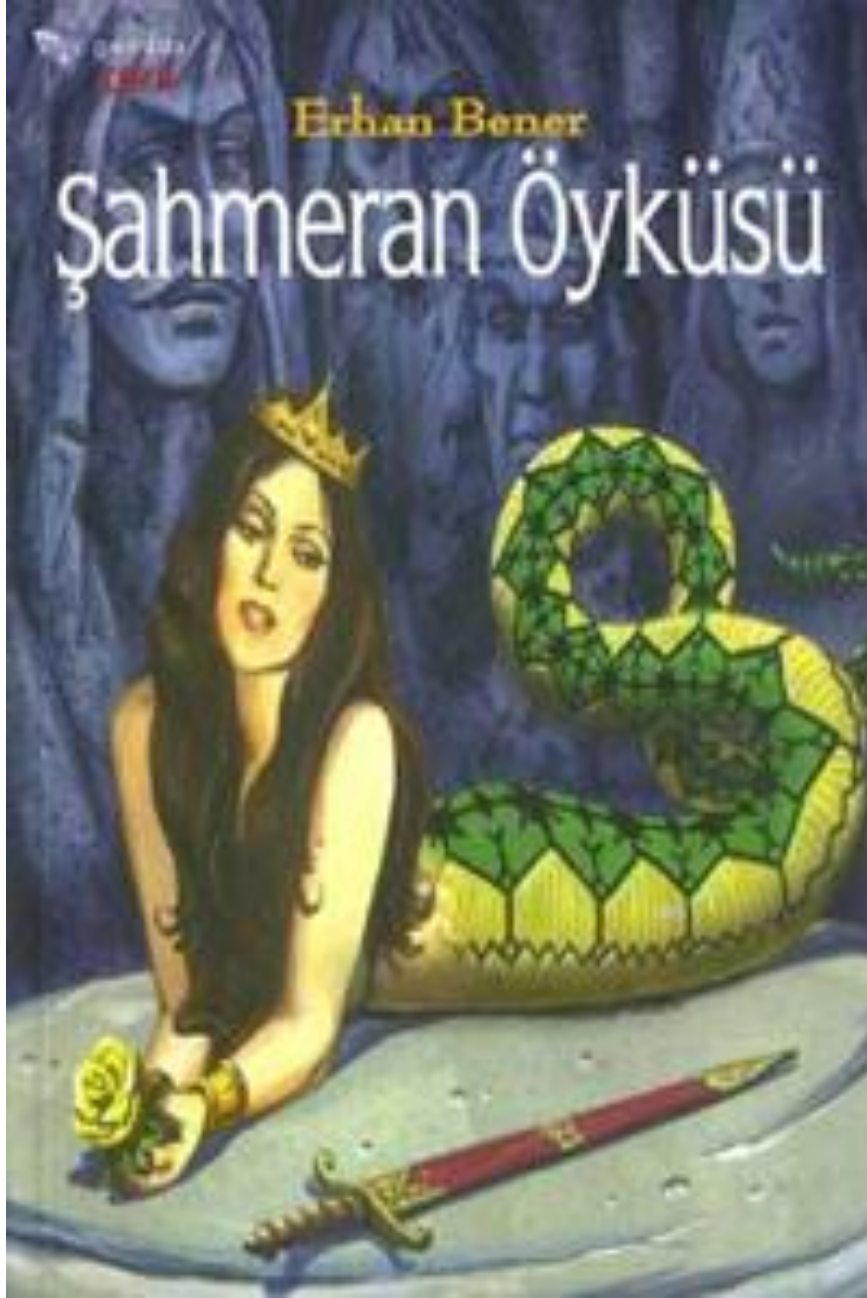
Şekil 9: Öykülerde Şahmeran, Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi¹³⁴

Kaynak: <http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=73482> (13.06.2011)

¹³⁴ <http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=73482> (13.06.2011)

Şekil 10: Öykülerde Şahmeran, Şahmeran Öyküsü¹³⁵

Kaynak: <http://www.kidap.com.tr/sahmeran-oykusu-erhan-bener-k33959.kitap> (13.06.2011)

¹³⁵ <http://www.kidap.com.tr/sahmeran-oykusu-erhan-bener-k33959.kitap> (13.06.2011)

Şekil 11: Öykülerde Şahmeran, Sihirli Nar¹³⁶

Kaynak: <http://www.kitapadresi.com/kitapdetay.aspx?kid=53354-sihirli-nar>
(13.06.2011)

Şekil 12: Öykülerde Şahmeran, Savaş Çiçekleri¹³⁷

Kaynak: <http://www.kitapadresi.com/kitapdetay.aspx?kid=170134-sahmeran%3B-savas-cicekleri>
(13.06.2011)

¹³⁶ <http://www.kitapadresi.com/kitapdetay.aspx?kid=53354-sihirli-nar> (13.06.2011)

¹³⁷ <http://www.kitapadresi.com/kitapdetay.aspx?kid=170134-sahmeran%3B-savas-cicekleri> (13.06.2011)

TAKILARDA ŞAHMERAN İZLERİ

Şekil 13: Şahmeran Bilezikleri¹³⁸

Kaynak: <http://www.takimodelleri.net/406/sahmeran-bilezik-1/> (13.06.2011)

Şekil 14: Şahmeran Eldiven¹³⁹

¹³⁸ <http://www.takimodelleri.net/406/sahmeran-bilezik-1/> (13.06.2011)

¹³⁹ <http://www.hasgumus.com/KISNIS-SAHMERAN-ELDIVEN-pid-11789.html> (13.06.2011)

Şekil 15: Şahmeran Kolye¹⁴⁰

Kaynak: <http://www.hasgumus.com/KISNIS-SAHMERAN-ELDIVEN-pid-11789.html> (13.06.2011)

¹⁴⁰ <http://www.hasgumus.com/KISNIS-SAHMERAN-ELDIVEN-pid-11789.html> (13.06.2011)

ŞAHMERAN'IN MİMARİDEKİ YANSIMALARI

Şekil 16: Mardin'de Şahmeran Heykeli¹⁴¹

Kaynak: <http://sealdream.turkforumpro.com/t230-yilanlar-ahi-ahmeran> (13.06.2011)

¹⁴¹ <http://sealdream.turkforumpro.com/t230-yilanlar-ahi-ahmeran> (13.06.2011)

Şekil 17: Tarsus'ta Şahmeran Hamamı¹⁴²

Kaynak: <http://www.hafif.org/yazi/yilanlar-sahi-sahmeran-bir-tarsus> (13.06.2011)

¹⁴² <http://www.hafif.org/yazi/yilanlar-sahi-sahmeran-bir-tarsus> (13.06.2011)

ŞAHMERAN'IN EL SANATLARINA YANSIMASI

Şekil 18: Bakır İşlemesinde Şahmeran¹⁴³

Kaynak: <http://hediye.com.tr/osmanli-el-sanatlari/bakir-duvar-tabaklari/bakir-kabartma-islemeli-sahmeran-tabak-4.html> (13.06.2011)

Şekil 19: Örtüde Şahmeran Deseni¹⁴⁴

Kaynak: http://urun.gittigidiyor.com/Tavuskusu-ve-Sahmeran-Desenli-Fular_W0QQidZZ34308658 (13.06.2011)

¹⁴³ <http://hediye.com.tr/osmanli-el-sanatlari/bakir-duvar-tabaklari/bakir-kabartma-islemeli-sahmeran-tabak-4.html> (13.06.2011)

¹⁴⁴ http://urun.gittigidiyor.com/Tavuskusu-ve-Sahmeran-Desenli-Fular_W0QQidZZ34308658 (13.06.2011)

Şekil 20: Şahmeran Bebeği¹⁴⁵

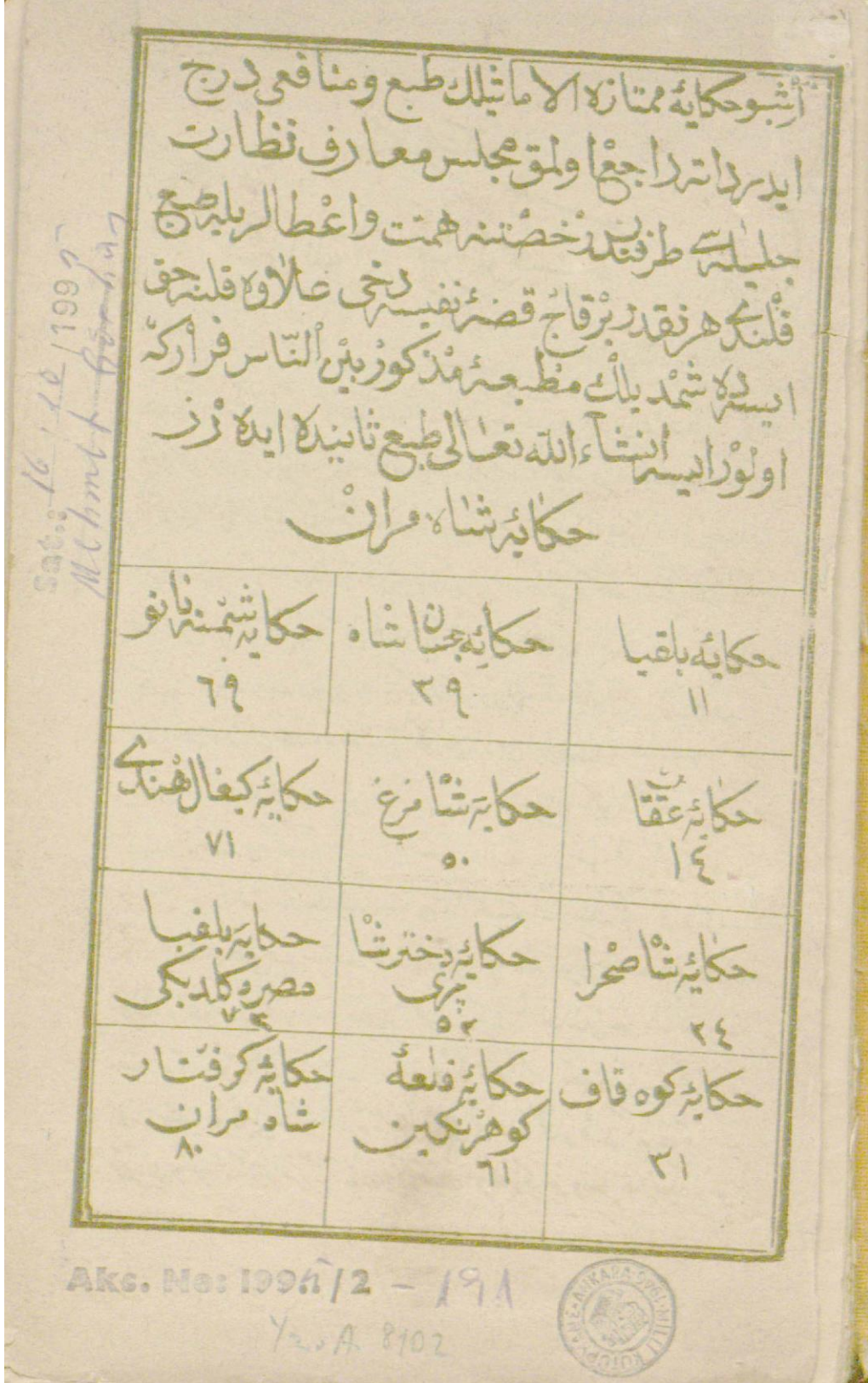

Kaynak: <http://okulweb.meb.gov.tr/06/15/331450/sahmeran.html> (13.06.2011)s

¹⁴⁵ <http://okulweb.meb.gov.tr/06/15/331450/sahmeran.html> (13.06.2011)

4- YAZMA ESERLERİN ORJİNAL METNİ

06. Mil Yz A 8102 Arşiv Numaralı Yazma

حِكَايَةُ شَاهِ مُرَاَن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَمَّا دَعَا رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ أَيُّ بِنِ
 قَرْدِشِي وَأَخِرْتِ بُولَدِ اشِي مَعْلُومٌ أَوْلَاكَ بُو كِبَا بِنَا أَحْمَدِ بِنِ مَقْصُودِي بُو دَرَكِه
 اَمْتِ مُحَمَّدِ أَوْلَانِ اِخْوَانِ اَوْ قِيُوبِ يَارِ كَا زَايِدِ بِنُوبِ تَامَلِ بَرَلَه فِكْرِ اَيْدِه كَرِ بِنَابِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ أَوْلَانِ خَلَالِكَ كَوْتِي وَقَدَّرْتِي رَحْمَتِي وَحَضْرَتِ فَيْرِ عَالَمِ مُحَمَّدَا
 الْمُصْطَفَى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضْرَتِ بِنِيكَ قِتْنَه وَمَخْلُوقَانِ قِتْنَه رَفَعْتِي وَقَدَّر
 وَقِيمَتِي بِأُيُوبِ اَمْتِ اَوْلَدِ بِنَه شُكْرِ اَيْدِه كَرِ وَمَلَا حَقَه فَيْلَه كَرِ سَا زِي بِنِ غَيْرِ رَا كِ
 اَمْتِ بِنِ حَضْرَتِ مُحَمَّدِ مَر شَرِ بِنِكَ كُورُوبِ اَدِ بِنِ اِشْتِغَالِ عَاشِقَا اَوْلُوبِ حُبِّكَ
 اَعَا جِي قَلْبِنَه كُوكِ بَعْلَامِشِ اَنِكَ اَز رُوسِي كِه سَسَاخِ اَوْلُوبِ كَرِ مِشَلِ بُو جِه
 اَذِي تِ وَرَحْمَتِ وَمَشَقَتِ جَكِشِ اَوْلِ حُبْتِ دَالِيَه زِيَانِ كُورِ مِشَرَايِ كَا اَمْتِ
 اَوْلَانِ اِخْوَانِ هَجَا سَنِكَ قَلْبِنَه دَخِي اَوْلِ حُبْتِ اَعَا جِنِكَ يِرَا عِي وَارِ مِيدِرِ
 اَوْلِ مُحَمَّدِ مُصْطَفَى صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضْرَتِ بِنِي حَقِ تَعَالَى قِتْنَه
 اَوْلِيَه مَر غُوبِ وَبِحُبُوبِ وَمَقْبُولِ قَوْلِ ذِكْرِ رَبِّ الْعَالَمِينَ جَلِ شَانِه اَنِكَ
 حَقِنَه لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتَ الْاَفْلَاكَ بِعِنِ حَيْبِ كَرِ سَنِ
 اَوْلَانِيكَ بُو عَالِمِي خَلَقِ اِنْتِزِدِ مَر بُو رَدِي اَوْ جَلَه مَخْلُوقَانِ كَيْمِ عَدَمَتِ
 صَرَايِ وَجُوهِ كُورِ مَر دَرِ كُورِ بِي كِه مَسْجَعِ اَوْلَدِ ذِكْرِ نِيْمِ وَحَلَا اِنْتِزِمِ بِي كِه كَرِ سَنِ

قَوْلُهُ وَرَسُولُهُ أَوْلَادُ بَنِي سَيْمُونِ قَوْلُهُ بِكَ كَرَّةً بِإِلَهِ إِلَّا اللَّهُ
 مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ بِمِثْلِهِ قَوْلًا بِنْتِ مُحَمَّدٍ أَوْ لَوْ قَدْ قَدِرْتُمْ بَيْنَ أَخْوَانِ
 سَالِحَةٍ دَهْ بِحَسْبِ أَنْبِيَاءِ الرَّكْرِ حَضْرَتِ بَرَاهِيمِ وَمُوسَى وَمُحَمَّدٍ أَوْلَادِ الْعَرَفِ بِبَغِيْرَتِهِ
 حَضْرَتِ مُحَمَّدٍ مِثْلِكُمْ قَبُولِ اِبْدُونِ اِكَا اِمْتِ اَوْلِيَا اِسْتِزَادِ رِزْتِكُمْ حَضْرَتِ
 مُوسَى صُكُوَانِ اللَّهِ عَلَي نَبِيَا وَعَلَيْهَا اِحْتِجَابِ حَضْرَتِ لِي بِرُكُونِ طُورِ طَائِفَتِهِ
 تَكْلِمِ اِبْدُونِ اِبْتِدَاءِ رَبِّ بِيَا اِحْتِجَابِ اِلٰكِي كُوَسْتَرِ نِدَا اِكَلِدِي كُنْ تَرَانِي يَا مُوسَى دُنْيَا
 بِنْتِ جَمَالِ اِبَا كَالِي كَسَهُ كُورَهُ مَرَا اِحْرَزْ مَا نِ بِيغِيْرِي رَسُوْلُهُ بِرُكِيْبِهِ سَعْدِ اِح
 اِبْدُونِ كُوَكَلِمِيْهِ جِيْقُوْبِ عَرِيْ وَجِيْتِي سِيْرَا اِبْدُونِ بِاِلَا كَيْفِ وَاَلَا مَكَاتِ
 جَمَالِي كُوَسْتَرْتُمْ كَرَكِ حَضْرَتِ مُوسَى اِبْتِدَاءِ سَنِ كَلِمِ دَبُوْبِ قَوْقَالِ طُورِ
 بِتَمَشُّنِ بِيْكَ اِحْتِجَابِ سُنْدَنْ وَاِسْطَه اِبْلَه تَكْلِمِ اِبْدُونِ اِمَا مُحَمَّدٌ مِثْلِ جِيْتِي
 قَوْقَالِ عَرِيْشِ بِنْتِهِ بِاِلَا وَاِسْطَه وَاِلَا كَيْفِ تَكْلِمِ اِبْدُونِ سَنِ بِنْتِ جَمَالِي كُوْرَهُ مَرِيْسِ
 اِمَا رِشُوْكَرِ طَاعَةِ نَظَرِ اِبْلَه دَبُوْبَا مِر شَرِيْفِ وَاِرْدِ اَوْلِيْجَه حَقِّ تَعَالِي اَوْلِيْ
 عَرِيْشِ جَمَالِ اِبْدِي اَوْلِ طَاعِ عَظَمَتِ هَيْبَتِ دَنْ اِبَارَه اِبَارَه اَوْلَدِي طُورِ كِي طَائِفَتِي
 مُوسَى مِثْلِ اِحْتِجَابِ اَوْلُوْبَا اِبْتِدَاءِ رَبِّ بِيْلِيُوْبِ اِسْتِنْدِ بِكُمْ مَسْنَه سَنَدِ اِسْتِقْلَا
 صِيْفِيْنِدِ حَقِّ تَعَالِي اِبْتِدَاءِ يَا مُوسَى بِجَه مَوْسَا لِرْمِ وَاِرْدِ رِجَالِي كُوْرْمَلِكِ اِسْتِرْلَزِ
 اِمَا طَائِفَتِ كُورَهُ مَرَلِزِ مُوسَى مِثْلِ اِبْتِدَاءِ رَبِّ بِنْتِ نَعْمِيْ مُوسَى وَاِرِي حَقِّ
 جَلِّ وَاِحْلَا حَضْرَتِ لِي دَبْلِدِ كِي جِيْسِيْكَ نَه كُوْنَا شَرِيْفِ اَوْلَدِ بِيغْنِ حَضْرَتِ
 مُوسَا بِرِ بِيْلِدِرَه هَمَانِ مُوسَا نِيْكَ كُوْرْتِ دَنْ اِحْتِجَابِ رَفْعِ اِبْدُونِ وَاِسْتِكْرَابِيْكَ
 عَالِي وَجِلَه مَخْلُوْقَا اِبْلَه سِيْرَا اِبْتِدَاءِ رِي حَضْرَتِ مُوسَى مِثْلِ كُوْرْدِيْكَ وَاِسْتِكْرَابِ
 بِيْكَ عَالِيْكَ بِرِ طُورِ طَاعِي وَاِرُوْ طُورِ اَوْزَرِنْدَه بِرِ مُوسَا وَاِرُوْ اِلْدِ اِعْصَا
 رَبِّ الْعَالَمِيْنَ اِبْلَه مَكَالِه اِبْدُونِ اِبْدِرِ اِرِي بِيَا جَمَالِي كُوَسْتَرِهِ بِرِ كُوْرُوْ اَوْنِ

سُكْرِيكَ عَالِمِكَ مَخْلُوقَاتِي دَخِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ دِيرُ لِرَحْضَرِ مَوْسَى
خَيْرَتَهُ قَالُوا يَا رَبِّ هَذَا مُحَمَّدٌ خَلَقَ نَعَالِي أَيْتِكَ يَا مَوْسَى كَوْنِي مَوْسَى الرَّبِّي
نَعَمْ يَا رَبِّ أَوْ سَكْرِيكَ عَالِمِي خَلَقَ أَيْتِشْمُ مَرْبِدَهُ بِرُطُورِ خَلْقِ أَيْتِشْمِ هُوَ رُطُورِي بِرُ
مَوْسَى كَلِمِ خَلْقِ أَيْتِشْمِ وَأَوْ سَكْرِيكَ عَالِمِي أَيْتِشْمِ هَمَانِ بِرُطُورِ خَلْقِ أَيْتِشْمِ وَكُنْدَهُ
جَبِيَا بَيْتِشْمِ أَكْرَانِي خَلْقِ أَيْتِشْمِ مَرْبُو أَوْ سَكْرِيكَ عَالِمِي خَلْقِ أَيْتِشْمِ مَرْبُو تَلْرِي
مَدْفَنْدُ كُتُورِي وَظَهْرِي أَيْتِشْمِ مَرْبُو مَرْبُو قَدَهُ هَمَانِ حَضْرَتِ مَوْسَى مَ أَيْتِشْمِ يَا رَبِّ
مُحَمَّدٌ مَرْبِكَا كُو سَكْرِيكَ حَقِّ جَلِّ وَعَلَا حَضْرَتِ تَلْرِي طَرْفِئِدُنْ بِرُئِدَا كَارِكَمِ يَا مَوْسَى أَيْتِشْمِ
شَيْدُ كُورَهُ سَرْسِينِ لَكِنْ أَيْتِشْمِ صَدْرِيكَ صَدْرِيكَ سَكْرِيكَ أَيْتِشْمِ بِرُئِدَا حَقِّ جَلِّ وَعَلَا
حَضْرَتِ تَلْرِي أَيْتِشْمِ مُحَمَّدٌ مَدْفَنْدَا قَيْلِدِي يَا أَيْتِشْمِ مُحَمَّدٌ أَوْ زَمَانِ أَرْوَاطِ أَيْتِشْمِ ظَرْفِئِدُنْ
أَيْتِشْمِ جَوَابِ وَيَرْبُو أَيْتِشْمِ لَيْسَ لَكَ شَرِيكَ لَكَ لَيْسَ صُكْرِيكَ بُو نَكْرِيكَ
عَسَلِ مَصْفِي أَرْبِي كَمِي نَعَمْ كُورِ وَنَيْسِي كَلْدِي حَضْرَتِ مَوْسَى أَيْتِشْمِ بَيْتِشْمِ
أَيْتِشْمِ دَامَتْ بُو نَكْرِيكَ دُنْيَا بِرُئِدَا كَاهِ دَنْ سَيْدِي وَحَدَا أَيْتِشْمِ أَوْ زَمَانِ وَتَصَدَّقِ
أَيْدِرُ لِي يَا رَبِّي أَيْتِشْمِ مُحَمَّدٌ أَيْتِشْمِ أَيْلَهُ أَيْتِشْمِ لَكِنْ قَوْلَا لِدِ مَرْبِيكَ بُو نَكْرِيكَ
سَلْفَهُ أَوْ لَوْ كَيْسَهُ كَرْمُ مُحَمَّدٌ أَيْتِشْمِ لَكِنْ قَوْلَا أَيْدِي وَبَا أَيْتِشْمِ أَوْ لَشَدْرِي يَا رَبِّي كَنْكَارِ
قَوْلَا أَوْ لَهْ بُو سُرُورِ رَاقَتِ أَوْ لَشَدْرِي لَا أَيْتِشْمِ رِكْرِيكَ أَنْكَ قَدْرِ قَيْمَتِكَ بِلَوْبِ سَمْتِ
سَيْتِهِ سَيْدِي أَيْتِشْمِ بُو نَكْرِيكَ حَقًّا أَيْتِشْمِ أَرْوَاطِ طُورِ رُكْمِ أَيْتِشْمِ كَمِي دَرِ سَكْرِيكَ قَدْرِ ضَاغِ
أَيْدِرُ حَقِّ بُو قَدْرِ بُو نَكْرِيكَ بِلَوْبِ دَخِي كَلْبُوتِ نَادَانِ أَيْتِشْمِ دُوشُورِيهِ مَرْبِي أَيْلَهُ
أَوْ زَمَانِ قَدْرِ أَيْلَهُ تَصَدِّقِ دِيلِ أَيْلَهُ جَانِ وَدَلْدِنِ دِيرِ مَرْبِي أَشْهَدَانِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ
أَشْهَدَانِ مُحَمَّدٌ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ أَيُّ عَمْرِئِيكَ زَمَانِ سَلْفَهُ بُو نَكْرِيكَ كَرْمُ ضَلَا
أَيْتِشْمِ خَلْقِ جِهَانِ عَمْرِي وَجَلِّ حَضْرَتِ تَلْرِي أَيْتِشْمِ أَيْتِشْمِ شَهْرِيهِ كُونْدَرِي
بَعْضِي أَيْتِشْمِ كَلْبُوتِ مُؤْمِنِ أَوْ لِدِي وَبَعْضِي كَارِ أَوْ لِبِ مَرْبُو أَوْ لِدِي بَلِسْ

اَمَّا دَانِيَالُ مِمَّ عَوْنُ بَارِي اَيْلَهُ عِلْمُ حِكْمَتِهِ وَرَمْلِدَةُ بَيْتِكَ مَا هِيَ اَيْدِي بَرَكُونَ عِلْمُ حِكْمَتِهِ
 بِنَادِيكَ قِيَامَتَهُ دَكِينِ صَبَاحِ قَالَهُ سِنِّكَ عِلَاجِي بَيْلِدِي اَوْلَدِي بِنِي شَهْرِكَ اَوْ شَدَّةِ
 جِيْمُونِ صُوْبِيكَ كُوْبُرِي سِي اِدْنَهْ شَهْرِيكَ اَوْ كُنْدَهْ طَوْبِلِ كُوْبُرِي دُرُوْقَتَا كِر بَرَكُونَ
 كِتَابِي اَلْوَبْ كُوْبُرِي وَبِهْ كُنْدِي كِي اَوْ تَهْ طَرَفِي دَهْ بَر خُوْتَرِ طَاعِ وَا زَجَلَهْ جِيْمِكِر دَنْ
 اِنْدَهْ وَا زِدْرَ اَجَلِ دَر مَانِيكَ اَوْ تِي بُوْلُوْبِ عِلَاجِ اَيْلَهْ هَمَانِ حَقِّ تَعَالَى اِحْضُر نَدِي
 جَبْر اَيْلَهْ اَمْر اَيْلِدِي كُو وَا زِدْ اِنِي اَلِيكَ كِتَابِيكَ صُوْبِهْ بَر اَقِي بُو خَسَهْ اَجَلِ دَر مَانِي
 اَوْلَانِ جِيْمِكِي بُوْلِدِي مُرَادِ عِلْمِي اِنِي خَلْقَهْ بَيْلِدِي مُمَكَّدِر هَمَانِ جَبْر اَيْلِدِي دَر صُوْرَهْ
 كَلُوْبِ كُوْبُرِيكَ اَوْ تَهْ بَاشِي دَهْ دَانِيَالُ عَلَيْهِ السَّلَامَهْ اَبْرَشِي وَا بَيْدِ دُوْرِيَا اَدَهْ
 سَكَا بَر سُوْرَهْ وَا زِيْرَهْ كِي دَر سِيْنِ دَانِيَالُ مِمَّ اَيْتِكِر اَجَلِ دَر مَانِي بُوْلِيَهْ كِي دَهْ دَر
 جَبْر اَيْلِ مِمَّ اَيْتِكِر دُنِيَا فَا نِي دِيْرِي سَكِ بَا قِيْلِيكَ بِيْمُونِ مُرَادِ اَيْدِي سِيْنِ دَانِيَالُ مِمَّ اَيْتِكِر
 عِلْمُ حِكْمَتِهِ اِنَّكَ عِلَاجِي بُوْلِيْتُمْ دُنِيَا دَهْ جُوْقِ قَالِقِ مُرَادِ اَيْدِي كِي سَهْ لَرَهْ تَرْتِيْبِ
 اَيْدِي جَبْر اَيْلِ مِمَّ اَيْتِكِر بُوْلِيَهْ اَوْلَدِي بِنِي حَالَهْ قَدْرِي اَبْرَشِي كِي سَهْ اَبْر اَيْدِي دُرُوْقِيَا مَتِهْ
 دَكِ عَمْرِ بُوْرِدِ كَر اَلْبُو كِر رِيْقِ عَمْرَهْ مَقْسُوْمَهْ اَز اَزَلَهْ تَقْسِيْمِ اَوْلَانِ رِيْقِ تَمَامِ اَوْلَدِي قَدْرِ
 صُكْرَهْ تَهْ اَيْلَهْ تَمَامِ جِيْمُوْرِي رِيْقِ اَز عَمْرَهْ اَو كَسَلِي بُو اَبْرَشِي اَبْر اَيْتِكِر اَيْتِكِر اَيْتِكِر
 غَالِيَا سِرْ عِلْمُ حِكْمَتِهِ مَا هُوَ اَوْلَقِ كَرِكِ دَخِي نَهْ عِلْمُ بِيْلُوْرِي سِيْر اَيْتِكِر رَمْلِدَهْ دَخِي عَوْنُ
 بَارِي اَيْلَهْ مَا هُوَ دِيْدِي جَبْر اَيْلِ مِمَّ اَيْتِكِر اِنَّكَ اَتَلَا سَتَدَنْ بَر تَنِي سُوْا لِ اَيْدِي مِمَّ كِتَابِهْ
 بَا قِ كُوْرِي جَبْر اَيْلِ عَجَبِيَا بُو سَاعَتَهْ قَدْرِ دَر اِحْضُرْتِ دَانِيَالُ مِمَّ كِتَابِهْ بَا قُوْبِ
 اَيْتِكِر جَبْر اَيْلِ يَزْدَهْ وَ كُو كُدَهْ بُو قَدْرِ جَبْر اَيْلِ مِمَّ اَيْتِكِر تَهْ دِيْمِكِر دَر خَاوَقِ اَوْلَانِ
 بَرْدَهْ وَ كُو كُدَهْ اَوْلَز سَهْ رُزْدَهْ اَوْلُوْرِ اِحْضُرْتِ دَانِيَالُ بَر دَخِي كِتَابِهْ بَا قُوْبِي دِيْنِيَا بِي
 سَر شَرَارِ اَبُوْبِ جَوَابِ وِرْدِ بَكْرِي بَر اَيْلَهْ كُو كُدَهْ اَرَا سَتَدَهْ صُوَاوُز رِيْدَهْ بُوْلِدِي
 دِيْدِي جَبْر اَيْلِ مِمَّ اَيْدِي بَر اَبُو جَهْ بَا قِ نِيْمِكِر مَكَانِي قُنْدَهْ دَر رُوْمَا صِلِ بَر دَخِي

نظر ایله دید بندن کینله آرایه آرایه بولد فرضوا و زینده بکایقین بولد و
 جبرائیل سنسین دیوجوان و یردی جبرائیل دم افرین یا دانیال ایوب قنادیکه
 ارقم سن صفادی بر سکینه اورون لینه که کاین چیمون ایرماغنه دوشور
 بشاون بیراقا کنده قلدی دانیال ایبتک ای برادریمون ککای صویه دوشور
 جبرائیل دم ایبتک یا دانیال اولومه چاره بوقد زریرا مراد الله بوقد زکریا مخلوقه
 بیلدی بوندن فراغت باه بونک چاره سی بوقد زریرا جمله مخلوقات اولوی طایف
 درهمان باقی اللهند ردیوب جبرائیل دم غائب اولدی لینه که اورا قلده نظر قلدی
 که اولومدر زمانی اولان صویه دوشمش بیلدی که بوکا مراد الله بوقد زهمان
 کبرویم دوندی و قلان اورا قلدی الوب اوینکه کلدی شمد دنیا ده نقد رحمت و ان
 ایسه جمله سی اول اورا قلردن قالمشدر اما اول صویه دوشن اورا قل و اور
 مکر اول صودن برما قارمشکر ازیم ترلاسنه کتورمشکر اول اورا قل
 اول صوابله ازیم ترلاسنه کتمش ازبانک صویندن ایچدی کچون بعض طینسکر
 ازیم صویبی خسته ی ایچور زکریا بعض کیمسه کرا نیکه عمل ایدر کدی یواره یوزور
 سبب اولد زکریا نیک نفعی چوقد زازیم امکان جمله یینغور زایدی و حالا
 ازیم امکان یین کیمسه ایله بغداد بین کیمسه نیک قوی بر کلد زانیال هم بونک
 اور زینه بر زمان کچد ند نصکره اجلی کلوب غور تید ایبتک یا خلاصه سکا بروصتم
 وارحق تعالی بکایلد برمشد زکریا بند نصکره بر او غلوم اوله جن زیاده علم
 حکیمه اشنا اولوب عالمه تعریف ایسته کر کدر اورا قلدی برصند و عه
 فورم بندن اکابار کار حفظ ایله وقتا که بو یوب نوقت سندن اشترسه
 و ره سن دیوب برقا چکوند نصکره دارقاندن دار بقایه اشنا لیلده رحمة الله
 علیه فن حضرت دانیالک خاتونیک حلی تمام اولدی برما و غلادن طوغور دی

ادینی جامساب قودیلر وقتا کریدی یا شسته کبردی خواجیه ویردیلر انی میل مکینه
 کیدوب کلدی زحرف او کرمده و الحاصل غیري صنعته ویردیلر بزشتی او کرمده
 اتاسی ایله اتاسی دیدیلر کیم بوا و غلامی اولندیره لیشاید غیرت ایدوب بیز
 معرفت کسب ایدردیوب جامساب اولندیردیلر بزا بکن قیقوا یکی اولندی اغردر
 اره عورتیک یوکی هرینه یا بشد بیه آئیده قالدی بکون لکند ن انوریا اغلده
 اتاسی جفا ایدوب ایندی آما و غل بونجه ایشه یا بشدک اولندی دیکر سکا
 سکا ایکی مرکب لاله وار طاعندن اوردون کتور صان اجه سبله کیف ایدلم
 دیک جامساب سز یوز سکر دیک صکره ایکی مرکب ایدیلر و اشکچله فوشولوب
 طاعه کیدوب برفلچکون واروب اودون کتور دیکر نفعلندیلر بکون سینه طاعه
 کیدرکن بقوز یا غوب واره واره طاع دیندیه بزمقاره بولدیلر جان انوب اول
 مقاره وازدیلر جامساب دیر طرفده او نوزرکن مرکبی اوره جو چوقله بری
 قرازکن بزخلی طیراق اندی برالتندن برمه ورم مرطاشتر چقده رفیققلرک چاغوز
 اول طاشی کوشزدی عجا بونه طاشدردیوب اول طاشی چقاردیلر کوردیلر کیم
 التنده برقبو وار و اغری اجوب کوردیکر لبالب بال طولستر دینقلری بکه
 جسارت ایله سوب جامسابه ایندیلر اغزینیه از بقالم بالیدر جامساب
 طاندی بالدر دیکر انلردی سوبنوب لمد لله خالقیر بونی بزه احسان لیلدک
 طک ایید بونی برتد برب ایله چقاره لرو صان توب اجه سین اله لردیوب اجه
 چقاره بیری بیه ویردیلر وار بزه بر قاج طوک کتور دیدیلر بویای صنام دیون
 اولادخی واروب طولملری کتوردیلر اول بالاده طولدورب تهر لره و کونلره
 کتوروب صاندیلر تا کیم قبونک دیننده فالدی جامسابه ایندیلر کل سنی قوبه
 ایندیره لملر فلان بالی طولدیره لملر عا اولدقد سنی دخی چقاره لمر جامسابک

بلینه ایب بغلیون قویه ایند بر د یلر تمام فیودن پالی چیقاروب ذوکتد بکر
 جامسا ایند ای رفیق را بی اشاعه بر افک چیقانم دیدی رفیق را ایند بکر
 جامسا فیوده قیون اغیزن قیایا قلوب اولسون اگر چیقارسه بالی بن
 بولد ودر بر افجه نیک نصیحتی لور بوسوزده اتفاق ایندوب جامسا فیوده
 قیون اغیزن محکم بخلد بکر کعد بکر جامسا بن چاغردی کوزدیک بونلردن صدا
 کلد ایید بکم بوکلر یله مشغولدر لور بوی جوق زمان صبر ایلد کوزدیک کلد بکر
 بر دفا چاغردی پنه سس کلد بیلدیک بونلردن فایده یوق قطع امید ایدو غایب
 مشغول اولدی بولدا چلی جامسا بک هر کیک بر بی صا توپ برینه اودون قیون
 والدیه سته کوزد بکر زازو زار اخلد بکر نیت بکر اوغلاک بزمله کید روز مری
 قیلان دره سته قاجان اولدی مری کوزد سکه نیک قیلان کوزوب کدوب
 و مری یاره یاره ایلدی بومری بوکلدون سکا کوزدک تا سوایت حضرت
 دایان هم سوز کجی قادی یاز بو اوغلان عمر سوره جک در نو وصیت ایلد
 خوتر ایید حکم الله دید بکر واره رف هر بر یواذا شی بر مسم باررکان اولوب
 کبی صراف و کبی بزاز اولد بکر چجر جامسا بک والدیه سن کوزسه کر خاطر ن
 صور لر دی افجه و لوا زیمه ولیا سره بزر دی بونلر بو حال اوزره قانسونلر
 بزکله لور جامسا باه فیوده اولان سر نجایمه وقتا کیر جامسا ب بوا شکر دن
 قطع امید ایدوب مخزون انوردی برده کوزدیک قیونک بر طرفنده بر بیان
 چا موزد وشد اتک ازه بجه بر سون عقرب چیقون کند ویر طوغری کلدی
 قانقون اول عقرب یا غیله با صوب اولدوردی فکر ایید بکر بونر علامتد
 بوقیوا اغزیه قدر بال اییدی زمدن کلدی شاید طشره دن کلدی اولم دیوب
 قانقون بر کی بجان الله او یاز کنت صفا جوق قدر دلاک اجاز اید بیلقدن

ايدن سلفدن يكا كيد زكن بورد بكي براجوق تيمور چو واراندن ايجر و كوردى كوردى
 بر عظيم حوض صور يا غليون كيد ز اول حوضك اوز ناسنده يشل زير جدرن بر
 تخت وارانك خندا اطرافى روشن اتمش كوند زكي و اول حوضك اطرافى حساب
 كلمه التون و كمش كر بيلر و از درن اطرافنده حساب كلمه باغ بجهه كونا كونا ميش
 اتملكرى جامسان ايتدى عجباً بومقام كيدرد بوب چقوب تخت و زريند اتورد
 اه نه اوليد بوسكان بنم اولوب طشرده اوليد مرد بوب دشور كن او نيقوسى
 كلوب او بودى و افرده مانده او ياندى كورد بكم اول كر سيار كشمه رنده سر
 از درها اتورد سكوت كوزلرين د بكون جامسايه بقاز كوز جامساقوز قوب
 جان باشنه صبر ادى و اى نه قضايه اوغرا مرد بوب جانندن اميد بن كسوب
 حيران باغار كن بر طرفدن كوك كوز و نيتسى كي پيدا اولدى كورد بكم كر سيارده كه
 از درها لر توشوب جمله سى استقباله طورد بكم جامسان نه اوله دير كن و نشو
 سندن بر عفرت كد بكم كوره نك عقى زابل اولور تخته طوغرى كلوب خچن
 اولد فده كوز بكم بر عفرتلك با شنده نعل طباق ايچنده بر كوچك ميلان اما
 باشى ار مرداشى كي كوره سى ميلان اما باضا قاز كي تخته ايردى اول طباغى بر
 از درها اغريله كارندن طوب اول عفرتلك باشنده ن الوى تخته قوردى اولك
 ميلان اد ايسالى كي جامسان سلام ووردى چوب صدرنده اتوردى اولك
 از درها لره مال بيليكه سلام ووردى اولك بجهه سى ادا بلكه اتورد بكم
 جامسان ايد صنا كلك اى عزير مسافر صفاين فزوقه بو تخنى حق تعالى
 بكا احسان ايلد بكم بكم ايد ز حالتم قولر مدين انلك باد شاهيم بيم اريم
 بيلسا د بزر و نصيه شاه مران د بزر نولوك جمله سى بيم حكيمده درسكا بوناردن
 بزدبان كلمه خاطرله خوشد بوب جوان طباقره درلوي ميشكر شاه مرانك او كنه

او کینه دیزدی که جامسایه بیور و کد بو خطابا بلدی اولدی و دینیز زینیه قیوب ادا
ایله صوبه کده آل صوبه تمام اولوب صفره قالقد قد نصکره شاه مران جامسایه
اینگای ادم اوغلانی بوری بیجه بولدک و کلمه سبب ندریزه خبر ویزدی
جامسایه بیایدن کچن سرخای بشلک قیل اینکه و الحاصل بال قیوسیند
عقرب دیکدن چیفه فد بیجه شاه مران ملول اولوب اینگینه می بریز و احسین
اولدی اول قیوسیم بال خانم ایله بیخادم اوغلانری بیلر لرایدی سیمد نکور و لحت
قالدی دیوب توکلده اولک جامسایه اینگی شاه هر کجه بال قیوسی بولدیک
اما سیرک بونده اولدی بکری بیلر لرایله ظن ایدر لکه حق بقالی غایبند
ویزدی بالی الوب اغری بیته اولک کی قیایوب کیم بیکیم سیه دیمز قورقور
برایسی اولدی بیلور لرای خلفه دیسه کز بادشاه سیم نغشیمی بولدیر و اولدی
قتل ایدر لرای که ذاهب اوله دیوشاه مران خوش خبر لرای ویزدی تطیب
خاطر ایلدی شاه مران اینگای جامسای سن بولایم کلد کده هر نقد رفور قلد
ایسه بن سندن دها زیاده فور قده مزیر ایسی ادم بریز اولدی بیلر لرای
ایکون بز امین بن سنیک کلد بیک کوز بیکده شیهه ایلدی مزیر ایسی ادم
بز نارنجده بی طنوب بز نارنجده فرق کون حسرا ایلدی لرای کلما مشر اللریندن
فور قلد مزیر ادم بز حیله کار طایفه در بیکه بزیر بور اده اولدی بیلر لرای
بینه بز حیله ایله بزیر شکار ایدر لرای اگر توبید بیک کرجک ایسه بزیر
جامسایه اینگی بز احوال سرخای مزیر نقل ایلدی لطفات سیر دخی بی اینه
الیکه نه تقریب ایله دوشد بیکر کرم ایوب حکایه ایدیک دیدن حکایه شاه
مران شاه ماران شویله نقل ایدر لرای جامسای زمان سلفده معیر
اوشه شاه نامنده بز بادشاه و ارایدی بی قومیند ایدی و زیاده عالیله

بزرگواران با فوهار و قورکن ایزر زمان پیغمبری محمد المصطفی صلی الله علیه
 و سلمک منج شریفی و امتیک قدر و زفتنی کوردی بی اسرائیل جاهلاری
 بو منج شریفی اشتی بلر جمله بی امتیکنه هوس ایند بکر بیلر لر ایدیکم اولدان
 مگر دنیای بیج کسه کونک سوزاسینه دوشون کند و لر ندن اکامیل
 ایدر لر ایکسیند ندخ خایب اولوز لر ذیو اول منج شریفی توراندن جبقاروب
 بزرگوش صدق ایچر وسنه قیوبنا وزینی مهر لیوب خزینه سی متصل بر کوط
 او طه بر قیوب قیوسی صفادی بعد بوکا اولوم خسته لغی قیوب دنیادن
 کتدما ما بونک ایکی اوغلو قالدی بیوکنه بلیقا کوچکینه قاهره راما بونک
 اوغلو زیاده عالم ایدر زیاده دنیایر میلی بوقا ایدی بتون ایشی علم عبادت
 ایدی و کلاری بوقا تاسینک تختته کجوروب یاد شاه ایدر بکر

حکایتی بلیقا

ایچامسا ب چونک بولقیامصره سلطان اولدی تاسینک خریته سینه
 بزرگوار کبروب بقارکن کوردیم بزکی صها و اردر بوندن اول بر او طه و ارا ایدی
 بخون صوامیشلر اچک دیو امر ایلدی دتعال اچدی بکر با نیا ایچر کیمر کور کیمر
 بر مرطاش اوزرینه مهرلی بر صدق قطور رانی الوب بر نهنا بیره اچار
 بر فاج صحیفه کورنا و قور کیم ایزر زمان پیغمبریک مخرجن او قورکن و امتیک
 قدر و زفتنی اول جان و ولدان غایب اولوب حضرت محمد علیه السلام قلبه
 محبت اغاجینک کورکن محکم دیکوب دنیادن صوبدی تاج و تخت سوزاسینه
 کجوب بی اسرائیل اولور بی دشون ایدوب بونعت شریفی انلره او قوردی
 جمله سی حیران اولد بکر بلیقا ایدر کور دیکری نیم اتا قیجه ادم ایش بونک
 کبی ایش بوبله سرورک مخرجن کز لیش انلر ایند بکر بی یاد شاه البتده

بر سلاطین سی اولی کر گذریم بویله ایتمش اوله بلیقیانک وجودین عشق بویوب
 بجای قالدی بکا بوقاج کر گزانی استیو کید ره دیوار و بانا سینه دخی
 اول ملج اوقیوب ایدجی ای تا بونک صاجینه عاشق اولد فرسوداسی
 الیه بکا ایزن حقیق حلال ایله بن بومد جن صاجینی ارا بویکد ره دید انا
 اوغلینک حالینی کوروب بازوغی کلدی ناچار حلال ایدوب اوغل سن بویستی
 ایتمیش سیک وارستی خدی امانت ایدر دیدی بلیقا در کوجک فریاداشی برینه
 خلیفه ایدوب کتدوسی تبدیل جامه ایدوب شام طرفینه عارف اولدی کیدر
 درگه اوغرا ز کوزریم وافر کیکر نوکلنیش طور رسوال ایدریم بویکیر قننی طرفه
 کیدر کرانلر شام طرفینه کیدر دیدیلر بلیقا بر کیه بنوب بر فاجکون کتدی
 بر اطه یم کلدیلر اندن کیدن چقبوب وافر صیوه اغاجلر ندن دو شیروب
 تکرار کیه بنوب کیدیلر مکر بلیقا بر اغاجل التند اویوبن قالمیش کی خلقی
 کوزیوب کیشلر بلیقا اویانوب کوزریم کیم کیم وارن ادم وارن فرانت
 وار عجب عجب اولوریم حالیم یارب سکا صغور ره بوی بر طرفی طوب کیدر
 قولای غنه بر جوقاق صکاسی کلدی یقین کلوب کوزریم دوه بویوب کیدر
 جمله سی لا اله الا الله محمد رسول الله دوزر ایدر بلیقا بونلر کیدر
 محمد ادینی اشیدمجه خوبی ازالدوب یا نلرینه وار دی تعجب ایدریم بونلر
 بیلان اوله لوده انسان کیم سوبلیه تر اندر دخی بلیقا بی کوزریمه نزد سنین
 واصلک ورنسک ندر دیدیلر بلیقا ایدر ادم احکوم بنی اسرا ایدریم معصوم
 اولور فرانلر ایدریم بلیقا اسرا ایدریم بلیقا اسرا ایدریم بلیقا اسرا ایدریم
 هنوز بورد ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم
 سوبلر سکن ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم بلیقا ایدریم

الحجة قيس اولوز طشره ويرجحه ياز اولوز اولوق قديم طشره ويرزير و جسد نيز كوچك
 اواد يعجون نفسيله برني طشره اتار بو سته بورايم اقلدق بز بونده قالور دوشكم
 قيس اولنده نفسى ايجو و بران: كه هر زده اولوز سو نري ايجنه چكوب اولوز بليقا
 ايشخا لقله كيم شريفه محمدك اسم شريفن ذكر اندر سكر سيلور مسر انلر
 ايتد بليقا حياتده اولان عدايه محتاج در اول ذكر بز نر ايشخا لقله ذكر
 ايتسك بو كالر زير كيمسه خالفى ذكر ايدو كر كدر كوچيلى بيله ذكر ايدو كر
 زياره امرا اولد بكي بى جديم ايله ذكر ايلين بليقا بونى ايشخا لقله عشقه زيار
 دوچار اولدى ايدر اول سرورى استو كده زود يوب انرا ايله و داغليشوب
 كندى دگر كارينه كلوب كورد بكي بر صندال طور زمكر كى طائفه سيله بران
 قام اولمش بو صندالى صوكتور ب كاره ايشخا لقله توكلت على الله: يوب
 بو صنداله بندي بر طرفه اچلدى اى جامساب قضا را بزم اولد بغير اطاهم
 ينا شور طشره چقوب صندالى بر اطه بر بقلوب كدى و بزى كوردى
 و بواز در طالري كوزوب قورن بون ايشخا لقله در قوت بونلر بيم نكر
 در سكا بونردن زيارن دگر مند و نلر ك بيلر شاهيم اديمه شاه مران دگر
 ديجه براز بوره كى تشي اولدى بن ايتد مراى ادر سن و در ا بجه چقدك
 و نه كلك بى ادر بو ايه كلر سن بجه كلك خبره يزد يد مرا اولد خى ايتد
 ادر بليقا در اخر زمان بغير بيه عاشق اولد مراى ايشخا لقله اولمش
 اندن يانه كلجه بك باشنه كلر سر بخا م بى نك نقل ايشخا لقله بن ايتد مر تر بونك
 دولته نائل اولمش سى كه عالم انك حرمتته خلق اولمش در حجابين
 بن سنى ادر ايجنه كوند مرز مران اول سروره عاشقين انك حرمتته
 و مبارك خاطر ايكولر سنى چيس ايشخا لقله وارينه اول صندال و يوب حور

طرفه كيت شامه چيقار سن اما سكا ايكي وصيتيم واراني طومتوق شرتيكله
 بري بودر كيم اول سرور كائنان ايله نصيب اولوب كوروشد كده مبارك اياغنه
 بوزين سوره سين بنم ايجون ديه سينك يارين قيامت كونيده بكاشفاعت ايله
 بز انك محبتي نيم ايكني وصيتيم دني بودر كيم بزم بونده اولد يغمزي كوسيكه ديم
 سلك اولدنجي بونك اوزرينه عهد نيمان ايدوب صد اله نبوب اوداع ديوب كيند

حكاية عقاب

اي جامسان چونكه بلفيا بز لره وواع ايدوب شامه چيقدي ائده محبوس
 بولوب بيت المقدسه راهي اولوب خلق بونكله انست ايدر ك لخر زمان
 يغمزي عاشقي اولدوشن باشنه بو مخته سر بخا فكلديكي ناسر بننده تواتر اولور
 شهرده بي اسرائيل عالم لر ندن عقاب نامنده بز عالم زياده علم ميميدان خردار
 امشور علم قوتيله بولمش كحضرت سلیمان ءم جمله انسه وجته وحوش و طيرة
 انك حكيم الله كبر مشكردر سبب بو ايديكم حق تعالی اجرائل ايله اكابر خاستم
 كوند رمشه انكله عالمي مسخر قيليشه بو عقاب مهر سلیمان نائل اولوق اميدنده
 ايدك حضرت سلیمان ءم ايسه بيت المقدسه وفات ايتك ديوله جسده التون
 تحته يرفيوب يدي دنياي كچورد بيلر اندر اوت بر عظيم مغاره دروننده فود بگر
 حال ااتوا بيله تحت اوزرينده بصله شردوزر بار معنده خاتمي اوبوز كيم اوزور
 بر معنده اول دگر لري كچك ايجون علم ايله بولمشك بر اعاج وار انك ببراغنيك
 صوبي الوب براده اياغنه سورسه دگر اوزرينده بوريه هر كز ياغنه اول
 اعاجي بوليه اتي بولمشك بر ادر شاه مراني بيله كز ديرسه جمله اوتلر ديكه كلن
 نه علاج اولد يغمز سويلر مش اكر شاه مراني بولشم انكله بيله اولوب اول
 اعاجي تولد قده ببراغني صوبين اياغنه سورشم دگر لري كچون خاتيم سلیمان

الوَبُّ يَرْمِغُهُ طَاقِمٌ عَالِمُهُ سُلْطَانٌ أَوْلَسْتُمْ دِيُو شَاهُ مَرَانِي كُوْرِي آرَارَ اِيْمِيش
 بَلْقِيَا نِيكْ أَوَّلُ شَهْرُهُ كَلْدِي كِيْنِي وَجِيَهَ عَجَائِيْلُرْ كُوْرِي دِي كِيْنِي خَبَرُ الْوَبِّ وَارْبِرْ بَلْقِيَا
 اِيْلَهُ كُوْرِي شُوْرِي نَاشِيْتَهُ كَلَنْ اَلْحَوَالِي سُوْبِلْدِرْ كِيْمِ شَاهُ مَرَانِي سُوْبِلْدِرِي بَلْقِيَا نَاشِيْتَهُ
 كَلَنْ اَلْحَوَالِي سُوْبِلْدِرَا مَاشَاهُ مَرَانِي خَبَرُوْبِرْ مَرْعِقَابْ كُوْرِي كِيْمِ كَلْدِي وَبِرْ اِيْرَارِ سُوْرِي
 بُوْقْ عِقَابْ نَاشِيْتَهُ بَلْقِيَا نِيْمِ دِي خِي نَاشِيْتَهُ بِرْ سُوْرِي وَارْدِ بَرَا كُوْرِي اَوَّلًا اِيْمِيش اَوَّلُوْبَا
 اِيْسِي سَنِيكْ دَرْدِي كِيْمِ عِلَاجِ اَوَّلُوْرَا اِيْدِي مَرْبَلْقِيَا اِيْتِيْدِي عِقَابْ سَنِيكْ سُوْبَلْ
 نَدِرْدِي عِقَابْ اِيْتِيْدِي نِيْمِ سُوْدَا اَسْلَمَانِي كِيْمِ اَكْرَمِ شَاهُ مَرَانِي بُوْلِيْدِي قَانِي
 بِيْلَهُ كُوْرِي بَرَسِيكْ اَعْلَاجِ وَارْدِ بَرَانِي بُوْلُوْبَا نِيكْ صُوْبِنِ بُوْلُوْبَا اِيْغِيْمِيهِ صُوْرِي
 دَرْ كُوْرِي اِيْتِيْدِي عِلَاجِ اَسْلَمَانِي وَارْدِ نَاشِيْتَهُ سَنِيكْ وَبِيْمِ مُرَادِي حَاصِلِ اَوَّلُوْرَا اِيْدِي
 بَلْقِيَا مَعْشُوْفِيْتَهُ وَاصِلِ اَوَّلُوْبِ خَبَرِنِ اِيْمِيهِ اِيْتِيْدِي شَاهُ مَرَانِي بُوْلُوْبَا اَوَّلًا اِيْمِيش
 بُوْلُوْبَا اِيْتِيْدِي نِيْمِ شَاهُ مَرَانِي نِيْمِ سَنِيكْ عِقَابْ اِيْتِيْدِي اَزَادِ اِيْدِي وَبِرْ اِيْمِيش كُوْرِي
 بَلْقِيَا اِيْتِيْدِي خَبَرِنِ اَزَادِ اِيْدِي مِيْسِيكْ عِقَابْ بِيْمِي اِيْدِي كِيْمِ اَزَادِ اِيْدِي رَفْصَاعِ وَاسْلَمِ
 قُوْرِي وَبِرْ بَلْقِيَا اِيْتِيْدِي شَاهُ مَرَانِي بِيْلُوْرِي سَنِي كُوْرِي وَارْدِ اَمَّا شُوْلُ شَرْطِيْلَهُ كُوْرِي
 شَاهُ مَرَانِي صَهْرَا نِيْمِي سِنِ وَبِي دِي مُرَادِي اِيْمِي اِيْر كُوْرِي سِنِ هَمَانِ اَوَّلِ سَاعَتِ
 نَدَارِكْ كُوْرِي بَلْقِيَا اِيْلَهُ صَدَقْتَهُ بَلْقِيَا اِيْلَهُ كَلْدِي بَلْقِيَا عِقَابْ حَلَكْ كَارِ
 بِرْ نِيْمُوْرِي صَدَقْتَهُ كُوْرِي نِيْمِي اَوَّلِ وَطَنِ كَافِرِ اَوَّلَانِ بَرِي رَضِيْعِ وَصَدَقْتَهُ اِيْمِيهِ
 طُوْرَاقِ قُوْرِي نِيْمِي بَلْقِيَا اِيْلَهُ كَاسِي بَرِي سُوْدُوْرِي بَرِي اَسْكِي شَرَابِ طُوْلُوْبَا
 قُوْرِي وَارْدِ بَرِي نِيْمِي اَوَّلُوْرِي نِيْمِي كُوْرِي اَوَّلِ اَرَا اِيْمِي اَوَّلُوْرِي نَاقِدِي
 نِيْمُوْرِي صَدَقْتَهُ اَمَّا اَطْرَافِي دِي كِيْمِي بُوْقْ اَزَادِ الْقَضَائِي اَلْبَصَرِ قَلْبَا اَسْحِيهِ
 نِيْمِي دِي بَصِيْرَتِي نِيْمِي بُوَانِي دِي بُوْبَلْدِي صَدَقْتَهُ بُوْرَادِي بُوْقْ اِيْدِي بُوْكُوْرِي
 رَهْ دَنِ كَلْدِي بُوْفِي اِيْمِي اِيْمِيهِ نَاقِدِي اِيْمِي كَاسِي وَارْدِ بَرِي سُوْدُوْرِي

قیز مزی عجب بوئدرد بوسودی ایچدی مینکا خوش کلدی نفسی قلبه ایدوب
 اول قیز مزی دخی اندر اولدی ای جا مساب بز کیشی کونفسینه اونار
 طوبراغی باشسته قیز یازدانه قوش کورنجه جان دیلر عقلی شافرالد انور
 آلت طولا نور نامه در شتر بندخی بوشری ایچدی بوقنا ایچره شراب ایچدی
 آلت اولور ایشی خراب رگه بی شراب سر خوش ایلوب صندق ایچدی
 قالمش عقاب کلوب اول کاسه لری چقاروب بیم ایچون براز صیوه قیوب
 صندق محکم کلید کیوب الوب کیمش نوازدره رها ز حکمه برسی راستکمه
 مشکر تقیر برسی بولسه کر لچار وناچار اشرقلکی کیش طون اشرطاز
 قیلوا سنجه بوئلری صندق قابله صنداله قیوب الوب کیمش بولون بز کیمه
 سر خوش باندید اریا نوب کوزر اچدم کندی اول صندق کورده کورده
 عجبایی کورور عجبایی کلوب کورور کیمدرد بد عقاب ایدی ای شام
 صقین قورقه سکا هیچ ضرر بزم بوقلدیر طلب ایدک شک نشنه مر واران
 بولوب سنی ازاد ایدم ویدیدم ایدینکر ندر عقاب ایچک شول اغا بوشتر
 صوبن آیاغنه سوبوب بولدی دریا ای کجه کورمهر سلیمان الوب عالمه سلطان
 اوله ای بولور ک طول اسکن و کیم اللبرین اشیدر نجه سکون ایدوب جواب ویز
 مدیه لکن زده بر اولور اغا جلور و اولاسه نیه بر اولد قلدی سوبولردی
 اول اغا جک سوزاسیله هیچ برین دکله نوزدی و الحاصل فر قون بزم کوزدیر
 صکره اول اغا جی بولدی اول اغا جی ایدی بزم صوبی برادم آیاغنه سوزسه
 دکره باتمه همان عقاب ایدک بن محضود می بولده و عالمه سلطان اولدردی
 فی الحالی اغا جین پیر اغیدن و او قویاروب دوکوب شیشه کوه طولد ورد بکر
 چونک اول صوبی بولا بکر سنی ازاد ایدک مراد اید بکر ای شاه مران سنی ازاد

ایدہ لہو بن ایتدیم چونکہ تو از اید ز سکر نبی بزما اور ایہ کتور و با زا اید نکر
 بریکہ کیدہ ہم یوحسہ بن بوندہ بریمہ کیدہ ہم ہلاک اولورم سز بزما اور ایہ
 وارینجہ بکا خوش اولورم غار سکیماں سزہ یقین اولور دینہ بن اولور اول
 صودن ایقلربنہ سوروب دکن اور زیندہ یور یوب بزما طہ بہ کڈ بکر نبی براقوب
 گنڈولری بوریڈ بکر بندخی اوق یا یڈن چہا ز کی کندیم کشر ناتد مگورد مری
 بلقیہ درایتلہ امی بلقیہ مشہور دکر فرصت اللہ ایکن ویرمہ امان سن
 بزما یا نجرہ کڈک بن سکا ایڈک ایدوب سنی کوندردم کابڈک بونی بکا ایلیوب
 فر قکون حبس ایدوب دنیا بہ بی حسرت قودک ہو مسکیزی خلقہ شایع ایتدک
 کرچک بنی آدم حقیقت سزا ہمیش دیدم بلقیہ ایتدشا ہر عقابک سکا ضرر اولیہ
 جقینہ و سیم دخی مراد حاصل اولور دینور دمر عقابہ ایتد م سز بکا بوا یلیکی
 ایدوب وطنہ کتور د بکر باری بندہ سزہ بز نصیحت ایدہ ہم بو خاتم سلیمان ایتد
 فراغت کلک زیرا آمدن غیر بہ نصیب دکلہ ز جانکرہ باز قدر ہلاک اولور سکر
 سزہ برادر بر ایتد و از ایدانی ایتد بکر تراوت سزہ دیدیم ہم صومی اچک
 قوجہ تر سکر خستہ اولور سکر بوز بکرک ز تکلیفیا متہ دک تغیر اولور ایتد
 صوبن اچک بکر و اول کینا اولور ندن دوشتر مد بکر بونلرک ہج سوزو بہ
 اعتبار ایتد بکر دیدیم کدہ عقاب بنی ز لرا ایتد بکنہ پشیمان اولدی عاقبا
 بولندق کل شاہر اول اولدی بولہ لم یتہ سنی بوا یہ کتورہ لم دیدیم بن ایتد م
 بز دخی بنی آدم طور اعنہ کیم ہم عقابنا ایتد بوری فرصت اللہ کندی بن مراد
 بولندم چیزی ایشہ مینم بوفرد د یوب کتدک او زرہ ایکن بلقیہ ایتد م سن بو
 کلک ایتدک بن سکا ایشہ ہم بو عقابک سوزینہ او یوب غار سلیمان کیمہ
 اگر کید ز ایسک خانی المعہ یقین اولمہ بنا زین اگر عقاب الہ بیلور سہاسو

دیدم آنرا غار سلیمان کند بگردید بوزایر کلدی اول عسکر بزرگ بنی میشکر و کلانی
دخی کلویا ووزیمه یوز برین سورد بکرا ایند بکریز و سلطانیمز سن زده ایدک
بن سرخجامی انلره نقل بلد فرایتد بکرا نه اولیند طویا ایدق بلقبای بر نغمه ایدز
دک دید بکری بعد دید بکری بنی ادمریز بواراده اولدی بغیری طوید بکریزی راحت بریز
آنلرک مکر حیله لر ی چوقدر مگانی ترک ایده لم دید بکرای جامنا بو نجه اتادن
ویا با دن قلله و طبری ترک ایدوب قیش وقتی بوزایر کلک اید باز اولنجه قاطاغیک
آنکجه کجه ریز واروب انده بوندن اعلا یایله میز وارد ز اولز ما نبر و اول جزیره به
وار مدیق و حال ادمک مکر حیله سیندن امین دکلیز زیر ادم ریسنه غضبنا
ایدوب جنتن دنیا به کلدی انیک اولاد لرینک مکر حیله سیندن امین اولمز
زیرا انلردن خوف اولمز حیوانان دخی قچار حتی اولوقته د کین کلک طاعن
اینبون بالقدرا یکه سونک شور دی کلک بالغه دیمشکر بر ملک ندا ایدوب ادم
دنیا به ایند انیک اولادینک حیله سیندن لعین اولمز سکر خوف اوزره اولک
دیدم آنرا ایند بزه نر زیان اولوز بر صوره جولان سر صحرا ده طبران اید بزرگی
ادمک الی ایز نر زیان اید بالوق ایند اول صغلی کحق تعالی بنی ادمه ور میشد
آنلرک مکر حیله سیندن سز طاغزده و بزد در یاده خلاص اوله بیلور دخی ادم جمله
حیوانان اوزرینه غالب دیرای جامنا بنی ادمدن ابراق اولان حیوانان امین
وسالم اولور بنی ادم اولک سینده اولان حیوانانک امین و راجی اولمز جامنا
ایند ای شاه چونک بنی ادمک اولدی بخریده راحت اولمز بر قولک سزک
اچیکر ده بولمق بلکه سیندن امین دکلسر کمر ایدوب بنی روی ارضه جقار
سکر ایوا اولمز بنی شاه مران ایندی ای جامنا بنیم باشمه بو نجه اینتر
کلدی انا بابا بورد بنی ترک اینک و فر کون محبوس اولدی بجه سبب بلقبای

کور و بن خلقه دبیسندن انوری اولدی جامس آب نعم دیک شاه مران ایندی
 یا بخون دیر سیک بی ادراچیجه کوند راده اوغلونر آمینت اولمز سندن بیخبر
 مسکیزی خلقه دیر سن بری اولدور زور بوغنی الدير زلر با بو زدی دیکون
 تبدیل مکان ایدمه ای جامس آب میلک کسر بردی ادراچیجه کبره مز سن
 جان جانان کد عزیز دیکشی تیر اولکی استمز بن جائیه فیمز سن بوندن کیدنج
 بن اولدور نواسته بجه راضی اولور سنک کیدمکن بر بوردن خوشد کلدن
 مراد میناده بزچنک ایسه سنکله بوندن قنشلار زیا اولد قده کوه قاف
 آنکنه کیده رنجزار مرغزار یا لری سیر تماشایله وهم اول اقلیرین عجاب
 و غم اینی کور ز سن بردی کتمک لغردیسی دیکه کورمه د بجه جامس آب غم
 خرقه سن باشنه چکوب بر زمان شاه مران ایله ایام کوزدی کاه اولاده
 کاه قاف طاعتده اولور زدی بو حال اوزده الی سنه اولد قده شاه مران
 کوزدی که ایریلوق جامس آبک جائنه کار ایلدی بوینو بوروق اسیر کی اصلا
 بوزی کولز هر دم ایگلر بوکا یاروغی کلون ایندی باری بلیقیانک حکایه سن
 نقل ایدمه نیم بو بکله بر زمان کله اندن ایندی ای جامس آب بلیقا و عفاف
 حالری بجه اولدی هیچ بزدن سوال ائمه بکر جامس آب ایندی شاه اولوغار سنه
 کتد کد نضکره کیر و کلون سز کله کوروشد بلری کی احوال لری یله سن دید
 شاه مران ایندی کوروشد اقا احوال لری نه مطلع اولد بلیقا مضره کلدی
 زره متعلق اولان جنیلردن خبر الیم و اولرک برینه ایندی مضره وارون یارشا
 هیک مجلسنده بولنوب ز خبر کور دیدم اولدی واروب مضره بر کجه
 یاد شاهک حضوریه کیر کور زکر بلیقیانک قنداشی قاهره مضره بکوب
 انور مش مصاحبه کندن بری بلیقیانک احوالی بر حکایه یاز مش یار شاهه

افوز را بدشاه دگر بقیان غار سلیمانند کلوب دنیا به قار شمر بر حجه به قبا نوب
 عبادت ایدر پیش برایشه قار شمر ایستی اول جتی کوزر که بادشاه مجلسیندن
 قالقد بکر اول حکایه او قویان کتسه کتابی قویشته قوز کتک استر وار بر قویه
 که اینته سوار اولوب کیده همان اول جتی ات قیافتنه کبروب او کتسه کلک اولدی جتی
 کند انی خص ایدوب سوار اولد قده اول دمی بزه کتوردی هم آنکه بری کوردی
 عقلم کیدوب یا بیلدی کوزین اچک بن ایتدی ای دم قورقمه بزدن سکا زبان کلنر
 بلکه تفهیر طوق قوز اولدم بر از راحت اولدی سولستندک بقیان احوالندن
 سوال بیلدی ایتدی شاه بقیانک احوالز کتاب ایتیش خلق اچینده او قوز تر
 اول کتاب بئمله بیلده درین چیقار او فی در کلبه لر اند نصره سنی خانکه کوند دریم
 اولدی کتابی تمام او قودی جمله سنی حفظ ایلد فرودید بقیان بند بادشاه هیز
 ایتدی کلدر کویک فرنداشی بادشاه در کندوسی دایما عبادت ایدر اولدونه
 بر از جواهر و پروبا وینه کوندرد فرزند کلوب تزه به کند بکن بیلد جامنا
 ایتدی شاه سنی دخی بر کیمه خانه مه کوند رسک سز اولوز شاه مران ایتدی سنگله
 بزیم بئیزده اولان اسرار فاش اولوز مکا نیزی بیلدک بورانک بولی بال قوسند
 بزدر لک بولوب کیزد بکن و بولی بیلد بکن حال انشانه امنیت اولمز خبر ویریدک
 هله شمد بیلک اتوز جامساب ایتدی لطف ابله شاه باری بقیانک حکایه
 سنی نقل ابله حکایه غار شاه مران ایتدی ای جامساب وقتنا که عقیاب
 ابله بقیان بزدن ابر بولوب غار سلیمان واز مق او زره بزدر کزه وار بر لر اولک
 صودن ایقلر بینه سوروب کچر لر بزفره بزدر کزه دخی وار بر لرانی دخی کچوب
 احوال بیدی در کزی کچوب بر عظیم بئشل طاعنه ایزد بیلد ز لوجوا هیز
 طاشندن انده بولنوز ایدی و طبراعی مسک زعفران کبی رایحه

ویرز مکر حضرت سلیمانیک غازی انده و جسده تحبته اول غارک ایچینده
و ادوب ایچمردیه کیرزک بونکر بیر هیبتله کورز زکر التون تحت اوندقه برخواست
یصلتمش سکون طور و اوزریده اثرائتیک قیمتی و صفة کلمه مبارک و صاع
الی نورکی و نشتن فووض صرجه یازمینه قورمیزی یا قوندن بر خاتم طور
ضیای سی غازی منور بلمش بقان کوز لر قماشور بونی عقاب کورنجه دنیا
کتدیک اولور عقاب یا بنیا ایدر کل وارده لم خانی الله لمر عالمه سلطان اولر
بلقیای ایلدیم دنیا به طیم بوق اگر اولدیک میصر سلطان العین ترک انتمز ایدر
یا عقاب کل بوشودان و از کل برزیان او غرار سین بر خاتم سودا سندن کلیم
عقاب ایلد چونکه کلمه سیک طور ایدر سیر ایله اما بواسیم اعظمی دیکدن
کسمه بلقیای اول اسم شهرین دینده ذکر ایدر و بتر کوشه ده سیره طوزدی
عقاب نخته طوغری کیدی کور دیکه نختک لینه بر اذرها قور بوعنی اوزرینه
طوروب عقاب ایلد های فضول خالفدن قور قمره ون کیر و خوشه سین
اوده یا قون کول ایدر عقاب د کلمیون اول اسمی اوقیه رفیقین واریر
همان اذرها دان باد سمومر کی ایش چیده کورز کیر عقاب برشی اولما مش اولر
اذرها جی فروب اغز ندن بر ایش چقاز کیر علوی مغاره بی طولد برزیته عقاب
برشی اولر و ضرر کلز اولدر نخته ایاق بصد کیر جقه حضرت قهار ذوالجلال
جبرائیله در کیر وار لیش عقاب مهری المیه همان جبرائیل دم کون چک الله
ای فضول دیوب و نکه بر هیبت لو نغره اوردیک عقاب ایله بلقیایک عقلی
باشیدن کیدوب اسم اعظمی او قومغه بحالی فالله همان اذرها نفسیله
عقابی یا قون کل ایله اما بلقیایه زیان اولد بر زمان بلقیایا یلوب صکره
کوزین اچد کورز کیر عقاب یا نیش کول اولمش نختک صاع یا ننده برسی

بلفيا ايتمه مەكشى سىك ايتىد جبرا ئىلمو لاسن مەكشى سىك كە سىلما نىك قىزىدە
 نە ايتىك وار بلفيا ايتىد بجا سىز لىق قوشىدە تىم تورا ئىدە اخر زمان پىغىرىك
 نىقىن كوزوب عاشق اولدىقانى ايتىو كىزە زىيوعىفابىنى الدا بوب بوزاي كوز
 كىر مەستونى كوزە نىم دىمىجە حضرت جبرا ئىلمو ايتىدى بلفيا انىك عشقى قىلىدە
 ياتماش سىك لىكىن وقت دىمى اراقىد سىن انى كوزە سىز سىن انىق قىيامتە
 كوز سىن شىمە بۇندە طوزىمە وار كىت دىبۇن غاين اولدى شىاە مران
 جامسانە ايتىدى بلفيا حضرت جبرا ئىلمو كلامىن ايتىدوب غاىر سىلما ئىدە
 چىقىد دىكە كەلدى اول ضودن اياغىنە سوزون دىكە كىرۇن بعد زمان
 بىر بىرە چىقار اولدى سىنبل وزغىران نىشل چىن كىلماز قىمىتى جواىر طاشكەرى
 كوز رطابدىز كىز كەلدى بۇبىلە شىبىر بوق ايتىدى مگر بول نىكلىش غىرى بول
 اولدى بىنى بىلۇن ايتىد رىجبا نىم عالمىجە اولورد بوب بىر طرفى طنون كىندى
 بىە جەك نىققە سى بوقا غلبە دىق كىد راختىشام اولورد بىر دىكە اوغرازاو كىچىم
 اندە قانوز كوز كوز كوزىن بزم سىب چىنوار چىقوبى بۇبىلە خىقىرىم صىداسى
 جىمانى طونىد انىك مەسوا بولدى و مەسوا نىرى دىر لودىر لوصدا نىرى چىقىد انىك
 اغزىدە بىر كوز طونوب بورد بىر تا صبا حە تە صبا ح اولد قەدە بىتە دىكە
 كىزە بىر بلفيا اولدى كىرى دىمى كىز بىر بىرە چىقان كوز كىر اول بىر كى قىياسى ئىند
 موقنا طىس هەلە بىك بىلا بىلە اولدى بىرى دىمى كىدى بىر زمان كىد بىر دىكە دىمى
 كالوز اول كىچە كىار ئىدە قانوز كوز كوز كوز اولدى دىكە دە صواد مەكرى چىقىدى
 وانىك ارنىجە قارە كوزە لوبىوك بىوك جىنوار بىر چىقىد طوم كىمى انىك كىرى
 وار اولدى دىكە لىك امىر بىر بىرە صبا ح اولد قەدە دىكە كىر بىر بلفيا اولدى كىرى
 دىمى كىز بىرە چىقان كوز كوز كوزى اندە جوقا غا جىل وازوب دىر لودىر لوصدا نىرى

بولنور هله اول ميوا الرندن سيوب بيلدر الحنا بدني بر زمان دخی اورادف
 كيدوب ينه دگره كلوز اول كجه انده فالوز كوز زير اولد كز اينغري و قيصير
 ري چيقوب اول اغاجلر ارا سنده اوليوب كز بيلر صباح اولد قده دگره
 كيرد بيلر بليقا دخی بر زمان كيدوب بر تبه بير چير كز انده بجانب قوموز
 حتى دگره صفاتغوز بالغي حاصيتي ادمه اليند و بوزمان طونسه حصاعه
 استهاسي اولوب حر كنه كلوز بليقا اول بري دخی بوريثوب ينه بر دگره
 چيقاز اول دگره بر زمان كيدوب بر بير چيقاز كيه انده بياض كوشن نكند
 اغاجلر وار اول اغاجلره درلودر زوقوشلر قوموشن كون كون صدار كوز
 درلوج چيكلر بولنور رايجه لرندن دماغلر معطر اولوز بليقا اول كجه انده
 فالوز كوز كيم دگر دن كوچك كوچك صوبراسه ري چيقوب كلد بيلر بعض
 چيكل وار كيه كجه اتش كي شعله ويروب يراسه لرك هر بري اول شفا
 چيكلرك البته كيروب ياند بيلر مگر اول براسه لرتون كيمياسی ايشر جون
 بليقا اولد ري دخی كوج بيريده چيقاز انده چوقا اغاجلر وار بيراغی بياض
 يميشي بيشل قوشن شكينده بوز نيله طر ناكلري فير مزي مرجان بگر و وطنه قارند
 و بوز ننده مرصع جواهر طاشلر وار بعض اغاجلر وار يميشي اتش كي شعله
 و بعض اغاجلر وار يميشي ايشان كيم كوز بوعصبي ايشان كيم اغلر بيراغی
 سياه يميشي بياض فار كيم بياض ويرد اغاجه راست كلوب اوله كيم كولكر
 سنده بيلك ادمه انور سه صفا زميوه سواد و باشي كيم بوزن قاشي كوزي
 وار سياه صاجلري وار صا چيندن اصيل و طور زوزينه بقان ادمه باشي
 ظن ايد ز اول هندستان جويرينل اغاجلر و بر اغاجه دخی اوغز ادمه
 اقا بونك ميوه سي الی اياقلى او شاق كيم نيز شكينده جمله اعضا سي

اِنْسَانِ كَيْ اَلنَّيْنِدَه دَخِي سِيَاَه صَا حِي وَارَاوُل صَا جِنْدَن اَصِي لَو بِنَش طُوْر
 كُوْرَن اِمْر نُوْر اَوُل اَقْلِيْم خَلْقِي اَوُل فَيَز شَكْلِنْدَه اَوُل اَن مِيوَه كِي قُوْبَارُوْب
 اِيْنَكَلَه جَمَاع اِيْدِر لَر اَوُل اَقْلِيْمِنْدَه اَوُل اَغَا جِهَه وَقَوَاق اَغَا حِي دِيْر لَر وَ عُوْر
 اَغَا حِي وَ صَنْدَال اَغَا حِي اَنْدَه جُوْ قُدْر بَلْقِيَا بَر دَكِرَه وَ اَرِيْر اَوُل كِي جِهَه اَنْدَه
 طُوْر ز كُوْر ز كِيْم اَوُل دَكِرْدَن صَوَا دَمَلَرِي جِيْقِدِيْم كِي حِسَابَه كَلْمَر اَوُل
 اَغَا جِر ك اَلنَّيْنِدَه اَوُر نُوْرُوْب تَمَاشَا اِيْدِر لَر بَلْقِيَا اَوُل دَكِرِي دَخِي كَجُوْب قَلَمَر
 اَقْلِيْمِيْنِك سِيْمُوْر نَدَن كَجُوْب حِطَّ اسْتُوَايَه جِيْقَار اَنْدَه بَر بِلَكِرِي كُوْرَه دِيْر لَر

حكاية شاه صحرا

شاه مران جامسابه ايتك اي جامسابه بن بلفيا يدي دكري كجوب خط
 استوايه جيقار كيدر ك بر اولوب باغ بجهه لور بيره كلوزهر سوا اغاجند
 وار جون بر اما اغاجنه وار بر اما قوباره اول اغاخ ايدر اي ادمرا و غلابي
 بكال اولومه سكا ميشدن و بر مرمره بلفيا ايتك اي اغاخ سنك بو قدر
 ميشك وار بونلوي كيم بر نبي ادمه و بر مرز سكه اول اولي اغاخ ايدر بير
 ميشمزي شول كسه كر بر كمر حق تعالي بير عاصي اولمز لور مرصا خيلر مر
 بر بلكر دوزا كيت خليفه حالته طمع ايتمه اولوا ناكور حق تعالي نيك امرينه
 مخالفته جنتدن ايران اولغعله باشينه بر بجه ندامت كتوردي انك
 نسليدن دكليسك بره يقين كلمه سكا ويره جك ميشم بو قدر ديمجه
 بلفيا اغلبو كيدر بر كوچك طاغ كوزرانك اوزرينه جيقار اوتر طرفنه
 بقاز بر عظيم دوز صحرا كيه بر او جندن برا وحي كوزمر اول صحرا ده وافر
 عسكر وازا بكي طرف اولمش بير بيرله جنك ايدر لور بونلرك اوازي كوچك
 كوزر كيه صدا و بر لور ائلز بر بيرينه قلع سونكو شافر ديسي اورنالي

عاشق نردن ایمنش انجور سساح اولمش باشنه چوقا ایشر کلیمش دینجه شاه
 خرم عالم عاشقنی ایشدینجه قالقوب بلقیانک قولندن طوبیگنمخته چقاردی
 مقابله سنده او توردی صفا کلدیک مرچادینو کوروشد بیز بعدده شاه طعام
 کتورک دیوا مر ایلدی خرم صفره لردوشنوب خرم پیشکر لردیز لرینه الوب شاه
 ایله بلقیایه خواهر ایله مزین خرمه لر و بروب طعام کتوردی بیز شو ایله که اون از شو
 بیو کلکنده التون سینلر ایله و خرم بینه اول ترقاب طعام و اول قابیرک کیمی
 التون کیمی لعل کیمی یاقون کیمی انجو هر قابدن او زاده طوبیاز جمله سی شکرین طعام
 لر جمله سی طوبور و قیون قوزی بریانی و کوز کوزمدک لذب شکر لی حلوا رود زلو
 نغتلر بیدیکد نصکره کونا کون میوه لردی بیلدی و صفره لردوشنوب
 شکر شربت لری کلدی انلردی اچیلوب تمام اولدقد نصکره جمله سی الحمد لله
 الذی اطعمنا و سقینا و جعلنا من المسلمین دید یلرا اچلر نردن بری حضرت خرم
 علیک لغت شریفین اوقوب جمله سی بر او اردن الصلوة و السلام طلیک
 یا خیر خلق الله دید بیز چون بلقیان بونلری بویله کوزد کده عشقی بیز ایزن
 بیک اولدی و ایندک شاهم سزدی نیم معشوقی یازایدوب صلاوة و سلام
 کوزر سیکزانی بیلور میسکزد بیک شاه ایندک یا بلقیان ای بیلدک مؤمن بوق
 هر کیم خالی بیلور کرک کیم انی دخی بیله جمله عالم انک حرمتنه خلق اولمشدر
 بیزانی یخه بیلر بلقیان ایندک شاه ایشم شریفین ندر و نردن خلق اولدیکز
 لطفایت بکا بیلد بیز شاه ایندک بنم اذیم صحرادر بو خط استورا ایله قلزورد یازلر نیک
 شاهیم اما بندن اولو شاهیم زارد رادیه شهلا سدر بیز ایزر اصلیمیزی
 سوال ایدر سکر اولر مانکه خلق عالم جل جلاله بیدی جهمنی اویلدک و
 عدایله براندی انک اتشندن ایزکنی جیسر حیوانات براندی بری از سلا

شیکلی دیشی خصلتلی اما قوروغی عقرب قوروقلی اما انره ملیت دیواد
 ویرانره امیر ایدر که قوروقلری بر برینه صاروب جماع ایدک دخی ایدمخ
 کند و لوی دخی بلایا امیر زنا ایدر بو ایکی جماعتدن ملیت صفا کور حاکمه اولون
 کندون بر چفت طوغر بری ازک بری دیشی اما قوروغیدن اولقدر عقرب
 طوغر که حساب کلمر بو حلیت ایله ملیتک اوزونلی بیله ارشون ایدی ایسی
 دخی بو کایا س ایله اول طوغان بیلانلری و عقربلری جهنم قورلر شمد جهنمه
 نقدری بلان و عقرب و اراسه انک نسلدن انرا ایله جهنم اهلینه عذاب
 ایدر لری با بقیا اول امر سز اولان چفت ازکی غایت عاید اولوز اولقدر
 عبادت ایدر که کوکده ملکر اکان غبطه ایدر لری و در لری که بارت بو عاید قولک
 کوکده چقا بر دخی اکان با قوب عبادت ایدر حق تعالی انی کوکده چقا بر
 ملک طبعی و بریزم و ایچم بر زمان بدی فات کوکده عبادت فایکه ادم
 و اما تا ک خلق اولوز حق تعالی امر ایدر ملکر ایله اکان ادمه سجده ایدک دیو
 ملکر سجده ایدر لری اول عاید حسد ندن سجده ایتمزین انشدن خلق اولمشم
 اول طبر اقدن خلق اولمشد برین اندن خیر لومیم دیوب مطیع اولمز حق تعالی انی
 ابلیس ایلیوب لغت طوقه سن بوینه کج دیوب مردود ابلا دی صکره کلوب
 اول باطن سیکه کوریشوب چفت اولوز لری انکه زنا ایدوب اون دورت و غلو
 اولوز انا هر برینک بود لرنده برینک ذکر برینک فرجی خلق اولوز چن ادم
 و غلابی جماع نه ظیله سوکسه اولزمان ایکی بودون بر لریته چالوب جماع
 ایدر لری با میر الله بر شیطان ولدی اولوز اول سوکن ادمی کورستد لری با باک
 بودر اول دخی واروب اول ادمه واروب مسکط اولوز اشته ابلیسک
 اصی بودر که لری بر اصلیزه چنکه ملیت ابلیسک حقی بلایا امر طوغر دی

اند نصیحه خوَجَل و علا حضرت نری ایدن یا حلیت ملیت ایکیگز بر بر بکره و بره
 ار عورت اولک دیون آیر ایدر بوگز انلردن چی جماع ایدوب صفالتوز بعد
 زمان بونلردن اون ایکی اولاد اولوز انسی از کک و انسی دیشی و انکره
 دخی آیر ایدر کیر هر بر بکره اخر فر نداشتلر بکره ایله چفت اولیکز انلردن چی هر بری
 اخرک فر نداشتی الوون چفت اولدی ای نلردن بر یلر اولد ایشته بر فر اصلمز
 اول الی طوفان جنسد ندر اول بر کونکده ایدک صکره بر بوزنده دیونلر
 ازوب کافر اولنجه حق تعالی بری پیره ایند بر دی دائم ایشیمز دیونلر ایله
 جنک اتمک بلقیا ایدر شاه بند چی سز کله بیلک فالسم اولمز شاه ایدر
 یا بلقیا عادت اولمشد کیر بنی ادم ایله بیلک اوله لر بنی ادمک بری ربیع
 مسکوند زربکا کتمک کر کدر دینجه ایدر عجمیا بن زره کیده حکم شاه
 ایدر یا بلقیا فخر عالم حرمته سنی بر اتم بندیره بیکه الی ایلق بولی بر کوند
 لوز ایلروده بر شهریمز وازانده بر فر عا مز اولو خلیفه مز وارد اولات
 سنی انک یانته کوز اول سکا بولی کوز بر بنی ادم اقلیمنه چیقار برات
 بولی بیلور صقین باشی چکمه سن اوز زنده بکجه طوز اما یا بلقیاسکا
 نیازم وار فخر کائات الله نصیب اولوز کوز شورا بسک مبارک یا غنی
 یون سلامی تبلیغ ایدر سن اکا ایمان کوز مشور بری شفاعتدن محرم
 اول وقت شاه ایندی بنم کندی انی کوزک دیدی بلقیا کوز کیر کھیلاز
 ات کوز دیکر اطلس چوللی قوش باشلی قیر صاحبی ارسلان کو کسلی قبلان
 صاغر یا انجه دیشلی مسک نفسلی بر عجمیا حیوان الی قنادی وار جوهر
 ایله مرصع ابر اورد بیلور رختن بقلیوب تک طایسته چکد بیلر شاه ایدر
 یا بلقیاین اوز ربه یک بر او نسلند ندر یک سریع اوچار شاه اتم ایدر

ای براق بواد مسرور کائنانک عاشقید ز بولده انی انجیمیه سن صاع و
 ساله عامره کتورد یک بلیقا سحر وقتنده اتم بند ی طهر وقتنده عامره اورد
 عامر بوزد یک بر جنس مخلوق شاهک آینه سوار باینه کلدی عامر صفا کلن
 مر جبانه مخلوق قد نسک بوشاه انی سنه ندن دیوسوال ایلدی بلیقا دخی
 اکا سولدی اولدی بلیقا بیه شاه عزت کرام ایلیمش بلیقا ایدر
 ناعا فریوات نه سریع اوچازالتی ایلن بولی انی ساعتده کیدر هب بریرک
 اتلری بویه میدر عامر ایتک بوات اصلی براق دز بوکه شاه نبوب غزایه کیدر
 بریرک اتلری تجریدر بوندن اوتد کز اوزتر سنده بر طاع و اول طاعک
 اوزتا سنده کول وار اول صوبک اوزتا سنده یستل ز برجد دن بر تبه وار
 کول طلوعینده اول تبه یار بلوب یا امر الله ایچیدن دزن قنادی اتلر
 چیقاز کون اول صودن ایچ لری نه کیدر کز اول طاش قیانوب حق تعالی
 اول اتلری بریره مسخر قیلدی اول اتلر کند و لیکدن اولتر ز جنکه کافر
 دیولری لنده شهید اولوز کرفنی برینک انی شهید اولوز ایسه اوچوب
 اول صوبه وار بر اول طاش اچیلوب اتلرک چیقدی بی وقت برینه حاضر
 اولوب اول برینک باینه کیدر کز اول کولک صوبی ایچ لری دخی بر شی بر لری
 و کافر اولانی اوزرینه بند بر مز لری بریلر بولر ایله جنک ایدر لرد بولر
 هوایه چقوب قانچق دیکسه بریلر بولر ایله بریلر هوایه چقوب جنک
 ایدر لرد کیره طالسده کیره طالدر جنک ایدر لری بریرک اتلرک جنسی بولر
 بلیقا ایدر یا عامر بی آدم اقلیمی قننی طرفده در عامر ایدر یا بلیقا جنوب
 طرفندن شاشمه هاه اول طرفه کیت ربع مسکونه چیقاز سن بلیقا بولر
 دزن اولوز دینه جامسانا بیدی شاهیم بکادخی بلیقا کبی بولر

کوشتر سکر او لمزی شاه مران ابتدای جامساب هر کسک جانی عزیز
 در باق سن جانیک قیمتن بیلوب خلاصه چاره ار از سن بن بوا ایشه بجه
 راضی اوله نیم جامسابا غیه رفا بیک شاه بریم کید بجه سنک اولکه
 سبب ندر سوبله اندا بجه نیم دیوبنا و یله خزن خزن اغلد بکیر انده اولان
 از در هالر جمله سی جامسابه اجوب دلیله شاه مران ابتد بکیر شاهم بو
 ضعیف بچاره ی قیوور لطف ایدوب برینه کوند ر بوجده زمان بونک
 زارندن جگر عزیز کاب اولدی سن شاه بر سن اولکه سبب نه اولدیغن بیلدی
 الخ ایتمسون و بریمزی کیمسیه دیمسون بوی بواه زارندن قورنا زققد برته ایسه
 اولوز بونلر بونیازی اید بجه شاه ایدریم قورم بوا د مرد نیاده حتامه کیر مسی
 در چمن حتامه کیر سه اندن بی کوزد یکی بیلور لر خواه ناخاد سوبلدی لر
 بی ادمک لاندن قورنوله م طوور لر جامساب ایتد شاهم توران زبون
 حقیقون حتامه کیر میم شاه ابتدای جامساب سکا اینا نمره سینه امینت
 اولمزی ادمسکر دید جامساب اندا اجوب اغلد و از در هالر ک بوز کین طای
 بردخی رجا ایدر لر شاه ایتد عالیا سز نیم اولکلکی ایتد سکر انلر ایتد بکیر
 حاشا جمله مزک جانی سکا قدا اولسون دید بکیر انجق سز اقد بیزی انکسار دن
 قورنوق ایچون نیاز ایده ریز بو خسه نه علاقه مزوار فرمان سنکدر
 دید بکیر سکون ایلد بکیر بونک اوز رینه بز زمان کیدی شاه مران بکون
 کوزد کیر جامسابک طاقی طاق اولدی ایتدینه بوکا بلفیا نیک حکایه سز
 نقل ایده نیم انکله اکنه ابتدای جامساب هیچ سوال ایتدیمیک که بلفیا
 نیک حکایه سی فضل اولدی و عامر قیتند نه بره کیدی جامسابا ایتدی
 بیورک شاه ایشیده لر کوز کیر اجلسون دیدی

حكاية كوه قاف

شاه مران اينكده اي جامساب وقتناكه بليقياغا ميرفتندن كنده بر بويونك طاعه
 ايرزكريم ايكي كوئنده اووزرته چيفاركووزرك اووزنده بر عظيم كيسنه وار
 يرالني مشرفه اووزانمش و يرالني مغربه اووزانمش او كنده بر لوجه اووزري قاره
 ياري بولوجه بعارد لنده لا اله الا الله محمد رسول الله ذكر ايدر بوندن
 بليقياخوفايدر اتماد بر كم بود خي نيم معشوقني ذكر ايدر بيلوزميش بوندن
 بكار بياز كلمز ديدني واروب سلام ويزدي اولدخي سلامن الووبن مخلوقس
 ديدني بليقيا بني ادم ديدني اول ملك ايندي سجان الله بني ادم واردر
 ديوايشيد بر ايدر اما ايشيد بر در كوزميشد فر بواقليله نه اولدیده كلك
 بليقيا بجن ما جراي نقل ايدر و ايدر ايدك ندر اللرك بري مغريده و بري مشرفه
 و بولوخ ندر و نيه ما موزسين ملك ايدر حق تعالينك ملك كردن بر ملكم
 اديم حانلدر كوئنده و كجه بر ما مور مشرفه كي ايم ايله ايد بليغي طوقار
 كوئندرا اولد فده ايد بليغي مقدارينه كوره قالد بر درم كوئندرا اولوز كجه اولد
 قواكون البي قالد بر درم كجه اولوز هر برينك حدينه كوره ويردر هر كس تقدير
 كوره امر اولوز اكا تو اصنع ايدر بر بولوجه كي بياض ياري كوئندرك ازوب
 اكسلسينك حسابيدر خالقم بني نوايشه قومشدن بليقيا ايدر با ملك
 بكار ربع مشكونه كيدر بويي كوستد كنده نم ملك ايدر بويكا كيت ينه بر
 طاقله ايررسيك انده بر ملك وارد رسوال الله ديوب بليقيا بولر روان
 اولوب بركون بر خوش بيره كلوز چارچمن اني كجوب بر طاع اووزرته چيفد
 اول ملكي كوزوب سلام ويزدي اولدخي سلامن الذي ايندي نه مخلوقسك
 بليقيا ايدر بني ادم ملك ايدر بني ادم ايشيد اما كوزميشد بليقيا كوزرك

بَرِّئِ الشُّرَكَاءَ بَرِّئِ إِلَى أَوْسْتِنْدَه كَوَكِهْ اَوْزَانِمِش طُوْرَزْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ
 اللهُ ذِكْرًا اَيْدِ بَلَقِيَا اَيْدِ بِمَا مَلَكَ نَبِيَهْ مَا مَوْزِيكَ مَلَكَ اَيْدِ رِخَالِ قَمِي رُوْزِ كَارِ
 لُوْرِكَ اَوْزَرِيْنَهْ مَا مَوْزِ قَوْمِشْدِرْدُ نَبَا دَهْ نَهْ دَكَلُوْرُوْزِ كَارِ وَاَزَا اَيْسَهْ بِنِيْمِ رَا اَيْمَهْ
 اَسْرِيُوْ قَارُوْدَهْ كِي اَيْمِلَهْ هُوَا دَهْ كِي رُوْزِ كَارِي ضَبْطِ اَيْدِ رِهْ حُدُوْدِ بِنَهْ كُوْرَهْ
 اَسْدِ بَرِيْرَهْ اَكْرَطُوْمِشْتَمِ كُوْ كَلِي يَا رَهْ اِيْدُوْبِ يَا رَهْ اِيْقَارُوْزِيْرَهْ اَلْتِنْدَهْ كِي
 اَيْمِلَهْ بَرِ اَلْتِنْدَهْ كِي رُوْزِ كَارِي ضَبْطِ اَيْدِ رِهْ حُدُوْدِ بِنَهْ كُوْرَهْ اَسْدِ بَرِيْرَهْ اَكْرَطُوْمِشْتَمِ
 بَرِي هُوَا يَهْ بِنَبَهْ مِيْثَالِي اَتْرَهْ طَرْفَهْ تَقْدِيْرِيْنَهْ كُوْرَهْ وِيْرِيْرَهْ بَلَقِيَا بُوْلِي طَلَبِلَهْ
 اَنْدَن سُوْاَلِ اَيْدُوْبِ كِي دَرِ زِيْرِ زَمَانْدَن صُكْرَهْ بَرِ مَقَامَهْ اِيْرِدِ بِيْكَهْ اَوَّلِ مَقَامِ
 هُوَا اِيُوْزِيْنْدَهْ مُعَلَقِ طُوْرَزْ اَوْزَرِيْنْدَهْ دَرْتِ مَلَكَ اَوْ نُوْرِ مَشْرِ اَللَّهِ قَالِدِ رُوْزِ
 دُعَا اَيْدِرْ كَرَا مَاهِرِ بَرِي رِصُوْرْتِلَهْ بَرِي اِنْسَانِ صُوْرْتِلِي بِنِي اَدَمِكَ رِزْقِنِ
 دِيْلِيُوْبِ طَلَبِ اَيْدِرِ بَرِي كَرِ كَسْ صُوْرْتِيْنَهْ اَوَّلِ جُمْلَهْ قُوْشَلِرْكَ رِزْقِنِ دِيْلِيُوْبِ
 حَقَهْ نِيَازِ اَيْدِرِ بَرِي اَوْ كُوْرِ صُوْرْتِلِي جُمْلَهْ دَرْتِ اِيَا قَلِي حَيُوَا اِنَاتِيْكَ رِزْقِنِ طَلَبِ
 اَيْدُوْبِ حَقَهْ مُنَاجَا تِ اَيْدِرِ بَرِي اَرْسَالِنِ صُوْرْتِلِي جُمْلَهْ بَرِي حَيُوَا اِنَاتِيْكَ
 رِزْقِنِ دِيْلِيُوْبِ مُنَاجَا تِ وِنِيَازِ اَيْدِرِ بَلَقِيَا اَوَّلِ اِنْسَانِ صُوْرْتِلُوْبِهْ اَيْدِرِ سِنِ
 بِنِي اَدَمِ سِنِ اَوَّلِ اَيْدِرِ بِنِي اَدَمِ دَكَلُوْرِ مَلَكَمْ وَاَلِكِنْ خَالِقِ بِنِي اَوْ صُوْرْتِنْدَهْ خَلْقِ
 اَيْلِمِشْدِرِ بَلَقِيَا اَنْدَن بُوْلِي سُوْاَلِ اَيْلِدِي اَنْدَن رَاهِي بُوْلُوْبِ كِي دَرِ كِنِ بَرِي بُوْكَ
 بِيْشَلِ زَبْرَجِدِ دَرِ طَاعَهْ اَوْ غَرَادِي اَوَّلِ طَاعِيْكَ بُوْ قَارِيْسِي كُوْ كِهْ دَكَمِشْ اَوَّلِ طَاعِيْكَ
 اَتَكِنْدَهْ بَرُوْفَتِ كِيْدِي بِنَهْ بَرِ مَلَكَ كُوْرِ كِي اَوَّلِ مَلَكَ اَوْ تُوْرْمِيْشْ اَمَّا جُوْقِ
 اَللَّهِ وَاَرْهِيْجِ بَرِي طُوْرْمَزْدِيْرَهْ نُوْرِدِ بِلِنْدَهْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهُ
 ذِكْرًا اَيْدِرِ بَلَقِيَا اَكَا سَلَامِ وِيْرِيْدِي وُلْدِ حِي سَلَامِيْنِ اَلَّذِي نَخْلُوْقِسِيْنِ دِيْدِي
 بَلَقَا دَحِي بِنِي اَدَمِ دِيْدِي مَلَكَ اَيْدِي بِنِي اَمْرِ اَيْشِيْدِمِ كُوْرِمِدِيْمِ بَلَقِيَا عَجَا اِيْبِ بِنِي اَدَمِ

کوزمیه سن اول ملک ایندخالق بری خلق ایدله هر بریزی بر خدتمه قومست
 در اول خدتمدن خالی اولوب بریدره کتد با شمره کیده میوز خلق اول ایدن
 بر و بومکاندن بریدره کتدی کم بو قدر بلیقیا ایدر بو بجه طاع کوزدم بونک کبی
 بر عظیم طاع کوزدم بونم طاعی د بر و سندن خیر ایشه مامور سن بو بجه اللک
 و ارد رانی دم او غلابی بوقاف طاعیدر دنیا بی اغل کی قوشا تمشد ره بر طاع
 المشد بر بو طاعنه ملکدن غیر کیسه چیقر اندر دخی اردن چقا ز بر ابو
 طاعک اردن انوز بود نیا قدر بیاض بر خلق اولمشدن اول بر ملک ایدله
 طلود ره بر بیک آندن نوردن بر علم بیتل خطمله لا اله الا الله محمد رسول
 الله یازمشد ردیور وایت اولند کله اصل مقصود مزه اول ملک ایند
 یا بلیقیا اول بیاض بر دن اوت بتمش بود نیا قدر بر واردر عبودن آندن
 اوت بتمش بود نیا قدر بر وار التوندن آندن اوت بتمش بود نیا قدر بر واردر
 کمشدن بونلر کجمله سی ماکرله طلودرا کر بوقارودن برا کنه بر افسه بر
 یره دوشم اول بر لره دنیا و آخرت جنت و جهنم بیلر لر و شیطان بیلر لر
 کجه کوندز بیلر لر بلیقیا ایند یا ملک بو بجه ملک و آرا بتمش اول ملک ایتدی
 حق تعالی نیک غائب عالمنده اول قدر ملک و اردر کم کندودن غیر کیسه
 بیلر بلیقیا ایند بویدی قات بر لرویدی قات کوکلر نه اوزریده طلوز او ملک
 ایند بویدی قات بر کوک جمله سی بر ملک اوزریده در الما کبی کتور رانیک ایا
 التنده فرد و سن اولادن چیمه یا قوندن بر طاش و اردر رانیک التنده بنه
 جتندن چیمه برا و کوز و اردر رانیک درت بیک یاغی و اردر اکی بو بونر بیک
 آرا سی بیک بیلق بولدرا اول با قوت اکی بو بونر یا راستند درانیک یاغی
 التنده کور اولور بر کی و اردر بر لردن بو کدر رانیک التنه نون اولور بر با قوت

و آرد در کبریه فات بر لری و بد یقان کو کلری انک اغزمنیه قویسه لر بر لته ایدر
 ینته بر طرفی بوش فالوردی اول گمز اول بالعلک ابکی فاشی آرا سنده در انک
 برد کوز و آرد در کبریه وصفه کلز اول دکر لک المندره روز کار و آرد در روز کار لک التنده
 ظلم ایدر آندن اشاعی مخلوقاتک عددی یوقدر انجق الله تعالی بیلور بلیقا
 فرین صد هذا را فرین صد سنک علمیکه با ملک قوللاریک و ایم در نورته ناز
 و تیه مامور سن ای دخی بیلد را اول ملک اینک جمیع طاغیر لک و او لک طمر لری
 قاف طاغیر لک اوزرینده در طمر لری لک اوزرینده مؤکام بر بوزنده قنغی طرف و جون
 اوله جوق اولوز ایسه اول برک طمر لری لک اوزاد بر مصولری و انکلری جوق اولوز
 و قنغی طرفی فطریق ابله امر اولوز ایسه اول طرفک طمر لری لک چکه ر مروضولری
 چکی لوز و انکلری لک اولوز و ورز قری نقصان اولوز جون بلیقا کیده چکی بولی
 سؤال بر له راهی اولدی بر زمان کیدکد تضرکه بوغازه ایردیکر اول غار لک
 ابکی طرفی کوکه ایر میش یا بل میش دیوار کی ابکی سینک آراسته بر بیده اصلش
 برا و جی برده برا و جی کوکده ابکی طرفنه ابکی ملک او نور مشلر بر نیک باشی
 قیون باشی کی بر نیک او کوز باشی کیدر در لارنده لاله الا الله محمد رسول
 الله ذکر ایدر لر انلر ایدر بکرنه مخلوقسک بلیقا اینک بنی آدم انلر ایدر
 بنی آدمک بو طرفده نه اینی و آرد در بلیقا انلره احوالین سوبلدی و انلره
 دخی سزنیه ما مور سیکرد بیدکده انلر ایدر بکرنه بیده نلک آردنده بر قبو
 و آرد در اوستا شیک کی کوکه ملحقدر انلر شیک بیده در و کوش کلید ابله
 بعلنور بر انک بکجیسوز بلیقا ایدر ربع مسکون بولی قنغی طرفدن کیدر
 انلر ایدر بوقیون بکجینه ربع مسکون کیدر یا خود کلدیکن بولی طوتد
 کیدر سن دید بکرنه بلیقا ایدر قیون اچیک کیده ایم انلر ایدر بر نچه مین

بونك مفتاحي حضرت جبرائيل عليه السلامه در آندن غيري كمسته اجه مَر
 خالغروه دعايله اگر امر الله اولوز ايسه جبرائيل مرا چار ديد بليقا اغلوب ايدر
 يا الله العالمين حضرت قحز عالم حرمينه بكا فتح باب الله ديدك هاند جبرائيل هم عليه
 السلامه كلدي قبيوي اچك بر ددر قالفوب بليقا كججه اولوز مان جبرائيل هم كورد
 ابتد اي عاشق صادق بولي يا كمش سبك كلوب بود ياره دوشدك له چكه
 بونده حكمت باري وارد ز جيب الكرمي مخلوقاتي قتنه قدر و قيمتي نجه درسكا
 سيلد زمك ز مراد عليه كرمي بونده زحمت چكوب اجر جزيله نائل اتمك ز بليقا
 ايتد يا جبرائيل هم معشوقك بونده نجه بونك كي زحمت چكوب دزه قدر
 الجحيم همان عمر مالك بولنه فدا اولسون ديدك صد هزاران افرين ديوب جبرائيل هم
 غائب اولد بليقا او قبودن چيقدي براوه يه چيقدي كيد ز كن برد كره او غم اورد
 حد غايي بوق بنه اول عاجلك صوتيدن اباغنه سوزدي كرده بوريدك يار ايسه
 وار نجه كور ز ك اول دكرك بار سبي طئي صو و بار سبي احي صوا ما طئي صوا ايله
 احي صو كونده بر كره دو كشوب وينه اير بلبوب بر برينه منقل اقا ردي بر دمده
 بر برينه قار شمر تر بليقا واروب بر بونك اطه يه چيقا زا ورت برينه وار بر ك
 ايكي عظيم طاع وار بر ي التوندن و بري كمشدن اول طاغلك اطرافيد چوق
 جز شتم كروار جمله سي لا اله الا الله محمد رسول الله بليقا واروب بونله سلا
 و بردي انلرد بي سلامين الوب نه مخلوق سين ديد بليقا ايد ز بي ادمم
 بونلر ايد ز بي ادم بوليه احسنم را الحمد لله كرم بوليه احسن صورتي مخلوقاتك
 حدمه كر بوز بليقا ايد رسرت اشلسيكر انلر ايد ربو كورد و كوكه عظيم
 دريانك نصفي طئو نصفي احي صود ز دنيا ده لقتد راجي طئو صو و ايسه
 بوايكي صودن و بر صولرك باشي بونلرد ز بليقا ايد راجي صر طئي صوا ايله

جَنك ايدز كرا اولز مانكه مَرُوْد عَلَيَه اللَّعْنَه قَرْنَا لَرَه بِنُوبِ هَوَايَه جِيغِدِ كِر كُوكِ
 تَكِر بِيَسِيكَه جَنك ايدز مَرُوْد بِيُوْتَا كِر اَبِي اَوْلْدِ مِيَجَه بِن بُوِرْدَه تَكِر بَلِقِ ايدَه مَم
 دِيُو اَوْل مَلْعُونِك دُنِيَا دَه مُرَادِي حَاصِل اَوْل مَقْلُوق اِيچُون حَق تَعَالِي اَجْرَائِيكَه اَمِر
 اَيْلِدِه وَاَرْدِ كِر دِن بَرِ بَالِق اَل مَرُوْد ك اَوْقَتَه طُوت اَوْل وُقْت جَبْرَائِيْل و م د كِر دِن
 بَرِ بَالِق اَل دِي زَهْرِي اَوْقَتَه طُوت اَوْقِ بَالِغَه كِي دِي حَضْرَت جَبْرَائِيْل م اَوْل قَتِي
 اَوْقِي بِنَه مَرُوْد ك اَوْكِيَه بَرَا قَدِي مَرُوْد اَوْقِي كُورُجِيَه كُوكِ تَكِر بِيَسِي اَوْل دُورُتَه
 دِيُو اَيْمِيكَه بَشَلِدِ بِيَرَه يَغِيْن كَلِدَه مَكِر دِكِر اَوْز رِيَنَه اَبِي اَمِيْن قَارْنَا لَرَه
 يُوْرِي لُوب دِكِر كَارِيَنَه مَرُوْد دُوشِد وَاَرَه وَاَرَه بَرِ عَوْرَتِك كِي رُوب قَد مَخَاسِنِد
 طَشْرَه جِيغَا رُكِر اَوْل اَحِي دِكِرَه دُوشْمَشَا ايدِه اَوْل طَائِي دِكِر اَحِي دِكِرَه هُجُوف
 ايدز مِيچُون عَدُو اَلله بُو عَمَادِك بِنَه خَلَاص اَوْل دَه قَدَه بَرِ رِيَنَه بَرِ قَطْرَه قَار شَمْرَلَر
 بَعْض حِكَا بِنْدَه كَلِمَتِيكَه مَرُوْد لَعِيْن اَوْل قَارِيْنِك قَد مَخَاسِن سِنْدَن جِيغِيَه
 بِيَغِيَنَه بِيَحْس بُو لَشِد كِنْد وِنِك خَبْرِي بُو قَا ايدِه شَيْطَانَه رَاسْت كَلُوب ايدز
 رَه كِي دِر سِن مَرُوْد ايدز وَاَرْدِ مَرُوْد كُوكِ تَكِر بِيَسِي اَوْل دُورُتَه مَرُوْد مَرُوْد شَيْطَان
 ايدز بِيَسِي ايمِد سُو بِلِد بِيَك سُو زَخْلَاف اَوْل دِ بِنِي بِيغِدَه كِي بِيَسِدَن بَلُودِر
 دِيَمِيْتَا اَوْل بَالِغِيكَه حَق تَعَالِي حَضْرَت لَرِي اَمْرِيْلَه جَبْرَائِيْل م مَرُوْد ك اَوْقَتَه
 طُوتِد بَالِق لِيَسَانَه كَلُوب دِي رُكِر اِلَهِي وَسِيَدِي وَمَوْلَاي بِنِي هُو جَم بَرَا ايد بَكِر
 بُو مَلْعُونِك زَهْرِي اَوْقَتَه بِنِي قَار شَمْر و بَر دِك دِيُو اَعْلَا دِي حَق جَل وَعَالَا
 حَضْرَت لَرِي اَوْل بَالِغَه خِطَاب عَزِيْن بِيُوْر دِيَكِي شَمِد سِنِي مَرُوْد ك اَوْقَتَه
 قَر شُو طُوتِد بِنِي اِيچُون قِيَا مَتَه قَد رِسَرَه بِيَاغِي حَرَام قِيْلِد مَسِيك جِيَسِيك
 اَوْلَان بَالِق لَرَه سَتِيك اَر مَعَانِك اَوْل سُون بَالِق سِر لِيَه رَقِ اَلله حَمْد
 اَيْلِدِي اِيچُون اَوْل بَالِق بُو عَا ز لِمَه دِن بِيَمَز دِي اَنَد نَصْرَه بِيَاق قَالَقَدِي

اول فرشته بلقیایه ایدر یا بلقیایا بوا یکی التون و کوش طاعی التون و کوش معدن
 لرینک طار لریدر نیاده نهدر التون و کوش و ارایسه جمله سی بوئندت
 و بر بز بنی ادم خد متنه اولدیغیز بو نلر در بلقیایا اندن دخی کیدوب بنه یز
 در یا ایدر اول دریا ده پلک زیاده بیوک بالقدر و از جمله سی بنی ادم کی تکلم
 ایدر و بو نلرک اوز تالرنده بر کوجک و احسن صورتده بر بالق و اوز تالیه
 المشکر دلرنده لا اله الا الله محمد رسول الله بود کرایه لر بلقیایا بونلر سلا
 و بر و ب ایدر سز ی عجب کوزد فر بونجه مخلوقات سیر ایلد فر سیرک کی کوز مد
 بالق اولوب اینسان کی سونلیسون اول کوجک بالق ایدر سن سن مخلوق سن
 بلقیایا ایدر بنی ادم بود کرایه بیکر ذاته عاشق اولمشم انچون سیاح اولد
 اول بالق ایدر الحمد لله حق تعالی بز ی ناطق بر اتد و بوا فضل ذکر ی بزه و بر
 و بنی بالق لکره پاد شاه ایتد ای بنی ادم سندن رجا ایدر مکر اگر نصیب اولور
 سرور ی عالمی کوزر سن بز سلا می تبلیغ ایدوب دیم سنیکه اول چیت
 ذکر نده بالق لکره سکا ایمان کوزر مشکر یارین قیامت کونی بز ی شفاعتد
 محرف و ایمسون بلقیایا ایدر ای شاه حوت بزیه جک نسنک و ارمی بکا و بر
 سین ذرا اوت بکدن طاقم قائم شاه بر بالغه امر ایلد اول بالق ذکر
 طالوب بر بارجه ات چیقار دی اول شاه بلقیایه و بر دی ایتد بونی به نافر ق
 کون قنداج و صوسیز اولز سن بلقیایا بنی برفرق کونر دک قوت اولور اندن
 بر زمان کیدر بر خوش مقامه ایز باغ نغمه بکرز قار صولر چاغر کیدر اند
 بر طر قندخی کیدوب بر تیل در یا به کلوب اول دریا دن چرخ کن کوزد کبر کوجک
 بوذ لو بکت صوا و زرنندن اشکی سکر در بلقیایا ایدر ای بکت بونله عجله نده
 کیدر سن اول ایدر عجله ایشم و از کورودن بر تولد ایشم کیور اندن سوال

ايله سكاخبر و پرديوب كندى نيك ارنجه ايه بكر زيريك بل كى كلوز
 بلفيا اكا ايدزاي يكت نره كيدزسيك اول ايدزايستيم وار كيرودن كلر
 بولد اشمه سوز سكاخبر و پرديوب كندى كورز كيركشى كوشنه بكر زيلد رفر
 كى كلوز بلفيا انى كورنجه ايتد اى يكت خالقي سوز سن سويله بوا وچ
 ايدتوه به كيدزسيك اول ايدزاي بلفيا اول كيدن اشرافيل م ايگنجي كيد
 ميكا بل م و بن جبرا بكم مشرق طرفنده برار درها ايدا اولدي و اولديني
 اقليم خراب ايتكده در اول اقليم منجانا ايدوب قخر عالمي شفيع كتورن
 انك حرمينه دعالي مستجاب اولوب ربا لغز بري كوند رزنا بيم اولك
 ازدهاي قالد يروب بر غير اقليم اناوزد بوب كندى بلفيا نندا دري اي
 كجدي بزدوزاوه به كند بر زماندن صكره بر سايض كوروندا اكا طوغري
 واربر كورنك بياض مرمر ببولقبه ايجنده ايكى مرار واز برينك ياننده
 برينى ادمر انور جنسي كورنجه راحت اولوز جامسا بايتدي اى شاه
 هر كسه جنسي شرين و كوزل كورينور بلفيا جنسي كورنجه راحت اولدي
 بوقولى دنجي جنينه كوند روب راحت ايشه اولمزي ديوب اغلدي انده
 اولان ازدها لوليك نوركن داغلي جامسا به يوركلري اچوب جمله سي نوز
 لرين بيده اوروب ايتد يله شاه كل كر ايله بوچاره ضعيفي برينه كوند
 بونك زارندن بري خلاص ايله انكسا ربي الله تقد برنه ايسه برينى بولوز
 شاه مرانك براز كوكلى اولوز كى اولدي زيرا جامسا بك خالني كوروب
 مرحمت ايلزا اما نيلسون جانندن قورقار شاه مران ايتدي اى ازدها لمر
 چونك بر نظام ايدزسيك بندن رجا ايدزسيك باري صبر ايلسون بلفيا نك
 حكايه من تمام ايدم اند نصكره سني بر بكه كوند ريم ديوب و عدا ايتد

جامسایک و آرد در هالک خاطر لری خوش اولدی شاه مرانه دعا ایتمدی که جامسایک
 ایتمدی شاه بلقیای اول بکیدی یا ننده طوری کیدی شاه مران صبر ایله اولت
 بلقیای صکره سنی کوندره نیم دیک جامسایک ایتمدی یورک شاهم دکلیته لردید

حکایت جهان شاه

شاه مران ایتمدی ای جامسایک وقتا که بلقیای واروب اول بکیدی یا ننده اونور
 اول بکیدی مر حبانره دن کلوز ونره بیر کیدی رسیک و یوزایم بنی اده کلترن سبیله
 بواقلمره کلدیک بلقیای جمله احوالک و سرانجامن نقل ایتمدی کده اول بکیدی ای
 بونجه احوالی و سرنجای یا ترا ای بلقیای سنک عشقک حقیقی اولد بعینه شهبه بو
 جوق رحمتک جگیش سیک فقط قدر دکلیسک که انودیلور اما بتمک انودلمز دنج
 بلقیای ایدر سنک احوال و سرنجایم سوبله دکلیته لردید اول بکیدی طعام
 کتوروب بلقیای ایله یدکد نصکره او ادخی سرکد شین بلقیای نقل برله
 دیر که یا بلقیای بن کابل شاهینک او غلومم ادم جهان شاهد زیا نام طهور شاه
 دیر که او چیوز یاره شهره مالک ایتمدی و سائر لری کاک قیاس ایله اتا بونک اولدی
 اولدی یغندن دایما تفکره اولوب براید بکیر بن اولد کد نصکره بوتاج تخنی کیم
 ضبط ایدمک دیوالم دریا سنده ایتمدی اما بونک حجاج نامنده برور بروار ایتمدی
 برایش ضمیمه حضوره کلوب یا نای غمکین کورده کده همان زمین بوس ایروب
 ایتمدی شاه جمال کرده غبار اثری کور سورور الحمد لله سنده کی دولت و سلطنت بر
 پادشاهده یوقدر وجودیکره یازق دکلمی ام جگر سن اتام ایدرای لا الا کلا
 الی کرمیکه اولورسم بو تخنی ضبط ایتمک بر واریم بوند ز مکر حجاج علم نجوم
 اشنا امیش شاه امر ایله الان رملی کتوره نیم یا نای رخصت و یوز حجاج رمل
 التک کتوروب اتامیک طالع بوندر کور کور حیرسان شاهینک فریدن برار کک

اولادك با اولسه گرگزرد بود ز حال با با نامه مرده ایدر نام دخی حجاج وزیر خلعت
گیر اول ساعت تدارك كوروب بر بنجه قلد هدیه خلعت بز کید بروب درت
وزیری برابر الدی ولدخی او طه لرد و شویوب ویراویوب بهروز شاهه تقدیم
ایدز اولدخی قوشویوب خرسان شاهی بهروز شاهه کوندرد بونلر بوله روان
اولوب بز کون خرسانه داخل اولد بلیز وزیر ی ایلر و کوندروب بهروز شاهه
خبر ویرد بلیز شاه بونلره اون و دیر قوشوکوندروب بونلری اعزاز اکر ام ایله
کئوروب قوندور دیک اول حجاج وزیر اتامیک نامه سن قراشت ایلد و مفهومی
بیلد کده مناسب کوروب خلعت کیدیرد بلیز نیک اولنوب اول قیزی با نامه
کئورد بلیز مبارک کجه ده کرده کم قود بلیز بامر الله تعالی اول کجه حایکه اولوب
طفوزای اون کون دینجه بن دنیا به کیشیم ادبی جه شاهه قور لراتام شاه اولوب
مملکتک اغنیاسک و فقراسک جمع ایدوب با کل و شرب ذوق صفا لرایدوب
بکادخی ظایر لر تعیین ایدوب بسلد بلیز بش با شمه وارد بیغیه بکا خواجه لر تعیین
ایلد بیلر او قود لر هر بز کون دیوان اولد قده اناوی بی برالتون کرسید او تورد
قرشوسینه الوردی اون با شمه کیرد کده تورانی تمام او قود فر با نام اولود بوان
ایدوب وزیر لره و بکاره خطاب ایدر کیر بوندن بونله پادشاه کیر بودر بوکا
بیعت ایدر لر و بندخی هر کسه منصب و رفیعت کور خلعت ویرد فر انلردخی
خدمت مده قالد بلیز بر سنه پادشاهلیق ایلد بلیز کون گوکم شکار از زو ایلدی
تدارك کوروب او انبکه چیقد ما ویر لر ک کشت کذاز ایده رک بز کیکه دوش
اولد اول کیکه قاجد بز قور غدوق ها بونده ها شونده دیر رک بیتان قالدن
اشا عیلمیک انلری یورودی و اول کیک اول برد کزه او غره بون کچون فارشود
بز کیه چیقد بز کیکه کارنده قالدق ارد بیک با قده عسکر بویوق انجی بدی

قَوْمًا وَاجْمَلَهُ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ أَنْتَ تَلْبَسُهُ بَلْ رَأَيْتَ كَلِمَةً جَاءَتْ بِرَحْمَتِي وَأَنْ
 عَشْرًا كَأَنْتَ بِنُورٍ أَوْ لَمْ يَجِدْ أَوَّلَ كَلِمَةٍ يُورَعُونَ بِأَنْتَ بِنُورٍ كَنْ بُوَاغِ زَلْفَةٍ عَشْرًا
 كَلُونَ أَوْلَ طَرْفَةٍ بَرَّةً بَقَا زَلْفِي بَرْدِي كَيْفَ كَيْفَ لَيْسِي كَيْفَ قَوْلِي بِنَدِي كَيْفَ عَشْرًا
 طَرْفَةٍ كَيْفَ وَزَيْنًا لَيْفَ رُوزِكًا رَجِيحًا كَيْفَ أَدْفَعِدًا سِنْدًا بِهَوْنٍ أَوْلُورًا بَدِي
 أَوْلَهُ فَرْطَنَهُ أَوْلَدِي كَيْفَ بِنَ وَيَدِي قَوْلِي بُوَاغِ زَلْفَةٍ أَوْلَدِي قَوْلِي بِنَدِي عَشْرًا
 نُوْرَدُوْمَانِ بِجَيْدِهِ بِرَبْرِي كُوْرَمِيُوْبِ أَنْتَ دَخِي أَنْتَ لَنْدَنَ أَنْتَ بِنَ أَنْتَ بِنَ قَوْلِي بِنَدِي
 كَيْفَ فَرْطَنَهُ لَيْسِي كَيْفَ بَرْمَانَدَنَ نَضْرَةً عَشْرًا قَوْلِي بِنَدِي كُوْرَزَكِي دَكْرِي بُوَاغِ
 كَيْفَ لَيْسِي بُوَاغِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 دَخِي طَرْفَةٍ بَطْرَفٍ دَكْرَةٍ أَدْمَلَرُ صَالُوْبٍ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 أَنْتَ بِنَ بِأَشْمَدِهِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ قِيَامَتِ
 كُوْرَزَكِي أَنْتَ بِنَ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 الْكِبْرَةَ كَبْرَتِي بِنَ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 حَكُوْمَتِكَ لَيْلَهُ أَوْلُورًا كَيْفَ لَيْسِي كَيْفَ لَيْسِي كَيْفَ لَيْسِي كَيْفَ لَيْسِي كَيْفَ لَيْسِي
 أَوْلَانِ حَاكِمَةٍ نَامَةٍ بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 بَكَ كُوْرَدَرَهُ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 قِصَّةً بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 أَنْتَ فَا تَنْتَهُ كَبْرَتِكَ بِنَدِي كَيْفَ فَرْطَنَهُ دَنْ قَوْلِي بِنَدِي سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 أَوْلَجَهُ فَرْطَنَهُ سَلَا كَنْ أَوْلَدِي كَيْفَ طَشْرَهُ سَنَهُ جَيْدِي كَيْفَ دَكْرَتَهُ طُوْرُوْبِي
 أَصْلًا بِطَرْفَةٍ قَوْلِي كُوْرُوْمَنَ بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ سَيِّئًا بِأَشْمَدِهِ
 بِنَدِي أَوْلُوْبٍ كَيْفَ أَنْتَ دُوْشُوْرُوْبٍ بُوَاغِ زَلْفَةٍ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ
 وَارُوْبِي أَوْلَطَاغَهُ بِنَ شَدَقَ كَيْفَ بِرَحْمَتِي بِنَدِي طَشْرَهُ جَيْدِي قَوْلِي

انش باقدي اول كيكك اتن كبايدوب يدك ارتانن صاقله دفا اول برده فند
 فسيدق اغاچي نه ايتسيز براظونلا يوب يدك وقوللر قايي او قالد يلسكاز
 ارامغه كند بلك بن كمينك ياننده انوزدم بونلردره يركيرون كورز كير بر
 طاشدن صواقاز اول صوبك ارقه طرفنده ايكي يارم ادم كورز كير يارم باشلي
 يارم الا يارم اياقاي برز كور لو بو هيتنده ايكي ادم طورز كورز كور قوللر قانلره
 چاغر كير سز نه سكر بو ايتنم د برز انلر قوش كي چرچر ايدوب بونلردن چادرك
 قوللر شكاز ارامغه مشغول اولوب بعده بقارز كير قوشو طرفي يارم ادمله
 طولمش مگر اول ايكي يارم ادم اول قدر يارم ادم كور مشكر كنه خد پاياني بوق
 هر بري يارم شتر طاش اولوب قوللر مه اوله انازلر كير طوب كله سي كي كور
 قوللر بو علامتي كورون بكا طوغري چارلر ائلر دخی اردينه دوشوب دوردی
 طونازلر اوچی بكا طوغري كلور همان گيمه بنوب قاچدق بر كيمه بنوب كارون
 ازلدق ينه بر فرطنه اولدی كمينك الت قاتنه كيروب دعایه مشغول اولدق
 اون بشخی كور ينه فرطنه ساكن اولوب كمينك كارندن طشره سيند
 او كورمزه بر قلعه كورندي اما بو قلعه نك يارم سيني يا من مرمدن قبولري
 چني بولا طندن طشره سينده هيچ كيمسه بوق قوللر كير سيني كوندردن واز
 كور نصل بر دز بزه خير كنوزد يلز اولدخی واروب كلوب ايتد شاهم زبوش
 قلعه در ايجنده هيچ كيمسه بوق بر دخی كمي بركاره بغليوب اول قلعه
 كردك بوشهر ك اولري مرمدن ايجنده باغ بجه اقاد صوكري وارونك
 سرايه كيروب سبر ايلدك با بقيا وضعه كلمز كونا كون منقش او طه لر
 اكا كوره قيا سر ايله بر عظيم ديوانخانه سني واز عود اغا جندن بر حجت طورز
 چيفوب انوزدم قوللر او كمده ل بغليوب طورز عجباً بو كيمك نخني اوله

بز صاجی بوق بویله شهرک بخون صاجی اولمیه دیرکن و قوللیر ابله سولیزکن
 کوزد مکی درت یاغیزی مموئلر بز اوزقاده قالدیق بزه زیان حرکلی بوق
 ایشارتله بزه یلوا بزرگور قیون کتوروب تخنک اباغی آلتنده قریان ایلدیلر
 وایکی قیون کتوروب بیاق اللرنده قوللریه بو مموئلری بوغازلین دیواشارت
 ایلدیلر قوللیر قیونلری بوغازلدی صوی دیواشارت ایلدی صیونباشن
 یاقدیلر شیش کتوروب کابا ایلدیلر کمش صحانله قیون صفیره دوشیوب
 اوکزه طهار کتوزد بیلر بونلرک خدمتینه وحرکتینه تعجب ایلدی طعمای بیدک
 صفیره بی قالدیردیلر فریز طیبوب راحت اولدی مموئلر سولک کویکله ایراورون
 اتکی سوار اولوب سرانیدن ایچم کلوبا شاغیده اینوب بکا طوعری کلوب
 دامنه بوس ایدوب حال دلیکه بکاینیاز ویعتا بذرلر و قوللره کی ووشونده
 طور زلر ویرشاد لوق و شادمانلق ایلدیلر کم وصفه کلهر بران التون
 کتوروب صاجیلر اشاغیده اولان مموئلر قاپشورلر و اول قیونلرین اتن بوز
 کیکلرین کویکله بیدردیلر اول بده ان وقاطر بوق ایمنس بولک کویکله بذرلر
 ایمنس اولکی انده قالدیق فاخرانه جامه خوابیرتاقلر و کجه لیکر کتوزدیلر اول
 کجه او بودوق صباخ اولدقده فاطر منالی کویکلری بزیوب کتوزدیلر بزه ایشار
 ایدلر کم قالقک بونلره بیک کیده لم بزدخی اول ایلکه بندک بر عظیم الای
 ایله بری الوب کندیلر اما ایلر یوکروک انلر کی جابوق بوزر تو و قوشمه لرینه
 ات اولاشم برنی طاعلک نیکنه کتوزدیلر بزازیلی مرردن دیرک واربتی اول
 طاش اوکنه ایلک بکر او قود دیواشارت ایلدیلر بیدخی اول یازوی او قیدر
 شویله بازمشکه ای بی امدن بودیاره کلر جیهانی شویله بیکه بوشکه بر
 سلیمان عم ایدر بودیاره کلوب مموئلری کوروب تعجب ایلدی جاحقدن

النجا ایدوب ایدم اهل بی بونده حکمت ند و قلمه الهام اولند بیکر بود یاری خلق زیاده
 متافق و بر برینه فتنه لیک اید ز لر و سو و حاله بی تمام اید ز لر ایش حق جل
 و علا حضرت لری بجه بلال کونند ردی اصلاح اولموب نماز بی ترک اید بکر
 اخبر بی کونند ردی حق دینه دعوت ایلدی سوزینه اینا ممدیلر نه شهید ایدیلر
 اینجون ذوالجلال غضب ایدوب بود یاریک شهر زده و قصبه سنده نقد
 ادم و ازیسه جمله سنی بوضو رته قیوب بتدیل اولندی صقین بونلردن
 قورمه ادمه مونسد زکسکا زیان ایتیز لر بونکره شاه اولوب قاله سیک
 شرق طرفنده بر طایفک انگندن صوا قاز اول صوبک اوت طرفنده غول
 بیانی وارد بومیمونلره اوتنه دبرود و شمند بزر اول صوبی کجوب چوق
 حقارت ایدر لر اما شاه لری بی ادم اولسه غول بیانی بوز قوب اولد
 صوبی چمز لر اکر بی ادمدن شاه لری اولسه غول بیانی لر دن راحت اولر لاندک
 ایچون میمونلر کند ولره بی ادمدن شاه اولد یغین ایشتر صقین کیمکه هوس
 اینه تا کیم هلاک اولمیه سن بود یاریک مغرب طرفی الی ایلدی بولد زدر یای مشرق
 طرفی دخی الی ایلدی بولد ز غول دیاریدر و اول طرفی دیور دیاریدر و بر طایف
 وارد ر کجه اتش کی شعله و بریز کوند زیانته وار لمر وار طرفی اوج ایلدی بولد
 فریجه دیاریدر لرینه ادم کیرسه بیدر چمن بو یازوی او قیده ملکول محزون
 کیرود و ندم میمونلر بی الوب صو کفارینه کوزد بکر مکر صوبک اوت طرفی
 غول بیانی ایمنش بومیمونلری کورنجه سکر ندیلر میمونلره بر جعفر شمه دوشند
 کتوروب بکار بزر سکو و یردیلر بالی کیمکند نیا پلمش او جینه اما سراطش
 کجوز مشر طاشه اورسک کجی قولریمه ایتدم بونکره اوق تیک ایدیلر بوقاچ
 تلف اید بلیعه زری الوب شهره کلد بیلر راحت اولدق اما جنسیر اولد یغند

برة خوش گندم خور لر میه ایتدم بریکر وارک بند بکیر کیمه برار د خیره قونیک
 بیوب قاجه لمانک واروب کوردیلر کیمه قیروب پاره پاره ایلمشکر نظر نه
 کتمسونلر دیونظم کایل شهرینه سلطان ایکن بیجه ادم حکمه فرمان ایکن
 بوکرا اولدور بوندله میمونلره شاه بویله یازمیش الیزه اولالیه و الحاصل
 بزوق میمونلره یادی شاهلیق ایلدور و زیاده قجار ایتلر بیله ایتدور قوللر ایلکه
 مشاوره ایلدور میکه کوز ایلری گلده تفریح بهانه سبیله فریجه دیاری طرفنده
 اولان بزوق میمون قصبه لرینه و کونلرینه واروب فریجه سنورنده بزکیجه
 قاله فریجه خبر سز یو یو کورولک ایتلر بیوب قاجالم کوندز اولیجه فریجه لر
 سنورنده برلر نده یا نورلر یز اولردن خلاص اولور ز مشاوره سینی ایلدور کوز
 ایلری گلده تفریح بهانه سبیله قصبه لر ی و فریجه لر ی کزدک بو یجه میمونلر
 قیوب کسوب کباب ایتدک و شراب کوردیلر بیوب ایچدک میمونلره چوق
 ایچدور اولیه سر خوش ایتد میکه جمله سی بیچر اولوب یا تدیلر بهمان اند
 ایتلر ابرام ایدوب قاجدیق صباح اولد قده فریجه دیارینه دوشدک بعدله
 میمونلر کیجه قانقوب بز ی بولسجه همان ایزم ایلله ارفیزده و شرر صباح اولیجه
 کلوب فریجه سنورنده طوروب ارفیزدن بقارلر فریجه لرک فور فوسندت
 یا نیزه کلر لر پس اول برلری فریجه لر او یوب مغاره لر کی بوالر یا ایشلر یونلر
 بزوق خورمزدن الوب بوالر تندن چیقدر یلر هر بره نازی قدر اغزلرک ایچوب
 کلور بز دخی ایتلر ابرام ایدوب ازلر تندن قاجدیقا اما میمونلری دخی کوردیلر
 بزوق اری بزه جو می میمونلره کیدر لر اما بزه طوغری کلنر ارفیزده ایکی
 قولی طوندیلر انلر ایلله مشغول اولیجه بن ایکی فور تلدق بزه دها کلده یلر
 بز دخی بزوق کسک بزه چیقدر ارفیزه باقد فکله ایکی قولی ایتلر بیلله پاره پاره

اَيْتِيْتُمْكُمْ اَمَّا مِمَّنْ نَرَا اَوْ يَلِهَ جَنَدُ اَيْلِدِ بِلَرِكِهَ قَرِيحَهَ وَمِمَّنْ لَشِيْدَتِ
 اِيَا قِ بَصَهَ جَوَّ بَرِ قَالِمَا شَرِ اَيْدَا اَنْلَرِ جَنَدَهَ اَيْلِكِنِ بَرِ قَا حَدِيْقِ بَعْضِ بَرِدَهَ يُوَالِرِ
 يُوَقِ اَنْدَهَ اَوْ شِكَا رَا اَيْدَا اَيْدَا اَيْتِنِ بَرِدِكِ كِمِ كَلَرِنِ اَيْلَرِهَ يَدِ بَرِزْدِكِ بَعْضِ بَرِدَهَ
 يُوَالِرِكِ كُوْرِيحَهَ كِيْرِيحَهَ قَا رَدِيْقِ طُوْمِيْرُ لُوْدِي بَرِ كُوْنِ بُو سَحْرَا اَيْرَا كَا رَدِكِ اَنْدَهَ خِيْلِي
 قَرِيحَهَ وَاَرْمِهَ اَمَّا بُو نَلِرِكِدِي قَدَرِ بُو نَلِرِي كُوْرِيحَهَ يُوْرِيْدِ بِلَرِ بَرِي قَا حَدِيْقِ
 اَرْقِدِنِ كَانِ اَيْرِ شَمَرَا اَيْدِي سَلْبُو قَانِ اَوْلَعَلَهَ اَطْرَا فِدِنِ بَرِي جُوْرِدِ بِيْرَا اَيْلَرِهَ
 اَيْرَا اَمَّا اَيْدِكِ قَوْلُوْمَكِ اَيْبِي بُوْرُوْلَدِي دُوْشُدِهَ قَرِيحَهَ لَرَا كَا مَشَقُوْلِ اَوْلَدِيْلَرِ
 بِنِ قَا جُوْبِ خَلَاصِ اَوْلَدِمُ وَاَحْمَا صِلِ اَوْجِ اِي بُوْمِنُوَالِ اَوْزَرَهَ قَرِيحَهَ دِيَا رِنَدِنِ
 خَلَاصِ اَوْلَدِمُ اَمَّا بُو قَرِيحَهَ لَرَدِيَا رِنَدَهَ صِنْدَالِ وِبِقَامِ اَخَا بِي وَاَرْزُرِكِ حِسَابِهَ
 كَلِمَرِ بَرِزْمَانِ كِنْدِمُ بَرِ شَهْرِ كُوْرُوْنَدِي اَكَا اَيْقِيْنِ وَاَرْدِمُ اَوْ كِنْدَهَ بَرِ عَظِيْمِ صُوَا
 اَقَا رُوْ كُوْرُوْسِي بُوْرِي قَجْدِي اَرَا زَكِنِ قَرِ شُوْدِنِ بَرَا دَهَ جَاغَرْدِي كِيْجِدِي بُوْقَدَرِ
 بُوْرِيحَهَ اَنْدَهَ قَالِ صَبَا حِ اَوْلَسُوْنِ صُوْ كَسِبُوْرَا نَدِنِ كِيْمَرِ سِنِ دِيْكَ بُوْقَسَهَ
 سَنَمَكِ هَلَاكِ اَوْلُوْرِي سِنِ دِيْكَ اَوْلِكِيحَهَ اَنْدَهَ قَالِدِهَ صَبَا حِ اَوْلَدَهَ صُوْ كَسِبَدِ
 اَيْسَرْدِي بُوْرُوْلَشَدِ اَوْلَشَدِ وَاَرْدِي اَوْلِ شَهْرَهَ كِيْرِدِهَ جَا رَشُوْرِي اَرْنَدَهَ هِيْجِ
 كِيْسَهَ بُوْقِي قِيُوْرِي قِيَا لِي هَلَكَهَ بَرَا جُوْ قِيُوْبُوْلَدُوْمِ اَيْجُوْرِيهَ كِيْرِدِمُ كُوْرُوْدِمَكِ
 اَوْ صَا حِي صِيَا لِيكِهَ طَعَامِ اَيْدِي رَا اَنْدَهَ سَلَامِ وِيْرِدِمُ سَلَامِ اَلِدِيْلَرِ وِبَكَا
 بَرِ كُوْشَرْدِيْلَرِ اَوْ نُوْرُوْبِ طَعَامِ قَرِيْدِمُ بَعْدَهَ اَيْتِمُ بُو شَهْرَهَ نَهَ شَهْرِي دِيْرَلَرِ
 وِسَرْمَهَ دِيْنِ اَوْزَرَهَ سِرْدِيْدِ بَلَرِكِهَ بُو شَهْرِ وَاَرْ شَهْرِيْدِي رِيْزْدِي حَضْرَتِ مُوسِي م
 عَلِي السَّلَامِ اَيْتُوْرِي نَدِيْحِي مُوسِي مِ اَمْتِيْمُ دِيْدِ بُو كُرَهَ بَكَا رِيَا دَهَ عِيْرَتِ وُحْرَتِ
 اَيْلِدِيْلَرِ اَيْتِمُ بُو كُوْنِ سِيْمِيْدِيْنِ اَيْتِيْدِي سَبْتِ كُوْنِيْدِي رَا اَيْجُوْنِ اَيْشَرِ اَيْلَرِنِ
 بِنِ اَيْتِمُ هَلَكَهَ بُو شَهْرِكِ اَوْ كِنْدَهَ صُوْ كُوْرُوْدِمُ دُوْ بِي كُوْنِ اَقَا رَا اَيْدِي بُو كُوْنِ نَمُوْرَهَ

آقا اول ائيد هفتنه ددبر کون سبت کوني افر سابر کونلر آقا کيسلر سببي
 بود ذکر حق سبحانم و تعالیٰ حضرت نلري بزه تورانده امر ابلد بیکه سبت کوني
 بالوق اوله میک بزدخی سبت کوني طونمکری منع ابلد فرامین اولیکزد خطای
 ابلدی انلر دخی سبت کوني کرزدی لرخون کورزک سبت کوني بالقر صوره
 جوق کرز بود فعه جيله به بشله یلر جمعه احتشام اولنده اغر لرین قورز لر
 سبت کوني اغزه نزلدی کلن بالقر طوره کبروب فالور دخی برار کوني
 چیقار برلر دی سبت کوني حق تعالیٰ حضرت نلري صوبی قوروتدی اند نلرو
 سبت کوني اولد قده قورز صوسین فالور ز جمعه کوني صوالوب صامله
 صوابی اولوب چیلر جيله ائید بکمز اچون بویه غضبه گرفتار اولد
 بالقییا اول کجه اول ادمک خانه سینده مسافر اولد و مکر او صاحب
 اشخی ایمن صلاح اولنجه بنی ز کانه کتور دی طعافید بر دی خلق بنیم باشمه
 جمع اولدی زده دن کلور سین دیوسوال ابلد یلر جمله احوالی نقل ایلد و کابیل
 شهرندن اولورم دید فر ائید یلر کابل شهری و نه مینون دیاری کور مشون
 و نه اشیمشون و لیکن قرنجه دیاری بلور ز صندال و بقام اغابی جوقدر
 بزدنا و رایه وار بر لر اول اغا جلردن کتور لر اما قینر مومینده کید لر
 اغاخ کتور د کلری ات و فطوری اگر طوسه لر سلامتله بوکلدوب کتور لر اید
 اگر طویر لر سه بوکلند کلری حیوانلردن بعضی سینده نبوب قچار لر قرنجه لر
 اللربنه کبرن حیوانی یاره لیوب بر لر ادملرک ارقه سینده دوشمز لر بعد سؤل
 ائید نیکه بو شهر دن بر ولایته کید بلور ایسه زده دن کید بلور دید فر ائید یلر
 بو قینده شهر بوقدر بوندن ابکی ییل کئید کده بمنه چیقار سین زیر کار بان
 مئندن ابکی ییلده بر کره متاع کتور ز بو شهر د متاع الوب کیدر دید یلر

بن ایتدی اول کاربان کلجه باری انلرایله مینه کیده نیم دیوقا لدم اول شهره
 سیرانیمکه کیدرد مرکزه رش کوزدم بریده برادرم چاغرز کیر وازی بیک النون
 الوب برتازه جوان صاروب بر ساعت ایش کورن وازی کلسون دیر هیچ
 کسه راعیب اولمز بونک سوزینه اعتبارا ایتمز بن ایتدی عجباً بونر زحمت
 ایشیک بونک سوزینه اعتبارا ایتمز کندی نفسمه واروب بیک النون الوب
 اول کوزی صاروب نمد کلوز زحمتی الورایسه اولسون همان اول ادمه ایتدی
 ندر ایشیک بن کوره نیم اول ادم الوب بنی کندی بر بیوک قبودن ایچر کوزدی
 کوزدمکه دوتلو خواجه بر کسه واروب بنی اکا کوشتردی اولدخی بکاعرت
 و حرمت یلد بکا ایتدی اذک ندر بن ایتدی جهان شاهد بن ایتدی سیرک ایتدی
 ندر اول ایتدی بکاخواجه فرزند دیر لر اولکجه انده فالدم بر محبوب جار به هانت
 قویغوبه کیدی صبادک انکله دوق صفا عشرت قیلد فصباح بنی حنامه
 کوزدم یلر زقات ثواب کیدر یلر اوه کلد فرینه طعام کوزدی بکریدک قولنه
 مر ایلدی بیک النون بکا کوزوب تسلیم ایلدی کوزدمکه درت ان کوزدی بکری
 بنی برینه بند یلر برینه کندی بندی برینه اولنی بند یلر دی برینی دخی
 بدک کوزدی یلر اندن اوچ ساعت قدر یول کندی بر بالچین طاعنک او کندی
 ایتدی بر طاعنکه بر طرفی همواره یا پلمیش دیوار کبی اکی طرفی اوچ مناره بو
 قدر واز ایدی ایتدی بوته نه طاعنی دیر لر ایتدی بوکا کنج جواهر طاعنی دیر لر
 کوزدمکه این برین کسد یلر ایتدی میخون بو حیوانی کسد بکری ایتدی صکره
 دیوار سک در یسین بوزوب قرین بو شالته یلر بکا ایتدی بکری ای جهان شاه
 بولش قرنته کیزوب ابویه سن هر نه واقع اولوزایسه بکا دیر سن بن
 کوکلدن ایتدی بو بر قولای ایشدر کیر نیم بکا ایتدی انوارین چپقاز که

مَلُوتٌ اُولَئِکَ مِنْ دَیْبِ بْنِ هَرَّانَ صَوَّبْنَاهُ اِیْچِنَه کِبَرْدَمِ کَلُوبِ اِغْرِی مَحْکَمِ دَر کَدَمِ
 بِنِ اِیْچِنِدَه قَالِدِمِ بَرِزَمَانِدَ نَصْرَه کُور دُمکِه بُولش دِ پَرِنْدِ بَر دِنِ قَالِدِ بَر دِ پَلِ
 کُور دِ بَلِر دِ یُو حَظ اِیْتِدَمِ بِنَه بَرَه قُودِ بَلِر کُور دُمکِه چِکِش دِ بَر زَر دِ حَالِ بَرِ
 دَئِکِ اِجَلِ دِی بَا شِمِ چِی قَار دُمکِه بُولکِ بُولکِ قُوش کَر بُولشِن اَطْرَافِنِ اَلُوبِ
 بَر زَر هَرَّانِ بِنِ عَشْرَه چِی قَدِ بُولُوش کَر بِنِ کُورُوبِ قَاجِدِ بَلِر بِنِ کُوه کِیچِ
 جَوَاهِر کِ اَو سَتِنْدَه بَر اَقِدِ بَلِر اَشَاعِی بَا قَدِ مِکِه اَوَّلِ خَوَاجَه فَرْزَن دِ اَسْتَاغِنِدِ
 طُورُز بَکَا اِیْتِدَمِ اَی جِهَانِ شَاهِ اَنْدَه جَوَاهِر طَاش کَرِی وَا زَر دِ اَشَاعِی اَت
 اَنْدَه اِیْنَه جَلِکِ یُولِی کُوش تَرَه بِنِ اِیْنَه سِنِ وَ هَمِ اَوْر تَاقِ اَو لُورُز دِ یِکِ بِنْدِ خِی
 بَر یُولُکِ جَوَاهِر اَشَاعِی اَت دِمِ اَمَا اَو لَقَد ر جَوَاهِر وَا زَر کِه دِ وِ حِسابِی بُولُکِ اَوَّلِ
 خَوَاجَه خِذ مَت کَا رِیْلَه دُوشِی رُوبِ بَر اَتَه بُول کَت دِ بَلِر کِیْت دِ بَلِر بَکَا یُولِی کُوش تَرَه
 سِر کِی دِ یُور سِکِر دِ بُولُکِ جَاغَر دِ اَن لَر اَمَلا قُولا قِ وِ بَر مَدِ بَلِر هَرَّانِ رَوَانِ
 اَو لُوبِ کِیْت دِ بَلِر بِنِ اَوَّلِ قِیَا بَا شِنْدَه قَالِدِمِ مَکَر طَاعِی بَیُودِی وِ لَایِی حَا کِیْنَدِ
 مِیْرِی اَیْلَه مَالِکَا تَه اَبِر مِیْشِ اَوَّلِ وِ لَایِتِ خَلْقِ بُونِی بِلَاوَر اِیْمِشِ اِنِجُونِ کِیْمَسَه
 طَالِبِ اَوَّلِز اِیْمِشِ بُو جِیْلَه اِیْلَه عَرِیْبَادِ مَلِکِ بُولُوبِ وِ کُورُوبِ اَوَّلِ قِیَا نِکِ
 اَو زَر نِدَه قُیُوبِ بَیُودِی کِنْدُوسِی جَوَاهِر لَی اَلُوبِ کِی دِ رَا مِیْشِ اَوَّلِ دَر دِمِنْدِ
 اِنِجِ وَ هُو سِر هَلَاکِ اَو لُور مِیْشِ هِیچِ بَر طَر قَدِنِ اِنِکِه یُولِی بُولُکِ اِیْدِی

حکایه مرغ شاه

شاه مرانجامسایر اید ایجامساب جهان شاه وقتا که قیاده قالدی
 فکر ایدیکه بوبله اولمز بر اجدن اولور بر اینه جله بر ارا بوب بوله بیم
 د بوب بر زمان اول طاعتک اوزرنده کزد مر اولقد ران کسکی وانسان
 قفا سی وار که حساب کلمر تفکر ایدوب بندخی بونلر کبی اولسم کرک د بوب

الیه تراودون الدف اول قیانتک اطرافین کشت و کذا از ابتدہ اصلا بر طرفت
 اینک کوزم طومند اما از طرفیندہ بربر و از غایتلہ او چورم ابتدہ بوندہ
 قالوب ہلاک اولہ جعمہ اجلم کلدی بیسہ دوشرا و لوزم کلما مش ایسہ
 خلاص او لوزم توکلت علی اللہ دیوب یا بچہ یا بچہ اینک بشلدہ م صار یلوب
 یا یسوب قالقارق کاہ باشی وزرہ کلہ آباق او زرہ سورینہ رک بیک دذلو
 زحمت ایلہ تہ آل قالدی سطرینق اللربیک ایچی کلی صوبلش کی پارہ پارہ
 اولدی و انوابک ہریر یا بچہ سی برطاش او زرینہ قالدی و الحاصل بر تقریب
 ایلہ اشاعہ ایندیر بر زمان عقلم کندی اول یردہ قالدی بر زمانہ نصکرہ
 عقلم باشمہ کلدی کوزم اچدیو ہمان قالقدیر بر صحر اطرفین طوتد م بر کون
 بر کجہ کتدہ اطرافی بروج دیوار بر شہرہ و اردہ فیوسن اچدم ایچر و کتدہ
 کوزد مکہ بر بیچہ اطرافی و او رتہ بر ندہ بر مفرج کوشک و اردل تغیر ایدہ
 اول کوشکہ چقد م بر نورانی پیر او کوزد کید بیکی لباس و یلاسین قانی قوش
 تویندن و آروبا کاسلام و بردہ اولدی سلامی الوب خبر تده قالہ ویو
 کوشتردی نوردم بکا طعام کوزدی یوب راحتا ولد م بکا ابتدہ حضرت
 سلیمانند برو بو یارہ بنی آدم کلش دیکل سنی قنعی روز کارا تدی و بچہ بو اقلیم
 کلوب دوشندک غالباً باشکہ جوق سراجا کلش نقل ایلہ دیکل بتدی باشمہ
 کلن احوالی و سراجا ہی من اولہ الی اخرہ نقل ایلدہ بکا باز و عنی کلوب ابتدہ
 سن ینم دنیا و آخرت و علم اولو حکمہ اللہ کریمد را و مر فیکہ اللہ تعالی
 سنی تختکہ کوندہ بن ابتدہ ای بابا بو بیچہ ندر و سکا کیم دیر کر ابتدہ
 بو اشیا یہ تکہ مرغان دیر کر حضرت سلیمان م بکا و بردی قوشکرہ
 تکہ قیلشد ریلدہ بر کوزہ قوشکر بورا یہ جمع اولد کسری دی کون جنباً فتکوز

صُكْرَةَ دَاغِلُوبِ كَيْدَرِ لَرِي سِيَهْ جَاكِرِي غَيْبِدُنْ كَلُوزْ صُكْرَةَ دَاغِلُوزْ لَرِي بُوَاشِيَا
 نِيَكِ قِيَامَتَهْ قَدَرْ طُورْ مَسِيحِي حَقِّ تَعَالَى دَنْ سَلِيمَانِ مِمْ نِيَا زَانِي مَشْدَرِ رُوقِيَا
 مَتَهْ دَكْ بُوَدِ يَارِكِ قُوشَلَرِي بُوَحَالِ اُوزَرَهْ بِيَلَدَهْ يَدِي كُونِ بُوَنَدَهْ عَيْشِنُ
 عِشْرَتِ اَيْدُوبِ حَضْرَتِ سَلِيمَانِكِ رُوحِ يَا كِنَهْ دُعَا اَيْدُوبِ كَيْدَرِ كَرَانْدَتِ
 بَنِي بُوَنَدَهْ خَلِيفَهْ قَوْمُشْدَرِ بُوَخْدِمَتِي اِذَا اَيْدِرْمِ بَسْمِعْ اَدِيمِ مَرُغِشَا هِدِرِ
 اَتَا اَمَدَنْ بَرُو بَرِيدَرِ اَوْجِ خَلِيفَهْ بَرِ بَرِيمِزْ بَرْدِ يَارَدَهْ قُوشَلَرِكِ خَلِيفَهْ بَرِ
 بَرِيمِزْ بَرْدِ يَارَدَهْ قُوشَلَرِكِ خَلِيفَهْ سِيُوزْ هَرِ بَرِيمِزْ دِيَا رِي اَلْتَبْتَرِ اَبَلُوقِ
 بُولُوزْ اَوْ جِيَزِي دَخِي حَضْرَتِ سَلِيمَانِ مِمْ قَوْمُشْتَدَرِ قِيَامَتَهْ دَكْ صَاعِ
 اُولُوزْ سَلِيمَانِ دُعَا سَبَلَهْ قِيَامَتَهْ دَكْ صَاعِ اُولُوزْ سَلِيمَانِ مِمْ دُعَا
 سَبَلَهْ بُوَدِ يَارَدَهْ قَالُوزْ رُوزْ زَوَالِ بُولُوزْ اَتَا بُوَدِ يَارَدَهْ دِيُوَحْكِنْدَهْ اَيْدِ
 حَضْرَتِ سَلِيمَانِ مِمْ دُنْيَا يَرِ كَلُوبِ يَارِشَا اُولَمَلَرِ بِنَهْ جُمْلَهْ مَخْلُوقَاتِ كَلُوبِ
 اِطَاعَتِ قَلْبِ اِيچُونِ مَهْرِي حَقِّ تَعَالَى جَانِبِدَنْ كَلَمِي جُمْلَهْ حَيَوَانَاتِ
 وَحُوشِ طَيُورِ دِيُولَرِ بِيُورِدِ يَلَرِ وَجِيَتِكِرِ حَضْرَتِ سَلِيمَانِ عَلَيْهِ السَّلَامَهْ
 كَلُوبِ جَنَكِ اَيْتِدِ يَلَرِ مَبَارَكِ بَرِ قَلْبِنَهْ خَطَا وَزِيَانِ كَلَمِ مَغْفِرِ بُولُوجَهْ جُمْلَهْ
 كَلُوبِ اِطَاعَتِ اَبَلَهْ يَلَرِ جُمْلَهْ مَخْلُوقِ مَخْلُوطَا وَتُورُزْ كِنِ اِنْسِ وَجِنِ بَرِي وَدِيُولَرِ
 اِيچِنْدَهْ دَحْمَتِ چَكِرِي دِيُولَرِ سَلِيمَانِ مِمْ شِكَايَتِ اَيْتِدِ يَلَرِ حَضْرَتِ سَلِيمَانِ
 دَخِي دِيُولَرِ اَيْدُوبِ حَيَوَانَاتِي چَاغَرْدِ بَلَرِ جُمْلَهْ سَمْعِنَا دِيُولَرِ دِيُولَرِ دَرَجِ اُولَدِ يَلَرِ
 فَرْمَانِ اَيْلَدِ بِيكَهْ اِي حَيَوَانَاتِ سِرِكِ مَقْلَعِ كَرْدَنْ بَنِي اَدَمِ شَكُوا اَيْدِ بِيُولَرِ
 هَرِ بَرِ جِنْسِدَنْ كِنَايَتِ مِقْدَاوي خِدْمَتَهْ قَالُوبِ قَصُورِ يَكِرِ بَرْدِ مَكَانِ
 اِيخْتِيَارِ اَيْدِكِ سِرْزَهْ مَكَانِ وِسْرَهْ بِيَمِ دِيُولَرِ صُكْرَهْ بَرِ حَيَوَانَاتِ بَرِ بِيَهْ اِيخْتِيَارِ
 كِيَمِي طَاعَتِ وَكِيَمِي اَوْهْ وَكِيَمِي بَرِ وَكِيَمِي بَجَرِ طَائِفِ اَبَلُوبِ كَتِدِ يَلَرِ اَمَادِ بُولَرَهْ سِرْ قَاوِ

ضایعک اتیکه وارک مکانکز اوراسی اولسون ادمه یقین بر سزه اولمز دیک
انرقاق طاعنیک اتیکه کیدوب تمکن ایتد بکرزیرا انلردن بنی ادمه راحت اولمز
یاجهان شاه اول برلرده جواهر خوف کوزمشد بیلر اول برلردیوشاهنیک
خرزبده سی ایله اول وقتیکه کور قافلک اتیکه کیدوب ساکن اولد بیلر سلیمان
عم ایتد بولایر دیو کلسون زیرا بوقدر خرزبده لری و بوقدر جواهر لری وار
خوفندن بوسوزی و بونهری قند حضرت سلیمان عم بنی ادمی ربع مسکن
کوندردی فقط بزاوچ کشیوز بر لری قوشلره شاه ایلدی بواوچ خلیفه لک لری
قوشلره احسان ایلدی و اندن بر بواو حال اوزده بزای او غلوم قالقن کم بو
اشیانک عجایب کور ستریم دیدد رجال بنی الوب اول بجه ده اولان کوشک
لری و حجره لری بریر نماشا ایتد بر دی و بهرنده بر بجه تماشا اولنه جوق بیز
التوندن و کشندن ارسلان رسملری ات رسملر و جواهر دن قوش صور تا
جمله سنی بکاسیر ایتد بر دی اما بر تموز قبوسرای و اراید انی اجد بن ایتد
یا ابا با بون بچون لجز سن ایتد اول ایلر و انده اولان سنی سکا بر امرز بر طبیعت
مائید بر بولری کوزدک سکا بر مرغ شاه بکا ایتد ای او غل سن بونده انور بن
صباح قوشلری زیار تر کیدرک ضیافت ایدر ما کرسن کیمک مراد ایدر سک
سنی بر بونک قوشک اوزرینه بنه ایدر هم سنی کتورسون یونسه ربع سکا
کیمک خالد دید بکون بن کلم جمله سرای بن و حجر لری مفا حین سکا و بره نیم
جانن صیقور سه اجون کوز سین و سبر ایدر سن اما زها ز تموز قبوی
اجبه سن صکره ندامت جلمیه سن دیوب کتد قوشلر طرفه

حکایت دختر شاه پری

شاه مران جامسا بر ایتد چون جهان شاه بلقیایه حکایت ایدوب دیر کیر

وقتا که مرغشاه قوشلر کتدی بن بالیز فالدیر قانچا کون ائوردور جانیم صیفیلر
 قالقدیر کوشکلری کوز سیراید زاید تیمور قبویه کلدیر عجبیا بوندن نه واردر
 دیرکن مرغ شاه بنی منع ایلدی و بو سخنه عجایب لری کوزدیر بونک دخی عجایبین
 کوره نیم دیدیر تیمور قبوی اچدی ایچر ویه کیزدیر کوزدیر مکه بر خوش بیجه کونا کون
 میشلر میوا اغاچلری وار اول بیجه نیک اوزم برنده التوندن بر کوشک وار
 وارکنده بر عظیم خوش حوض وار کارنده جواهر له مزین بر تخت قورولمش
 جمله اطرافین کوزدیر کوزدیر مکه هوادان اوج عدد کورچین بکا طوعر کلدیلر
 بن کوشک بر طرفنه کیزلندیر بونلر کلوب اول تخته قوندیلر کوزدیر مکه
 بونلر اوج دانم متاز قیز اولدی لر و بر برینه دیدیلر کرا طرافه باقرن کیمسه
 اولسون کوچکلری ایلدی بورا یه بزدن غیری کیم کوزدیر بون همان صبوی
 لر بر جواهر له مزین فتنه لر مهار بون حوضنه کیزدیلر بونلرک وجودینه
 باقیجه کوزلر و فاشد اولوقت کولمیرندن حرکت برله کوچک قیزین دام
 زلفنه بغلندیر بیت حوض اچینده انی کور بیک همان قوی کور کلم
 اکا واردی ناکهان عقلم باشمدن کیند بایلوب دوشمشم انلر اثنابن
 کیمشکر و تخته عیش و عشرت ایدوب کیمشاید بکون اولدقدن مرغ
 شاه مقاینه کلوب بنی کوز مسیجه وار بر حجره لری راز بوله مز سربعا
 تیمور قبویه کوز کوز کیم بن فنا حالده با تیور فریکا اجیوب وار شو بیکده
 یازق اولدی دیوب یا ننه کلوز بنی بهوش یا تور کوزر یوزیمه صوا و زر
 کوزیمی اجوب حوضنه بقدر مکه قزلر بوق مرغشاه یا ننده ائورر کوزدیر
 بیت حستک و صفیده عاجر جمله دیل انجیلین بو جها کوز مشر کل
 ای یا با سوزین طومند فر باشمه بوسود ای کوزدیر عجب نیم دردیمه

در زمان اولوزی بوخسه ای آرا بو کیدریم مرغشاه ایتدی بن سکا دیمه ویک
 اول تیمور قبوی اچمه صکره چکر سین انلر بری پاد شاهنک قیزلریدر ییلد
 بروقت بن قوشکره کیدر باغ خلوت قالور انلر کوزینقا نوزلر دخی کوزنمز
 وانلرک برین کیمسه بیلمز اوچی دخی قرنداشلردر یوکینه دمنشاد دیرلر اورنا
 سینه قمر یا نودیر لزر کوجوکینه شمشه بانودیر لزر بن ایتدیر ای بابا بیت
 شمشه بانودر کیم عقیلی الان غریب ایچنیده سبی دوده صالان اول شمس
 هوایه ویردیر کولمبی عشقنله بغایه ویردیر کولمبی حُسننک باغنه جوت
 قیلد نظر کندی عقلم اها ایتدیر حرز روح آفراسیندن ایچدیر جرعزلی
 اول صابجی لیلایه ویردیر کولمبی اول برینک چونکه دوشدیر عشقینه
 جانله بغایه ویردیر کولمبی عرق ایدیر دیرینی دریای عشق حدی یوقدیر یای
 ویردیر کولمبی یا بلیقا حاصیلی انک عشقنله اول سنه قالدیر مکه انک
 جمالی بریدخی کوره ایم دیوسنه تمام اولدی قوشلرینه کلدی همان مرغ
 شاهک الی بوس ایدرین نیاز ایلدیر و ایتدیر ای بابا بن بو عشقنله هلا
 اولور بکا اذن ویرانی طوتایم ایتدی انی بوز کیشی براره یه کلسه لرینه
 طوتامز یا لکرسن یخه ضبط ایدرسن بندخی ایتدیر ای بابا انی طوتمسنه
 چاره ندر اولدخی ایتدی انلر بریلر دیرینی ادمه مونسرا و لزر ای بی ادم
 کوملکینی اله کتوره اولوقت مونسرا اولور لر همان کوملک الینه کچرسه قایر
 کیدر یوز کیشی دخی اولسه ضبط ایده مر ایتدیر ای بابا اولوقتیکه حوضنه
 کیرلر وارون اول کوملکی قایسم اذن ویرمسن ایتدیر اگر سکا نصیب
 ایسه قانما سکا جوق یلوادیر صفین ویرمیه سن کوملکی اددقه همان
 چار بریدخی کوره مر سن دیوبکا نصیحت ویروب کیدی بندخا اول تیمور

قَبُولِي لِحُوبِ كَوْشِكِ بِرُطْرَفِنِهْ بِنَهَانِ اَوْلَدِ شَمْسِهْ نِكِ بُولِي يَدِي كُونِ كُو زَنْدِ
 يَدِي كُونِ نَمَا اَوْلَدِ قَدِهْ كَلْدِ بِلَرِ بُولِي اَيْتِدِ بُو اَطْرَا فِدِهْ كَيْمَسِهْ اَوْلِيَهْ شَمْسِهْ
 اَيْتِدِ سَنِ قُو زَقْرَسِي بُو رَا يَرِ كِيْمِ كَلُو زُو كَلْدِ كَلْدِ بَرِهْ نَشِدِ بِرَلَرِ بَرِي اَبُو بِ قُو زَرَلَرِ
 وَ سُو زَلَرِ دِ بُو بِ شَمْسِهْ صُيُونْدِي وَ بَحُو هَرِ قُو طَبِهْ صَا رِ بِلُو بِ حَوْمَنَهْ كِيْمِ
 اَنْلَرِ دِ خِي كِيْمِ دِ بِلَرِ بِنِ فِرْضَنَتِ بَكَلَرِ اَيْدِي بُو نَلَرِ صُو اَبِلَهْ اَوْ نِيَا شُو بِ بِرِ بَرِيَهْ
 صُو اَتَا زَكْنِ بَعْضِ صُو بِي طَلَا زَلَرِ دِي بَرِ دِ خِي صُو بِي طَلَا نَدِهْ بِنِ هَرَا نِ وَا رُو بِ
 شَمْسِهْ نِكِ كُو مَلِكِي اَلُو بِ فَا جِدِي مِرَا زَا بِلَرِ وَا شُدُ بَقْدِمِ اَنْلَرِ بِي
 كُو رُو بِي حَهْ كُو مَلِكِ بَرِيَهْ قُو شُدِ بِلَرِ كُو مَلِكِ بَرِيَهْ كِيُو بِ اَوْ جِدِ بِلَرِ شَمْسِهْ بَا نُو
 كُو مَلِكِي بُو لِيُو بِ بَرِنْدِهْ قَالِدِي اَهْ سُو نِيْدِي كِيْمِ بَا شِمِهْ كَلْدِي دِ بُو بِ صُو بِيَهْ
 كِيْمِ دِي بِنْدِ خِي صُو بِي كِ كَارِنْدِهْ وَا رَدِي بِلُو اَرْ مَعَهْ بَشَلْدِي اَوْلِيَهْ بِلُو اَرِ بِي كِيْمِ
 وَ جُو دِ مَرِ نَرِهْ دِي اَيْتِدِي مَرَا يِ كُو زَمِ نُو رِي كُو كَلِمِ سُرُو رِي بَرِسْتِهْ دِرْ كِهْ
 عَشِقِكِ بِنِي كَبَابِ اَيْتِي شُدِ رِ بَكَارِ حِمِ اَبِلَهْ بُو بِي حَهْ دَمِدِ مَفْتُو نِكِيْمِ اَيْتِدِي اَوْلِيَهْ
 دِرِ بَارِي اَوْ تِهْ كِيْتِ اَنْوَا بِي وَ بَرِ كِيْمِ دِيْدِي اَوْ تِهْ كِيْمِ حَقِيْقُو بِ اَنْوَا بِي كِيْدِي بَا نِيْمِ
 كَلْدِي بِنِ سَنِكِ اَوْلَدِ وَا مَرِ دِهَا كِيْمِ دِ بُو بِي اَلِيْمِي اَوْ بَرِ كُو مَلِكِي وَ بَرِي اَيْتِدِهْ طُو رُو
 بِنِ اَيْتِدِي مَرِ عَشِيَا هْ كَسُو نِ اِي كِيْمِي بَرِ رِيْمَزِهْ وَ بَرِ سُو نِ دِ بُو بِ بُو يَنْسِنِهْ
 صَا رِلْدِي مَرِ فَا جِ بُو سَهْ سِيْنِ اَلْمِ اَيْتِدِي صُيُو نُو زَكْنِ نَقَا نِلِ اَيْتِدِي بَا شِمِهْ كَلْدِي
 اَيْتِدِي مَرِ فَرْمِهْ عَجَبُ بَا جِيْلَرِكِ سِي تَرِكِ اَيْدِ وُ بِ كِيْمِ بِلَرِ كَلُو بِ بِنْدِنِ كُو مَلِكِي
 اَلْمِ بِلَرِ شَمْسِهْ اَيْتِدِي سَنِ يَبَرِهْ نَا حُرِ قِسِيْنِ هَمِي بِنِي اَدَمِ سِيْنِ جِنِسِ اَخِرِ سِيْنِ بُو حُرْمِ
 دِيْمِ سِيْنِ بَرِهْ كَاهِ بِي حُو نِ اَيْتِدِي بَرِ دِكِ وَا جِيْلَرِ سَنِكِ بَا نِكِهْ بِي حَهْ كَلُو زَا كَرِ بَرِهْ
 زُو رِ اَبِلَهْ كُو مَلِكِي اَلْمِ اَوْلِيْدِي بِنِي اَدَمِكِ بَرِهْ قُو نَلَرِي بِيْمُو زِي جِكِرِ اَلُو رِدِ قَا مَا اَرْ كَلْدِ
 بَرِيْلَرِ دِ بِنِي بُو نَلَرِكِ بَرِيَهْ كُو مَلِكِي اَوْلُو بِ بَا نْتِدِهْ قَا لُو زُو كُو مَلِكِي وَ بَرِ مَرِ دِ جِيَهْ

اولوقت آنده برکوملک دخی چشه آنده طور ز طرفه کتمز چونکه انلر کوملک این
 بولد بلر الوب کید بلریم کوملک سزده بولند بن سزه بنده اولد ورد بدی
 بوسوزده ایکن مرغشاه کلدی همان شمشه بانو مرغشاهک الین اوبدی
 اینک شاه بونر حال ذکر یا شمه کلدی مرغشاه اینک ای دختر شاه پری شکر
 ایله کربولیه پادشاه زاده نیک ایته کیزدیک بودخی کابل پادشاهنیک اوغلو
 در کندی دخی محنته کیمش پادشاهد زکل سوزیمی دکل سنی التهیک آمریله
 بویکیده وبره نیم ز برابر سنه در کیم عشقک حکر شمشه سکون اینک مرغ
 شاه اینک سکون افرازد ندر همان ال آله و بیروب نکاجیزی قیدی بن ایندم
 ای بابا الحمد لله شمشه بکایکاخ اولد استر منک ای کایله کوندره سین انا ایله
 کوریشوب آنده ز قاف اولیم مرغشاه بک مناسیب اولورد یوب شمشه بانو
 اینک سلطانیم جهان شاه شهزیده کور انا سبکله کوریشوب آنده سکا ز قاف
 اولنسون شمشه بک ابوا اولورد بیک همان مرغشاه بزه فالخا نر لباس کورون
 برین بکاو برین شمشه وبردی و بکا اینک زینتار شمشه نیک کوملکی کدو
 ویرمه سین صکره قاجوب کید ز نر زمان کندی ندر بر اولاد اولور سه اول
 زمان ویردخی بریدره کتمز یوب نصیحت ایلدی اندن شمشه بی اوقاسنه
 الوب اینک کابل نر طرفک در بن ایندم شرق طرفندن بکادر بکا اینک کوزلرک
 بوم و بی برجه طون قورمه دیک صباغ وقتی ایدی شمشه نیک ارقه سین
 بندم کوزم بومدوم کوزد میکروا ز ایلدی قور قومدن کنه ویه اوله صالدم
 کرجیم و ایدکی اولدم بکا اینک کوزلک اچ اچدم کوزد نیک هوا بوزنده
 طوزوزد بکا ایندی بوشهر لک قنعیسی بندخی باقد میک بربوزنده اولان
 شهر لک جمله سی کوزینور بزم کابل شهر بی کورون بندمای شمشه اشته

بزف کابل شهری بود ز یوم کوزک دید یومد و فواج کوزک دید اجدم فوشلق و
 وقینه شهره بوز و شمسیک حرارتند انده شمسه نیک از ارك بور بوب
 او نوردم مکر اول کون اتام او شکار اینکه چغیش ایدی بر افندن بزف قاز
 میری کوروب قولنی کوند رمیش وار کورند ادند اولدی کلوب بنی کورنجه
 طایندی همان ایامه دروشته بندخی قالقد م اتامه خبر کوند ردم واروب خبرنی
 اتامه و ریجه اتامدخی اوستند کی لباسنی و بندیکی ان ایله بیک التون
 و یروب ازاد ایلدی و یرو لایت حکومتن و یزدی اتامدخی والدمه خبر کوند
 بکا استقباله کلد بلیزدخی واروب دامن بوس ایدوب بر بریمزه صاریلو
 شاد بلیق اغله سبیله بر یوزین کوزیا شبیله اصلند ق بز بو خالده ایکن والدم
 دخی کلدی بیشند و حسرت کوزیله بکاهار یلوب بزمان اغلدی اندن
 صکره انلره بنوب شهره کلدک اتام ایدوب کونکی شکار و کبی کیمسه شکار
 ایتما مشردید یوب شهره خبر کونددی بو نجه وزوا اعیان جمله قرشو کلد بلی
 زمین بوس اید بکرو بمله مصاحبت ایدرک مکل الی ایله شهره کیزدک
 اتام بنی تخنه کچوردی ینه حکومت ایلدم و یا شمه کلنی اتامه بیان ایلدم ایدم
 از نکر اولور ایسه زفاقا بیلکه کلد ریجه اتام دو کون تدارکی کور کسون
 دیو امر ایلد دو کون تدارکی اولنه قدر بندخی مر ایدم شهرده نقد ردو
 لکر و از ایسه کتوروب شو یغجه نیک از ناسینه بر کوشک بنا ایدنکه
 انده زفاق او فر کوشکه مثل قاز بلیجه خاطرینه کلد یک شمسه نیک کونلکن
 تمله قویا بیکه بر دخی ظفر بولیه بر نیموز صدق ایچنه قوب اوزدینه
 مر مر طاش اید یرد اول صند و غی مر طاش ایچنه قوب تمله قوبد و
 دو کون تمام اولد قده و کوشک دخی تمام اولدی زفاق کچه سی شمسه

اورز بروره غرق ایدوب اول کوشکه کتورد بلسه با نو اول کوشکه
 بقین کایجه کوملک قوسى الوب وای زمر کوملک بونده ایمش دیوب
 یوقار و چقد قدہ دونوب تمل طاشکرین چیقاردی مرمر طاشی و صندیق
 قیروب درونندن کوملکی چیقاریر و جلم خاننی قیروب ایچنده اورد بکلر
 ایمش بویجه ووز را بنی کوشک قوسه کتورد بکرد عا ایدوب کردم قوبد
 بندخی کردک خاینه کورد کورد مکہ شمسہ یوق اطرافمه باقنور ایکن برده
 شمسہ نیک صداسی کلدی ایتدی یوقاری باق شاه برده باقد مکہ کوملکی
 کیمش جا خاننده انورز ایتدی مریانکار کل کیمه کجا مرحمت ایت ای شاه مرغ
 شاهم یاننده نکاح اولمغه انا میک اذنی یوق ددیو اوراد دن بوزایه کلک
 ایتدی سنک انا کل اذنی اولدی انا میک اذنی اولدی دیکن بنده بر بکیر
 یار شاهنیک قیزیم کند و باشم دکلیم دید بو خصوصده کور کورک اناک دخی
 رضاسنی اوله اکر بجا ستر سن قلعه کوهر نکینه کله سن دید پروا ایدوب
 بندخی براه سرده دوشد و طشره ده اولان خدا املر صدای اشیدوب والد
 خبر ایدر لر والد م کلوب بنی با ایلمش با نور بولور در حال انا مکہ خبر ایدر لر
 اولدی کلوب کورز کوشمه یوق ایدر شمسہ فایمشر کیر او غلوم بو حال
 دوشمش دیوب بوزینه کل صوبی صجارت کوزیمی اچدم کورده مکہ بدیرم والد باشم
 اوچنده انورز بکا ایتدی بک او غلوم بو حال ندر و شمسہ نزه بیکتد بن اولوقت
 بو شعری سوبلیم: چقدک الدن کیند نکار و حیف حیف: ایرمدم و وصلنه
 انک کیمه یار و حیف حیف: نقد عمر صرف ایدوب اینکیر بن رام ایتدیرن:
 چقدک الدن ناکهالی اول شکار و حیف حیف: بیلیمز اشبو جهانده نولم
 حار حیف حیف: ای بابا شمسہ قلعه کوهر نکینه کتد: بیت

ایشو بیلد: بن بنی بلیکه هلاک ایشتم کرک: عشق میداننده بن باشمی طوبی ایشتم
 کرک: بیلکر کیم دیری اقالتر جان کید بچک بوقفس: اریو کیشم کرک جان جکر
 باقم کرک: بوجا انا هک زکاری کیدی یار دنا ایزودن: قلعه کوهز
 نکین اریو کیشم کرک: پدرو و الیه بوسوزی بدن ایشید بجه دنیا باشلی
 زندان اولوب امان اوغل صبر ایله اول قلعه نیک خبرین اله لیم تاجی تختی اول
 قیزک بولنه قدا ایدلم اول قیزی له کوره لردید وزیر لری جاغروب قلعه
 سوال ایتدیله هیچ کیمسه بیلد ایتدیله بوا سیده قلعه بزهنوز ایشید دیری
 انا و وزیر لره ایدر بوجا چاره ندر یوخسه اوغلو اولدن کتدی دیر انا لره مشاوره
 ایدر کرجه انا شاهه دبه لریزه مکت ویرسون تا برسته کرا طرافه خبر کوند
 اول قلعه نیک خبر کوندره لری صکره تدارک کوره لری فقط شمد اوغلو کاکتمک
 ایچون فرق عدد جاریه یاننده قویه لری اگر اول قلعه بولدق نقد زغریمیز
 و ارایسه صرف ایدوب اول قیزی الیم اگر بولمز ایشک بر سینه دکا لب
 اول قیز کرا ایله آلف طنوب و معاشرت ایدوب شمسه نیک سودا سیدن
 و از کجرد یوب مشاوره ایتدیله کلوب بکا دید بکر بعد کوره بوق
 کویا بی اکیسه لری کلوب بکا دید بکر کوشکه ایکیوزدانه جاریه و فرق خان
 باکوه قیز لری قودوق هریری برونمه لری و جلوه لری ایدر اضا لاقولا غمه کیمز
 بن ایشک آمو افکار دریا سنده اوردور ما اما انا مکی کیمغال هند نامنده
 بردد و شمایی و ارایده هند سنان پادشاهیک انا سنی بیم انا اولدور
 اید اولوق بوی کیمغال کجول صکره بیویوب فراوان عسکر جمیع ایدوب
 انا مه جنکه کلش انا بکا دیمز کیم واروب قیز لری ایله آلف الیسون
 انا مدخی او حیوزیک عسکر ایله کیمغالی قرشولر او چون اولد انا م

آتاهم کلدی والد مکید بدیدم آتاهم بکا اوچکون اولدایم چون کلمز ایتدی
 اوغلو اولدایم کنگال هند بکنکینه کتدی من ایتدی من چون بکا طهور مه دی
 بندخی کیدم و بدیدم والدیم بکا عرفد زینوار دی بسکه ده چاره ایدمه
 همان اتلویایمه الوب اول طرف کیدم همان بز کجه قالدی بکا آتاهم ابریشتم اولد
 کجه اولد ملری او بقوده برا قوب بن تنهاته سوار اولوب بر طرف کیده اولد
 ادملر صبا حکین اولانوب بنی بولمز لوز عجمیا بابا سینه می کتدی دیوب آتاهم
 خبر کوند بریز آتاهم ایدر بکات کورک بن اوغلا می اریو کیدم فردید بسکه
 وزیر لوز زمین بوس ایدوینا ایدر لر آمان ای شاهم بودوشمان قتی دوشمان
 سن کیدر ایتک قورقدی بریز او زر عزمه غالب اولوز لر صکر بوولایت
 آلدن کیدر اهل عیالمزی اسپر ایدوب هلاک ایدر لر کرم ایلله بو قدر خلقه
 مرحمت ایدوب اوغلو کی جناب حقه اصغر له جنکی تمام ایلله فر بوعده اطراف
 اکافر قاصد کوند ره لم قنده ایتسه بولوب کوز سونلر بوغجه زمان غرتیه
 کمنشد اللهه اصبار لدق شهد چون حقه اصغر لوز سن دیوب آتاهم اکلوب
 جنکه مشغول اولوز لر یادین خدا جنکی بوزوب آتاهم کلوب تحنه او نورز
 اطراف ادملر صبا الوب بنی ارامقده وین قلعه کوهر نکی ارامقده

حکایه قلعه کوهر نکی

همان شاه بلقیایه ایدر چون کیر اول کجه آتاهم سوار اولد بر طرف طوب کتدم
 بر زماند نصکره بر شهره وارد فریونه شهر ایدر بغداد شهر ایدر ایدر
 اون ایدر کون انده قالدم جمله بزرگان لر دن قلعه کوهر نکی صورد
 هیچ کیمسه بیلدیم صغر کورانی چیقدی انلرا ایلله مصره وارد ایدر انده سوال
 ایلدیم بنی عجمیلد بکر بوا سیمده قلعه ایشمدک دید بکر ایلدن حجاج و زوم

هر طرفه ن اندر بولوز هر طرفه ن برز سوال ايلدم بيلن اولنگه ممتبر قالدم
 نهايت ديدم كه بنم در ديمه در مان اولوز سه بنه مر عشا هدا اولوز ديو
 انك باينه كميخه چاره بوقدر همان انك باينه كتمك استدم بمن حاجي
 لريله نيمه كند فرانده دخی سوال ايتدم كيمسه بيلد انده بر زمان قالدم
 تا كم بيمند شهر وان شهر بنه كند ز قافله بولد انك له بر تمام را بكي بيل
 كند مر الحق شهر وان شهر بنه كند فرانده قلعمر كوهر نيكی صورد و بگا
 كولد يلر بز بوا سيمده قلعه اشتمك ديد يلكينه اول منادي ندا ايدرو
 در كريك التون و بر كوزل چار بيه بر ساعت ايش كورن و ارايسه كاسون
 ديوندا ايدرن ايتدم بوايشي كور و زميني الوب حواجه فرزندك باينه كورده
 بني طابندي بگا زياده عزت و اكرام قيلدي كجه اولد قده بر چار بيه قوينومه
 قويد بگر بوزي اير بگوز اما اعلا بي كورن ادناي نيلر شمع قنده شمس حاوري
 قنده بن نيمسه كور ششم بونكر هنج عينه كوزي ديو چار بيه بيلقيان ايتدم
 صباح اولد قده بني حمامه كوندردی بندخی بو شسته حجاميه واردمر كلدم
 طعام ايدكده بگا بيلك التون و بريدی بونكره انكره سوار اولوب اول كورمخ
 جوهره وارديق بيه براني بوغز لبوب صويد يلر بگا ايتد يلر كرايشك بودر
 بولشك قرينه كيروب يان هر تم واقعه كورز ايسك فالقوب حكايه ايت
 ديد يلر بندخی كيرمك مراد ايدنده التوني و انواي بونده قوی ديد يلر بگر
 اشكي كير قان اولسون بن ايتد فرم التوني و ما اقواي قورر عاليا سر بگا چله
 ايد بگسكز بني ليشن ايجنه قبونده ديد فر همان التوني و انواي الوب ليشن
 قرينه كيردمر افزني محكمه بگوب ايراضه كند يلر اول لشي فوشكر كورن قيايه
 چيقارد يلر هر طرفه ن يمكه بستلد يلر بردك اجلدي طشره چيقدرم

فوشكر فاجد بيل اشاعه بغداد خواجه فرزند طور ز ايد ز جواهر طاشكري انده
 چوقدر اشاعي ان ايتدم اي خواجه فرزند صبر ايله لشن فرنده كورد بكم
 روياني نفل ايدم بيم بعده جواهر طاشكر بن اتم كورد بكم رويان بود ز كرت
 سسكله مقده ما اورنراق ايدم سنده سبك التون ايله بارم بونك جواهرم
 وار بونك حسايي كوره لم اند نضكره جواهر اسسه ايتك هله اوغل بن
 فرزند اولي سنده كيمي سسه راست كلد فر بن اول جها نشاهيكه بركرد جي
 بني بوقباير لچوز نيك ايد بيك التومني ايدك وجواهر يوكلد وب كيدك ايد
 هم انصاف ايتك ايد ايدك بود فعه التون وجواهر بيمد حصه ي الورم
 ز براسن مقدم ايدك شمد بن الالم حصه ده برابر اوله مرس بونك يولني بكمز
 ايدم او كرنده مسكا محتاج دكلم ديكدم اول زمان بني بيلد بكواره كورد ي اصلا
 اليفات ايتدم فهان اول ايتد بكم برة كندم سبك در نور حمت ايله اشاعه ايتدم
 واروب مرغشاهه فاقوشند مرسني طابون اي اوغل صرفا كلك غالبا شمس
 فاجور دك بن ايتدم اي بابا بوفالو ايتد اول نكارم طور مد چيفد الدت
 ناكهان وحشي شكارم طور مدي ديوب مرغشاهك البني ابون اغلام و
 باشمه كلان سراجاي بيز نفل ايدم ايتد اوغل بن سكا ديمد مي كوملكي
 نائيدن ايرمه انلر بريد رانلره بيمور طاش طيامر بن ايتدم اي بابا در ديمه
 در مان يته سنده ناولور بوقسه عشق بني هلاك ايدم مرغشاه ايدز
 اوغلام اول وقتد نبروم مرغشاهه كلكري بوقدر و انلرك بر بني كيسه
 بكمز كيد يدي بن ايتدم شمسه بانوكيد ركن بك ايتد بني آاز سلك قلعه
 كوه نيكيني ارايوب بول ديك مرغشاهه ايتد قلعه كوه نيكين ايتدم
 اكن صبر ايله فوشلرم كلسون صوريم بلكه انلر بيلورد يد بيل ياشي كلك

کلدیده قوشکده صونکده باکمه انز بیلور قوشکده بکر سوال ایلدی بیلدی بیلر
 همان مرغشاهک البنی ابوب امان در دیمه چاره دیدیم بکا ایوب ایتد اوغلو
 یز اوچ قرنداشز کو چکلر نیز او ز تلجده مر و ارد در ادینه شهر سازد برتر ایلد قوشلری
 بیلدن چوقدر سنی بر قوشه بند بر و ب اول طرفه کوندره نیم اول دخی قوشلردن
 سوال ایلسون اکر یکن وار ایسه خبرین الور سون دیک بر نامه یا زوب خبرین
 یازدی و بزبوک قوشه بند بر و ب الی ایلو بولی کونده وار مشور از املر
 قرشو مزده بر او طاع کور و نند انکنه بر سیا ض قلعه کی بر شتی کوردم کورن
 طقون دجه شعله و بر اید بی کورن قوشه ایتد بونم طاعدر و اول کورین
 قلعه کدر اول ایتد اول کوه بیلد و اول کورینان خریان دیدار اول قبه
 شهر سازک مقامید روطاعک ز دنده مغربیان دیر لر عجایب بر طاعنه وارد
 اول یری و تر کمر کور و دلری کیمسه اکله مز لک کوده لوی سیاه یوز لری یا ض
 درای کی شعله و بر زاده یوزینه بکر مز همان بر طاعدن بر طاعنه اوچ لرد
 بیلدن غیری نسکه بزر سو بلیجیه قدر اول کوشیدن قبه یه وارد یق ایوب
 اداب ایله شهر بازه سلا و بر دیک و مرغشاهک نامه سن ایسه صوندم الو ب
 او قودی شوبله یاز مشیکه بنم برادر عزیز طرفه کوره کوندرد بیکر کیمسه بنم خورن
 اوغلو مند قلعه کوه کیمسی ارا یوب کوزا کور بیلور ایسک بر قوشه بند بر
 کوندره سن و یا خود قوشلردن بیلن وار ایسه کوندرا کرجه یوق ایسه بول
 قرنداشمه کوندره سن ممنون اولور و دیمش چون شهر ساز نامه نیک مفرومی
 اکلوب بکا ایتدی بن اول ایسده قلعه اشتمد و صبر ایله بو قیسه قوشلر
 کلور اولره سوال ایده لر بیلور وار ایسه سنی کوندره نیم دید قوشلر کلدی
 سوال ایلدی هیچ بیلن اولدی اولدخی بر نامه یازوب بکا و بر دی و بی بوک

بِيُوكَ قَوْشَهٗ يَنْبِئُ رُوبَ طَبِيرِ الْمُلُوكِ كَوْنُ ذِي الْبَيْتِ يُوَلِّي الْبَيْتَ كَوْنُ ذِي الْبَيْتِ
 طَبِيرِ الْمُلُوكِ اِبْرَشِدْ فَرَانَهٗ وَبِرْدِ اَوْ قِيُوبِ مَفْهُومِي كَلْدِي اَيْتِدْ اَوْ ظَلُومِ
 حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ مِ اِبْلَهٗ رُوْزْ كَارَهٗ بِنُوبِ دُنْيَايِ طُوْشِدِ قَاذَنْ قَاوَهٗ
 كَزِ مِشَمِ قَلْعَهٗ كُوْهَرِ نِكِسِي مِ كُوْرْدِ رُوْتَا اَيْشِدِ مِ قُوْشَكِرْ كَسُوْنِ اَنْلِرْدَنْ
 سُوْا اَيْدِهٖ مِ اَكْرِ سِلُوْرُوْرْسَهٗ سِنِي كُوْنْدَهٗ مِ مِ وَلَكِنْ سَكَا بُوْ قَلْعَهٗ سَكَا كِمِ
 كُوْنْدَرْدِي دِيكِي بِنْدِي شَمْسَهٗ نِكِ حِكَايَهٗ سِنِ مِّنْ اَوَّلِهٖ اِلَى اٰخِرِهٖ دِيْدِهٖ اَيْتِدْ
 غَالِبًا اَوَّلِ قَلْعَهٗ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَضَكَّرَهٗ بَيْنَا اَوْلَمَشْدِرْ كِي بِنِزَالِي
 بِنِزَالِي مَا اَطْرَافَهٗ حِكَايَهٗ اَيْدِنْ اَوْلَسَهٗ اَلْبَيْتَهٗ بِرِسِي سِلُوْرُوْرْدِيكِي بُوْ سُوْرُوْرْدِي
 كُوْ كَلِمِ تَسْلُوْ بُوْلَدِي مَا طَبِيرِ الْمُلُوكِ بِرِجَايَتِ صِفْتَهٗ بَاشِي قُوْشِ كِي كُوْدَهٗ اَيْتَا
 كُوْزَلَرِي بَلَايِنِ كُوْزَلَرِي نِهٖ بَكْرَزِدِ بِرِجُوْ كُوْبِ اُوْرُوْبِ اَلْبَيْتَهٗ جَوَاهِرْ ذِكْرِ اَيْدِرْ
 اَوَّلِ دِيَارَهٗ رَاسِ اَطْبِيرِ دِرْ كَزِ جَمْلَهٗ سِنِكِ بَاشَكِرِي قُوْشِ بَاشِي كِي كُوْزَلَرِي
 اَيْشَانِ كُوْزَلَرِي نِهٖ بَكْرَزِ اَيْسَانَلَرِي قُوْشِ كِي اَلدِي اَرْسَلَانِ نَجَهٗ سِنِهٖ بَكْرَزِ اَيْاقِ
 لَرِي اَنْ اِيَاغِي كِي وَرِي اَيْدَهٗ بُوْ كُرْ كَزِ اَيْدِي كَلَرِي اَنْتِ بَشُوْرُوْرْدِي اَوَّلَرِي اَدَمِ
 اَوْبَهٗ بَكْرَزِ قَشِي اَوَّلَرِهٖ بَا زِي طَاغَلَرِهٖ جُوْرُوْرُوْ بُوْ نَلِرْ كِ جَمْلَهٗ سِي طَبِيرِ
 الْمُلُوكِ مَرَبُوْمَلِدِ طَبِيرِ الْمُلُوكِ دِي بُوْ نَلِرْ كِ اَلْبَيْتَهٗ بِرْدِ مَرَاوْرُوْبِ نِشَانِ اَيْدِرْ
 جَمْلَهٗ سِي نَمَامِ اَوْلُوْبِ طَاغَلَرِهٗ كِي دِرْ سُوْا اَيْتِدِ مِ بُوْتِهٖ مَرُوْرْدِي كِرَا نَلِرْ كِ اَلْبَيْتَهٗ
 نِشَانِ اَيْدِرْ سِنِ اَنْدَنْ كِي دِرْ كُرْسَبِ نَدِرْ طَبِيرِ الْمُلُوكِ اَيْدِي بُوْمَهْرِي
 حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ مِ بَكَا وَرِ مِشْدِرْ بُوْ نَلِرْ كِهٖ اَنْلَرِي بَكَا مَسْحَرْ قِيْلَمِشْدِرْ
 بِيْلَهٗ زُوْرَهٗ بَكَا كَلُوْبِ بُوْ اَشُوْبِ مَهْرِ لُوْزَهْرْ قَنْغِيْسِي كَلْمَرِ اَيْسَهٗ بِاَمْرِ اَللّٰهِ
 تَعَالَى اَبُوْرَاوْلُوْرَا اَنْجُوْنِ هَرِ بِيْلِ بَكَا كَلُوْرُوْرُوْ بَا جِهَانَ شَاهِ حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ
 زَمَانِدَهٗ جِنِ وَدِ بُوْ وِ بَرِي وَجِنُوْا نَاتِ وَحُوْشِ طَبُوْرِي اَدَمِ اَرَا سِنْدَهٗ

مخلوط اولوزلردی برکیمسه برکیمسه تعدی وزیران ایدرلردی ایچنی اوزحام
 یق ایدرلردی بی ادم اوزدحاملیقدن فنا اولوب حضرت سلیمان علیه
 السلامه کلوب شکایت ایلدی که اولدخی هر جنسه بریر ویردی اندن برو
 اول تنبیه اوزره هر کس برنده اولوزلر بونلردخی بودیاری ویردی و بکا
 مسخی ایلدی و بودیاریک چوق قوشلرک و اوزدربلده برای بودیاری کلون
 بونده قشکرلر بیوب ایچوب بونده قشکرلر حضرت سلیمان علیه السلام
 مک روح شریفلرینه هدیه ایدرلر کیدرلر انلرک دخی کلمسی یقیندر
 صبرآبله قوشلرک کسون انلردن بوقلعه سوال ایده لر بیلکن وارایسه
 سنی اول دیاره کوندره ایم برزماندن صکره قوشلرکله سوال ایلدی
 بیلدی لک امانا ایچلریندن بمرغ ارخان نامنده بربوک قوش چون کتسامن
 اید اگاخنی سوال اولند قده ایتدی بوندن اوتیر بربیل کید بجه بر دیار وار
 ادینه اعراق دیرلر شاه ذوالاعراق ایدند بک چوق بر واردر رحمر
 اقلیمی وزجر اقلیمی و تر یا قین و زقره اقلیماری و حتی ائده بر طاع واردر
 ادینه کور الماش دیرلر ائده اوق صفا لیلی سیاهلر کیمیش بر دان و اورد
 یغوس در حضرت نوح علیه السلام دورندن قالمشدر اول اقلیمه انی حضرت
 نوح خلیفه قومشدر انک اقلیمینک قوشلری بک چوق بربوک در و سائر
 حیواناتی چوقدر درت ای انک باننده اولوزلر اکر بوقلعه بیلورلر ایسه
 اول بیلور قوشلریندن خبر اولوزلر زیرا انک قوشلری چوق برلر بیلورلر
 کند و دیارندن ماعدا الخراقلیماری گزاران ایدر انلر بیلر سه دخی کیمسه
 بیلر بن طبرالملوک بیلورلر ای قوش ابله یغوسه کوندردید اولدخی
 بکا ایچوب بر قوش ابله بی یغوسه کوندردی برسته لک بولی اون ایکی

كونه الدق واروب يعوسه ابرشيدك طبر الملوك نامه سن البيه
 ويزدك مفره ميني بيلد كده ايتدي اي اوغل بويجه بيل عمر سورد بوا سنده
 قلعه اشتمده هتون اشتمده ديوجوان ويزدي حضرت سلیمان آندن برو
 بود ياره كيمسه نيك كلكي بوقد زسنك تقد بر كده وارا ميش بوير كورك
 ايمد الله كرميد و صبرايله قوشلر كلسون انكردن سوال ايده هم اشتماء الله
 تعلل خبرين الوب سني كوند ره يم الم حكيمه ديدي بندي صبرايلد م قيش
 ايلري اولدي لينه بر بولك عصا الوب بر عظيم صحرانك اورتر برينه ديدي
 حيوانات كلكه بشلدي جمله سني تمام اولد قده عصا الي الديلر بر طرفه
 قوشلر بر طرفه زيانسز حيواناتلر و بر طرفه بر يحي حيوانات طرفه فان
 دوكر لر قالي بولر وارذ رها لر طرفه سوده و كر لر سودي اچر كر بولر بوند
 قشلا بوب تمام اولد قده اول عصاي يعوس مرغ جيقاروب كوند انكردن
 حضرت نوح عم روحنه فايحه دعا ايدوب كيد و كر اما بوضرا ده يمكده يعوس
 مرغ يحي الوب برده بورز حيوانات اچيمه يحي كوزدي قلعه كوهر نكيني بيلن
 بولمك اندن قوشلر طرفه واروب سوال ايتك انكردن يحي بيلن بولمدي
 يعوس ايتك كل ملوك مرغانه واره لير ديدي يحي الوب ايلر و بيره كوزدي آند
 چوق قوشلر وارا اچلرينه كيردك بر سياه قوشن بولمكي قيل قدر بكا ايتدي
 بولر بون عدد قوشلر هر بر بريك قوشلر بريك ملكيد ريك عمر سورد
 بولر كيم بيلزسه كيمسه بيلزسه بولر بولر بولر ديار كز مشلر د ر بيلر ديار نه
 بعضي كريك مملكتلري يقيند رانندن سوال ايده لم ان شاء الله خبرين الورز
 الم حكيمه ديوب واردي اول قوشلر دن سوال ايتدي اچلر نندن بر يسي ايتدي
 اول قلعه كوزمد اما ادين ايشتمده بوندك القما ايلق بول كيد بويجه بر اقليم

وازادينه راس الحية ديزلر انك خلقك باشي سيلان باشي كيد رو كوده سي
 ايتاندرانلدا اوت برطاع وارد ريلور دن اول طاعني خلق اوت كجزر كوئندز
 اولنجده اول بلور طاعنه كوشن طشور كسه يقين وار مر اول چكده كد نضكره
 بر عظيم صحر اوارد رانك اور ناسنده بر قيا وارد راطرافي ايكي ميناره قدر
 يو كسكدر ويزه يوا مر اول قيا نك اور تر برنده ايد بنجر بر باجر وار ايد انا مر
 ايگري اول يواده طوغر مش ايد تا م امله انا مر يي انده بسكر ايد ي بر كون
 وارد بئر نفقه كور مكه كد بئر ايكي كون اولدي كمد ي بديكون اولدي
 كمد ي ولعاصل سكر بئي كون كد بئر ايتدك سر نزده قالد بئر اجنر
 هلاك اولدق هيد بئر كرامى قور ووراز قالد بئر بئيم قالد بئر بئيم كوه قور
 ديارينه كندك بر بئر يي شكار ايدوب قلعه كوهر نكينه كور د بئر بوغاز ليه
 جقاري وقت يلو ارون سايتدك ايكي دانه يا وور وورمز وار اخلقندن هلاك اولور
 لر يا وور وور بمره مرحمت ايدك ديدك بريا وچ كون حبس ايتد بئر صكره ازاد
 ايتد بئر سزه كلك ايشته بو قلعه انا مدن بو قدر ايشتم اول بئر اكل خوفن
 دن و طينري برك ايلدك ديجه بن يغموسه بيلواروب ايتدم بو قوشه سويلم
 بئي اول يوالرمي اولد بئي بريا ايلقسون انلر دخي بكا اجيوب اول قوشن بجا رتر
 سينه الوب اوچده التي ايلق بوي التي كونده الوب راس الحية ديارينه كلك
 واقعه قوشن ارقاسنده كوز مر اول ديارك خلق انسان كچي ما باشلر سيلان
 باشنه كوز ااختا مر اول بلور طاعنه وارد قانده برا ز راحه اول طاعني
 كچه كلك زير كوئندز چكدر كوشن ادمي وحيواني يقار ايمش اندن اوت ايكي
 ايلق بول ايمش ايكي كونده واروب اول قيا نك اوزرينه ايتدك كوردمكه بر
 اهدك صحر اامادومان و توز واز اور تا لفي المش اول قوشدن سوال ايتدم

بونر غوغا در اول قوشا بندے بو صحراده کویک رشکار لری وارد رطوب
 طاعه کیدر کز شمدی و قنیدر کونک لری قوغوب سکرد بیلردیدی
 بن اولقد زبلوارده که بنی اناک کلدیکی بوله کتور اول ایتد بیلردن قور
 قار بنی طوبنا اولر بن ایتد قورمه اگر سنی طوناز ترا ایسه بنی بیلک الوت
 کوز لر بن سنی شاه لر ندن رجا ایدر سنی قود بیر رفصکره بکا مرتحت
 ایکی کون دخی کوزدی بو طاع اعینه ایتدی و ایتد بو طاعه کوه قلز
 دیر لرا و ته طرفی بیلردی ایدر بندخی اوت کتد و وار سندی کیت
 دیدی اول قوشا دوت کندی اول طاعه بیک دور لوزحت ایله چقد
 اوتنه طرفنده برایشلیق وارانندن اشاعه اینکه بشلاد فر بن بو طاعی
 اینکده اولایم بیز کله یوشمشه بانو نیک حکا یتنه
 حکا یوشمشه بانو

وقتا که شمشه بانو یانمندن قاجو با تا سینک یانته واردی باشند
 کچن احوالی نقل ایدوب دیر کز شمدی جهان شاهک نکاحلوسیم اما یانمده یانما
 درامید ایدر قیکه بنی آریو بو اقله کله دیواناسی شهلایس بیلر کز جمله ستر
 اصما زلدیکه اطرافده بنی ادره بیلر بر مخلوق وارد زهر قنغیر بونور ایسه کز
 بکا کوزک و اسمی جهان شاه دره یوتنبه ایتد انلردخی کوز ک لری بنده
 کزوب ارار لری ایدی یکی بری قلز طرفنده کز کون بندخی طاعدن اشاعی
 اینکون راست کلد بیلر بر مخلوق سن و ادک ندر د بیلر بندخی ایتد ادر
 جهان شاه دره بید لر بیده سخی زاردق کل سخی شاهزده کتوره کوزد بیلر
 بندخی بک آبا و نوز اما بو کور بن شون ندر ایتد بیلر قلعه کوه رنگینک
 شعله سیدر بوندن اورا اویج ایلوق بولد رود رن اطرافنه اوچر ایلوق

بوله ضيا سي اور رد كيوب بني زقرسته الذي ابي ياخوذ اوخ دقيقه بجدت
 بني قاعه كوني كينك ياتند و نريه ايند يرد ي بري واروب بني شهلاش شاهه
 حذر يرد ي در حال برقان فلترانه اتواب كتوروب بكا كيد يرد بليرو بجه
 بريك و بري بطوان كوزد بليرو بني بند يروپ قلعه كوهر نيكنه كوزد يار
 بر عجايب قلعه ديكر كوزد بصفه ماشور يردن قلعه نيك بنا سني سوال
 ايند ما ايند بليرو قل يا قوتد ندر و سيد بدسيوز بري وارد روهر بجه يار
 دانر انجوها ردي هم انجونيك او مسند و بر شجاع نامند برزكوشك
 وارد روهر و مسند ز اطراف التون بجه و موش ز مجنرايله قيدا ايند ندر
 بر كجه اولجه بريك اليك ضيا سيله كوزد انجوني قلعه كوهر نيكنه ديزل
 بوضعت اليه قلعه دن ايجو سير كيد و واروب اذ اليه شاهله بولشدم
 مر حبا او غلوم ديوب قوشو سينا انور تدي طعامر كلوب يدك و مسكر
 شربلرا ايند بعله ايند بواقليه بجه كلك ديوسوال ايند بدخي سر كد شيمي
 تقصير احكامه ايند شاه افزين او غلوم حقيقنا او امين سين ديد ي بر ايند
 بوقلعه كيدن صورده ايسه بيلمك بوقسه بوقلعه سليمان عليه السلام
 دن صكره مي بنا اولدي زيرا طير اللوله دخي بيلدي شاه ايند صكره بنا
 اولدي زيرا حضرت سليمان دم هر جوا نانه بر مكان تخصص ايند بزه دخي
 بود ياردي ويردي همدخي بوارا بيه كوه قاق يقيند رد بولره وارد زها كره بري
 سدا ايندي بريك بجه بول و بر مرز دايما ايند انله ايكه جنك ايند كدر بولايه
 كلك برك اجلا ديمز بوقلعه دن بولره و بريكه يا ايند مسند او غلوم سوال ايند
 اقله مرين خلقي بول ياره كلتر لوكه كوزون بيله كوزد و بر بريك اولد اقليمه
 كيم بولوكه ايند دن سوال ايند بيله نزلنا صحره طرفندن بكا ابي كلدي

بئى الوىب شاهك انبىله رمكورد بىر بيشل زبرجد دن تحت قورمش اوزر بىله
 چيقوب اوزر قورده كوزه مكه شمسه با نوز روز قوره عرق اولمش ايجر وكرد
 ايشيدى كوز قوروي زده سن عمر قورقد زبولنه صرف ايتد قرا ك جانا نم سنى
 بى بولستىم ديوب با بيلوب دوششم بوزمه كل صوبى سر بيشل كوزمى اچدم
 باشمى شمسه نك دىرى اوستنده بولد قرا ايتد بيت : تحت بىر بلادرىم
 گرفتار اوليان بيلم : جفا بى چكمن عاشق صفا نك قدر بى بيلم : كلستا
 كلرى عجه اولجه بىل خزانى وار : زبستان كوزمىن بىل بهار ك قدر بى بيلم
 بعد شاه بىر بىل بىل جمع ايدوب دوكون تدارك كوز بىل قورق كون قورق
 كجه دوكون ايدوب تمام اولد قورقاف بى كودك قورسندن ايجر قور بىل
 بيت : قوركدن ايجر چونك ايتد بىل : صا بىك كلكه لوعان صا اديلر :
 صجر ايو ب هوا بىر بولد قور بىست : اورد قور الما بى عقيقه درست : اولد
 عقيقه دن قور قور كدى رشاش نك الار نك اولد دوشك ايله قراش : اول كجه
 دوشك ايجده ايجم : حاصل اولدى مقصود مراد من : روق صفا ايله بىر اهل
 سرور : بگا شمسه نك بوز كى جوب بواحوالى با با سته سوبلر با با سى اى اوغل
 اى جى كوزم عمر بىك لوزمان برا وغلوا اوله اولد خى اليند چيقوب كيد و بىر
 طرف دن دشمن غلبه ايدى انك حالى عجه اولور اى قورقلا ز اولد بىك سى اوز بىر
 كوند ريم شىلاش شاه همان تدارك كوروب بىر بجه جها زمان ايله بىر التون
 تحت اوزر بىنه اوتور يد بىر اول تختى عفر بىلر الوىب اتامه نامه با زوب شمسى
 وردى بوز صندق جها ز جواهر و بىك جارىه شمسى بىك جواهر طا قلو
 قول بكا و بوب طقسا ن بىك بىر و اون بىك ديو و عفر بىلر ايله كايه كوند
 بىر كجه مر عشا هه مسافر اولد قى اير تى كون قورقون كايىل شهر بىنه كلك

حکایت کنگال هند

شاه مران جامسایه ایدر ای جلیسای جهان شاه بونجه بری وعذر نیند ایلله
 و بوقدر عسکر کلد بکنی بلیغیایه حکایت ایدونه بزکریا بلیغیا کابلدن گزینیکر
 کتدیگور زمان اناور کنگال هند بی بوزروب کابلله کلوزلر ارادن دون سینه
 کنگال هند عساکر فراوان ایلله بر دخی کلوب نامیک اوزرینه علیله ایدر
 اناامیک عین زرنایمده بزوزیری وار ایدی جهان برهلوانی اید اول جنکده
 گند کور اتوب ای طونار تر کنگال ای حبس ایدر اناامیک سرهنگ عینار نامنده
 برهتر بازی وار ایدی ای کنگالک حبسیندن چالوب یا نامه کتور و وعین
 زریک چالید یغ کنگال در ز کنگال بر غضب عسکر بی طونلر هجوم ایدر و اناامیک
 عسکری طاق کتوره میوب فراره بوز طونلر کابلله کلوزلر کنگال کلوب
 شهر می خاصره ایدر اناامیک عسکری شهر دیجه ایدر و عین روز
 عسکر جمیلله طشره چیقار جنک ایدرینه کنگال طرفی غالب کلوز عین زری
 طونلر د خیره دن نقلت چکون اناور وزیر لری له مشاوره ایدوب صباح
 اولجه طشره چیقار مشاوره ایده لم الله یا بزه ویر برنا انلره بوز جمعی
 چککدن ایسه اولک تکدره بوب صباح طشره چیقوب جنک ایدر گز
 کنگال غالب اولوب عسکری بوزروب طایغ برلر اناور دخی قاجوق قیدنده
 ایکن دخی ای سورجوب طونر جقلری رفق بری عسکری ایلله کابلله ایرشد
 بو حالی کوزدم بر بیره و عفر نبره کنگالک عسکر بی ورک دیوا امر ایلله
 هان انلر کنگالک عسکرینه هجوم ایدوب برف هند کسیدلر و اوزرینک
 هند اسیر ایدوب کنگال دخی تسوب بکا کتوردی اناور بواحوالی کوزروب
 شاد و حر اولدی هان سجد شکر ایلیوب خالقده حمد ایددی بو طاق ایلله

شهره کبر و بختنامه او تورد مردیوان ایلبوب کیغال شوی کتورد فرایمان
 عرض ایلد فرایمانه کلوب مسلمان اولدی قلان عسکری دخی مسلمان
 اولوب کیغال هند کی ولایتنه کوندردم بو حال اوزره برسنه کچد مسلمان
 شاه بزه بریلر ایله هدیه و بز دخی اگا کوندردک برسنه د نصکره سه لاس
 شاه بزی دعوت ایلدی بونجه بیک بریلر ایله قلعه کوهر کینه واردق بزما
 دخی آند قالدق آندن کابله کلدک بجه کوه شمشه آنا سی زیارت ایتک ایچون
 قلعه کوهر کینه کیدر کلوزدک بز کون سنه آنا سنه کیدر کن بورایه ایتدک
 چادر لری قوروب برار طعانه ایلدک بزه صوبه کیرمک اقتضا ایلدی واروب
 شو کورین صوبه کیرد فرینه چادره کلد فر صکره شمشه صوبیک کارینه واروب
 اذ اجاء الفصائحی البصر فوا سبجه شمشه صوبه وار بجه ارقدن بر قور
 بکله شمشه قبا ز کور ر مکه شمشه دن وای مدد صداسی دیدم عجبانه
 اولدی همان چکد فر قلی کیدوب کورد مکه قورت شمشه طومش قلی
 ایله اورد فر قوردی کسد فر شمشه یه باقد مکه اولمش یا تورد بکره اه ایلدوب
 دو شمش بریلر صدای ایتیدوب کلوب کورد ر ک شمشه اولمش و بن بالمش
 بر قاج بری واروب شه لاس شاهه خبر ایدر اولدخی کلوب بزی بو حالده
 کوروب ایچون باغلو کوزمراجوب شه لاس شاهه یاننده اغلر کورد فر ایتدیم
 بونه خالد زباشم کلدی ایتدی و علوه حکم الله حکم الله کدر اچلی بو یورد
 ایمن قضایه راضی اولمالی دیوب شمشه بیقایوب بو مراره قودق و بو فرام
 یاننده نیم ایچون حاضر لیتم نر زمان اولور سم بریلر نی بو مراره قور لوز
 شمشه نک یاننده یاتم اشو بنای بریلر یابدردم اول قدر بوندک بکرم
 و ما کولاتم و مشرو بایم شه لاس شاه کوند ریر و بعض کوه کندی کلوب

بني وقير بني زيارت ايدون كيدري بليقيا اشته سرگذشتي سكا حكايه اينده
 چن جهان شاه حكايه سن شاه مران جامسابه سويلدي جامساب ايندي
 شاه رها وقت اولدي كير بن قولني برينه كوندره سن شاه مران ايندي
 يا جامساب بر سينگله عهد ايلدك بليقيا نك حكايه سن تمام ايله لم اولك
 وقت سني برينه كوندره يم وعده من بليقيا نك حكايه سينده در بليقيا
 جهان شاه يانندن مضره نجه كذبكي اشته منيك جامساب ايندي
 بوزك شاه دكلبه فر و بوغريب كو كيمي نكله اكله لم ديددي

بليقيا نك مضره كذبكي

اي جامساب بليقيا جهان شاهك احوالنه مطلع اولدوقده فالقوب ايندي
 اي جهان شاه يد بكوند زبوند مسافر اولمشم سن بوندن بريكالتر سن
 بكاربع مسكونه چيقاز يولي كو سترين كيدريم ديدك جهان شاه بليقيا به
 يولي كو سترين روان اولدي بر زمان بوزر بيشل دكزه اوغلاز اولك
 اغاجك صونيدن اياغنه سور يول اولد كرى چوب بر يوك اطه به چيقاز شوبله
 كيم اغاجلري وافر صولري فراوان دور لود ورنو فوشلر كونا كونا صدا لرله
 ترتم ايدر كيم ايشيد نلر خاموش اولور لر اول بجه نك اورته بيرنده
 كوزر كيم بر مفتح جمنان اورقا سينده بر عظيم اغاج واردا لر اي اطراف
 اينر و هر بير اي بر يوك كيم قدر اطلر رنكنده كونا كون كورنلر اتر نور
 و اول اغاج التي دور لونغي نلر ايله ملودر لدر تندن دماغلر معطر اولور
 و شيشه لوكونا كون شربلر ايله طلو بليقيا اول نيمتكدن و اول شربلر
 اچوب راحت اولدي و اول اغاجك سايه سينده انورر عجبيا بولر كيمدر
 ديونفكر ايدر كن لا اله الا الله محمد رسول الله ديوصدا كلور بيشده

بَرَدَه كُورُزِكِرِ اَوْلَا غَا جَدَه بِرَبُوكِ قُوشِ اُورُزُدُ وُورُودُ وُورُو نَفْسِ اَيْلَه مَقَشِ
 وُورُزِ بَا شِي اَلتُونُ بُوْرُزِي يَاقُوتِ قَفَاسِي لَعْلَدَن بُوْسُوْمَر جَانَدَن قَنَادَلِي
 اِنْجُودَن تُوْبِي اَطْلَسَدَن اِيَا قَلَرِي كُشَدَن بَلْقِيَا اَكَا سَلَامُ وُورُودِي اَوْلَدِ حِي
 سَلَامِن اَلدِي بَلْقِيَا اَيْتِكِ اِي كُوجِكِ قُوشِ بُوْرُزِكِرِ كُورُوسِن نَه قُوشِكِ
 بَكَا خَبَرُ وُورُ قُوشِ وُورُزِكِرِ بُوْرُ خَصِرِ عَلِيَه اَلسَلَامِيكِ تَكْبِه سِي دَرِ بِنَدِ حِي
 تَكْبِه نِشِي مِ اِي بِي اَدَمِ بُوْدُ بِلَدَه بِنَمِ اُوْمَه سَبَبِ اَوْلِ اَنَا كَرِ حَضِرَتِ اَدَمِ
 بَلْقِيَا اَيْدِي اِي قُوشِ دُرُ لُوْرِي نِي اَيْلَه مَزِيْنِ بُوْنِيْلَه بِرُخُوشِ مَقَامَدَه اَوْلُورُ
 سِيْنِ بُوْنِيْلَه زَارِيْلِي اَوْلُورُ قُوشِ اَيْدِي رَا اِي اَدَمِ اُوْغَلَانِي بِنِ جَنَّتِ قُوشِكِ
 نَدَه بِنَمِ اَكْرِ جَنَّتِي كِي كُورُزِكِرِ بُوْرُزِكِرِ اَلتَدِرِ وَاَوْلِ اَوْلَا اَنَا كَرِ اَيْلَه جَنَّتَه
 اَيْدِي اَسْمَه طَاوُسِ دِرُ لُوْرِ جَنَّتَه اَيْكِنِ بُوْنَدَن مَزِيْنِ اَيْدِي بِرُوقِ جَنَّتَه
 قِيُوْسِنَدَن جِيْقِدِ مَسِيرَانِ اَيْدِرِ كِنِ كُورُزِكِرِ مَرِكِسَه كَلُوبِ بَكَا اَيْدِي اِي
 طَاوُسِ نَه كُورُزِكِرِ قُوشِكِ حِيْفِكِه اَوْلُورُ طَبْرَاقِ اَوْلُورُ سِيْنِ بِنِ اَيْتَدِمِ
 اَوْلَمَكِ نَدِرِ اَوْلِ اَيْتَدِمِ جِسْمِكِ جَانِيْلَه بَرَا بَرُطُورُ رُجَانِ جِيْقِيْجَه بُوْجِسْمِكِ
 طَبْرَاقِ اَوْلُورُ بِنِ اَيْتَدِمِ مَرَسِنِ كِيْمِسِنِ كِي بُوْنِيْلَه مُلَايِمِ سُوْبِلِرِ سِيْنِ اَيْتَدِمِ بِنِ
 وُورُشْتَمِ وُورُ مَقَامِ عَرَشِ اَعَالَدِرِ كَرِي سُوْنُلُرْدِ بِنِمِ كَلَدِ مَكِي تَفْرِيْحِ اَيْدِي مَبِي جَنَّتَه
 بِنَدَه اُوْجِ كَلِمَه وَاْرُ دَرِكِرِ سَكَا تَقْلِيْمِ اَيْدَه بِنِمِ اَنَلَرِي سُوْبِلِيْجَه اَوْلُورُ سِيْنِ
 وُورُوجَه مَرَسِنِ وُورُ خَسْتَه اَوْلُورُ سِيْنِ بِنِ اَيْتَدِمِ مَبُوْ اَيْشِ بِنِمِ اَلْمَدَنِ كَلَمَرِ
 مَكْرِ بُوْ اَيْلِسِنِ اَيْشِ بِلَدِمِ وَاْرُ وُورِ جَنَّتَه بِلَانَه سُوْبِلَدِمِ اَوْلِ بِلَانِ دَوَه
 صُوْرُتِي وَاْيَا غِي دَوَه اِيَا غِي كِي حَضِرَتِ اَدَمِ دِنِ اَيْكِي بِيكِ سَنَه اَوَّلِ خَلْقِ اَوْلُورُ نَفْسِ
 اَيْدِي وَا كَا فُورُ وُجُوْ اَهْرِ اَيْلَه يَارِ لِي شُدِرِ اِي حَقِ تَعَالِي جَنَّتَه خَرِيْبَه دَا سَرِ
 قِيَا مِشَدِ وُورُ حَضِرَتِ حُوْ اَنْكِ مُصَاحِبِي اَيْدِي بِلَانِكِ صُحْبَتِي حَضِرَتِ حُوْ اَيْبِه

خوش کوزدی جنتک جمله بر لیک و آخواللربن حضرت حوایم کوستر میشد
 اول بوسری نیسید بجه اولدخی طشر در چیقوب ایلیسی کوزر بواحوالی سزال
 ایدر اکادخی اولبه دیر اولدخی ایلیس اولد یغن بیلان جنتده قالمیه
 عیلاج ندر بیاور مسیک اول ایدر بنده اوج کلمه وارانی هر کیم دیسه جنتده
 ایدی قانور اگر بوق رضوان لومیه دن اول جنته قویرسن اوج کلمه بی
 سکا اوکره دیم اما رضوان طومسون اول کلمه لری سکا اوکره نکر رضی اولز
 بیلان ایدر سنی بجه کوره بیکه کیمسه طومسون ایلیس ایدر اغزین اوج
 بن کوجک اولوب اغزینه کیردیدی سن جنته کیرین صکره اول کلمه لری
 سکا اوکره دوردیدی بیلان اغزین اچوب ایلیس اغزینه کیردی بیلانک اغزینه
 دو کوردی حالا اغزنده کی دهر ایلیس تو کور کیدر بیلان وارون جنته
 کیردی اغزمدن چوق دید جنته کیردک ایلیس ایدر تجله اینه صبر ایله چونک
 بنی جنته کوزدک بوا یلی بکا ایلدک اکا بدل بندخی سکا ایلک ایدیم
 سن حوانک مصاحبیک بیلور روتی انک یانته کوزانک بیلدی بکی برشی
 وار اوکره دیم اما سنک اغز کده سولیه بیکم سنی سولیر ظن ایستون
 اول ایلیکی سنندن بیه تا کیم بندخی ایلیکه بدل ایتمش اوله و اوج کلمه بی
 دخی سکا اوکرده ایم بیلان وارون حضرت حوای تنها بولدی ایلیس بیلانک
 اغزندن ایتدی باحواین جنت ایچنده سنی دوست بیلور موسن دخی بی
 صادق دوست بیلور سین فقط نواروز سکا کوشتر در و آخواللربن
 سولیم اما بیلدی بکک وارد زانیده بیلدیره ایم حوا بوسوزی بیلان
 سولیر ظن اید و بیایدی بیلدی بیکم وارد سولیه بیه ایم اول ایددی حق
 تعالی سزی بولدی ایغا جندن منع ایلدی بیکم مرادی سزی جنتدن چیقا مقدر

سَرَدَن اَوْ جِيوزِيك بِيْل اَوْل بَرَادَه خَلَق اِيْدُو ب جَنَّتَه قَوْمَسْدَر وَا رُو ب اَوْل
اَدَه بَعْدَا ي سِيُو ب جَنَّتَه بَا قِي قَالِمَسْدَر كِي حَالَا اَوْل اَدَه اَعَا جِ التَّيْتَه فَالْمَسْتَقِي
دُو رُو وَعِشْرَت اِيْدَر وَا رَا نِي كُو رُو وَا حَوَا لِي صُو رُو بُو نْدَه قَالَمَغَه سَبَب نَدَر
دِيُو سُو اَل اِيْلَه اَوْل سَكَا سُو بِلَرَا نِي عَلِي اَسْلَه كِرَا نِي كِي اَوْل كِه سِيُو بُو نْدَه
اَبْدِي قَالَه سِيُو دِي دِي اَوْل قَوْتَه دَك حَضْرَت حَوَا اَوْل اَعَا جِه وَا رَد بِي نُو فِ
اِيْدَه زِي رَا وَا لَاقْر بَا هَذِه الشَّجْرَه خَطَاب عِرَّة اَوْل مَسْدَر بَعْف اَوْل اَعَا جِه بَقِي
وَا رَمِيك كِي ظَلَمِي نَدَن اَوْل نُو رَسِي دِي وَا مَرَا اَوْل مَسْدَر جُو ن حَوَا يه اَبَلِي سِي بِلَا نِي
اَعْرِي نَدَن سُو بِلَدِي حَوَا اَوْل اَعَا جِ دِي بِي نِه طُو غَرِي كِي دَر اَبَلِي سِي بِلَا نِي اَعْرِي نَدَن
جِي قُو ب صُو رَتِي نِه كِي رُو ب اَوْل اَعَا جِك التَّيْتَه اَنُو رَدِي حَوَا اِي نِي تَر كِي نِي سَك
اَصْلَك نَدَر بَكَا سُو بِلَه وِي حَه زَمَانَد نَبَرُو بُو نْدَه سِيُو دِي اَوْل اِي نِي تَر كِي
قَوْلَرِي نَدَن رَقُو لَر اَوْ جِيوزِيك بِيْل حَالَمَر بِي بَرَا نَدِي بُو جَت اَبِي نَد دَقِيُو ب
بُو اَعَا جِك مِيُو ه سِي نَدَن مِيَه دِي وَا مَرَا اِي نَدِي دَخِي مِيَه دِي فَر شَتَرَه اَمَرَا اِي نِي
بَكَا سَجْدَه اِيْلَه يَلِر رُو قَت رِي فَر شَتَه كَلُو ر بَكَا اِي نَد اَكْر جَنَّتَه قَالَمُو اَبْدِي
اَسْتَرَسَك بَعْدَا ي صِيُو ه سِي نَدَن نِي كِه اَبْدِي قَالَه سِيُو بَرَا اِي نَد وَا خَلَمَر بَكَا يه
دِي وَا مَرَا اِي نِي دِي بِي كُو وَقِي تَه بَلَك حَالَمَر بَكَا عَضَب اِي نَد اَوْل اِي نِي دِي يُو قَا لِي
يَمَك عَضَب دَكَلَر رَحْمَتِي رَسَن يَدِي دِي بِي نَدِي سُو بِي نِه اِي نَا نَد وَا خَلَمَر
طَر قِي نَدَن هِي ج بَر عِيَاب كَلَمَك مَكْر اَوْل فَر شَتِيك سُو رِي وَا قِع اِي مَسْجِد بَكَا بُو
اِي لَكِي اِي دُو ب بُو نْدَه اَبْدِي قَالَمِي اَوْل دَه مَسْدَر اَوْ جِيوزِيك بِيْل دَر كِي بُو نْدَه رِي
حَضْرَت حَوَا بُو كَا اِي نَدِي وَا رَدِي اَوْل بَعْدَا ي اَعَا جِي نَدَن يَدِي كُو رُو بِي كِي بَر شُو
اَوْل مَدِي وَا رُو ب حَضْرَت اَدَه عَلَيْهِ السَّلَام بُو اَحْوَالِي اِفَادَه اِيْلَه بِي كُو اَوْل دِي بَر شُو
بِي مَلَه اَبْدِي قَالَه حَضْرَت دَمَه سُو بِلَر وَا رَدِي اَوْل اَعَا جِك مِيُو ه سِي نَدَن يَدِي بَر شُو

اولدم کل قرالم اول غاجدن بيه و حوا اول وقت ادمك عقلم الويا اول غلجه
كند بيلر حضرت ادم دم دخی بو احوالی کور بجهك سوال ایلدی حوا بیدیدی کی
دینت سوز مذمه صاد قرد یو بلان بو بمن ایلدی تقدیرده برینی بولسه
گر که حضرت ادم مینه اینا نوب اول بغداددن ایکی دان بیدیدی کی باشندن
ناجی و آرتا سندن حله سی کتدی ادی توبه قیوسندن سر ندیب طایغه ایندی
دیگر و حوا ای جدره ایندی دیگر ایلسی نعت قیوسندن اشاعه ایدیلر اوییه
دوشدی بیلانی دو صورتند بیلان صورتیه قیون خشم قیوسندن
اصفهان ایدیلر دخی ایلسیک سوز بی بیلان سو بیلدی بکر ایچون غضب قیو
سندن چقاروب شماله ایدیلر شیدا بونده تکمه نشینم بتم بونده جندن
دور اولمه سبب اولوانا کوزد بلیقا ایدرای طاوس بی برمه کوزمک بر چاره
واری طاوس ایدرا اول بتم المدن کلمه صبر ایلدی خضر دم کلسون طاوس ایدر
اشته خضر کدی بلیقا خضرک الین ابوب یلوا بیزو باشنه احوالی خضره
نقل ایدر خضر دم ایدر یا بلیقا مصر ایلک بورانک آراسی بر بلیق بولد زین
کندی رانیله بر امیر طو تا م ناکر خالقم بوز مسجه حقه مناجان ایلک اگر
امیراهی اولوز سه بر خطه ده سنی مصره کوزد بلیقا آل قالدیروب دعا
و نیاز ایندی اولوقت خضر دم ایندی یا بلیقا الیمه یا بلیق دیر بلیقا نیک الین
خضر دم ایدی بوز کوزین دیک ایچنه همان کتد و سنی سر ایده بولد و ادرین
خانلانیله کوریشون شاد و حرر اولوز لر بلیقا نیک بو نجه دیا ز مخلوقات
کوزدیکی همان دنیا نیک بر جزیره بریدر شاه مران بلیقا نیک حکایه سن تمام
ایلدکده جام سبب ایندی بارک الله شاه سزک بوقدر عقلم کرد و زهیکره و
فکر بکره صدهزاران افرینا الله تعالی عقلم کرد بر ابر سزه جوق عمر و بر سوز

بنم شاه بلیقا واروب آهل عیالیله کوریشوب شاد و حرم اولدی بی کی وعدہ
 کر مکد ن صداقتله بو قول کر بی بی عیالینه کوندر سکر و بونجه دعامة مظهر
 اولسکر اولنری دیدکده شاه مران ایندی ای جامساب بن وعدہ هر طور
 سنی بریکه کونده ریم لکن سندی وعدیکده وفا ایوب بو قوشجه جائمه
 قمن مسیک وارد یغن وقتده حنامه کرمیه سک جامساب دخی عهد
 ایلدی بی صاع اولدجه حنامه کرمیم دیدک و پیمان ایلدکده جامساب بر خطی
 جواهر و یروب بر اوردر هله قرمان ایلدیک بوئی اول بال قیوسندن طشره
 چقار اولد زده ادر هادی جامسابی ارقه سنه الوب اول قیونک اغزیه چقار
 کند وقتا که جامساب کتدر بی قیواغزیده بولوب آخسام غازی قیونک
 اغزیده ویتسوقتی خان سنه کدی والده سیکله و عور تیله کوریشوب
 شاد و حرم اولدی و احوالی سوال ایدر که جامساب ایدر عینلویم دیریم
 دیر ایدر کون ایندی ای والده بن کیده لی قاج سنه اولدی والده سی ایدر ای
 اوغلو سن کیده لی بدی سنه اولدی جامساب ایندی ای انا بیتم شول
 انسا اینسیر رفیقلم صاغمیدر و شیدنه ایشرا ایدر زدیو سوال ایندی کده
 والده سی ایندی اوغل اولزمان کلوب ایندی بلر کیم اوغلو کی قبلا نکریدی شید
 اولوب زک انکر دیریدیک و بزه جوق عطیه کر هر دفعه بری کور دیکجه اجه
 و ذخیره و بر لر جامساب ایندی وار بری بکا کتور والده سی ایندی ای ارغل
 انکر شید منعم بزرگان کور دیر بوار ایم کلیم لر صباح سن وارا نکرله خان لر دده
 و دکان لر دده کور ش جامساب ایندی سن وارسوبله که آخسام اوغلو
 جامساب کدی سنی اسردیوب سوبله انکر کور دیر بریکه اری یقین
 ایدی واروب والده سی ایندی اوغلو جامساب بو آخسام کدی سنی

استردید همان ای استید بیک دنیا با شسته طار اولدی استدی ای والدیه سیز
 کیدیک بن کلور ددی قالفوب دیکر از قدر اشترینه کید وب حالی بیلدی بر دی
 جامساب همش بری استردید ندده حاتم نجه اولور بوکایر چاره ایدلم دیکر
 کویوکایر چاره یوخسه شاه خضروه سوز کرسه بری قتل ایدر جمله مالیزی ضبط
 ایدر هریر بمن مالیزک نصیفنی کتوره لم جوق بلواره لم مرحمت ایدوب عفو ایدر
 انیسه شاه اولور قبول ایتمه ایسه مالیزک جمله سنی و یوبوب جانیزی صاوتون
 الویب اللدن قوزره لم دیوب جمله سی بونی مناسب کورد بیلر هریری مالیزیک
 نصیفنی الویب جامساب کورد بیلر و ایتمن بوس ایدوب بلوار د بیلر ای قردن اشتر
 جامساب بر ایتدک سن ایتمه جز بری عفو ایلد دیوب رجا ایلد بیلر و ارج
 قانیزه کیرمه حالمزه مرحمت ایلد اشته مالیزک نصیفنی سکا کورد و کور
 ایلد خسر و شاهه بیلد زمه دیوا اولقد بیلوار د بیلر کیر جامسابک مرحمتی
 کلدی و اول کورد بیلر مالیزک جمله سن الدی ایلر صا لوی بر دی هر کس
 تسلی بولوب خانر لرینه کید بونک اوزرینه نجه زمان محبت و صحبت
 ایتدیلر تا کیم ارادنیدی سنه کیدی جامساب دخی حمامه کیرمد

حکایت کرفتار شاه مرات

بسن ایتمک جامسابک اولدی یعنی شهرک بر اولور ایدر شاه و ارا ایدی اینه کیشرو
 دینلر ایدی و نجه شاهلره مالک ایدی لکن برفنا مرضه قبتلا ایدی شو بیکر
 و جودی فیقزل ایدی نجه حکما بوکایر علاج ایدر لر ایدر نجه مرضی زیاده اولور
 حکم لر عاجز قالور ایدر شاهک شمهوز نامنده بر و بری و ارا ایدی زیاده
 ساخر و علم حکمتده ماهر ایدر برون حکما الجوب کورد بیکر شاه مراتک اتن
 بیدر مینجه اول مرض دفع اولور الا شاه مراتی زده بولله لم دیواند دیشه یه

دوشنبه جمله قصبه لره و قریه لره مناد بگوئند زدی هر کیم شاه مرانی کورد بیره
و بر آن بیلور سه خنبر و سونانی غنی ایدر بزوقنی دیارک اولوغین استرسه
ویره لرد بوطرف سرت مناد بگورن ایله بیره بگورن بیره بگورن بیره بگورن بیره بگورن
اشیدوب سکون ایدر زبیر شاه مرانک برین کسبه دیمه بکندن بشقجام
دخی کورمز ایدی شاه مران ایله عهد ایلمستند شهور کورد بیکر بونله اولد
خدی طرفقه بولغور دیکینه حکمت کبابن اچدی بقدی شاه مرانی کورن کسبه
حما مده بللو اولور ایتمش شو بیله کربلدن اشاعی بول بول اولور علامتی بودر
همان شاه دلا کلرین چاغروب تنبیه ایتدی بیکر هر کیم حتما مده بیقا نورکن بلدن
اشاه سنی بول بول کورد سکر اولادی بگا کتورک سزه بیک التون و بریره
دیو سیاریش ایله اندر دخی چیقان آدمیره بقا زبیر ایدی ممکن اولدک نهایت
شهور حجابیله اعضا زلد بیکر سیبل ایله هر نه مصار رفکر اولور ایسه شاه
طرفیندن و بریره بریزد بد حجابیله دخی سیبل ایتدی ببعده قصبه لره و قریه لره
طرف طرف مامور کور تقیین ایدر و خلقی رضالی رهنا سز بیقا زلردی قضالی
نوبت جامسا بک اولدی بی محله به کلدی و محله دن جبر جامسای حتما مده
کنوروب بیقا زلر بزه از قریه سنده اویشانی جامسای بده بولور ز شهورک
بانینه کور زلر اول کورن آدمه بیک التون و بریره شهور جامسای یانینه
الوب بی عمرت واکرام ایدر ببعده برفاچ و وزیر ایله الوب کیمشروک محتکافینه
گورد بیکر و کیمشروک و جودی جامسای به کورسترد بیکر جمله سیمی جامسای به نیاز
ایله بیکر جامسای نه اولدی بفرین بیلمز ایدی شاه هر جا کورند زبیکر بیلد بیکر
شهور ایدر زلا بقیبدر بیکر بواقلم باد شاه بی بو حالده اولد بونله چاره بی
سنده اوله بجا دیمیه سز جامسای ایتدی بفرین اقام حکمت بیلور زدی

اولكه هن ايدر سگير كير بنده بيلور زريني يدي سنه خواجه كوندرد بيلور
 شئي او كرنه مدد و هر قنعي صنعه و بيزد بيلور ايسه تحصيل ايدده مدد مضلت
 اود و بخلق ايلد و اود و بوجي اولان كيمسه حكيم لكدن نه بيلور كير ياد شا
 هيك درد بينه علاج ايدر شمه و ز ايدر اويله دكل ياد شاه سندن
 شاه مراني اشتر سن اني كور مشرك بزه دخي كوشتر ائدن علاج ايدده
 له و سني اجيا ايدده ريز و قنعي شهر ك حكومين اشتر سگ ياد شاهين
 سكا و بوسون جامسابا بندي شاه مران فصل شيد بيلور اني بيلمزه
 ديك بگا بيلد برك ديك ايدد بيلور شاه مراني كوردك بزدن كيرنه زير اسنه
 كورد كده علامت و ز جامسابا ايدد علامت نه اولد و عين بيلم تدر همان
 شمه و ز جامسابا صوبد ردي كور ديار بيلدن اشاعني بياض بول بول اولمش
 جامسابا بوايشه صخر اولد و شمه و ز ايدد اي جامسابا بوسند كير
 علامت شاه مراني كورد بكنه نيست اندر جامسابا ايدد اي بيم كور و اولد
 دن بويله در بونكه برابر بيلور شاه مراني كور مش او لور ميم شمه و ز اي
 جامسابا ايله ايله سويله يوقسه كلك ايله سويله در ز رحمت چكر سن
 وجود بينه مرحمت ايله ديور يا اولد ز بيلور ايدد كيمش و ز ايدد اي
 دوكون او روك سويلدك نغد ز رحمت مشقت ايلد ير سه ده سويلدك
 كيمش و ز سويلم سه قتل ايله ديور ايدد اي اول ساعت سياست ميدانته
 كور د بيلور جلاد و ز جامسابا بوييني اور معه و ارد بيلور جامسابا بيلد بيم
 اولد ز چكر خلاصه چاره يوقدن همان كوكلدن ايدد باري بونتره قيوغ
 كوشتره يم شاه مراني اول برون چيقاره مران اولومدن خلاصه او لور
 ايدد بوي اولد زميك سزه شاه مرانك برين ختم و يره يم ديد بونتره ايله اولد

قیوی واری ایچک شاه مران اول قیوده دوشمهور قیونک انگریزین الوب افسون
 او قومنه بشکدی اولقد راقود بیکه قیونک انگری حرکت ایلدی کورد بیلر کیر
 عفریت اول قیوی طولد زمش کور قیودن باشی چقار دنده کورد بیلر کیر
 لعل طبق ایچنده شاه مران طور زرده اطرافیه بقوب جامسای کورب
 ایچک ای بیوقا یلاخی عهده وفا ایتمیوب بنم اوج قائمه کوردک خودین
 بیلورد بیکه بی ادمه اعتماد اولمز اما بنده هم فرحنت آلدن کندی دیکه سنی
 آزاد ایلدیکه واروب بوملغونی بکا کوروب کرفتار اید سیر جامساب
 خجیل و ما یوس اولدی ایچک شاه مران انگری کندی اختیار مله کورید مری
 اولدره جگر ایدی انچون کور زردیدی شملوبل اوز اتدی یک شاه مران
 طوتر شاه مران ایچک ای ملعون خبیث چک الک بوقسه شمیدی سنی
 خجیر مله یاره یاره ایدرورد یوب جامسایر ایدی کل بی قوشو کمال عفریت
 اغلیوب قیوی ایتدی و اول زدر هالک ایچینه وریاد و فغان دوشد صدای
 اسمانه چقادی جامساب شاه مرانی قوشون الوب کیدرکن ایدی شاه
 سندن کجسرو کدر مان سوال ایتسه لکرک شاه مران ایتد سز اولبه
 می ظن ایدر سیک اول ملعونک آلدن خلاصی اولورده شاهک در مالی بی
 اولدور بیامی شاهه بدرسه لکرکدر جامساب ایچک شاه مرانی اولدر جگر
 لر بی بیلر ایدر بیکانه اشکجه لر نراذ تیلر ایتد بیلر کور و ضقه کلر انجای
 شاه قتلیمه فرمان ایلدی جلا دگر بی سیاست میدانیه کتود بیلر قتل
 ایده جگر بی وقت ایتد باری خلاص اولما انچون قیوی بوندره کوشتدر
 انر شاه مرانی چقار مرزوبندخی خلاص اولورمدر بدو اگر سنی چقار جگر
 و قتل ایده جگر بی بیلسم بن کندومه اولوی انجیا ناید ایدر سیک

بر یکی خبر وزیر مرد بدی اما شاهم خجالتندن ایدر هان سندن اولک
 بن اوله نیم تک سنک قتلکی کورمیکه نیم شاه مران ایدر ای جامساب
 اوله جفته چاره اولمز سکا بخون صهرز اولسون تقد بر بوبله ایمنش بوندن
 صکره بیک سه عمر ما اولسه عاقبت اجل جامسی نوش ایدوب بوفایند
 کتسم کرک کیم قالمشکه بن قاله نیم باقی هان الله تعالی لیدر ایدم قضایه
 رضایا لزمدر بوشهد لک هر کزه میسر اولمز ای جامساب سکا بر
 نصیحت ایدر نیمین تکا ایدرک بن سکا ایتمه ایلکه مملک هر کس ایدر
 بوملعون بلکه سکا تکلیف ایدر شاه مرانی بوغازله در صقیق بوغاز
 لکه قاتل او نورسیس قوی شملو بوغازله سن اول فاندلوا اولوزت
 شهید اولودر اندن بی بر جو مملک اچینده صوابله قینا در اول صووی
 سکا ایچور مملک ایشتر مسین ایچمه ایکی صووی کتده ایچمک ایشتر اکا
 نصیب ایتمه هان غیرت ایدر سن ایچمه سن دیوب اولکی صووی کا ایچور
 اگر بونلری دیدیم کی ایدر صکره عجا این کورر سن ای جامساب بوخجه
 زمان سنکله صحبت والفت ایدر ایچور سکا بو نصیحتی ایدر مرید
 و بی خبر دعایله اکا سن دید بونلر بو صحبتده ایکن شاهک سرائینه
 کلدیلر شملور جامساب ایتد چیقار شاه مرانی بوغازله دینجه جامساب
 اغلر شملور عنصیه کلوف بویلان ایچور تراغلر سن دیوب شاه
 مرانی اوج پاره ایدوب بر جو مملک قیون قینا در قصار قدر وجوده
 کله قینا معنه کلنجه شاه دن ادم کلوب شملوری چاغردی بوزک شاه
 سنی ایشتر دینجه شملور جامساب بر شیشنه و بر دی ال بونی شاه مرا
 ایکی صووی بو کا طولدر ریلیمک اغر بسینه ایودر اولکی صووی سن

اینجمله رنجن کیدرد یوشاه یانته واریدی همان جامساب اولکی صوبین
 انوب اول شیشه به قور وایکینی صوبینی کند بسی ایچر همان کورکلی و طارلی
 قینا یون حرکت ایدر یا ترا الله تعالی کورکند حکمت نوری پیدا اولوب قلبی
 حکمت الله ایله طلوب علم حکمت کند و به کشف اولدی و شاه مرانک باجه
 لری چوملک ایچده کند و به سولیکه بشلدی بز شاهک مرصنه دران
 باشی دیرکیم بنی برنجی یاد شاهه ایدر اورنایسی دیرکیم بنی ایکنی کونی شاهه
 ایدر قور و غنی دیرکیم بنی اوچینی کونی شاهه ایدر دیرنجی کون حمامه کور
 اول مرصندن خلاص اولورد برکن همان شهور کور دیرکیم قنی ایکنی صوب
 دیر جامساب شیشه ویرر شهور ایچر همان کوده سی شیشوب بنی
 یره دور کور جامساب شاه مرانک نصیحه تحسین ایدر شهورک
 شهورک خیرین شاهه سولیکه شاه زیاده سبیله ایچر جامسابی چاغور
 ایتدای جامساب بز حالرینجه اولور جامساب ایدر اوجکله شاهم برن
 قولک علاجن بلور همان واروب چوملکی کوریدی باشی شاهه ایدر
 و شاهک وجودینه برقا شهنید اولدی جامساب طشره چقازیره بقدر
 جمله حیوانان و نباتان هریری نیه علاج اولدی یعنی سولیکه کورکیم بسا کورک
 طغوز طبقه سی جامساب کورینور صباح اولد قده شاه مرانک اورن سینی
 شاهه ایدر شاهک وجودی مرمق بفر اوچینی کون اولد قده قور و غنی
 ایدر شاهک وجودینه بران راحت کلدی دودنجی کون حمامه کور
 جمله بیلی و زحمتی کیدوب وجودی صحت بولدی حمامدن چیقوب فرج
 کلدی چیقوب تختید قانوردی جامسابی یانته انوب عمره واکر اولدی
 طعام کورن جامساب قانقر استبد شاه قومدی جامساب ایدر خدم

دکلیدر شاهله انور رب بیک بیک شاه الندن طوبو طعامه انور قدی
 بیلک یدیله شاه دیوان اولسون دیوقرمان ایلدی در حال وزیرای عظام
 واعیان اشراق دیوانه حاضر اولدی بیک شاه خطاب ایلدیکه ای وزیر اول اهل
 دیوان اکاه اولک بوجامساب بنم ندیم ومصباحیم وباش وزیر مردیوب
 خلعت فایزه کیدربوب مہری سلیم ایلدی جامساب وزیر اولوب صدرا
 کجدی شاه شہورده جمله وارین جامسابه ویردی وگندودخی اولقدد
 مال ویردی بیک حساب کلمنیز کون جامساب والیده سنہ ایلدی والیده
 اتامدن هیچ کجا بقالدی والیده سی اول قلاں ویردی لوب نظر ایلدی
 یرہ اولان دینہ قینک چارہ سن کورہی وجمہ نیاتان و اشجار
 خاصیتلری کند ویر سو یلدی اندن علم کیمای دیوزدی کورک باقدی
 یدیحی کور کند ویر کورندی وخرین دورینہ باقدی جمله بروجان منار
 انلردن علم حکمتی و علم نجومی وجمہ بجه علم لری تالیف ایدوب دنیا یه
 شایع اولدی و بجه زمان دوران کجور رب عمر سویدی عاقبت اولدی
 کربان اجل صیاد نیک الندن خلاص ایدہ صیوب کرہ طیرا غم سیر اقدی
 بوجالم فایده برقرود یوقد کرمیغ جانن اجل صیاد نیک الندن نور قرہ
 ایلمک بجمہ سی اول کورہ کیدوب ظاہلی
 جانم ویرسه کرگدر

تمت

۲

دردی که در دل می آید
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم
در غم و اندوه و غم

دختر محکم اولیه یعنی مسلمانان اولیهی منان و اخبار عبادی و جهاد تقیر
الای به رضاهد بقه چاره اولیهی و ایسته قید کواه اولیهی لطف و مرحمت
مانند اندام اولیه بنای ضعیف الاکهای قلب مکدانه می بود چه مصور
بیومری طوعیسی بده لرزه هبات تازه و برسه اولیهی نک عصبه و باینکه
مالوف و امید وار اولیهی نوجبات دروین لرزناک بقای ممرضه قیمه
تاوری نضیمه جرات قلندی

طرف زینت منشاریده خداوند کاشف غلغه خلوص جواب
اظهاری اخبار مختواری و مخلصی شایه و سیده چینه سید ارسال بیوریه و تجربه
بهری رسیده دست مخالفت اولدی جمال مرد و محبت دستوریدر همینه ای
نجات دل اولیهی عاده بصورته دخی ابراز اولیهی از هب و مودت
برقانه باعت تادی و صرف اولیهی دعا با الجزم میری تکرار اولیهی
و صحت خلوص صحیح و عرفانه بالهر ابرهانه و نیزانه لرزه بقه شاهد هه
اولیهی نه او بیا به اراسته صور تا صینه ده با لایقا اشو ما تر مشهوره
نوازشکاریده طولایه انکاف محبت مخصوصه اید انکفا قلبیه یعنی بیاینکه
تاوری ترقیم قلندی انقم

مأموریت نکرینه جواب
وامداد والاری سعادت تلو بک افندیک بوسته نظارت و وقوع اولیهی ما مورتنه
طولایه اظهاری مصنوعیه زار ارسال بیوریه تجربه ات بهیاری و اصل اولدی میر
تو لطف عالی به نایستی خانانده و قدریه منویتی شریفه اخبار انجمه اولیهی
در بیت زاینده اتری اولیهی کی بود سیده اید ابراز اولیهی انار نوازشکاری
در نوازی دخی حمد صید صفات من محدود و شیرینده محدوده بولنه ربه
مخوف و ظیمه اولیهی دعا با الجزم میرینک نوازشکاری ایضای نوازم بسیار

اولیه
لطف
دندان
نظر انوی
اولیه
تبرین بیوریه
دوی
مخاطب
عاطفی
نوازشکاری
اولیه
نوازشکاری
نوازشکاری
نوازشکاری
نوازشکاری
نوازشکاری
نوازشکاری
نوازشکاری

جامسب نامه
هذا کتاب بولقیا
بسم الله الرحمن الرحيم
هر که اول الله آره باش اولد جمله اشیا علمن بولمش ارفه
سوز لر علم التفیر ارفه عیاه معنی کشف الله سر ارفه
بیا اولد ایاک جهه فخرن محمد مصطفی صل الله علیه وسلم
یوز بیک تیان سلام و وفق آله اصحابه بعد اولد اولد
ونیا کفر ایلد طومثاروی حی تیجا جلاله قدرنده و انبیا
کوندروی پیغمبر لک و پروں جبرائیل کوندروی حکمت بلدیون
هم حکیم هم پیغمبر ایدین بر کوه فکر ایلدین کورویکم بو خلقن
عمرن و کونوب اولور کورویکم حکمتله حد ارقیلم بولورولم
لوما سوه ویدین بر کتب و وار ایدین ایکن طبطلو حکمت ایدین
آنی بیک ایچن صفارون اولد کتب ایچون نظر قدره ایچن
و طاعتن بولوب بلدن اولور جمع ایلدین ترکیب ایدوب بدور
بولورولم اولجید ماکر صو وار ایدین آونیند چوه ویردوس ارفه

اروتد بر اولوطاغ و ار رايدن عزم قلوب و انيال اولوطاغ
كيدر ليش بولن كور كيم نيدر ماكي چو نين بر كور پيس و ار ريدن
كور پيس و ار و ستم كيدر كس حو تيعا جتر جلاله جبر انيال و عي
قلدن ليش كيم يا جبر انيال اولوطاغ و ار اولدن تيز
اريش كتابن صويد صاه و و س خدا و نه و عي ارشدن روم
صورتند كپ و ب كور پيس باشنده طور و عي جبر انيال بو كيم
سلام و پروس و انيال سلام اولدن و يد كيم سكا بر خبرم و ار
صورتين و انيال ليش ندر خبر و كه و ار رايدن و و عي ارشدن
و انيال پيغبرين بلور سكا بكا خبر و پروس انيال اترين بلورم
نيدر سن كنه و و عي جبر انيال اترين اكا بر خبرم و ار صورتين
و و عي و انيال اترين خبر و كه سوپله ارشيد، لم و و عي جبر انيال
اترين سن بچن سوز و كار و و عي و انيال اترين ارشدن نم
و انيال سوزا كيان صور كور، لم و و عي جبر انيال اترين و كلسوه

چکار آخیند کلور و وون شاه، لاندن نوقتی کله و وون عجاج لاندن
آخ تگور بلور چاراسی صبر لاندن و وون بند هون بونار
مشدر، کلدیار شاه، سر لاندن کلدوب لاندن و وون دلان و تدبیر
لاندن نامده نریاز و یار هر بر لاندن قلیم پار شاه لاندن و وون علم یار و وون
حد و لاندن و وون بونار بوند تخی صبر لاندن کله و کله جهانه شاه،
حالند چونکه اول کمن یار لاندن بدی کوه کمن شاه کورمدن
سازنجی کوه بند و کدن بونار باشاره شاه لاندن شاه لاندن
لاندن یار ناریف لاندن و وون قانوس لاندن، لاندن و وون لاندن یار
بونار لاندن یار لاندن شاه، کلک بر و وون کیده لاندن چاره شمه کپو
و وون یار بر و وون طوبی کندیار اول کوه اول کپو کمن سور و یار
کلوب کناره چقدی لاندن اول کیده کیه کتور و یار بر و وون صو
کنارند بشور و وون یار هر بر لاندن قاره یا یاره لاندن لاندن لاندن
لاندن شاه بلاندن صفوی و وون یار هر کجه بونار لاندن لاندن لاندن

چون انجار و لریش چوق لوله میشده بدیلر کورویار
 صول قوبو صویک لوتدیانتف بر آوم جوجو لوتدی
 قوش کن بر عجب و لور و لر بونار لیکه پار و ولدیلر
 هر بریس نوب قجر کورویار بونلر آغ عجبیلر کورویار
 بونلر بزوه قتر چوق لولش کور جلد سن یارم تی لاله
 ولین آت و طونه یوق یا لنج بر آوم لولر لیکه بشر
 یند لری لور بر یارم آوم لولر لیش بوسمه کلوب طورویار
 قارشوه هر بر بر طاش لولر لیش لولر لیش طاش
 صوه کورویار بولیش کورویار بونلر قیدیلر ماکر جهاه
 شاه لیل سار قون قالمشده بو یارم تشار صوی کوب بونلر که
 لر و یند و کیدیلر بونلر که و روه طوتر لور و
 قوب کیکه کورویار سوروی قیدیلر لولر و کین بله کورویار
 یارم تشار کیکه تشاریلر قو کیش و روت لولر و رور قون

جاسب يانغ عالم نولدوون جاسب ليدن شهابي تيمار ليدن
وون شاه ليدن سن تيمار ليدن وكد صكر، غم يمزوم وون جاسب
لايو وكدن شاه مارا نين ليدن لاول پار، سن يدورون كو
وقولدن خوش اولدن ليكنج كو بر پار، و ف يدورون پار،
خوش اولدن اوچنچ كو قور و غم يدورون جمله رنج كندن قالدرون
تمامه ليدن پار ليدن كير و س رايد كنور و پار حقون كند او نور و طعام
كنور و پار يدور جاسب يانيند لوب باشنيدن جومر لوتاج
اورون ليدن بن سونه بو كاسون ليدن وون جمعا كاسون وزير
قولور لوسونه و و پار حونه جاسب وزير اولدن لوب لويش
كلديار قوم قبيله هب قولور لوسونه و و پار اولد اشكيار جمع اولوب
اولوب قولور لوسونه و و پار اولد لار لوسونه جاسب بنون
شهرور سر ليدن كلديار جمله مال لار ليدن جمع توج حضرت ليدن حكمتن ايله
جاسب بر لوف بلز ليكن عالم اولدن جاسب بر كو لار ليدن

لیدر اندر نغده بکایه چی نسته قالمادومن ووی انی لیدر شوله
 صندوغن آچه کور ووی چونکه صندوغن اچدن او که کتاب
 کاغذ لره بولدن لوبج بونلری او قووس اناسنه لیدر بو کاغذ لره
 قلا نینجی اولدن ووی انی لره اتا کسین احوالین چو ویروی
 چونکه جاسب اوله کاغذ لری او قور بویج علم انده استخر اچ
 لیدر علم استرلاب علم حروف علم رعد علم اصف علم تغییر هم
 خیالار هم طرزین طالع لولو و تغیر علمین و غیر ایچاه اسلام
 علمین و ورع و بیایه و توبه و کواکب و تغیر علمین جمله صبر لیدری
 اوله نمانده بر دیل کار قالدن تاریخی پیغمبر سکر یوز او تورا وچ
 اولدن شهر آیدر حقیق وزلدن چونه جاسب نامد تمام اولدن
 ویر صلور انصافی و السلام حق تیجار محمد لیلیدر اوله ایچا نجه
 فاتیح احاده لری یازاره ایچونه فرایغ فی ام شهر رمضان المبارک
 کتلتش و شین مالک

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ

رَاوِي بَرْقُ قَوْلِي نَدَى أَنِي كَوْرِي كِيْم بَرَاو لُو دَرِيَا كِي بَرِ عَظِيْم
كُوْل بَاك طُوْرُو صُوِي وَار شُوِيْلِدِي كِي جَايْم مُصْتَفَا كِي
يَا نُورِ جَوْرِي بَاي سَرَا يَا يَلْمِيْش بِيَا ض مَرْمَرْدَن دِيوَرِي
وَكَوْلُك اُوْرْتِي بَرِنْدِي مَدُوْر لِيْشِيْل زَمَرْتَدَن بَرْدِي
وَأُوْل رَدِي نِيك اُوْرِي نِيك بَر بَرَاق شَمِيْس تَابَا نِي كِي بَرِيْسَنِي
طُوْرُوْر جَوْرِي بَانِي نِي بَر تُوْ صَا لَمِيْش شُوِيْلِي كِي اَنُوْك
نُوْرِي نِيك اُوْل اُوْر تَالِي ق طُوْل مِيْشِيْش اَطْرَا فِدِي بَرَق اُوْر مَكْر
اُوْل دِهْلِيْزِي كِيْرِن اِيْدِي نَلِي اَنُوْك بَر تُوْتِيْدَن اِيْمِيْش وَأُوْل
بَرَق اُوْرَاق لِيْسَنِي نِيك جَوْرِي يَان لِيْرِنْدِي بِي حِيْسَاب لِيْسَنِي
كُوْرِي نُوْرِي اَن لِيْرِي يِلْدِي لُو كِي بَرَق اُوْر لُوْرِي هِنَا سِيْن
بِي حِيْسَاب يِلْدِي لُوْر اَر سِيْنْدِي بَر شَمِيْس تَابَا نِي وَار دِيْرِي كِي جَمَلِي

سنگ

سَنَّاكَ نَوْرِيْنَ فَحَوَّابِلِيْشِ جَامَتِ جُونِكُمْ بُونَلِرِي كُوْرِي ¹
دَنَّاكَ وَخَيْرَانَ اَوْلُوْبِ بَرَزْمَانَ فِكْرَه وَارْدِي كَنْدُوِيَه
اَيْتِيْدِيْكَ بُوْنَه عَالَمِيْدَرِيْكَ بُوْنَكِ كِي نَسَنَلَرِ دُنْيَا يُوْرِيْدَه
كُوْرِيْمِيْشِ وَاَيْشِيْدِيْلِيْشِ دَكَلِيْدِي اَللّٰهُ تَعَالٰى حَضْرَتَه
تَوَكَّلْ اَيْدُوْبِ وَارِيْمِ هَرَنْدَه اَيْسَه بَارِي كُوْرُوْبِ
تَمَّاسَا اَلْبَدِيْمِ وَنِيْدِيْكَ كِيْنِ بِيْلِيْمِ دِيُوْبِ دِرْحَالِ هُوْبِيْدِي
فَقْتَانِيْنَ وَكُوْمَلِكِيْنِ بَاشِيْنَه بَغْلِيُوْبِ هُوِيَه كُوْرِي
اَوَّلِ بِيْشِلِ دِيَه طُوْغْرِي صُوْاچِيْنَدَه يُوْرُوْدِي هُو
جَامَسَنَّاكَ بُوْغَارِ نَارِكَ جِقْدِي اَللّٰهُ تَعَالٰى يَه تَوَكَّلْ
اَوْلُوْبِ اَللّٰهُ اَللّٰهُ دِيُوْبِ يُوْرُوْدِي وَارُوْبِ اَوْلِ
كُوْرِيْدِي اَوْبِيْكَ رِيْنَه يَنْشِيْدِي هُوْرُكُ طَشْرَه
جِقْدِي نَظْرِ اَيْدُوْبِ كُوْرِيْدِيْكَ اَوْلِ شَمْسِيْنِ نَابَانَ كِي
بَرَفِ اَوَارَانَ مَكْرِ بَرِيْشِلِ كُوْهَرِدَانَ تَحْتِ اَيْمِيْشِ حَمْدَه

آنکڻڌن اولفدر آغا جرنيشنيکه هر برينک اوزد کي ³⁰ **قارنجي**

يوز ارم فوجاغتہ صغبتہ وکولکه سيندک پنجه

يوز بئک آراتلوحغه هر برينک بي حساب ارم کله سي

کي دبه سيند صاچي سباه ارم صاچي کي سوه لري نيمش

هر پري ارم کله سي کي آغا جک هر بربدا غندن کبشير

کله صاچردن اصلمش روز کاراسدکجه مالنوب

پر بر لونه گاه طقونر لک گاه ابر بر لکر بي بالين بوز لو

بر حوب عورت مورتيده و بري دخي مالنوار صورتيده

بل طقوندي زمانده بر بر لونه طقونوب پنه ابر بر لکر

وصالينور لرو بوبکه واز کلور آه آه وصيل بان

جنم فانه ابر لکر و بر در لو آغا جدرخي واز کم ليشل

قارنجي کي بوقادوا اوزا يوب سرو آغا جي مثالينده

انلرک يمشلري ييشل فوشلا رايدی باشلري

وَقَنَا ثَلَرِي وَارَ اَبَقَلَرِنْدَن اَصِيَاوُب مَاصِلِنُورُورُ وَقَنَا دَلَرِن
 اَجُوب اوجَارِكِي مَاصِلِنُورُورُ وَحَرَكَت اِيذَرُكُرُ كَنَدُولَرِن
 فَوِوِوُوبُ خَلَاص اُولُغَه طَلَايُورُورُ اُولُيُوبُ يَنَه كَنَدُولَرِن
 مَاصِلِنُورُورُ آه آه وَصِل يَارُ غِيئِت فِرَاق تَارُ قِيَامَت
 رِيُوبُ مَاصِلِنُورُورُ بَلْفِيَا بُو عَجَابِلَرِي كُورُوب اَللَّه
 نَعَالِيكَ مَنَعِنَه حَيْرَان اُولُدي وَبِرُ حَبْسِن رِيحِي قُوَش
 صُورُنِيئَه بِيُوب اَبَا قَلَرِي اوجِنْدَن اَصِيَاوُب مَاصِلِنُورُورُ
 اَنَلَرُورُورُ كَنَدُولَرِن قُويَاوُوبُ خَلَاص اِيئَه لِم رِيُوقَنَا دَلَرِن
 اَجُوب طَلَايُورُورُ وَهُوَ هُورُ بُو جَاغِر شُورُورُ خَلَاص
 اُولَايُوبُ كَنَدُولَرِن فَوِوِوِوُوبُ بَرِي بَرِيئَه قَارُشُورُ
 اُولُشُورُوبُ يَاهُورُ يَاهُورُ دِرُورُ وَاوُل حَالَه بُو رُزُلَرِن قَان
 طَلَرُ دَرُ حَال بَر يَار لُوبُ بَر عِيَب جَانُورُ جَقُوبُ
 اَللَّهِ اَرَم اَلِيئَه بَكُرُورُ اَلِيئَه بَر جُو هَرُورُورُورُ طَاشُورُوبُ

دَر لَو نَعْتَلَر دُو كَلْدِي يَد بَلَر شَرَبْتَلَر اَجَلِيدِي دُعَا لَسَر
 اُولُوْب هَر بَرِيْنِدِه حَالِي حَالِيْجَه وَهَر كَسَه كَنْدُو
 اَيْسِيْجَا فَيْجَه كُوْبَلَر وَاوْلَكه لَر وَاَنْدَر وَسِيْجَا قَلَر
 يَمَار لَر وَخِلَاصَتَر بِيْشِيْش اِيْدُوْب حِيْذَمَت تَمَام اُولِي
 سَنَاه طَبُوْس قَالقُوْب اَوْغَلِيْته وَاَهْل دِيْوَانَه سَلَام
 اِيْدُوْب خَادِمِلَر اَوْكِيْته دُو شُوْب خَلُوْت سَر اَبِيْته
 حَاكِيْدِي عِيَادَتِيْته مَشغُوْل اُولِيْدِي بُوْطَر فَدَه
 جُوْن جِيْهَانْدَسَنَاه تَاَه جُوَان اَجْتِيْشْتِيْده اُوْتُوْر دِي
 اَمْر اِيْلِيْدِي بَرِيْم اَلَا بِي كُوْرُوْب هَر بَرِيْ بَكَلَر اَوْكِيْته
 كَشُر التُوْنْدَن طَبَقَلَر لَه دَر لَو نَقْلَلَر سَكْرِي طَعَامَلَر
 اِيْلَه بَرِي اَرَا سِيْته وِيْپَر اَسْتَه اِيْدُوْب بِيْشِيْكِيْز لَر
 حَاكِيْدِي مَاه دُوْر وِيْپَر سَاق سَاق اِيْلِيْدِي اَلَه حَاْم
 اَلُوْب صَاغَه وَصُوْلَه بُوْر تَدِيْلَر وِيْپَر وُزْرَا

وَتَكَلَّمُوا وَسَلَّطُوا سُرُورَكَ وَهَلَّوْا نِعَمَةَ جَامِ
 وَيَا قُوَّةَ رِوَانِ صُونِدِيكَ نَهْ فِصْدَهٗ دِرَا اِيْدَهٗ لِمِ
 جِهَانَسْنَاهُ بَرِّ بَا يَسَاهِيْفِ اِيْدِيْكُمْ فَلَكَ مَدَاكِرُ
 رَشْدَهٗ اِيْدِيْكُمْ اِيْنْدَهٗ بُوِيْدَهٗ تَحْتِيْدَهٗ قَرَارِ اِيْدُوْبِ نِيْجَهٗ
 زَمَانِ عَدْلٍ رَا اِيْدِيْ رَعَا يَا وَرَّ يَا جِهَانَسْنَاهُ
 دُعَا اِيْدُوْبِ كُوْجِكِ بُوِيْكَ مَفْشُوْبِيْ اُوْلَدِيْ خَلْقِ
 جِهَانِ حُضُوْرِ اِيْدِيْ فَبُوْلَهٗ فُوْرْدِيْ بُوْرُنْدِيْ بُوْ
 مِيْوَالِ اُوْرَهٗ كِيْدِيْ تَا كِيْمِ جِهَانَسْنَاهُ اُوْهِ النَّبِ
 بَا سِيْنْدَهٗ بِيْدِيْ كُوْرِكِيْمِ حَقِّ تَعَالَى حَضْرَتِيْكَ تَقْدِيْرِ
 يَنْهٗ يَتْلُوْ بَارَانَ صَفَا عَشِيْقَهٗ وَشَوْقَهٗ حَبِيْبِ
 اَلْحَمْدُ لَكَ صَلَوَاتُكَ كُنُوْنَهٗ لِيْ اَللّٰهُمَّ صِلْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى
 اٰلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِمْ وَصَلِّ وَسَلِّمْ اَجْمَعِيْنَ
 ۱۴۷۷

ÖZGEÇMİŞ

01.05.1982 yılında Trabzon Sürmene/Köprübaşı ilçesinde doğdu. İlköğrenimini K.d.z. Ereğli’de, ortaöğrenimini Ankara’da tamamladı. 2005 yılında Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. 2007 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tezli yüksek lisansa başladı. MEB bağlı çeşitli liselerde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. 2010 yılında Ordu Üniversitesi, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalına, Araştırma Görevlisi olarak YÖK tarafından atandı. Hâlen görevine devam etmektedir. İyi seviyede İngilizce bilmektedir.